

SOVITTELIJA

A black and white portrait of Matti Paasivuori, a man with a mustache, wearing a suit and a bow tie. He is looking slightly to the right. The background is dark and textured, with a white, torn-edge fabric element on the right side.

Matti Paasivuori 1866–1937

MARJALIISA HENTILÄ

Sovittelija

Marjaliisa Hentilä

SOVITTELIJA

Matti Paasivuori 1866–1937

Työväen Historian ja Perinteen Tutkimuksen Seura
Työväen Arkisto julkaisu 6

Helsinki 2013

© Marjaliisa Hentilä

Taitto: Raimo Parikka

Kuvat: Työväen Arkisto ellei toisin mainita.

Kansikuva: Matti Paasivuori Helsingin kirvesmiesten ammattiosaston kuvassa vuodelta 1899, osasuurennos.

Takakansi: Albert Gebhardin maalaus 60-vuotiaasta Matti Paasivuoresta 1926. Työväen Arkiston taidekokoelma. Kuva: Jani Kaunismäki.

ISBN 978-952-5976-12-0 (nid.)

ISBN 978-952-5976-13-7 (PDF)

Hansaprint, Helsinki 2013

SISÄLLYS

JOHDANTO	... 9
----------	-------

LYHENTEET	... 15
-----------	--------

I TORPPA NURIN JA MAAILMALLE	... 17
------------------------------	--------

Lapsuus ja vaellusvuodet 1866–1887 – Maalaisköyhälistön lapsi Ilma-
joelta – Rengin raskas elämä – Vaellusvuosi 1883 – Kirvesmieheksi ja
ammattiosastoon – Raskas työ, raskaat hovit: yrittäjäkokemus 1893 –
Lakkokevät 1896 ja kirvesmiesten johtajaksi – Agitaatiota ja toiminnan
kehittämistä – Kirvesmiesten ammattiliittoa perustamassa – Paikalli-
nen työväenpuolue Helsinkiin – irti porvareista 1898 – Itsensä kehittä-
jä – Matti Kurikan puolustaja – Läpimurto puhujana 1902 – Helsingin
luottamustoimiin 1903 – Lapsi tulossa ja avioon 1896 – Oman kodin
rakentaminen Kallioon 1902

II AGITAATTORISTA JOUKKOJEN JOHTAJAKSI	... 71
--	--------

Vaikuttajana Työmies-lehden hallinnossa 1899–1913 – Lehtimiestai-
tojen opettelu – Helsingin Paikallisjärjestön toimitsijaksi – Työväen
ensimmäinen luottamusmies 1904–1906 – Työriitojen paikallista so-
vittelua – ”Ammattiyhdistyksemme kuin variksen pesiä” – Eroaminen
1906 – Ammattiliitoille kattojärjestö – ”Ammattijärjestöä puuhaamas-
sa” – Suomen Ammattijärjestön perustamiskokous 1907 – SAJ:n pu-
heenjohtaja 1909 – ”Ei hän ole täydellinen” – Sisäänajo puolueeseen –
Ei yhteistyötä porvarien kanssa – Äänioikeusagitaattori – Suurlakkoa
30.10–6.11.1905 järjestämässä – Kohti eduskuntauudistusta – Hälleber-
gistä Paasivuori 1906

III KANSANEDUSTAJAKSI JA PUOLUEJOHTAJAKSI	... 121
---	---------

Puoluetyö saa painoarvoa – Vaalikentille 1907 – Työmies-lehden talo
1907 ja vireää kustannustoimintaa – Työväenlaulun linnaa rakennutta-
massa – Komiteakonkari – Eduskuntatyö alkaa: leipomolain valmiste-
lua – Neitsytpuhe leipomojen yötyöstä – Elinkeinolaki ja orjakontrahdit
eduskuntakäsittelyssä – Puoluejohtajaksi 1909 – Työsuojelun ja työaika-
lakien puolesta – Eduskuntatyö junnasi paikoillaan – Työttömyysavus-

tusten vaikeus – Ansiot lyhyistä työsuhteista ja palkkioista – Kansanedustajuus ei elättänyt perhettä

IV TOKOIN SENAATISSA 1917 ... 165

Venäjän maaliskuun 1917 vallankumouksen seuraukset – Työläis-senaattori ja kieltolain esittelijä – Lakot kahdeksan tunnin työpäivän puolesta – Paasivuori ja Tanner kieltäytyvät eroamasta – Kohti sisällissotaa – Aseellisen kumouksen vastustaja

V YHDEN MIEHEN OPPOSITIO 1918 ... 189

Ainoa sosialisti tynkäeduskunnassa – Työväenliikkeen saatava toimia – Syyttömästi vangitut ja vankileirikurjuus – Monarkian vastustaja – Punakapinan syiden pohdintaa – Hädänalaisten auttaminen – Uutta äänenkannattajaa perustamassa – Lyhyt ura toimittajana 1918–1919

VI AMMATTIYHDISTYSMIES ... 215

Työväestö radikalisoitui: vasemmistososialistit valtaan – Suomen Ammattijärjestön johtaja 1918–1920 – Matka Washingtoniin 1919 – Ummikko matkamies – ”Sosialistipetturi” saa potkut 1920 – Arvostelua mutta kaikkia siltoja ei polteta – Ammattiyhdistysjohtajaksi 1926 ja yhteistyöhön kommunistien kanssa – SAJ:n puheenjohtaja toukokuusta joulukuuhun 1926 – Paasivuori yhtenäisen SAJ:n puolesta – Kansainvälisiä suhteita – Sovitteleva puheenjohtaja – Paasivuori ja kommunistit eri linjoilla – Toinen lähtö SAJ:sta 1929: ”Paasi-Matti joutaa mennä” – SAJ:tä ei saa tappaa

VII PUOLUEJOHTAJA, KANSANEDUSTAJA, MINISTERI ... 267

Matti Paasivuori ja Väinö Tanner, työ- ja taistelupari – Osuustoiminta elättää perhettä – Syrjään puolueesta ja paluu 1922 – Poliittista ristivetoa kustannustoiminnassa – Tannerin vastaisen opposition keulakuvaksi – Karkeaa peliä Tanneria vastaan – Tanner luopuu, Paasivuoresta puheenjohtaja 1926 – Piipahdus SDP:n puheenjohtajana helmikuusta toukokuuhun 1926 – Aito proletaari täyttää 60 vuotta – Ministeri Tannerin hallituksessa 1926–1927 – Vahva sosiaalipoliittinen hallitusohjelma – Ministerit sovittelevat lakkoja – Poliitiikassa loppuun asti: niukka häviö SDP:n puheenjohtajakilvassa 1930 – Sympatiat kommunisteille loppuvat – Eduskuntataloa rakennuttamassa – Paasivuoriko kommu-

nisti? – Eduskunnan ikäpuhemies – Työnantajan roolissa Kustannus-
osakeyhtiö Kansanvallassa 1926–1935

VIII SOSIAALIPOLIITIKKO ... 329

Sosiaalivaltuutettu 1918–1920 – Laki kahdeksan tunnin työpäivästä ei
toteudu – Toteutumaton unelma sairastakuutuslaista – Turvaa tapa-
turman varalta – Helsingin kunnallisspolitiikassa 1919-1933 – Työväen
asunto-oloja kohennettava – Helsingin työttömyyttä vastaan

IX PERHE, YSTÄVÄT JA MUISTO ... 357

Vaimon ja miehen roolit – Lapset – Muutto kivitaloon 1928 – Vanhuus
– Kuolema 1937 – Muisto: Paasivuorenkatu 1939 – Ystäviä ja tuttav-
ia: Särnikäs toveri Eetu Salin – Ikätoveri Miina Sillanpää – Ammattiyhdis-
tystoveri Aatu Halme – Perheystävä Oskari Tokoi – ”Oppi-isä” Edvard
Valpas-Hänninen – Kommunistitoveri Arvo Tuominen – Tovereita ja
verkostoja yli puoluerajojen

MATTI PAASIVUOREN ELÄMÄ SOVITTELIJANA ... 403

LIITTEET

Liite 1: Matti Paasivuoren kirjallinen tuotanto, nimimerkit.
Monografiat, aikakauslehti- ja sanomalehtiartikkelit ... 415

Liite 2: Matti Paasivuoren ammatit ja luottamustoimet ... 424

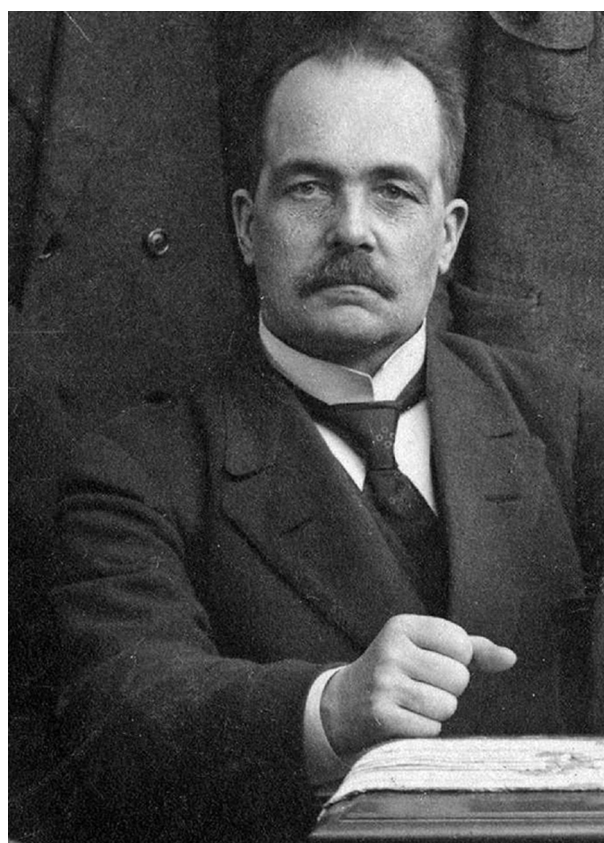
Liite 3: Kertomus Matti Paasivuoren työnnestä ja
vaelluksesta 1883 ... 428

Liite 4: Matti Paasivuoren sukutaulu. Tekijä Paavo Kangas ... 432

LÄHTEET ... 433

HENKILÖHAKEMISTO ... 441

Johdanto

Jos Matti Paasivuoren (vuoteen 1906 Matti Hälleberg) henkilökuva pitäisi tiivistää yhteen sanaan, tuo sana olisi sovittelija. Paasivuori sovitteli elämänsä aikana ristiriitoja monilla työpaikoilla. Hän sovitteli niin työntekijöiden, työnantajien kuin viranomais-tenkin välillä, yritti tasoittaa poliittisia näkemyseroja omassa puolueessaan ja ammattiyhdistysliikkeessä ja saada aikaan sopua vasemmistopuolueiden välillä. Kentällä liikkeessaan hän oli sujuvasti kahdessa roolissa: hän oli ristiriitojen sovittelija mutta samalla myös työväen asian agitaattori.

Tynkäeduskunnassa 1918 Paasivuori oli työväen ainoa äänitorvi: tärkein tasavaltalainen parlamentaarikko ja ihmisoikeuksien puolustaja. Hän oli ainoa sosialidemokraatti, jonka sallittiin tulla eduskuntaan, kun se alkoi toukokuussa 1918 sisällissodan jälkeen kokoontua. Hän muodosti yksin opposition, joka puhui vankileirikurjuutta, teloituksia, ihmisoikeuksien rikkomuksia, sensuuria ja kansalaisvapauksien rajoittamista vastaan. Hän ihmetteli puheessaan kesäkuun neljäntenä 1918, oliko Suomi lainkaan oikeusvaltio: ”Teloitukset ovat olleet räikeitä ja julminta laittomuutta, mitä tässä maassa on minkään hallituksen tietien ja suostumuksella harjoitettu.” Hallitus ei tehnyt mitään, vaikka viattomia kansalaisia vangittiin ja teloitettiin. Hän puolusti voimakkaasti tasavaltalaista hallitusmuotoa ja puhui porvariston monarkiahanketta vastaan. Oli varmasti ainutkertaista Suomen historiassa, että istuvaa eduskuntaa syytettiin vallankaappaukses-

ta. Niin teki Matti Paasivuori. Hänen puheensa ovat piirtyneet historiakirjoihin.¹

Paasivuori oli pitkäaikainen kansanedustaja 1907–1935, senaattori vuonna 1917 ja ministeri 1926–1927. Hän oli useaan otteeseen Suomen Sosialidemokraattisen puolueen ja Suomen Ammattijärjestön puheenjohtaja, ja välillä sitä myös samanaikaisesti. Matti Paasivuoren nimeen liitetään usein luonnehdinta ”Suomen ammattiyhdistysliikkeen isä”. Hän oli ammattiyhdistysreformisti, kahdeksan tunnin työpäivän esitaistelija ja vahva sosiaalipoliitikko.

Paasivuori oli köyhistä oloista noussut 1900-luvun alun työläisvaikuttaja, joka on tutkimuksessa jäänyt muiden räiskyvämpien poliitikkojen varjoon. Paasivuori sopeutui nopeasti uusiin tilanteisiin ja otti suuria haasteita vastaan. Vaikka hänen yhteiskunnallinen asemansa kohosi, hän säilyi luokkatietoisena miehenä. Sosiaalisten uudistusten ajaminen oli Paasivuorelle lähitavoite, jolla koko työväenluokan aseman parannettiin. Mutta hän ei milloinkaan unohtanut suurta päämäärää ja ihannettaan, sosialismin ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan saavuttamista.

Matti Paasivuorella oli vaiherikas ja mielenkiintoinen elämä, johon tässä elämäkerrassa paneudutaan. Biografia on vanhin historiantutkimuksen laji, joka yleensä kuvaa kohdehenkilön elämää lapsuudesta kuolemaan asti.² Matti Paasivuoren elämänselämä tai elämänselämähistoriassa löytyy useita vaiheita, joita tässä tutkimuksessa kuvataan osin kronologisesti, osin työtehtävä- tai luot-

---

1 Presidentinvaalitaistelussa 2011 vihreiden presidenttiehdokas Pekka Haavisto nimesi Matti Paasivuoren esikuvakseen. Haavisto oli lukenut 1918 valtiopäiväasiakirjoja ja kirjoitti: ”Matti Paasivuori oli ammattiyhdistysliikkeen ja sosialidemokraattisen puolueen mies. Häntä ei voi kuitenkaan rajata vain puolueliikkeen ja työväentalon mieheksi. Linjanvetäjänä hänen merkityksensä oli paljon suurempi. Mies, joka uskalsi seisoa yksin vasemmalla, puhui oikeusvaltiosta keskellä punaisten ja valkoisten laittomuuksia ja nosti esiin ihmisoikeuksien toteutumisen yhtenä kansakunnan synkimmistä hetkistä.” Pekka Haavisto, *Hatunnosto*, Helsinki 2010 s. 135, Haavisto TV 1 A-Studiossa 30.12.2011.

2 Teemanumero elämäkertatutkimuksesta ks. *Historiallinen Aikakauskirja* 4/2012.

tamustoimikohtaisesti. Hän eteni urallaan rengistä kirvesmieheksi, sisäisti työväenaatteen ja tuli työväenliikkeen järjestöjen toimitsijaksi, politiikan tekijäksi, kansanedustajaksi, toimittajaksi ja ministeriksi. Tutkimuksen punaisena lankana on Paasivuoren yhteiskunnallinen toiminta, mutta myös hänen roolinsa suuren perheen elättäjänä. Tutkimusta tehtäessä on pidetty mielessä sukupuolinäkökulma ja kysymys perheen arkipäivästä. Paasivuoren vaimon Marian ei tarvinnut käydä töissä, kuten useimpien työläisvaimojen. Miten Paasivuori hankki elannon perheelleen, kun ensin kirvesmiehen työt 1902 ja sitten toimitsijan ura vuonna 1907 loppuivat?

Paasivuori oli jo 1910-luvulle tultaessa tärkeimpien työväenjärjestöjen ja -yritysten johdossa. Hänellä oli aina 1930-luvun alkuun asti vaikutusvaltaa kulisseissa ja päätösten valmistelussa. Hänellä oli lukuisia luottamustoimia, joiden avulla hän piteli käsissään työväenliikkeen poliittista ja taloudellista valtaa – ja samalla palkkiot olivat tärkeä perheen talouden turva. Paasivuori nostettiin vuonna 1926 Väinö Tannerin haastajaksi puolueen puheenjohtajakisaan. Muutama kuukausi puoluejohtajana riitti, ja Paasivuori siirtyi Suomen Ammattijärjestön puheenjohtajaksi. Miksi näin kävi? Eikö Paasivuorella ollut poliittista intohimoa? Millainen työväenjohtaja hän oli?

Paasivuori oli täysin itseoppinut mies; hän oli käynyt vain ripikoulun. Ensimmäisten kansanedustajien joukossa oli muitakin, jotka eivät olleet käyneet lainkaan koulua, mutta Paasivuori on Suomen historiassa ainoa ministeri, joka ei ollut käynyt päiväkään edes kierto- tai kansakoulua. Miten hän onnistui paikkaamaan tiedon puutteen? Miten hän raivasi asemansa yhteiskunnan huipulle, ja miten häneen suhtauduttiin?

Kirvesmiehen työn jätettyään Paasivuori oli agitaattori ja toimitsija ja sitten täysipäiväinen poliitikko. Perheen kautta saamme esille hänen roolinsa politiikan ulkopuolella, itsetietoisien miehen ja perheanelättäjän roolin sisäistäneen aviopuolison ja isän. Tutkimuksen lopussa on kuvattu hänen ystävä- ja tuttavapiiriään. Erään ystävän, Oskari Tokoin kirjeitä on käytetty Paasivuoren elämänvaiheiden kommentoimiseen.

Matti Paasivuoren nimi oli Matti Hälleberg vuoteen 1906 asti, jolloin se suomennettiin. Käytän tässä tutkimuksessa hänestä koko ajan nimeä Matti Paasivuori.

Aiemmasta tutkimuksesta

Tätä tutkimusta varten on ensimmäistä kertaa voitu käyttää Matti Paasivuoren arkistoja koko laajuudessaan.³ Matti Paasivuoren pojan Arvon lapset Pekka (s.1942), Liisa (s.1943) ja Leena (s.1946) Paasivuori pitivät huolta vanhempiensa Arvo ja Tyyne Paasivuoren ja isoisänsä Matti Paasivuoren arkistomateriaalista ja luovuttivat ne Työväen Arkistoon. Matti Paasivuorelta jäi jälkeen muutamia päiväkirjoja, kirjeenvaihtoa, puheita ja sosiaalilainsäädännön laatimiseen liittyvää aineistoa. Häneltä on varsin paljon aineistoa ja käsikirjoituksia työväenhistoriasta, lehtikirjoittelua ja haastatteluja. Sen lisäksi Paasivuoren elämän konteksteja voi tutkia hänen luottamustoimiensa ja useiden järjestöjen asiakirjojen avulla.

Työväenliikkeen historiankirjoituksessa Matti Paasivuoren nimi tulee usein esiin, sillä hän toimi työväenliikkeessä aktiivisesti neljä vuosikymmentä. Hänestä ei kuitenkaan ole tähän asti julkaistu laajempaa elämäkertaa. Tämän tutkimuksen kannalta hyödyllisin elämäkerta on julkaisematon Lauri Sivosen 1986 tekemä aineistokokoelma Matti Paasivuoresta. Sivonen keräsi eri lähderyhmistä Matti Paasivuoren puheenvuoroja ja tietoja, mutta valitettavasti niissä ei ole lähdeviitteitä. Arvokkainta Sivosen työssä ovat vielä 1980-luvulla hengissä olleiden Paasivuoren lasten haastattelut, joissa he valaisevat perhe-elämää.⁴ Työ on Lauri Sivosen henkilöarkistossa Työväen Arkistossa.

---

3 Hentilä Marjaliisa, Paasivuorten perhearkisto tutkimuksen käyttöön, Työväentutkimus 2011 s. 120–123.

4 Lauri Sivonen on saanut tietoja: Arvo ja Armas Paasivuorelta, Onerva Salmelalta, K.-A. Fagerholmilta, Matti Lepistöltä, Hjalmar Långströmiltä, Viljo Rantaselta, Martta Salmela-Järviseltä, Arvo Tuomiselta, Heikki

Paasivuoren elinaikana hänen kansanedustaja- ja ministeri-ystävänsä Väinö Voionmaa laati Paasivuoresta lyhyen elämäkerran Kansalliseen elämäkerrastoon. Hän hyödynsi artikkelissaan Paasivuoren muistelman-artikkeleita. Voionmaa tutustui Paasivuoreen äänioikeusliikkeen aikana. Hän luonnehtii Paasivuorta hyvämuistiseksi, pelottomaksi, kansanomaiseksi ja luotettavaksi. Hänessä yhtyivät ”suomalaisen työmiehen parhaat ominaisuudet”.⁵ Pohjalainen kirjailija Waldemar Rantoja luonnehti Paasivuorta esikuvalliseksi järjestöihmiseksi, mihin onkin helppo yhtyä. Sen sijaan Rantojan tulkinta, että Paasivuori ei koskaan osallistunut puolueen suuntataisteluihin, ei pidä paikkaansa. Paasivuori otti kyllä kantaa eri fraktioiden välillä.⁶

Ammattiyhdistysmies ja kommunisti E. K. Louhikko laati Matti Paasivuoresta artikkelin vuonna 1944. Myös hän käytti Paasivuoren muistelmia lähteinään. Louhikko tunsi Paasivuoren hyvin 1920-luvun ammattiyhdistystoiminnasta, koska oli itse vuosina 1920 ja 1925-1926 SAJ:n sihteeri. Louhikko oli yksi Paasivuoren kaatajista vuonna 1920. Paasivuori ei SAJ:n puheenjohtajana kelpuuttanut häntä 1926 järjestön sihteeriksi. 1920-luvun lopulla sosialidemokraatit syyttivät Paasivuorta kommunistien myötäilijäksi ja kommunistit puolestaan sosialistipetturiksi. Lähteltä asioita seurannut Louhikko kirjoitti, että ”molemmat puolet hyökkäsivät Paasivuorta vastaan asiassa jos toisessakin...Moni ei sillä paikalla olisi tuota kolmea vuotta jaksanut olla.”⁷

Olavi Viljasen artikkeli vuodelta 1967 Matti Paasivuoresta on nimeltään Paasivuoren linja. Paasivuori kuvataan siinä uurastajaksi ja sosialidemokraattien huomattavimmaksi monarkian vastustajaksi 1918. Paasivuoren linjalla tekijä tarkoitti Paasivuoren toimintaa työväen hyväksi ja hänen sovittelevaa toimintaansa sosialidemokraattien ja kommunistien välillä.⁸

Warikselta, T. I. Wuorenrinteeltä ja Jalmari Väisäseltä, ks. Sivonen Lauri 1986 s. 48.

5 Voionmaa Väinö 1932 s. 290.

6 Waldemar Rantoja, Eteläpohjalaisia elämäkertoja 1965 s. 558–559.

7 Louhikko E. K 1944 s. 229.

8 Viljanen Olavi 1967 s. 211.

Kiitokset

Kiitän monia tahoja tutkimukseni tukemisesta. Työväen Arkiston johtaja Petri Tanskanen ja koko arkiston työyhteisö on kai-kin tavoin kannustanut hankettani. Työtoverini Risto Reuna, Ulla Tapiovaara-Harpp ja Mikko Kosunen lukivat jo ensimmäisiä tekstejäni ja tekivät hyviä huomioita. Kiitos myös Jani Kaunis-mäelle, joka etsi kirjaan upeita kuvia arkiston kokoelmista. Oli hyvin arvokasta, että Matti Paasivuoren lapsenlapset, Pekka, Liisa ja Leena Paasivuori, lahjoittivat työn aikana aineistoa ja valokuvia Työväen Arkistoon. Kiitos Teille hyvästä yhteistyöstä.

Kiitän lämpimästi Marjaana Valkosta, Matti Hannikaista, Pauli Kettusta, Raimo Parikkaa ja Seppo Hentilää rakentavista kommenteista. Keskustelut kaikkien kommentoijien kanssa ovat auttaneet minua yhä uudelleen miettimään Matti Paasivuoren asemaa omana aikanaan ja sijoittamaan hänet työväenliikkeen ja Suomen historian virtaan.

Kiitän Kansan Sivistysrahastoa ja Suomen Tietokirjailijoita, joiden myöntämän apurahan turvin olen voinut olla jonkin aikaa tutkimusvapaalla. Olen iloinen, että tutkimukseni ilmestyy Työ-väen Arkiston ja Työväen Historian ja Perinteen Tutkimuksen Seuran yhteisenä julkaisuna.

Marjaliisa Hentilä

Käytetyt lyhenteet

HKA Helsingin kaupungin arkisto

HTY Helsingin työväenyhdistys

HPJ Helsingin Paikallisjärjestö

ILO, International Labour Organisation, Kansainvälinen Työjärjestö

KA Kansallisarkisto

KK Kulutusosuuskuntien Keskusliitto

MP ark. Matti Paasivuoren arkisto TA

SAJ Suomen Ammattijärjestö

SAK Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliitto

SDP Suomen Sosialidemokraattinen Puolue

SDP ptk. SDP:n puoluetoimikunnan pöytäkirjat

SOK Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta

SSTP Suomen Sosialistinen Työväen Puolue

TA Työväen Arkisto

TSOY Työväen Sanomalehti Osakeyhtiö

VP Valtiopäivät, painetut pöytäkirjat

Anna-täti oli Matin suosikki. M. P-ri, Muistelmia nulikkavuosiltani. Suomen työväen Joulualpumi 1913 s. 57.

I Torppa nurin ja maailmalle

Lapsuus ja vaellusvuodet 1866–1887

Matti Paasivuoren järkyttävän lapsuuden kokemus sattui alkutalvesta 1874. Hän oli tuolloin kahdeksanvuotias ja asui äitinsä ja tätiansä kanssa pienessä Mäkirinteen torpassa Ilmajoella. Torpan omistaja tuli miesten kanssa kanget ja kirveet selässään ja hävitti rakennuksen maan tasalle. Mitä tapahtui? Saivatko isännät kohdella työteliäitä ja kunnollisia ihmisiä miten vain?

Isännällä oli laillinen oikeus lopettaa torpan pito, kun vuokra-aika oli umpeutunut. Armonaikaa muuttoon annettiin lopulta kaksi viikkoa. Mihin mennä, siitä ei ollut Matin äidillä mitään tietoa. Lapsi katsoi järkyttyneenä, kun hänen kotinsa hajotettiin; hirret pätkittiin ja poltettiin läheisen oluttehtaan uunissa. Torppareiden häätämisen taustalla oli tuolloin metsän arvon huimous. Torpparit olivat saaneet vapaasti ottaa polttopuita metsästä, mutta sitä ei enää 1870-luvulla suvaittu. Tukit olivat nyt liian arvokkaita torppareiden uuneissa poltettavaksi, kun sahoilta niistä sai hyvän hinnan. Torppien vuokra, joka maksettiin työpanoksena, ei enää korvannut omistajille polttopuiden arvoa. Siksi hädät yleistyivät.¹

Maalaisköyhälistön lapsi Ilmajoelta

Matti Paasivuori syntyi 6. toukokuuta 1866 Ilmajoella. Paasivuoren sukutausta oli vahvasti paikkakuntalainen. Kaukaisin tunnettu esi-isä oli nuijapäällikkö Jaakko Ilkka (k. 1597). Ilkan

---

1 Alanen Aulis J. 1953 s. 32–33.

jälkeläisiä olivat Peltoniemen, Knutbergin, Ketkon ja Hällebergin (Hällbergin) sukuhaarat. 1700- ja 1800-luvun sukutaustaan voi tutustua liitteen neljävalla. Matin isä, Antti Hälleberg, oli vuonna 1841 syntynyt sepänpoika. Hänestä tuli lukkarin virkatalon torppari. Anttia kutsutaan asiakirjoissa myös koturiksi eli loiseksi. Hän menehtyi vain 27-vuotiaana keväällä 1868 katovuosien myötä riehuneiden kulkutautien riuduttamana. Koko Suomessa oli vuosina 1866–1867 ankara kato. Yksinomaan Ilmajoella kuoli 1868 yli tuhat ihmistä nälkään. Kuntaan jäi satoja orpoja. Matti oli perheen ainoa lapsi, ja hänestä tuli kaksivuotiaana puoliorpo.²

Äiti Sofia (os. Kivistö, 1836–1917) oli Matin mukaan ”pikkainen, ahkera, käsitöissä taitava ja tarmokas akka”.³ Naimisiin menettään vanhemmat asuivat aluksi isän vanhempien luona Hälleberg-nimisessä torpassa, joka antoi perheelle myös sukunimen. Torppa sijaitsi Ilmajoen Oksimäessä (myöhemmin Heleperinmäki). Isän kuoltua äiti ei yksin voinut jatkaa torpan kontrahtia. Hänen oli Matin kanssa muutettava vanhempiansa luokse Kivistöille kuuluvaan Mäkirinteen torppaan. Se oli vain muutaman kilometrin päässä kirkolta. Etelään katsottaessa näkyi kirkko, josta kirkonkellojen ääni ja joskus jopa lukkarin veisuu kantautuivat pihaan. Pihapiirissä oli talli, navetta, aitta, lato ja sauna. Pihalta aukesivat laajat lakeudet ja viljavainiot joka suuntaan. Torppa oli 1800-luvun alussa rakennettu tuohikattoinen rakennus, jossa oli kaksi ikkunaa. Siinä ei lainkaan ollut kivijalkaa. Nurkkakivet olivat painuneet maahan eivätkä seinät olleet suorat. Tupa oli rakennettu järeistä hongista. Lattiat oli tehty halkaistujen puiden puolikkaista, jotka olivat jopa 70–80 senttiä leveitä. Ajan mittaan oksien välit olivat kuluneet niin, että koko lattia oli kuoppainen.⁴ Torpan kontrahti oli tehty alunperin Matin isovanhempien nimiin eliniäksi. Heidän kuoltuaan päätilan omistaja myönsi hyväntahtoisesti asumisoikeuden äidin siskolle, Reeta-tädille.

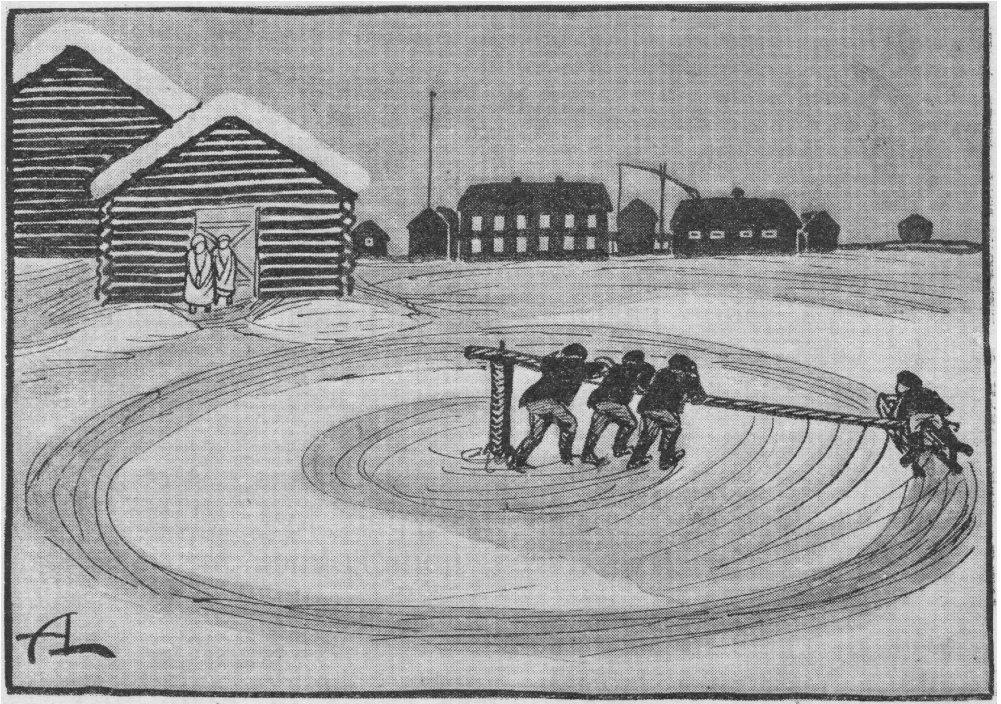
---

2 Vaismaa Tapio 2006 s. 4, Alanen Aulis J. 1953 s. 565. Hällebergeistä käytettiin myös Ketko-sukunimeä.

3 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

4 M.P.-ri, Lapsuuteni muistoja, *Suomen työväen joulualpumi*. Uuden ajan kynnyksellä 1912 s. 99.

*Talvisia lasten leikkejä. Piirros: A. Luomanen. Matti Paasivuori, Poika-
vuosiltani. Suomen Työväen Joulualpumi 1915, s. 46.*

Mäkirinteen torpassa, yhdessä ainoassa pirtissä, asuivat Matin ja hänen äitinsä lisäksi Reeta-täti, Reetan tytär Kaisa, Maija-tyttärensä kanssa ja kaksi muuta tätiä, Anna ja Sofia eli yhteensä seitsemän henkeä. Matti Paasivuoren lapsuus maalaispitäjässä oli yhtä karu kuin muidenkin köyhien perheiden lasten, mutta hän asui turvallisesti kuuden naisen yhteisössä. Naiset olivat kaikki ahkeria käsityöihmisiä. Äiti ja tädit elättivät itsensä talvisin käsityöillä ja kesällä maataloustöillä taloissa. Talvella naiset kehräsivät ja kutoivat kangasta ja möivät valmistamiaan lankoja, kankaita, sukkia ja nauhoja. Äiti valmisti Matin vaatteet itse. Heillä oli muutama lehmä ja pari lammasta, ja täti omisti hevosen. Naiset saivat viljaa ja heiniä tekemällä päivätöitä talollisille. Matti muisti sen, että ollessaan pieni hänet jätettiin yksin tupaan ja ovi pönkittiin kiinni siksi aikaa, kun aikuiset olivat työssä pellolla. Äidin tienestit säästettiin talvea varten. Matti oli onnekas, ettei hänen

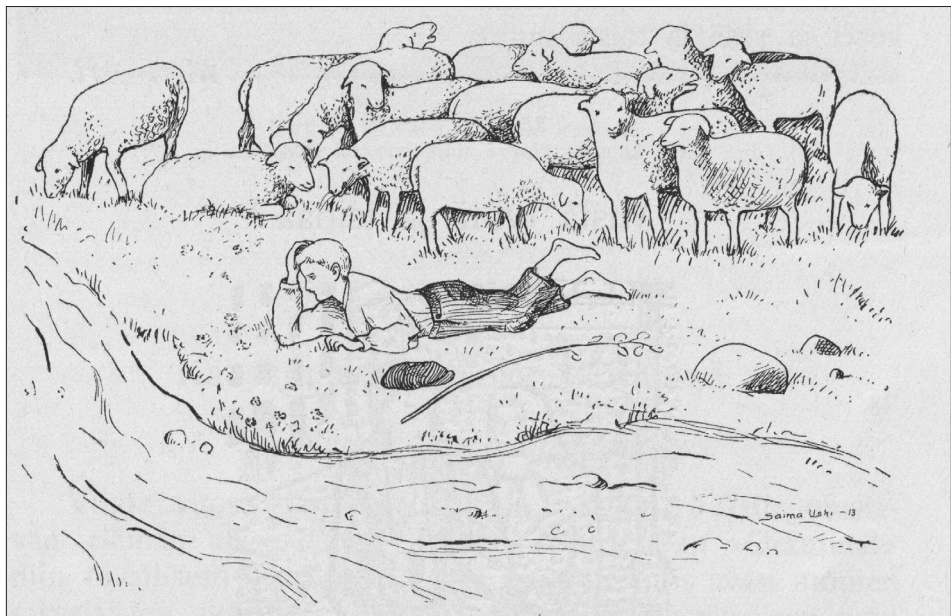
koskaan tarvinnut käydä kerjuulla.⁵ Anna oli hänen kummitätinsä, josta Matilla oli lämpimiä muistoja yhteisiltä marjamatkoilta ja paimenessa olost. Hän piti eniten Annasta, koska tämä harvoin suuttui ja pelasti vilkkaan pojan monelta selkäsaunalta. Kodin henki oli uskonnollinen.

Torpan hävittämisen jälkeen Matti Paasivuori joutui maantiel-le äitinsä ja tätiensä kanssa. Heistä tuli loisia, jotka elivät talojen nurkissa, eikä äiti enää koskaan voinut antaa pysyvää kotia ja turvaa pojalleen. Loiset olivat maaseudun työvoimaa, jolla ei ollut omaa maata eikä asuntoa. He saattoivat tehdä työtä useampaankin taloon ja asuivat talojen tai torppien nurkissa. Matilla ja hänen äidillään alkoi vuosia kestänyt vaeltaminen talosta taloon työtä ja yösijaa etsien. Kohtalotovereita oli paljon. Lasten tuli ottaa osaa talon töihin heti, kun he siihen kykenivät, kuten maatalousyhteiskunnassa tapana oli. Vartuttuaan lapset saivat vaatimpia ja itsenäisiä töitä. Matti lähetettiin kahdeksan vanhana vastuunalaiseen paimenen työhön Seppälän taloon. Pesti kesti kesäisin kolme-neljä viikkoa. Hän huolehti jopa 50 lampaasta. Päivät pitkät hän oli yksin lampaiden kanssa ja ikävöi äitiään ja tätiään. Työstä hän sai palkaksi ruuan ja herraspoikien vanhoja vaatteita. Ne toivat iloa, sillä uudet vaatteet yllään Matti oli mielestään komea. Kotiväkikään ei ollut häntä tuntea.

Syksyllä Matti paimensi lehmii. Kahdeksanvuotiaasta lähtien hän tienasi ainakin kesäisin oman leipänsä. Talvet hän sai olla äitinsä luona siellä, missä tämä kulloinkin asui. Äiti kehräsi ja teki käsitöitä. Seuraavat viisi kesää poika oli karjapaimenena pitäjän eri taloissa ja talvet äidin luona. Vaikka elämä oli kovaa, oli hänellä mukaviakin muistoja lapsuudestaan ja leikeistä muiden lasten kanssa.⁶

5 M.P-ri, Muistelmia nulikkavuosiltani, *Suomen työväen jouluualpumi*. Uuden ajan kynnyksellä 1913 s. 61. Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

6 Talvella 1875 hän teki yhdessä Kiviojan Jaskan kanssa vipukelkan, jolla sai hurjat vauhdit. Mäen päälle pojat rakensivat seipään päähän tuulimyllyjä, ks. M.P-ri, Poikavuosiltani, *Suomen työväen jouluualpumi*. Uuden ajan kynnyksellä 1915 s. 41–45, 47, Omaelämäkerta Yrjö Sirolalle MP arkisto HA1 TA, *Työmies* 6.5.1916.

Nuori lammaspaimen oli usein ikävissään. Piirros: A. Luomanen. M. P-ri, Muistelmia nulikkavuosiltani, Suomen Työväen Joulualpumi 1913 s. 63.

Seppälän talo, jossa Matti oli kesäisin lammaspaimenena. Kuva kirjasta: Vaismaa Tapio, Ilmajoki maatalouden mahtipitäjä, 2006.

Paasivuoren lapsuudessa Ilmajoella oli yksi kansakoulu. Sitä kävi alle sata oppilasta, vaikka kunnassa oli jo yli 8000 asukasta. Köyhien lapset eivät käyneet koulua.⁷ Äiti opetti poikaansa lukemaan samalla kun hän kehräsi. Matti muisti äitinsä vaativana opettajana. Lukeminen ei kuitenkaan aina vilkasta poikaa huvittanut. Silloin äiti saattoi antaa ”tukkapöllyä” tai uhkasi lähettää kerjuulle. Se tehosi ja Matti sai nopeasti lukuhalunsa takaisin, sillä hän häpesi kerjäämistä. Hän osasi lukea jo niin hyvin, että pääsi lukukinkereille kuusivuotiaana. Alkeelliset kirjoittamisen ja laskeamisen taidot hän oppi myöhemmin renkinä ollessaan, kun talollisten lapset opettivat häntä. Matti Paasivuoren opetukseen ei kulunut penniäkään talollisten verovaroja. ”En eläissäni ole käynyt muuta koulua kuin rippikoulua ja maailmanrannan kiertokoulua”, totesi Paasivuori koulutuksestaan.⁸ Hän oli täydellisen itseoppinut mies.

Rengin raskas elämä

Maaseudun köyhillä lapsilla ei ollut monta vaihtoehtoa itsensä elättämiseen. Yleensä tytöt menivät piioiksi ja pojat rengeiksi. Matti Paasivuoressa tuli 12-vuotiaana renki 1878 Saha-nimiseen torppaan. Siitä lähtien hän elätti itsensä omalla työllään. Seuraava työ oli Ilomäen kestikievarissa, joka tarjosi matkalaisille ruokaa, yösijan ja ennen kaikkea hevoskyydin seuraavaan pitäjään. Matti toimi kyytipoikana ja ajoi hevosella matkalaisten vaunut seuraavaan kievariin ja ratsasti hevosen takaisin. ”Talvella kylmillä pakasilla istuin mennessä kuskipenkillä, ja takasin tullessa nykkyttämärän hevosen selässä. Tahdoin toisinaan istualleni nukkua”, muisteli Matti.⁹ Tässä työssä ei ollut aikatauluja, vaan matkalle oli

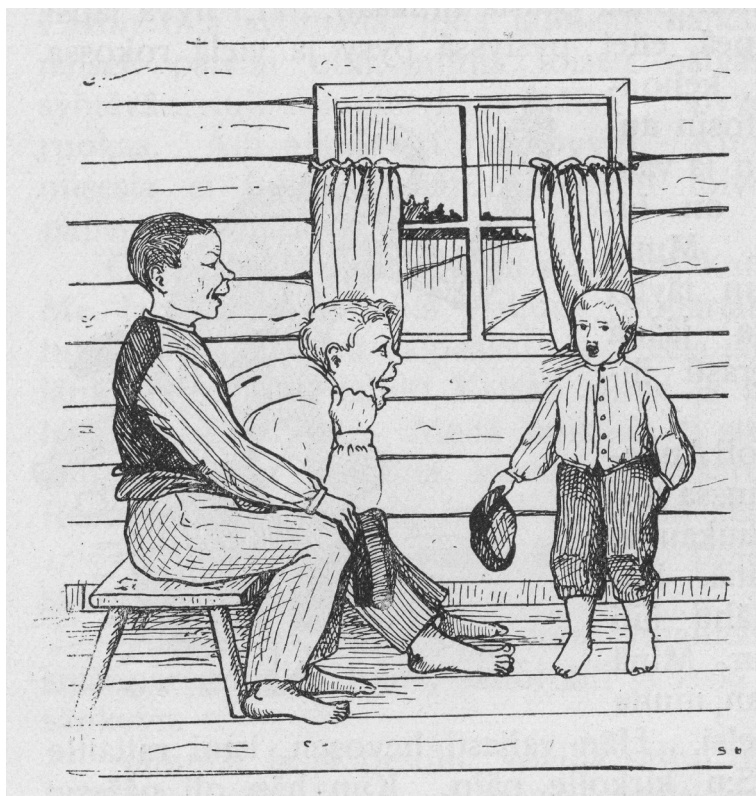
---

7 M.P-ri, Lapsuuteni muistoja, *Suomen työväen joulualpumi*. Uuden ajan kynnyksellä 1912 s. 102–103, Alanen Aulis J. 1953 s. 848, 855.

8 M.P-ri, Muistelmia nulikkavuosiltani, *Suomen työväen joulualpumi*. Uuden ajan kynnyksellä 1913 s. 63, Omaelämäkerta Yrjö Sirolalle MP arkisto HA1 TA, Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

9 M-, Eletystä elämästä, Uuden ajan kynnyksellä. *Suomen työväen joulualpumi* 1905 s. 44.

lähdeittävä mihin aikaan vuorokaudesta ja missä säässä hyvänsä. Silloin kun kyytihommiä ei ollut, Matti joutui auttamaan naisia taloustöissä. Sitä hän piti hyvin vastenmielisenä ja alentavana. Hän oli vasta 13-vuotias, mutta oli jo vakaasti sitä mieltä, että ”miehenä minulle kuuluivat miesten eivätkä naisten työt.”¹⁰

Kylän väki ihasteli miten nopeasti Matti oppi ulkoa raamatun tekstejä. Hän oli innokas esiintymään, kun sai pieniä palkintoja. Piirros: A. Luomanen. M. P-ri, Muistelmia nulikkavuosiltani, Suomen Työväen Joulualpumi 1913 s. 60.

10 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916, M-, Eletystä elämästä, Uuden ajan kynnyksellä. *Suomen työväen joulualpumi* 1905 s. 44.

Hän yritti turhaan saada itselleen arvostettuja miesten töitä:

Jos ne olivatkin raskaampia, en niitä senvuoksi pelännyt; olivat-han ne paljoa kunniakkaampia. Minä olin kunnianhimoinen, eivätkä minulle niin ollen soveltuneet naisten tehtävät. Sen olisi pitänyt jokaisen käsittää, mutta sitäpä ei käsitetty tai ei tahdottu käsittää.¹¹

Kievarin isäntä oli körttiläinen ja talon ilmapiiri vakava. Hänen tuvassaan ei naurettu eikä laulettu, ja yhdessäolon hetkinä luettiin raamattua ja veisattiin virsiä. Isäntä opetti Matillekin las-ten raamattua. Hän oppi nopeasti ulkoa jopa kymmenen lukua viikossa. Isäntä kuulusteli häntä julkisesti. Paasivuoren mukaan koko kylä puhui hänen hyvästä muististaan. Hän sai oppimastaan pieniä rahapalkintoja, joiden ansiosta muisti terästyi entisestään. Isäntä suositteli Matille koulunkäyntiä, mutta äidillä ei ollut varaa siihen. ”Poika ei osaa kirjoittaa eikä laskea paremmin kuin minäkään. Ei köyhällä ole varoja lapsiaan kouluttaa; hyvä kun oppivat työtäkin tekemän, että kelpaavat ihmisille”, muisteli Matti äidin perusteluja päätökselleen.¹² Matti pääsi isännän suosioon luku-harrastuksensa ansiosta ja sai lahjaksi uudet saappaat.

Vaikka Ilomäen talo oli harras, se ei estänyt Matti Paasivuorta käymästä iltaisin muiden renkien kanssa kylillä. Nuoret tuhlasivat rahansa viinaan ja juopottelivat vapaa-aikanaan ja erityisesti silloin, kun isäntä oli poissa. Matti kehui juoneensa yhtä paljon kuin aikamiehet. Viina ja naiset olivat murrosikäisten nuorten puheenaiheet. Pontikan rohkaisemana kokemusta oli saatava myös toisesta sukupuolesta. Kylältä löytyikin tyttö nimeltään Maija, joka oli jo täysi-ikäinen, mutta alkoi seurustella Matin kanssa. Matti kertoi, että Maijan kanssa hän ”opetteli yöt pitkät lemmen iloja”. Maija hylkäsi kuitenkin Matin, koska ei halunnut

---

11 M-, Eletystä elämästä, Uuden ajan kynnyksellä. *Suomen työväen joulualpumi* 1905 s. 44.

12 M-, Eletystä elämästä, Uuden ajan kynnyksellä. *Suomen työväen joulualpumi* 1905 s. 47–48.

Matti Paasivuori oli 13-vuotiaana renkinä tässä Iilomäen kestikievarissa. Kuva kirjassa: Vaismaa Tapio, Ilmajoki maatalouden mahtipitäjä 2006.

ikäeron takia huonoa mainetta itselleen. Matti muisteli nuoruutensa aikoja hyvänä aikana eikä lainkaan salaillut elintapojaan:

Elettiin nuorten luonnollista iloista elämää. Silloin laulettiin, naurettiin, yleisen tavan vuoksi juopoteltiin, tapeltiin ja lemmittiin. Tämä on elämää ja siitä nautin minä täysin määrin...Tuntuu kuin tuo entinen poikamaisuus olisi elettävä uudestaan ja tunnen siitä rintani lämpenevän.¹³

Isännän käskyvalta palkollisiin oli suuri, ja palveluspaikasta luvatta poistuneet voitiin hakea viranomaisen avulla takaisin. Vaikka elinkeinovapaus saavutettiin vuonna 1879, niin silti palkollissääntö jäi voimaan. Sen mukaan rengin tai piian paikkaa oli mahdollista vaihtaa vain kerran vuodessa, kun vuosipalkka oli maksettu. Palkolliset eivät vapaa-aikanakaan voineet poistua

¹³ M-, Eletystä elämästä, Uuden ajan kynnyksellä. *Suomen työväen joulu- ja joulupäivä* 1905 s. 49–50.

työpaikastaan kysymättä ensin isännältään lupaa.¹⁴ Paasivuori sai kokea isäntien armottoman käskyvallan nahoissaan ja rengin kovan työn vaatimukset. Hän kirjoitti renkien jutuista ja omista kokemuksistaan tarinan. Siinä hän kuvasi, miten ankaraa elämä ja työnteko komeassa Rintalan talossa oli. ”Palvelus- ja työväkeä ruokittiin huonosti ja kohdeltiin ankarasti. Työ oli kovaa ja sitä oli tehtävä kuin pakkotyötä”. Rengit ja piit lähetettiin viikko-kausiksi korpinevalle heinää tekemään. Jos heinän sänki jäi liian pitkäksi, isäntä uhkasi tehdä vähennyksen vuosipalkasta. Rengit keksivät kuitenkin tavan kostaa isännälle: he lauloivat hänestä kylän raitilla pilkkalauluja.¹⁵

Kuusiston talossa Paasivuori koki olleensa voimiensa äärirajoilla. Hänelle määrättiin aikamiehen töitä, vaikka hän oli vasta poikanen. Kuusisto oli pappilan torppa, ja Matti joutui tekemään torpalle määrättyjä päivätöitä eli taksvärkkiä pappilaan. Hän oli välillä niin näännyksissä, ettei uni tullut. Kuusiston rengin paikka oli ankara kokemus. Mutta ei niin huonoa ettei jotain hyvääkin: siellä hän sai oppia kirjoittamisen alkeet ja käydä rippikoulun.

Olin 11–12 ikäinen, kun puukolla puupalikohin tädiltäni saaman mallin mukaan leikkasin kirjoituskirjaimia. Kun sitten olin Kuusistossa renkinä, joka oli lähellä kansakoulua, kävin sunnuntaisin kansakoululla, jossa opettaja Vuorinen aikamiehille opetti kirjoituksen ja luvunlaskun alkeita. Ostin lyijykynän ja paperia ja harjoittelin kotona ahkerasti. Päreet kirjoitin hiilellä ja hikiset ikkunaruudut tikulla tai kynnelläni täyteen kirjoituksia. Kotitalo-nimisessä talossa ollessani sain opetusta vanhan emännän kasvattipojalta, joka kävi kansakoulua. Luvunlaskua Kotitalossa minulle opetti naapurintalon poika, joka kävi Vaasan lyseota. Hän ylisti muistiani ja väliin lausui, että hän vaihtaisi minun kanssani päätä, jos se olisi mahdollista.¹⁶

---

14 Pylkkänen Anu 2006 s. 86–87.

15 Matti Paasivuori, Rengin muistelmia. *Suomen Työväen Joulu* VIII 1926 s. 36–37.

16 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

Matti Paasivuori pääsi ripille vuonna 1882. Hänellä ei ollut pappilan rengin elämästä mitään mukavaa muistoa: ”Sain lusikkani pois pappilan sian pöntöstä ja sain nuoren miehen oikeudet ja rupesin likkoja riiailemaan.”¹⁷ Hän halusi välittömästi muihin töihin. Suomeen rakennettiin päärataverkostoa, jonka yksi haara meni Seinäjoelta Vaasaan. Työmaa oli juuri Seinäjoen kohdalla, ja sieltä alkoi Matin työnhaku. Hän käveli Ilmajoelta parikymmentä kilometriä Seinäjoelle. Matkamiehellä oli äidin ompelemat vaatteet päällään ja eväspussi olalla. Hän etsi miesten töitä mutta oli vielä paimenpojan näköinen. Ensimmäinen kaupunkimatka jäi hänen mieleensä: ”Äiti laittoi minulle valkoiseen pussiin eväitä, leipää, lihaa, kun lähdin rautatieltä työtä hakemaan. Kulin jalkaisin rataa pitkin pussi selässä. Rautatien työmiehet määkivät pussilleni: päääää, pääää! Joka minua sapetti, kun en työtäkään saanut. Päätin heti, kun saan rahaa, hankin nahkaisen laukun, repun, jolle ei kukaan mäi.”¹⁸ Maalaisuus hävetti nuorta miestä. Hän sai olla vähän aikaa apupoikana ja jatkoi sitten matkaansa. Työmiehen tunnusmerkit, repun ja ostovaatteet hän hankki heti seuraavasta tilistä.

Matti Paasivuoren työt 8–16 vuoden ikäisenä

Vuosi	Ikä	Työtehtävä
1874	8	Lammaspaimen, Seppälän talo 4 vuotta
1878	12	Renki, Sahan torppa
1879	13	Kyytipoika, Ilomäen kestikievari
1880	14	Renki, Rintala
1881	15	Renki, Kuusisto
1882	16	Renki, Kotitalo
1882	16	Käveli Ilmajoelta Seinäjoelle, ratatyö, muutamia viikkoja

17 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

18 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

Vaellusvuosi 1883

	Paikkakunnat ja työt
1883	Käveli Seinäjoelta Alavudelle, halonhakkuuta kaksi viikkoa Käveli Töysään, Ähtäriin, Pihlajavedelle, (laivalla?) Virroille, tukinhakkuuta. Käveli Virroilta Ilmajoelle Renki Ala-Antilan ja Hermannin Hirsimäen taloissa, riitaantui ja lähti Käveli Ilmajoelta Kuruun, Ruovedelle, tukkitöitä 2–3 kk Käveli (laivalla?) Ruovedeltä Tampereelle, Lempäälään, Viialaan, Toijalaan. Juna Toijala–Hämeenlinna, kasarmityömaa kaksi viikkoa Juna Hämeenlinna–Helsinki, vossikka-kuskina kuusi viikkoa Kävely Helsingin Pitäjään, tukinuittoa yksi viikko Käveli 10 päivää Helsingin Pitäjästä (Vantaa) Ilmajoelle. Ensin kävely Hausjärvelle, Hattulaan, missä ojankaivuuta Kävely Tampereen, (laiva?) Visuveden, Virtain kautta Ilmajoelle, missä heinäntekoa kaksi viikkoa Ratatöissä muutamia viikkoja Vaasa–Sydänmaa välillä

Työvoiman vapaa liikkuvuus sallittiin Suomessa vähitellen vuoden 1883 jälkeen, kun metsätöihin, kehittyvään teollisuuteen ja kasvaviin kaupunkeihin tarvittiin työvoimaa. Uusien työmah-

dollisuuksien varaan laski myös Matti Paasivuori. Hänen huippuvuotensa työnetsinnässä ja vaeltamisessa oli 1883. Hän oli tuolloin 17 vuoden ikäinen ja käveli reilusti yli tuhat kilometriä, mahdollisesti jopa 1300 kilometriä työtä etsimässä. Se oli köyhän miehen pyhiinvaellusmatka suomalaisessa maatalousyhteiskunnassa. Vaelluksellaan hän sai kokea myös pienen häivähdyksen teollistumisen ja muutoksen aikojen tulosta, kun hän pääsi matkustamaan junalla.

Paasivuori sai vain lyhyitä työpestejä ja joutui aina jatkamaan matkaansa. Välillä hän palasi takaisin kotipitäjäänsä rengiksi, kun ei mitään muuta vaihtoehtoa ollut. Hän oli 1883 kymmenellä eri paikkakunnalla tukkityössä, rakennustyössä, renkinä, ojankaivuussa, heinänteossa, ratatöissä ja myös vossikkakuskina Helsingissä. Vuoden 1883 kokemuksistaan ja Helsingin matkastaan hän kertoi muistelmakirjoituksissaan, joista on yhteenveto liitteessä 3. Hänen pisin kävelynsä oli kymmenen päivää kestänyt taival Helsingin Pitäjästä Ilmajoelle. Hänellä ei ollut enää rahaa ostaa matkalippua junaan tai laivaan. Matkalla hän teki työtä, jotta sai ruokaa.

Paasivuorta ei voi syyttää siitä, etteikö hän olisi yrittänyt löytää työtä, mutta tuhannet muut olivat liikkeellä samassa tarkoituksessa. Maaseudulla oli yksinkertaisesti liikaa työvoimaa. Kun Pohjanmaan tilattoman väen, pientilallisten ja torppareiden muuttoaalto seuraavalla vuosikymmenellä Amerikkaan alkoi, se vei osan työnhakijoista valtameren taakse.

Vaellusvuotensa jälkeen Paasivuori oli vielä kolme vuotta renkinä kotipitäjässään. Syksyllä 1886 hän halusi lopullisesti muuttaa pois Ilmajoelta. Työn etsintä jatkui talvella 1887 Hämeessä. Hän sai olla hetken Pälkäneellä Ruokolan kartanossa töissä. Matka jatkui Tampereen kautta Kangasalle. Siellä pesti kesti vain viikon, ja paluu takaisin Seinäjoelle ja kotipitäjään oli vielä kerran edessä. Paasivuori oli loppupalven ja alkukevään päiväläisenä ja urakkatyömiehenä Kotitalon tilalla, joka oli hänelle ennestään tuttu paikka.

Vuosi	Ikä	Paikkakunta ja työt
1884–85	18-19	Ilmajoella renkinä Kokkolan talossa
1886	20	Renkinä Ala-Seinäjoella, Kotitalo
1886	20	Kävely Pälkäneelle, Ruokolan kartanon töissä Kävely Tampereelle, Kangasalle, töissä viikon Kävely Seinäjoelle, Ilmajoelle, urakkamiehenä Kotitalon tilalla
1887	21	Juna Vaasaan, Vaasasta laivalla Helsinkiin Helsingissä tiilenkantoa, rakennustyötä, lämmittäjänä, kirvesmiehenä

Keväällä 1887 Paasivuori lähti Vaasaan katsomaan tyttöä, johon oli siellä käydessään tutustunut, mutta romanssia ei kuitenkaan syntynyt. Vaasa oli varuskuntakaupunki, ja koska mitään muuta elantoa ei ollut, hän pyrki myös sotaväkeen. Sotilaat olivat kuitenkin lähdössä leirille, eikä mukaan otettu kokemattomia. Seuraavaksi Matti yritti päästä merimieheksi, mutta sekään ei onnistunut. Hän oli tuskastunut, eikä hänelle jäänyt hyvää muistoa Vaasasta. Helsinki alkoi näyttäytyä hänelle mahdollisuuksien paikkana, ja hän astui ensimmäiseen pääkaupunkiin seilaavaan vuorolaivaan. Matka kesti pari vuorokautta. Helsingissä Matti etsi käsiinsä tuttavansa, ja työtäkin löytyi. Matti Paasivuori tuli 21-vuotiaana vuonna 1887 pääkaupunkiin ajatuksenaan jäädä sinne pysyvästi. Ensimmäisestä Helsingin matkasta oli kulunut neljä vuotta. Hän pääsi rakennukselle aputyöhön ja kantoi kesän 1887 tiiliä. Hän oli hetken myös kanaalin porausporukassa. Talveksi hän pääsi rakennustyömaan lämmittäjäksi Iso-Robertinkatu 7:ään. Rakennustyömaalla ollessaan Matti Paasivuori päätti, että hänestä tulisi kirvesmies.¹⁹

19 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

Matti Paasivuori 24-vuotiaana kirvesmiehenä Helsingissä vuonna 1890.

Kirvesmiehen töitä ei heti kuitenkaan löytynyt ja Paasivuoren oli mentävä sinne, minne pääsi: tehtaaseen. Hänelle kertyi työkokemusta kolmesta puunjalostustehtaasta ja kolmesta konepajasta. Paasivuoren oli kuitenkin reissattava vielä vuosia Helsingin ja Pohjanmaan välillä, koska hän oli kirjoilla Ilmajoella ja joutui 1888 kutsuntoihin Vaasan pataljoonaan. Lääkäri totesi hänet so-taväkikelpoiseksi. Koska työtilanne oli huono, hänellä kävi het-ken mielessä myös sotilaan ura. Ilmajokisten oli määrä mennä palvelukseen Kuopioon, minne hän ei kuitenkaan halunnut läh-teä. Arpa määräsi Paasivuoren reserviin ja reserviharjoituksiin. Vuoteen 1891 asti hän oli aina kesät reserviharjoituksissa Laihial-la ja talvet töissä Helsingissä. Vuonna 1891 hän siirsi muuttokir-jansa lopullisesti Helsinkiin.²⁰

Kirvesmieheksi ja ammattiosastoon

Paasivuori työskenteli vuosia rakennustyömailla eri tehtävissä ja oppi vähitellen kirvesmiehen taidot. Työn saantia ja elämää pääkaupungissa helpotti se, että rakennuksilla oli miehiä kotipi-täjästä ja muualta Pohjanmaalta. Heistä muodostui Paasivuorelle tärkeä ystävä- ja tuttavapiiri, ja heidän joukossaan oli myös työ-väenhenkisiä miehiä. Heidän esimerkkiään seuraten hän liittyi kirvesmiesten avustuskassaan. Työläinen oli kaupungissa yksin ja avuton, jos hän sairastui. Kassa auttoi edes vähän. Työkaverit tutustuttivat Paasivuoren työväenjärjestöjen toimintaan. Käsityö-läiset ja ammattimiehet perustivat ensimmäisenä ammattiosasto-ja ja avustuskassoja, kun työväenaate 1880-luvun alussa rantautui Helsinkiin, Tampereelle ja suurimpiin rannikkokaupunkeihin.

Vuonna 1884 perustettu Helsingin työväenyhdistys HTY oli Suomen ammatillisen, poliittisen ja sivistyksellisen työväenliik-keen johtotähti. Kirjapainoalan ammattimiehet perustivat yh-distyksiä jo ennen sitä. Rakennusalan käsityöläiset, kuten kir-vesmiehet ja muurarit, järjestäytyivät HTY:n alaosastoiksi. Paasi-vuori liittyi vuoden 1891 kesällä jäseneksi kirvesmiesten sairaus-,

---

20 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

hautaus- ja eläkerahastoon, joka oli toiminut muutaman vuoden. HTY:n kirvesmiesten ammattiosaston jäsen Paasivuoresta tuli vuotta myöhemmin, ja hänet valittiin heti myös johtokunnan varajäseneksi. Kirvesmiesten työolojen parantamiseksi oli paljon tehtävää, sillä työpäivät olivat pitkiä, 12-tuntisia, ja päiväpalkka alhainen. Kirvesmiesten yhteistoiminta sammui kuitenkin laman aikana syksyllä 1893.²¹ Työttömyys kosketti tuona vuonna myös Matti Paasivuorta.

Raskas työ, raskaat hovit: yrittäjäkokemus 1893

Vuoden 1893 laman ja työttömyyden aikana Paasivuori kokeili yrittämistä. Hän asui toisen työttömän kanssa erään talonmiehen alivuokralaisena Aleksanterinkadun varrella. Rahaa oli saatava elämiseen, ja miehet olivat valmiita tekemään mitä työtä tahansa. He huomasivat sanomalehdestä, että Suomen Teollisuuskauppa ostaisi potkukelkkoja, ja niinpä he päättivät ryhtyä valmistamaan niitä. Paasivuori teki tallissa eteläpohjalaistyyllisen näytekappaleen, jonka kauppias hyväksyi, ja miehet saivat heti 12 kappaleen tilauksen. Nuoret yrittäjät löysivät Kalliosta rakenteilla olevasta talosta työtilan, jossa ei ollut vielä lattiaa eikä ovia. He rakensivat huoneen valmiiksi ja hankkivat raaka-aineita kelkkoja varten. Yritykseen tuli mukaan myös kolmas mies, joka oli puuseppä. Kiire oli kova, koska kelkat oli saatava valmiiksi ennen joulua. Kolme kaverusta teki töitä yötä päivää, kukin omaan laskuunsa.

Työtila oli asumiseen kelvoton: seinät olivat märät ja ikkunat jäässä, mutta miesten oli asuttava siinä. He nukkuivat höyläpenkeillä, ja lastut toimivat patjoina ja tyynyinä. Peittona oli talvitakki. Ennen kuin työstä saatiin palkka, elämiseen oli pantattava koko liikenevä omaisuus. Paasivuoren kello oli säännöllisesti pantissa, samoin hänen hyvä palttoonsa, josta sai 20 markan pan-

---

21 Paasivuori Matti 1924 s. 34, M.H-G, Kertomus Helsingin entisen kirvesmiesten ammattiyhdistyksen ja Helsingin työväenyhdistyksen kirvesmiesten ammattiosaston toiminnasta 1891–1895 s. 4, Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

tin. Ruokaa miehet ostivat velaksi. Usein he söivät teen kanssa ns. kiloleipää, voita, lihaa ja sokeria. Into työhön oli kova. Miehet lauloivat työskennellessään. Iltaisin he filosofoivat ”jumalasta, perkeleestä ja yleensä tämän maailman menosta,” muisteli Paasivuori.²²

Kaikki osakkaat saivat kelkkansa valmiiksi ja niistä maksun. Heillä oli sopivasti ennen joulua ”rahaa kuin roskaa”. Jouluaatto-
na he kutsuivat tuttaviaan kylään. Miesporukka ryypäsi rajusti. Paasivuori kertoo, että ”me ryypättiin, laulettiin ja meillä oli oikein hauskaa.”²³ Se oli perheettömien työmiesten joulun viettoa. Joulupäivänä kaverit lähtivät parantelemaan oloaan kaupungille. Paasivuori jäi makaamaan penkille, huomasi sattumalta kamii-
nan edessä alkavan tulipalon ja onnistui sammuttamaan sen. Joulun jälkeen lumi sulii, eivätkä kelkat menneet enää kaupaksi. Yrittäminen loppui siihen. Paasivuorelle piipahdus pienyrittäjän elämään jäi huonojen työolojen ja raskaan työn vuoksi ikuisesti mieleen.

Lakkokevät 1896 ja kirvesmiesten johtajaksi

Matti Paasivuori asui Helsingissä monessa eri paikassa mutta päätyi lopulta työläiskaupunginosaan Kallioon, jota rakennettiin vilkkaasti. Hän asui lähellä Sörnäisten kansankotia, jossa pidettiin työväen kokouksia ja luentoja. HTY:n toimitilat olivat aluksi Kaivokadulla. Paasivuori tuli mukaan HTY:n vaikutuspiiriin juuri siinä vaiheessa, jolloin työväen ensimmäistä valtakunnallista kokoontumista järjestettiin ja työväen yhteistä ohjelmaa laadittiin. Syksyllä 1893 parisenkymmentä työväenyhdistystä piti Helsingissä yhteisen kokouksen, joka hyväksyi ja julkaisi Suomen työväen ohjelman.²⁴ Se vaati työväelle mm. kunnallista ja valtiolista äänioikeutta, koulupakkoa, kymmmentuntista työpäivää, am-

---

22 Matti Paasivuori, Meillä oli oma liike. *Suomen Työväen Joulu* 1928 s. 55.

23 Matti Paasivuori, Meillä oli oma liike. *Suomen Työväen Joulu* 1928 s. 56.

24 Paasivuori Matti, *H.T.Y. 40 vuotta*, 1924 s. 29–31, Tuomisto Tero 1984 s. 82–83.

mattientarkastajien lisäämistä, samapalkkaisuutta naisille ja miehille sekä kunnallisia työväenasuntoja. Ohjelmaan sisältyi myös kehoitus työväen- ja ammattiyhdistysten perustamiseen. Radikaalit kansainväliset tuulet puhalsivat HTY:ssä. Työläisjäsenet alkoivat lakkojen avulla vaatia nopeita parannuksia työoloihin ja muita oikeuksia itselleen.²⁵ Radikaali työväen ohjelma puhutteli Paasivuorta: jos kerran muualla, niin miksei myös Suomessa työläiset saisi oikeuksia ja parempia oloja. Hän oli koko ikänsä ollut herrojen käskettävänä, ja nyt hän halusi äänensä kuuluville.

HTY:n kirvesmiesten ammattiosaston toiminta virisi laman jälkeen uudelleen. Ammattiosasto alkoi organisoida lakkoja painostaakseen työnantajia kymmentuntiseen työpäivään ja muihin uudistuksiin. Paasivuori lähti täysillä mukaan nousevan työväenliikkeen toimintaan. Hän juurtui Helsinkiin ja sen työväenliikkeeseen 1890-luvulla, jolloin suomalaista kansalaisyhteiskuntaa rakennettiin. Työväenliike oli kuitenkin tuolloin vielä liberaalien porvarien ja työnantajien johtamaa liikettä.

Helsingin rakennusalan työtilanne jatkui 1893–1894 huonona, ja Paasivuorenkin oli lähdettävä syksyllä 1894 etsimään työtä Karjalan Kannakselta, Kivennavalta ja Terijoelta. Hän oli tukki- ja muissa ulkotöissä talven ja palasi kesällä 1895 Pietarin kautta laivalla Helsinkiin. Taloudellinen tilanne kohentui 1895, työttömyys väheni ja palkka nousi kokonaisen markan päivässä. Paasivuori pääsi kesäksi taas kirvesmieheksi. Kun lama oli ohi, myös työväenliikkeen toiminta virkistyi. HTY:n piirissä perustettiin maaliskuussa 1895 *Työmies*-lehti. Se teki työväen ohjelmaa tunnetuksi ja etenkin vaatimus kymmenen tunnin työpäivästä innoitti kirvesmiehiä suoraan toimintaan. Yleinen työaika rakennuksilla oli yhä vähintään 12 tuntia. Kesällä 1895 Helsingin rakennustyöläiset alkoivat muodostaa toimikuntaa, jotka esittivät mestareille työpäivän lyhentämistä aluksi yhteentoista tuntiin. Pyyntöön ei suostuttu, mutta työmiehet päättivät silti lähteä seitsemältä illalla pois, kun 11 tuntia oli tullut täyteen. ”Tänä suvena kylvettiin ne päivänlyhennysaatteen siemenet, mitkä sitten seuraavana keväänä innostivat tositeossa toteuttamaan työpäivän ly-

---

25 Soikkanen Hannu 1961 s. 54–55.

hennystä”, todisti Paasivuori tapahtumia.²⁶ Työntekijät pakottivat mestarit lopulta lyhentämään työpäivää.

Paasivuori ja neljä muuta kirvesmiestä päättivät syksyllä 1895 perustaa HTY:n yhteyteen uuden kirvesmiesten ammattiosaston. Paasivuori oli sen johtokunnan jäsen 1895–1897, sihteeri 1897 ja lopulta puheenjohtaja 1898, varapuheenjohtaja 1899 ja uudelleen puheenjohtaja vuosina 1900–1902. Kovin aktiivinen uusikaan ammattiosasto ei aluksi ollut, sillä sen jäsenet olivat töissä kuka missäkin päin Suomea. Syksyllä 1895 Paasivuori lähti kolmeksi kuukaudeksi Kotkaan ja sen jälkeen Viipuriin, missä hän työskenteli lääninvankilan sairaalan rakennuksella niin ikään kolme kuukautta. Hän tutustui työnhakumatkoillaan Karjalan, Viipurin ja Kymenlaakson alueen rakennustyöläisiin ja ammatillisesti ja poliittisesti aktiivisiin jäseniin. Hän teki tuttavuutta alueeseen, josta tuli myöhemmin hänen vaalipiirinsä koko kansanedustajauran ajaksi.

Rakennusmiesten ammattiosastot lähettivät 1896 jälleen tuloksetta mestareille kirjeitä, joissa he nyt vaativat kymmentuntista työpäivää. Asiaa ryhtyi keväällä Helsingissä koordinoimaan rakennustyöläisten yhteinen toimikunta. Se esitti työnantajille vaatimuksen työpäivän lyhentämisestä, mutta rakennusmestarit eivät suostuneet edes neuvotteluihin. Työläisten keskuuteen levisi lakkomieliala. Työnantajat sopivat keskenään työpäivän lyhentämisestä 11 tuntiin. Tämä ei enää riittänyt työntekijöille; he ryhtyivät lakkoon. Kolmastoista huhtikuuta 1896 työläiset marsivat Kaartin maneesista Mäntymäelle, jossa pidettiin puheita ja huudettiin ”Eläköön kymmentuntinen työpäivä”. Lakkoon otti osaa Paasivuoren tiedon mukaan 1000–2000 työläistä. ”Intoa ei puuttunut lakon alussa, vaan puuttui kokemusta ja lakkokassoja”, totesi hän.²⁷ Lakkolaisille kerättiin listoilla avustusta, mutta näin suuren joukon avustaminen kovin pitkään oli mahdotonta.

---

26 M.H-g, Entisten taistelujen muistoja I, *Työmiehen illanvietto* 21/1903 s. 161.

27 M.H-g, Entisten taistelujen muistoja I, *Työmiehen illanvietto* 21/1903 s. 162, Paasivuori Matti 1924 s. 37.

Helsingin kirvesmiesten ammattiosaston jäsenet perheineen viettämässä vappua Seurasaarella 1890-luvun lopulla. Työväen vapun vieton perinne alkoi 19.5.1895 sunnuntaisesta kävelyretkestä Seurasaareen, myöhemmin Mäntymäelle.

Paasivuori ei ollut lakon alkaessa töissä Helsingissä. Sinne palattuaan hän joutui lakkotapahtumien keskelle. Hän sai työtä Sörnäisten höyläämö- ja puusepäntehtaalta. Siellä sovellettiin jo käytäntöön kymmentuntista työpäivää, minkä vuoksi tehtaan työläiset eivät osallistuneet lakkoon. Paasivuori tarkkaili lakon tapahtumia ja sai niistä ensi käden tietoa tovereiltaan.²⁸ Eräät rakennusmestarit mursivat lakkoja korottamalla tilapäisesti palkkoja, värväämällä kotimaasta ja Venäjältä rikkureita.²⁹ Lakko kesti kolme viikkoa ja päättyi työläisten tappioon. Tämä lakko opetti

28 Soikkanen Hannu 1961 s. 55. Edvard Valpas toimi lakon aikana muurareiden ammattiosastossa, Taavi Tainio erotettiin agitaation takia työpaikastaan. Lakkoilevia kirvesmiehiä olivat mm. Salomon Hellstén ja Matti Haikarainen.

29 M.H-g, Entisten taistelujen muistoja II, *Työmiehen illanvietto* 22/1903 s. 170. Toukokuussa rikkureita tuli Tveristä asti. Heistä oli työnantajille paljon vaivaa ja rikkurointi tuli lopulta kalliiksi. Rikkureille rakennettiin nopeasti vaja asunnoksi Leppäsuolle, mutta heidän työpanoksensa oli huono ja urakat myöhästivät.

Paasivuorelle paljon ammattiyhdistystietoutta: ammattiosasto, jolla ei ollut varallisuutta, oli heikko ja toimintakyvytön.

Rakennusmestarit väittivät, että työmiehet eivät halunneet lyhyempää työpäivää, koska ansiot alenisivat. Tätä kirvesmiehet eivät uskoneet vaan aloittivat vastakampanjan. He tekivät keskuudessaan mielipidekyselyn, josta selvisi, että 96 prosenttia rakennustyömiehistä kannatti kymmentuntista työpäivää. Tilanteen rauhoittamiseksi, ja myös siksi, että kolme suurinta urakoitsijaa oli tehnyt vararikon, työnantajat suostuivat lyhentämään työpäivää. Helsingin rakennustyöläiset saivat omaan tutkimukseensa vedoten painostetuksi itselleen elokuusta 1897 alkaen kymmenen tunnin työpäivän.³⁰ Paasivuori havaitsi tilastotiedon keruun hyödyllisyyden. Hänestä tuli sosiaalisia ja työoloja valaisevien tilastojen vankkumaton ystävä. Myös hänen kirvesmiehille esittämänsä luottamusmiesjärjestelmän yksi tarkoitus oli kerätä työpaikoilta tietoa työpäivän pituudesta ja palkoista.³¹

Helsingin rakennustyöläisten lakko 1896 oli ensimmäinen laaja lakkoliike Suomessa. Se nopeutti myös Helsingin työväenyhdistyksen radikalisoitumista. Vuonna 1896 oli kaikkiaan 19 lakkoa, mutta huhtikuun laaja lakko Helsingissä tuli tunnetuksi koko maassa, sillä jopa papit puhuivat saarnastuoleistaan sitä vastaan ja kehottivat olemaan ”maalliselle vallalle alamaisia”. Tämän asian Paasivuori muisti katkerana vielä vuosikymmeniä myöhemmin. Hän piti pappien puheita epäoikeudenmukaisina.³² Tapahtuma lienee vaikuttanut hänen kriittiseen suhtautumiseensa pappeja ja kirkkoa kohtaan, vaikka hän pysyikin ikänsä kirkon jäsenenä.

Paasivuori kutsui kevättä 1896 suureksi lakkokevääksi. Hänen mielestään lakot olivat huomattava merkkipaalu työpäivän

---

30 Paasivuori Matti, *Suomen ammattiyhdistysliike* 1924 s. 311, Paasivuori Matti, *Ammattiyhdistysliikkeen saavutukset* 1927 s. 33, Paasivuori Matti 1915 s. 24–26.

31 Työsuojelu- ja tapaturmakomiteat kokosivat tilastoja 1880-luvun lopulta alkaen. Helsingin Työväenyhdistys vastasi komiteoiden kyselyihin ja ryhtyi myös itsenäisesti keräämään tilastoja työväen oloista, Kettunen Pauli 1994 s. 57–58.

32 Matti Paasivuori, *Muistelmia työpäivänlyhennystaisteluista*, 1907 s. 67, Paasivuori Matti 1915 s. 24, Soikkanen Hannu 1961 s. 55.

lyhentämisen historiassa Suomessa. Paasivuori todisteli puheissaan ja kirjoituksissaan – todellisuutta jossain määrin kaunistellen – että työläiset eivät käyttäisi työpäivän lyhennystä juopoteluun, kuten työnantajat ja monet papitkin olivat niin ennustaneet, vaan itsensä sivistämiseen ja ammattitaidon parantamiseen. Sen sijaan hän väitti, että rikkureissa ja lakkopettureissa oli paljon ”rapajuoppoja”.³³

Paasivuori työskenteli vuonna 1896 puoli vuotta Sörnäisten höyläämö- ja puusepäntehtaalla. Elokuussa hän otti lopputilin ja sai hyvän työtodistuksen. Kirvesmies etsi ilmeisesti paremmin palkattua työtä rakennuksilta, sillä perheen perustaminen oli hänen mielessään. Hän päätyi lopulta kuitenkin töihin toiseen puunjalostustehtaaseen.

Agitaatiota ja toiminnan kehittämistä

Paasivuori oli 1897 laatimassa kirvesmiesten kannanottoa, jossa ehdotettiin työnantajille, että rakennuksilla ei käytettäisi maalta tulevaa ammattitaidotonta ja halvempaa työvoimaa. Työnantajat eivät reagoineet tähän, koska maalta kaupunkiin muuttaneet tarvitsivat myös kipeästi työtä, ja työnantajat palkkasivat halvin mahdollista työvoimaa. Kirvesmiehet vaativat edelleen, että työpäivä tulisi lyhentää kymmeneen tuntiin, palkanmaksun tulisi olla säännöllistä, minimituntipalkka tulisi sopia työnantajien kanssa, urakkatyötä ei tulisi hyväksyä, ja raittiutta tulisi edistää. Raittiusasia oli kirvesmiehille niin tärkeä, että sen puolesta he päättivät mennä vaikka lakkoon.³⁴ Kirvesmiehet ajoivat määrätietoisesti oman ammattikuntansa etuja.

Paasivuori joutui mukaan ensimmäiseen selkkaukseen työnantajan kanssa Unioninkadun ja Eteläisen-Makasiininkadun kulmassa olleella rakennustyömaalla keväällä 1897. Paasivuori agiteerasi kolmen muun toverin kanssa kymmenen tunnin työ-

---

33 M.H-g, Entisten taistelujen muistoja II, *Työmiehen illanvietto* 22/1903 s. 171.

34 HTY:n kirvesmiesten ao ptk 26.9.1897 MP arkisto HG1 TA.

päivän puolesta. He yllyttivät erään ammattiosaston jäsenen soit-
tamaan klo 18.00 niin sanottua vellikelloa työpäivän loppumisen
merkiksi. Työmiehet lähtivät kotiin, vaikka mestarit komensivat
heitä jäämään. Seuraavana päivänä miehet taipuivat jälleen mes-
tarien komentoon, sillä muuten he olisivat saaneet potkut. Oli
selvää, että agitaattori Paasivuori sai kumppaneineen lopputilin.
Kaikki neljä löysivät kuitenkin toisen rakennustyömaan, jossa oli
jo voimassa kymmentuntinen työpäivä.

Työnantajan uhmaaminen ei ollut Paasivuorelle suinkaan
helppo ratkaisu, sillä hänellä oli jo vaimo ja lapsi elätettävänä.
Kirvesmiesten keskuudessa teko noteerattiin korkealle ja Paasi-
vuori tunnustettiin työväen ”edusmieheksi”. Hän muisteli myö-
hemmin agitaattorin uransa alkuvaiheita:

Työmailla päivällisaikaan puhuin kovalla äänellä ja luin jotakin
kirjaa tai sanomalehteä. Riitelin kiukkuisesti työväenliikkeen vas-
tustajain kanssa. Väittelyssä pidin hyvin puoliani ja ruokatunnilla
agiteerasin. Usein toverini valitsivat minut esittämään mestareille
tai työnjohtajille palkankorotus- tai muita yhteisiä toivomuksia,
harjakaisissa pitämään puheita. Käyttäydyin siivosti, ei minua ai-
van pahasti mestarien taholta boikotettu.³⁵

Paasivuoresta tuli pian rakennusmiesten ”nokkamies”, joka neu-
votteli työläisten vaatimuksista pomojen kanssa. Rakennustyö-
mailta alkoi hänen nousunsa helsinkiläisen työväenliikkeen pii-
rissä. Noihin aikoihin Paasivuori alkoi jo miettiä myös sitä, miten
amatillista toimintaa voisi laajemminkin tehostaa.

Syntymässä oleva työväenliike tarvitsi sekä lisää maksavia jä-
seniä että yhteisiä pelisääntöjä. Rakennustöiden vilkastuminen
toi ammattiosastoon uusia jäseniä ja toimintaa. Kirvesmiehet pe-
rustivat 1897 uuden sairaus- ja hautausapurenkaan, jota varten
ammattiosasto pyysi mallisäännöt HTY:ltä. Paasivuori valittiin
sääntöjä pohtivaan komiteaan, ja hän lupautui hoitamaan rahas-
ton varoja ja keräämään jäsenmaksuja. Hän perehtyi tunnolli-
sesti kirjanpitoon ja taloudenhoitoon. Paasivuori korosti, miten

---

35 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

Helsingin kirvesmiesten ammattiosaston jäseniä vuonna 1899 lipun ympärillä. Pöydän ääressä vasemmalla ammattiosaston ja liiton puheenjohtaja Matti Haikarainen, hänen takanaan Matti Paasivuori vaaleassa puvussaan.

tärkeää oli, että jäsenmaksut suoritettaisiin säännöllisesti – muutenhan kassa ei voisi auttaa avun tarpeessa olevia. Hänen aloitteestaan kassan sääntöihin tehtiin tiukka sanktio: mikäli jäsen ei ollut maksanut kahdeksan päivän kuluessa eräpäivästä, hänet erotettiin kassasta.³⁶ Läheskään kaikki kirvesmiehet eivät halunneet kuulua avustuskassaan. Paasivuori ihmetteli suuresti tällais-

36 HTY kirvesmiesten ammattiosaston sairaus- ja hautauspurengas, jäsenmaksut 1897–1904, ptk. 1.1.1900, 30.1.1900 TA. Vuosittainen maksu oli keskimäärin yhden päivän palkka, 3,60 markkaa. Paasivuori maksoi hyvinä vuosina, kuten vuonna 1900 rahastoon 7 markkaa ja vuonna 1903 jopa 8,50 markkaa.

ta lyhytnäköisyyttä.³⁷ Hän oli erittäin tarkka raha-asioissa ja oli sitä mieltä, että järjestöjen hyvä talous oli niiden menestymisen perusedellytys. Sääntöjen oli vastattava työväestön elämän käytäntöjä, eikä niissä saanut olla tulkinnanvaraa. Työläiset oli sitoutettava järjestöihinsä säännönmukaisilla maksuilla.

Helsingin kirvesmiesten ammattiosasto julkaisi 1899 Paasivuoren kehrittelemän luottamusmiesjärjestelmän säännöt. Luottamusmiesten tarkoitus oli ensisijaisesti varmistaa jäsenmaksujen kerääminen ja toiseksi heidän tuli kerätä ammattiosastolle tietoja työoloista.³⁸ Paasivuoresta tuli 1900-luvun alussa sääntöasiantuntija, jota monet työväen taloudelliset, poliittiset ja ammatilliset järjestöt, avustuskassat sekä Helsingin kunnalliset toimijat käyttivät. Useimmiten Paasivuori, joka tietenkin tunsu työväen elämän omissa nahoissaan, löysi sääntökomiteoiden esityksiin tarkennettavaa tai huomautettavaa.

Kirvesmiesten ammattiliittoa perustamassa

Muutamien eri alojen työntekijät, kuten kirjaltajat 1891, olivat jo 1890-luvulla perustaneet ammattiliittoja käsityöläisosastojensa yhdyssiteeksi. Useat liitot sammuiivat kuitenkin alkuinnostuksen jälkeen. Muurarit perustivat 1898 keskushallinnon, ja metallimiehet ja monet rakennusalan ammattiosastot omia liittojaan vuonna 1899. Myös Helsingin kirvesmiehillä oli koko maan laajuinen ammattiliitto mielessään. Helsingin kirvesmiehet kutsuivat Paasivuoren johdolla yleisen kirvesmiesten kokouksen koolle Yrjönkadun torpalle. Paikalle saapui eri puolilta Suomea 50 henkeä. Puheenjohtaja Paasivuori avasi kokouksen, jonka asialistalla olivat kirvesmiehille tärkeät ammattiasiat: alimman tuntipalkan määrittäminen, suhtautuminen urakatyöhön, oppilasajan pituus, kannatettaisiinko juomalakkoa ja tulisiko Kotkan Hallan sa-

---

37 Helsingin rakennustyömiesten sairas-, hautaus- ja eläkekassa, MP arkisto HG 1 TA, HTY kirvesmiesten ao ptk. 13.3.1900 TA. Paasivuori huolehti vuoteen 1902 asti Helsingin rakennusmiesten avustuskassan kirjanpidosta.

38 Paasivuori Matti 1915 s. 46–47, Helin Jyrki 1998 s. 59, 63.

Kirvesmiesten yleinen kokous kesällä 1899 Helsingissä. Paasivuori valmisti ja johti Kirvesmiesten ammattiliiton perustamisen.

han lakkoa tukea vai ei. Alimmaksi tuntipalkaksi äänestettiin 50 penniä. Samana vuonna Helsingin kirvesmiesten ammattiosasto sai 340 jäsenen nimen listaan, jossa vaadittiin alimmaksi tuntipalkaksi vähintään 50 penniä. Lista lähetettiin työnantajien edustajalle, rakennusmestariklubille, mutta se ei ottanut aloitteeseen minkäänlaista kantaa.³⁹ Useimmilla työpaikoilla oli vielä liian vähän ammattiosaston jäseniä, jotta vetoamuksilla olisi ollut

³⁹ M.H-G, Kertomus Helsingin entisen kirvesmiesten ammattiyhdistyksen ja Helsingin työväenyhdistyksen kirvesmiesten ammattiosaston toiminnasta 1891–1895, 1905 s.12–13, 20. Parikka Raimo 1995 s. 21, 23. Minimipalkka-asia hautautui vuosikausiksi. Kirvesmiehet saavuttivat tavoitteensa alimmasta tuntipalkasta, 50 penniä tunnilta, suurlakkovuonna 1905, jolloin ammattiosaston ja Helsingin rakennusmestariklubin välinen ensimmäinen työehtosopimus allekirjoitettiin.

painoarvoa. Uudelle ammattiliitolle annettiin tehtäväksi jäsenagitaation vahvistaminen. Sitä varten Paasivuori sai tehtäväkseen laatia lentolehtisen, *Sananen kirvesmiehille*, jossa kehoitettiin työläisiä liittymään ammattiliittoon. Agitaatiolla oli Paasivuoren mukaan suuri vaikutus: Helsingin kirvesmiesten ammattiosaston jäsenmäärä nousi vuoden sisällä 29:stä 159:ään. Puheenjohtajana Paasivuori saattoi olla tyytyväinen toimintansa tuloksiin.⁴⁰

Maan vanhimpana ja suurimpana ammattiosastona Helsingin kirvesmiehet valmistelivat ensimmäisen edustajakokouksen kesäkuuksi 1899 Helsinkiin, jossa ammattiliitto perustettaisiin. Paasivuori avasi kokouksen, toimi sen puheenjohtajana ja hänestä tuli uuden liiton varapuheenjohtaja.⁴¹ Paasivuori alusti kokouksessa aiheesta ”Miten saataisiin 10-tuntinen työpäivä kaikkialla maassamme kirvesmiesten työaloilla käytäntöön”. Hän kehotti kokouksen osanottajia ajamaan ammattiosastojen perustamista, jotta ne voisivat esittää työpäivän lyhentämistä työnantajille. Turhia lakkoja olisi kuitenkin vältettävä, tähdensi Paasivuori. Ammattiosastojen tulisi käyttää lakkoasetta vasta sitten, kun olisi toivoa lakon voittamisesta.⁴² Kokousväki keskusteli myös urakkapalkkauksesta. Kirvesmiehet ja puusepät vastustivat ammattiliittojensa päätöksillä urakkapalkkausta, sillä se aiheutti tarpeetonta kilpailua ammattimiesten keskuudessa. Lisäksi muistutettiin siitä, että työn jälki ei urakoissa ollut aina hyvä. Paasivuori vastusti urakkapalkkausta ensimmäisessä artikkelissaan *Työmiehessä* 1899. Urakkatyön tekeminen oli kuitenkin rakennusallalla yleinen käytäntö, eikä sitä saatu ammattiliittojen vastarinnasta huolimatta loppumaan. Paasivuorikin alkoi lopulta pitää urakkatyön vastustamista ajanhukkana.⁴³

---

40 Matti Paasivuori Suomen Työväen puoluehallinnolle 12.5.1902 SDP F3 TA.

41 Paasivuori Matti 1915 s. 51. Helsinkiläinen Matti Haikarainen oli puheenjohtaja ja Salomon Hellsten taloudenhoitaja.

42 Kirvesmiesten yleinen kokous Helsingissä, *Wiipurin Sanomat* 29.6.1899, Kirvesmiesten ammattiosasto, *Päivälehti* 16.8.1899

43 Matti Hälleberg, Onko ammattiyhdistysliike ensinkään tarpeellista? *Sosialistinen Aikakauslehti* 7/1906 s. 152, Matti Paasivuori, Piiriteitä tehdaselämästä, *Punainen Viesti* VII, *Sosialidemokraattinen kevätjulkaisu*

Helsingin kirvesmiesten ammattiosasto tuki perustettua Kirvesmiesten ammattiliittoa vastaamalla sen ensimmäisen vuoden kuluista. Paasivuori johti myös liiton toista edustajakokousta heinäkuussa 1901 Viipurissa ja alusti siellä agitaatiosta, työtodistusten merkityksestä ja avustuskassoista. Kokouksessa oli esillä myös ammatillisen keskusjärjestön perustaminen. Paasivuoren kokouspapereissa on myös listoja kirjallisuudesta, jota hän myi Viipurin kokouksessa. Lisäksi hän toimi ahkerasti *Työmies*-lehden asiamiehenä ja mainostajana. Viipurin kokousta varten Paasivuori myös uudisti kirjoittamansa lentolehtisen *Sananen kirvesmiehille*. Se julkaistiin uudelleen 2000 kappaleen painoksena.⁴⁴ Se ei kuitenkaan laman ja sortokauden oloissa saavuttanut samaa vaikutusta kuin aiempi lentolehtinen. Jäsenten ja ammattiosastojen määrä polki paikoillaan. Työväenjärjestöjen perustaminen oli vaikeaa, sillä kokoontumisvapautta ei käytännössä 1901–1904 ollut. Tavallisiin kokouksiin oli saatava poliisin lupa ja edustajakokouksiin peräti maaherran lupa. Järjestöt eivät voineet laillisesti toimia, koska niiden sääntöjä ei vahvistettu. Suomen Työväenpuolueen kokous Forssassa 1903 valmisteltiin hyvin, se sai asianomaiset luvat ja voitiin häiriöttä pitää. Siellä puolueohjelma muutettiin sosialistiseksi.⁴⁵

Kenraalikuvernööri Bobrikovin murhan (16.6.1904) jälkeen kansalaistoiminta elpyi, ja taloudellinen lamakin alkoi väistyä saman vuoden lopulla. Kirvesmiesten ammattiliitto ei kuitenkaan kasvanut viittä ammattiosastoa suuremmaksi, ja yhdistyminen

---

1913 s. 13–16. Vuonna 1916 Paasivuori antoi periksi urakkatyön periaatteelle ja totesi sen kuuluvan kapitalismiin: M.P-ri, Onko pyrittävä urakkatyön kieltoon, vai tariffisopimuksiin, *Lastu* 5/1916 s. 53. Marx määritteli urakkatyön kapitalistisen yhteiskunnan tavaksi teettää työtä, ks. Teräs Kari 2001 s. 128.

44 *Viipurin Sanomat* 24.7.1901 Kirvesmiesten edustajakokous, MP ark. HG1 TA. 1901 lopussa ammattiosastoon kuului 240 jäsentä. Paasivuori välitti kaikkea työväenkirjallisuutta. Hänen myyntilistansa kärjessä olivat *Piipia*, *Työväen Kalenteri*, *Paratiisi*, *Iloinen Englanti*, *Sosialismin historia*, *Työväen kysymys*, *Moses ja Jesus*.

45 Paasivuoren muistelmä: Kappale Suomen työväenliikkeen historiaa: Forssan kokousmuistelua, *Punanen Soihdu*, 1912 s. 29–31.

Puuseppien liiton kanssa toteutettiin vuoden 1904 lopulla.⁴⁶ Kirvesmiehet ja puusepät perustivat 1905 Tampereella uuden yhteisen liiton, Suomen Puutyöntekijäin liiton. Paasivuori puhui perustavassa kokouksessa työajan lyhentämisestä ja vakuutti kokousväelle, että lyhyempi työaika ei alentaisi palkkoja. Paasivuoren suhteet Puutyöntekijäin liittoon säilyivät läheisinä myös siksi, että hänen ystävänsä Aatu Halme oli liiton sihteeri ja taloudenhoitaja 1907–1915. Paasivuori kirjoitteli Halmen toimittamaan *Lastu*-lehteen ja oli liiton tilintarkastaja.

Paikallinen työväenpuolue Helsinkiin 1898 – irti porvareista

Matti Paasivuori oli vuodesta 1895 Helsingin Työväenyhdistyksen HTY:n jäsen kirvesmiesten ammattiosaston kautta. HTY ajoi monia kansansivistyksellisiä ja sosiaalisia hankkeita. Maan suurimpana työväenyhdistyksenä se antoi suuntaa työväenaatteelle ja järjestötoiminnalle. HTY:n johdossa oli liberaali ja sivistynyt porvaristo, mutta käsityöläisten ja työläisten määrä lisääntyi vähitellen, mikä aiheutti poliittisia ristiriitoja johdon ja jäsenistön välille 1898. Kesällä 1898 Venäjä vaati Suomelta asevelvollisuuslain uudistamista sekä sotilaiden määrän lisäämistä ja palvelusajan pidentämistä Venäjän armeijassa. Muutokset edellyttivät huomattavaa sotilasmäärärahojen lisäämistä. Ylimääräiset valtiopäivät kutsuttiin koolle päättämään asiasta. Työväestö osoitti mieltään verojen korotuksia vastaan ja järjesti kokouksia. Työväestön ensimmäinen protestikokous pidettiin Helsingin ylioppilastalolla ja toinen työväentalon pihalla. Matti Kurikka, josta oli 1897 tullut Työmiehen päätoimittaja, kirjoitti, että työväestön olisi päästävä vaikuttamaan ja asetettava omia ehdokkaitaan valtiopäivävaaleihin porvarillisten puolueiden listoille. Näin äänioikeutetut työ-

---

46 M.P-ri, Muutamia piirteitä Suomen Puutyöntekijäin liiton esihistoriasta, *Lastu* 7/1915 s. 66. Paasivuori oli Kirvesmiesten ammattiliiton hallinnon jäsen sen lopettamiseen asti 1905.

Matti Paasivuori oli kolme kertaa läsnä ammatillisen keskusjärjestön perustamisessa, 1899, 1907 ja 1930. Ensimmäinen sammui ja toinen lakautettiin kommunistisena. Kuvassa Helsingin ammattijärjestön perustava kokous joulukuussa 1899. Pöydän ääressä vasemmalta A.B. Mäkelä, Reino Drockila, Eetu Salin, Seth Heikkilä ja Otto Tiuppa. Paasivuori ylhäällä vasemmalla, toisen rivin neljäs.

väen edustajat voisivat äänestää omia ehdokkaitaan. Helsingin työväestö ilmaisi mieltään ensi kerran kansainvälisin symbolein, kun se kesäkuussa 1897 käytti punalippuja marssillaan.⁴⁷

Työväenyhdistykset olivat jo muutamissa kaupungeissa asettaneet omia ehdokkaitaan porvarillisille listoille kunnallisissa ja valtiollisissa vaaleissa. Radikaalisen Kurikan sanoma oli, että mikäli porvarit eivät ottaisi työväestön edustajia listoilleen, olisi tehtävä vaalilakko. Työväenkokous päätti 2.10.1898 ottaa osaa vaaleihin ja ehdottaa ruotsinkielisten porvarien listoille kolmea

⁴⁷ Tuomisto Tero 1984 s. 119.

omaa ehdokasta. Ruotsalainen puolue ei kuitenkaan hyväksynyt ehdotusta, minkä seurauksena työväestö julisti Matti Kurikan ja Eetu Salinin johdolla vaalilakon. He kehottivat työväkeä ja kaikkia muitakin olemaan äänestämättä vaaleissa. Päätös aiheutti kriittistä keskustelua työväenjärjestöissä ja sai porvarilliset ryhmät raivon partaalle. He syyttivät työväestöä isänmaan petturiksi. Kritiikki kohdistui ennen kaikkea Matti Kurikkaan.⁴⁸

Nämä tapahtumat johtivat siihen, että radikaalistuva työväestö ryhtyi kolmella paikkakunnalla, Helsingissä, Tampereella ja Turussa, perustamaan omia paikallisia puolueitaan osallistukseen valtiopäivävaaleihin. Helsingin Paikallinen Työväenpuolue perustettiin 9.10.1898 yleisessä työväen kokouksessa HTY:n pihalla. Paasivuori edusti kirvesmiehiä ja hänet valittiin komiteaan, jonka tehtävänä oli lähettää vetoomuksia työväenyhdistyksille ja ammattiosastoille liittymisestä perustettuun työväenpuolueeseen.⁴⁹ Tehtailija von Wright ja muutamat nuorsuomalaiset johtivat marraskuun 1898 HTY:n kokousta, jossa oli esillä liittyminen työläisten johtamaan Helsingin Paikalliseen Työväenpuolueeseen. Työläisiä oli värvätty paikalle runsaasti, ja he muodostivat kokouksen enemmistön, joka päätti liittyä puolueeseen. Sen seurauksena von Wright, joka oli jo pitempään pohtinut asemaansa työväenliikkeen johdossa, ja muut porvarisjäsenet erosivat HTY:n johtokunnasta ja muista luottamustoimista eivätkä halunneet olla – Paasivuoren sanojen mukaan – missään tekemisissä ”räyhäävän roskajoukon kanssa.”⁵⁰ Tähän päättyi Suomen työväenliikkeen porvarisjohtoinen, ns. wrightiläinen kausi.

Matti Paasivuori edusti kirvesmiehiä Helsingin Paikallisen Työväenpuolueen keskuskomiteassa ja oli puoluehallinnon jäsen 1898–1900. Paikallinen puoluehanke kuivui kuitenkin kokoon sen jälkeen, kun valtakunnallinen työväenpuolue perustettiin 1899 Turussa. Vaikka Helsingin paikallinen työväenpuolue ei ollut pitkäikäinen, sillä oli merkitystä siinä mielessä, että HTY:n

---

48 Paasivuori Matti 1924 s. 44.

49 Paasivuori Matti 1915 s. 55.

50 Paasivuori Matti, Irti porvareista 1909 s. 62–65 ja sama 1929 s. 43–45, Tuomisto Tero 1984 s. 118.

johto siirtyi työväestön käsiin. Työväenliike itsenäistyi ja sen omien rivien kasvatit, kuten Matti Paasivuori, alkoivat ottaa vastuuta työväenjärjestöjen johtamisesta. Välikirjo porvareihin tapahtui muillakin rintamilla. *Työmies*-lehteä ei jatkossa enää saanut painaa nuorsuomalaisen *Päivälehd*en kirjepainossa. *Työmiestä* kustantavan Työväen Sanomalehtiosakeyhtiön oli otettava velkaa ja perustettava lehdelle oma kirjapaino. Sen eteen Paasivuori teki hartiavoimin töitä.

Itsensä kehittäjä

Paasivuori oli omatoimisesti opetellut kirjoittamaan. Hänen alkuperäisestä kirjoitustyylistään on todisteena yksi kirje, jonka hän kirjoitti 1896 äidilleen. Matti kirjoitti puhekielellä ja vahvalla pohjalaisella murteella koska ei tuntenut kielioppia. Kirjeessään hän pahoitteli äidilleen sitä, ettei ollut useammin tälle kirjoittanut:

Ette Äitini minua muistaasia sen paremmin kun nyt muistatte
Waikka minä kirjoittaisin joka päivä ja lähettäisin lahjoja useen
ja suuria jos sydänmeni olis kylmä Mutta nyt kun teidän täytyy
minua rakastaa se on teidän sydänmenne kun teidän siehen pakottaa jos olis niinkin ettette tahtoosi minua aina muistaa niin
silloin tulisitte huomaamaan että se on pahasta jos minä tekisin
sitä mitä ette tahtoosi kuulla ja tahtoosia minun unhoittaa niin
sitä silloin kaiken vähimmän voisiitte siitäkin syystä että minä olen teillä ainoa.⁵¹

Se oli tunteikas kirje. Sen sanoma oli, että yhteys äitiin oli pojan sydämessä aina olemassa, ja pakonomainen yhteydenpito olisi teeskentelyä. Kirjeen kirjoittamisen ajankohtana Paasivuori seurusteli jo rakastettunsa Marian kanssa, mutta sitä hän ei äidilleen vielä paljastanut.

---

51 Matti Paasivuori Sofia Hällebergille 14.5.1896, MP arkisto F1 TA.

Paasivuori oli kunnianhimoinen ja oppimishaluinen mies. Kun hänet 1897 valittiin kirvesmiesten ammattiosaston johtokunnan jäseneksi ja sihteeriksi, hänen oli aloitettava oikeinkirjoituksen ja kirjanpidon opiskelu. Hän näki paljon vaivaa oppiakseen, ja hänen kirjoitustaitonsa kehittyikin huomattavasti. Paasivuori laati ammattiosaston pöytäkirjan ensimmäisen kerran toukokuun lopulla 1897 pidetystä kokouksesta. Päivä oli sunnuntai, niin kuin yleensä työväen kokouksissa, sillä se oli työläisten ainoa vapaa-päivä. Hänen kirjoittamansa pöytäkirjat olivat siistejä ja selkeitä: lyhyitä lauseita, ja pisteetkin olivat jo käytössä. Paasivuori kirjoitti ne puhtaaksi konseptista. On oletettavaa, että ammattiosaston muut jäsenet auttoivat häntä kieliopissa. Paasivuori otti vastaan haasteellisen sihteerin työn myös siksi, että silloin hänen itsensä ei tarvinnut maksaa ammattiosaston jäsenmaksua.

Ammattiosastosta tuli Paasivuorelle merkittävä sivistyksellinen ja yhteiskunnallinen opinahjo. Hän osallistui parinkymmenen toverinsa kanssa 1899 ammattiosaston mittausopin ja piirustuksen kursseille. Hän muisteli, että oli vapailla kursseilla ”harjoitellut kirjoitusta, laskentaa, mittausoppia ja piirustusta, mutta kirjoitusta olen kirjoittanut enemmän itsekseni.”⁵² Paasivuori osallistui HTY:n ja ammattiosaston järjestämille luennoille ja käden taidon kursseille. Lisäksi hän kävi vapaan kansansivistystyön amatillisia kursseja Sörnäisten Kansankodissa ja Polyteknikkojen talolla.

Rakennustyömailla Paasivuori valittiin esittämään yhteisiä asioita ja vaatimuksia työnantajille, koska hän puhui rauhallisesti ja osasi selkeästi argumentoida työläisten etujen puolesta.

Paasivuoren rohkeus tunnettiin ja siksi HTY:n johto pyysi häntä 1897 etsimään kesäjuhlaa varten puhujaa, jonka tuli olla sivistynyt henkilö. Paasivuori kävi turhaan kolkuttelemassa usean aikansa julkisuuden henkilön ovella. Viimein nuorsuomalainen kansansivistysmies Kustavi Grotenfelt suostui tehtävään. Paasivuori tutustui näin väistämättä kotikaupunkinsa eliittiin. Paasivuori totesi myöhemmin helpottuneena, että puhujien etsintää ei tarvinnut enää tehdä, sillä työväenliike tuli jo ”omillaan

---

52 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

toimeen”.⁵³ Paasivuori oli yksi nousevista työläistaustaisista puhujista. Hän harjoitteli ensin omassa piirissään, mm. voittamalla aiheellaan ”työpäivän lyhentämiskysymys” kirvesmiesten ensimmäisen puhekilpailun syksyllä 1897 ja sai siitä palkinnoksi viisi markkaa. Se oli kirvesmiehen hyvä päiväpalkka. Voittoa tuli myöhemminkin.⁵⁴ Voitot ja esiintymiset antoivat Paasivuorelle itsevarmuutta ja vahvistivat hänen asiantuntemustaan työelämän ajankohtaisissa kysymyksissä ennen kuin hän astui puhujaksi suurten joukkojen eteen.

Matti Kurikan puolustaja

HTY:n piirissä kehkeytyi 1894 ajatus oman lehden julkaisemisesta. Ajatus toteutui maaliskuussa 1895, kun *Työmies* alkoi ilmestyä. Paasivuori epäili aluksi lehden kannattavuutta,⁵⁵ mutta *Työmies*-viikkolehden ilmestymisen jälkeen hänestä tuli sen aktiivinen lukija ja tukija – olihan se työväestön ensimmäinen oma lehti. Hän ystäväystyi myös päätoimittaja Matti Kurikan kanssa, joka oli häntä kolme vuotta nuorempi. Miehet tutustuivat Helsingin työväenyhdistyksen toiminnassa ja olivat mukana perustamassa 1898 Helsingin paikallista työväenpuoluetta. Kurikan päämääränä oli tehdä työväenliikkeestä itsenäinen yhteiskunnallinen vaikuttaja – ilman työnantajia ja ”herrasmiehiä”. Vuodet 1896–1899 olivat Kurikan yhteiskunnallisen vaikuttamisen tärkeintä aikaa, ja Paasivuori oli hänen vaikutuspiirissään. Kurikka oli Suomes-

---

53 Matti Paasivuori, *Sivistynyttä puhujaa etsimässä, Uuden ajan kynnyksellä* 1909 s. 60–62. Juhlassa kartutettiin HTY:n talorahastoa. Paasivuori kysyi puhujiksi toimittaja Eero Erkkoa, opettaja A.H. Karvosta, valtiopäivämies Santeri Ingmania, raittiusmies Matti Heleniusta, tohtoreita V. Vaseniusta ja K. Grotenfeltia, joka lopulta lupautui.

54 M.H-G, Kertomus Helsingin entisen kirvesmiesten ammattiyhdistyksen ja Helsingin työväenyhdistyksen kirvesmiesten ammattiosaston toiminnasta 1891–1895, 1905 s. 8, Paasivuori Matti 1915 s. 29.

55 Sivonen Lauri 1986 s. 25.

sa merkittävä teosofisen ja tolstoilaisuuden ajattelun edustaja.⁵⁶ Työväestön omaehtoinen politiikka miellytti Paasivuorta, joka itsekin oli ammattiyhdistystoiminnassa luomassa työväelle omaa toimintatapaa. Paasivuoren puheenjohtajakaudella HTY:n kirvesmiesten ammattiosasto tuki huomattavasti Kurikan *Työmies*-lehteä mm. tilaamalla sitä 180:lle jäsenelleen. Lisäksi ammattiosasto keräsi 1898 jäseniltään varoja lahjoittaakseen ne HTY:lle, joka puolestaan lainasi rahat Työväen Sanomalehtiosakeyhtiölle lehden kehittämistä varten.⁵⁷

Keisari Nikolai II:n helmikuussa 1899 antama manifesti aloitti niin sanotun ensimmäisen sortokauden Suomessa. Yritys kaaventaa Suomen itsemääräämisoikeutta kohtasi laajaa vastarintaa, jota organisoi yli puoluerajojen koottu toimikunta. Paasivuoren mukaan hän ja moni muukin työväen ”pikkupomo” sai kutsun manifestin vastaiseen suunnittelukokoukseen, mutta *Työmiehen* päätoimittajaa Matti Kurikkaa ei kutsuttu paikalle. Kurikka sosialistisine aatteineen oli porvariston silmissä punainen vaate. Paasivuori ei itse lopulta päässyt kokoukseen, koska oli tuolloin Helsingin ulkopuolella töissä.⁵⁸ Kurikka närkästyi suunnattomasti siitä, että hänet oli sivuutettu vastarinnan organisoimisesta ja kehotti lehdessään työväestöä olemaan allekirjoittamatta manifestia vastustavaa adressia. Kurikka ilmaisi mielipiteensä artikkelissaan, joka oli otsikoitu Haaksirikkoon jouduttua.⁵⁹

Porvarillinen lehdistö hyökkäsi Kurikkaa vastaan ja väitti, että hän petti isänmaansa boikotoimalla adressia. Työväen keskuudessaakin oltiin erimielisiä, eivätkä kaikki suinkaan tukeneet Kurikan kantaa. Esimerkiksi Helsingin työväenyhdistyksen johto allekirjoitti adressin, ja myös työväenliikkeen ensimmäinen agitaattori Eetu Salin vastusti Kurikan menettelyä. Paasivuori sen sijaan tuki Kurikkaa ja piti hänen arvosteluaan jopa porvareiden

---

56 Kalemaa Kalevi 1978 s. 110–111.

57 M.H-G 1905 s. 23.

58 -II- Kymmenen vuoden kokemuksia, *Työmies 10:n vuotta 1895–1905* s. 18.

59 *Työmies* 3.3.1899.

Kurikalle kunnian osoitus kulkue

Työmiehen päätoimittaja Matti Kurikka sai vihat niskoilleen, kun hän kehotti lehdessään maaliskuussa 1899 työväkeä olemaan allekirjoittamatta Helmikuun manifestin vastaista adressia. Syntyi yhteenottoja, niin sanottuja kurikkarettelöitä. Paasivuori tuki voimakkaasti Kurikkaa. Kuvassa Kurikan kannattajat osoittavat hänelle tukeaan.

kanssa juonitteluna. Kurikan vastainen mieliala kärjistyi lopulta siten, että *Työmiestä* painavan kirjapainon sähköt katkaistiin maaliskuussa 1899 ja toimitus hädätettiin vuokratiloistaan. Paasivuori otti aloitteen käsiinsä ja haki miehet Yrjönkadun työväentalon juttutuvasta pyörittämään painokoneita käsivoimin.⁶⁰ Painopaperiakaan ei enää toimitettu lehdelle. Syntyneitä mielenilmauksia Kurikan puolesta ryhdyttiin kutsumaan ”kurikkarettelöiksi”. Ne laajenivat koskemaan työväen lehdistön vapautta.

Olin silloin kiukkuinen Kurikan puolustaja ja kovaäänisesti väittelin T. Tainion kanssa työväenyhdistyksen juttutuvassa. Tainio väitti, etten tunne sosialidemokratiaa ja koetti muutamilla kysymyksillä saada minut vaikenemaan. Mutta hän sai täysin materialistisen selityksen, mihin sosialidemokratia perustuu, joten Tainio ei aikeissaan onnistunut.⁶¹

Taavi Tainio oli toimittaja ja agitaattori. Paasivuori oli 1890-luvun lopulla perehtynyt suomennetun työväen kirjallisuuden ja *Työmies*-lehden avulla sosialismin teoriaan ja pystyi siitä väittelemään. Toisin kuin Paasivuori Tainio kannatti adressin allekirjoittamista ja yhteistoimintaa porvareiden kanssa Venäjän vallan vastustamiseksi.

Kurikka tuli tapahtumasta niin kuuluisaksi, ettei enää voinut liikkua kaupungilla. Hän pelkäsi henkensä puolesta, ja lehden toimitusta oli vartioitava. Kurikka tunnettiin tuuheasta, mustasta kokoparrastaan. Ajettuaan partansa pois harva tunnisti hänet edes toveripiirissä. Tästä episodista Paasivuori kirjoitti pienen tarinan, jossa hän totesi:

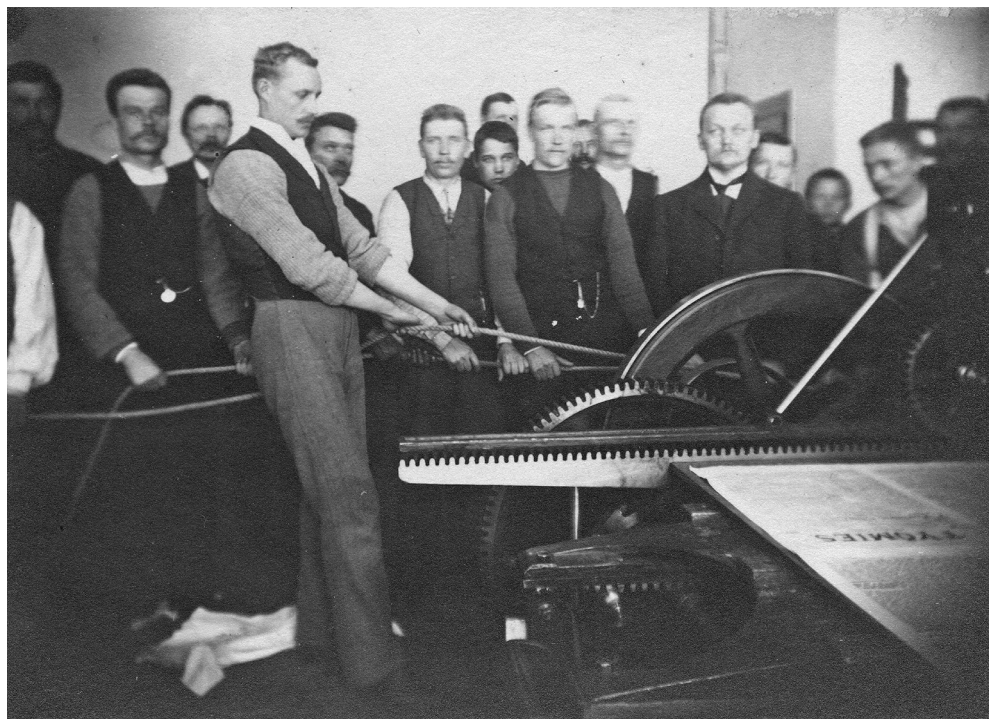
Useammat meistä tunsivat Matin parrasta, harva silmistä, vielä harvemmat mielipiteistä ja aatteista. Niin huonosti tunsimme Mattia, vaikka meitä yleisesti kutsuttiin Kurikkalaisiksi.⁶²

---

60 -II- Kymmenen vuoden kokemuksia, *Työmies 10:n vuotta 1895–1905 s. 22.*

61 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

62 M.H-g, Kun Matti oli ajanut partansa, *Työmiehen illanvietto* 6/1903 s. 42, Kalemaa Kalevi 1978 s. 121.

Kurikkarettelöiden aikana Työmiehen painosta katkaistiin maaliskuussa 1899 sähköt. Matti Paasivuori haki Juttutuvasta miehiä pyörittämään painokoneita käsivoimin.

Kurikka oli kiistanalainen työväen johtaja, joka ei läheskään aina ollut samoilla linjoilla muiden työväen johtomiesten, kuten N. R. af Ursinin, Taavi Tainion tai Eetu Salinin kanssa. Kannattaessaan Kurikkaa Paasivuori otti ensimmäistä kertaa puoluejohdon kiistoihin. Myöhemminkin Paasivuori osoitti suurta kunnioitusta, jopa uskollisuutta *Työmiehen* päätoimittajia kohtaan, vaikka se usein merkitsi poikkiteloin asettumista puoluejohdon kanssa. Paasivuori liittoutui myöhemminkin usein sen osapuolen kanssa, jota kohdeltiin toveripeerissä kaltoin.

Työmies-lehden johtokunta pyysi maaliskuussa 1899 Kurikkaa eroamaan, jotta työväen keskuudessa saataisiin aikaan yksimielisyyttä.⁶³ Kurikka ei suostunut jättämään paikkaansa, ja sai tu-

63 Viipurin ty ehdotti Kurikan erottamista, TSOY ptk 21.3.1899 TA.

kea Paasivuorelta, joka puolusti häntä *Työmiehen* yleisönosaston kirjoituksella 23.3.1899 *Minkä tähden Työmiehen toimittajaa hra Matti Kurikkaa nyt niin paljon vainotaan?* Paasivuori yritti selittää kirjoituksessaan, miksi osa työläisistä tuomitsi, jopa ”ristiin-naulitsi” Kurikan. Paasivuoren mukaan varakkaat työläiset olivat Kurikan vastustajia ja tukivat ”porvarisvainoojia”. Myös ammattikateus ja tietämättömyys selittivät Paasivuoren mukaan Kurikan vastustamista. ”Kurikka puolusti sorrettuja, hän oli liian jalo”, totesi Paasivuori. ”Me ymmärrämme toisiamme, hra Kurikka meitä, ja kuljemme hänen kanssaan käsikädessä, kohti vapauttamme”, Paasivuori hehkutti.⁶⁴

Kurikka palkitsi Paasivuoren saamastaan tuesta. Vain kymmenen päivää puolustuskirjoituksen jälkeen Paasivuori valittiin Kurikan aloitteesta Työväen Sanomalehtiosakeyhtiön TSOY:n johdokuntaan. Paasivuori oli työväenjärjestöissä jo varsin hyvin tunnettu toimija, ja hänen valintansa tapahtui osakeyhtiön kevätkokouksessa. Paasivuori edusti kokouksessa Helsingin kirvesmiehiä ja itseään, koska omisti lehdestä kolme osaketta. Hänet valittiin saman tien johtokunnan varapuheenjohtajaksi. Näin alkoi hänen pitkä taipaleensa työväenliikkeen yritysten luottamustoimissa. Paasivuori sai tehtävästään tuossa vaiheessa 50 markan vuosipalkkion, joka vastasi keskivertotyömiehen kuukausipalkkaa.⁶⁵ Kurikka pyysi jo huhtikuussa 1899 eroa päätoimittajuudesta terveydellisistä syistä sekä siksi, että ”työväen asia hänen vuokseen tulisi kärsimään”. Kurikalle myönnettiin ero, mutta hän jäi lehden vakinaiseksi avustajaksi. Syksyllä 1899 Kurikka lähti ulkomaille, ja A. B. Mäkelä valittiin hänen tilalleen. Samalla lehden apotoimittajaksi kiinnitettiin Edvard Valpas (Hänninen).⁶⁶

---

64 M.H-g, Minkä tähden Työmiehen toimittajaa hra Matti Kurikkaa nyt niin paljon vainotaan? *Työmies* 23.3.1899.

65 TSOY ptk. 3.4. ja 6.4.1899 TA.

66 TSOY ptk. 3.4.1899, 6.4.1899, 21.4.1899, 10.4.1899 TA. Sähköä saatiin 10.4. painokoneisiin. Työmies oli lakkautettuna kuukauden ajan syys-lokakuussa 1899. Syy oli, että lehdessä kirjoitettiin venäläisen rikkurityövoiman käyttämisestä leipurien lakon aikana.

Kurikkarettelöiden aikana Paasivuori ystävystyi lähemmin *Työmiehen* toimittajien kanssa. Hänelle avautui heti mahdollisuus julkaista kirjoituksiaan lehdessä. Hänen ensimmäinen pääkirjoituksensa julkaistiin *Työmiehessä* 13. joulukuuta 1899 A. B. Mäkelän päätoimittajakaudella. Edvard Valpas oli pyytänyt Paasivuorelta juttua työväen joululehteen, joka ilmestyi nimellä *Uuden Ajan Kynnyksellä*. Paasivuori kirjoitti jutun aiheesta *Miksi aika määrää palkan*. Valpas piti sisältöä niin hyvänä, että teki siitä Paasivuorelta lupaa kysymättä *Työmieheen* pääkirjoituksen otsikolla *Työmiehen mietteitä, kirjoittanut Matti Hälleberg*. Tekijä itse hämmästyti suuresti nähdessään juttunsa pääkirjoituksena lehdessä. Paasivuori tunnisti siinä omat ajatuksensa, mutta kieliaisuus oli Valppaan muokkaama. Tästä alkoi Valppaan ja Paasivuoren elinikäinen kirjallinen yhteistyö.

Työmiehen mietteitä -artikkelissa Paasivuori pohti sitä, miten työvoiman ylitarjonta ja pitkät työpäivät polkevat palkkoja alas päin.

Mutta eikö tässä yhteiskunnassa jo voida saada jonkunlaisia parannuksia aikaan, kun tuo sosialistinen yhteiskunta on vielä niin kaukana että ennen 'kurki kuolee ennen kuin suo sulaa'. Keino on, että kaikki työmiehet liittyvät ammattiyhdistyksiin ja koittavat päästä asioistaan yksimielisyyteen ja yhteisvoimin pakottavat työnantajat lyhentämään työpäivän kaikkialla ja kaikissa ammateissa niin lyhyiksi kuin mahdollista. Toiseksi poistamaan urakkatyön kaikista muodoista ja tekemään työtä yksinomaan tuntipalkalla. Näillä keinoilla voidaan hyvin paljon poistaa työnpuutetta.⁶⁷

Paasivuoren mukaan sosialistisen yhteiskunnan tavoittelu oli työväenliikkeen suuri päämäärä, mutta uudistuksia oli tehtävä ennen sen saavuttamista. Uudistusten läpiviemisessä hän laski tässä vaiheessa voimakkaasti ammattiyhdistysliikkeen varaan, joka oli silloin tällöin onnistunut painostamaan työnantajia työelämän parannuksiin. Paasivuori julistautui ammattiyhdistysreformistiksi.

---

67 Matti Hälleberg, *Työmiehen mietteitä*, *Työmies* 13.12.1899.

Läpimurto puhujana 1902

1900-luvun alussa Paasivuori kuului keskeisten työväenjärjestöjen johtokuntiin ja oli hyvällä näköalapaikalla työväenliikkeessä. Hän oli myös Helsingin Työväenyhdistyksen HTY:n johtokunnan jäsen 1901–1909. HTY oli vastuussa Helsingin vappujuhlien ja työväen kävelyretkien järjestämisestä. Paasivuoresta tuli näiden mielenosoitusten suosittu puhuja.

Paasivuori alusti ensi kerran Yrjönkadun torpan vappujuhlassa 1901, ja aihe oli työajan lyhentäminen kahdeksantuntiseksi. Kokousväki keskusteli aiheesta vilkkaasti ja pohti myös sitä, tulisi-ko kuitenkin ensin toteuttaa kymmenen tunnin työpäivä.⁶⁸ Kun Paasivuori seuraavan vuoden vappuna puhui samasta aiheesta Mäntymäellä, vaatimus kahdeksan tunnin työpäivästä hyväksyttiin yksimielisesti. Samaisena vappuna 1902 Paasivuori esiintyi ensimmäisen kerran suurelle väkijoukolle, ja hänen antamansa tiedon mukaan HTY:n ohjelmatoimikunta painosti häntä tähän tehtävään. Hän valmisteli puheensa huolellisesti ja sai siitä arvostelijoilta kiitosta: ”Alustus oli lyhyt, asiallinen, koruton ja selvä.”⁶⁹ Puhuja kohotti työpäivän lyhentämiskysymyksen koko työväenliikkeen elinehdoksi. Pitkät työpäivät pitivät työläiset työnantajien tiukassa otteessa, koska työläisillä ei ollut aikaa sivistää itseään. Hän esitti, että ammattiosastojen tulisi kerätä tietoa siitä, kannattivatko jäsenet kahdeksan tunnin työpäivää. Kyselyn tulos tulisi esittää työnantajille. Valtion ja kuntien tulisi olla esimerkkinä ja ottaa käytäntöön kahdeksan tunnin työpäivä. Tehokkain keino kamppailussa työpäivän lyhentämiseksi oli lakko. Paasivuoren pitkä puhe julkaistiin jo seuraavana päivänä *Työmieheissä*.⁷⁰

---

68 Wapunpäivää, *Työmies* 2.5.1901.

69 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

70 Matti Hälleberg, Työpäivän lyhennyksen tarpeellisuus, *Työmies* 2.5.1902, Työväen kävelyretki, Helsingin työväenyhdistys, *Työmies* 17.3.1902. ”Mutta eräitten puhujain mielestä en sanonut kaikkea, mitä olisi tullut sanoa. En esim. sanonut, että joskus tulevaisuudessa vaaditaan ehkä 6–4 -tuntista työpäivää. Ponteni ei myöskään kaikkia tyydyttänyt, kun en ehdottanut, että 8-tuntinen työpäivä on heti toteutettava. Mutta enemmistö hyväksyi

Työväestö kokoontui vuoden 1902 vappuna Rautatientorille kävelläkseen sieltä Mäntymäelle kuuntelemaan puheita. Matti Paasivuori puhui tuoloin ensimmäisen kerran suuren yleisön edessä. Puheen aihe oli kahdeksan tunnin työpäivä.

Vaatus kahdeksan tunnin työpäivästä oli Paasivuoren puheiden vakioaihe, jolla hän löi itsensä läpi Helsingin työväenliikkeessä. Hän puhui useissa kirvesmiesten ja muurareiden juhlissa ja tunsu, että esiintymistensä ansiosta hänen arvostuksensa kohoosi. Omasta mielestään tärkein syy hänen valintaansa puhujaksi oli kuitenkin se, että hänellä oli erittäin kuuluva ääni.⁷¹ Ainakin se oli hänelle eduksi. Paasivuori sai kutsuja myös muualle Suomeen, kuten vuodenvaihteessa 1902–1903 Turkuun, jossa pidettiin Suo-

---

alustukseni sellaisenaan”, muisteli Paasivuori esiintymistään, Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916,

71 Suuri Kansan Juhla, *Uusi Suometar* 8.6.1902, Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916, Kirvesmiesten ammattiosasto, *Päivälehti* 10.9.1902.

men Työväenpuolueen ensimmäiset agitaatiokurssit. Siellä häntä pyydettiin väittelemään oppilaita vastaan työpäivän lyhentämisestä. Paasivuori muisteli:

Sen teinkin sillä seurauksella, että oppilaat suuttuivat ja luulivat, että olin vakaumuksesta heitä vastaan väittänyt. Tainion mielestäkin olivat esittämäni väitteet pätevimmät, mitä kysymyksestä voidaan esittää. Juusosen, Tainion ja Drockilan mielestä olisi minun pitänyt tulla kursseille oppimaan lisää ja arvelivat, että tulisi hyvä agitaattori.⁷²

Esiintymiset kouluttivat Paasivuorta, ja puolueen seuraavilla agitaatiokursseilla 1903–1904 Paasivuori oli jo opettajana. Paasivuori otti tehtävänsä vakavasti ja kertoi juurta jaksain työpäivän lyhentämisestä eri aloilla ja eri maissa. Molemmilla kursseilla puhui myös Eetu Salin. Oppilaat olivat Saliniin tyytymättömiä, koska hän esiintyi juovuspäissään ja solvasi heitä.⁷³

Helsingin työväki kokoontui kesäkuun ensimmäisenä 1903 Rautatientorille yleistä mielenosoitusretkeä varten ja marssi sieltä Mäntymäelle. Työväen mielenosoituspäivää eli vappua työväki vietti Suomen myöhäisen kevään takia kesäkuun ensimmäisenä sunnuntaina. Paasivuori avasi kokouksen, Edvard Valpas puhui äänioikeudesta, Maikki Friberg naisasiasta, opettaja Reiman kieltoista ja lopuksi vielä Paasivuori kahdeksan tunnin työpäivästä. Juhlassa oli läsnä eri lähteiden mukaan 600–700, jopa 1200–1400 henkeä. Joukko jakaantui kahden puhujalavan ympärille, toiselta puhuttiin suomeksi ja toiselta ruotsiksi. Puheessaan Paasivuori toisti teesinsä: hän vaati työajan lyhentämistä sivistyksellisistä, siveellisistä, terveydellisistä ja taloudellisista syistä. Väkijoukon hyväksymä kahdeksan tunnin työpäivän vaatimus lähetettiin Helsingin kaupunginvaltuustolle ja rautatiehallitukselle. Raittiusaihe tuli kaikkien puheissa esiin, ja kieltoilla perusteltiin äänioikeusvaatimusta. Yleisen äänioikeuden avulla työväestö pääsisi

---

72 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

73 Matti Paasivuori, Juttuja Eetu Salinista, *Työnjuhla* 1919 s. 28.

itse päättämään siitä, että ”väkijuomamyrkyn keittäjät saataisiin kuriin”.⁷⁴

Paasivuori oli vuonna 1903 jälleen työtön kirvesmies, mutta ei hän silti toimeton ollut: hän agitoi ja kiersi ammattiosastojen, kansanjuhlien ja työväenpuolueen puhujana Helsingissä, Forssassa, Vihdissä ja Lahdessa. Varkaudessa hän agitoi ja sovitteli samalla lakkoa. Puheissaan hän antoi kuulijoilleen myös kirjallisuusvinkkejä. Paasivuori suositteli luettavaksi N. R. af Ursinin Työväenkysymystä ja K. J. Ståhlbergin Äänioikeusliike -kirjasta. Paasivuori piti nuorsuomalaista lakimiestä Ståhlbergiä yleisen ja yhtäläisen äänioikeusuudistuksen parhaana asiantuntijana ja suositteli tämän kirjoituksia kuulijoilleen. Paasivuori oli kuunnellut HTY:llä hänen esitelmäänsä äänioikeudesta 1890-luvun lopulla. Kuten työväen ohjelmassa vaadittiin, myös Ståhlberg oli sitä mieltä, että työväestön tulisi vaatia yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta.⁷⁵ Paasivuori tutustui arvostamaansa Ståhlbergiin 1903–1905, kun tämä oli Helsingin työväenasiainlautakunnan sihteeri ja he olivat samojen valiokuntien jäseniä, kuten seuraavasta käy ilmi.

Helsingin luottamustoimiin 1903

Helsingin työväenyhdistys valitsi Paasivuoren edustajakseen useisiin Helsingin kaupungin työväen, kansansivistyksen ja sosiaalialan toimi- ja valiokuntiin. Paasivuori oli 1903 HTY:n oman äänioikeuskomitean jäsen, ja yhdistys nimesi hänet yhdeksi ehdokkaakseen kunnallisvaaleihin, joita tuolloin kutsuttiin valtuusmiesvaaleiksi. Paasivuori oli kiinnostunut kotikaupunkinsa so-

---

74 Työväen mielenosoituskävelyretki, 2.6.1903 *Työmies, Työväen vappu, Uusi Suometar* 3.5.1903, Sivonen Lauri 1986 s. 4–5.

75 Blomstedt Yrjö 1969 s. 53, 80, 83. K. J. Ståhlberg (1865–1952) perehtyi laajasti äänioikeuskysymykseen ja kävi mm. Berliinissä kuuntelemassa Saksan sosialidemokraattien johtajaa August Bebeliä. Ståhlberg oli maamme ensimmäinen presidentti.

siaalipolitiikasta. Hänen suhdeverkostonsa laajeni vuoden 1903 aikana huomattavasti Helsingin kunnallishallinnossa.

Maaliskuussa 1903 Paasivuori voitti Helsingin kirvesmiesten ammattiosaston esitelmäkilpailun aiheesta ”Mitä ammattiosasto voisi tehdä työttömyyden ehkäisemiseksi?”⁷⁶ Asia oli hänelle oma-kohtainen, sillä hän oli vuoden 1903 alussa jäänyt työttömäksi. Puheessaan hän korosti kunnan vastuuta työttömyyden helpottamisessa ja ehdotti vuokra-asuntojen rakennuttamista. Tämän sisältöisiä aloitteita Paasivuori oli myös lähettänyt ammattiosastonsa nimissä Helsingin kaupunginvaltuustolle.⁷⁷ Työttömien puute oli suuri. Paasivuori valittiin jäseneksi kaupungin hätäapukomiteaan, joka asetettiin huhtikuussa 1903 puoleksi vuodeksi lievitämään työttömyyden seurauksia.⁷⁸ Voitokkaassa esitelmässään Paasivuori esitti kunnallisen työnvälityksen kehittämistä. Asia oli jo vireillä, kun Helsingin kaupungin työväenasiain lautakunnan aloitteesta suurimmat kaupungit alkoivat suunnitella kunnallisten työvoimatoimistojen perustamista.

Vuoden 1903 alussa avattiin Helsingin väliaikainen työnvälitystoimisto, jonka hallintoneuvosto muodostettiin ulkomaiden esimerkkien mukaan työntekijäin ja työnantajain edustajista. Puheenjohtajaksi kutsuttiin ulkopuolinen. Työnantajia edusti tehtailija A. A. Nyman, työntekijöitä kirvesmies Matti Paasivuori ja puheenjohtajana toimi tohtori Santeri Ingman (Ivalo), *Päivälehd*en päätoimittaja. Hallintoneuvosto kokoontui kahdeksan kertaa vuodessa, ja se hoiti työnvälitystoimiston perustamiseen liittyvät käytännön asiat.⁷⁹ K. J. Ståhlberg valmisti kunnallisen työnvälityksen ja työriitojen sovittelun uudistamista koskevan mietinnön. Työnvälitystoimiston hallintoneuvoston jäsenyys kasvatti Paasivuoren tietämystä kunnallisen sektorin toiminnasta. Hän pääsi näkemään, miten vajavaisesti työttömien määrät laskettiin.

---

76 Kirvesmiesten a. Osasto, *Päivälehti* 12.3.1903. Kilpailijoita oli neljä ja Matti voitti palkinnon, 5 markkaa.

77 Paasivuori Matti 1915 s.61. Aloitteet vuodelta 1900, 1902–1905.

78 Hätäapukomitea, *Uusi Suometar* 4.4.1903

79 Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1903, Työnvälitystoimiston johtokunta, Helsinki 1907, Kujala Antti 1995 s. 161.

Hän oli puolueessa Miina Sillanpään ohella niitä harvoja, joilla oli käytännöllistä tietoa työnvälityksestä. Paasivuori nimettiin Forsassa 1903 pidetyn Suomen Työväenpuolueen puoluekokouksen valiokuntaan, joka valmisti työvoimatoimistojen perustamista koskevan lausunnon kokoukselle. Siihen tuli vaatimus, että työvoimatoimistojen hallinnossa tulisi olla työväen edustaja. Mietintö hyväksyttiin puoluekokouksessa ilman keskustelua.⁸⁰

HTY valitsi Paasivuoren syksyllä 1903 yhdessä maalari A. Ingmanin kanssa edustajakseen Helsingin kaupungin työväenopetusta järjestämään asetettuun valiokuntaan, joka valmisti 1903–1904 työväenopiston perustamista ja tilakysymystä. Valiokunnan puheenjohtaja ja esityksen laatija oli K. J. Ståhlberg.⁸¹ Helsingin työväenasiain lautakunnassa Paasivuori tapasi myös entisen työväenjohtajan V. J. von Wrightin ja tutustui ruotsalaisen puolueen vaikuttajaan, juristi Leo Ehrnroothiin, joka oli Suomen metalliteollisuuden työnantajaliiton asiamies sekä Helsingin kaupungin ja myöhemmin senaatin työväenasiain esittelijä. Vuonna 1917 Ehrnrooth oli Paasivuoren senaattorikollega.

Paasivuori alkoi työväen ohjelman mukaisesti pohtia kirjoituksissaan kunnan roolia työväestön hyvinvoinnin turvaajana ja eräänlaisena ”sosialismin” ydinosana, ”kunnallissosialismina”. Hän mietti kunnan roolia yhteiskunnallisten palvelujen tuottajana ja sitä, mitkä teollisuusalat tulisi ensiksi ottaa kunnan haltuun. Hän kirjoitti Helsingin Paikallisjärjestön kiertokirjeessä 1904 – vahvalla pohjalaisella murteella ja omalla aidolla tyylillään:

Sosialistisen opin yrin on Tuotannon väli kappalten ottaminen valtion haltuun. Kunnallissosialismille on tähän asti pantu vähän huomiota. Nyt vasta muolla sekä meillä aletaan suunnitella kunnantehtäviä tässä yhteiskunnallisessa uudistystyössä.

---

80 *Toisen Suomen Työväen puoluekokouksen pöytäkirja* 1903 s. 80, Helsinki 1903.

81 Työväenopetuksen järjestäminen, *Päivälehti* 21.10.1903, Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1903. Muita jäseniä olivat kansakouluntarkastaja A. von Bonsdorff, tohtori K. J. Ståhlberg ja Heikki Renvall, lehtori O. Borenius, maisteri M. Holmberg. Leo Ehrnrooth oli 1904–1905 Ståhlbergin sijainen Helsingin työväenasiainlautakunnan sihteerinä.

Kunnallissosialistisia tavoitteita oli esimerkiksi valaistuksen, vesihuollon, puhtaanapidon, terveydenhoidon, vaivashoidon, työnvälityksen sekä kansa- ja käsityökoulujen hankkiminen kunnan haltuun. Näiden jo osittain toteutuneiden tavoitteiden lisäksi kunnan omistuksessa olisi Paasivuoren mukaan hyvä olla apteekkilaitos, raitiotieliikenne, työväenasuntojen rakentaminen, sähköliikkeet, puhelinlaitos sekä muutama paja ja puusepäntehdas.⁸² Paasivuori puolusti kunnan oikeutta omaan liiketoimintaan.

Lapsi tulossa ja avioon vuonna 1896

Kirvesmies Matti Paasivuori avioitui 30-vuotiaana tapaninpäivänä 1896. Hän oli ollut tuolloin Helsingissä kirjoilla viisi vuotta ja oli hyvin verkostoitunut kaupunkiin tulleiden eteläpohjalaisten kanssa. Myös tuleva vaimo, Maria Elisabet Lindgrén (Haanperä) oli kotoisin Ilmajoelta. Maria oli neljä vuotta Mattia nuorempi. Nuoripari tunsi toisensa jo kotipitäjästä; siellä he olivat olleet samassa talossa töissä, renkinä ja piikana. Marian isä Kustaa Lindgrén (s.1846) oli Matin kirvesmieskollega. Paasivuori tunsi tulevan appiukkonsa jo 1890-luvun alun rakennustyömailta, ja kumpikin toimi HTY:n kirvesmiesten ammattiosastossa 1892–1893. Matti oli ammattiosaston jäsen numero 7 ja Kustaa jäsen numero 8. Tuttavuus, kotiseuturakkaus, pohjalainen identiteetti ja murteella puhuminen saattoivat Helsingin ilmajokisia yhteen myös vapaa-aikanaan. Näin Matti ja Maria mahdollisesti tutustuivat uudelleen toisiinsa ja seurustelu alkoi. Heidän avioliittonsa julkistettiin *Päivälehdessä* tammikuun alussa 1897.

Maria oli naimisiin mennessä raskaana. Se oli kovin tavallista työväestön piirissä tuohon aikaan. Avioliitto saattoi silti olla rakkausavioliitto. Ensimmäinen lapsi, Lempi Maria, syntyi toukokuussa 1897. Nuori pari asui Kalliossa ns. Ekin talossa Castreninkadulla Toisen ja Kolmannen linjan välissä – aluksi samassa asunnossa appivanhempien kanssa. Perheen yhteinen koti tuli

---

82 HPJ Kiertokirje nro 4 29.4.1904 TA.

myöhemminkin aina sijaitsemaan Kallion kaupunginosassa. Seuraava nuorenparin oma vuokrahuone oli Porthaninkadun ja Neljännen linjan kulmatalossa. Sen jälkeen Matti rakensi perheelle oman kodin vuonna 1902 Alppikadulle.

Matti Paasivuori oli kesästä 1896 lähtien yhtäjaksoisesti puolitoista vuotta Helsingissä rakennuksilla ja tehdastöissä. Se oli siihen mennessä hänen pisin jaksonsa aloillaan – ja riittävä aika perheen perustamiseen. Paasivuoren vapaa-ajan täytti sunnuntaisin, ja joskus iltaisin, kirvesmiesten ammattiosaston ja HTY:n toiminta. Nuori vaimo joutui alusta lähtien vastuuseen kodista ja lapsesta ja omaksumaan kotona olevan työläisvaimon roolin. Maria asui tuon tuosta jonkin aikaa vuodesta yksin lapsen kanssa, kun aviomies joutui muualle töihin. Talvella 1898 Paasivuori oli puunjalostustehtaan lähettämänä kolmen muun miehen kanssa neljä kuukautta tukkitöissä Terijoella, Karjalan Kannaksella.

Nuorenparin elämässä miehen ja naisen roolit ja työt erkaantuivat toisistaan. Se sopi Matti Paasivuorelle hyvin, sillä hänen mielestään miehen tuli elättää perheensä. Sitä paitsi hän oli jo nuorena inhonnut kaikenlaisia naisten töitä. Hänen omanarvon tuntonsa kumpusi miesten töiden maailmasta, jossa ei ollut tilaa sukupuolten välisen työnjaon tasaamiselle. Paasivuori oli ahkera työmies ja teki kaikkensa elättääkseen perheensä. Marian ei koskaan tarvinnut mennä kodin ulkopuolelle töihin. Yhden perheenelättäjän mallillaan he kuuluivat hyväosaiseen työväestöön.

Paasivuoret joutuivat muiden työläisperheiden lailla kokemaan asuntokurjuuden ja -ahtauden Helsingissä. Kalliossa yhdessä huoneessa asui keskimäärin yli neljä henkeä. Pienissä helahuoneissa asui kokonaisia perheitä, ja lisäksi heillä saattoi olla vielä alivuokralaisia. Ihmisiä virtasi maaseudulta Kallioon, sillä Pitkän sillan pohjoispuolella oli paljon teollisuutta, joka tarvitsi työvoimaa. Kalliota rakennettiin kiivaasti 1890-luvulta lähtien, mutta silti asuntotuotanto laahasi perässä. 1900-luvun alussa Kalliossa asui hyvin ahtaasti jo yli 20 000 henkeä. Väestö oli suureksi osaksi rakennus- ja sekatyöläisiä, jotka tulivat ja menivät, koska työ ei ollut vakinaisia. Asunnot kuluivat pahoin kovassa käytössä.

Matti Paasivuori oli perustamassa, johtamassa ja rakentamassa Työväen asunto- ja rakennusosakeyhtiö Kalliota, joka valmistui vuoden 1902 lopulla. Siihen kuului kuusi asuintaloa. Paasivuoret asuivat Alppikadun puolella, ja talo oli heidän kotinsa vuoteen 1928. Talot vahingoittuivat Helsingin pommituksissa ja ne purettiin sodan jälkeen.

Työväenjärjestöt kannustivat työläisiä perustamaan omia asunto-osakeyhtiöitä ja rakentamaan tai rakennuttamaan talonsa itse. Vain muutamia kymmeniä talonmistajia asui pysyvästi Kalliossa.⁸³ Vasta kaupungin vuokra-asunnot ja osuuskuntarakentaminen juurruttivat vakinaista työväestöä Kallioon.

---

⁸³ Waris Heikki 1973 s. 140, 151, 160, 276. Kallion asuinoloja tutkinut tohtori Heikki Waris haastatteli väitöskirjaansa varten Matti Paasivuorta.

Oman kodin rakentaminen Kallioon 1902

Paasivuoren perhe kasvoi. Vuonna 1900 syntyi toinen tytär Toini ja 1902 esikoispoika Armas. Perhe tarvitsi tilavamman asunnon. Matti ryhtyi suunnittelemaan asunto-osakeyhtiötä ja omaa kotia. Rakennustyöläisten valttina oli se, että he pystyivät tekemään työtä asunto-osakeyhtiölle ja hankkimaan sillä tavoin osakkeen itselleen. Uusi koti tuli näin hankituksi ilman suurempia pääomia tai lainaa. Paasivuori perusti kirvesmiesystäviensä kanssa asunto-osakeyhtiön, joka sai vuokrata kaupungilta tontin. Rakentamiseen yhtiö sai valtion takaaman lainan. Tällaisia työläisten omia rakennushankkeita oli Helsingissä eniten juuri Kallion kaupunginosassa.⁸⁴

Työväen Asunto- ja Rakennusosakeyhtiö Kallion, lyhyesti Kallio-yhtiön, perustamista valmisteleva kokous pidettiin tapainpäivänä 1900. Paasivuori oli kokouksen koollekutsuja ja toimi sen puheenjohtajana. Varsinainen perustava kokous oli pari päivää myöhemmin. Muurari Karl Saxberg valittiin toimikunnan puheenjohtajaksi ja Paasivuori sihteeriksi. Toimikunta koostui viidestä kirvesmiehestä ja kahdesta muurarista. Kokoukset pidettiin useimmiten Sörnäisten kansankodissa.

Kallio-yhtiön perustajista ja tulevista osakkeenomistajista lähes puolet oli rakennusmiehiä. He ryhtyivät itse rakentamaan taloja, joita tuli kaikkiaan seitsemän. Rakentaminen osui vaikeaan lama-aikaan, joten osakkaat olivat tyytyväisiä siitä, että heillä oli töitä. Toimikunta oli katsonut tontteja etukäteen ja päätti hakea kaupungilta vuokratonttia osoitteesta Helsinginkatu 28–30 (tai Alppikatu 22–24) korttelissa numero 323. Kallio-yhtiö sijaitsi Alppikadun, Kirstinkadun ja Helsinginkadun välissä. Maaperä oli kallioista, ja alueella oli yksi lato. Tontti sijaitsi nykyistä Helsinginkadun urheilu- ja uimahallia vastapäätä. Rakennusten piirustukset tilattiin arkkitehti Carl Ärttiltä, joka sai ne valmiiksi jo

---

84 Kivivuori Ilppo 1991 s. 30, 35. Vuonna 1905 Helsingissä oli jo 60 asunto-osakeyhtiötä.

maaliskuussa 1901. Hirret ja muu puuainehankittiin Korpilahdelta.⁸⁵

Paasivuori kuului Kallio-yhtiön rakentamisen työnjohtoon ja kantoi vastuuta sen hallinnoinnista. Hän sai toimikunnan jäsenyydestä vuonna 1901 palkkaa 75 markkaa ja 1902 johtokunnan pöytäkirjojen kirjoittamisesta sata markkaa.

Rakennustyön tekivät pääasiassa yhtiön osakkaat. Kun he kerän saivat itse päättää, he maksoivat itselleen parempaa palkkaa kuin yleensä alalta. Kun lisäksi valtionlainan saaminen viivästyi, seurauksena oli, että rahat loppuivat muutamassa kuukaudessa. Talvella 1902 palkanmaksu viivästyi ja työt olivat jonkin aikaa kokonaan pysähdyksissä. Rahoitusta järjestettiin korottamalla osakepääoma kaksinkertaiseksi, ja yhtiö otti pankista kovan rahan lainan. Sen takaukseksi yhtiön oli ostettava tontti omakseen. Jokaisen osakkaan oli lunastettava tuhannen markan osake. Asukkaat olivat erittäin tiukoilla rakentamisen aikana. Yhtiö sai valtion takaaman lainan yli vuoden myöhässä, kun talot olivat jo valmiita.

Taloudellisten vaikeuksien lisäksi riidat yhtiön johtokunnan ja osakkaiden välillä vaikeuttivat rakentamista. Ongelmia syntyi, kun samat miehet olivat urakoitsijoita, työnjohtajia, kassanhoitajia ja osakkaitten edustajia. Muissa asukkaissa aiheutti närää ja kateutta se, että johtokunta nosti kokouspalkkioita. Useita johtokuntia sanottiin irti ja uusia valittiin. Muutamat osakkaat lähtivät ja myivät osakkeensa pois. Näin teki esimerkiksi Karl Saxberg, joka oli rakennusaikana isännöitsijä. Hän joutui ankaran kritiikin kohteeksi. Paasivuortakin syytettiin juopottelun suvaitsemisesta ja talousasioiden väärinkäytöksistä, mutta syytöksiä ei voitu todistaa. Paasivuoren ja Saxbergin tiet kohtasivat vielä useaan kertaan, kun Saxberg oli Helsingin Paikallisjärjestön rahastonhoitaja 1904–1905 ja Paasivuori sen päätoiminen sihteeri. Miehet kuuluivat myös HTY:n talon rakennustoimikuntaan.⁸⁶

---

85 Asunto- ja rakennusosakeyhtiö Kallion ptk. 26.12.1900, 21.4.1901 TA, Kivivuori Ilppo 1991 s. 3, 7–38, 47. Heikki

86 Kivivuori Ilppo 1991 s. 41.

Rakentamista varten osakkaat muodostivat työosuuskunnan. Osakkaiden työpäivistä ja työtunneista pidettiin tarkasti kirjaa. Millaisia töitä kirvesmies Paasivuori sitten itse teki rakennuksella? Työlistojen mukaan hän rakensi vuoden 1902 aikana 24 metriä rossipohjaa, teki 38 metriä koolausta, 31 kellarin ovea karmei-neen ja loppuvuodesta rappusia. Hän viimeisteli oman asuntonsa, ja kävi sitä varten vuoden 1902 viimeisenä päivänä kaupassa osta-massa tapettia. Paasivuoren päiväpalkka vaihteli töiden mukaan 4,5–6 markan välillä.⁸⁷ Viisi markkaa oli kirvesmiehen keskiansio päivässä, joten kovin paljon yli normien osuuskunta ei maksanut.

Harjannostajaisia vietettiin kahvikestein heinäkuussa 1902. Talot valmistuivat syksyllä ja viimeisetkin asunnot marraskuus-sa 1902. Yhtiössä oli 70 asuntoa, talonmiehen huone ja kaksi vuokrattavaa puotia. Pihapiirissä asui satoja ihmisiä, noin puo-lella perheistä oli lapsia. Yhtiöön kuului kuusi taloa ja yksi huol-torakennus. Neljä taloa oli kaksikerroksisia; Paasivuoret asuivat yksikerroksisessa puutalossa. Paasivuoret pääsivät muuttamaan omaan kotiinsa syyskuun alkupuolella 1902, mutta tapetointia tehtiin vielä vuoden lopulla. Heidän talonsa oli kuuden perheen kaupunkirivitalo. Rakennuskustannukset oli pidetty mahdolli-simman alhaisina tinkimällä asuntojen mukavuuksista: vesijoh-toa ei vedetty eikä sähköjä asennettu. Yksiöihin ei rakennettu helloja vaan pelkästään kaakeliuuni. Perheen äidit keittivät ruu-an kaakeliuunissa, jossa kattila asetettiin kolmijalan päälle ja sen alle viritettiin tuli. Vesiposti, pyykkitupa ja ulkovessat sijaitsivat huoltorakennuksessa. Saunaa taloyhtiössä ei ollut. Yhtiövuokra asunnosta oli koon mukaan 204–300 markkaa vuodessa. Sähköt asuntoihin vedettiin vasta vuonna 1918.⁸⁸

Työmies-lehden päätoimittaja ja Paasivuoren ystävä Edvard Valpas omisti osakkeen Kallio-yhtiössä mutta muutti myöhem-

---

87 Asunto- ja rakennusosakeyhtiö Kallion työlistat 4.1.–26.10.1902 välisenä aikana TA.

88 Kivivuori Ilppo 1991 s. 38–39, 55. Kaksikerroksisten talojen alaosa rakennet-tiin tiilestä. Se herätti vastustusta, koska tiilirakentaminen oli kalliimpaa kuin puurakentaminen. Lisäksi tiilestä tehtyjen asuntojen pelättiin olevan kylmiä ja kosteita, ja siksi niistä perittiin pienempää vuokraa.

min Siltasaareen. Hän kirjoitti asunto-osakeyhtiöitä ja niiden harjoittamaa keinottelua vastaan. Oli tapauksia joissa osakkaat muuttivat muualle ja vuokrasivat asuntonsa kovaan hintaan. Myös Paasivuori vastusti vuokrakeinottelua Kallio-yhtiössä eikä hyväksynyt sitä, että huoneita olisi saanut vuokrata markkinahintaan ulkopuolisille.⁸⁹

Kallio-yhtiön rakentaminen ja johtaminen olivat Paasivuorelle raskas mutta opettavainen kokemus. Työläisten keskinäinen yhteistyö ei ollut aina helppoa, mutta Paasivuori yritti tulla toimeen myös riitapukareiden kanssa. Yhteinen tavoite oli tärkeä, ja ongelmista huolimatta päämäärä toteutui ja taloyhtiö valmistui. Paasivuoresta tuli asuinympäristössään arvostettu henkilö. Hän pysyi tärkeistä tehtävistään huolimatta kansanomaisena ja häntä oli helppo lähestyä. Naapurit kääntyivät Paasivuoren puoleen erilaisissa asioissa. Apua haettiin työpaikkasuositusten kirjoittamiseen, lakiasioihin ja kaikenlaisiin elämän ongelmiin. Paasivuori hoiti esimerkiksi erään vanhan Kallio-yhtiön asukkaan perintöasioita ja kirjoitti hänen puolestaan tuomarille. Tutuilleen ja ventovieraillekin hän saattoi hyvántahtoisesti lainata rahaa, jos nämä olivat pulassa. Arkistoon on jäänyt tapaus, jossa eräs köyhä maalaisperhe vuosikymmenen ajan aneli ja saikin Paasivuorelta rahaa lainaksi. Velallinen ei koskaan maksanut rahoja takaisin.⁹⁰

---

89 Asunto- ja rakennusosakeyhtiö Kallion ptk.11.5.1901 TA, Työväen Rakennus- ja asunto-osakeyhtiö Kallio, osakeluettelo, HKA.Valpas ja Paasivuori vuokrasivat myöhemmin osakkeitaan ulkopuolisille.

90 Häyrysen lesken perintöasia 30.5.1923, Juho Leppänen, Laina Kalliokorpi kirjeet 1923–1935, MP ark. F1 TA.

II Agitaattorista joukkojen johtajaksi

Vaikuttajana Työmies-lehden hallinnossa 1899–1913

Työväen Sanomaosakeyhtiö TSOY julkaisi *Työmiestä*, maan tärkeintä työväenlehteä, ja Paasivuori istui sen johtokunnassa vuodesta 1899. Nuoren lehden huono talous, vallinnut sensuuri ja henkilökunta-asiat työllistivät johtokuntaa paljon; kokouksia oli jopa 45 vuodessa. Matti Kurikan erottamisen jälkeen johtokunta joutui pian sanomaan irti myös uuden päätoimittajan A. B. Mäkelän juopottelun takia. Ylimääräinen yhtiökokous päätti kuitenkin pitää Mäkelän päätoimittajana, koska tämä oli ”työteliäs ja tarmokas”.¹

Paasivuori oli innolla mukana lehden kehittämisessä. Yhtiö otti 1899 useilta työväenjärjestöiltä lainaa oman painokoneen hankkimiseksi. Myös Paasivuoren johtama Helsingin kirvesmiesten ammattiosasto myönsi hankkeeseen lainaa. Työväen Sanomalehtiosakeyhtiö ei kyennyt maksamaan sovituksessa ajassa velkojaan takaisin, jolloin velkojat kutsuttiin koolle. Paasivuorella oli vaikutusvaltaa kokouksessa, sillä kirvesmiesten ammattiosasto omisti yhtiöstä 51 osaketta. Kirvesmiehet kannattivat sitä, että osakeyhtiö ottaisi lisää lainaa maksaakseen painokoneen velat ja jatkaakseen toimintaansa. Painokoneen ostoa varten perustettiin osuuskunta, jonka taloudesta Paasivuori piti huolta. Osuuskunta

---

1 TSOY ptk. 1.3. ja 25.3.1900 TA. *Työmiehestä* tuli kuusipäiväinen 1899, tilaajia sillä oli noin 5000. Lehteen kirjoittivat toimittajien Matti Kurikan, A. B. Mäkelän ja Edvard Valppaan ohella mm. Eetu Salin, Taavi Tainio, N. R. Af Ursin, Kössi Koskinen, Paavo Leppänen, Aatto Sirén ja Otto Tiippa.

osti vanhan painokoneen.² Usko työväenlaatuun ja lehden kannattavuuteen oli luja. Lehden kehittäminen vaati rohkeutta ja riskinottoa, jota myös kritisoitiin. Paasivuori kyllästyi riitelyyn lehden johtokunnassa, ja kun lisäksi toimittaja Mäkelän juopottelu toi ongelmia, hän pyysi huhtikuussa 1900 eroa. Sitä ei kuitenkaan myönnetty. Paasivuori vetosi lopulta huonoon terveyteensä ja jatkuvaan arvosteluun johtokuntaa kohtaan ja sai eron.³ Johtokunta valitteli Paasivuoren lähtöä. Hänellä oli tuohon aikaan perhesiistakin kiirettä, sillä toinen tytär syntyi vuonna 1900, ja perhe halusi asuinoloihinsa korjausta.

Työmiehessä oli vakinaisesti kaksi toimittajaa, ja lehti ilmestyi kuutena päivänä viikossa. Kun A. B. Mäkelä lähti Matti Kurikan perään Sointulan utopiyhteisöön Kanadaan, Paasivuori ehdotti yhtiökokouksessa 1901 Edvard Valpasta uudeksi päätoimittajaksi, ja näin myös päätettiin. Lehden sivukokoa haluttiin suurentaa oikean sanomalehden kokoiseksi, ja uuden painokoneen hankkimista varten perustettiin avustuskomitea. Siihen kuului myös Paasivuori. Hän oli läsnä useissa TSOY:n johtokunnan kokouksissa, vaikka ei siihen kuulunutkaan. Perustettiin kannatusyhtiö, joka hankki painokoneen ja vuokrasi sitä Työväen Sanomalehti-osaakeyhtiölle, kunnes se tuli maksetuksi.⁴

Edvard Valppaan ja Matti Paasivuoren keskinäinen luottamus vahvistui. Kun oma koti Kallio-yhtiössä oli valmistunut vuoden 1902 lopulla, Paasivuorella oli Valppaan mielestä jälleen aikaa järjestötyöhön. Miesten elämänpiirit kohtasivat monella taholla, kun Valpaskin muutti Kallio-yhtiöön asumaan. Paasivuori palasi 1902 Valppaan aloitteesta TSOY:n johtokuntaan, aluksi varapuheenjohtajaksi ja vuoden 1903 alusta puheenjohtajaksi. Paasivuo-

---

2 TSOY ptk. 16.7.1900 TA, -ll- ”Työmiehen” laajennus ja sen vaikeudet, *Työmies 10:n vuotta 1895–1905* s. 35–37. Painokone ostettiin *Hufvudstadsbladetiltä*.

3 Kertomus Työväen Sanomalehti-osaakeyhtiön toiminnasta 1899, TSOY ptk. 22.4.1900, TA. Mäkelän ero myönnettiin 19.6.1900.

4 TSOY ptk. 8.5., 12.5. ja 22.5.1901 TA, Tiedonanto *Työmies* 31.10.1901. Painokone maksoi 9000 markkaa, josta 4000 saatiin kokoon ja loppu oli velkarahaa.

ri sai luottamustehtävästään aluksi 100–150 markkaa korvausta vuodessa sekä kokouspalkkiot. Kallio-yhtiön valmistuttua Paasivuori oli jonkin aikaa työtön, joten palkkioilla oli merkitystä. Paasivuori joutui myymään kolme neljästä kymmenen markan arvoisesta TSOY:n osakkeestaan.

Paasivuori valittiin vuodesta toiseen suurella äänimäärällä TSOY:n hallintoon, ja hän toimi vuosina 1903–1913 yhtiön puheenjohtajana. Yhtiön talous alkoi kohentua, kun työväenliikkeen toiminta elpyi sortokausien välissä ja lehden tilausmäärä kasvoi. Kustannusyhtiöllä oli kuitenkin unelma – oman talon hankkiminen. Paasivuori oli puheenjohtajana ja toimikuntien jäsenenä vastuussa myös Työmiehen talon rakennuttamisesta.

Lehtimiestaitojen opettelua

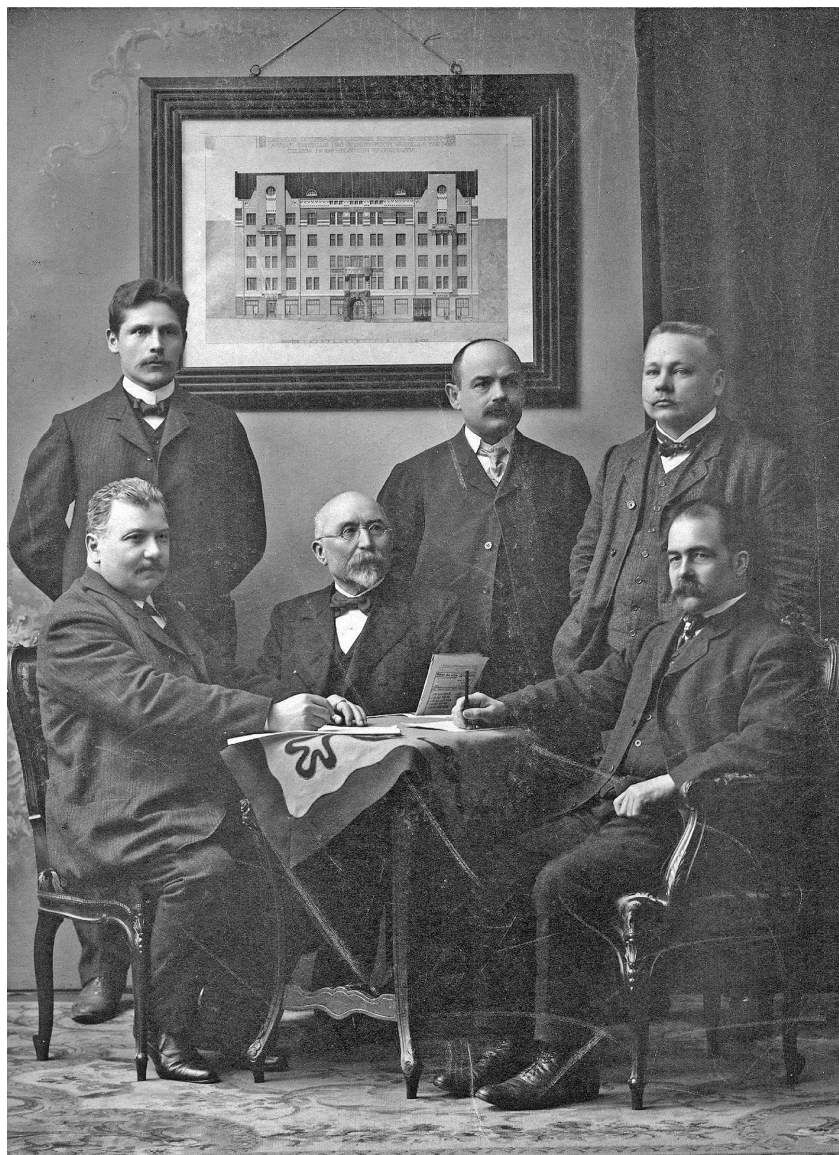
Paasivuoren äidinkielen taito oli puutteellinen ja jäänyt omaehtoisesta opettelun varaan. Sen hän sai havaita tarjotessaan juttuja *Työmies*-lehteen. Hänen kirjoituksissaan oli paljon korjattavaa, mikä harmitti häntä: ”Miten hiton tavalla minun kirjoituksiani oli toimitus korjaillut.”⁵ Paasivuori taipui kuitenkin kielenhuollon oppilaaksi, ja toimittajista tuli hänen parhaat äidinkielen opettajansa. Edvard Valppaan ja Eero Haapalaisen ohjeiden mukaan Paasivuori opetteli kielioppia. Hänen arkistossaan on äidinkielen harjoituksia ja luetteloita siitä, mitkä olivat nimisanoja, laatusanoja, lukusanoja, teonsanoja jne. Kun Valppaasta tuli päätoimittaja, lähinnä Eero Haapalaisella oli aikaa auttaa häntä. Vaikka nuoremman toverin ohjaus saattoi nöyryyttää Paasivuorta, niin hän istui kiltisti Haapalaisen vieressä ja katsoi, kun tämä korjasi hänen kielivirheitään.⁶

---

5 Matti Paasivuori, Miten minusta tuli Työmiehen palstain täyttäjä, hallinnon jäsen ja vastaava, *Työmies* 2.3.1915.

6 Matti Paasivuori, Miten minusta tuli Työmiehen palstain täyttäjä, hallinnon jäsen ja vastaava, *Työmies* 2.3.1915, Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916, Omaelämäkerta Yrjö Sirolalle, harjoitukset: MP ark. HA 2 TA.

Paasivuori oli Työmiestä julkaisseen Työväen Sanomalehti osakeyhtiön johtokunnan pitkäaikaisin puheenjohtaja 1903–1913. Kuvassa johtokunta 26.4.1908. Vasemmalla seisomassa päätoimittaja Edvard Valpas, A. Järvenpää, F. M. Orrela ja istumassa vasemmalta Albin Karjalainen, J. A. Ylén ja Matti Paasivuori. He kokoontuivat uudessa, vuoden vanhassa toimitalossa, jonka piirros oli seinällä.

Paasivuori arvosti Valppaalta ja Haapalaiselta saamaansa apua suuresti. Oppilaasta tuli niin hyvä, että hän pystyi sijaistamaan molempia päätoimittajina. Miesten ystävyyteen toivat omaa särmikkyyttään Haapalaisen huonot elämäntavat ja Valppaan aatteellinen jyrkkyys.

Paasivuoresta tuli *Työmies*-lehden säännöllinen avustaja. Hän laati aluksi pieniä juttuja ammatillisten järjestöjen tapahtumista. Kirjoitusten sisältö kumpusi aiheista, jotka olivat hänelle työmiehenä tärkeitä. Laajemmin Paasivuori alkoi kirjoitella ammatillisen liikkeen tilasta 1903, ja aiheita olivat työpäivän lyhentäminen, työolot ja järjestäytymisen tarpeellisuus. Paasivuori muisteli, että hän kirjoitti aluksi lehteen ilmaiseksi. Vasta sitten, kun Valpas muistutti, että ”hänellä on saatavia kirjoituksista, mene noutamaan. Kun huomasi, etteivät toisetkaan lahjaksi kirjoita, menin ja nostin ja hyvää se teki pienissä rahavaroissani.”⁷

Paasivuoresta tuli myös työväen ensimmäisen kaunokirjallisen viikkolehden, *Työmiehen illanvieton* avustaja. Hän julkaisi lehdessä vuosina 1903–1904 neljä artikkelia omalla nimellään Matti Helleberg ja Matti Hälleberg ja nimimerkeillä M.H-g ja -ll-. Nimen suomennos tapahtui 1906, jonka jälkeen nimi oli Matti Paasivuori ja nimimerkkinä M.P-ri.

Paasivuori mainosti kokouksissa ja hankki tilaajia niille lehdille, joita hän avusti. Työväen kirjallisuuden myynnistä ja lehtien tilauksista hän sai yleisen tavan mukaan pienen provision. Helsingin työväenyhdistyksen kirjastossa Paasivuori luki kaikki käsiin saamansa lehdet. Hänestä on jäänyt lentävä lause: ”Onkos täällä tämänpäiväistä Helvetin sanomaa”, kysyi Matti kun *Helsingin Sanomia* etsi.⁸

Paasivuori kasvoi kirjoittajana tehtäviensä myötä. On selvää, että ilman tyydyttävää oikeinkirjoituksen hallintaa hän ei olisi voinut edetä työväenliikkeen hierarkiassa. Paasivuori toimi *Työmiehen* vt. päätoimittajana kesä-heinäkuussa 1905, kun Valpas oli

7 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

8 *Työmiehen Illanvietto* perustettiin syyskuussa 1902. Paasivuoresta: *Kurikka* 15.12.1905.

lomalla ja Ruotsin matkalla.⁹ Paasivuori pyysi runsaan kuukauden mittaisesta työstään 500 markan palkkion. Yhtiön johtokunnan puheenjohtajan tehtävästä palkkio tuli vielä erikseen. Päätoimittaja Valppaan palkka oli 325 markkaa kuukaudessa. Vertailun vuoksi mainittakoon, että ammattikirvesmiehen keskipalkka oli tuohon aikaan 130–150 markkaa kuukaudessa, joten Paasivuori hinnoitteli kirjalliset työnsä hyvin. Seuraava lyhyt päätoimittajan sijaisuus oli vuoden 1906 lopulla. Tuolloin merkittiin pöytäkirjaan, että hänen oli otettava osaa myös toimitustyöhön, tarkastettava lehteen pantavat kirjoitukset ja vastattava niistä. Työstä hän sai palkkaa 100 markkaa kuukaudessa.¹⁰ Palkkio oli tällä kertaa pienempi, koska Paasivuorella oli toinen päätyö, Suomen Ammattijärjestön sääntöjen valmistelu ja organisaation luominen.

Paasivuorelle kirjoittamisesta tuli 1900-luvun alussa yksi yhteiskunnallisen vaikuttamisen väline, ja samalla perhe sai lisätuloja. Kouluja käymättömältä mieheltä kirjoittajaksi kehittyminen vaati ankaria ponnistuksia.

Helsingin Paikallisjärjestön toimitsijaksi

Ammattiyhdistysasioita ja lakkojen sovittelua hoitivat 1900-luvun alussa työväenpuolue ja suurimmat työväenyhdistykset. Asiat kasaantuivat Helsingin työväenyhdistykselle, koska puoluejohdoto oli Turussa. HTY kehotti ammattiosastoja liittymään yhteen ja hoitamaan ammatilliset asiat keskitetysti. ”Lakot olivat tulleet päiväjärjestykseen ja niistä useat tuottivat häviötä. Tämä häviäminen ja ammattijärjestön perustamisyritysten katkerat kokemukset kehottivat puuhaamaan uutta vaatimattomampaa järjestöä, joka tyydyttäisi hätätilassa paikkakunnallista tarvetta. Tämä uusi järjestö sai nimekseen Paikallisjärjestö”, kirjoitti Paasivuori.¹¹

9 TSOY ptk. 6.5.1905 ja kirje 28.5.1905 F1 TA. Sijaisuus oli 28.6.–1.8.1905.

10 TSOY ptk. 5.6. ja 4.9.1906 TA. Aputoimittaja Eero Haapalaisen palkka oli 225 mk/kk.

11 M.Hälleberg, Paikallisjärjestöjen synty ja tarkoitus, *Työmiehen illanvietto* 48/1904 s. 382. Järjestön toiminta alkoi 7.2.1902. Ensimmäinen puheen-

Hän oli 1902 kirvesmiesten edustajana perustamassa Helsingin Paikallisjärjestöä (HPJ), mutta erosi sen johtokunnasta jo samana vuonna, koska kaikki hänen aikansa meni oman kodin rakentamiseen. Samasta syystä Paasivuori jätti myös Helsingin kirvesmiesten puheenjohtajuuden. Hän oli kysytty järjestöihminen ja luottamusmies, joka alkoi ottaa vastaan sellaisia kaupungin ja työväenjärjestöjen luottamustoimia, joista sai palkkioita. Hän tarvitsi aikaa myös kirjallisille töilleen.

Paasivuori seurasi tiiviisti ammattiyhdistysliikkeen asioita ja tutustui myös sitä käsittelevään suomennettuun kirjallisuuteen. Hän tutkiskeli ulkomaiden ammattiyhdistysliikkeen tilaa ja kirjoitti maaliskuussa 1902 artikkelin *Työmies*-lehteen otsikolla *Ammattiyhdistyksiin liittyminen meillä ja muualla*. Siinä hän kiinnitti huomiota ammatillisen järjestäytymisen vähyteen Suomessa ja nuorten työssä oppijoiden heikkoon asemaan. Artikkelista käy ilmi, että Paasivuori tiedosti ammattiyhdistystoiminnan kehittymättömän tilan Suomessa. Hän pohdiskeli vakavasti ammatillisen työväenliikkeen toiminnan kehittämistä. Paasivuori julkaisi alkuvuodesta 1903 *Työmiehellä* artikkelin otsikolla *Ammattiyhdistysten toiminnan heikkous meillä*. Järjestäytymisen heikkouden takia ammattiosastot eivät edes lakon avulla voineet painostaa läpi vaatimuksiaan. Paasivuoren painokas viesti kentälle oli, että ”on opittava taistelemaan, mutta myöskin voittamaan”. Hän korosti, että ammattiosaston toiminnalle lakkorahaston kartuttaminen oli tärkeää, sillä työläisten oli elettävä lakonkin aikana. Jos lakkorahastoa ei ollut, työläiset ajautuisivat ”lakkopetturuuteen”.¹² Lakkoon ei saanut missään tapauksessa ryhtyä valmistautumattomana.

---

johtaja oli A. Johansson, rahastonhoitaja E. Valpas ja sihteeri E. Hytönen. Ammattiyhdistysten yhteistyöelin eli keskuskomitea perustettiin Helsinkiin 1889. Se valmisti vuodesta 1900 alkaen paikallisjärjestön sääntöehdotusta ammattiyhdistysten käsittelyyn. Säännöt hyväksyttiin 1901. Helsingin kirvesmiehet antoivat lausunnon säännöistä. Helsingin Paikallisjärjestön historia ks. J. K. Kari, Matti Paasivuori 1917 s. 437–457, Paasivuori Matti 1924 s. 89–95.

12 M.H-g. Ammattiyhdistysten toiminnan heikkous meillä, *Työmies* 31.1.1903.

Helsingin Paikallisjärjestö HPJ ei ollut kovin suuri järjestö, mutta silti se oli omana aikanaan maan laajin työväen ammatillinen yhteenliittymä; siihen kuului 15 eri alojen ammattiosastoa ja yhteensä 735 jäsentä, joista 77 naisia. Se alkoi ensimmäisenä kerätä varoja mahdollisten lakkojen varalta ja painatti avustusten keruuta varten listoja. Järjestö osoitti kansainvälistä solidarisuutta keräämällä lakkoapua Ranskan ja Ruotsin lakkolaisille.¹³

Työriitojen sovittelun tarve lisääntyi myös Helsingin ulkopuolella. HPJ toimi aluksi vapaaehtoisvoimin, mutta pian sen oli palkattava vakituinen toimitsija. Jo ennen kuin tehtävä oli perustettu, Paasivuori kiersi jo täyttä päätä järjestön puhujana ja sovittelijana, koska oli lamakauden takia vuoden 1903 alusta kirvesmiehenä työtön. HPJ lähetti Paasivuoren 1903 lopulla Varkauden tehtaan työsulkua selvittämään. Hän joutui viettämään Varkaudessa myös joulunpyhät, yhteensä neljä viikkoa.¹⁴ Palattuaan Paasivuori ennätti vielä pitämään esitelmää SDP:n agitaatiokursseilla Helsingissä.

HPJ:n sihteerin paikka julistettiin haettavaksi joulukuussa 1903. Päätoimiselle luottamusmiehelle asetettiin tehtäväksi kirjeenvaihdon ja kirjanpidon hoitaminen, agitaatio ja puheiden pitäminen, lakkojen sovittelu ja ammatillisen järjestäytymisen edistäminen. Hakemukset tuli lähettää järjestön puheenjohtajalle, toimittaja Kaarlo Luodolle *Työmies*-lehden toimitukseen.¹⁵

---

13 Paasivuori Matti 1915 s. 55–56, HPJ ptk. 2.2.1903, 29.6.1905 TA. Valtuusto ja toimikunta ohjasivat HPJ:n toimintaa. Toimikunnassa oli muutama nainenkin, mm. Miina Sillanpää, Mimmi Kanervo, Fiina Pietikäinen ja valtuuston puheenjohtajana Sandra Reinholdson.

14 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916. Syyskuussa 1903 HPJ järjesti sivistykselliset iltakurssit, joiden puhujia olivat Edvard Valpas, tohtori Heikki Renvall ja Matti Paasivuori. Varkaudessa ollessaan Paasivuori oli tammikuun alussa 1904 perustamassa työväenyhdistystä Lehtiniemen tehtaalle.

15 HPJ ptk. 4.9.1903, 27.12.1903, HPJ valtuuston ptk. 1.10.1903 TA. Toimitsijalle luvattiin vuosipalkkaa 15 000 markkaa, jos Helsingin työväenyhdistyskin osallistuisi kustannuksiin. Palkka laski 12 000 markkaan, josta HTY maksoi neljäsosan.

Paasivuori haki paikkaa. Käytännössä hän oli lehteä kustantavan yhtiön puheenjohtajana Kaarlo Luodon esimies.

Työväen ensimmäinen luottamusmies 1904–1906

Helsingin Paikallisjärjestön sihteeriksi haki kaikkiaan 16 henkilöä. Paasivuori oli vahvin hakija, koska hän jo hoiti tehtävää, eivätkä hänen artikkelinsa *Työmiehessä* ammattiyhdistysliikkeen kehitystarpeista olleet jääneet huomaamatta. Paasivuori valittiin yksimielisesti tehtävään tammikuussa 1904.¹⁶ Työnsä hän aloitti helmikuussa. Hän suoritti lisäopintoja kirjanpidossa. Jo vuonna 1902 hän oli tilannut itselleen kirjanpidon kirjekurssin ja suoritti säilyneiden todistusten mukaan ahkerasti harjoituksia. HPJ:n kirjanpidon Paasivuori teki aluksi yhteistyössä toimittaja Eero Haapalaisen kanssa.

Paasivuoren ensimmäinen työ toimitsijana oli uunintekijäin lakkolaisten avustaminen, mihin hän pyysi tukea puoluehallinnolta. SDP:llä ei ollut rahaa – ja päinvastoin, se pyysi Paikallisjärjestöä maksamaan velkansa.¹⁷ Lakkojen, ja etenkin luvattomien tai laittomien lakkojen rahoittamisesta tuli Paasivuorelle painajainen. Heti maaliskuussa 1904 hän joutui *Työmies*-lehden sivuilla sanaharkkaan Rauta- ja metallityöntekijäin liiton kanssa, joka kielsi osastojaan liittymästä Helsingin Paikallisjärjestöön. Paasivuori kehotti liittymään, sillä Paikallisjärjestö tarvitsi maksavia jäseniä.¹⁸ Suuri osa Paasivuoren vuonna 1904 lähettämistä kierto- kirjeistä käsitteli lakkoja ja lakkorahastojen perustamista. Muita aiheita olivat tiedotustoiminta ja tilastojen kerääminen, ammat- tiopissa olevien heikko asema, kunnallissosialismin sisältö sekä lukurenkaiden ja Työväen Arkiston perustaminen. Paasivuori kiinnitti huomiota ammattientarkastuksessa ja ammattientarkas-

16 HPJ ptk. 5.1.1904 TA. Muita hakijoita mm. Paavo Leppänen, josta 1905 tuli HPJ:n toimikunnan puheenjohtaja.

17 J. K. Kari M. Hällebergille 26.2.1904 SDP ark. F4 TA. Kyse oli maksusta agitaatiokurssia varten.

18 Sivonen Lauri 1986 s. 12–13.

Olen Helsingin paikallisjär-
 jestön rahastosta kantanut
 minulle tulevan palkkoni
 Tammikuun 30 p:nä 125:-
 Helmikuun 28 " " 125:-
 Maaliskuun 31 " " 125:-
 Postimerkkeihin paperi-
 hin ja musteeseen 5:-
 Yhteensä 380:-
 Tästä tämä kuitti
 Helsingissä 31 p:nä maalisk.
 1906.
 Osk. Hälleberg

Paasivuori oli Helsingin Paikallisjärjestön ainoa työntekijä 1904–1906.
 Hänen tehtävänään oli agitoida työväkeä liittymään ammattiosastoihin.
 Hän loi ammattiosastoille sääntöjä lakkoiluun ja sovitteli lakkoja myös
 Helsingin ulkopuolella. Kuten kuitista näkyy, hän teki myös kirjanpidon
 ja maksoi itselleen palkan.

tajiin toiminnassa tapahtuneisiin laiminlyönteihin, joista järjes-
 tölle tuli kirjallisia valituksia.¹⁹

Helsingin työväenasiainlautakunta lähetti syksyllä 1904 HPJ:lle
 kyselyn siitä, millaisia epäkohtia oli yksityisten työnvälitystoimis-

19 HPJ valtuuston ptk. 20.4.1904 TA. Paasivuori järjesti 1904 kaikkiaan 17 HPJ:n
 ja neljä valtuuston kokousta. Ensimmäinen kiertokirje ammattiosastoille
 lähti 15.3.1904. Kokoukset pidettiin Työmiehen toimituksessa Sirkuskatu
 1:ssä, koska toimittaja Eero Haapalainen oli HPJ:n varapuheenjohtaja.
 Toimisto oli HTY:n tiloissa Yrjönkatu 27:ssä.

tojen toiminnassa. Paasivuori tukeutui lausunnossaan palvelijattariin, joilla oli työnvälityksestä pisin kokemus. Palvelijattarien mukaan yksityiset työnvälitystoimistot ottivat kalliita välitysmaksuja eivätkä välttämättä löytäneet palveluspaikkaa. HPJ ja muutkin työväenjärjestöt tukivat Palvelijain liiton esityksiä yksityisten työnvälitystoimistojen kieltämiseksi. Niiden tilalle työväenjärjestöt esittivät maksuttomia kunnallisia työnvälitystoimistoja.²⁰

Paasivuoren työnkuvaan kuului agitaatio koko Suomessa ja ammatillisten järjestöjen perustamisen edistäminen. Helsingissä ja muualla maassa oli paljon rakennustyöläisiä, joiden kokouksissa ja ammattiosastojen perustamistilaisuuksissa Paasivuori kävi puhumassa.²¹ Paasivuori korosti, ettei HPJ ollut ammattiliitto, vaan se joutui hoitamaan liittojen tehtäviä väliaikaisesti.²² Paasivuori kirjoitti työnsä ohessa oman osastonsa, Helsingin kirvesmiesten ammattiosaston kymmenvuotishistoriikin, joka ilmestyi vuonna 1905.

Työriitojen paikallista sovittelua

Työriitojen sovittelusta tuli Paasivuorelle haastava tehtävä. Ammattiosastojen ohjaaminen Helsingin Paikallisjärjestön sääntöjen mukaiselle tielle ei ollut helppoa. Kirjoituksissaan hän kehotti ammattiosastoja tarkoin harkitsemaan lakkoaseen käyttämistä, jos niillä ei ollut varallisuutta, lakkokassaa. Paasivuorella kuten muillakin agitaattoreilla ja työväenjohtajilla oli kaksoisrooli: he agitativat matkoillaan ammattiyhdistysliikkeen puolesta ja sovittelivat syntyneitä työriitoja. Paasivuori oli jouluna 1903 tuloksetta sovit-

---

20 Hgin työv. Yhd. Palvelijatarosasto, *Työmies* 9.11.1904, Työnvälitys MP ark. HC 1 TA.

21 -ll-, Tiilipojat perustamaan ammattiosastoa! *Työmies* 22.1.1905, -ll- Tiilenkantajien ao, *Työmies* 25.7.1905. Paasivuori valittiin tilintarkastajaksi. HPJ lähetti Paasivuoren kesäkuussa 1905 puhujaksi Joensuuhun, Sortavalaan ja Rajamäelle.

22 -ll-, Vastaako paikallisjärjestö tarkoitustaan, *Työmies* 26.9.1904, M.H-g, Paikallisjärjestöjen synty ja tarkoitus, *Työmiehen illanvietto* 48/1904 s. 381–383.

Arvoisa työnantaja.

Me allekirjoittaneet työläiset otamme vapauden tehdä esityksen työpäivän lyhentämisestä. Koska tosiasia on että pitkä työpäivä murtaa työläisten henkisiä ja ruumiillisia kykyjä enemmän kuin mitkään muut epäkohdat. Tarkempi selitys voidaan jättää toistaiseksi, voimme vain mainita että entisinä työläisinä sivallatte mikä hyöty on saada riittävä määrä aikaa seuratakseen yhteiskunnallisia, valtiollisia ja ammatillisia kysymyksiä, joihin velvollisuutensa täyttävällä kansalaisella on edellytykset.

Lyhennys astui voimaan 17 p. Heinä kuuta 1905.

Tästä syystä esitämme että Lauvantaisin ja juhlapäiväaattoina työaika määrättäisiin 7 tuntiseksi.

Tästä syystä esitämme että Lauvantaisin ja juhlapäiväaattoina työaika määrättäisiin 7 tuntiseksi sekä muina arkipäivinä 9 tuntiseksi.

Paasivuori suosi sovitteluvaa linjaa ja neuvotteluja työnantajien kanssa. Hän kehotti ammattiosastoja pyytämään kirjallisesti – eikä heti lakon avulla – työnantajia lyhentämään työpäivää. Helsingin Paikallisyjärjestö painatti lomakkeita, joihin kerättiin työntekijöiden nimiä anomusta varten. Rakennustyöläisten, kunnantyöntekijöiden, metallityöntekijöiden, puuseppien, puunjalostuskonetyöntekijöiden sekä asfaltti- ja sementti-työntekijöiden työpäivä lyheni anomuksen perusteella vuonna 1905.

telemassa Varkauden työsulkua. Vuoden 1904 lopulla kehkeytyi pitkäaikainen lakko Voikkaalla. Puoluehallinto lähetti sinne useita neuvottelijoita, mm. Paasivuoren ja puolueen puheenjohtaja K. F. Hellstenin.²³ Voikkaan paperitehtaalla salimestari oli yrittänyt raiskata erään naistyöntekijän. Työntekijät vihastuivat

---

²³ SDP ptk. 6.11.1904 TA, -ll- Vastaako paikallisyjärjestö tarkoituksensa?, *Työmies* 26.9.1904. Hellsten oli turkulainen puuseppä ja puolueen puheenjohtaja 1901–1905.

ja vaativat salimestarin erottamista. Syyllinen kannettiin väkisin ulos tehtaalta. Lakko alkoi marraskuun alussa 1904 ja kesti vuoden 1905 kevääseen. Työntekijät hävisivät. Kumpikaan osapuoli ei antanut periksi eikä myöntynyt sovitteluun. Voikkaalla kävi useita sovittelijoita. Paasivuori oli paikkakunnalla neljä viikkoa, joulukuusta tammikuun puoliväliin. Työnantaja myöntyi vain sen verran, että antoi salimestarille potkut. SDP:n työvaliokunta tuli sille kannalle, että olisi pikaisesti perustettava valtakunnallinen ammattijärjestö sovittelemaan lakkoja.²⁴

Työpäivän pituus ja huono palkkataso olivat usein riidan aiheita työnantajien kanssa. HPJ kehotti 1905 työntekijöitä pitämään yleisiä ammattikokouksia, joissa keskusteltaisiin työpäivän lyhentämisestä. Esimerkiksi rakennustyöläiset ja kunnantyöntekijät lähettivät asiasta anomuksen työnantajille ja saivat ilman lakkoa vaatimuksensa läpi. Yhtä lailla metallityöntekijäin, puuseppien, puunjalostuskonetyöntekijäin sekä asfaltti- ja sementtityöntekijäin työpäivä lyheni pelkästään anomuksen perusteella. Yleiset kokoukset todettiin muutenkin hyödyllisiksi, koska silloin ammattiosastot saivat paljon uusia jäseniä.²⁵ Paasivuori ehdotti ammattiosastoille, että ne vaatisivat aluksi yhdeksän tunnin työpäivää, jotta tilanne ei liikaa kiristyisi työnantajan kanssa. Paasivuori piti HPJ:n toiminnan suurena ansiona sitä, että se vaikutti useiden alojen viikkotyöajan, lauantain sekä juhla-aattojen työajan lyhenemiseen Helsingissä. Eräissä metallitehtaissa ja valti-onrautateiden konepajoissa työpäivän lyhennys pantiin toimeen valtakunnallisesti.²⁶

Paasivuori sai estetyksi Siltatehtaan työläisten lakon joulukuussa 1905. Hän kertoi työläisille, että tehtaalla ei ollut tuolloin lainkaan tilauksia, joten lakko olisi ollut täysin hyödytön. Hän kävi myös Eurajoella neuvomassa lakkolaisia. Vuoden 1905 ääni-oikeuslakkoilu ja marraskuun 1905 suurlakko loivat protestimie-

---

24 SDP tvk ptk. 26.12.1904 TA, Matti Paasivuori, Voikkaan lakko vv 1904–1905, 1929. Työväki hävisi lakon 1905 myös Wärtsilässä. HPJ keräsi avustuksia lakkolaisille, ja tukea tuli jonkin verran myös ulkomailta.

25 Kertomus Paikallisjärjestön toiminnasta 1905, HPJ ark. TA.

26 Paasivuori Matti, Suomen ammattiyhdistysliike 1924 s. 321.

lialaa, lisäsivät lakkoinnostusta ja liittymistä työväenjärjestöihin, joiden jäsenmäärät lähtivät huimaan kasvuun. Paasivuori totesi yhteenvetona HPJ:n toiminnasta 1905, että se oli ollut

tuloksista rikas, ainakin entiseen toimintaan verraten. Päivää on lyhennetty, palkkoja kohotettu, yötyö Helsingin leipureilta poistettu ja useita uusia ammattiosastoja perustettu, joista kaikissa on ollut työtä ja tointa.²⁷

Paasivuori oli tyytyväinen siihen, että HPJ hyväksyi lakkojen aloittamiseen ja sovittelutoimintaan hänen laatimansa säännöt. Lakko oli laillinen, kun HPJ antoi sille luvan. Yleensä lupa tuli, kun lakko oli hyvin suunniteltu, sillä oli hyväksyttävä tavoite ja ammattiosastolla oli lakkokassa. Siinä tapauksessa HPJ myös tuki lakkoa avustuksilla. Erityisesti leipurien työoloihin Paasivuori perehtyi huolella. Leipurien asia oli Eero Haapalaisen ja Edvard Valppaan esityksestä vuoden 1904 puoluekokouksen asialistalla. Yötyön poistaminen Helsingissä oli tärkeä askel kohti leipomolakkia, mistä tarkemmin jäljempänä.

”Ammattiyhdistyksemme kuin variksen pesiä” – Eroaminen 1906

Paasivuori arvosteli ammattiosastojen ryhdytöntä toimintaa keväällä 1906: ”Meidän ammattiyhdistyksemme ovat vieläkin enemmän kuin saksalaiset yhdistykset variksen pesän kaltaisia. Ei minkäänlaisia apukassoja, eikä ne menestykään syystä että niihin otetaan jäseniksi kaikki, jotka viitsivät vain pienet kuukausimaksut suorittaa. Meillä jäsenmaksut ovat asetettu niin mitättömän alhaisiksi siinä toivossa, että sitte varmaan köyhemmätkin liittyvät yhdistyksiin. Mutta tämä luulo ei ole pitänyt paikkaansa. Ammattiyhdistys jo taisteluyhdistyksenä tarvitsee varoja, ja tur-

---

27 Kertomus Helsingin Paikallisjärjestön toiminnasta 1905, HPJ ark. TA, SDP ptk. 30.11.1905 TA.

va- sekä vakuutuslaitoksena vieläkin enemmän.”²⁸ Paasivuori ajoi tiukasti ammattialakohtaisia, ammattimiesten liittoja, joilla olisi talous kunnossa ja jotka ylläpitäisivät työttömyys- ja lakkokassaa.

Paasivuori asetti rajoja ammattiosastojen toiminnalle ja yritti ohjata niitä sovittelevaan toimintaan. Joskus ammattiosasto saattoi aloittaa lakon ilman HPJ:n lupaa, ja silloin se oli sääntöjen mukaan laitton lakko. Paasivuori oli tarkka eikä myöntänyt avustuksia sääntöjen rikkojille. Hänen kirjoittamansa lakkosäännöt olivat ammattiosastojen tiedossa, ja lentokirjanen niistä valmistui 1906. Ammattiosastoilta tuli kuitenkin jatkuvasti avustuspyyntöjä laittomien lakkojen tukemiseen. Paasivuori vetosi lehtikirjoituksissaan noudattamaan sääntöjä. Muutaman kerran hän taipui siihen, että omin päin aloitetun työtaistelun osanottajille kerättiin vapaaehtoista avustusta HPJ:n kautta.

Paasivuori oli lakki-, pelti- ja vaskiseppäin lakkokokouksessa keväällä 1906 läsnä vastustamassa lakkoon ryhtymistä. Metallityöläiset aloittivat kuitenkin lakon toukokuussa. Paasivuori soviteli ja neuvotteli, mutta työnantajat eivät suostuneet työehtosopimukseen. Rauta- ja metallisorvaajat yhtyivät lakkoon. Työnantaja uhkasi sululla, minkä seurauksena osa miehistä lopetti lakon. Muut lakkoilivat vielä heinäkuussa 1906 ilman liiton tai HPJ:n lupaa. Yli 3000 työntekijää oli lakossa 19 viikon ajan.²⁹ Paasivuori ei hyväksynyt tätä metallimiesten laitonta lakkoa. HPJ:n valtuusto jyräsi hänet ja päätti kuitenkin avustaa lakkolaisia. Laajoja työläisryhmiä edustanut valtuusto ei itse noudattanut omia sääntöjään.³⁰ Paasivuoren maltti loppui, sillä hän ei hyväksynyt sääntöjen rikkomista eikä ilman lupaa aloitetun lakon avustamista HPJ:n varoista. Hän pyysi eroa heinäkuun lopulla 1906. Paasivuori jäi silti hoitamaan järjestön taloutta kunnes uusi sihteeri

---

28 M.Hälleberg, Onko ammattiyhdistysliike ensinkään tarpeellista? *Sosialistinen Aikakauskirja* 7/1906 s. 153.

29 Koivisto Johan 1963 s. 133–134.

30 HPJ toimikunnan ptk. 10.3, 5.5, 16.6 ja 7.7.1906, valtuuston ptk. 13.4.1904, 14.7.1906 TA.

olisi saatu palkatuksi.³¹ Työttömäksi Paasivuori ei kuitenkaan jäänyt vaan hänellä, tuolloin jo neljän lapsen isällä, oli jo haastavampi tehtävä näköpiirissään.

Ammattiliitoille kattojärjestö

Ammatilliset järjestöt puuhasivat kattojärjestöä jo 1890-luvun lopulla, kun myös työnantajat järjestäytyivät. Suomen Työväenpuolue asettui aluksi kielteiselle kannalle, koska ajateltiin, että ensin olisi luotava vahva puolue, ja sen jälkeen olisi ammattijärjestön vuoro. Tästä huolimatta Helsingissä ja Tampereella tehtiin yrityksiä 1899 ja 1900 keskusjärjestön perustamiseksi. Heiveröisiä ammattiliittoja oli tuolloin kymmenkunta, mutta kirjatyöntekijöitä lukuun ottamatta ne olivat lähinnä paperijärjestöjä. Eetu Salinin johdolla ammattiliitot kutsuivat joulukuun lopulla 1899 keskusjärjestön perustavan kokouksen koolle Helsinkiin, ja tamperelaiset Tampereelle tammikuun alussa 1900. Paasivuori oli aktiivinen Helsingin kokouksessa. Kumpikaan järjestö ei elänyt pitkään. Forssan puoluekokouksessa 1903 Paasivuori puhui jälleen keskusjärjestön perustamisen puolesta.³²

Asia eteni vasta, kun lakkoilu rajusti lisääntyi vuosina 1904–1905. Erityisesti edellä mainittu ja hävitty Voikkaan lakko vauh-

---

31 Metallisulun avustaminen 1906, Matti Paasivuoren arkisto HC 1 TA. Avustusta sulkulaiset saivat joulukuun 1906 aikana HPJ:n kautta yli 8900 markkaa ja ammattiliitolta yli 43000 markkaa. Paasivuori hoiti talousasioita ja julkaisi sulun avustusluettelot tammikuussa 1907 *Työmiehessä*. Paasivuoren tilalle valittiin väliaikaisesti toimittaja Eero Haapalainen, joka hoiti tehtävää vuoden 1906 loppuun. Aatu Halme ja useat muut hoitivat tehtävää 1910 asti, jolloin Paikallisjärjestö lopetettiin. Sille ei ollut enää tarvetta, koska useimmille aloille perustettiin omat ammattiliitot.

32 Matti Paasivuori, Ammattijärjestön perustamisyrityksiä v. 1899–1900. *Riitoja puolueen keskuudessa, Suomen Ammattijärjestö* huhti–toukokuu 1917 s. 68. Paasivuori ehdotti Forssassa, että puolueen olisi kysyttävä jäseniltään, olisiko ammatillisen keskusjärjestön perustaminen tarpeen eikä asian suhteen pitäisi olla toivoton. Kokous päätti vedota ammattiliittoihin asian edistämiseksi.

ditti keskusjärjestöhanketta.³³ Myöskään Paasivuori HPJ:n sihteerinä ei ehtinyt matkustamaan kaikkia työriitoja selvittämään. SDP:n puoluehallinto päätti 1905 asettaa komitean Suomen Ammattijärjestön perustamista valmistelemaan.³⁴ Paasivuori puhui HPJ:n valtuustossa helmikuussa 1906 valtakunnallisen ammattijärjestön tarpeellisuudesta. Hän muistutti, että kysymys oli myös taloudellinen. Keskusjärjestön varat tuli näet kerätä korotettuina jäsenmaksuina ammattiliittojen kautta. Puolue ja ammatilliset järjestöt lähtivät yhdessä toteuttamaan keskusjärjestöä, ja perustamisvalmisteluja varten julistettiin 10. toukokuuta 1906 ammatillisen sihteerin paikka haettavaksi.³⁵

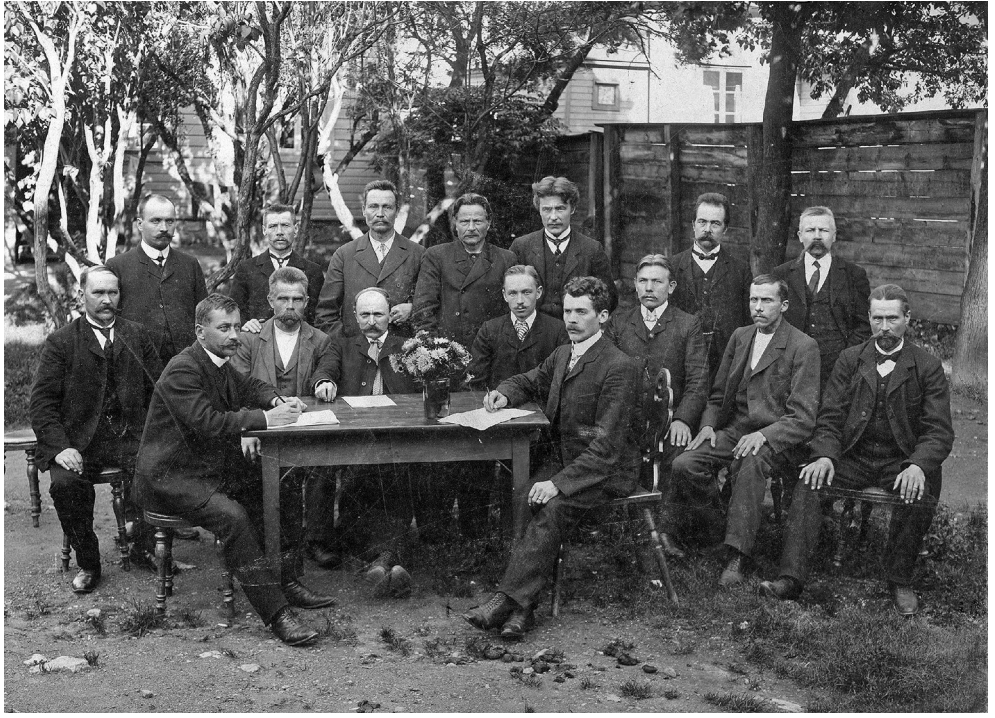
Paasivuorella oli jo kokenut järjestökonkari. Hän oli 1895 ollut perustamassa Helsingin kirvesmiesten ammattiosastoa, 1898 paikallista puoluetta, 1899 kirvesmiesten ammattiliittoa ja samana vuonna vielä ammatillista keskusjärjestöä Helsinkiin. Hän oli saanut kokemusta valtakunnallista luonnetta saaneesta työstä Helsingin Paikallisjärjestön sihteerinä 1904–1906. Hän oli kirjoittanut monille järjestöille sääntöjä ja valmistellut HPJ:n lakko-ohjeet. Paikkailmoituksen mukaan ammatillisen sihteerin tehtä-

33 Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 145–146.

34 SDP ptk. 6.5, 28.11, 3.12. ja 9.12.1905, kirje E.Perttilälle 11.5.1905 SDP F4 TA. Toukokuussa 1905 asetettuun ensimmäiseen komiteaan kuuluivat Paasivuori, SDP:n taloudenhoitaja Emil Perttilä, toimittaja Eero Haapalainen ja Helsingin Palvelijataryhdistyksestä Miina Sillanpää. Vaikean poliittisen tilanteen ja liikehdinnän takia ammattijärjestön perustamista päätettiin lykätä eikä komitea kokoontunut kertaakaan. Joulukuun alussa SDP kehoitti ammatillisia järjestöjä uudelleen perustamaan ammatillisen keskusjärjestön ja Paasivuoren oli yhtenä asiaa valmistelemassa.

35 SDP ptk. 9-11.5.1906 TA, Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 166–171. Paasivuori oli kirjoittamassa ammattijärjestövaliokunnan mietintöä, joka ehdotti, että ammattiliitot perustaisivat liittovaltuuston ammattijärjestöä perustamaan. Puoluesihteerinä Yrjö Sirola kutsui 17.5. 1906 ammattiliittojen edustajat neuvotteluun. Tuloksena oli Ammatillinen Keskustoimikunta, jonka johtokunta ja toimeenpaneva elin oli nimeltään Ammatillinen liittovaliokunta. Sen puheenjohtajaksi tuli puoluesihteerinä Sirola ja muiksi jäseniksi Emil Perttilä, metallimiesten edustaja K.Vartiainen, muurarien Emil Leino ja kirjaltajien K. Heino. Sirola siirtyi elokuussa 1906 *Työmiehen* toimitussihteeriksi ja jäi syrjään. Häntä seurasi tehtävässä Emil Perttilä.

Paasivuori toimi syksystä 1906 kevääseen 1907 ammatillisena sihteerinä, joka valmisti ja auttoi ammattiliittojen ja Suomen Ammattijärjestön perustamiskouksia. Kuvassa Paasivuori, seisomassa toinen oikealta, Kaakeli-, Fajanssi- ja Uunintekijäin ammattiliiton perustavassa kokouksessa 10.9.1906 Helsingissä.

vänä oli koota tietoa lakoista ja ammatillisista järjestöistä, pitää kokouksia ammattiliittojen hallintojen kanssa ja laatia sääntöjä uusille ammattiliitoille sekä valmistella keskusjärjestön perustamista. Lakkojen sovittelu ja lakkoavustusten koordinointi kuuluivat niin ikään sihteerin työnkuvaan. Lisäksi tehtävään vaadittiin molempien kotimaisten kielten taitoa ja kansainvälisiä suhteita. Paasivuorella ei kielitaitoa ollut joten hän ei hakenut tointa.

Ensimmäisellä kierroksella hakijoita oli vain kaksi. Kumpakaan ei kelpuutettu. Paikkailmoitus julkaistiin uudelleen ilman kielitaitovaatimusta. Nyt Paasivuori oli ainoa hakija ja hänet

myös valittiin ammatilliseksi sihteeriksi äänin 16–11. Puuseppiä edustanut Kaarlo Heinonen vastusti Paasivuorta, koska tämä ei osannut muuta kuin suomea. Lisäksi Heinonen katsoi, ettei Paasivuoren kirjoitustaito ollut tarpeeksi hyvä. Paasivuori muisteli realistisesti tilannetta ja arveli, että ”kykeneväin hakijain puutteen takia tulini valituksi”.³⁶ Häneltä puuttui muodollinen pätevyys, mutta työn sisällön hän tunsu hyvin, jopa paremmin kuin kukaan muu.

Paasivuori aloitti uuden työnsä, kun irtisanomisaika HPJ:ssä päättyi elokuussa 1906. SDP maksoi toimiston perustamiseen liittyneet kustannukset ja Paasivuoren kuukausipalkan, 200 markkaa, enemmän kuin ammattikirvesmiehen palkan.³⁷ SDP:n puoluekokous Oulussa elokuussa 1906 hyväksyi ammatillisen keskusjärjestön perustamissuunnitelman, minkä jälkeen puolue siirsi kaikki ammattiyhdistysasiat Paasivuorelle. Hänen ensimmäinen tehtävänsä oli laatia sitovat lakko-ohjeet.³⁸ Ne olivat Paasivuoren jo Helsingin Paikallisjärjestölle laatimien ohjeiden mukaiset. Uuden työnsä takia Paasivuori jäi pois puoluetoimikunnasta vuosiksi 1906–1909. Hänen kannatuksensa oli muutenkin Helsingissä laskussa, sillä ammattiosastot eivät pitäneet hänen tiukoista lakkoehdoistaan. Aloittaessaan uuden työnsä elokuussa 1906 Matti Paasivuori ei päässyt eroon painajaisestaan: metallimiehet jatkoivat laitonta lakkoaan.³⁹

---

36 Omaelämäkerta Yrjö Sirolalle, Matti Paasivuoren arkisto TA.

37 Paasivuori Matti, *Ammattiyhdistykset ja liitot* 1927 s. 26. Ammattikirvesmiehen palkka oli noin 150 mk/kk.

38 Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 171–172.

39 Suurlakon jälkitunnelmissa metallityönantajat ja läkki-, pelti- ja vaskiseipät allekirjoittivat sopimuksen. Metallityönantajain kanssa oli sovittu, että ammatillinen liittovaliokunta ei avusta niitä järjestöjä, jotka työehtosopimuksen voimassaolon aikana lakkoilivat. Laaja metallialan työehtosopimus saavutettiin marraskuussa 1906, mutta putkityöntekijät jatkoivat lakkoaan 1907 puolelle, Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 173–175, Matti Paasivuoren päiväkirja 1906–1907, MP ark. HC 1 TA.

”Ammattijärjestöä puuhaamassa”⁴⁰ – Suomen Ammattijärjestön perustamiskokous 1907

Paasivuori piti päiväkirjaa työstään lokakuusta 1906 helmikuulle 1907. Hän oli edustajana useiden ammattiliittojen perustavissa kokouksissa ja avusti liittoja sääntöasioissa. Liitot lähettivät hänelle sääntöehdotuksensa hyväksyttäväksi; Paasivuori tarkasti ja kommentoi niitä. Puutyöntekijäin liiton säännöt, jotka Paasivuori tuns parhaiten, olivat muutamien korjauksin mallina useille liitoille. Yksiselitteisten pelisääntöjen luominen työväenjärjestöjen toimintaan sekä lakkojen aloittamiseen ja lopettamiseen oli hänen keskeinen tehtävänsä. Hänellä oli poikkeuksellisen vahva näkemys siitä, millainen toimivan keskusjärjestön tulisi olla ja miten sitä pitäisi johtaa. Paasivuori oli myös perehtynyt ammatillisen liikkeen toimintaan ulkomailla ja piti saksalaista mallia esimerkillisenä. Siellä ammattiliitot eivät olleet löyhiä solidaarisuusjärjestöjä vaan vakinaisesti ammattialalla toimivien työläisten etujärjestöjä. Liittojen säännöt ja jäsenkriteerit olivat uutta keskusjärjestöä ajatellen tärkeitä.

Vuoden 1906 aikana Paasivuori lähetti sääntöehdotuksen ja kyselykaavakkeen 650:lle ammattiosastolle. Niistä 102 palautti kaavakkeen ja puolsi Ammattijärjestön perustamista. Paasivuori keräsi kyselykaavakkeilla tilastotietoja ammatillisesta liikkeestä Suomessa. Vuoden 1906 jäsenmääräksi hän laski 6 316. Kyselyn tulos oli laiha mutta positiivinen. Paasivuori kiersi ahkerasti ammattiosastojen ja liittojen tilaisuuksissa eri puolella Suomea ja piti syksyn 1906 ja alkuvuoden 1907 aikana 50 esitelmää. Niistä 30 oli maaseudulla.⁴¹ Paasivuori ehti vielä vuoden 1906 lopulla SDP:n agitaatiokurssien puhujaksi Lahteen. Puhujamatkat ammatillisen

---

40 J. K. Kari 11.5.1905 E. Perttilälle SDP F4 TA. Virallisesti Paasivuori oli Ammatillisen liittovaliokunnan sihteeri.

41 Kertomus ammattiliittojen keskustoimikunnan ja liittovaliokunnan synnystä ja toiminnasta, Ptk SAJ 1907, Matti Paasivuoren päiväkirja 1906–1907 MP ark. HC 1 TA. SAJ:n perustamista käsiteltiin 9 ammatillisen keskustoimikunnan ja 14 liittovaliokunnan kokouksessa.

agitaation hyväksi lisäsivät hänen tunnettuuttaan valtakunnallisesti ja pohjustivat hyvää eduskuntavaalitulosta 1907.

Vuoden 1907 alussa toimi 18 ammattiliittoa, joita varten Paasivuori valmisti kattojärjestöä. Hän kutsui Suomen Ammattijärjestön, SAJ:n perustavan kokouksen koolle 15.–17.4.1907 Tampereelle. Alun perin tammikuulle 1907 suunniteltua kokousta oli lykättävä ensimmäisten eduskuntavaalien takia. Paasivuori avasi kokouksen, alusti useita kysymyksiä ja esitteli sääntöehdotuksen. Hän johti sääntöehdotuskeskustelua ja selosti ammattiosastojen tekemiä sääntöjen muutosehdotuksia. Paasivuori loi intoa kokousväkeen puheellaan ”kootkaamme hajanaiset joukkomme yhteen”. Kokous päätti, että SAJ avustaisi vain sellaisia työtaisteluita, joiden aloittamiseen se oli antanut luvan. Keskustelu jäsenmaksusta oli tietenkin tiukkaa, sillä liitot eivät olleet halukkaita nostamaan jäsenmaksua saati perustamaan avustuskassoja. Paasivuori totesi tähän: ”Pahahan se on, että veroja täytyy määrätä. Mutta muuten ei ole lakkokassaa.”⁴²

Paasivuori esitti pontensa myös ammatillisen liikkeen ja puolueen suhteesta. Puolue tunnettiin julkisuudessa työväenliikkeen tavoitteiden määrittelijänä ja edustajana. Paasivuori kohotti nyt ammatillisen liikkeen yhtä tärkeäksi yhteiskunnalliseksi toimijaksi kuin puolue oli. Niillä oli Paasivuoren mukaan eri toimintatavat mutta sama päämäärä, ja ammatillista ja poliittista järjestäytymistä tuli edistää rinta rinnan. Ammattiyhdistysmies Paasivuori ajatteli, että ammattiyhdistystoiminnan avulla työväenliike saavuttaisi paremmin työelämän uudistuksia kuin puolue.⁴³ SDP:n hyvä eduskuntavaalitulos 1907 kasvatti Paasivuoren uskoa siihen, että myös puoluepolitiikan keinoin palkkatyöväen asemaa ja työsuojelua voitaisiin edistää.

Paasivuori sai kokouksessa osakseen suurta luottamusta. Häntä ehdotettiin sekä SAJ:n sihteeriksi että puheenjohtajaksi. Paasivuori ei halunnut näihin tehtäviin mutta suostui varapuheenjohtajaksi. Puheenjohtajaksi valittiin toimittaja Eero Haapalai-

---

42 Ptk. SAJ:n perustavasta kokouksesta 15–17.4.1907 s. 57.

43 Ptk. SAJ:n perustavasta kokouksesta 15–17.4.1907 s. 68–69.

nen, joka oli ollut Helsingin Paikallisjärjestön toimikunnan jäsen 1904–1906 ja Paasivuoren seuraaja järjestön sihteerinä.⁴⁴ Paasivuori hoiti SAJ:n puheenjohtajan tehtäviä, kunnes Haapalainen otti työn vastaan.

SAJ aloitti toimintansa vaatimattomasti puoluetoimiston keittiössä vappuna 1907. Järjestöllä ei ollut varoja ennen kuin liittojen jäsenmaksuja oli tilitetty. Vuokrat rahat omaa toimistoa varten uudessa Työmiehen talossa Sirkuskadulla oli lainattava puolueelta. SAJ:n puheenjohtajan tehtävä oli kokopäiväinen, ja siitä sai palkkaa 250 markkaa kuukaudessa. Se oli suurin piirtein rakennusmestarin palkka. Taloudenhoitaja-sihteeriksi eli ”ammattisihteeriksi” valittiin aluksi puolipäiväisesti, ja syksystä 1908 kokopäiväisesti, Metalliliiton sihteeri Kaarlo Vartiainen, hänkin Paasivuoren ystävä ja perhetuttu.

SAJ:n ensimmäinen toimikunta kokoontui loppuvuoden 1907 aikana peräti 13 kertaa, ja Paasivuori oli paikalla yhdeksässä kokouksessa. Hän toimi Suomen Ammattijärjestön perustamisessa eräänlaisena pääkättilönä, ja sitoutui jatkossakin vahvasti sen toimintaan. Paasivuori sai edustajakokouksissa ja toimikunnan vaaleissa usein eniten ääniä. Moneen kertaan hän joutui auttamaan järjestöä karikoiden yli ja puolustamaan sen olemassaoloa. Paasivuorta voi perustellusti kutsua ”Suomen ammattiyhdistysliikkeen isäksi”.⁴⁵

SAJ:n puheenjohtaja 1909

SAJ:n ensimmäinen puheenjohtaja Eero Haapalainen oli värikäs persoona. Saatuaan nuhteita juopottelusta Haapalainen erosi toi-

---

44 Paasivuori Matti, *Ammattiyhdistykset ja liitot*, 1926 s. 25. HPJ:n toiminta oli laajaa ja sen asema oli vahvempi kuin juuri perustetun SAJ:n. HPJ ja uusi SAJ olivatkin alussa jonkinlaisessa kilpailutilanteessa. Paikallisjärjestöjen toiminta katsottiin tarpeettomaksi ja ne lakkautettiin 1909, koska ammattiliittoja perustettiin eri aloille ja SAJ oli olemassa. Lakkoasioiden neuvonta siirtyi liitoille ja SAJ:lle.

45 Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 172.

mestaan kesäkuussa 1909. Varapuheenjohtaja Matti Paasivuoresta tuli väliaikainen SAJ:n puheenjohtaja ja 1908 perustetun *Suomen Ammattijärjestö* -lehden päätoimittaja. Sijaisuus kesti kolme kulkautta eli seuraavaan edustajakokoukseen asti. Paasivuori joutui jo toisen kerran peräkkäin valmistelemaan edustajakokouksen asiat ja avaamaan kokouksen syyskuun lopulla 1909 Helsingissä. Haapalaisella oli elämäntavoistaan huolimatta vahvaa kannatusta kentällä, ja myös Paasivuoren luottamus. Haapalainen oli vahva työolojen tuntija, ja Paasivuoren lailla maltillinen ammattiyhdistysjohtaja. Haapalainen valittiinkin 1909 uudelleen puheenjohtajaksi, ja Paasivuori jatkoi varapuheenjohtajana. Toimikunnan kokouksissa Paasivuori toimi kuitenkin usein puheenjohtajana ja Haapalainen sihteerinä. Miesten yhteistyö oli saumatonta.

Edustajakokouksessa 1909 Paasivuori oli työttömyysvaliokunnan jäsen ja alusti kokoukselle samasta aiheesta. Puheessaan hän selvitti työttömyysavustusten eri muotoja eri maissa. Kokous päätti, että työttömyyskassoja ei perustettaisi suoraan SAJ:n yhteyteen vaan ammattiliittojen alaisuuteen. SAJ:n tehtäväksi tuli laatia sääntöjä kassoja varten. Paasivuori valittiin komiteaan, joka valmisti mallisääntöjä työttömyyskassoille.⁴⁶ Paasivuori laati ja tarkisti työttömyyskassojen sääntöjä vielä vuosikymmen myöhemmin toimiessaan sosiaalihallituksessa sosiaalivaltuutettuna.

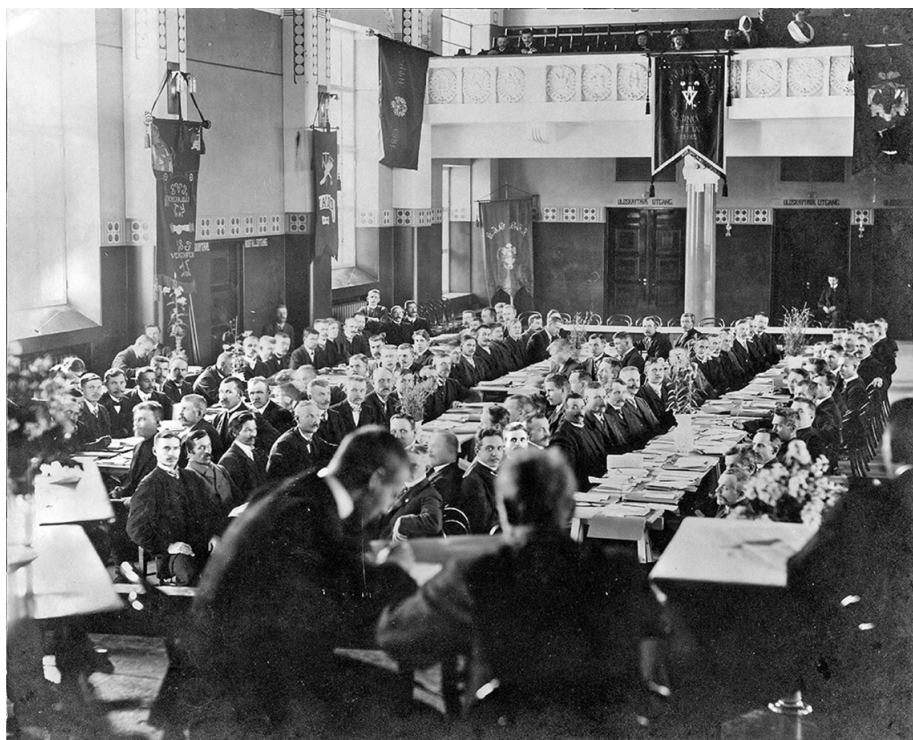
Haapalaisen lisäksi toinenkin työväen johtohenkilö petti 1909 luottamuksen: SDP:n taloudenhoitaja Emil Perttilä. Hän kavalsi puolueen rahoja ja katosi. Perttilälle oli Paasivuoren mukaan ”sattunut muutaman tuhannen markan vaillinki, josta tehtiin suuri julkinen juttu.”⁴⁷ Paasivuoren kävi selvästi sääliksi Perttilää, jota monet työväenjärjestöt olivat käyttäneet tehtäviinsä. Juttu suureni, kun Perttilä karkasi ensin Etelä-Afrikkaan ja uudelleen vielä Pohjois-Amerikkaan. SDP:n puheenjohtaja Edvard Valpas irtisautui tehtävästään kesken kaiken, jolloin Paasivuori kutsuttiin toukokuussa myös puolueen puheenjohtajaksi. Syyskuussa 1909

---

46 SAJ II edustajakokous 27–30.9.1909 s. 175. Päätös sopi SAJ:lle, sillä se ei ollut saanut kartutettua omia työttömyyskassavarojaan.

47 Paasivuori Matti 1924 s. 108.

*Suomen Ammattijärjestön puheenjohtaja Matti Paasivuori (selin) avaa-
massa ja johtamassa edustajakokousta 27.–30.9.1909 Helsingin työväen-
talolla. Samaisena vuonna hän joutui myös SDP:n puheenjohtajaksi.*

puoluekokous valitsi Paasivuoren jatkamaan SDP:n puheenjohtajana seuraavaan puoluekokoukseen, syyskuuhun 1911 asti.

Paasivuoresta tuli kesällä 1909 Suomen vaikutusvaltaisin työväenjohtaja: hän oli paitsi kansanedustaja, molempien työväenliikkeen keskusjärjestöjen SDP:n ja SAJ:n sekä myös Työväen Sanomalehtiosakeyhtiön puheenjohtaja. Sortokauden sensuurikin kiinnitti huomionsa hänen kaksoisrooliinsa. Poliisi kielsi Paasivuorta tekemästä matkoillaan ammatillista agitaatiota, koska hän oli poliittinen johtaja.⁴⁸

⁴⁸ Tieto Lokakuun Vallankumoksen arkistosta, MP ark. HA1 TA.

SAJ:n puheenjohtaja Haapalaisen ongelmat jatkuivat, ja vuonna 1911 hän erosi lopullisesti SAJ:n palveluksesta. Paikka julistettiin auki, mutta sopivaa seuraajaa ei löytynyt. Puheenjohtajaksi nimettiin jälleen Paasivuori seuraavan kesän edustajakokoukseen saakka. Näin hän joutui jo kolmannen kerran valmistelemaan edustajakokouksen ja johtamaan sitä. Paasivuoren puheenjohtajuudet vuosina 1909 ja 1911–1912 olivat lyhyitä, ja puheenjohtajan sijaistaminen oli hänelle ennen kaikkea velvollisuus. Varapuheenjohtajana hän toimi pitkään, 1907–1917. Paasivuori vastasi *Suomen Ammattijärjestö* -lehdestä syksystä 1911 seuraavaan kesään. Paasivuori arvosti Haapalaista kirjoittajana ja käytti tätä edelleen kirjallisiin töihin ja julkaisujen tekemiseen. Haapalainen oli myös SAJ:n asettaman ja Paasivuoren vuosina 1912–1917 johtaman järjestömuotokomitean sihteeri.

SAJ aloitti aktiivijäsentensä kouluttamisen neljä viikkoa kestäneillä luentokursseilla tammi-helmikuussa 1911. Paasivuori esitelmöi työväenlainsäädännöstä ja työväenvakuutuksesta. Näitä aiheita hän opetti vuosina 1911–1913 myös SDP:n puolueopistossa. *Suomen Ammattijärjestö* -lehdessä julistettiin 1911 uusi juhla, Työn juhla. Ammattiosastoja kehoitettiin viettämään tapahtumaa aina syksyisin. Paasivuori julisti:

Työn ritarit voivat työlle juhla!...Tämä työn juhla on siis hetki, jonka pyhitämme taistelulle oikeuden puolesta. Se on juhla, jonka vietämme terästääksemme ruumistamme ja mieltämme vapauttaisteluun, pystyäksemme tekemään kumouksen olevissa oloissa.⁴⁹

Päivää varten tehtiin *Työnjuhla* -julkaisu. Paasivuori kävi koko 1910-luvun ahkerasti puhumassa Työn juhlan tilaisuuksissa. Hän käytti radikaalia kieltä hyökätessään yksityiseen omaisuuteen ja pääomaan perustuvaa yhteiskuntajärjestelmää ja työnantajien ahneutta vastaan. Hän nostatti kokouksissa työväen luokkatietoisuutta ja korosti vastakohtaa työnantajiin. Paasivuoren puheissa

---

49 Työnjuhla, *Suomen Ammattijärjestö*, elokuu 1911 s. 114. Työnjuhla -puheet ks. MP ark. HC2 TA.

oli aina sosialistinen käsitys ja toivo paremmasta mukana. Sosialismiin päästäisiin reformien avulla.

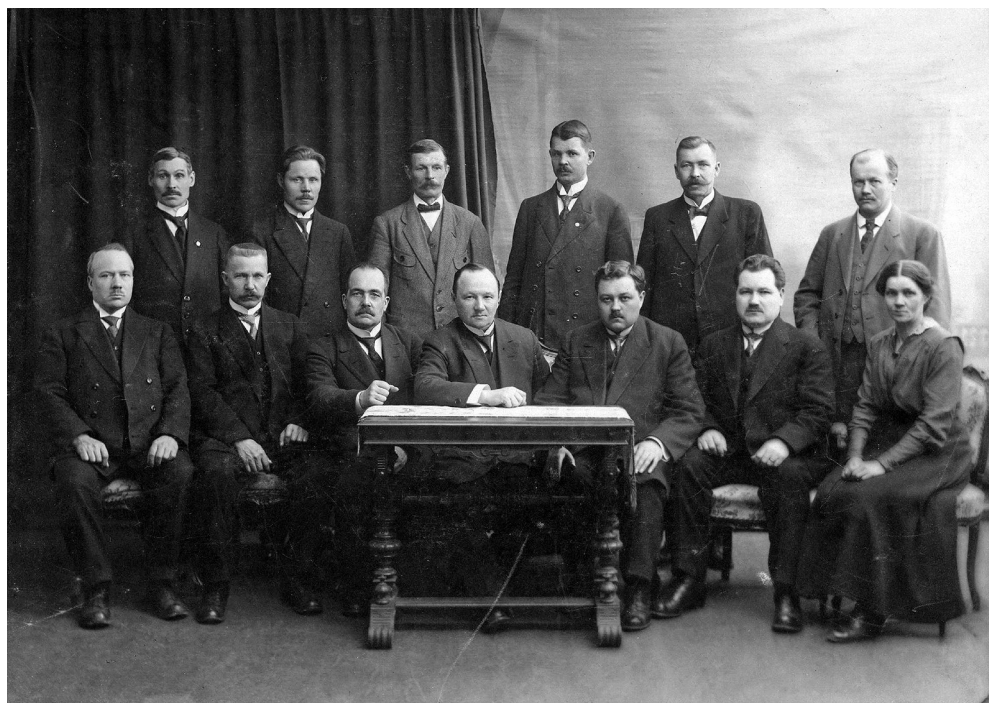
”Ei hän ole täydellinen”

SAJ:n edustajakokouksessa 1912 Paasivuori kieltäytyi asettumasta puheenjohtajaehdokkaaksi vaikka sai runsaasti kannatusta. Hänen kannattajansa eivät pitäneet kielitaidon puutetta esteenä puheenjohtajuudelle. Paasivuoren puolesta käytettiin salissa useita puheenvuoroja: ”Ei hän ole suurpuhuja; ei hän ole täydellinen; mutta emme tarvitse täydellistä. Hän ei tullut enää pankkivaltuustoon, ja voi siis täydellisesti ottaa tehtävän vastaan.”⁵⁰ Paasivuori oli kuitenkin tosissaan ja ehdotti puolestaan puheenjohtajaksi häntä aiemmin kielitaidon puutteesta kritisoinutta entistä puuseppää, Tehdas- ja sekatyöväen liiton taloudenhoitaja Kaarlo Heinosta. Satamatyöntekijät kannattivat Paasivuorta sillä ehdolla, että hän luopuisi puoluetoimikunnan tehtävistä ja eduskunnan toimitusvaliokunnasta. Salissa oli Paasivuoresta myös kriittisiä mielipiteitä. Helsingin rakennustyöväen edustajat ilmoittivat, että he eivät ainakaan Paasivuorta kannata. Heillä oli ikäviä kokemuksia tiukasti lakkosäännöistä kiinni pitäneestä Paasivuoresta. Useiden kannatuspuheenvuorojen jälkeen Paasivuori nousi puhumaan ja jyrähti, että hänen kannattajansa puhuivat aivan liikaa ja kieltäytyi jyrkästi ehdokkuudesta. Hän totesi, että SAJ:n puheenjohtajan tehtävä oli sellainen, että siitä sai aina vain haukumisia osakseen. Kokousedustajat eivät kuitenkaan ottaneet kieltäytymistä todesta ja äänestivät häntä edelleen. Lopullisessa puheenjohtajavaalissa Oskari Tokoi voitti kuitenkin Paasivuoren: Tokoi valittiin puheenjohtajaksi Paasivuori varapuheenjohtajaksi. Tokoi oli kompromissi ja vielä suhteellisen tuntematon ammattiyhdistysliikkeen piirissä.⁵¹ Tokoin valinta ei aiheuttanut

---

50 Ptk. SAJ:n kolmannesta edustajakokouksesta 20–25.5.1912 s. 147. Puhuja tarkoitti Suomen Pankin pankkivaltuustoa.

51 Ptk. SAJ:n kolmannesta edustajakokouksesta 20–25.5.1912 s. 148–150. Tokoi voitti Paasivuoren äänin 98–68.

Ystävykset johtivat Suomen Ammattijärjestöä 1910-luvulla. Oskari Tokoi oli puheenjohtaja ja Matti Paasivuori varapuheenjohtaja. Kuvassa SAJ:n toimikunta 1916–1917. Istumassa vasemmalta K. Lindroos, J. Pietikäinen, Matti Paasivuori, Oskari Tokoi, Johan Lumivuokko, Kaarlo Heino-nen ja Ida Kantanen. Seisomassa vasemmalta A. E. Leino, K. Salo, H. Torvinen, E. K. Laiho (Louhikko), Aatu Halme ja A. E. Kokkola.

välirikkoa Paasivuoren kanssa, päinvastoin. Pohjalaisuus, maalai-suus ja tiivis perhetuttavuus yhdistivät heitä. He säilyivät hyvinä ystävinä koko elämänsä ajan. On selvää, että jos äänestystulos oli-si ollut Paasivuoren hyväksi, hän olisi suostunut tehtävään. Hän ei yleensä harannut demokraattisia päätöksiä vastaan.

Sisäänajo puolueeseen

Paasivuori ei ollut läsnä Suomen Työväenpuolueen perustavassa kokouksessa Turussa 1899, mutta seuraavassa puoluekokouksessa 1901 Viipurissa hänet valittiin puoluetoimikunnan varajäseneksi. Hän sai paikan Valppaan suosituksesta, kun tämä kieltäytyi tehtävästä. Vakinainen jäsen hänestä tuli jo saman vuoden lopulla. Viipurin kokouksessa Paasivuori suositteli työväenliikkeen agitaation välineeksi pienten ilmaisten lentokirjasten jakamista. Hänelä oli niistä hyviä kokemuksia kirvesmiesten piirissä. Paasivuori ei ollut tyytyväinen siihen, miten kahdeksan tunnin työpäivän puolesta agitoidiin. Hänen mielestään näkyvyyttä saataisiin vasta silloin, kun työväestö rohkaistuisi ja jäisi pois töistä vapunpäivänä vaikka keskellä viikkoa ja järjestäisi mielenosoituksia. Ensimmäisessä puoluekokouksessaan 1901 Paasivuori puhui myös tatarimavakuutuksen puutteellisuudesta rakennuslainsäädännöllä. Lakihan ei koskenut esimerkiksi yksikerroksisten talojen rakentamista.⁵²

Paasivuori edusti puoluekokouksissa usein Helsingin Työväenyhdistystä. Hän osallistui vuosien 1901–1930 välisenä aikana kaikkiin puoluekokouksiin, paitsi 1917. Alkuvuosina hän kävi vain harvoin puoluehallinnon kokouksissa, koska ne pidettiin Turussa. Vasta kun koti Kalliossa oli vuoden 1902 lopulla valmis, ja lisäksi Paasivuori oli työtön, hänellä oli aikaa luottamustoimilleen. Hän osallistui ensimmäisen kerran puoluehallinnon kokoukseen Turussa loppiaisenä 6. tammikuuta 1903. Asialistalla oli Forssan puoluekokouksen valmistelu, muun muassa puolueen nimen vaihtaminen.⁵³

Kun työväenjärjestöjen edustajat kokoontuivat elokuussa 1903 puoluekokoukseen Forssaan, he valitsivat Paasivuoren yhdeksi kokouksen puheenjohtajista. Hän epäroi kokemattomuuttaan ja pyysi kokousväkeä auttamaan häntä käsittelemällä asioita maltillisesti.⁵⁴ Paasivuori suoriutui lopulta tehtävästä hyvin. Forssassa

52 SDP puoluekok. ptk. 1901 s. 56, 58, 77, 81, 85.

53 SDP ptk. 6.1.1903 TA. Samalla matkalla Paasivuori osallistui puolueen ensimmäisille agitaatiokursseille.

54 SDP puoluekok. ptk. 1903 s. 8, Forssan kokous, *Työmies* 20.8.1903.

puolueen nimeksi otettiin ”Sosialidemokratinen Puolue Suomessa”, SDP. Uusi puolueohjelma perustui keskieuropalaisiin sosialistisiin oppeihin. Tavoitteet olivat radikaaleja, jopa vallankumouksellisia, mutta keinot reformistisia. Paasivuorikin otti heti radikaaleja fraaseja käyttöönsä. Kun hän alusti Forssassa työttömyydestä, hän mainitsi, että se oli vaikein yhteiskunnallinen ongelma, eikä se poistuisi yksityisomistukseen perustuvan yhteiskunnan aikana. Se oli ”porvarillisen yhteiskunnan kirous”. Työttömyyden ehkäisemisessä työajan lyhentäminen ja minimipalkasta sopiminen olisivat yksi, ja yli- ja yötyön poistaminen toinen keino. Työttömyyden lieventämiseksi Paasivuori esitti pakollista työttömyysvakuutusta, työttömyyskassojen perustamista, kunnallisia työnvälitystoimistoja ja työttömyystilastojen keräämistä sekä osuustoiminnallisten ja valtion tukemien maanviljelyssiirtoloiden perustamista. Lisäksi kuntien ja valtion tulisi työllistää työttömiä huonoina aikoina.⁵⁵ Työttömyyskassojen ja valtion tukemien työnvälitystoimistojen perustaminen nousivat 1903 Paasivuoren poliittisella agendalla kärkeen. Hän oli tuolloin Helsingin työnvälitystoimiston hallituksen jäsen, ja sitä paitsi työttömyys oli Paasivuorelle tuolloin omakohtainen asia.

Forssan kokouksen hyväksymä marxilainen ohjelma radikalisoi selvästi Paasivuoren teoreettista ajatusmaailmaa. Paasivuorta miellytti työväen itsenäinen politiikka äänioikeuden saavuttamiseksi. Äänioikeutta tuli ajaa koko kansalle, ilman minkäänlaisia kompromisseja toisten puolueiden kanssa. Paasivuori kannatti myös tiettyjen elinkeinoelämän alojen ottamista yhteiskunnan tai kunnan haltuun. Ne olivat konkreettisia askeleita sosialistiseen yhteiskuntaan siirtymisessä.

---

55 SDP ptk. 11.5. ja 3.5.1903 TA. Talikkalan ty ehdotti häntä alustajaksi työttömyyskysymyksestä. Puoluehallinto pyysi häntä valmistelemaan myös valtiopäiväanomuksen pisimmästä sallitusta työpäivästä ja minimipalkasta, SDP puoluekokousptk. 1903, SDP ptk. 29.10.1904 TA.

SDP:n ylimääräinen puoluekokous Yrjönkadun Torpalla Helsingissä 25.–28.9.1904. Kokous päätti, että äänioikeuden edistämiseksi puolue tekisi yhteistyötä vain sellaisten puolueiden kanssa, jotka kannattivat yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta. Puolue lähti vetämään omaa linjaansa ja ajamaan äänioikeutta kaikille kansalaisille.

Ei yhteistyötä porvarien kanssa

Puolueessa käytiin kiivasta keskustelua siitä, millaista yhteistyötä porvarillisten puolueiden kanssa voitaisiin tehdä. Tuliko niiden kanssa tehdä yhteistyötä uudistusten aikaansaamiseksi vai kieltäytyä ja tavoitella mieluummin suurta päämäärää, eduskuntauudistusta? Paasivuori kallistui Edvard Valppaan tiukalle kannalle, jonka mukaan yhteistyötä ei kannattanut tehdä. Forssan puolueohjelman mukaan luokkarajoja ei saanut hälventää, ja siksi yhteistyötä porvarillisten puolueiden kanssa ei tulisi harjoittaa.

Paasivuori ei uskonut, että yhteistyö porvarillisen senaatin kanssa johtaisi tulokseen ja kieltäytyi laatimasta puoluetoimikunnan häneltä lokakuussa 1904 jo toistamiseen pyytämää anomusta valtiopäiville työpäivän lyhentämiseksi ja minimipalkan aikaan saamiseksi. Suhteessa puolueyhteistyöhön Paasivuori oli aluksi puolueohjelmalle orjallisen uskollinen, mutta käytännössä hän, niin kuin puoluekin tavoitteli – puolueohjelman vastaisesti – luokkaerojen tasoittamista työväenluokan taloudellista aseman parantamalla. Puolueen hyväksymä ideologia oli ilmiselvästi kaksijakoinen.⁵⁶

Suurimmat kaupungit kilpailivat puolueen johtoasemasta ja suunnasta. Valpas johti helsinkiläisiä, jotka havittelivat puolue-toimiston siirtämistä Turusta Helsinkiin. Paasivuori oli Valppaan mies ja muisteli:

Edustin turkulaisessa puoluehallinnossa ns. valpaslaista linjaa ja jotenkin tehokkaasti puoluehallinnon kokouksessa kesällä 1904 vaikutin, että puoluehallinto päätti kutsua ylimääräisen puoluekokouksen Helsinkiin syyskuun 25–28 päiväksi, jossa kokouksessa turkulaistamperelainen suunta kärsi tappion. Otin tähän aikaan innokkaasti osaa politiikkaan ja taistelin urheasti valpaslaisten riveissä.⁵⁷

Helsinkiläiset saivat tahtonsa läpi ja puolueen pääpaikaksi tuli Helsinki. Puoluekokous vuonna 1904 Helsingissä alleviivasi uudelleen sen että valtiopäivävaaleissa tulisi tehdä yhteistyötä vain sellaisten puolueiden kanssa, jotka kannattaisivat yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta. Muussa tapauksessa puolue esitti, että ne harvat työväen edustajat, joilla oli äänioikeus, eivät äänestäisi vaan olisivat vaalilakossa. Paasivuori toimi tämän päätöksen mukaisesti, mutta tätä kantaa puolueen oli pitkään perusteltava omille järjestöilleen, esimerkiksi HTY:lle. Työväenyhdistys oli aiemmin saanut edustajan porvarillisen tahon listoilta läpi. Puoluesihteeri

---

56 Soikkanen Hannu 1975 s. 314.

57 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

J. K. Kari pyysi Paasivuorta menemään myös Ruotsalaisen työväenliiton kokoukseen puolustamaan päätöstä vaalilakosta.⁵⁸

Kunnallisvaaleihin HTY päätti asettaa oman ehdokaslistan. Asia oli periaatteellinen, sillä HTY halusi toimia itsenäisesti työväen ohjelman puolesta, ja Paasivuorikin oli ehdokkaana⁵⁹ mutta ei tullut valituksi. Kunnallisvaaleissa kaikki kansalaiset eivät saaneet äänestää, sillä äänioikeus perustui säätyasemaan, omaisuuteen tai veronmaksukykyyn. Koska Paasivuori oli maksanut riittävästi kunnallisveroja, hän pääsi ehdokkaaksi.

Paasivuori kuului vuodesta 1903 HTY:n äänioikeuskomiteaan, jonka puheenjohtaja oli viivoittaja A. Järvenpää ja taloudenhoitaja Matti Paasivuori. Komitea lähetti 1903 kaikille työväenyhdistyksille ja ammattiosastoille kiertokirjeen, jossa niiden toivottiin maksavan 10 penniä jokaiselta miesjäseneltä ja 5 penniä naisjäseneltä äänioikeusrahastoon. Myös Helsingin kirvesmiehillä oli oma äänioikeusrahastonsa.⁶⁰ Paasivuori tilitteli rahoja vuoden 1904 aikana puolueen päämajaan Turkuun. Hän korosti sitä, että äänioikeusmaksu tuli kerätä jäsenmaksujen yhteydessä, sillä muuten puolueen jäsenet laiminlöisivät sen. Rahaa tarvittiin valituskirjallisuuden ja pienpainatteiden julkaisemiseen ja agitatiomatkoihin. Edustuksellisen demokratian saavuttamisella oli oma hintansa, jonka työläiset joutuivat itse maksamaan.

Äänioikeuskomitea seurasi tiiviisti äänioikeus- ja kieltolakiasian käsittelyä valtiopäivillä. Se kutsui aina istuntopäiväksi mielenosoituksen koolle. Asia eteni verkkaisesti, sillä säädyt jarruttivat äänioikeusuudistuksen käsittelyä. Ne toivoivat tällä menetellyllä voivansa painostaa Venäjän hallituksen palaamaan laillisiin oloihin. Ristivetoa työväenliikkeessä aiheutti se, että esimerkiksi

---

58 J. K. Kari 26.9.1903 M. Hällebergille, SDP F4 TA, Toinen kokouspäivä, *Työmies* 28.9.1904.

59 Komiteaan kuuluivat M. Hälleberg, Lauri Soini, K. A. Pastell, Leino ja A. Järvenpää, Äänioikeusasia, *Työmiehen illanvieto* 43/1903 s. 349, Vaaliasiat, *Työmiehen illanvieto* 46/1903 s. 367, Valtuusmiesvaalit, *Työmiehen illanvieto* 48/1903.

60 Helsingin työväenyhdistyksen äänioikeuskomitea, *Päivälehti* 16.10.1903. Äänioikeuskomitean jäsenpohja laajeni 1904 helmikuun mielenosoituksen jälkeen.

HTY hyväksyi tämän jarrutuspolitiikan, eikä sen kokouksissa arvosteltu säätyjen toimintaa. Tätä Paasivuori ei hyväksynyt. Vuoden 1904 aikana HTY siirtyi kuitenkin radikaalimmalle kannalle ja hyväksyi vaalilakon.⁶¹ Työväen ehdokkaiden asettaminen porvarillisten puolueiden listoille kuitenkin päätöksistä huolimatta jatkui. Esimerkiksi Helsingin ruotsalainen työväenyhdistys rikkoi puoluekokouspäätöstä vuoden 1904 vaaleissa. Paasivuori moitti myös työväen raittiusväen edustajia, jotka asettuivat porvarillisen raittiusväen listoille. Paasivuori piti erityisen pahana sitä, että näin teki jopa puoluejohtajiin kuulunut Eetu Salin, joka

häikäilemättömästi rikkoi mainitun puoluekokouksen päätöksen, joka velvoitti vaalilakkoon. Sitä lakkopäätöstä ei Salin noudattanut vaan äänesti itse ja myöskin kehotti Porin työväkeä v. 1904–1905 valtiopäivämiesvaaleissa äänestämään nuorsuomalaisen ehdokasta Mikko Latvaa.⁶²

Myöhemmin Salin kuitenkin kääntyi vaalilakon kannattajaksi.

Vuoden 1904 aikana Paasivuori julkaisi useita äänioikeusuu-
distusta valaisevia artikkeleita, ja lehdet julkaisivat uutisia hänen puheistaan. Paasivuori arvosteli jyrkästi vallinnutta vaalijärjestelmää. Puheessaan lokakuun lopulla 1904 Sörnäisten kansantalolla hän kuvasi Suomessa vallinnutta harvainvaltaa. Vajaat 200 000 henkeä, joilla oli äänioikeus, hallitsi Suomea ja sen yli kolmemiljoonaista väestöä. Työväestöllä ei ollut vaikutusvaltaa. Paasivuoren mukaan tähän oli saatava muutos. Jos säädetyt eivät suostuisi vaalijärjestelmän muuttamiseen, tulisi ehdottomasti ryhtyä vaalilakkoon.⁶³ Hän kirjoitti ennen valtiopäivävaaleja lokakuussa 1904 neljä artikkelia vaalilakon puolesta ja vaalien jälkeen artikkelin *Eri mieltä menettelytavasta*. Siinä hän arvosteli niitä työväenjärjestöjä, jotka eivät olleet vaalilakossa. Paasivuori arvioi turkulaiset äänioikeuden vastustajiin ja helsinkiläiset puolustajiin.

---

61 J. K. Kari, Matti Paasivuori 1917 s. 370, Tuomisto Tero 1984 s. 165.

62 M.P-ri, Juttuja Eetu Salinista, *Työnjuhla* 1919 s. 28.

63 Sörnäisten ty:n vastalausekokous 27.10.1904, *Työmies* 29.10.1904, SDP ptk. 29.10.1904 TA.

Myöskään tamperelaiset eivät Paasivuoren mukaan olleet toimineet täysin puolueen päätösten mukaisesti.⁶⁴ Kaupunkien välinen kamppailu työväenliikkeen johtoasemasta ja menettelytavoista kävi kuumana.

Santarmi seurasi vuonna 1904 Paasivuoren puheita ja kirjoituksia. Häntä pidettiin vallankumouksellisena Venäjän hallituksen vastaisena toimijana.⁶⁵ Paasivuori kritisoi vaalijärjestelmää julkisesti, mutta ei hyväksynyt Venäjän valtaa vastaan taistelevia maanalaisia salaseuroja, joihin kuului myös paljon työläisiä. On arvioitu, että Venäläistä sortoa vastaan toimi vuoden 1905 alussa jopa 6000 työläisaktivistia, joista puolet oli Helsingissä.⁶⁶ Paasivuori ja Valpas eivät hyväksyneet maanalaisen kagaalin toimintaa. Jos työväen järjestöt tai puolue olisivat julkisesti kannattaneet vastarintaa, niitä olisi uhannut lakkauttaminen. Suomettarelaisilla oli yhtä varovainen asenne. Valpas ja Paasivuori vieroksuiivat aktivismia myös siksi, että se tarkoitti yhteistoimintaa porvareiden kanssa.⁶⁷

Matti Turkia oli yksi työläisaktivistien johtajista. Hän kannatti yhteistyötä perustuslaillisten kanssa. Perustuslailliset halusivat laillisten olojen palauttamista mutta eivät välttämättä sen enempää. He olivat saaneet vuoden 1904 vaaleissa voiton ja hallitsivat porvarissäätyä. Valpas ja Paasivuori vastustivat perustuslaillisia, koska nämä eivät hyväksyneet kansalliskokouksen koolle kutsumista, joka säätäisi maalle perustuslain. Valpas oli ulkomaanmatkalla kesällä 1905 ja Paasivuori hänen sijaisensa Työmiehen päätoimittajana. Lehden sivuille kehkeytyi Paasivuoren ja Turkian välinen kiistely yhteistoiminnasta porvarillis-

---

64 M.H-g, Kuvastuuko kansan mielipide vaaleissa, *Työmies* 29.10.1904. ”Johdonmukaista” -artikkelissa Paasivuori arvosteli tamperelaisia ja Yrjö Mäkeliniä, Sivonen Lauri 1986 s. 16–21.

65 Kujala Antti 1995 s. 269.

66 Tuomisto Tero 1984 s. 171.

67 Kujala Antti 1995 s. 334–335.

ten puolueiden kanssa ja vaalilakkoaseen käytöstä. Turkia syytti Paasivuorta jopa suomettarelaiseksi, minkä tämä jyrkästi kiisti.⁶⁸

Kesällä 1904 Helsingissä alkoi liikehdintä äänioikeuden puolesta. Paasivuori teki yhteistyötä kentällä niiden porvarillisten edustajien kanssa, jotka kannattivat yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta. Hän puhui muun muassa 5. kesäkuuta 1904 Mäntymäellä Helsingissä pidetyssä tilaisuudessa yhdessä *Päivälehd*en päätoimittajan, nuorsuomalaisen Santeri Ingmanin (myöh. Ivalo) kanssa. Ingman käsitteli äänioikeuskysymystä, raittiusmies W. Reima kieltolakia ja Matti Paasivuori kahdeksan tunnin työpäivää. Sosialidemokraattiset ylioppilaat innostuivat Forssan ohjelmasta ja puolueen äänioikeusliikkeestä. Paasivuori kävi puhumassa myös näille nuorille äänioikeusvallankumouksellisille. Työmiehen toimittaja Eero Haapalaisen kautta Paasivuorella oli yhteys nuoriin ylioppilaisiin. Paasivuori oli läsnä Ylioppilaiden Sosialidemokraattisen Yhdistyksen YSY:n perustavassa kokouksessa keväällä 1905 Vanhalla ylioppilastalolla. Yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin Eero Haapalainen. YSY toimi maanalaisena järjestönä ilman virallisia sääntöjä, koska opiskelijoiden poliittinen toiminta oli kielletty. Opiskelijat kokoontuivat Työmiehen konttorissa, missä heillä oli oma ”kirjasto” eli kirjahylly. Yhdistys korosti yhteyttään työväenluokkaan kutsumalla mukaan proletaarijäseniä, muun muassa Matti Paasivuoren. Sen sijaan Helsingin kirvesmiehet, Paasivuoren oma ammattiosasto, eivät hyväksyneet ylioppilaita jäsenikseen.⁶⁹

---

68 Kujala Antti 1995 s. 340, 352. Artikkelit *Työmiehessä* 13.6., 14.6., 22.6.1905. Antti Kujalan tutkimuksen mukaan Paasivuori oli tuohon aikaan vähintään ”suomettarelaissosialisti”. Valppaan ja Paasivuoren johtaman *Työmies* -lehden suomettarelaiskaus oli kuitenkin lyhyt ja vähäpätöinen episodi, joka liittyi perustuslaillisen puolueen vastustamiseen, Kujala Antti 1995 s. 329–331.

69 Reuna Risto 1983 s. 22, Tanner Linda 1965 s. 70, 73.

Äänioikeusmielenosoitus Helsingissä 1905. Matti Paasivuori oli keskeinen äänioikeusmielenosoituksen järjestäjä

Äänioikeusagitaattori

HTY ja Helsingin Paikallinen Ammattijärjestö HPJ olivat tärkeimmät äänioikeusmielenosoitusten järjestäjät. SDP:n puoluehallinto oli vielä Turussa ja Helsingin tapahtumista syrjässä. Paasivuori oli keskeisessä asemassa mielenosoitusten koollekutsujana ja järjestäjänä, sillä hän oli sekä HTY:n äänioikeuskomitean sihteeri että helsinkiläisten ammattiosastojen palkkaama työntekijä, HPJ:n sihteeri. Hänellä oli tietoa Helsingin työväenjärjestöistä ja hallussaan niiden yhteystiedot joten hänen puoleensa käännettiin joukkojen koolle kutsumiseksi. Ensimmäisen kerran HTY organisoi mielenosoituksen äänioikeuden puolesta sunnuntaina 19. helmikuuta 1905 Senaatintorilla. Mielenosoittajat marssivat

sinne Rautatientorilta lippujen hulmutessa. Perillä Paasivuori luki väkijoukolle julistuksen, jota hän oli yhdessä HTY:n äänioikeuskomitean kanssa valmistellut. Siinä vaadittiin säätyjä ”tekemään hallitukselle sellaisen anomuksen, että nykyinen nelisäätyinen luokkaeduskuntalaitos poistettaisiin ja sen tilalle saataisiin yksikamarijärjestelmä”.⁷⁰ Vaatimuksena oli yleinen ja yhtäläinen äänioikeus kaikille 21-vuotta täyttäneille suomalaisille.

Äänioikeuskomitean jäsenet saivat tietää, että eduskunta-uudistus olisi esillä valtiopäivillä 13.–14.4.1905. Tieto tuli niin myöhään, että mielenosoitusten järjestäminen jäi helsinkiläisten vastuulle. Puhelimitse uutinen välitettiin suurimpiin kaupunkeihin. Matti Paasivuori alkoi HPJ:n välityksellä välittömästi järjestää mielenosoituksia edellä mainituille päiville. Puolue maksoi HPJ:lle järjestelyistä.⁷¹ Kokouksia varten Paasivuori laati yhdessä Valppaan ja Turkian kanssa ponsiluonnoksia.

Järjestelyt onnistuivat hyvin. Rautatientorille kokoontui 14. huhtikuuta 1905 kello 10 sankka väkijoukko, koska samana päivänä oli yleinen työnseisaus. Mielenosoittajat kulkivat Senaatintorille julisteiden kanssa, joissa luki: *Kaikkien maiden köyhälistö, liittykää yhteen! Alas äänioikeuden vastustajat! Kieltolaki väkijuomille! Alas luokkaedut! Alas laki, joka riistää naisilta ihmisyyden!* Kulkueessa oli noin 16 000 osanottajaa. Senaatintorille pakkautui peräti 35 000 henkeä. Puheita pitivät Matti Paasivuori, toimittaja Yrjö Sirola Tampereelta, Seth Heikkilä Turusta ja raittiusväen edustaja tohtori Väinö Voionmaa Helsingistä. Puhujat olivat eri puolilla toria. Paasivuori tervehti joukkoja ja sanoi, että jo neljä kuukautta oli odotettu säätyjen toimenpiteitä äänioikeusasiassa. Hän harmitteli sitä, että äänioikeus- ja raittiusasiaa jarrutettiin ja arvosteli perustuslakivaliokunnan mietintöä äänioikeusuudistuksesta. ”Yhdeksänkertainen jyrisevä eläköönhuuto todisti, että puhuja tulkitsi puheessaan kansan syvien rivien

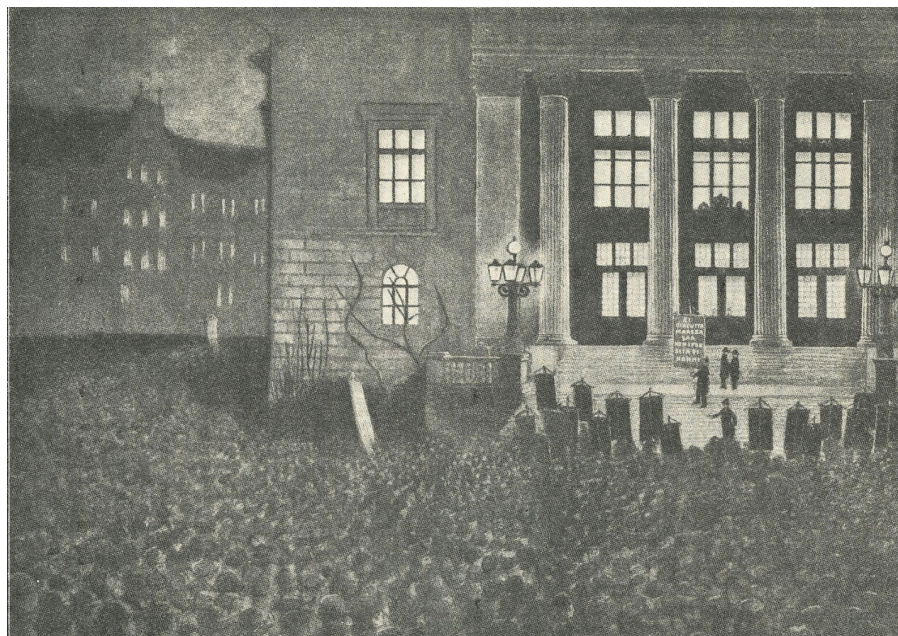
---

70 Paasivuori Matti 1924 s. 75, Tuomisto Tero 1984 s. 169. Äänioikeusjulistus ks. J. K. Kari, Matti Paasivuori 1917 s. 368–370, Äänioikeus, *Työmies* 20.2.1905.

71 SDP korvasi HPJ:lle mielenosoitusten järjestämisestä 250 mk. Se on nykyrahaan muutettuna yli tuhat euroa.

voimakkaan äänen”, kertoivat seuraavan päivän työväenlehdet tilaisuudesta. Senaatintorilla hyväksyttiin ponnet, joissa vaadittiin perustuslakia säättävän kansalliskokouksen koolle kutsumista.⁷² Mielenosoitus oli siihen asti suurin Helsingissä. Illalla väkijoukko kerääntyi vielä Rautatientorille.

”Ei oikeutta maassa saa ken itse sitä ei hanki”, lukee Säätytalon portail-la olleessa julisteessa. Säätytalolle päättynyt äänioikeusmielenosoitus oli siihen astisista suurin kansan mielenilmaus. Taiteilija Kari Helin teki Säätytalon piirityksestä 14.4.1905 maalauksen, jonka nimeksi tuli ”Kun kansa odottaa”. Sen kopiot levisivät työväestön keskuuteen. Säädyt eivät saaneet aikaan päätöstä äänioikeusuudistuksesta, minkä vuoksi päivää ryhdyttiin kutsumaan säätyjen häpeäpäiväksi. Kuva maalauksesta kirjassa: Paasivuori Matti, Helsingin työväenyhdistys 40-vuotias 1924 s. 27.

72 J. K. Kari, Matti Paasivuori 1917 s. 371, Paasivuori Matti 1924 s. 75, Kujala Antti 1995 s. 348, Tämänpäiväisestä mielenosoituksesta, *Työmies* 14.4.1905, Mieltä osoittamassa *Työmies* 17.4.1905, *Kansan Lehti* 18.4.1905.

Täsmälleen puoli 7 illalla jo lainehti väkeä rautatientori ja pitkät rivit seisoivat hyvässä järjestyksessä. Varsinkin Sörnäisistä tuovat kadut olivat aivan mustanaan väestä. Liput liehuivat komeina, mahtavat lauselmät kilvissä saattoivat heikommankin uskomaan, että nyt varustautui köyhälistö puoltamaan oikeuttaan. Kello 7 tienoissa lähdettiin sitte liikkeelle torvisoiton kaikuessa.⁷³

Väkijoukko marssi Säätytalolle ja piiritti sen. Kansa odotti, että säädyt käsittelisivät äänioikeusasiaa. Päivällä hyväksytyt ponnet toimitettiin kaikille neljälle säädylle, mutta vain aatelittomat lupasivat lukea ne asian käsittelyn yhteydessä omassa ryhmässään. Kansanjoukko sai välillä tietoja neuvotteluista ja huusi ”Eläköön”! äänioikeusuudistuksen kannattajille ja vastustajille: ”Alas aateli”. Äänestys tapahtui kello 01.30 yöllä. Tulos oli pettymys, sillä säädyt päättivät lykätä asian käsittelyä. Silloin nousi kansassa ”suutumuksen myrsky”. Valpas ryhtyi rauhoittelemaan väkijoukkoa ja piti väkivaltaisuuksia jyrkästi vastustavan puheen. Sen jälkeen ihmiset poistuivat rauhallisesti.⁷⁴

Työväestö piti säätyjen päättämättömyyttä häpeällisenä. Huh-
tikuun 14. päivää alettiin jatkossa kutsua ”säätyjen häpeäpäiväk-
si” ja sitä muistettiin työväenliikkeessä myöhemminkin. Säädyt
olivat pettäneet kansan. Taiteilija Kari Helinin *Kun kansa odottaa*
-maalauksen jäljennökset levisivät työväenjärjestöjen toimitilo-
jen seinille.⁷⁵

Suurlakkoa 30.10.–6.11.1905 järjestämässä

Painostus säätyjä kohtaan jatkui ”häpeäpäivän” jälkeen laajoin mielenosoituksin. Ennalta aavistamaton sysäys äänioikeuslakon laajenemiselle tuli lokakuussa 1905 Pietarista, kun lakkoliikeh-

---

73 J. K. Kari, Matti Paasivuori 1917 s. 372.

74 J. K. Kari, Matti Paasivuori 1917 s. 378–379, Tikka Marko 2008 s. 19.

75 J. K. Kari, Matti Paasivuori 1917 s. 378, Paasivuori Matti 1924 s. 27.

dintä levisi sieltä Suomeen. Suurlakoksi laajentuneet mielenosoitukset alkoivat Suomessa sunnuntaina 29.10.1905 Viipurin rataosuudella ja levisivät rautatieverkkoa pitkin ympäri Suomen. Tuona iltana Paasivuori puhui Helsingin leipurien ammattiosaston tilaisuudessa. Hän pohti sosialismin tarkoitusta ja totesi, että työväestö kävi jatkuvaa luokkataistelua kapitalisteja vastaan. Hän valoi työläisiin taistelutahtoa ja kärjisti: kapitalisti oli tähän asti määrännyt kaikesta, nyt olisi työläisten vuoro saada valtaa ja samat ihmisoikeudet.⁷⁶

Suurlakko alkoi seuraavana päivänä Helsingin rautatientorilla. Siellä pidettiin suuri kansalaiskokous, jossa Matti Kurikka lietsoi väkeä lakon aloittamiseen koko maassa. Väenkokous valitsi kahdeksan hengen lakkokomitean neuvottelemaan tilanteesta perustuslaillisten porvarien kanssa.⁷⁷

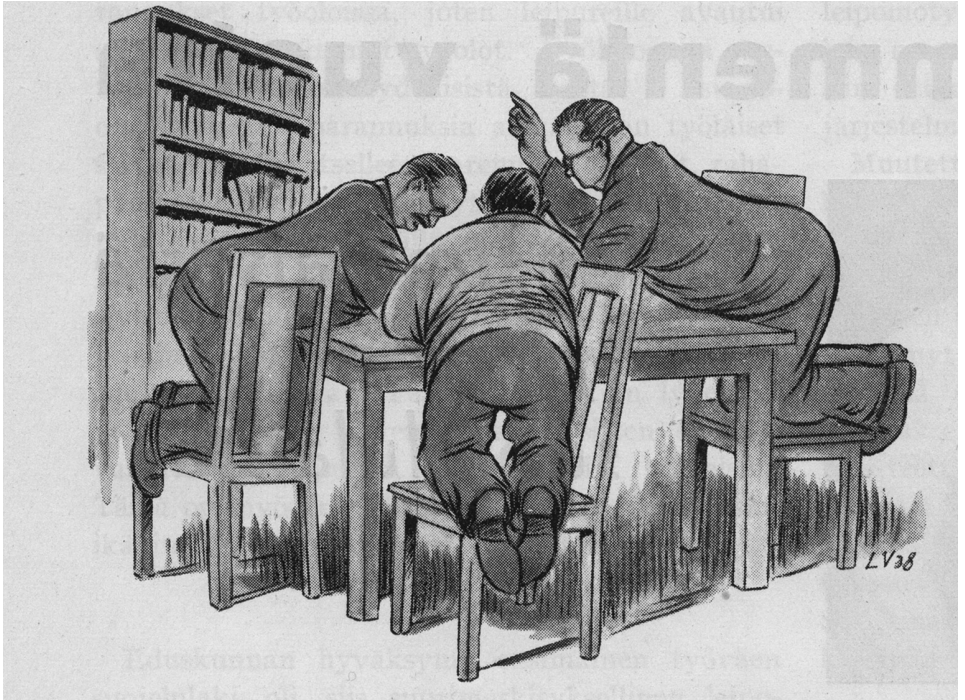
Yhteistoimintaa porvarien kanssa ei kuitenkaan saatu aikaan. Suurlakko eli kansallislakko, kuten sitä myös kutsuttiin, alkoi 30. lokakuuta. Lakon keskustoimikunta otti poliisilaitoksen huostaansa ja piti kokouksiaan pääpoliisiasemalla. Johan Kock johti sekä punaisia kaarteja että poliisitoimintaa. Paasivuori ei kuullut päivittäin kokoontuneen lakkokomitean ydinryhmään. Sen päätöksiä luettiin iltapäivisin kello 14.00 Rautatientorilla. Paasivuori esiintyi lakkokokousten puhujana – oman käsityksensä mukaan siksi, että hänellä oli kuuluva ääni. Lakon alkaessa noin 20 000 henkeä oli Helsingin rautatientorilla kuuntelemassa Edvard Valpasta, Matti Kurikkaa, Arvid Mörneä ja Matti Paasivuorta. He puhuivat yhtä aikaa eri puolilla toria. Elämä oli niin kiivas-tahtista, että Paasivuori ei ehtinyt käydä noina päivinä lainkaan kotonaan. Hän valvoi työväentalolla öitä, sillä kansalliskaartien asiat, lukuisat työväen lähetystöt ja muut kävijät työllistivät lakkokomitean jäseniä.⁷⁸

---

76 Helsingin leipurien ao, *Työmies* 30.10.1905.

77 Tuomisto Tero 1984 s. 173–175. Lakkokomiteaan kuului HTY:n luottamushenkilöitä: Emil Perttilä puheenjohtajana, Matti Kurikka, Paavo Leppänen, E. Valpas, Juho Heitto, Ida Ahlstedt, G. W. Johansson ja August Rissanen.

78 Tuomisto Tero 1984 s. 177, J. K. Kari, Matti Paasivuori 1917 s. 384, Paasivuori Matti 1924 s. 79.

Internationaali, Kansainvälinen, oli Pariisin kommuunin aikoihin sävelletty laulu. Se alkaa sanoilla "Työn orjat sorron yöstä nousee, maan ääriin kuuluu kutsumus" ja siitä tuli työväestön uusi ja suuren suosion saanut marssi. Otto-Wille Kuusinen, Sulo Wuolijoki ja mahdollisesti Yrjö Sirola käänsivät sen sanat 1905 suomeksi. Kuvassa Kuusinen, Wuolijoki ja Sirola tekevät käännöstä. Sanoitusta testattiin Matti Paasivuorella ja Eero Haapalaisella. Paasivuori oli muuten tyytyväinen, mutta hän ei pitänyt kohdasta, jonka mukaan "työtä ryöstetään". Parempi käännös olisi hänen mukaansa ollut, että "työn tuloksia ryöstetään". Paasivuoren idea ei kuitenkaan sopinut säveleen. Neljäs säe alkaa näin: "On kurjat kunniassaan, raharuhtinaat nuo röyhkeät. Ei koskaan tee ne itse työtä, vaan ne työtä ryöstävät." Suomenenos julkaistiin vuonna 1905 Työmiehessä. Piirros Työnjuhla-lehdestä 1938.

Paasivuori oli työväestön edustajana marraskuun ensimmäisenä päivänä 1905 neuvottelemassa tilanteesta perustuslaillisten kanssa. Yksimielisyyteen ei päästy, sillä perustuslailliset eivät hyväksyneet kansalliskokouksen koolle kutsumista. ”Hiukan jankattiin ja lähdettiin”, totesi Paasivuori.⁷⁹ Helsingin työväestö päätti 4.11.1905 torikokouksessa laajentaa lakkokomiteaa. Siihen valittiin lisää työväen edustajia, muun muassa Matti Paasivuori, josta tuli komitean sihteerin. Komitea otti nimekseen kansallislakon keskuskomitea. Työväestön ja porvarillisten edustajat toimivat siinä aluksi erillään. Komitea joutui usein pitämään neuvotteluja ja kokouksia, ja suuren työmäärän takia se oli jaettava alakomiteoihin.⁸⁰ Paasivuori muisteli työtään keskuskomitean sihteerinä:

Allekirjoittaneella oli ylenmääräinen työ komitean sihteerinä jo ja lisäksi sain kymmeniä kertoja päivässä ottaa vastaan yksityisiä henkilöitä mitä erilaisine ilmoituksineen ja pyyntöineen. Tämän johdosta ehdotettiin komitealle, että valittaisiin kaksi muuta sihteerinä lisäksi, että kuten sanottiin, minulle jäi tilaisuutta käyttää järkeäni tärkeämpiin tehtäviin.⁸¹

Paasivuori kertoi myöhemmin muistelmassaan huvittuneensa siitä, että tamperelaiset tulivat punaisen julistuksensa kanssa kehumiaan toimintaansa; he kertoivat jopa riisuneensa santarmit aseista.⁸² Tampereella 1.11. laadittu, kansalliskokousta vaatinut, punaiselle paperille painettu radikaali ”punainen julistus” hyväksyttiin vain hieman muokattuna kansankokouksessa myös Helsingin Rautatientorilla kaksi päivää myöhemmin. Paasivuori oli yksi sen allekirjoittajista. Tamperelaiset olivat tehneet tärkeän esityön, vaikka Paasivuori heille vähän naureskelikin.

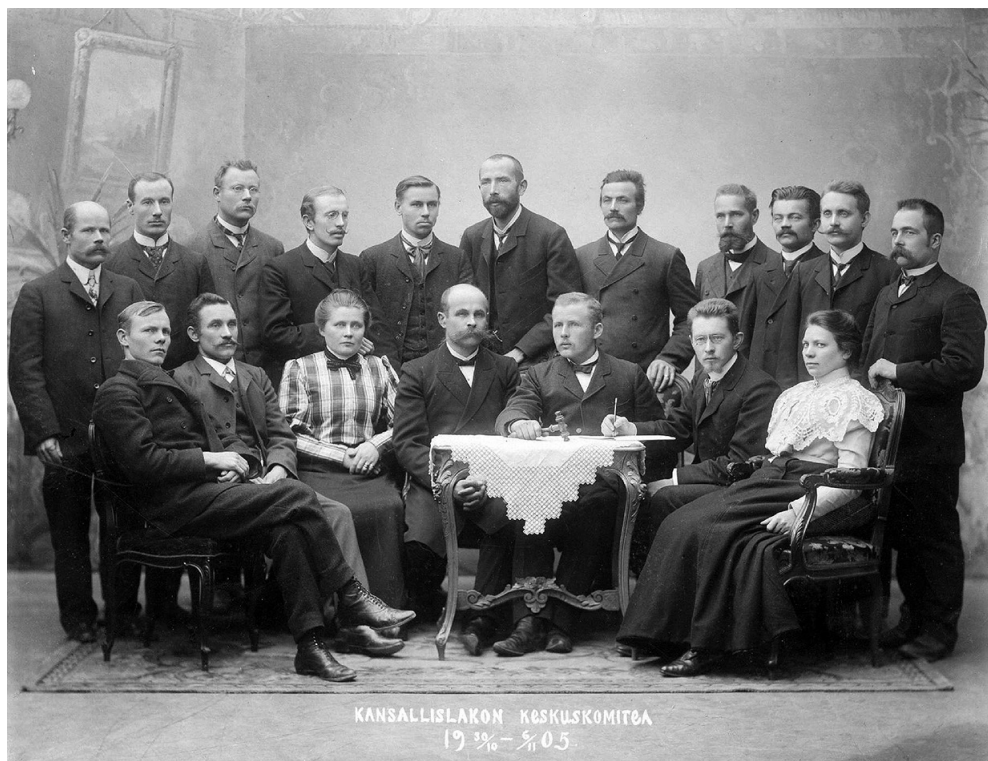
---

79 Paasivuori Matti 1924 s. 80.

80 Tuomisto Tero 1984 s. 177–179.

81 J. K. Kari, Matti Paasivuori 1917 s. 385–386. Avustavat sihteerit olivat maisteri Loimaranta ja toimittaja Aarnio.

82 M.P-ri, Suurlakkomuistelmia, *Työnjuhla* 1926 s. 13–14.

Matti Paasivuori sai mainetta porvarillistenkin keskuudessa äänioikeusmielenosoitusten eli suurlakon tai kansallislakon aktiivisena järjestäjänä. Kuvassa kansallislakon keskuskomitea. Vasemmalta seisomassa: Matti Haikarainen, Valfrid Perttilä, Emil Perttilä, K. G. K. Nyman, E. Hytönen, K. F. Hagman, S. Hellsten, J. Grönholm, Juho Heitto, G. W. Johansson ja Matti Paasivuori. Istumassa vasemmalta: August Rissanen, A. Caselius, Mimmi Kanervo, Johan Kock, puheenjohtaja Paavo Leppänen, sihteeri L. Lindstedt ja Ida Ahlstedt.

Työväen torikokous esitteli 4.11.1905 oman hallituksensa, ns. toriparlamentin, jonka oli tarkoitus ottaa valta itselleen. Toriparlamenttiin valittiin 25 edustajaa sekä työväestöstä että porvaristosta, mutta enemmistö oli porvarillisilla edustajilla. Paasivuorenkin nimi oli listalla. Kansallislakon keskuskomitea ei kuitenkaan vaahtanut toriparlamentin asettamista vaan piti sitä vain ehdotuksena. Myös porvarilliset puolueet innostuivat suurlakosta, ja jotkut

työnantajat jopa maksoivat työntekijöilleen palkkaa, jotta nämä olisivat lakossa.⁸³

Toriparlamentti jäi kuohunnan varjoon. Johan Kockin aloitteesta muodostettiin lähetystö neuvottelemaan tilanteesta venäläisten kanssa. Johan Kock, Väinö Voionmaa, Eero Erkko, Salomon Hellsten, Fihlman ja Matti Paasivuori vietiin torpedo-veneellä tapaamaan kenraalikuvernööriä, ruhtinas Ivan Obolenskia. Hän oleskeli ankkuroituneessa panssarilaiva ”Slavassa” Kruunuvuorenselällä. Lähetystö otettiin vastaan, ja Paasivuori sai kunnian lukea kuuluvalla äänellä ruhtinaalle vaatimuksen kansalliskokouksen koolle kutsumisesta.⁸⁴ Käynnillä ei kuitenkaan ollut välitöntä vaikutusta. Obolenski vaati lakon lopettamista, tsaari ei taipunut eduskuntauudistukseen eikä työväestö lopettanut lakkoilua. Poliisitkin yhtyivät lakkoon, ja punakaartit alkoivat huolehtia järjestyksestä.

Kansallislakon keskuskomiteassa marraskuun viidentenä 1905 Yrjö Sirola ehdotti, että lakko keskeytettäisiin ja aloitettaisiin uudelleen ennen valtiopäivien ratkaisevaa äänestystä. Työväestö pelkäsi venäläisen sotaväen puuttumista lakkoon. Helsingissä oli yli 3000 kasakkaa, mutta he pysyivät rauhallisina tapahtumien taustalla. Suurlakko lopetettiin virallisesti 6. marraskuuta 1905 Senaatintorilla.⁸⁵ Kun lakko loppui, lähetystö, johon kuuluivat Paasivuori ja kaksi muuta miestä, kävivät luovuttamassa poliisilaitoksen takaisin poliisimestarille. Tämä pyysi kaarteja pitämään järjestystä yllä vielä seuraavan päivän, mihin lähetystö suostui.⁸⁶

Suurlakolla saavutettiin säätyjen lupaus yleisestä ja yhtäläisestä äänioikeudesta. Sortokausi päättyi keisarin antamaan ns. marraskuun manifestiin, ja olot vapautuivat. Siitä alkoi työväenliikkeen voimakas kasvu. Työväenliike valmistautui seuraaviin äänioikeuslakkoihin, kun valtiopäivät taas kokoontuisivat. Työväestö oli epäluuloinen säätyjen uudistushalukkuuteen. Mielenosoitukset

---

83 M.P.-ri, Suurlakkomuistelmia, *Työnjuhla* 1926 s. 13, Tuomisto Tero s. 177.

84 M.P.-ri, Suurlakkomuistelmia, *Työnjuhla* 1926 s. 13.

85 Suurlakkokomitea ptk. 5.11.1905 TA.

86 Päivystyspöytäkirja 6pän illalla, Suurlakkokokokoelma TA.

Suurlakko lopetettiin mielenosoitukseen 6.11.1905 Senaatintorilla. Lakkoa ei uskallettu jatkaa, koska pelättiin venäläisten sotilaiden puuttuvan siihen. Lakolla saatiin aikaan lupauksia uudistuksista.

jatkuivat vuoden 1905 lopulla ja seuraavanakin vuonna koko maassa. Järjestystä ylläpitäneistä kansalliskaarteista alkoi muodostua punakaarteja, joiden tehtävänä oli huolehtia järjestyksestä lakkojen aikana. Paasivuori laati yhdessä Johan Kockin ja Yrjö Sirolan kanssa sääntöjä punakaarteille. Helsinkiläinen työväenliike tunsu Matti Paasivuoren jo hyvin, mutta suurlakon aikana Paasivuori tuli laajalti tunnetuksi pääkaupungin asukkaiden keskuudessa.⁸⁷

⁸⁷ Paasivuoren esiintymiset 1905 jäivät monen mieleen, Emil Sallila 6.5.1926 Matti Paasivuorelle, MP ark. F1 TA, Väinö Voionmaan mukaan Paasivuoren vaikutus vuonna 1905 oli ”tavattoman suuri”, Voionmaa Väinö 1932 s. 290.

Kohti eduskuntauudistusta

Yhteiskunnallisen kuohunnan takia työväenjärjestöillä riitti kiireitä. SDP:n toimeenpaneva valiokunta, johon Paasivuori kuului, kokoontui loppuvuodesta 1905 jopa päivittäin. SDP:n oli kutsuttava ylimääräinen puoluekokous 20.–22.11.1905 koolle Tamperella suurlakkotapahtumien ja vielä ennen joulua kokoontuvien valtiopäivien takia. Puoluekokous uusi päätöksensä, jonka mukaan työväenedustajat eivät saisi vaaleissa olla ehdokkaana porvarillisten puolueiden listoilla. Säätyvaltiopäivien painostamista päätettiin jatkaa, ja valmistautuminen uuteen suurlakkoon alkoi. Puoluekokous valitsi eduskuntalaitoksen uudistamiskomiteaan myös Paasivuoren. Puolueen kotipaikka päätettiin siirtää Turusta Helsinkiin. Emil Perttilä valittiin SDP:n puheenjohtajaksi, Matti Paasivuori varapuheenjohtajaksi ja Yrjö Sirola puoluesihteeriksi.

Vuoden 1906 alussa puoluetoimikunta pohti tilannetiedotteen lähettämistä ulkomaisiin lehtiin ja sisarpuolueille. SDP päätti julkaista kirjasen luokkataistelun historiasta ja ajankohtaisesta tilanteesta Suomessa. Paasivuori kertoi, että hänellä oli jo käsikirjoitus valmiina. ”M. Hälleberg on jo kirjoittanut alun kuvauksen liikkeestämme, niin päätettiin häneltä pyytää – ja sen pohjalta tiedeellisesti tarkistettu selvitys kansainväliselle areenalle”. Saksan- ja ranskan-kielisen kirjan julkaisukomiteaan tulivat Yrjö Sirola ja Yrjö Mäkelin.⁸⁸ Ei ole tietoa, missä määrin Sirola ja Mäkelin lopulta käyttivät Paasivuoren tekstejä hyväkseen. Paasivuorella oli todellakin käsikirjoitus valmiina, koska hän oli tehnyt Helsingin kirvesmiesten ammattiosaston 10-vuotishistoriikin. Siinä oli kuvaus työväenliikkeen alkutaipaleesta Suomessa. Kirjanen oli Paasivuoren ensimmäinen oma julkaisu. Se julkistettiin marraskuun suurlakon jälkeen ylioppilastalon juhlasalissa. Tilaisuudessa oli kaksi puhujaa: Matti Kurikka piti juhlapuheen, ja kirjan tekijä Matti Paasivuori kertoi kirvesmiesten historiasta.⁸⁹

---

88 SDP ptk. 25.2.1906 TA.

89 Helsingin kirvesmiesten ao 10-vuotias, *Työmies* 13.11.1905. Juhla pidettiin 11.11.1905. Pian tämän jälkeen Kurikka ei enää pysynyt SDP:n linjoilla, vaan perusti oman puolueen ja lähti lopulta takaisin Yhdysvaltoihin.

Paasivuori laati puolueelle eduskuntauudistuksesta julkilausumia, muun muassa otsikolla ”Kansalaiset! Taisteluvalmiit toverit! Yksikamarisen eduskunnan puolesta.” Julistus luettiin helators-tain mielenosoituksessa 1906.⁹⁰ Uutta valtakunnallista suurlakkoa ei tarvinnut järjestää, sillä säädyt luopuivat vapaaehtoisesti vallasta. Yleinen ilmapiiri, lakkoilun uhka, punakaartien muodostuminen ja anarkistien aktivoituminen painostivat säädyt pe-rääntymään. Venäjän vaikea kansainvälinen tilanne kesällä 1906 helpotti lopulta eduskuntauudistuksen läpimenoa. Helsingissä oli kesällä 1906 kuitenkin noin viikon kestävä lakko Viaporin ka-pinan yhteydessä. Venäläisten sotilaskapina puhkesi heinäkuun lopulla 1906 Suomenlinnassa. Punakaartin päällikkö Johan Kock julisti sen yhteydessä lakon kysymättä SDP:n johdon mielipi-dettä. Puolue sanoutui lakosta irti. Kockin toimintaa käsiteltiin elokuussa 1906 Kaisaniemessä järjestetyssä yleisessä työväen ko-kouksessa. Siellä luettiin Paasivuoren ja Sirolan allekirjoittama selvitys puolueen kielteisestä päätöksestä lakkoon ja Kockin toi-mintaan.⁹¹ Paasivuoren ja Kockin tiet erosivat nyt lopullisesti.

Lähes kaksi vuosikymmentä näiden tapahtumien jälkeen Paa-sivuori veti yhteen suurlakon merkityksen:

Niistä suurista voitoista, joita me silloin saimme, yleinen ja yhtä-läinen äänioikeus ja yksikamarinen eduskunta, me saamme olla kiitollisia mainitulle Venäjän vallankumousliikkeelle. Se tilapäi-sesti, lyhyeksi ajaksi saattoi kotimaisen porvariston ryömimään edessämme. Me vaadimme, kiristimme ja porvariston täytyi an-taa perään. Meille sen jälkeen avautui suuret mahdollisuudet par-lamentaarista tietä ajaa asioitamme.⁹²

---

90 SDP ptk. 18.5.1906 TA.

91 SDP ptk. 2.8. ja 6.8.1906 TA, J. K. Kari, Matti Paasivuori 1917 s. 402. Kock pakeni Amerikkaan ja kuoli siellä 1914.

92 Matti Paasivuori, Puhekonsepti 1924, MP ark. HD1 TA.

Hällebergistä Paasivuori 1906

Työväenliike oli osa kansallista liikettä, jonka jäsenet innostuivat mukaan myös suomalaisuusaatteeseen. Isänmaallisen tunteen ilmaisuna pidettiin vierasperäisten sukunimien suomentamista. Keväällä 1906 lanseerattiin suurta suosiota saanut ruotsalaisten nimien suomentamisen kampanja, kun tulossa oli J. V. Snellmanin syntymän satavuotisjuhla 12. toukokuuta 1906. Päivän kunniaksi *Virallisesta lehdestä* otettiin erityisen suuri painos siitä osasta, jossa julkaistiin listat suomennetuista nimistä.⁹³

Paasivuori oli jo pitkään pohtinut nimensä suomentamista, sillä se kirjoitettiin hyvin monella eri tavalla: Hälleberg, Helleberg, Hellsberg jne. Paasivuori perusteli nimensä suomentamista näin: ”Sitä en tehnyt mistään suomalaisuuskiihkosta, vaan siksi, etteivät suomenkieliset toverit osanneet nimeäni lausua eikä oikein kirjoittaa. Tuon entisen nimeni olin saanut perintönä isältäni ja isäni oli sen saanut isältään, joka taas oli sen saanut torpan mukana ostamalla.”⁹⁴ Nimen suomentaminen juuri Snellmanin päiväksi kertoi Paasivuoren kansallisesta mielialasta ja sympatiasta suomalaisuusliikettä kohtaan. Paasivuori puhui suomentamisesta Valppaalle, joka auttoi. Valpas käänsi Hällebergin nimen Paasivuoreksi. Se oli suora käännös: häll on suomeksi paasi eli iso kivi, raskas kivenjätkäle. Saattoipa Valpas yhdistää paasin myös rakennuslalla käytössä olleeseen ammattinimikkeeseen paasi, joka tarkoitti työryhmän pomona toiminutta vanhaa ammattimiestä.⁹⁵ Puoluetoimikunnan pöytäkirjoissa nimi muuttui paria päivää ennen Snellmanin satavuotisjuhlaa kaksoisnimeksi Paa-

---

93 TSOY ptk. 30.4.1906 TA. Työväenjärjestöt tiedustelivat SDP:ltä, miten Snellman -juhlaa tulisi viettää. Puoluetoimikunta pohti, että se voisi esimerkiksi julkaista kirjasen Snellmanista ja hänen ajatuksistaan työväenlaajen näkökulmasta, SDP ptk. 28.3.1906 TA.

94 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916. Helsingin kirvesmiesten ammattiosaston pöytäkirjaan 17.11.1895 Matti Hällebergin nimi kirjoitettiin ensimmäisen kerran muotoon M. Hälleperk.

95 Teräs Kari 2001 s. 135.

sivuori (Hälleberg). Tämän jälkeen nimi vakiintui kaikkiin asiakirjoihin Paasivuoreksi.⁹⁶

Paasivuori oli yksi puolueen edustajista Suomalaisuuden Liiton toimikunnassa.⁹⁷ Työväen edustajat eivät kuitenkaan olleet toimikunnassa kuin puolisen vuotta ja erosivat seuraavassa vuosikokouksessa. Taustalla oli SDP:n periaate, jonka mukaan yhteistyötä porvarillisten puolueiden edustajien kanssa ei tehtäisi. Työväen pilalehti *Kurikka* sai aihetta seuraavaan sketsiin:

”Suomalaisuuden liitto”

Paasivuori: Nyt siitä p:leestä perä vielä repesi!

Sirola: Se oli onni! Ehkäpä vielä voimme itsemme pelastaa!

Paasivuori: Että minä rupesinkaan koko johtokuntaan!

Sirola: Se oli myöskin onni. Pidetään me nyt jo saadut kalat ja annetaan noiten suomettarelaisjunkkarien hukkuu.

Paasivuori: Mutta jospa tässä hukkuu vielä itsekin.

---

96 TSOY ptk. 15.5.1906, *Suomalainen Wirallinen Lehti* 109 12.5.1906 tiedotti, että Matti Hellsberg oli muuttanut nimensä Matti Paasivuoreksi.

97 Snellman-juhla Helsingissä, *Länsi-Suomi* 17.5.1906. Toimikuntaan kutsuttiin jäseniä suomenkielisistä puolueista, mm. kirvesmies Matti Hälleberg (Paasivuori), maisteri O.W. Kuusinen, insinööri Severi Alanne, toim. Yrjö Sirola ja prof. Joosef Mikkola.

TYÖMIEHEN ILLANVIETTO

N:o 20 *

Tilauksinta Suomessa: Konttorista ja asiamiehiltä koko v. 5 mk., puoli v. 2 mk. 50 p., nelj. v. 1 mk. 50 p.
Postikonttor.: Koko v. 5 m. 40 p., puoli v. 2 m. 70 p., kuuk. 54 p. *Venäjällä:* koko v. 2 r., puoli v. 1 r., nelj. v.
60 k. *Amerikassa:* koko v. 1 doll. 50 c., puoli v. 75 cent. *Muualla ulkom.:* koko v. 7 m. 50 p., puoli v. 3 m. 75 p.

* 1906

Juhana Vilhelm Snellman.

paimentolaisina kuljettuaan, kuten suomalaiset ennen Suomeen tulooan Aasian ja Venäjän aroilla, löytää maan, joka sitä miellyttää tahi johon ulkonaiset olosuhteet pakottavat sen jäämään. Se alkaa viljellä maata ja jättää kuljeskelun. Viisaimmat ja voimallisemmat, jotka ennen ohjasivat kansan kulkua, ottavat maan hallituksen käsiinsä, tai, kuten Suomeen, tulee vieras vallottaja ja pakottaa sotaväellä hajanaiset heimot tottelemaan. Vallassa olijat säätävät lakeja ja lakien varjossa syntyy säännöllinen vallassa oleva luokka, jonka jäsenillä on erikoiset oikeudet. Näiden keskuudessa syntyy vuosisatoin kuluessa tuo n. s. sivistys, yhteiskuntineen, lakeineen, uskontoineen, tieteen ja taiteineen. Tätä sivistystä sanotaan sitte hengen kehitykseksi, ihmisten jalostajaksi, mutta kansalta kiskotaan varat, jotta tämä sivistys voisi luokkaan sa kehittää. Vihdoin käy tuo n. s. kehitys niin korkeaksi, ettei kansa jaksa sitä kannattaa. Syntyy kumouksia, meteileitä ja koko tuo vuosisatoin luoma kehitys särkyy. Tämä on lyhykäisestään sanottuna se kertomus, jota sivistyksen historia, vastoin tahtoaan, toistamistaan toistaa. Sellainen oli >kehitys> asim. muinaisessa Egyptissä. Siellä syntyi in

Matti Hälleberg suomensi sukunimensä Paasivuoreksi J.V. Snellmanin syntymän satavuotispäiväksi 12.5.1906. Merkkipäivä oli suomalaisen kansallistunteen huipentuma, ja sen osoituksena suomennettiin valtava määrä ruotsalaisperäisiä sukunimiä. Myös Työmiehen Illanvietto käsitteli Snellman-juhlintaa näytävästi.

III Kansanedustajaksi ja puoluejohtajaksi

Puoluetöy sä painoarvoa

Matti Paasivuori antoi puheissaan suurta merkitystä ammatilliselle kansanliikkeelle, joka taisteli työpäivän lyhentämisen ja työolojen parannuksien puolesta. Saksalaisen ideologian mukaisesti myös Suomen työväenliikkeellä oli lähi- ja kaukotavoitteet. Paasivuori kirjoitti 1906:

Ammattiyhdistysten toiminta ei tähtää kauvaksi tulevaisuuteen, niin kuin sosialismin teoriat tähtäävät. Sosialidemokratia, valtiollinen työväenliike, joka lainsäädännöllistä tietä lupaa parantaa köyhälistön asemaa, sekin lupaa parannuksia, jotka saavutetaan vasta monien vuosien kuluttua, niin etteivät ne useinkaan jaksaa innostaa tietämättömiä työläisjoukkoja yhteenliittymään ja tekemään työtä pelkän paremman tulevaisuuden toivossa. Mitä olisi-kaan meillä saatu aikaan, jos ei olisi ollut muuta kuin valtiollista työväenliikettä? Ei käytännössä mitään. Sosialidemokratinen liike tässä maassa ei tähän asti ole voinut olla muuta kuin agitatsionia äänioikeusasian ja sosialististen aatteiden puolesta. Näillä asioilla yksin ei olisi voitu köyhälistöä herättää ja toimintaan innostaa. Köyhälistö innostuu paraiten pikaisesti saavutettavista parannuksista. Ammattiyhdistykset taas ovat enemmän nykyisyyttä var-ten.¹

---

1 Matti Hälleberg, Onko ammattiyhdistysliike ensinkään tarpeellista? *Sosialistinen Aikakauskirja* 7/1906 s. 151.

Suomen Ammattijärjestön perustamiskokouksessa 1907 Paasivuori kohotti SAJ:n SDP:n rinnalle yhdenvertaiseksi yhteiskunnalliseksi toimijaksi.² Kun äänioikeusuudistus oli toteutunut ja vaalit pidetty, Paasivuoren asetti toivoa myös poliittiseen vaikuttamiseen työolojen uudistamiseksi.

Paasivuori lähti täysillä mukaan politiikkaan ajamaan työelämän ja sosiaalilainsäädännön uudistuksia eli samoja asioita, joita hän oli pitänyt esillä ammatillisessa liikkeessä. Hänen unelmansa oli SDP:n ohjelman toteuttaminen: laki kahdeksan tunnin työpäivästä, valtion tukemien tai ylläpitämien sairaus-, tapaturma-, työkyvyttömyys- ja työttömyyskassojen perustaminen sekä turvan saaminen vanhuksille, leskille ja orvoille. Paasivuoresta tuli näiden kysymysten asiantuntija puolueessa, puoluekokouksissa, eduskunnassa ja monissa komiteoissa.

Eduskuntauudistuksen jälkeen elokuussa 1906 Oulussa pidetty SDP:n puoluekokous oli uusien haasteiden edessä. Kuuhuntaa kaduilla oli hillittävä, punakaartit kiellettävä ja tehtävä irtiotto ääriilikkeistä. Toisekseen puolueelle oli luotava vaaleja varten organisaatio, perustettava piirejä ja paikallisia kunnallisia järjestöjä hoitamaan käytännön järjestelyjä ja agitaatiota. Piirien tehtävänä oli asettaa eduskuntaehdokkaat. Paasivuori valmisti Uudenmaan sosialidemokraattisen piirin perustamista ja toimi sen puheenjohtajana ja piiritoimikunnan jäsenenä. Hän oli myös Uudenmaan vaalipiirin keskuslautakunnan jäsen 1907–1916. Paasivuori oli hyvin perehtynyt vaalilainsäädäntöön ja listavaalien ääntenlaskennan periaatteeseen. Keskuslautakunnan jäsenenä hän valvoi Säätytalolla ääntenlaskentaa.³

Paasivuori valmisti SDP:n puoluekokoukselle 1906 Oulussa kolmea aihetta: esityksen kahdeksan tunnin työpäivästä, tapatur-

---

2 Ptk. SAJ:n perustavasta kokouksesta 15–17.4.1907 s. 68–69, Kettunen Pauli 2001 s. 133.

3 M. Paasivuori, *Päiväkirja 1906–1907* MPA HC 1 TA, M.P-ri, Keskuslautakunta valtiollisissa vaaleissa. *Suomen työväen joulualpumi* XVI. Uuden ajan kynnyksellä 1913 s. 98–109. Paasivuori piti luottamustyötään vaalien järjestäjänä niin tärkeänä, että se sivuutti kaikki muut menot. Kerran hän lähetti lakon sovittelijaksi Aatu Halmen, koska hänellä itsellään oli samaan aikaan Uudenmaan vaalipiirin keskuslautakunnan kokous.

mavakuutuksesta ja ammattientarkastuksesta. Paasivuori vaati, että kahdeksan tunnin työpäivän vaatimus tulisi ottaa vaaliohjelmiaan, siitä olisi tehtävä oma lakinsa ja jokaisen sosialidemokraattisen kansanedustajan tulisi se hyväksyä. Hän kuvaili tapaturmavakuutuslain suuria puutteita ja vaati ammattientarkastuksen tehostamista. Hän vaati, että työläisten tulisi saada oikeus vaikuttaa ammattientarkastajien valintaan.⁴

Sosialidemokraattien ensimmäisen eduskuntavaaliohjelman teemat kumpusivat puolueohjelmasta. Vaaliohjelma korosti kunnallista demokratiaa, parannuksia ja pidennyksiä maanvuokralakiin sekä työväen suojelus- ja vakuutuslainsäädännön luomista ja palkollissäännön kumoamista. Puoluekokous keskusteli myös siitä, saisiko puolueen edustaja olla mukana valtion asettamissa komiteoissa. Paasivuori oli tuolloin jo ammattientarkastus- ja tapaturmavakuutuslakikomitean jäsen. Paasivuori vetosi Forssan kokouksen päätökseen, joka esitti komitean asettamista tutkimaan tapaturmavakuutuslakia. Juuri tähän komiteaan hänet oli nimitetty. Hän totesi, ettei luopuminen komiteasta olisi hänelle vaikeaa, sehän oli kokoontunut vasta kahdesti. ”Jos kokous tekee päätöksen, saako siihen kuulua tahi ei, niin minusta on aivan saman tekevä”, kuittasi Paasivuori närkästyneenä puoluetoverien tiukalle linjalle.⁵ Puoluekokous antoi hänelle kuitenkin luvan jatkaa komiteassa. Keskustelu osoitti, että puolueväellä oli vielä hyvin varauksellinen suhtautuminen säätyvallan johtamaan lainsäädäntötyöhön.

Vaalikentille 1907

SDP:llä oli kolme vakinaista kentällä kiertävää matkapuhujaa, mutta paljon muitakin tarvittiin vaalityötä tekemään. Puhujia ja

---

4 Matti Paasivuori: Työväen suojeluslaki. Mitä uudistuksia vaaditaan tapaturmavakuuslakiin s. 268, Työpäivän pituus on lain kautta määrättävä 8-tuntiseksi s. 286, Mitä muutoksia vaaditaan ammattientarkastuksen suhteen s. 289, SDP Oulun puoluekokousptk. 1906.

5 Matti Paasivuori, SDP Oulun puoluekokousptk. 1906 s. 322.

vaaliavustajia koulutettiin ensimmäisen kerran valtakunnallisilla agitaatiokursseilla Lahdessa marraskuun lopulla 1906. Paasivuori toimi siellä opettajana ja piti kuusi esitelmää Suomen ammattiyhdistysliikkeestä, SDP:n kehityksestä ja työpäivän lyhentämisestä. Lehdessä oli pieni uutinen, jossa kerrottiin, että Paasivuori oli luennoinut Lahden kurssilla niin mainiosti, että siellä syntyi yksi kihlaparikin.⁶ Paasivuoren tavasta opettaa jäi lentäviä lauseita kurssilaisten keskuuteen: ”Älkää nukkuko taikka minä lopetan.” Paasivuori opetti työväenlainsäädäntöä useilla puolueen, ammattiyhdistysliikkeen ja myöhemmin myös Työväen Akatemian kursseilla. Luennoitsijana hän oli pikkutarkka: hän muisti päivämäärät ja tapahtumat tarkasti ja edellytti samaa myös oppilailtaan.⁷ Kurssilaiset runoilivat Paasivuoresta:

Niin kuin peura janoissansa
ikävoimme Paasivuorta
kun hän meille saarnaeli
nukkuneita herätteli.⁸

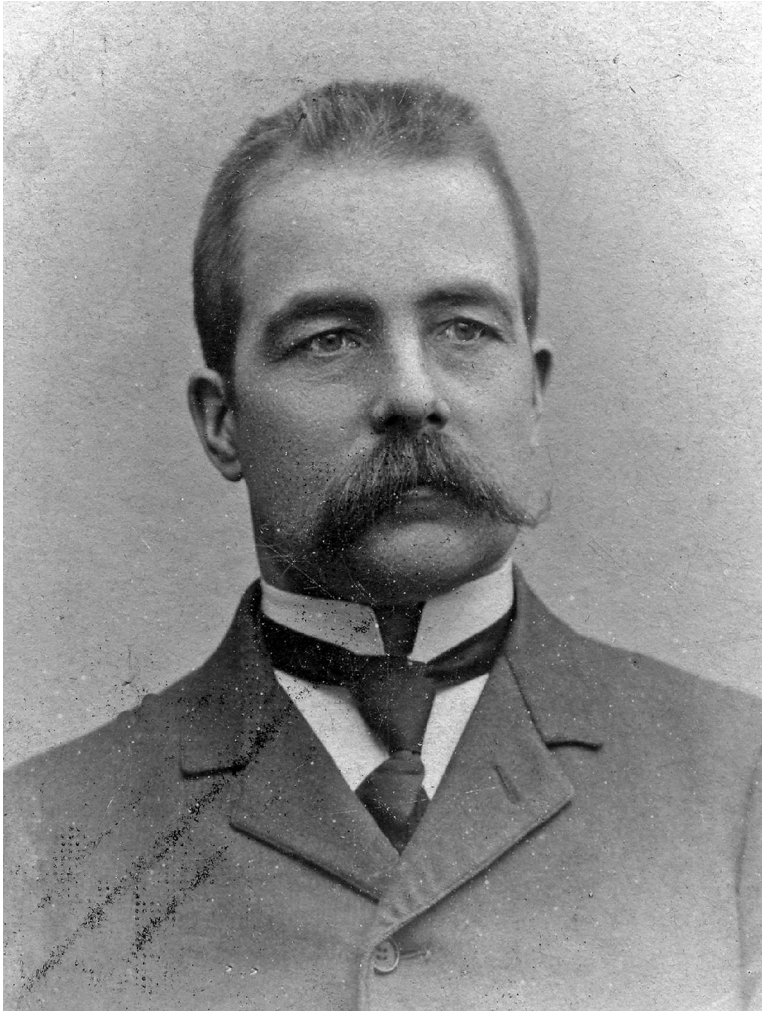
Paasivuoren omat puhujamatkat vaaliohjelmasta alkoivat syyskuussa 1906, jolloin hän kiersi Helsingissä, usealla paikkakunnalla Uudellamaalla ja Porissa. Loppuvuodesta ja tammikuun 1907 aikana hän kiersi Viipurin läänin läntisessä vaalipiirissä, missä hän oli itse ehdokkaana. Matkoillaan hän agitoi myös amatillisissa kokouksissa ammattijärjestön perustamisen puolesta. Paasivuori piti joulun jälkeen esimerkiksi Vihdissä 20 osallistujalle vaalien agitaatiokurssin. Hän neuvoi kurssilaisia, miten heidän tuli kulkea ovelta ovelle ja selittää kansanomaisesti sociali-

---

6 Alku hyvä. *Työmies* 13.12.1906.

7 Työväen Akatemian oppilaan Matti Lepistön mukaan tentit olivat laajoja. Oppilaiden tuli vastata 70:een kysymykseen 45 minuutin aikana. Paasivuorelle tentin korjaus oli suuri vaiva, sillä hän kirjoitti oppilaille vastaukset niihin kysymyksiin joihin ei ollut vastattu. Opetus ei vastannut tarkoitustaan ja hänen uransa Työväen Akatemian opettajana päättyi, Matti Lepistö, Työväen Muistitietotoimikunta 424/26B TA.

8 Lopettajaisruno, *Kurikka* 19.12.1906.

Tuore kansanedustaja Matti Paasivuori vuonna 1907. Hän oli yhtäjaksoisesti kansanedustaja vuoteen 1935 ja edusti aina Viipurin läänin läntistä vaalipiiriä.

demokraattista ohjelmaa ja myös sitä, miten äänestettäisiin. Hän ei vaalien alla ehtinyt lähteä sovittelemaan lakkoja vaan neuvoi riittäisiä osapuolia sovittelemaan itse ja muodostamaan sovinto-oikeuksia.⁹

Hänen vaalipuheidensa pääaiheet olivat työväen suojelulakien ja tapaturmavakuutuksen uudistamisen tarpeellisuus. Paasivuori jäsenteli yleensä puheensa ranskalaisin viivoin, kuten agitaattoreita neuvottiin tekemään, mutta puheen yksityiskohdat hän osasi ulkoa. Hänen sanomansa perustui sosialistiseen ideologiaan ja rakentui työntekijän ja työnantajan, kapitalistin, sortajan vastakkainasetteluun. Luokkavihan ilmaiseminen oli hänen tyyllilajinsa, kuten työväenliikkeen johtomiehillä asiaan kuului. Paasivuoren puheet maalailivat myös yksilöiden onnen saavuttamista ja sosialistisia ihanteita. Kaikkea sitä työväenliike tavoitteli, mutta se tarvitsi lisää jäseniä riveihinsä ja vahvoja järjestöjä, jotta se voisi johdattaa työläiset hyvinvointiin ja onneen.¹⁰

Maaliskuussa 1907 pidetyissä ensimmäisissä eduskuntavaaleissa SDP menestyi erittäin hyvin; se sai 40 prosenttia äänistä ja 80 eduskuntapaikkaa. Paasivuori oli veikannut 50 paikkaa, Edvard Valpas ainoastaan 10 paikkaa. Paasivuori valittiin kansanedustajaksi Viipurin läänin läntisestä vaalipiiristä, missä opettaja Hilja Pärssinen oli listavaalien ykkösnimi. Puolueen johtohenkilöt eivät kaikki voineet olla ehdokkaina Uudellamaalla, joten heitä sijoitettiin listoille eri puolille maata. Paasivuoren äänet olisivat riittäneet valintaan myös Uudenmaan vaalipiiristä.¹¹

---

9 Hän puhui 5.1.1907 Koiton iltamissa, 6.1. Nurmijärvellä ja 13–14.1. Uudenmaan piirikokouksessa, Helsingin kirvesmiesten perheiltamissa ja Vihdissä. Tammikuun lopulla hän oli kolme päivää Porissa, M. Paasivuori, *Päiväkirja 1906–1907 MPA HC 1 TA*.

10 Ehrnrooth Jari 1992 s. 331, 339 ja MP ark. puheet Hb2 TA.

11 SDP Vaalit HDA1 TA, Sivonen Lauri 1986 s. 20.

Työmies-lehden talon piirros 1906. Matti Paasivuori ja Edvard Valpas johtivat talon rakennuttamista. Työväen Sanomalehti osakeyhtiöllä oli talossa kirjapaino, kirjakauppa, Työmiehen toimituksen tilat ja vuokratiloja. Talossa aloitti toimintansa mm. Helsingin työväen säästöpankki.

Työmies-lehden talo 1907 ja vireää kustannus-toimintaa

Työväenliikkeen nousun myötä myös työväenlehtiä ja työväenkirjallisuutta luettiin entistä enemmän. Työväen Sanomalehti-osakeyhtiö TSOY tarvitsi toiminnalleen lisää tilaa. Yhtiön johtokunta asetti maaliskuussa 1905 jäsenistään komitean, jonka tuli tiedustella yhtiön kirjapainolle uusia tiloja. Komiteaan kuuluivat lehtiyhtiön puheenjohtaja Matti Paasivuori, *Työmies*-lehden päätoimittaja Edvard Valpas ja J. A. Ylén. Pian päädyttiin etsimään omaa tonttia, joka löytyi Helsingin työväenyhdistyksen tontin vierestä Siltaraarelta. TSOY rakennutti Sirkuskatu 3:een (Paasivuorenkatu 3) toimi- ja painotalon vuosina 1906–1907, ja HTY työväentalon Sirkuskatu 5:een 1906–1908. Työmiehen talon rakentaminen tapahtui lähes kokonaan velaksi, josta suurin osa tuli Helsingin työväenyhdistykseltä. Samat miehet, Paasivuori ja Valpas, olivat myös viereiselle tontille nousevan kivitalon, Helsingin työväentalon rakentamisen johtoryhmässä. Talojen rahoituskuviot kietoutuivat yhteen, koska HTY oli tilapäislainoilla avustanut Työmiehen talon rakentamista ja tarvitsi rahansa takaisin oman talon rakentamiseen. Työväenjärjestöjen lainoitusta ryhtyi hoitamaan TSOY:n taloudenhoitaja Albin Karjalainen. Hanke johti Helsingin työväen säästöpankin perustamiseen. Pankki aloitti toimintansa Työmiehen talossa tammikuussa 1909.¹²

Kun *Työmies*-lehden taloa rakennettiin, TSOY:n johtokunta ja rakennustoimikunta joutuivat kokoontumaan viikoittain. Taloon tuli kirjapaino, kirjansitomo, kirjakauppa, toimisto ja vuokrahuoneistoja. Työmiehen levikki oli tuolloin 20 000. Talon valmistuttua 1907 Paasivuori oli vielä vuosia kiinteistöyhtiön puheenjohtajana.¹³ Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän ensimmäinen kokous pidettiin uudessa Työmiehen talossa. Painokoneita ei vielä ollut asennettu, joten tyhjässä hallissa oli tilaa pitää 80 hengen kokous. Laatikot toimivat istuimina. Paasivuori lehtiyhtiön

---

12 Tuomisto Tero 1984 s. 207, 222–224, Paasivuori Matti 1924 s. 110.

13 TSOY vuosi- ja tilikertomus 1908–1912 TA.

Työmiehen talo valmistui Sirkuskatu 3:een vuonna 1907. Lehden päätoimittaja oli Edvard Valpas ja kustannusyhtiön puheenjohtajana toimi Matti Paasivuori. Molemmat valittiin eduskuntaan, ja he kutsuivat sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän sen ensimmäiseen kokoukseen uuden talon tyhjään painosaliin.

puheenjohtajana ja Valpas, Työmiehen päätoimittajana ja SDP:n puheenjohtajana, esittelivät yleinä taloa eduskuntaryhmälle. Molemmat miehet olivat myös tuoreita kansanedustajia.¹⁴

Työväenliikkeen vaaliman kansansivistysajatuksen mukaisesti työväen kirjapainot kustansivat monipuolista kirjallisuutta. TSOY julkaisi kaunokirjallisuutta, mm. Maksim Gorkin teoksia ja muuta käännöskirjallisuutta, puolueen agitaatiomateriaalia ja useita kausijulkaisuja, kuten *Työväen Kalenteria*, *Työväen Illanviettoa* ja pilalehti *Kurikkaa*. *Työväen Joulualpumi* oli laajalevikkoinen kausijulkaisu, jonka toimituskuntaan myös Paasivuori kuului. Paasivuori sai luettavakseen kaiken omasta painosta tulleen kirjallisuuden ja hän myös luki paljon. Puheissaan hän usein muistutti omaehtoisesta opiskelusta ja lukemisharrastuksesta. Paasivuori sai silloin tällöin tehtäväkseen arvioida kustannettavaksi lähetettyjä käsikirjoituksia. TSOY etsi kirjoituskilpailujen avulla käsikirjoituksia yhteiskunnallisista teemoista. Vuonna 1904 Paasivuori tarkasti 19 käsikirjoitusta, jotka oli lähetetty Työväen lentokirjasia -kilpailuun. Kahdeksalle jaettiin rahapalkinto. *Työmieheen* lähetettyjä käsikirjoituksia Paasivuori joutui joskus myös hylkäämään.¹⁵

Paasivuori kunnioitti demokraattisesti tehtyjä päätöksiä. Periaatteellisuutensa vuoksi hän joutui lopulta eroamaan kustannusosakeyhtiön johtokunnasta. Kiistaa aiheutti TSOY:n antama lausunto, jonka mukaan *Työmies* siirrettäisiin puolueen ja työväenjärjestöjen omistukseen. Johtokunnan tavoitteena oli 1912 jälkeen päästä eroon yksittäisistä osakkeenomistajista. TSOY:n monet pienomistajat halusivat kuitenkin pitää lehden itsenäisenä. Paasivuori kannatti periaatteessa yhtiön saattamista puolueen haltuun. Johtokunta päätti kuitenkin, ettei asiaa vielä esiteltäisi seuraavalle yhtiökokoukselle. Kun yhtiökokouksessa vaadittiin asian käsittelyä ja keskustelua, Paasivuori ei puheenjohtajana sitä

---

14 Tanner Väinö 1951 s. 300.

15 TSOY ptk. 16.6.1903, 19.2., 18.5. ja 1.9.1904 TA. Paasivuori hylkäsi A. H. Hämäläisen käsikirjoituksen, koska ”kun on kysymys I-kamarisen ja yleisen äänioikeuden saamisesta koko maahan, nyt on se liian vanhaksi katsottava”. TSOY ptk. 19.5. ja 4.10.1905, 9.1.1906 TA.

sallinut, koska johtokunta oli niin päättänyt. Tästä syntyi osakkeenomistajien ja johtokunnan välinen luottamus pula, ja Paasivuori erosi johtokunnasta, vaikka hänet oli juuri valittu puheenjohtajaksi kahdeksi seuraavaksi vuodeksi.¹⁶ Paasivuori oli riidasta pahoillaan. Kokouspalkkioiden menetys teki selvän loven perheen talouteen.

Työväenliikkeen kasvusta kertoo se, että Paasivuoren jättäessä TSOY:n johtokunnan vuoden 1912 lopussa lehteä teki yhdeksän toimittajaa ja se työllisti jo 200 henkeä toimituksessa, kirjapainossa ja konttorissa. *Työmiehen* levikki oli 28 000 kappaletta ja sillä oli palkattu 65 lehdenjakajaa. Lisäksi suuri joukko lapsia myi kaduilla irtolehtiä.¹⁷

Työväenaatteen linnaa rakennuttamassa

Paasivuori oli keskeisesti mukana Sirkuskadun varteen rakennettavan toisenkin kivitalon hallinnossa, Helsingin työväenyhdistyksen HTY:n talon rakennuskomiteassa. HTY keräsi 1890-luvulta lähtien varoja uuden toimitalon rakennuttamiseksi ja asetti ensimmäisen rakennuskomitean vuonna 1901. Paasivuori oli sen jäsen, mutta hanke ei ottanut vielä tulta. Äänioikeusliikkeen mukanaan tuoma työväenliikkeen kasvu antoi talon rakentamiselle 1905 uutta pontta. Uusi rakennustoimikunta valittiin loppuvuodesta 1905. Sitä johti aluksi SDP:n puheenjohtaja Emil Perttilä. Komiteaan kuului kymmenen jäsentä, muun muassa HTY:n johtokunnan jäsenet Paasivuori ja Valpas. Paasivuorella, Valppaalla ja Perttilällä oli merkittävä rooli rakennustöiden alkuvaiheessa.

---

16 TSOY ptk. 28.4.1912, 27.4. ja 3.5.1913 TA. TSOY oli itsenäinen toimija eikä ollut sitoutunut puolueen linjaan. SDP:n puoluetoimikunnan jäsenenä Paasivuori oli sitä mieltä, että lehden tulisi olla SDP:n äänenkannattaja ja halusi, että tämä asia olisi johtokunnan esityksenä todettu vuoden 1913 vuosikokouksessa. TSOY:n vuosikokous kuitenkin kielsi asian ilmoittamisen puoluetoimikunnalle ja vaati sitä varten ylimääräistä yhtiökokousta. Myöhempi ylimääräinen yhtiökokous halusi säilyttää lehden itsenäisenä eikä sitonut sitä puolueeseen.

17 TSOY vuosi- ja tilikertomus 1913 D1 TA.

He muodostivat toimikunnan, joka teki suunnitelmat rakennuksen sisätiloista arkkitehti Karl Lindahlille. Rakennustoimikunta hyväksyi suunnitelmat.

Työt HTY:n tontilla alkoivat syksyllä 1906. Viereisen tontin, Työmiehen talon rakennusmestari otti osittain myös HTY:n talon rakentamisen vastuulleen. Rakennustoimikunta hankki taloa varten lainat, päätti käytännön tilaratkaisuista ja oli arkkitehdin apuna. Graniittilinnaksi kutsutun työväentalon vihkiäisjuhlaa vietettiin lokakuussa 1908. Valpas teki avajaisiin talosta juhlakirjan. Vanha ”torppa” Yrjönkadulla myytiin Amos Andersonille.¹⁸

Helsingin työväentalosta tuli työväenliikkeen vallan symboli, työväenaatteen linna. Sitä on kutsuttu myös ”Valppaan linnaksi”, koska Valpas oli *Työmies*-lehden päätoimittajana ja SDP:n puheenjohtajana työväenliikkeen tärkeä suunnannäyttäjä. Puolue-toimikunta, eduskuntaryhmä, Ammattijärjestö ja monet muut työväenjärjestöt muuttivat työväentalolle vuokralle ja pitivät siellä kokouksiaan.

Komiteakonkari

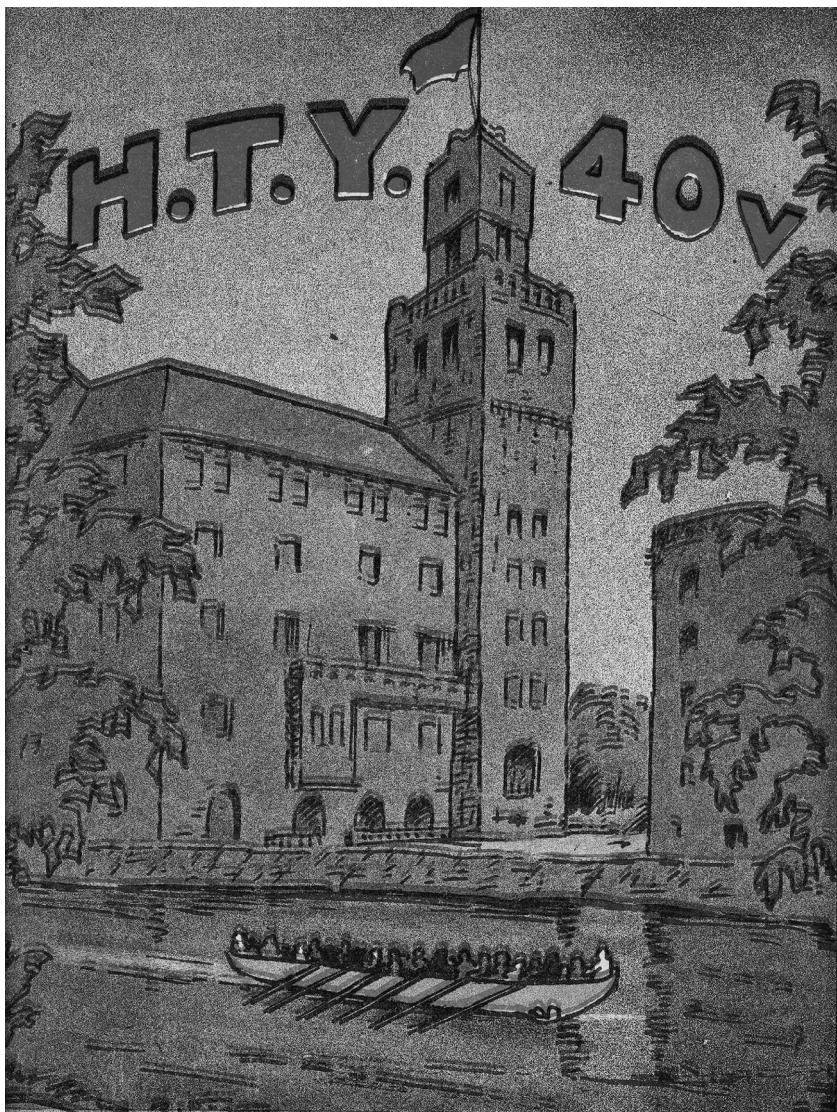
Matti Paasivuori oli jäsenenä useissa valtion ja Helsingin kaupungin komiteoissa. Paasivuori edusti puoluetta 1903 tapaturmavakuutuskomiteassa, jonka tehtävänä oli uudistaa tapaturmavakuutuslakia vuodelta 1895. Paasivuori oli Helsingin työväenasiainlautakunnan jäsen 1905–1909. Sitä johtivat tehtailijat V. J. von Wright, G.W. Sohlberg ja lakimies Leo Ehrnrooth. Paasivuoren mukaan hän alkoi saada entistä enemmän komiteatöitä sen jälkeen, kun hänen tarmokas työskentelynsä äänioikeuskomiteassa oli huomattu.¹⁹ Senaatti nimesi Paasivuoren 1905 kunnallisen ammattientarkastuksen järjestämisestä lausuntoa antavaan ja 1906 työväenlainsäädännön osia tarkastamaan asetettuun komiteaan.

---

18 Walpas Eedvard 1908 s. 30–33, HTY rakennuskomitean ptk 1905–1908 HTY:n arkisto CD 10 TA, Tuomisto Tero 1984 s. 210.

19 Matti Paasivuori. Tänään 60 vuotias, *Suomen Sosialidemokraatti* 6.5.1926.

Helsingin Siltasaari sai uuden ilmeen vuosina 1907–1908, kun Sirkuskadun varteen rakennettiin kaksi jyhkeää kivitaloa. Matti Paasivuori oli Helsingin työväenyhdistyksen kantavia voimia ja oli suunnittelemassa työväentalon rakentamista ja tiloja. Helsingin työväentalo valmistui vuonna 1908. Kuva on Paasivuoren kirjoittaman HTY:n 40-vuotishistoriikin kansikuva.

Sen puheenjohtajana toimi entinen senaattori August Ramsay ja yhdeksänjäseniseen komiteaan kuului myös kolme työväen edustajaa: faktori Reino Drockila, kirvesmies J. Lindström ja HPJ:n sihteeri Matti Paasivuori. Komitean tehtävänä oli tarkistaa työväensuojelua, ammattientarkastusta, työväen- ja merimiesten tapaturmavakuutusta, sairaskassakuutusta sekä työväen apukassoja koskevat lait ja asetukset.²⁰ Komitea työskenteli ripeästi ja julkaisi kaksi mietintöä vuoden keväällä 1907. Niistä ensimmäinen käsitteli työväensuojelulainsäädäntöä ja työnantajan vastuuta työtapaturman ja ruumiinvamman sattuessa. Toinen mietintö oli esitys ammattientarkastuksen uudelleen järjestämisestä. Molemmat sisälsivät huomattavia muutosehdotuksia vuonna 1889 annettuun teollisuustyöläisten suojelua koskevaan asetukseen. Paasivuori esitti komitean mietintöihin perusteellisia lisäyksiä ja vastalauseita, joita käsitellään tuonnempana.

Eduskuntatyö alkaa: leipomolain valmistelua

Valtiopäivät kokoontuivat juhlallisesti toukokuun 23. päivänä 1907 Helsingin palokunnantalolla. Uteliasta väkeä seurasi kadunvarsilla ja lehtereillä, kun ensimmäiset kansanedustajat astuivat sisään. Heidän joukossaan oli myös Euroopan 19 ensimmäistä naiskansanedustajaa. Miehillä oli knallit päässään ja naiset olivat arvokkaasti mustiin pukeutuneita. Kansainvälinen lehdistö oli kiinnostunut erityisesti naiskansanedustajista. Paasivuorelle eduskunnan jäsenyys oli mieluinen tehtävä, koska hän kannatti sovinnollista työtä uudistusten aikaansaamiseksi. Hän arvosti sitä, että työväestö pääsi parlamentaarisen lainsäädäntötyön avulla uudistamaan työ- ja elinoloja. Paasivuori uskoi lain voimaan, jos – ja kun lakien toimeenpanoa myös valvottaisiin. Jo ennen kuin eduskunta 1907 kokoontui, Paasivuorella oli vuosien kokemus valtiollisesta ja kunnallisesta komiteatyöskentelystä. Se edellytti perehtymistä asioihin ja hyviä neuvottelutaitoja. Paasi-

---

20 MP ark. Työsuojeluasiat HF2 TA.

vuoren tärkein tehtäväkenttä eduskunnassa oli työväenasiainvaliokunnan jäsenyys vuosina 1907–1935. Hän toimi 1921 ja 1928 myös valiokunnan puheenjohtajana.

Eduskuntatyö ei sitonut kansanedustajia läheskään koko vuodeksi. Esimerkiksi ensimmäiset valtiopäivät kokoontuivat kuukauden ajan touko-kesäkuussa ja loka-marraskuussa 1907 eli yhteensä vain parisen kuukautta. Kansanedustajat eivät saaneet kuukausipalkkaa vaan ainoastaan palkkion niiltä päiviltä, jolloin eduskunta kokoontui. Kansanedustajat jatkoivat yleensä työskentelyä omissa ammateissaan. Paasivuorella ei muuta työtä ollut. Hän elätti perheensä eri luottamustehtävistä saamallaan kokous- ja muilla palkkioilla.

Säätyvaltiopäivien aikana leipomotyöntekijöiden työolojen parannusesitykset eivät edenneet tuumaakaan. Vuonna 1905 oli valmistunut leipomojen työoloista tutkimus, jonka perusteella K. J. Ståhlberg ja Leo Ehrnrooth tekivät valtiopäiväaloitteen leipomojen yö- ja viikonlopputyön säännöstelystä. Säädyt eivät kuitenkaan saaneet päätöstä aikaan. Helsingin Paikallisjärjestön sihteerinä Matti Paasivuori otti keväällä 1905 asiakseen tuoda julkisuuteen tutkimuksen paljastamat epäkohdat leipomotyöntekijäin työoloista. Hän kirjoitti artikkelin otsikolla ”Milloin he saavat levätä?” Siinä Paasivuori kuvasi, kuinka leipomotyöntekijät tekivät töitä seitsemänä päivänä viikossa yli 30 asteen lämpötilassa epäsäännöllisinä aikoina, myös öisin. Leipureiden työaika oli kaikkein pisin, jopa 84 tuntia viikossa, ja neljännes heistä teki säännöllistä yötyötä 42 tuntia viikossa. Lisäksi heillä oli sunnuntaityötä. Leipomotyöntekijät uhkasivat mennä lakkoon yötyön kieltämisen ja työviikon lyhentämisen puolesta. HPJ myönsi heille työtaisteluluvan. Paasivuori oli tätä ennen jo selvittänyt, että leipureilla oli varoja lakkokassassaan. Lakkolupa tuli tiukoilla ehdoilla: oli perustettava sovittelukomitea, jolla olisi valta lopettaa lakko heti, kun huomattiin, että tavoitteita ei saavutettaisi. Paasivuori nimitettiin sovittelukomiteaan, joka kävi kirjeenvaihtoa leipomotyönantajien liiton kanssa. Paasivuori kirjoitti leipomotyöntekijäin puolesta työnantajille kirjelmän, jossa vaadittiin yö- ja sunnuntaityön poistamista. Kirjelmän johdosta työnanta-

jat valitsivat komitean neuvottelemaan asiasta ammattiosaston kanssa.²¹ Tuloksena oli sopimus, joka kielsi yö- ja sunnuntaityön. Lakko peruuntui, ja leipomotyöntekijät saavuttivat tavoitteensa ilman työtaistelua. Uutta sopimuksessa oli se, että yötyötä teettävien yrittäjien nimet julkaistaisiin lehdessä. Sopimus oli alalle suuri edistysaskel, ja työolojen parannus oli huomattava. Uutta oli myös maininta sovinto-oikeuden käyttämisestä erimielisyyksissä. Paasivuoren voi sanoa toimineen kättilönä, kun työehtosopimus leipomotyöntekijäin ammattiosaston ja työnantajien välillä Helsingissä allekirjoitettiin.

Suomen leipuri- ja konditoriatyöntekijät kokoontuivat syyskuussa 1906 toiseen edustajakokoukseensa Helsinkiin perustamaan Suomen Leipurityöntekijän ammattiliittoa. Paasivuori oli kokouksessa ammatillisen liittovaliokunnan sihteerin roolissa ja alusti kahdeksan tunnin työaikalaista. Vaikka leipomoiden työaikarajoituksista oli saatu aikaan sopimus Helsingissä, oli koko maan tilanne edelleen huono. Paasivuoren kannustamana leipomotyöntekijät päättivät, että lain säätäminen alalle olisi välttämätöntä. Paasivuori esitti, että olisi ryhdyttävä koko maata koskevaan lakkoon, jos työaikauudistusta ja yötyökieltoa ei saataisi muuten aikaan. Paasivuori sai tehtäväkseen esittää kokouksessa päätetyt vaatimukset uudelle eduskunnalle: eduskunnan tulisi välittömästi ottaa käsiteltäväkseen lakiesitys leipomoiden yötyön poistamiseksi. Paasivuori ryhtyi edistämään leipomotyöntekijäin asiaa SDP:ssä ja sen eduskuntaryhmässä. Hän kirjoitti asiasta kirjeen SDP:n toimikunnalle, joka käsitteli sitä lokakuussa 1906.²²

Neitsytpuhe leipomojen yötyöstä

Leipomolain käsittely oli eduskunnan työläisedustajien ensimmäinen koetinkivi touko-kesäkuussa 1907. Paasivuori valittiin

---

21 Matti Paasivuori, Yötyön poistaminen Helsingin leipomoista, *Leipuri* 1.5.1905. Leipomotyöntekijäin päätökset 26.4.1905.

22 SDP ptk. 13.10.1906 CA2 TA, Paasivuori valittiin Yrjö Sirolan kanssa Leipurityöntekijäin liiton tilintarkastajiksi.

täysistunnossa toukokuun lopulla 1907 työväenasiainvaliokuntaan, jota johti puolueveteraani Nils Robert af Ursin. Vanha vuosina 1904–1905 laadittu esitys leipomolaista tuli eduskunnan käsittelemään. Työväenasiainvaliokunta laati siitä mietintönsä ja teki leipomotyöntekijäin vaatimukset huomioiden esityksen leipomoiden työaikalaiksi. Puheenjohtaja Ursinilla oli sen käsitelyssä tärkeä asema.

Matti Paasivuori piti toukokuun viimeisenä päivänä 1907 ensimmäisen eduskuntapuheensa, jonka aiheena oli leipomolaki. Hän esitti yötyön kieltämistä ja kahdeksan tunnin työaikaa. Lakiesityksen mukaan työaika olisi voinut olla aamulla kello viidestä illalla yhdeksään kahdessa kahdeksan tunnin vuorossa. Hän esitti sunnuntaityön poistamista alalta kokonaan ja palkanmaksua ainoastaan rahassa. Paasivuori kuvaili leipomotyöntekijäin huonoja työoloja sekä niistä johtuvia sairauksia, jotka aiheuttivat vaaraa myös kuluttajille. Hankalien työaikojen takia leipomotyöntekijät olivat usein naimattomia henkilöitä.²³ Paasivuoren mukaan työnantajat eivät halunneet luopua tippaakaan ”riisto- eli nylkemisoi-keudesta”. Paasivuori esitti yötyön rajoittamista viiteen kertaan vuodessa. Lisäksi asuminen työnantajan luona ja tämän ruuissa oli kiellettävä, koska se oli selvä merkki orjuudesta. Työväenasiainvaliokunta käsittelee lakialoitetta useaan otteeseen ja päätyi lopulta yksimielisesti siihen, että yötyö tulisi poistaa, työaika tulisi olla kahdeksan tuntia päivässä ja palkka tulisi maksaa ainoastaan rahassa.²⁴ Paasivuorella oli suuri vaikutus lakialoitteen sisältöön ja hän oli siihen tyytyväinen.

Leipomolaki palautettiin useaan kertaan suureen valiokuntaan, ja joka kerta se lievensi esitystä työnantajille suotuisammaksi. Paasivuoren mukaan valiokunta suorastaan ”pilasi sen”. Ursin kirjoitti suuren valiokunnan mietintöön sosialidemokraattien vastalauseen,²⁵ jota myös Paasivuori kannatti. Asiaa käsiteltiin

---

23 Edustaja Paasivuori VP 31.5.1907.

24 Työväenasiainvaliokunnan ptk. 31.5., 5.6., 11.6., 13.6.1907, Eduskunnan ark. Puoluesihtööri J. K. Kari kirjoitti perustelut leipomolakiin.

25 SDP eduskuntaryhmän kertomus 1907 s. 19, TA, Rahikainen Marjatta 1986 s. 218.

eduskunnassa kaikkiaan kuusi kertaa. Puheenvuoroja käytettiin 103 neljässä täysistunnossa, kahdessa valiokunnassa ja kolmessa suuren valiokunnan käsittelyssä.²⁶ Lopulta leipurilaki hyväksyttiin 22.10.1907 kolmannessa käsittelyssä. Muutoksista huolimatta siitä tuli ennakoitua radikaalimpi. Paasivuorikin piti tulosta siedettävänä. Työajaksi leipomoissa määrättiin enintään 48 tuntia viikossa ja 10 tuntia päivässä, ja lisäksi yö- ja ylityötä rajoitettiin ja siitä määrättiin maksettavaksi 50 prosentilla korotettua palkkaa. Työ sunnuntaina ja juhlapyhinä kiellettiin kokonaan. Säästösten rikkomisesta määrättiin sakkorangaistus. Leipomolaki oli Suomen ensimmäinen merkittävä aikuisten työntekijöiden työaikaa rajoittava laki. Se astui voimaan heinäkuun alussa 1909 työnantajien, erityisesti sokerileipureiden ja kondiittoreiden äänekkäistä vastalauseista huolimatta.

Paasivuoren usean vuoden perehtyneisyys leipomoiden työoloihin palkittiin ensimmäisenä eduskuntavuonna leipomolailla. Se oli Paasivuoren mielestä hänen tekemistään lakialoitteista tärkein, koska se tarkoitti samalla läpimurtoa aikuisten työajan lakisääteisessä lyhentämisessä. Ennen itsenäisyyden aikaa leipomolaki oli yksi harvoista saavutuksista työsuojelun alalla. Laki koski kuitenkin vain muutamia tuhansia työntekijöitä, ja Paasivuori jatkoi työtään yleisen työaikalain saavuttamiseksi.²⁷ Leipurit pitivät työväenasiainvaliokunnan puheenjohtajaa Ursinia leipomolain isänä²⁸ mutta kävivät vuosittain myös Matti Paasivuoren haudalla osoittamassa hänelle kiitollisuutta tehdystä työstä.

---

26 SDP eduskuntaryhmän kertomus 1907 TA, Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 225.

27 Paasivuori vastusti myöhemmin työnantajien kaikkia aloitteita pidentää leipomoiden työaikaa ja sallia yötyö koneellistumisen tai työn keventymisen perusteella, Matti Paasivuori, Leipomolain kumoaminen ja hallituksen uudet esitykset, *Suomen Ammattijärjestö* joulukuu 1926 s. 221.

28 Rahikainen Marjatta 1986 s. 221.

Elinkeinolaki ja orjakontrahdit eduskuntakäsittelyssä

Eduskunnan hajotuksen jälkeen heinäkuussa 1908 pidetyissä vaaleissa SDP sai 84 edustajaa, neljä paikkaa enemmän kuin vuotta aiemmin. Eduskunnan valiokuntien asema ei ollut vielä vakiintunut, eikä ollut varmaa, asettaisiko porvarisenemmistöinen eduskunta toisille valtiopäiville lainkaan työväenasiainvaliokuntaa. Paasivuori ja eduskuntaryhmä puolustivat sen säilyttämistä, ja näin myös tapahtui.²⁹ Valtiopäivät kokoontuivat elokuun alussa 1908 ja päättivät säilyttää työväenasiainvaliokunnan, jossa elinkeinolain käsittelyä jatkettiin. Se oli tärkeä laki myös palkkatyöntekijöille, sillä Suomessa ei vielä ollut yhtenäistä työsopimuslakia. Elinkeinolaissa olleet säädökset työsopimuksista koskivat ainoastaan teollisuus- ja käsityöammatteja sekä kauppaa. Elinkeinolain järjestyssäännöillä oli tärkeä asema, sillä ne määrittivät työoloja sekä työssä oppivien asemaa.³⁰

Paasivuorella oli paljon huomautettavaa senaatin elinkeinolakiesitykseen. Siihen sisältyi mahdollisuus pitkien määräaikaisten työsopimusten tekemiseen. Paasivuori kutsui niitä orjakontrahdeiksi. Hän laati vuonna 1908 sosialidemokraattiselle eduskuntaryhmälle lentolehtisen otsikolla *Elinkeinolaki ja orjakontrahdit*. Siinä hän hyökkäsi voimakkaasti elinkeinolain uudistusesitykseen sisältyviä työ- ja oppisopimuslain huononnuksia vastaan. Paasivuori kritisoi erityisesti sitä, että oppisopimus oli suunniteltu hyödyttämään vain työnantajia, kun sen sai tehdä kolmeksi tai viideksi vuodeksi ilman irtisanomisoikeutta. Nämä olivat hänen mielestään selviä orjakontrahteja. Paasivuori moitti voimakkaasti sitä, että työnantajat pyrkivät kirjallisilla sopimuksilla estämään oppilaiden poislähdön ja paikanvaihdon. Tämä oli huononnuksia, sillä aiemmin käytössä olleiden suullisten sopimusten perusteella paikanvaihdokset olivat olleet kahden viikon irtisanomisajalla mahdollisia. Pitkät irtisanomisajat eivät olleet työläisten edun mukaisia, sillä niiden rikkomisesta oli ankarat rangaistukset. Paa-

29 *Suomen Sosialidemokraatti* 27.6.1908, Sos.dem. eduskuntaryhmän ptk. 10.2.1928 TA.

30 Elinkeinolaki, 1908. Esit. No 6 MP ark. HF 2 TA.

sivuoren mukaan sivistysmaissa ammattimiehiä tulisi kouluttaa ammattikouluissa eikä orjuudessa. Hänen mielestään irtisanomisaikaa ei tulisi lainkaan kirjata lakiin, sillä esimerkiksi rakennuslalla siitä oli koitunut etua vain työnantajille.³¹

Orjakontrahdeilla Paasivuori tarkoitti erityisesti palkollissääntöä, joka määritteli palvelusväen asemaa vuodesta 1865. Palkollissäännön tarkoitus oli irtolaisuuden torjuminen ja edullisen maataloustyövoiman saaminen. Paasivuorella oli nuoruudestaan omaa kokemusta rengin ja palkollisen elämästä. Vuonna 1904 hän kirjoitti *Työmieheissä* Helsingin pitäjässä käytössä olleista palkollissääntöön perustuvista järjestyssäännöistä, jotka sallivat isännälle oikeuden ruumiilliseen kuritukseen. Asia sai paljon tilaa työväenlehdissä. Maaseudun palvelusväellä ja kaupunkien palvelijattarilla oli runsaasti velvollisuuksia eikä minkäänlaisia oikeuksia. Heillä oli mahdollisuus vaihtaa paikkaa vain kerran vuodessa. Paasivuori nimitti voimassa olevia lakeja orjalaieiksi.³²

Palkollisten aseman määrittäminen tuli 1907 ajankohtaiseksi, kun elinkeinolakia uusittiin. Uudistaminen oli ollut vireillä vuodesta 1899. SDP vaati jo ensimmäisessä vaaliohjelmassaan palkollissäännön kumoamista ja palvelijain ja palvelijattarien aseman turvaamista isäntien mielivallalta. Paasivuori puhui useaan kertaan palkollissäännön kumoamisen puolesta vuosien 1907 ja 1908 valtiopäivillä ja työväenasiainvaliokunnassa. Hän teki eduskunnassa läheistä yhteistyötä Palvelijain liiton ja Helsingin Palvelijatyöryhdistyksen puheenjohtajan Miina Sillanpään kanssa. Paasivuori oli itsekin Palvelijain liiton hallinnon jäsen.

SDP tuki ohjelmassaan ja eduskunnassa Palvelijain liiton päätöksiä. Tavoitteena oli saada palvelusväelle työsopimus, joka takaisi samat oikeudet kuin muillekin työntekijöille: muun muassa rahapalkan, 10 tunnin työajan, vapaa-aikaa yhtenä iltana viikossa ja sunnuntaisin sekä palkallisen kesäloman. Sosialide-

---

31 Matti Paasivuori, Elinkeinolaki ja orjakontrahdit 1908 s. 10, Matti Paasivuori, Laki työsopimuksista. Mitä se sisältää? *Suomen Ammattijärjestö* lokakuu 1908 s. 55, Elinkeinolaki MP ark. HF2 TA, VP 6.3.1908.

32 -ll-, Orjakontrakti, *Työmies* 10.11.1904, M.P-ri, Rengin muistelmia. *Suomen Työväen Joulu VIII* 1926.

mokraattisen eduskuntaryhmän nimissä Miina Sillanpää teki vuosina 1907–1917 eduskunnassa kahdeksan esitystä tai aloitetta palkkaussäännön kumoamiseksi ja palvelijoiden rinnastamiseksi muihin työntekijöihin.³³ Paasivuori tuki näitä aloitteita.³⁴ Vasta vuoden 1922 työsuojelulaki kumosi vanhan palkollissäännön.

Puoluejohtajaksi 1909

SDP:n taloudenhoitaja Emil Perttilä erosi tehtävästään maaliskuussa 1909, kun tuli ilmi, että hän oli kavaltanut rahaa puolueen kassasta. Skandaalin seurauksena myös puheenjohtaja Edvard Valpas jätti tehtävänsä. Paasivuoren oli toukokuussa 1909 suosituttava puheenjohtajaksi. Samaan aikaan käytiin kolmannet valtiopäivävaalit, kun keisari oli jälleen hajottanut eduskunnan. SDP sai 84 paikkaa kuten edellisissäkin vaaleissa.

Eduskunnan hajottamisten takia Paasivuoren alkuinnostus parlamentaariseen työhön alkoi hiipua. Eduskunnan toiminta oli pakostakin tehotonta. Siksi hän vastusti sitä, että toimettomuutta lisättäisiin entisestään kansanedustajien pitkällä kesälomalla. Eduskunta päätti kuitenkin kahden ja puolen kuukauden kesälomasta. Paasivuori puhui eduskunnassa työsuojelusta ja naisten yötöiden kiellosta. Osa sosialidemokraattisista kansanedustajista ajoi yötökieltoa vain naisille, mutta Paasivuori vaati, että yötö olisi kiellettävä kaikilta, ellei se ollut osa kahdeksan tunnin vuorotyötä.³⁵

Vuonna 1909 SDP juhli kymmenvuotista taivaltaan. Sen johdosta Työväen Sanomalehtiosakeyhtiö julkaisi Yrjö Sirolan toimittaman kirjasen *Kymmenen vuotta Suomen työväenpuolueen muistoja ja ennätyksiä 1899–1909*. Paasivuori laati siihen muis-

---

33 VP 6.3.1908, Sulkunen Irma 1989 s. 33, Pylkkänen Anu 2006 s. 91, J.K. Kari, Matti Paasivuori 1917 s. 434.

34 Sosialidemokratisen puolueen vaaliohjelma 1906 SDP HDA1 TA, Paasivuori Matti, *Työmies* 302/1907, 4-5/1908, Kirjansitojain liittohallinto, *Työmies* 9.3.1908.

35 Sos.dem. eduskuntaryhmä ptk. 4.6.1909, 12.6.1909, 20.9.1909 TA.

telmakirjoituksen otsikolla *Helsingin paikallisen työväenpuolueen perustamisesta vuonna 1898*. Hän oli 1909 yhtä aikaa juhlihan puolueen, Ammattijärjestön ja kirjan julkaisijatahon puheenjohtaja. Voisi olettaa Paasivuoren ainakin hetken olleen tyytyväinen työväenliikkeen kymmenvuotiseen taipaleeseen. Mutta puolueen onnettomat talousasiat pilasivat ilon.

Paasivuori avasi ennätykselliset viisi päivää kestäneen puoluekokouksen syyskuussa 1909 Kotkassa. Kokouksen huomio meni lähestulkoon Perttilän kavallusjutun selvittämiseen ja eduskuntaryhmän työn arvosteluun. Muutenkin puoluekokouksen tunnelma oli sortokauden ja jatkuvien eduskunnan hajotusten takia painostava. Tilanne ei miellyttänyt Paasivuorta lainkaan.

En pitänyt asemastani, päätin mahdollisimman pian siitä erota. Syksyllä 1909 lähdin Helsingistä Kotkaan puoluekokoukseen siinä vakavassa aikeessa, etten missään tapauksessa enää anna valita itseäni puoluetoimikuntaan.³⁶

Kokous kuitenkin ehdotti Paasivuorta puheenjohtajaksi mutta tämä yritti kieltäytyä. Hän perusteli haluaan jäädä pois sillä, että oli jo monissa luottamustehtävissä ja ”monet toimet eivät vie hyvään”. Siitä osoituksena oli Perttilän tapaus. Paasivuori oli olosuhteiden takia joutunut SAJ:n puheenjohtajaksi, ja se työllisti häntä kovasti. Hän sovitteli muun muassa sahatyöläisten lakkoa heinäkuussa 1909 Kotkassa. Paasivuoren kieltäytymistä ei otettu huomioon. Eetu Salin suostutteli Paasivuorta myös SDP:n puheenjohtajaksi, jotta ammattiyhdistysliike saisi enemmän huomiota puoluekentässä.

Toveri Eetu Salin piti kokouksessa minusta sellaisen ylistyspuheen, etten siivolla pyynnöllä saanut vapautta, ja kun Viipurin läänin läntisen vaalipiirin edustajat, josta olin jo kolmannen kerran valittu eduskuntaan, ilmoittivat yksimielisesti ehdottavansa

---

36 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

minua ja Yrjö Sirolaa puoluetöimikunnan puheenjohtajiksi, niin minun täytyi alistua, vaikka vastenmielisesti.³⁷

Matti Paasivuori valittiin puolueen puheenjohtajaksi ja Yrjö Sirola varapuheenjohtajaksi seuraaviksi kahdeksi vuodeksi. Paasivuori kiinnitti erityistä huomiota puolueen talouteen ja hoiti sitä yhdessä Miina Sillanpään kanssa. Kotkan puoluekokous 1909 teki muun muassa päätöksen Työväen Arkiston perustamisesta, ja se toteutui vielä saman vuoden aikana.

SDP:n puheenjohtajuus velvoitti Matti Paasivuorta myös kansainväliseen toimintaan. Hän ei kielitaidottomana ollut innokas ulkomailla kävijä, mutta ei voinut puheenjohtajana kaikista matkoista kieltäytyäkään. Matka Sosialistisen Internationaalin kongressiin Kööpenhaminaan 1910 oli Paasivuoren ensimmäinen ulkomaanmatka. Matkalle lähtijöistä käytiin kiistaa veteraanien ja nuorten kesken. Lopulta Kööpenhaminaan matkasi peräti 23 työväenjärjestöjen edustajaa, ja myös naiset pitivät Kööpenhaminassa oman kokouksensa.³⁸ Suomalaiset nostivat Suomen sorretun aseman Venäjän alaisuudessa keskustelun aiheeksi. Paasivuorelle kokouksen anti jäi matkatovereiden tulkkauksen varaan. Kokouksen päätökset ja anti julkaistiin työväenlehdissä.

Työsuojelun ja työaikalakien puolesta

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä painatti 1909 eduskuntavaaleja varten Paasivuoren tekemän 14-sivuisen julkaisun *Kahdeksantuntinen työpäivä ja suojelulaki koko palkkaköyhälistölle*. Eduskuntaryhmä tilasi lentolehtisen Paasivuorelta, ja kirjoittaja sai siitä pienen korvauksen, 25 markkaa. Paasivuoren mukaan

---

37 SDP puoluekok. Ptk. 1909 s. 245, Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

38 Soikkanen Hannu 1961 s. 277. Matka alkoi 23.8.1910 Polaris-laivalla. Kongressissa oli edustettuna 24 maata ja lähes 900 edustajaansa. Paasivuori otti hytissä Matti Turkian yöksi viereensä, koska tälle ei riittänyt omaa sänkyä.

työpäivää tulisi lyhentää, jotta työläiset saisivat aikaa hoitaa terveyttään, sivistää itseään ja ottaa osaa perhe-elämään. Työajan lyhentäminen edistäisi raittiutta, kun työläiset kehittäisivät itseään henkisesti. Paasivuori todisti ulkomaisin esimerkein, että työläiset tekivät saman työn kahdeksassa tunnissa kuin 12 tunnissa, jos he saivat saman palkan. Senaatin antama lakiesitys 1909 työpäivän lyhentämisestä ei tyydyttänyt Paasivuorta, sillä laki ei olisi koskenut kaikkia palkkatyöntekijöitä. Paasivuori leimasi esityksen taantumukselliseksi ja vaati 48 viikkotyötuntia kaikille työläisille leipomolain mallin mukaisesti.³⁹

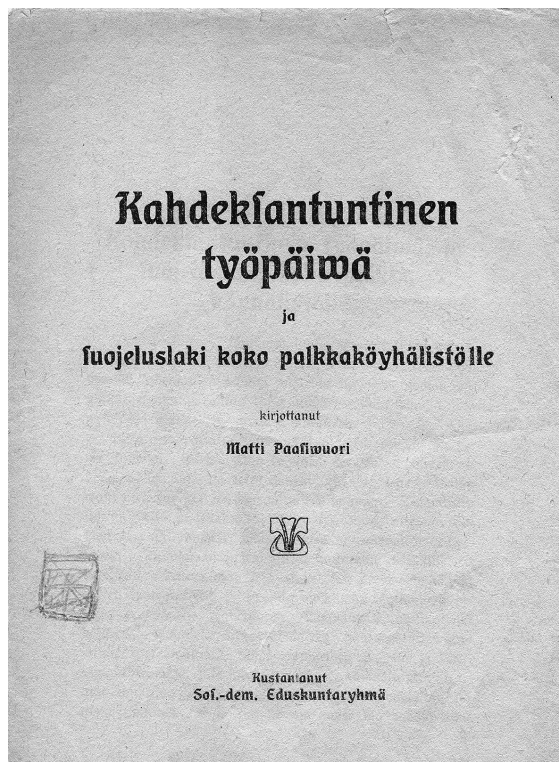
Työväensuojelulainsäädäntöä tarkistamaan asetettu komitea, jonka jäsen Paasivuori oli, esitti, että työajan tulisi olla enintään 60 tuntia viikossa eli 10 tuntia päivässä. Paasivuori ajoi kansainvälisen työväenliikkeen vaatimusta kahdeksan tunnin työpäivästä ja 48 tunnin työviikosta ja jätti komiteanmietintöön eriävän mielipiteen. Siinä hän esitti, että työaikasäädösten tulisi koskea myös metsätyötä ja maataloutta. Lisäksi hän vaati ammattiyhdistyksille oikeutta valita työläistarkastajia ja palkkatyöläisnaisille palkallista lomaa synnytyksen jälkeen. Suomen Ammattijärjestö tuki yksimielisesti puheenjohtajansa esityksiä.⁴⁰

Työaikaa ei saatu rajoitetuksi, koska työnantajapuoli vastusti asiaa ankarasti. Teollisuus väitti kilpailukykynsä heikkenevän ja sen vaikuttavan negatiivisesti nimenomaan vientiteollisuuteen. Keisari kuunteli työnantajia eikä vahvistanut teollisuuden työaikaa rajoittavia säädöksiä eikä asetusta teollisuustyöstä. Vaikka työsuojelulait olisi hyväksyttykin, ei niillä Paasivuoren mukaan olisi ollut merkitystä ellei niiden toteutumista voitaisi valvoa:

---

39 Paasivuori Matti, Kahdeksantuntinen työpäivä ja suojelulaki koko palkkaköyhälistölle 1909 s. 12. Lasku kirjoituksesta 22.4.1909, SDP eduskuntaryhmä 1909 TA. Lakiesityksestä oli jätetty palveluala eli kauppa ja ravintolat ja pienet käsityöliikkeet pois. Laki koski suurteollisuutta ja kaupunkien rakennustoimintaa ja se salli 60 tunnin työviikon ja 120 tunnin ylitöiden teettämisen vuodessa ilman korotettua palkkaa.

40 Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 223, 225.

Paasivuori oli asiantuntija työaikakysymyksessä. Hän oli itse ollut 1890-luvulla johtamassa kirvesmiesten lakkoilua kymmenen tunnin työpäivän puolesta. Puolueohjelma tavoitteli kahdeksan tunnin työpäivää kaikille palkkatyöntekijöille. Paasivuori kirjoitti sosialidemokraattiselle eduskuntaryhmälle aiheesta kirjasen vuonna 1909.

Kaikissa teollisuusmaissa, missä on säädetty työvälle suojeluslakeja, on tultu siihen kokemukseen, ettei työnantajat sanottuja lakeja noudata, ellei valtion puolesta järjestetä riittävää ja tehokasta valvontaa.⁴¹

---

41 M.P-ri, Katsaus työväensuojeluslakien kehitykseen, *Suomen Ammattijärjestö* 7/1909 s. 110, M.P-ri, Asetus ammattivaaralta suojelemisesta, *Suomen Ammattijärjestö* 12/1909 s. 202, M.P-ri, Työväenasiat eduskunnassa eli miten porvarit ajavat työväen asiaa, *Työväen Kalenteri IV* 1911 s. 103.

Tästä syystä hän teki jatkuvasti eduskunta-aloitteita ammattientarkastajien määrän lisäämiseksi.

Vuoden 1909 valtiopäivillä senaatti antoi asetusesitykset työväensuojelusta, teollisuusammattityöstä, ammatinvaaralta suojelemisesta sekä ammattientarkastuksesta. Paasivuori oli näitä asioita selvittävien komiteoiden jäsen. Senaatin esitykset olivat Paasivuoren mielestä kuitenkin useassa oleellisessa kohdassa huonommat kuin komitean ehdotukset. Paasivuori ja muut sosialidemokraattiset edustajat tekivät työväenasiainvaliokunnassa muutoksia senaatin esityksiin. Eduskunta käsitteli teollisuudessa ja eräissä muissa ammateissa tehtävää työtä koskevaa asetusta kahden viikon ajan. Eduskunta onnistui palauttamaan siihen yötyön rajoituspykälän, kohdat ammatinvaaralta suojelemisesta ja ammattientarkastuksesta. Senaatti vitkasteli niiden toimeenpanton kanssa ja kehotti teollisuushallituksen työtilastollista osastoa tekemään tutkimuksen uudistusten seurauksista. Porvarilliset puolueet toivoivat, että tutkimus osoittaisi lakien olevan haitallisia elinkeinoelämälle, jolloin ne voitaisiin hylätä.⁴²

Paasivuorella ei ollut lainkaan ymmärrystä niille, jotka suhtautuivat välinpitämättömästi työntekijöiden terveyteen eivätkä ottaneet työn aiheuttamia vaaroja ja vammautumisen riskejä tosissaan. Hän huusi eduskunnassa lakien vastustajille, että ”te tahdotte työväen kuristulakeja ettekä suojeluslakeja”.⁴³ Senaatin työsuojelu- ja tapaturmalakiesityksessä jäivät yhä kaikki yksikerroksisten rakennusten työmaat ja pienet käsityöliikkeet tapaturmavakuutuksen ulkopuolelle. Paasivuori piti lakia aikansa eläneenä ja kutsui sitä ”taantumusmieliseksi” ja ”pikkuporvarillisuutta” suosivaksi. Hän teki yksityiskohtaisia korjauksia lakiin ja esitti kuolemantapausten johdosta maksettavien summien ko-

---

42 M.P-ri, Työväen suojeluslaki eduskunnan työväenasiain valiokunnassa, *Lastu* 3/1909, Paasivuori Matti 1924 s. 116, Kettunen Pauli 1994 s. 84. Eduskunta teki työväenasiainvaliokunnan esitykseen huononnoksia: lain vaikutusala supistettiin, yötyö sallittiin eikä sunnuntaityöltä ehdotettu sadan prosentin palkankorotusta. Keskustelusta tuli yli 200 -sivuinen pöytäkirja.

43 Uudet suojeluslait ja nuoriso, *Tuohus* 1.11.1909 s. 35.

rottamista ja vaati lesken ja lasten aseman huomioon ottamista: ”Leskelle on vaadittava korvausta vähintään 2/5 vainajan työansiosta. Ja lapselle siksi kunnes on täyttänyt 18 vuotta vähintään 1/5 vainajan työansioista.”⁴⁴

Teollisuushallitus ehdotti syksyllä 1910 senaatille työväensuojelua käsittelevien asetusten hylkäämistä. Myös Suomen yleinen työnantajaliitto esitti komiteanmietinnössä samaa, koska asetukset nostaisivat työnantajien mielestä työntekijöiden palkkoja ja lisäisivät tuotantokustannuksia. Helsingin työläiset järjestivät 13.11.1910 tukilakon työsuojeluasetusten puolesta ja vaativat niiden hyväksymistä. Paasivuori oli vitkuttelusta raivoissaan:

Työväen suojelulakien suhteen herrat vehkeilevät ja uhkaavat. Eduskunnan 1909 toisilla valtiopäivillä hyväksymät työväensuojelulait ovat vielä vuoden kuluttua esittämättä hallitsijan vahvistettaviksi.⁴⁵

Asetuksia kierrätettiin valiokunnissa, missä ne lepäsivät vuoteen 1914. Keisari vahvisti niistä lopulta 1914 vain yhden eli asetuksen ammatinvaaralta suojelemisesta. Se määräsi, että työnantajan tuli suojella työntekijää hänen työssä ollessaan ja edellytti terveydenhoitoa teollisuustyöväelle sekä ennaltaehkäiseviä säädöksiä tapaturmien ja tulipalon varalta. Paasivuori oli hyvin tyytymätön tähänkin asetukseen, koska se oli ”ainoastaan muutamissa kohdissa vähän parempi voimassa olevaa työväen suojelusta koske-

---

44 M.P-ri, Tapaturmavakuutuslain epäkohdat, *Sosialistinen Aikakauslehti* 40/1908, Matti Paasivuori, Työväensuojelulain uudistus, *Suomen Ammattijärjestö* 3/1909 s. 37, M.P-ri, Katsaus työväensuojelulakien kehitykseen, *Suomen Ammattijärjestö* 7/1909 s. 19, M.P-ri, Tietoja työväen oikeuksista, *Työväen Kalenteri* 1909. Sosialidemokraatit uusivat 1911 kaikki anomuksensa työväensuojeluasetuksista. Paasivuori oli 1910 laatimassa tapaturmavakuutuslakialoitetta, jonka hän uusi 1911 ja 1912. Se hyväksyttiin 1914 eduskunnassa, mutta ei edennyt.

45 M.P-ri, Työväenasiat eduskunnassa eli miten porvarit ajavat työväen asiaa, *Työväen Kalenteri* IV 1911 s. 103.

vaa asetusta.”⁴⁶ Uusi asetus korvasi vuoden 1889 asetuksen ja tuli voimaan vuoden 1916 alusta. Tapaturmavakuutuksen uusiminen sai vielä odottaa.

Eduskuntatyö junnasi paikoillaan

Eduskunta hajotettiin marraskuussa 1909 jo toisen kerran saman vuoden aikana. Tällä kertaa syy oli se, että eduskunta ei ollut hyväksynyt Venäjän armeijan rahoittamista. Seuraavissa vaaleissa 1910 Paasivuoren johtaman puolueen kannatus nousi, ja SDP:n eduskuntaryhmä kasvoi 86 edustajaan. Työrauha ei kuitenkaan palannut, sillä eduskunta hajotettiin jälleen lokakuussa 1910 ja viidennet vaalit pidettiin vuoden 1911 alkupäivinä. Niissä SDP sai jälleen 86 paikkaa.

Paasivuori kirjoitti eduskuntatyöstä ahkerasti työväenlehtiin. Puheenjohtajuus velvoitti häntä esiintymään ja pitämään puheita, joissa hän yleensä käsitteli työväensuojelun tilaa ja lakien vaiheita eduskunnassa.⁴⁷ SDP ja SAJ laativat yhteisen julistuksen työväensuojelulakien puolesta. Siinä kehoitettiin järjestämään mielenosoituksia ”työväen suojelulakien tuhoamista” vastaan. Tuhoaminen tarkoitti, että porvarillinen eduskunta viivytteli niiden käsittelyä tai hylkäsi ne. Lisäksi eduskunnan hajottamiset vesittivät valmiit lakiesitykset. Työväensuojelulakien pikaista säätämistä vaativia mielenosoituksia oli vuosien 1910–1911 vaihteessa peräti 71. Niihin osallistui arviolta 30 000 mielenosoittajaa.⁴⁸ Ammattiyhdistysliike painosti massiivisesti joukkovoimallaan, mutta siitäkään ei ollut apua.

---

46 Eduskunta hyväksyi asetuksen vuonna 1910, Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 230, M.P-ri, Asetus ammatin vaaralta suojelemisesta, *Suomen Ammattijärjestö* 8–9/1914.

47 Vappujuhla, Matti Paasivuori eduskuntatyöstä, *Työmies* 30.4.1910, Ylioppilaiden Sosialidemokr. Yhdistys, *Työmies* 4.12.1909, Työväensuojelu-lakeja selostaa Matti Paasivuori, Suuri Yleinen kokous, *Työmies* 16.10.1909.

48 SDP toim.kert. 1910–1911 SDP CA4 TA.

Vuosi 1911 oli todennäköisesti SDP:n puheenjohtajan Matti Paasivuoren vaikutusvaltaisin kausi omassa eduskuntaryhmässään. Hänet valittiin eduskunnassa useampaan valiokuntaan, muun muassa työväenasiainvaliokuntaan ja suuren valiokunnan jäseneksi. Hän sai helmikuun alussa myös eniten ääniä, kun sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän puheenjohtajaa valittiin. Tässä haastavassa tehtävässä Paasivuori ei viihtynyt, ja hän luopui siitä viikon sisällä. Hän perusteli luopumistaan sillä, ettei hän voinut olla yhtä aikaa ryhmän puheenjohtaja ja suuren valiokunnan jäsen. Hän oli puolueen puheenjohtaja eikä halunnut omia itselleen toista keskeistä tehtävää. Eduskuntaryhmän puheenjohtajalta edellytettiin monipuolista tietoa ja taitoa eri alojen lainsäädännöstä. Suuressa ryhmässä oli myös kova paimentaminen. Ristiriitojen sattuessa puheenjohtaja joutui aina tuleen. Tehtävä saattoi tuntua hänestä ylivoimaiselta, eikä hän koskaan myöhemminkään pyrkinyt siihen.⁴⁹

Paasivuori hävisi Sulo Wuolijoelle, kun sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä äänesti eduskunnan varapuhemiesehdokkaasta. Paasivuori tuli 1911 yllättäen porvarillisten puolueiden äänillä valituksi Suomen Pankin valtuusmieheksi. Porvaripuolueet eivät halunneet antaa maalaisliittolaisille yhtään paikkaa pankkivaltuuskunnassa ja äänestivät siksi Paasivuorta. Paasivuorella oli tuona vuonna lukuisia luottamustehtäviä, kun hänestä tuli vielä loppuvuodesta 1911 SAJ:n puheenjohtaja. Sen sijaan SDP:n puheenjohtajuuden hän luovutti marraskuun 1911 puoluekokouksessa O.W. Kuusiselle, mutta jäi puolueen varapuheenjohtajaksi. SDP:n ja SAJ:n kaksoispuheenjohtajuuteen ei enää menty, kuten vuonna 1909.

Paasivuoren paluu SDP:n johtoon tapahtui jo kahden vuoden kuluttua, kun puoluekokous 1913 valitsi hänet suurella äänten enemmistöllä puheenjohtajaksi. Oskari Tokoi hoiti nyt tunnolli-

---

49 SDP eduskuntaryhmän ptk. 1.2.,6.2.1911 TA. Paasivuori valittiin puheenjohtajaksi 1.2. ja hän luopui siitä 6.2.1911. Paasivuori ei 1911 ottanut kaikkia hänelle tarjottuja luottamustoimia vastaan eikä myöskään suostunut HTY:n edustajaksi Helsingin työnvälitystoimiston johtokuntaan, HTY toim.kert. 1912 s. 5.

sesti SAJ:ta, joten Paasivuori saattoi ottaa puolueen hoidettavakseen. Puoluekokous kielsi sosialidemokraattista eduskuntaryhmää asettamasta puhemiesehdokasta, koska eduskunta oli porvarillinen. Paasivuori oli Valppaan ja Tokoin kanssa sillä kannalla, että sosialidemokraattien tulisi äänestää puhemiesvaalissa tyhjää.⁵⁰ Miesten oli pyörrettävä päätöksensä, sillä Tokoin oli lopulta suostuttava kompromissina puhemiesehdokkaaksi. Näin hän yllättäen tuli valituksi eduskunnan puhemieheksi. Puhemies oli valittava, jotta eduskuntaa ei tämän muotopykälän takia olisi hajoitettu heti kättelyssä. Sosialidemokraattien kannalta ongelmallista oli, että eduskunnan puhemiehen piti vanhoja uskollisuutta keisarille. Tästä syystä puhemiesehdokkaita ei löytynyt. Kun Tokoi suostui tehtävään, O. W. Kuusinen vaati eduskuntaryhmässä hänen eroaan. Tokoi ja Paasivuori olivat kuitenkin realisteina sitä mieltä, että tilannetta ei pitäisi enää pahentaa. Paasivuori kuvaili Suomen vaikeaa asemaa Venäjän vallan alla:

Me saamme joka viikko ja joka kuukausi viestiä ja sanomia uusista sortohankkeista. Taantumus on eräillä aloilla jo edistynyt pitemmälle kuin mitä se oli kuuluisaksi tulleen Bobrikovin aikana... tämä taantumus se on hyvin ehkäisevästi vaikeuttanut eduskunnan työtä ja ponnistuksia.⁵¹

Työttömyysavustusten vaikeus

Työttömien avustaminen tapahtui pääasiassa kunnallisen köyhäinhoidon kautta sekä kuntien ja valtion järjestämien hätäaputoiden muodossa. Ammattiosastojen ja myöhemmin ammatiliittojen työttömyyskassoihin kuului hyvin vähän jäseniä, ja kassojen myöntämät avustukset olivat pieniä. Sosialidemokraatit esittivät säännöllisesti valtion budjettiin varoja työttömien työllistämiseksi. Paasivuori kuului toimikuntaan, joka valmisti

---

50 SDP puoluekok. ptk. 1913 s. 49, 113.

51 Matti Paasivuori, SDP puoluekok. ptk. 1913 s. 22.

työttömien avustamiskysymystä. Ensimmäisillä valtiopäivillä ja uudelleen 1908 Paasivuori teki puoluesihteerin Matti Turkian kanssa anomuksen työttömien avustamisesta ja komitean asettamisesta laatimaan lakia työttömyysvakuutuksesta. Komitean oli tarkoitus selvittää, ”mitä tällä alalla on tehty muualla ja mitä voitaisiin meillä tehdä”.⁵² Senaatti asetti kyseisen komitean 1908, ja Paasivuori ja Miina Sillanpää tulivat sen jäseniksi. Paasivuori oli innostunut komitean työstä ja auttoi sitä hankkimaan tietoa ja kentältä. Hän sai marraskuussa 1908 SDP:ltä luvan lähettää työttömyyttä selvittelevä kyselykaavake puolueen järjestöille.⁵³ Paasivuoren aktiivisuus johtui siitä vakavasta puutteesta, että luotettavaa tietoa työttömistä ei ollut. Kun todisteet työttömyydestä puuttuivat, heidän hyväkseen oli vaikea toimia. Paasivuori ei siksi esimerkiksi 1910 kannattanut välikysymyksen tekemistä työttömyydestä vaan totesi: ”Ammattijärjestöjenkin työttömyys-tilasto vain nolaa työläisiä ja työväenjärjestöjä, voivatpa ne olla vahingollisia koko asialle; niin huonosti työttömät ovat täyttäneet tehtävänsä”.⁵⁴ Työnvälitystoimistojen tilastoista ei myöskään selvinnyt se, kauanko työttömät olivat olleet työttöminä. Valtion ja työväenjärjestöjen keräämät tilastot olivat yleensä hyödyllisiä lainsäätäjille⁵⁵, mutta työttömyystilastojen laatimisessa esiintyi suuria ongelmia.

Työttömien tukeminen valtion varoista raha-avustuksin oli radikaali ajatus, joka eteni Suomessa hyvin hitaasti. Paasivuori valmisti 1909 eduskuntaryhmälle anomusehdotusta, joka tähtäsi työttömille myönnettäviin raha-avustuksiin, jotka työväenjärjes-

52 Työväenasiainvaliokunta 12.6.1907, VP 6.3.1908, Sos.dem. eduskuntaryhmän valmistusvaliokunnan ptk. 4.10.1908 TA, Matti Paasivuori (Hälsberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916

53 SDP toim.kert. 1908–1909 SDP CA2 TA. Työttömyyskomitea laati kolme julkaisua. Ensimmäinen käsitteli työttömyysvakuutusta ulkomailla ja toinen työttömyyttä Suomessa marras- ja joulukuussa 1908 ja tammi- ja helmikuussa 1909. Tätä tilastoa varten käytettiin puolueen osoiterekisteriä. Kolmas julkaisu oli itse komitean mietintö vuodelta 1911.

54 Sos.dem. eduskuntaryhmä ptk. 10.3.1910 TA.

55 Kettunen Pauli 1994 s. 58–59.

töt voisivat jakaa.⁵⁶ Hän esitti eduskunnalle useana vuonna määrärahan myöntämistä ammattiliittojen työttömyysapukassoille, jotka jakaisivat raha-avustuksia tarvitseville. Esitys perustui hänen työhönsä työttömyysvakuutuskomiteassa 1911 ja komiteanmietintöön liittämäänsä vastalauseeseen. Paasivuoren johtama SAJ tuki pakollista työttömyysvakuutusta, joka toteutettaisiin osaksi valtionavun turvin ammattiliittojen työttömyysapukassojen kautta. Myös työläiset osallistuisivat itse vakuutusmaksujen kustannuksiin.⁵⁷ Hänen anomuksensa tuesta työttömyyskassoille hyväksyttiin eduskunnassa 1914, ja asetus vahvistettiin kolme vuotta myöhemmin. Sen perusteella työttömyyskassat saivat valtionapua toimintaansa mutta hyvin tiukoin ehdoin.⁵⁸ Vuonna 1914 Paasivuoren anomus 250 000 markan myöntämisestä työttömien avustamiseksi ei mennyt läpi eduskunnassa. Työväenjärjestöt keräsivät itse tarkoitukseen 25 000 markkaa. Suomen Ammattijärjestön aloitteesta myös Helsingin sosiaalilautakunta ryhtyi avustamaan ammatillisia työttömyysapukassoja.⁵⁹

Paasivuoren mielestä työttömyysapukassat olivat työväestölle kaikkein tärkeimmät apukassat. Työttömyyskassojen perustaminen ei kuitenkaan edennyt kovin nopeasti, sillä ammattiliitot olivat heikkoja ja jäsenet vastustivat uusia kustannuksia. Jopa

56 Sos.dem. eduskuntaryhmä ptk. 12.6.1909 TA, Kalela Jorma 1989 s. 47.

57 Työttömyyskysymys, *Suomen Ammattijärjestö* 9–10/1911, M.P-ri, Työväenasiat viime valtiopäivillä, *Suomen Ammattijärjestö* 11/1914 s. 164.

58 Eduskunnan puhemies ehdotti, että Paasivuori muuttaisi esityksen anomukseksi. Paasivuori vei asian perustuslakivaliokunnan tutkittavaksi, joka oli samaa mieltä puhemiehen kanssa. Paasivuori uudisti esityksensä anomuksena 1913, mutta sitä ei ehditty käsitellä ennen kuin 1914. Eduskunnan asetus valtionavusta työttömyyskassoille vahvistettiin 2.11.1917 ja tuli voimaan vuoden 1918 alussa. Avustussummat olivat rahanarvon laskun takia pienentyneet, minkä vuoksi Paasivuori teki asiasta vuonna 1919 muutosesityksen.

59 Matti Paasivuori, Suomen ammattiyhdistysliike vv. 1914–1915, *Työväen Kalenteri IX* s. 239, Matti Paasivuori, S. Ammattijärjestön toimikunnan lausunto H:gin Sosiaalilautakunnan ehdotuksesta työttömyysapulisien myöntämisestä kunnan varoista, *Suomen Ammattijärjestö* 6/1916 s. 87. Pysyvä järjestelmä työttömyyskorvauksista tuli Suomessa vasta vuonna 1960, Kalela Jorma 1989 s. 49.

Paasivuoren oma ammattiosasto, Helsingin kirvesmiehet, päätti hylätä työttömyyskassan perustamisen, ja samoin menetteli Suomen Puutyöntekijäin liitto. Sen edustajakokouksessa 1913 Paasivuori oli työttömyyskassan perustamista valmistelevan komitean jäsen. Vaikka liittohallituksen enemmistö kannatti sitä, kokouksen enemmistö hylkäsi työttömyyskassan perustamisen.⁶⁰ Vuoden 1917 lopulla vahvistetulla työttömyyskassalailla ei ollut merkitystä työttömille, koska järjestelmä ei vielä toiminut. Sisällissodan jälkeen Paasivuori jatkoi työtä eduskunnassa sen puolesta, että valtionapua myönnettäisiin ammattiliittojen yhteydessä toimiville työttömyyskassoille. Mutta ensin kassoja oli perustettava ja niillä tuli olla lakiin perustuvat säännöt. Paasivuori laati ja tarkasti sosiaalivaltuutettuna toimiessaan useiden kassojen säännöt. Lamavuonna 1931 Paasivuori puhui viimeisen kerran työttömyyskassojen merkityksestä eduskunnassa. Työttömien avustaminen ei Paasivuoren mukaan toiminut hyvin missään maassa ilman ammattiliittojen myötävaikutusta.

***

Vuosien 1907–1917 välisenä aikana pidettiin kaikkiaan seitsemät eduskuntavaalit. Koko tuona aikana eduskunta kokoontui vain 11 kertaa. Vuoden 1914 valtiopäivien jälkeen seurasi usean vuoden tauko maailmansodan syttymisen takia, ja seuraavat valtiopäivät olivat vasta keväällä 1917. Sosialidemokraateilla oli runsaasti aloitteita Suomen vanhoillisen yhteiskuntarakenteen uudistamiseksi, mutta vain muutama niistä toteutui. Työväestö pettyi eduskuntatyön tehottomuuteen, ja tyytymättömyys maassa lisääntyi. Seitsemänsissä vaaleissa 1916 SDP sai puheenjohtaja

---

60 Sen sijaan sairas- ja hautausapukassa saatiin perustettua, koska se aiheutti vain minimaalisen jäsenmaksun korotuksen, M.P-ri, Sananen ammattiyhdistysten apukassain merkityksestä, *Lastu* 12/1914, Paasivuori Matti 1915 s. 208–209, M.P-ri, Työväen apukassat, *Työväen Kalenteri III* 1910. Paasivuori oli vuonna 1912 Tampereella selostamassa lakiehdotustaan työväen apukassojen toisessa yleisessä kokouksessa, ks. Pöytäkirja Suomen Työväen apukassojen toisessa yleisessä edustajakokouksessa Tampereella 3–5.11.1912, toim. Anton Huotari, Tampere 1913.

Kansalaiset!

**Tänään lauantaina, 1:si p:nä heinäkuuta
on ensimmäinen vaalipäivä.**

Eduskunnalla tulee nykyisen tilanteen päätyttyä olemaan arvaamaton merkitys. Ken ei ota osaa vaaleihin, on varmaan kaatuva laiminlyöntiään. Käyttäköön siis jokainen kansalaisoikeuttaan nyt kun sen käyttämiseen on tilaisuus tarjolla.

Menkää työläiset vaaleihin pannaksenne siten joukkovastalauseen elintarpeiden korkeita hintoja vastaan.

Menkää vaaleihin pannaksenne vastalauseen vanhentunutta ja köyhiä suuresti rasittavaa verotusjärjestelmää vastaan.

Menkää vaaleihin, jotta torppareille tulisi taatuksi heidän töitensä tulokset.

Menkää vaaleihin, jotta vanhuksille, sairaille ja lastensynnyttäjille voitaisiin saada hoivaa ja turvaa.

Menkää vaaleihin, jotta vihdoinkin saataisiin kauan kaivatut kunnallislait.

Menkää vaaleihin, jotta kieltolaki tulisi saatetuksi voimaan.

Menkää vaaleihin, jotta saataisiin tehokkaita työväen suoje-luslakeja.

Ja vihdoin **menkää vaaleihin** sentakia, että teillä olisi kunnol-linen eduskunta silloin kun tässä maassa on heräävä täysin uusaikainen kapitalismi, minkä heräämishetki on lähellä.

Käyttäkää oikeuttanne! Täyttäkää kansalaisvelvollisuutenne! Men-kää kerrankin vaaleihin joka nainen ja mies ja

vetäkää punainen viiva sosialidemokratisen vaaliliiton jonkun ehdokasruudun oikeanpuoliseen ylä-kulmaan.

Vaalitoimitus on alkanut kaikissa äänestysalueissa tänään kello 9 aamulla ja jatkuu sitä, kahden tunnin lomahetkeä lukuunot-tamatta, kello 8:aan illalla, jolloin suljetaan ovet.

Mene vaaleihin työläinen, sillä porvarilliset menevät myöskin. He käsittävät, että vaaleihin menemällä edistävät etujansa. Sinun tulee mennä vaaleihin niinkään etujesi takia. Ja si-nulla on moninkertainen syy ajaa etujasi, sillä sinä olet ollut sorrettu ja osaton.

Mene vaaleihin ja kehoita toveriasi tekemään sa-moin, sillä nyt jos koskaan on meidän yritettävä viedä voittoon työväenluokan yhteiset vaati-mukset.

(S. H.)

Vuoden 1916 vaaleissa SDP saavutti eduskunnassa yksinkertaisen enemistön. Venäjän keisari ei kuitenkaan kutsunut eduskuntaa koolle vuoden 1916 aikana. Vaalivoitto johti vuonna 1917 Tokoin senaatin muodos-tamiseen. Matti Paasivuori oli 1913–1917 puolueen puheenjohtaja.

Matti Paasivuoren johdolla ennätysellisen vaalivoiton ja enemmistön eduskuntaan – 103 paikkaa. Tapahtui työväen vallankumous parlamentaarista tietä, mutta Suomen työväestö ei siitä juurikaan päässyt hyötymään, koska valta oli viime kädessä Pietaris-
sa. Eduskuntakin kutsuttiin koolle vasta vuoden 1917 keväällä. Paasivuori ei laskenut saavutettua vaalivoittoa omaksi ansiokseen, vaan piti sitä olosuhteiden tuomana ilmiönä. Hän oli suurimman puolueen puheenjohtaja, mutta pääministeriehdokasta hänestä ei tullut. Oskari Tokoi suostui muodostamaan senaatin. Sen yhdeksi senaattoriksi Paasivuori vastentahtoisesti tuli, kuten jäljempänä tarkemmin selviää.

Matti Paasivuori oli suosittu työväenjohtaja, mutta hän ei ollut eduskuntaryhmässä eikä eduskunnassa johtava keskustelija eikä puheenvuorojen käyttäjä. Hän oli työväensuojelulakien tuntija, ja oli äänessä silloin, kun hänen asiantuntemustaan tarvittiin. Paasivuorelle ei puoluejohtajana muodostunut keskeistä roolia puolueessa. Hän johti puoluetoimikunnan kokouksia ja antoi jäsenten keskustella. Vain harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta hän puheenjohtajana puuttui keskustelujen sisältöön. Akateemiset puoluetoimikunnan ja eduskuntaryhmän jäsenet hallitsivat keskustelua ja linjasivat politiikan suunnan.

Ansiot lyhyistä työsuhteista ja palkkioista

Paasivuoret elivät muun työväestön keskuudessa Helsingin Kalliossa. Kallio-yhtiön kortteli oli tiiviimmin asuttu kuin yksikään toinen asuinkortteli alueella: huonetta kohti oli viisi, jopa 6–9 henkeä.⁶¹ Paasivuoren perheen ensimmäinen oma asunto käsitti huoneen ja keittiön, yhteensä 40 neliömetriä. Työväen Sanomalehtiosakeyhtiön viimeinen osakekirja (10 mk), joka oli kirvesmiehen kahden päiväpalkan arvoinen, oli myytävä vuoden 1902 lopulla. Se osoitti, että rakennusprojekti oli vienyt perheen kaikki varat, ja pienetkin tulonlähteet etsittiin. Suoriutuakseen menois-

---

61 Kivivuori Ilppo 1991 s. 57–58, 83.

ta Paasivuorilla oli aluksi kaksi alivuokralaista. Vaikka uusi koti valmistui, oma perhe, vanhemmat ja kolme lasta, joutui edelleen asumaan ahtaasti yhdessä huoneessa eli käytännössä keittiössä. Tilanne oli tyypillinen työläis- ja pienituloisissa virkamiesperheissä.⁶²

Kun Kallio-yhtiö valmistui, Paasivuori jäi vuoden 1903 alussa työttömäksi. Vaikka taantuma jatkui, perheen onneksi työväenjärjestöt ja Helsingin kaupunki tarjosivat Paasivuorelle luottamustoimia ja toimeksiantoja, joista maksettiin palkkioita. Paasivuori sai monelta taholta kokouspalkkioita; hän oli vuoden 1903 toukokuusta Työväen Sanomalehtiosakeyhtiön TSOY:n johtokunnan puheenjohtaja (17 kokousta), SDP:n puoluetoimikunnan jäsen, Helsingin työnvälitystoimiston hallintoneuvoston jäsen (kahdeksan kokousta), Helsingin kaupungin työväenopetusta järjestämään asetetun valiokunnan jäsen sekä Helsingin kaupungin hätäapukomitean jäsen. Lisäksi tulivat lehtijutut sekä puolueen ja ammattiyhdistysliikkeen puhujamatkat ja lakkojen sovittelutehtävät, joista sai palkkion ja päivärahan. Paasivuori sisäisti työväen agitaattorin ja vaikuttajan roolin yhä vahvemmin, kun huomasi, että sillä hän pystyi elättämään perheensä. Hän teki vuoden 1903 aikana päätöksen, että ei enää palaisi kirvesmiehen ammattiin. Hän hakeutui toimisto- ja agitaatiotyöhön. Paasivuori oli 37-vuotias tammikuussa 1904, kun hänet valittiin Helsingin Paikallisjärjestön HPJ:n sihteeriksi. Palkkaa hän sai aluksi 100 markkaa ja pyynnöstään seuraavana vuonna 125 markkaa kuukaudessa.⁶³ Se vastasi kokeneen kirvesmiehen kuukausipalkkaa.

Kun lasketaan Helsingin Paikallisjärjestön lisäksi Paasivuoren muut luottamustoimiin liittyvät kokoukset, hänellä ei jäänyt monta, joskus ei yhtään ainoaa iltaa viikossa perhettään varten. Vaikka Paasivuorella oli nyt päätoimi, niin hän ei vähentänyt luottamustoimiaan. Niistä ja lehtiin kirjoittelusta tuli usean kuukauden lisäpalkka vuodessa. Paasivuori oli HPJ:n sihteeri 1904–1906. Sen jälkeen alkoi taas taiteilu elannon saamiseksi kasaan.

---

62 Tanner Väinö 1947 s. 34. Väinö Tannerin perhe asui 18 neliömetrin keittiössä. Kamari oli alivuokrattu, jotta rahaa olisi elämiseen.

63 MP ark. HA2 TA.

Paasivuoren kuusilapsinen perhe vuonna 1912. Äiti Marian sylissä nuorin lapsi Urho (s. 1910), isän sylissä Aimo (s. 1907). Vasemmalta seisovat: Lempi (s. 1897), Armas (s. 1902), Toini (s. 1900) ja Arvo (s. 1905). Ottotytär Onerva tuli perheeseen vuonna 1917.

Hänen papereidensa taustat ovat täynnä laskelmia ja ennakkosuunnitelmia eri kuukausina saaduista palkkioista. Perheen tulot koostuivat hyvin monista pienistä rahavirroista, joista mikään ei ollut pysyvä. Juuri epävarmojen tulojen takia perhe eli hyvin säästeliäästi, jopa niin, että vuoden sisällä vuokralaiset sanottiin irti ja perhe sai kotinsa molemmat huoneet omaan käyttöönsä.

Matti Paasivuori jäi työttömäksi 1907, kun hänen toimeksiantonsa, Suomen Ammattijärjestön perustaminen, oli suoritettu. Hän oli tuore kansanedustaja, mutta kansanedustajat eivät saaneet kuukausipalkkaa vaan ainoastaan palkkion istuntopäiviltä, joita oli aluksi hyvin vähän. Paasivuori kykeni kuitenkin säännöllisten ja satunnaisten eduskunnan, komiteoiden ja työväenjär-

jestöjen palkkioidensa, puhematkojensa ja kirjoitustensa avulla elättämään suurenevan perheensä. Paasivuorten varallisuus nousi siinä määrin, että he pystyivät 1908 alussa ostamaan samasta rapusta toisen asunnon. Naapurissa asunut Jurvan perhe rakensi oman talon Käpylään, ja Paasivuoret ostivat heidän asuntonsa. Perheessä oli jo viisi lasta, joten lisätila tuli heille suureen tarpeeseen. Myös Paasivuoret haaveilivat omakotitalon rakentamisesta, mutta se ei ollut heille taloudellisesti mahdollista.

Perhe kasvoi. Lempin (s. 1897), Toinin (s. 1900) ja vuonna 1902 syntyneen Armaksen jälkeen perheeseen syntyi vielä kolme lasta: Arvo 1905, Aimo 1907 ja Urho 1910. Kun Maria-äidin nuorin sisko kuoli 1917, niin tämän 5-vuotias tytär Onerva jäi täysorvoksi. Hänet otettiin ottotyttyäiseksi Paasivuorten perheeseen, jolloin lapsiluku nousi seitsemään. Onervasta tuli isä-Matin silmäterä. Lasten ollessa pieniä isä kävi joskus lasten kanssa leikkimässä läheisen Viipurinkadun poluilla ja konttasi siellä lapset selässään. Lapset suhtautuivat kunnioittaen vanhempiinsa, kutsuivat heitä papaksi ja mummaksi sekä teitittelivät heitä yleisen tavan mukaan.

Paasivuoren perhe oli suuri perheyhteisö, jossa lapset asuivat pitkään kotona. Ydinperheeseen kuului kaikkiaan yhdeksän henkeä. 1910-luvulla myös Martin äiti asui joitakin aikoja poikansa luona. Rautatieyhteys Helsingistä Ilmajoen Koskenkorvalle valmistui 1911. Paasivuoret vierailivat Pohjanmaalla muutaman kerran. Perhe kuului Sörnäisten suomalaiseen seurakuntaan, ja lapset saivat halutessaan käydä rippikoulun. Lapsilla oli kotona yhteisiä harrastuksia: he lausuivat, lauloivat ja lukivat. Paasivuori saattoi lukea lapsille iltasatuna työväen agitaatiolehtisiä. Maria-äiti ei aina pitänyt siitä, että puoliso kertoi lapsille työläisten kaksimielisiä juttuja.

Kansanedustajuus ei elättänyt perhettä

Kansanedustajan työ ei ollut päätoimi eikä sillä kukaan voinut elättää perhettään. Paasivuori otti vastaan lukuisia toimeksiantoja

Puolueopiston oppiainosuunnitelma.

<u>Talousopista</u> , luennoi 1) O.W.Kuusinen noin (onin osa joulukuulta)	35 tuntia
2) E.Pekkala luennoi edellisten yhteydessä joulun- ja tammikuul- la luokkataistelujen ja luokka- muodostuksen historiasta noin	4 tuntia
<u>Kans.=väl.valtiollisesta työväenliikkeestä</u> , luennoi O.W. Kuusinen tammikuulla noin	21 tuntia
<u>Suomen yhteiskuntataloudellisesta kehityksestä</u> , luennoi Edvard Gylling; lähes kaikki jou- lukuulla, noin	30 tuntia
<u>Matalous- ja metsäpolitiikasta</u> , luennoi Edvard Gylling; tammikuulla, noin	12 tuntia
<u>Tilasto-opetusta</u> , antaa E.Gylling, tammikuulla noin	6 tuntia
<u>Ammatillisesta liikkeestä</u> , luennoivat:	
1) H.Saxman; onin.osa jouluk. n.	25 tuntia
2) W.Lohokas; n.3 jouluk, 5 tam.n.	8 tuntia
3) K.Holmön, joulun- ja tammik. n.	7 tuntia
4) E.Torniusen, joulukuulla n.	2 tuntia
<u>Työväenlainsäädännöstä</u> , luennoi 1) M.Paasivuori; onin osa joulukuulla, noin	24 tuntia
2) W.Lohokas vanhuusolakoista, tammikuulla, noin	4 tuntia
<u>Finanssiopista</u> , luennoi J.W.Keto, tammik., noin	17 tuntia
<u>Kunnallispolitiikasta</u> , luennoi J.W.Keto tammik., noin	10 tuntia
<u>Lainopin alalla</u> , luennoi W.Hakkila, joulukuulla:	
1) rikosoikeudesta 6 t., 2) lain- opill.nouvoja 8 t., noin	14 tuntia
<u>Puhetaidon opastusta</u> onkä tammikuulla noin	4 tuntia
<u>Kirjanpitoa</u> , opettaa N.Vanamo, jouluk- ja tammik.noin	20 tuntia
<u>Laskentoa</u> , opettaa W.Poltonen, jouluk. ja tammik.noin	20 tuntia
<u>Ainekirjotusta</u> , op. 1) E.Pakkala jouluk., noin	16 tuntia
2) ori luonnoitsijat tammikuul- la (± 1 t.Hakkila jouluk) noin	12 tuntia
Jäljellä olevat noin 2 tuntia käytetään osittain kertauksiin, osittain onkä <u>Suomen valtiotoukoudon solostamiseen.</u>	

SDP järjesti vuosina 1911 ja 1913 muutamia kuukausia kestäneen puolueopiston. Puolueopistossa Paasivuori opetti vuonna 1911 työväenlainsäädäntöä.

työväenliikkeeltä. Hän kirjoitti sosialidemokraattiselle eduskuntaryhmälle vuosien 1907 ja 1909 toimintakertomuksen ne osiot, jotka käsittelivät työväenasiainvaliokunnan työtä. Ne olivat pitkiä kertomuksia, jopa 38-sivuisia, kun muiden valiokuntien kertomukset olivat vain muutamia sivuja. Hän sai kirjoitustyöstä palkkiota 75 markkaa. Kertomuksen laajuus kuvasti, paitsi Paasivuoren perusteellisuutta, myös alan lainsäädännön tarvetta. Hän teki lisäksi eduskuntaryhmälle kaksi lentolehtistä, *Elinkeinolaki ja orjakontrahdit* (1908) ja *Kahdeksantuntinen työpäivä ja suojeluslaki koko palkkaköyhälistölle* (1909). Paasivuori kirjoitti säännöllisesti eduskunnan käsittelemistä työväenasioista eri työväenlehtiin, joita tuolloin oli jo parikymmentä ja joista viisi ilmestyi kuusipäiväisenä. Hän toimi myös tilintarkastajana muutamassa järjestössä.⁶⁴

Paasivuori oli vuoden 1908 lopulla puhujamatkoilla kahden toverinsa kanssa. Hän otti vastaan raskaita puhujamatkoja työväen asian tähden, mutta myös taloudellisista syistä. Kaikki tarjottu työ auttoi perheen toimeentuloa. SDP järjesti vuosien 1908–1909 vaihteessa luentokurssin yhdellätoista paikkakunnalla. Paasivuori oli lähes kaksi kuukautta matkoilla pitämässä esitelmää. Vietettyään joulun kotona hän lähti uudelleen matkalle vuoden 1909 alussa Kuopioon ja Kajaaniin.

Paikalliset kurssit kestivät 14–20 tuntia, ja hän viipyi yhdessä paikassa kahdesta neljään päivää. Oppitunnit käsittelivät työväenliikkeen ja ammattiyhdistysliikkeen historiaa, työväensuojelulakeja, ammattientarkastusta ja työsopimuslakia. Esitelmien lisäksi Paasivuori puhui eduskuntatyöstä lakkolaisille ja työväeniltilamissa.⁶⁵ Paasivuori kirjoitti kiertävän luennoitsijan kokemuksistaan: ”Se oli hirveän väsyttävää...Se hävittää hermoston

---

64 Tilintarkastaja Puutyöntekijäin liitossa (1909–1916) ja Suomen Tehdas- ja sekatyöntekijäin liitossa. Tilintarkastajan toimi oli vakavasti otettava asia. Aatu Halme ilmoitti säännöllisesti *Lastu*-lehdessä, että jos tilityksistä oli huomautettavaa, niin ne oli lähetettävä suoraan tilintarkastajalle, os. Matti Paasivuori, Alppik. 22, Helsinki. Tilintarkastaja huolehti liiton asioista läpi vuoden.

65 Paasivuori oli matkapuhujana 11.11.1908–21.1.1909, MP ark. HA2, SDP toim.kert. 1908–1909 SDP CA2 TA.

Vuoden 1913 puolueopistolaiset kävivät Atelier Nyblinillä valokuvassa. Opettajia olivat muun muassa oikealla istuvavat Eino Pekkala ja Matti Paasivuori sekä vasemmalta opiston rehtorina toiminut O. W. Kuusinen vierellään Oskari Tokoi.

piloille, se vaatii tottumusta”. Eero Haapalainen oli tehnyt samanlaista agitaatiotyötä eikä suostunut enää lähtemään. Haapalainen ”uhkasi tehdä lakon, jos toimikunta pakottaisi hänet jatkamaan kiertämistä”. Hänen tilalleen lähti Paasivuori.⁶⁶

Ensimmäisen maailmansodan sytyttyä työt ja tulot vähenivät, koska eduskunta ei kokoontunut 1914–1916 lainkaan, ja valio-kunta- ja komiteatulot olivat jäissä. Vuoden 1914 jälkeen perheen toimeentulon avuksi tulivat kirjalliset tilaustyöt. Paasivuori teki Helsingin kirvesmiesten ammattiosaston 20-vuotishistoriikin,

66 Muistiinpano Eero Haapalaisesta 1908-1909. Tammi-huhtikuussa 1908 Haapalainen piti seitsemällä paikkakunnalla 35 tuntia luentoja, MP ark. HA 1, TA, Kertomus SAJ:n toiminnasta 1908 s. 23. Paasivuori oli ennen joulua Kemissä, Oulussa, Pietarsaareissa, Vaasassa, Äänekoskella, Hämeenlinnassa ja Savonlinnassa.

joka valmistui 1915.⁶⁷ Hän kirjoitti 1914–1917 ahkerasti työväen lehtiin. Ystävänsä Oskari Tokoin kautta hän sai muutamia toimeksiantoja. SAJ tilasi Paasivuorelta toimintakertomukset vuosilta 1914–1915 ja yhteenvetoja ammattiyhdistysliikkeestä. Pitkäkestoisin kirjallinen työ oli sovittu vuonna 1912. Tuolloin SAJ:n edustajakokous päätti perustaa järjestömuotokomitean, jonka tehtävänä oli laatia tutkimukset suomalaisesta ja kansainvälisestä ammattiyhdistysliikkeestä ja tehdä ehdotus Suomen Ammattijärjestön säännöistä. Haapalainen teki julkaisuun kansainvälisen osuuden. Järjestömuotokomiteaan kuului seitsemän jäsentä, ja puheenjohtajana toimi Matti Paasivuori. Myös Oskari Tokoi otti osaa työskentelyyn. Sääntöesityksen laati Eero Haapalainen. Paasivuori tarkasti hänen tekstinsä 1916, ja se julkaistiin 1917 nimellä *Työehtosopimuksesta ja teollisuusperustuslaillisuudesta*. Paasivuori kirjoitti Suomen työväenliikkeen ja ammattiyhdistysliikkeen historiasta. Tehtävässä häntä auttoivat Eero Haapalainen ja J. K. Kari. Laaja teos, jonka mallina oli vastaava ruotsalainen teos, ilmestyi J. K. Karin ja Matti Paasivuoren nimissä vuonna 1917.⁶⁸

Perheen taloudellinen tilanne helpottui 1916, kun Paasivuori sai vakinaisen työn Suomen Tehdas- ja Sekatyöväen liiton taloudenhoitajana. Liittoon kuului ulkotyöntekijöitä, tiilenkantajia, aputyöntekijöitä ja muita seka- ja tehdastyöntekijöitä. Paasivuorella oli hyvät suhteet liittoon, sillä hän oli valmistellut 1906 sen sääntöjä ja ollut perustamiskokouksessa 1907 läsnä. Hän oli Aatu Halmen kanssa liiton tilintarkastajana 1910–1915. Näyttää siltä, että toveriverkosto auttoi Paasivuoren tähän työhön. Kun liiton taloudenhoitaja Kaarlo Heinonen siirtyi 1916 SDP:n talouden-

67 Matti Paasivuori, Helsingin Kirvesmiesten ammattiosasto 20-vuotias, Helsinki 1915, 229 s.

68 Suomen ammattiyhdistysliike vv. 1914–1915, *Työväen Kalenteri IX* 1916 s. 233–241, Ammattiyhdistysliike V Suomi I-II. Toimittaneet J. K. Kari ja Matti Paasivuori, Kotka 1917, Eero Haapalainen, Suomen Ammattijärjestön Järjestömuotokomitean Perustelut ja ehdotus Suomen Ammattijärjestön säännöiksi, Suomen Ammattijärjestö, Helsinki 1917. Eero Haapalainen teki 1911 aloitteen SAJ:n historian kirjoittamisesta Työväen Sanomalehtiasakeyhtiölle, ks. Eero Haapalainen 12.9.1911. TSOY:lle, TSOY ark. F1 TA.

hoitajaksi, puolueen puheenjohtaja Paasivuori peri hänen paikansa liitossa. Lopullisen päätöksen Paasivuoren palkkaamisesta teki liiton edustajakokous. Kolmesta ehdokkaasta Paasivuori sai ylivoimaisesti eniten ääniä. Paasivuori aloitti työnsä Suomen Tehdas- ja Sekatyöväen liiton taloudenhoitajana toukokuussa 1916. Kuukausipalkka oli aluksi 225 markkaa, mutta seuraavana vuonna jo sata markkaa enemmän. Liitossa oli Paasivuoren lisäksi vain toinen palkattu toimitsija. Toimisto sijaitsi työväentalossa Sirkuskadulla. Paasivuoren pesti jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi, vain vajaan vuoden mittaiseksi, kun hänet vuoden 1917 maaliskuun lopulla kutsuttiin Tokoin senaatin jäseneksi. Matin vanhin tytär Lempi tuli liittoon isänsä sijaiseksi huhti-toukokuuksi 1917, kunnes uusi työntekijä löydettiin.⁶⁹

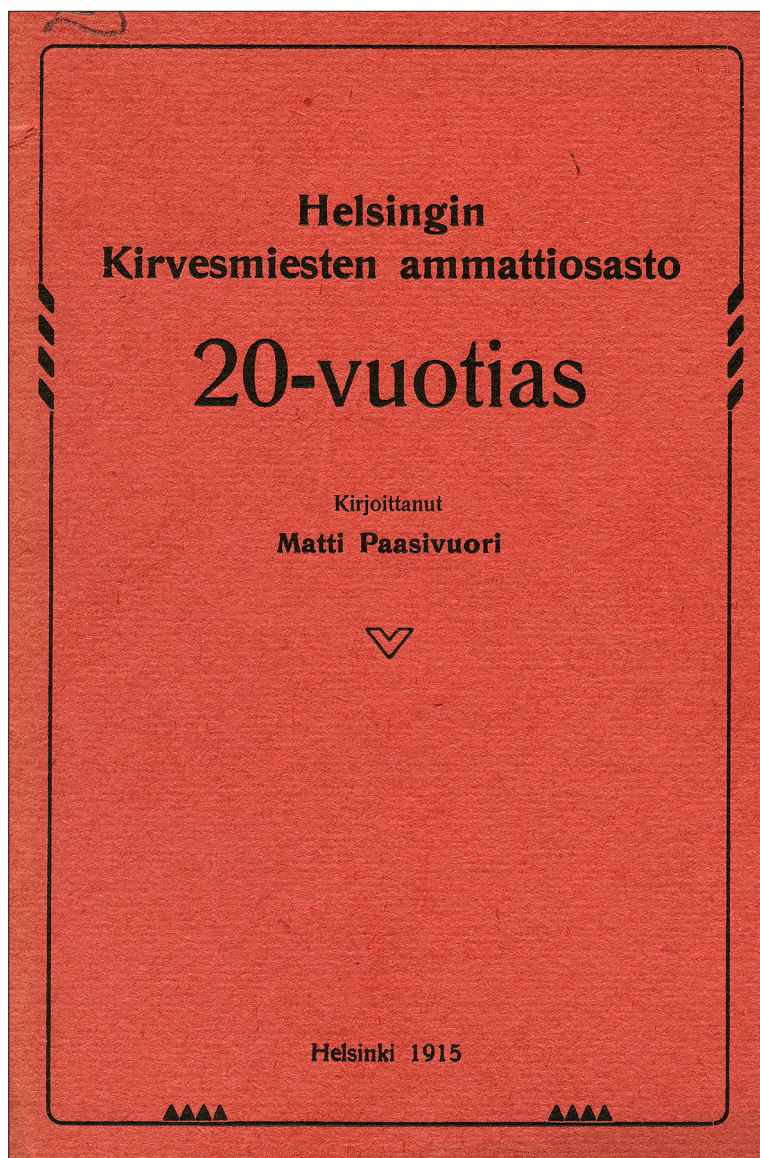
Paasivuoren lapset muistelivat, että heillä ei koskaan ollut puutetta, mutta elämä ei myöskään ollut yllleistä. Vain jouluna he saivat makeisia ja muita lahjoja. Silloin vanhemmatkin leikkivät piirileikkejä. Vanhemmat muistettiin säästäväisinä ihmisinä, ja Matti jopa nuukana. Puhelimen hankintaan hän suostui lukuisten luottamustoimiensa vuoksi vuonna 1920.⁷⁰ Paasivuoret asuivat Kallio-yhtiössä 25 vuotta eli vuoteen 1928. Asunnossa ei ollut vesijohtoa, sisäväessä eikä sähkövaloa. Sota-aikana 1944 taloyhtiöön osui pommi ja rakennukset vaurioituivat pahoin. Ne purettiin sodan jälkeen ja tilalle rakennettiin kerrostaloja. Rakenustyön valvojana oli poika, Arvo Paasivuori.

---

69 Suomen Tehdas- ja Sekatyöväenliiton toimintakertomukset 1916 s. 70–71, 1917 s. 6 TA.

70 Sivonen Lauri 1986 s. 14, 16, 20.

Matti Paasivuoren kirjoittaman Helsingin Kirvesmiesten ammattiosasto 20-vuotias -historiikin (punainen) kansilehti.

IV Tokoin senaatissa 1917

Venäjän maaliskuun 1917 vallankumouksen seuraukset

Vuoden 1916 eduskuntavaaleissa SDP sai maailman ensimmäisenä työväenpuolueena parlamenttiin enemmistön, 103 paikkaa 200:sta. Lisäystä edellisiin vaaleihin oli 13 paikkaa. Puolueen puheenjohtaja Matti Paasivuori saattoi syystäkin olla tyytyväinen. Mutta mitä saavutetulla vallalla oikeastaan tehtäisiin, se oli kokonaan toinen kysymys. Säätipä eduskunta millaisia lakeja hyvänsä, niiden voimaantulo oli keisarin vahvistuksesta kiinni. Sitä paitsi sotatilán takia eduskunta kutsuttiin koolle vasta maaliskuussa 1917 sen jälkeen, kun keisari oli syösty vallasta Venäjällä.

Vallankumous alkoi Pietarissa 8. maaliskuuta 1917. Valtaan nousi väliaikainen hallitus, joka antoi lupauksen, manifestin, Suomen eduskunnalle valtaoikeuksien laajentamisesta ja yhteiskunnallisen uudistusohjelman käynnistämisestä. Suomen työväestö tunsí kiitollisuutta Venäjän työläisille itsevaltiaan kukistamisesta.¹

Toivo vapaammista oloista ja uudistuksista nostatti mieli-alaa ja aktivoi työväestöä. Kun kokoontumis- ja lakkokielto kumoutuivat, mielenosoituksia ja lakkoilua oli lähes päivittäin. Suomessa puhkesi ”hullu vuosi 1917”; työväenjärjestöihin tulvi uutta väkeä, eikä tilanne pysynyt enää järjestöväen hallinnassa. Ammattiosastojen ja -liittojen jäsenmäärät suorastaan räjähtivät

---

1 Ketola Eino 1987 s. 34, 75.

muutamassa kuukaudessa, huhti-kesäkuun aikana vuonna 1917. Lyhyessä ajassa järjestöjen jäsenmäärät moninkertaistuivat. Kun Matti Paasivuori aloitti Suomen Tehdas- ja Sekatyöväen liiton taloudenhoitajana 1916, liitossa oli 5000 jäsentä. Seuraavana vuonna jäsenmäärä oli jo yli 16 000.²

Venäjän duuma ja suomalaiset puolueet alkoivat maaliskuun alkupuolelle 1917 neuvotella Suomen poliittisesta tilanteesta ja hallituksen muodostamisesta. Puheenjohtaja Paasivuori ei aluksi osallistunut neuvotteluihin – nuoremmat Edvard Valpas, O. W. Kuusinen, Kullervo Manner, Yrjö Sirola ja Edvard Gylling johtivat käytännössä puoluetta. Gylling ja Kuusinen neuvottelivat Pietarissa tilanteesta väliaikaisen hallituksen kanssa. Heidän avukseen menivät vielä K. H. Wiik, Väinö Tanner ja Oskari Tokoi. Puolueneuvosto oli maaliskuun puolivälissä koolla ja päätti, mitä väliaikaiselta hallitukselta tulisi vaatia, jotta SDP voisi osallistua hallitukseen. Ensisijaisena vaatimuksena olivat Suomen autonomisten oikeuksien turvaaminen. Yhteiskunnallisista uudistuksista ensimmäisinä vaatimuslistalle otettiin kieltolaki Kuusisen ehdotuksesta ja Paasivuoren ehdotuksesta työväensuojelu- ja tapaturmavakuutuslain sekä ammattientarkastuslain vahvistaminen. Nämä olivat Paasivuorelle sydämen asioita, eikä hän niitä vallankumouksellisen kuohunnan keskelläkään unohtanut.

Uudelle neuvottelumatkalle 16. maaliskuuta 1917 Pietariin lähtivät Manner, Kuusinen, Gylling, ja tällä kertaa myös puheenjohtaja Paasivuori.³ Kun neuvotteluja käytiin Pietarissa, puolueneuvosto kokousti samaan aikaan Helsingissä. Pietarista suoraan puolueneuvoston kokoukseen saapunut Paasivuori totesi, että paras mahdollinen tulos oli saatu aikaan: puolue osallistuisi hallitukseen. Hän suositteli hallitukseen menemistä sellaisten porvarillisten puolueiden kanssa, jotka olisivat valmiita toteuttamaan

---

2 Suomen Tehdas- ja Sekatyöväenliiton toimintakertomukset 1916, 1917 s. 29, TA. Lakkoilu lisääntyi kahdeksan tunnin työpäivän puolesta. Lakkoilevien määrä arvioitiin suuremmaksi kuin liiton jäsenmäärä.

3 Paasivuori Matti 1924 s. 120. Neuvottelijat viipyivät Pietarissa neljä päivää ja heihin liittyivät vielä K. H. Wiik ja Oskari Tokoi, Ketola Eino 1987 s. 29–31.

SDP:n ohjelmatavoitteita: ”Muuten ei mennä hallitukseen. Ei tinkä rahtuakaan.”⁴

Neuvottelijoiden palattua Helsinkiin he saivat kuulla, että kenraalikuvernööri Seyn oli vangittu ja venäläiset sotilaat olivat surmanneet upseereitaan. Nikolai II:n luopumisjulistus oli luettu senaatissa, ja kaduilla oli levotonta. SDP:n oli käytävä puolueelimissään periaatteellinen keskustelu siitä, miten valtionhoitajan rooliin ja ”ministerisosialismiin” suhtauduttaisiin, jos tarjoutuisi tilaisuus muodostaa sosialistinen senaatti. Voisivatko sosialidemokraatit olla ylipäättään sellaisessa hallituksessa, joka ei kuitenkaan pystyisi muuttamaan maata sosialistiseksi?⁵ Monet epäilivät hallitukseen menoa. Paasivuorella oli hallitukseen osallistumiseen aluksi tiukat ehdot: neuvottelut oli lopetettava porvaripuolueiden kanssa heti, jos kaikkia SDP:n vaatimuksia ei hyväksyttäisi. Työväen spontaanit kokoukset vaativat omien miesten menoa hallitukseen.⁶

SDP:n puolueeneuvosto kokoontui 23.3.1917 ottamaan kantaa hallitukseen menoon. Seuraavana päivänä porvarillisten puolueiden neuvottelija, vanhasuomalainen J. K. Paasikivi saapui puoluetoimikunnan kokoukseen keskustelemaan asiasta. Tilanne oli se, että jos hallitusta ei syntyisi, niin edellinen jatkaisi – ja sitä ei kukaan halunnut. Syntyneessä pattitilanteessa Suomen Ammattijärjestön puheenjohtaja Oskari Tokoi sai lopulta puolueeneuvostolta valtuudet senaatin muodostamiseen. Tokoi otti tehtävän vastaan pitkin hampain. Hänellä oli suuria vaikeuksia saada puoluetovereita suostumaan senaattoreiksi. Esimerkiksi Valpas, joka ei suvainnut ministerisosialismia, ja puolueen nuoremman polven maisterit, O. W. Kuusinen ja kumppanit kieltäytyivät. Aluksi myös Tanner ja Paasivuori halusivat jäädä sivuun, mutta tilanteen vakavuuteen vetoamalla heidät saatiin mukaan. Paasivuori ei olisi halunnut lähteä arvostelun kohteeksi, ”koska siinä joutuu pyykkiin eräiden puoluetovereiden taholta”, millä hän tarkoitti Valpas-

---

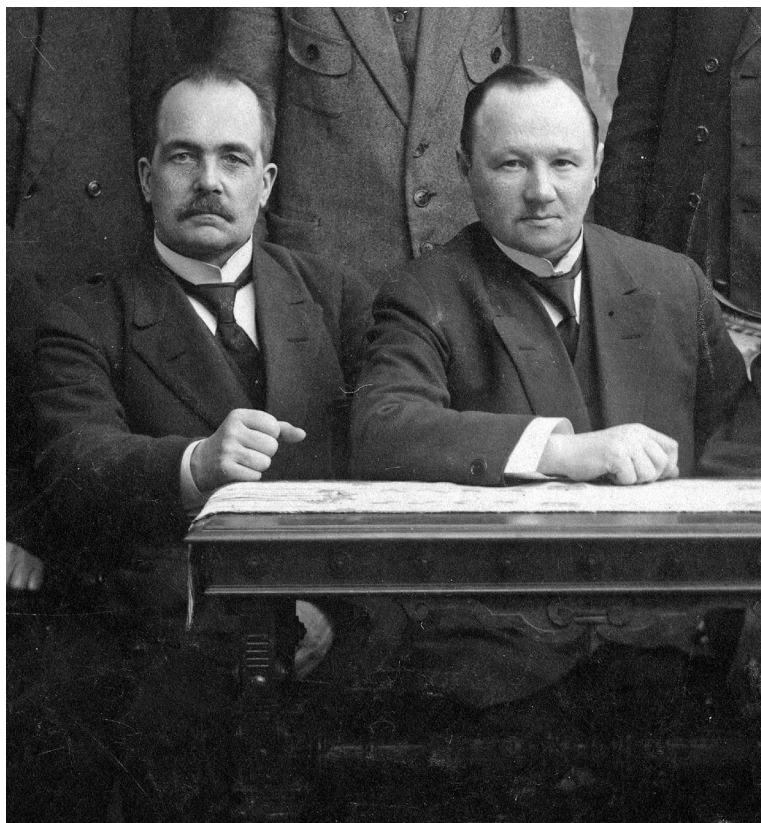
4 Sivonen Lauri 1986 s. 3. Neuvottelijat palasivat Suomeen 20.3.1917.

5 Soikkanen Hannu 1975 s. 201, Tuomioja Erkki 1979 s. 133.

6 Paasivuori Matti 1924 s. 121.

ta ja muita ministerisosialismin vastustajia. Puolueen puheenjohtajan asemassa Paasivuori katsoi olevansa pakotettu ryhtymään senaattoriksi eikä hän halunnut jättää ystäväänsä Tokoita pulaan. Tokoi halusi Paasivuoren senaattiin, koska tällä oli vahva kentän tuki takanaan. Senaatin jäseniksi tuli kuusi sosialidemokraattia ja kuusi porvaria. Venäjän väliaikainen hallitus nimitti uuden senaatin 26.3.1917.

Ammattiyhdistysmiehet Matti Paasivuori ja Oskari Tokoi olivat Tokoin senaatin ainoat työläistäuetaiset senaattorit. Tokoi oli senaatin varapuheenjohtaja ja Paasivuori kauppaja ja teollisuustoimikunnan apulaisjohtaja. Kuvasuurenus SAJ:n toimikunnan 1916–1917 kuvasta.

Kun pidetään mielessä tuon ajan parlamentarismien rajat, voi todeta, että Tokoin johtama senaatti oli maamme ensimmäinen parlamentaarinen monipuoluehallitus.⁷ Tässä vaiheessa Paasivuori luopui Tehdas- ja Sekatyöväen liiton taloudenhoitajan työstä.

Senaatilla yleensä tarkoitettiin sen talousosastoa, jonka varapuheenjohtajaksi Oskari Tokoi tuli. Kenraalikuvernööri Mihail Stahovits oli senaatin puheenjohtaja. Senaatissa oli porvarillinen enemmistö silloin, kun Stahovits osallistui päätöksentekoon. Hän oli istunnoissa kuitenkin vain poikkeustapauksissa läsnä. Tokoi oli käytännössä talousosaston puheenjohtajana ja johti senaatin työtä; siitä nimitys ”Tokoin senaatti”. Mikäli äänet menivät tasan 6–6, puheenjohtajana toimineen Tokoin kanta ratkaisi. Senaattiin osallistuneet sosialistit Oskari Tokoi, Väinö Tanner, Matti Paasivuori, Väinö Voionmaa, Julius Ailio ja Väinö Wuolijoki kuuluivat puolueen maltilliseen, reformistiseen suuntaukseen. Porvarilliset senaattorit olivat nuorsuomalaisten E. N. Setälä ja Rudolf Holsti, vanhasuomalaisten Allan Serlachius ja Antti Tulenheimo, RKP:n Leo Ehrnrooth ja maalaisliiton Kyösti Kallio.⁸ Työläissenaattoreista Tokoi, Tanner ja Paasivuori olivat nimekkäimmät, sillä kolmikko johti ammattiyhdistysliikettä, osuuskauppaliikettä ja puoluetta. Porvarillinen lehdistö kirjoitti, että ”Väinö Tannerin ohella sosialismi tukeutui pääasiallisesti Tokoihin ja Paasivuoreen, eivätkä hekään olleet kiihkoilijoita.”⁹

Tokoin senaatin lähtökohdat eivät totisesti olleet hyvät. Tanner sanoi alistuneensa ”uhrilampaaksi”, kun lähti senaattiin. Tanner ja Paasivuori erosivat puoluettoimikunnan jäsenyydestä, ja samalla Paasivuori menetti SDP:n puheenjohtajuuden. He halusivat

---

7 Soikkanen Hannu 1975 s. 202–205, Tuomioja Erkki 1979 s. 133–134, Jansson Jan-Magnus 1982 s. 37. Venäjän oikeusministeri Kerenski kävi Helsingissä maaliskuun lopulla ja keskusteli mm. Tokoin, Tannerin ja Paasivuoren kanssa. Merkittävimmän puheen hän piti HTY:n talossa 29.3.1917, Ketola Eino 1987 s. 48–51.

8 Soikkanen Hannu 1975 s. 205, Sivonen Lauri 1986 s. 6, Lindman Sven 1968 s. 30.

9 Sivonen Lauri 1986 s. 10.

päästä muodollisesti eroon puoluejohdosta, joka arvosteli heitä kovin sanoin senaattiin menon takia.¹⁰

Senaatin istunnoissa sen jäsenet istuivat pöydän ympärillä järjestyksessä, joka määräytyi heidän parlamentaarisen virkaikänsä perusteella. Paasivuoren paikka oli Kallion ja Holstin välissä. Senaatti nimitettiin eduskunnan kolmivuotiskauden loppuun eli syyskuun lopulle 1918. Tokoi oli Suomen ensimmäinen työväenluokasta noussut ”pääministeri”. Paasivuori toimi Leo Ehrnroothin johtaman kauppa- ja teollisuustoimituskunnan (ministeriön) apulaispäälikkönä. Juristi Ehrnrooth edusti RKP:n liberaaleja ja oli Suomen kunnallisen keskustoimiston johtaja. Tokoille ja Paasivuorelle senaattoriksi nimitys merkitsi huikeaa yhteiskunnallista arvon nousua. Kaikki porvarilliset senaattorit olivat Kalliota lukuunottamatta taustaltaan akateemisia. Senaatin ja kenraalikuvernööri Stahovitsin yhteistyö sujui hyvin, eikä hän usein ollut senaatin istunnoissa läsnä. Senaattorit johtivat eri toimituskuntia, joista useat kokoontuivat perätysten samana päivänä. Tapana oli, että senaattorit osallistuivat kaikkien toimituskuntien kokouksiin.

Suomen ensimmäinen työväenemmistöinen hallitus ei saanut puolueelta eikä eduskuntaryhmältä minkäänlaista taustatukea. Puolue edelleen harjoitti oppositiopolitiikkaa. *Työmiehessä* Valpas suorastaan pilkkasi senaattoreja, erityisesti Voionmaata, koska hän ei ollut puolueen jäsen, mutta Paasivuorikin sai osansa. Valpas kirjoitti, että Paasivuori oli aikaisemmin ollut selvä sosialisti, mutta oli valtion komiteoissa muuttunut ja – ”tässä oli nyt tulos”. Valppaan julkinen parjaus kosketti Paasivuorta, joka murjotti ja kirosi tilannetta. Valppaan sutkautuksia senaattoreista luettiin hvinumerona myös senaatin istunnoissa.¹¹

Paasivuori osallistui eduskuntaryhmän istuntoihin vain satunnaisesti. Milloin hän oli paikalla, hän muistutti, että työläisjohtoinen senaatti teki kunniallista työtä puolueen päämäärien puolesta: kahdeksan tunnin työpäivän, kieltolain, kunnallisen

---

10 Paavolainen 1979 s. 125–126, Tanner Väinö 1948 s. 32.

11 Sivonen Lauri 1986 s. 11, Paavolainen Jaakko 1979, Tokoi Oskari 1948 s. 175.

Tokoin senaatin aika vuonna 1917 oli levotonta. Venäjän keisari oli kukistunut ja väliaikainen hallitus myöntyi joihinkin helpotuksiin, mutta ei työväestön mielestä tarpeeksi. Tokoin senaatti taiteili runsaan puolen vuoden ajan kansan vaatimusten ja porvarillisten puolueiden jarrutustaktiikan välissä. Kumouksen innoittamat työläiset lakkoilivat myös kylvöaikana laajasti maaseudulla.

äänioikeuden ja työväensuojelulakien hyväksi. Hän ei välittänyt siitä, mitä ryhmä sanoi ministerisocialismista, hänelle työväestön hyvinvointia koskevat puolueen päätökset olivat prioriteetti.¹²

Kovaa arvostelua senaattia kohtaan esitti myös kesäkuussa 1917 Helsingissä kokoontunut puoluekokous. Se valitsi puoluejohtajaksi Kullervo Mannerin, josta tuli myös eduskunnan puhe mies. Hän oli jo aiemmin vaatinut puoluetovereiden erottamista

¹² Sivonen Lauri 1986 s. 19.

puolueesta senaattiin menon takia. Puoluekokous keskusteli siitä, olisiko pelkästään työväen edustajista muodostettu ”punainen senaatti” ollut parempi vaihtoehto. Paasivuori vastusti ajatusta:

Erottakaa meidät puolueesta tai käskeskää meidät pois hallituksesta. Mitä tulee punaseen senaattiin, jota täällä on ehdotettu, niin se saa vielä vähemmän aikaan työväenluokan hyväksi kuin tämä senaatti.¹³

Hän tiesi pitkän parlamentaarisen kokemuksensa perusteella, että lainsäätäminen vaati neuvotteluja ja yhteistyötä muiden puolueiden kanssa.

Tokoin senaatilla oli kunnianhimoinen yhteiskuntaa uudistava ohjelma. Myös uutta hallitusmuotoa valmisteltiin, mutta lainsäädäntötyön ongelmana oli se, ettei tiedetty varmuudella, kenellä oli keisarin kukistuttua oikeus vahvistaa lait. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ei hyväksynyt sitä, että Venäjän väliaikainen hallitus olisi vahvistanut Suomen eduskunnan säätämät lait, mutta siihen oli Tokoin senaatinkin alistettava. Senaattorit vanhoivat virkavalan, mutta ei enää kuuliaisuutta keisarille. Toisaalta väliaikainen hallitus ei suostunut laajentamaan eduskunnan valtaoikeuksia lailla, jonka nojalla eduskunta olisi saanut korkeimman vallan. Tokoin senaatti joutui hallitsemaan maata suuren epävarmuuden, jatkuvien levottomuuksien ja lakkoilun keskellä.

Työläissenaattori ja kieltolain esittelijä

Tokoin senaatti oli vallassa vajaat puoli vuotta, 26.3.1917–8.9.1917. Useat Tokoin senaatin sosiaaliohjelman kohdat, kuten kieltolaki, asetukset teollisuustyöstä, ammattientarkastuksesta, työväen tapaturmavakuutuksesta sekä sairaus-, vanhuus- ja työ-

---

13 Sivonen Lauri 1986 s. 20, SDP puoluekok. ptk. 1917 s. 105.

Suomessa olleet venäläiset sotilaat ottivat osaa mielenosoituksiin kahdeksan tunnin työpäivän puolesta. Kuva Fabianinkadulta vuonna 1917.

kyvyttömyysvakuutuksesta tulivat Paasivuoren hoidettaviksi ja esiteltäviksi. Eduskunnassa oli vuosina 1907–1914 ollut useita työsuojelu- ja sosiaalivakuutushankkeita, joista komiteat olivat antaneet lausuntonsa, mutta asiat olivat juuttuneet valiokuntiin tai valmiita lakeja ei ollut vahvistettu. Paasivuori otti senaattorina näitä lakiesityksiä uudelleen käsittelyyn, muun muassa vuoden 1909 asetuksen teollisuusammattityöstä, joka rajoitti lasten ja naisten työtä teollisuudessa. Vaikka Paasivuoren esimies Leo Ehrnrooth teki siitä eriävän mielipiteen, asia kuitenkin eteni, koska sosialidemokraattiset senaattorit ja maalaisliiton Kyösti Kallio kannattivat Paasivuorta ja valiokunnan ehdotusta. Senaattorina

Paasivuori myös tarkasti ja hyväksyi ohjesääntöjä eri teollisuuden aloille.¹⁴

Paasivuori oli kieltolain kannattaja mutta ei mikään intohimoinen raittiusmies. Hän edisti raittiusasiaa ja oli äänestänyt kieltolain puolesta jo kahdesti eduskunnassa, lokakuussa 1907 ja marraskuussa 1909, mutta lakia ei ollut saatettu voimaan. Varsinaisia raittiuspuheita Paasivuori ei juuri pitänyt mutta kehoitti työläisiä raittiuteen ja nuhteettomuuteen, koska juopottelu ei auttanut työväen asiaa. Hän oli sitä mieltä, että jos alkoholia oli tarjolla, sitä juotiin. Ratkaisuna hän piti kieltolakia, väkijuomien valmistuksen ja kaupan kieltämistä.¹⁵ Eräässä kirjoituksessaan hän kuvasi, kuinka työetujen ajaminen meni täysin hukkaan, jos työläiset joivat palkkarahansa, jäivät pois töistä ja joutuivat selvittämään palaamaan huonoilla ehdoilla takaisin töihin.¹⁶

Leo Ehrnrooth valmisti kieltolain, ja Paasivuori esitteli sen ensimmäisen kerran senaatille huhtikuussa 1917. Helsinkiläinen raittiusyhdistys Koitto painosti senaattia kieltolain säätämiseen ja järjesti suuren kieltolakikokouksen, jossa Paasivuori ja Voionmaa olivat altavastaajina. Kokous paheksui sitä, että kieltolakia ei ollut vielä vahvistettu. Paasivuoren mukaan osallistujat eivät halunneet ymmärtää, että asiat viivästyivät, koska valtalakia odotettiin Pietarista.¹⁷

Paasivuori teki esityksen komitean asettamisesta koskien kieltolain toimeenpanoa ja valvontaa. Komitean puheenjohtajaksi tuli raittiusmies Matti Helenius-Seppälä, joka puolestaan kiirehti kieltolain toteuttamista ja teki siitä huhtikuussa välikysymyksen eduskunnalle. Tokoin senaatti lähetti vielä huhtikuun aikana kiel-

---

14 Kauppa- ja teollisuustoimituskunnan ptk. 9.6.1917, 27.6.1917 KA. Ohjesäännöt sikari-, paperi-, tupakkatehtaisiin, kirjapainoille, kivenhakkukseen ja kivenlouhintaan.

15 M.H-g, Mitkä ovat todelliset syyt juopotteluun? *Työmiehen illanvietto* 19/1903 s. 145.

16 M.P-ri, Haljunen ja Pullonen liitossa työmiehiä vastaan, *Työnjuhla* 1915 s. 58–59.

17 Tokoin senaatti 10.4.1917, MP ark. HE1 TA. Ehrnrooth ei ollut kieltolain kannattaja, Tokoi Oskari 1948 s. 173.

tolain Pietariin vahvistettavaksi ja määräsi samalla valiokunnan miettimään, miten alkoholin valmistuksen ja myynnin kieltoteutettaisiin. Valiokuntaan tulivat senaattorit Tokoi, Ehrnrooth, Voionmaa ja Paasivuori.¹⁸ Paasivuori esitteli valmista lakia senaatissa toukokuun lopulla 1917 ja sen tarkka nimi oli Asetus alkoholipitoisten juomien valmistuksesta, maahantuonnista, myynnistä, kuljetuksesta ja varastoinnista. Kerenskin väliaikainen hallitus vahvisti kieltolain toukokuun lopulla ja se määrättiin tulevaksi voimaan 1.6.1919 alkaen, mikä toteutuikin.¹⁹ Kieltolain eri pykälä viilattiin vielä, ja Paasivuoren esityksestä sallitun alkoholimäärän ylärajaksi määrättiin miedoille juomille kaksi tilavuusprosenttia. Hän ei olisi esittänyt alkoholin valmistajille korvauksia heidän taloudellisista menetyksistään, mutta korvauksia päätettiin maksaa olemassa olevien varastojen osalta.²⁰

Paasivuori pysyi koko 1920-luvun ajan kieltolain säilyttämisen kannalla. Lakia rikottiin laajasti, mutta ”mitäpä lakia ei nyt rikotaisi”. Paasivuori totesi myös, että ”eniten rikottiin rikoslakia eikä sitäkään vaadittu kumottavaksi”. Hän kannatti valtion varojen lisäämistä kieltolain valvontaan ja raittiustyöhön.²¹ Paasivuori piti kiinni SDP:n kieltolakia puolustavasta kannasta aina 1930-luvun alkuun asti. Kun kieltolain epäkohdat tulivat erittäin räikeiksi, ei hän enää intoillut sen puolesta eikä vastustanut vuoden 1931 neuvoa-antavan kansanäänestyksen järjestämistä.²²

18 Kauppa- ja teollisuustoimituskunnan ptk. 10.4.1917, KA, Kaartinen Aija 2011 s. 69, Torvinen Taimi 1978 s. 151. Välikysymys 14.4.1917, vahvistettavaksi laki lähti 24.4.1917. Tokoi vastasi 2.5. välikysymykseen, että lain vahvistamista oli jo pyydetty Kerenskiltä.

19 Kauppa- ja teollisuustoimituskunnan ptk. 31.5.1917 KA.

20 Kauppa- ja teollisuustoimituskunnan ptk. 25.5.1917 KA. Paasivuori ratkaisi ylärajan tilavuus- eikä painoprocentin hyväksi.

21 Matti Paasivuori Kieltolakiliiton Viipurin aluejärjestölle 14.3.1924, MP ark. F1 TA.

22 Kun kieltolaki oli kumottu, Paasivuoren johtama Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta salli heti alkoholimainokset omissa lehdissään. Kulutusosuuskuntien Keskusliitossa Paasivuori sen sijaan oli tekemässä päätöstä, joka kielsi alkoholimainokset *Kuluttajain lehdestä*. Hän kuitenkin kannatti työväen osuusliikkeiden oikeutta valmistaa ja myydä väkeviä mallasjuomia.

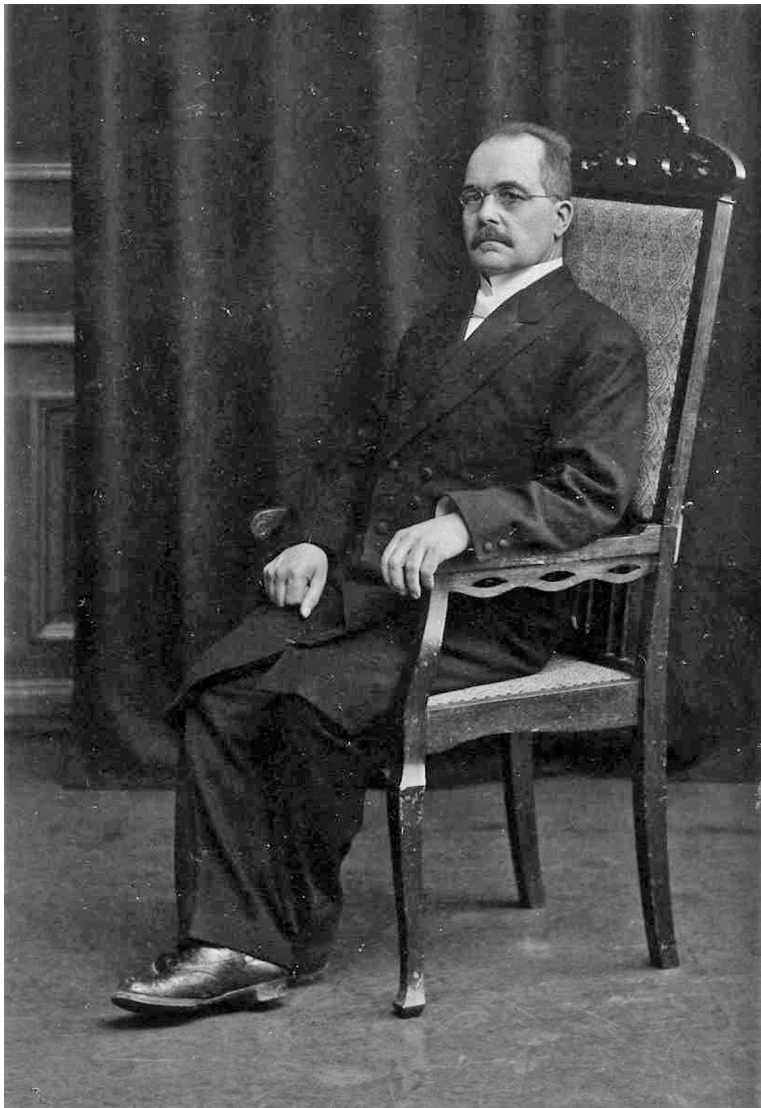

Lakot kahdeksan tunnin työpäivän puolesta

Työläiset liikehtivät 1917 laajasti kahdeksan tunnin työaikalain puolesta. Kun omat miehet olivat senaatissa, pyrki SAJ huhtikuussa kiirehtimään työaikalakia. Paasivuori vastasi SAJ:lle, että senaatti oli jo ryhtynyt valmistelemaan teollisuuslaitoksia koskevaa työaikalakia. Senaatti oli asettanut komitean, johon kuului Tokoi, Ehrnrooth ja Paasivuori. Vaatetustyöläiset olivat jo maaliskuussa 1915 saaneet läpi vaatimuksensa kahdeksan tunnin työajasta, ja metallityöläiset olivat nyt lakossa saman päämäärän puolesta. Senaattorit Paasivuori ja Ehrnrooth sovittelivat useita kertoja metallityöläisten ja heidän työnantajinsa työriitoja. Metallimiehet järjestivät mielenosoituskulkueita Senaatintorille. Joukkoliikkeen painostuksesta metallialan työnantajat suostuivat lopulta kahdeksan tunnin työaikaan. Lakkoilu kuitenkin jatkui muilla aloilla. SAJ päätti kesäkuussa 1917, että se tukee kahdeksan tunnin työpäivän vaatimusta mahdollisen yleislakon avulla.

Esitys kahdeksan tunnin työajasta ei koskenut maatyöväkeä, joka myös ryhtyi lakkoilemaan kriittisenä kylvö- ja sadonkorjuuaikana eri puolella Etelä-Suomea. Maatalouslakot olivat vakava asia, sillä maassa vallitsi muutenkin elintarvikepula. SAJ tuki kaikesta huolimatta maatalouslakkoja. Senaatti vetosi sovun aikaansaamiseksi, jotta sato saataisiin turvatuksi, mutta SAJ ei taipunut. Tämä oli vakava epäluottamuksen osoitus hallituksen johtomiehelle, joka oli virkavapaalla SAJ:n puheenjohtajan tehtävästä, kuin myös toiselle ammattiyhdistysmiehelle, Paasivuorelle.

Vihdissä lakkolaiset piirittivät isäntiä ja uhkaamalla pakottivat heidät allekirjoittamaan kahdeksan tunnin työaikasopimuksen, vaikka Paasivuori yritti sovotella paikan päällä. Hänen läsnäololleen ei tällä kertaa ollut minkäänlaista vaikutusta. Paasivuorella oli sovittelijana uusi rooli; hän edusti nyt valtiovaltaa. Senaattori Kyösti Kallio lähetettiin sovittelemaan lakkoa Somerolle, ja Paasivuori tuli hänen avukseen. Ilman Paasivuorta sopua ei olisi syntynyt. Paasivuori taivutteli Kallion mukaansa myös laajemmalle sovittelumatkalle. Senaattorit kiersivät kunnasta toiseen keskustelemassa lakkolaisten ja isäntien kanssa. Paasivuori sai useimmi-

Senaattori Matti Paasivuori vuonna 1917.

ten sovinnon aikaan, vaikka ”sovinto tapahtui molempien puolien kiroillessa”.²³

Laajat lakot ja mielenosoitukset jatkuivat kesä-heinäkuussa 1917 tukilakkoina valtalain ja kahdeksan tunnin työpäivän puolesta. Eduskunta hyväksyi sosialidemokraattien, maalaisliiton ja porvarillisten itsenäisyysmiesten äänin 18. heinäkuuta 1917 niin sanotun valtalain, jolla eduskunta otti itselleen korkeimman vallan maassa. Se olisi tarkoittanut käytännössä Venäjän hallituksen syrjäyttämistä Suomen lakien vahvistajana. Porvarilliset puolueet halusivat kuitenkin sitä ennen lopettaa sosialistien valtakauden Suomessa ja turvautuivat niin sanottuun Pietarin tiehen eli kävivät pyytämässä, että Venäjän hallitus hajottaisi eduskunnan. Näin tapahtui 31.7.1917: väliaikainen hallitus antoi manifestin eduskunnan hajottamisesta ja uusien vaalien toimittamisesta. Tokoin senaatti mietti jonkin aikaa, julkaiseeko se hajotusmanifestia lainkaan. Sosialidemokraatit pitivät sitä lainvastaisena, mutta Stahovitsin ollessa istunnossa läsnä hänen äänensä turvin senaatti päätti julkaista manifestin. Saman tien hautautui valtalaki.²⁴

Helsingissä puhkesi elokuun alussa 1917 levottomuuksia elintarvikepulan takia; kaupungin voivarastoja ryösteltiin. Tilanteen rauhoittamiseksi Tokoi esitti muun muassa maidon hinnan alentamista. Paasivuori tuki Tokoita, mutta senaatin enemmistö päätti toisin. Työväen mieliala radikalisoitui, ja puolueen johto ja lehdistö lietsoivat lisää tyytymättömyyttä senaattia kohtaan. Helsingissä toimeenpantiin lisäksi elokuun puolivälissä kaksipäiväinen kunnallislakko, kunnantyöntekijöiden lakko, jota Paasivuori kutsui paikalliseksi suurlakoksi.

Kun senaatin paineet kasvoivat, Tokoi ilmoitti 17. elokuuta 1917 eroavansa.²⁵ Hän kiirehti kuitenkin, että senaatti hyväksyi vielä seuraavana päivänä työväen suojele- ja vakuutuslaitilman eduskunnan siunausta. Senaatti jatkoi tehtävässään vaa-leihin asti. Koska sosialidemokraatit eivät hyväksyneet Venäjän

---

23 Tanner Väinö 1948 s. 59, Sivonen Lauri 1986 s. 13–14, 23. Sovittelutehtävien takia Paasivuori oli pois useista senaatin istunnoista toukokuussa.

24 Ketola Eino 1987 s. 233, Torvinen Taimi 1978 s. 146–147.

25 Halila Aimo 1969 s. 151–153, Paavolainen Jaakko 1969 s. 157.

Mielenosoituskulkueet kahdeksan tunnin työpäivän puolesta alkoivat tai päättyivät Senaatintorille. Keväällä 1917 metallityöntekijät painostivat työnantajat hyväksymään kahdeksan tunnin työpäivän. Työläiset jatkoivat laajoja mielenosoituksia syksyllä työaikalain ja kunnallislakiuudistuksen puolesta.

väliaikaisen hallituksen päätöstä hajottaa eduskunta, he kutsuivat eduskunnan koolle elokuussa ja vielä syyskuun lopullakin, juuri vaalien aattona. Muut puolueet eivät noudattaneet kutsua, ja miiliset estivät kansanedustajien pääsyn istuntoon. Paasivuori arvioi myöhemmin, että tässä tapahtui ratkaiseva käänne sisällissotaan johtavien tapahtumien kehityksessä: ”Porvariston edustajat rysien kanssa yhdessä hajottivat sen eduskunnan, jossa oli sosialistinen enemmistö. Tällä teollaan he suuresti edistivät kansalais-sodan puhkeamista.”²⁶ Paasivuoren tulkinnan mukaan Venäjän

26 Matti Paasivuoren puhe, MP ark. HD1 TA, Ketola Eino 1987 s. 234–235, 332–333.

väliaikainen hallitus ja porvaripuolueet pettivät Suomen kansan ja niistä tuli työväen sortajia.

Sosialidemokraatit paheksuivat eduskunnan hajottamista ja uusien vaalien järjestämistä. Oli pohdintaa siitä, tuliko työväestön ylipäättään osallistua vaaleihin. Vaalit pidettiin, mutta Paasivuori ei käynyt vaalikentillä puhumassa; hän tuli siitä huolimatta jälleen valituksi eduskuntaan. SDP menetti lokakuun 1917 vaaleissa enemmistönsä. Sosialidemokraatit kärsivät 11 paikan tappion ja saivat enää 92 paikkaa, vaikka SDP sai lähes 70 000 ääntä enemmän kuin 1916. Tämä johtui siitä, että porvarilliset puolueet onnistuivat vaaliliittojen ja äänen keskittämisen avulla turvaamaan voiton itselleen. Eduskunnan voimasuhteiden muututtua suurten uudistusten, kuten valtalain, kahdeksan tunnin työaikalain ja kunnallislakien kohtalo, oli vaarassa. Sosialidemokraatit painattivat *Me vaadimme* -julistuksen ja toivat sen eduskuntaan. Vaatimuksena oli valtalain, kahdeksan tunnin työaikalain ja kunnallislakien pikainen hyväksyminen ja toimeenpano.

Paasivuori ja Tanner kieltäytyvät eroamasta

Tokoin senaatti oli vallassa runsaat viisi kuukautta. Sen tehtävä oli purkaa venäläistämispolitiikan myötä syntynyttä hallintojärjestelmää ja valmistella luvattuja uudistuksia, joista torpparivapautus, työaikalaki ja kunnallislait olivat keskeisiä. Senaatti asetti kaikkiaan 67 komiteaa valmistelemaan pääasiassa sosiaalista lainsäädäntöä.²⁷ Paasivuoren aloitteesta asetettiin kieltolakia koskeva ja kunnallisen työnvälityksen tarkastamista selvittävä komitea.

SDP hyväksyi Tokoin senaatin eron 20. elokuuta 1917 ja kutsui kaikki senaattorinsa juuri vaalien alla pois hallituksesta. Neljä senaattoria erosi välittömästi. Vain Tanner ja Paasivuori noudattivat eroamisessa muodollisuutta. Tanner ei missään tapauksessa

---

27 Soikkanen 1975 s. 207, Tanner Väinö 1948 s. 38, Torvinen Taimi 1978 s. 134–135.

V.t.
Esittelijäsihteeri
SUOMEN SENAATIN
TALOUSOSASTON KANSLIASSA.

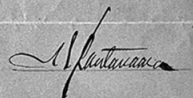
HELSINGISSÄ,

s y y s - kuun 8 p:nä 1917.

Herra Senaattori M. Paasivuori.

No 968

Käskystä on minulla kunnia tiedoksenne ilmoittaa, että Väliaikainen Hallitus on 6 päivänä kuluva syyskuuta (24 päivänä elokuuta) suonut Teille eron senaattorinvirastanne sekä että tämän johdosta laadittu valtakirja annetaan Senaatin Talousosaston Rekistraattorinkonttorista, sittenkun alempana merkityt maksut ovat asianomaisiin paikkoihin suoritettut.

Paasivuori ja Tanner jättivät senaattorin tehtävänsä, kun saivat väliaikaisen hallituksen myöntämän eron.

halunnut tukea puolueensa protestipolitiikkaa eikä jättänyt hallituspaikkaansa.²⁸ On ilmeistä, että Paasivuori myöti Tannerin näkemystä. Joka tapauksessa he neuvottelivat ja päättivät yksissä tuumin odottaa lainmukaista erottamiskirjettä. He jatkoivat vielä melkein kolme viikkoa, 6. syyskuuta 1917 asti, työtään senaatissa, joka oli selvästi porvarillisenemmistöinen. Senaatti ehti nimitää Paasivuoren valtion väliaikaiseen työnvälityskeskustoimiston johtokuntaan. Tanner ja Paasivuori olivat sitä mieltä, ettei hallituksesta voinut Tannerin sanoin ”hypätä pois kuin raitiovaunusta” ja uhmasivat puolueen päätöstä. Miehet olivat tietoisia siitä,

²⁸ Eino Ketolan tulkinnan mukaan myöskään Tannerilla ei ollut ongelmia Venäjän väliaikaisen hallituksen kanssa, Ketola Eino 1987 s. 294.

että heitä saattoi uhata jopa puolueesta erottaminen. Eräät puolueoverit syyttivät heitä oman edun ja vallan tavoittelusta.²⁹

Kohti sisällissotaa

Vuoden 1917 loppua kohden työväestön tyytymättömyys vallitseviin oloihin yhä vain kasvoi. Eduskunta eikä myöskään työväen johtama senaatti ollut tuonut tarpeeksi nopeasti muutoksia työläisten elinoloihin ja oikeuksiin. Silti eduskunnan hajottaminen ei ollut työläisjoukkojen mieleen, vaan lisäsi vihaa porvaristoa kohtaan. Tanner ja Paasivuori olivat jo senaattoriaikanaan irtaantuneet SDP:n vallankumousta tukevasta linjasta. He eivät olleet läsnä eikä heitä valittu SDP:n marraskuussa 1917 pidetyssä puoluekokouksessa puolueitoimikuntaan.

Tilanteet muuttuivat syksyllä 1917 Venäjän tapahtumien vuoksi nopeasti. Bolsevikit nousivat Venäjällä valtaan marraskuun seitsemäntenä niin sanotussa lokakuun vallankumouksessa. Suomessa kiihtyi jälleen keskustelu siitä, kenelle tässä uudessa tilanteessa ylin valta kuului. SDP, SAJ ja sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä perustivat vallankumouksellisen keskusneuvoston uudistuksia ajamaan, eduskuntaa painostamaan ja suurlakkoa johtamaan. Oskari Tokoikin viittasi jo työväen vallankumouksen mahdollisuuteen, jos huutavaa elintarvikekysymystä ei saataisi ratkaistuksi. Kun valtiopäivät oli 13. marraskuuta 1917 avattu, keskusneuvosto julisti seuraavana päivänä lakon koko maahan. Tämä marraskuun suurlakko kesti kuusi päivää, 20.11. asti. Paasivuoren mukaan tilanteen kärjistyminen olisi voitu välttää, jos eduskunta olisi aiemmin julistautunut ylimmän vallan käyttäjäksi.³⁰

Lakon aikana sosialidemokraatit saivat maalaisliiton ja eräiden nuorsuomalaisien tuella 15.11. eduskunnassa aikaan päätöksen,

---

29 Iivari Ulpu 2007 s. 26–27, Tanner Väinö 1948 s. 160–161, Torvinen Taimi 1978 s. 158, vrt. Ketola Eino 1987 s. 294–295, nootti 4.

30 Lindman Sven 1968 s. 176–178.

jolla eduskunta otti itselleen korkeimman vallan. Kenraalikuvernöörin virka ja Pietarin vaikutusvalta Suomessa kumottiin. Eduskunta hyväksyi 17.11.1917 alun perin sosialidemokraattien vaaleja varten esittämän *Me vaadimme* -julistuksen, joka sisälsi vaatimuksen kahdeksan tunnin työpäivästä ja kunnallislakiuudistuksesta. Näiden lakien hyväksymisestä huolimatta suurlakko jatkui vielä muutaman päivän, sillä työväki vaati myös parempia palkkoja. Paasivuori totesi ammattiyhdistysmiehen kokemuksella eduskunnassa, että ”te olette niin vähän olleet lakoissa mukana, ettette tiedä, miten vaikeata on lakkoa lopettaa, kun se kerran aletaan.”³¹ Levottomuus maassa kasvoi. Paasivuori tuomitsi eduskuntaryhmässä lakkojen aikana tapahtuneet väkivaltaisuudet ja terroriteot, mutta osa työväenliikkeen johtoa oli niiden takana ja oli sitä mieltä, että nyt oli ainutkertainen tilaisuus saada valta kokonaan työväelle. Paasivuoren ja muiden maltillisten lähtö puolueen johdosta radikalisoi puoluetta entisestään. Puoluetta johdatti Kullervo Manner, jonka johdolla SDP liukui kohti väkivallan tietä. Paasivuori ei toiminut enää myöskään Ammattijärjestössä³² vaan hoiti ainoastaan eduskuntatyönsä.

Marraskuun lakot olivat painostaneet eduskunnan kahdeksan tunnin työajan ja kunnallisen äänioikeuden hyväksymiseen. Mutta lakkojen luonne oli nyt toinen kuin aiemmin, sillä lakkolaisilla oli myös aseita hallussaan. Yleislakon aikana Helsingissä tapettiin 15 ja muualla maassa jopa toista sataa henkeä. Juopa porvareiden ja työväestön välillä syveni ja molemmat alkoivat varustaa omia aseellisia joukkojaan. Väkivalta etäännytti lopullisesti maltilliset sosialidemokraatit, heidän joukossaan Paasivuoren, puolueen linjalta.³³ Eduskuntapuheissaan Paasivuori syytti myös oikeistoa marraskuun lakkoihin ajautumisesta. Tilannetta kärjistikivät lisäksi maaseudulla tapahtuneet häädöt, jotka Paasivuoren mukaan olivat yksinomaan maanomistajien syytä.

---

31 Lindman Sven 1968 s. 180.

32 Sääntöasioissa hän edelleen konsultoi SAJ:ä.

33 Tanner Väinö 1948 s. 193, Torvinen Taimi 1978 s. 171.

V. I. Leninin ja bolševikkihallituksen valtaannousu rohkaisi SDP:n johtoa esittämään 24.11. eduskunnassa punaisen hallituksen muodostamista. Tämä rauhoitti jossain määrin lakkoilijoita.³⁴ Paasivuori oli kritiikkinsä takia radikaalin puoluejohdon epäsuosiossa eikä hänen nimeään ollut Punaisen hallituksen ministerilistalla. Myös eduskunnan enemmistö torjui esityksen työväen senaatista ja asetti porvarillisen P. E. Svinhufvudin johtaman senaatin.

SDP:n eduskuntaryhmä kiirehti 27.11.1917 Venäjän hallitusta tunnustamaan Suomen itsenäisyyden. Svinhufvudin hallitus esiteli viimein valtalain julkaisemisen ja uuden hallitusmuotoluonnoksen. Hallitus antoi 4.12.1917 Suomen itsenäisyysjulistuksen, jonka eduskunta vahvisti 6.12.1917. Hallituksen esitys tukeutui siihen, että Saksa tunnustaisi Suomen itsenäisyyden ensimmäisenä. Paasivuori äänesti ryhmänsä mukana tätä hallituksen esitystä vastaan, koska sosialidemokraateilla oli oma itsenäisyysjulistus, jossa haettiin tukea Suomen itsenäisyydelle Venäjän hallitukselta.³⁵ Paasivuoren mukaan ”sanottakoon mitä tahansa”, niin Suomen itsenäistyminen oli seurausta Venäjän vallankumouksesta eikä Svinhufvudin senaatin ansiota. Paasivuori oli mukana, kun sosialidemokraatit Yrjö Sirolan johdolla tiedustelivat 18. joulukuuta 1917 Svinhufvudilta, mitä hallitus oli tehnyt Suomen itsenäisyyden tunnustamisen saavuttamiseksi ulkomailla.³⁶ Ulkomaat eivät suostuneet tunnustamaan Suomen itsenäisyyttä ennen kuin Venäjä oli sen tehnyt. Oli lopulta yllätys porvaristollekin, että Leninin johtama Venäjä ensimmäisenä tunnusti Suomen itsenäisyyden.

---

34 Matti Paasivuori, Vuoden 1917 valtiopäivät, *Työväen Kalenteri* 1919 s. 117.

35 Oskari Tokoi piti 20.4.1917 eduskunnassa merkittävän itsenäisyyspuheen. Sosialidemokraattien itsenäistämisohjelmasta ks. Ketola Eino 1987 s. 145. 156, 398–399.

36 Sivonen Lauri 1986 s. 33, Matti Paasivuori, Vuoden 1917 valtiopäivät, *Työväen Kalenteri* 1919 s. 117–118.

Aseellisen kumouksen vastustaja

Paasivuori kuului siihen puoluetoimikunnan vähemmistöön, joka ei missään vaiheessa hyväksynyt aseellista toimintaa. Hän jäi jo senaattorina ollessaan pois SDP:n ja SAJ:n johtotehtävistä ja arvosteli vallankumoushuumaan joutuneita tovereitaan. Paasivuori oli varma, ettei työväenluokka voittaisi porvaristoa asein, ja jos voittaisi, niin siitä ei seuraisi muuta kuin taloudellinen romahdus. Paasivuori osallistui vielä tammikuussa 1918 eduskunnan istuntoihin. Vastoin eduskuntaryhmänsä kantaa hän puolsi määrärahojen lisäämistä poliisille, jotta maassa saataisiin järjestyks aikaan. Eduskuntaryhmän kokouksissa hän kävi 23.1. asti ja varoitti punakaarteissa olevista provokaattoreista. Hän ehdotti, että puolue antaisi julistuksen, jolla se irtisanoutuisi rähinöinnistä ja laittomuuksista. Eduskuntaryhmä päätti kuitenkin seurata tilannetta.³⁷ Seuraaminen johti sotaan.

Sisällissota alkoi 27.1.1918. Työväen hallitusta eli Suomen kansanvaltuuskuntaa johti Kullervo Manner. Vallankumousjohto yritti saada myös Paasivuoren mukaan toimintaan. Kun punaisen hallinnon johtopaikkoja jaettiin tammikuun lopulla 1918, Paasivuorelle tarjottiin tehtäviä. Hän kieltäytyi päättäväisesti niistä kaikista. Hän sanoi kuolevansa mieluummin luonnollisella tavalla kuin tulevansa hirtetyksi ja poistui kokouksesta. Hänen ystävänsä Oskari Tokoi ja läheiset puoluetoverit Eero Haapalainen ja Edvard Valpas jäivät vallankumouksen riveihin. Valpas jatkoi *Työmiehen* päätoimittajana. Paasivuori oli konfliktien rauhanomaisen ratkaisujen kannalla.

Vielä helmikuun puolella Paasivuorelle tuotiin kotiin J. H. Lumivuokolta, Suomen kansanvaltuuskunnan työasiainosastolta kirje, jossa häntä pyydettiin välittömästi saapumaan kansanvaltuuskuntaan keskustelemaan vallankumouksen palvelukseen astumisesta. Auto odotti häntä ja vastausta kadulla. Työtärjous

---

37 SDP eduskuntaryhmä 13.1.1918 TA, VP 18.1.1918. Tammikuun puolivälin jälkeen hän ei enää osallistunut eduskunnan toimintaan eikä esittänyt myöskään syitä poissaoloonsa. Puhemies määräsi hänen menettämään 50 markan palkkion poissaolopäiviltä, VP 7.2.1917.

pani Paasivuoren tosissaan pohtimaan tilannetta, sillä hänellä ei ollut mitään työtä eikä tuloja, ja perheessä oli seitsemän lasta. Puoliso Maria oli sitä mieltä, että he yrittäisivät vielä pärjätä, ja Paasivuori torjui työtarjouksen.³⁸ Paasivuori ei halunnut millään muotoa olla tekemisissä kapinan kanssa, ei edes sodan aikaisessa siviilihallinnossa tai myöntämässä elintarvikeapua punakaartille. Punakaartin vaatiessa Elannolta muonitus- ja ruokatarvikeapua, Paasivuori jäi hallintoneuvostossa avun antamista vastustaneeseen vähemmistöön.³⁹ Hän oleskeli koko sisällissodan ajan kotoaan Kalliossa. Siviiliväestön kurjuus ja elintarvikepula oli suuri. Helsinkiläiset olivat sodan aikana jopa viikon kokonaan ilman leipää.⁴⁰

Työväenliikkeen järjestöt alkoivat toimia salaisesti jo sisällissodan aikana helmikuussa 1918. Paasivuori oli ehtinyt ottaa joidenkin työväenjärjestöjen asiakirjoja ja toimistotarvikkeita asuntonsa vintille turvaan. Hän ja muut kapinasta sivussa pysytelleet sosialidemokraatit julkaisivat 10.4.1918 – pari päivää ennen Helsingin valtausta – *Työmieheissä* vetoituksen taistelujen lopettamiseksi ja sanoutuivat jyrkästi irti kumouksellisesta toiminnasta. He aloittivat puolueen toiminnan uudelleen valitsemalla keskuudesta SDP:n väliaikaisen toimikunnan, jonka puheenjohtajakaksikoksi tulivat Väinö Tanner ja Matti Paasivuori.

Punaiset pidättivät Paasivuoren ilmiannon perusteella vielä Helsingin taistelujen viimeisenä päivänä 12. huhtikuuta 1918 ja veivät hänet sanaharkan jälkeen mukanaan. Punakaartin esikunnassa Paasivuori kieltäytyi ottamasta asetta käteensä ja povasi työväenluokalle turmiota. Lopulta hänet vapautettiin. Pakenevat punakaartilaiset heittivät aseitaan myös Paasivuorten asuntoyhtiön kellarin ikkunoista sisään.⁴¹

---

38 MP ark. F1 1918 TA, Sivonen Lauri 1986 s. 37.

39 Sivonen Lauri 1986 s. 38.

40 Matti Paasivuoren puhe 1918–1919, MP ark. HB2 TA. Väinö Tanner, Avajaispuhe, Suomen sos.dem. puolueen ylimääräinen puoluekokous 27.12. 1918, s. 13, Pekka Paasivuoren haastattelu TMT TA.

41 Sivonen Lauri 1986 s. 39–40, Pekka Paasivuoren haastattelu 2011, TMT TA.

Heti Helsingin valtauksen jälkeen myös valkoiset pidättivät Paasivuoren kuulusteluja varten. Hän joutui olemaan lähes viikon vankilassa. Naapurit todistivat, että Paasivuori oli ollut kotonaan koko sodan ajan. Omaiset kääntyivät Väinö Tannerin puoleen, joka sai hyvien suhteittensa avulla Paasivuoren vapaaksi. Liikemiehenä Tanner oli kaikissa piireissä tunnettu – ja juristina hän tiesi vankien oikeudet ja osasi neuvotella. Toisekseen Tanner osasi hyvin saksaa, joten ei ollut esteitä hänen kanssakäymiselleen Saksan Itämeren-divisioonan johdon kanssa, kuten seuraavassa luvussa tulee tarkemmin esille. Paasivuori merkittiin valkoisen hallinnon Etsivän keskuspoliisin kirjoihin aluksi A-luokitukseen eli välittömästi pidätettäviin, mutta toukokuussa, toisen pidätyksen ja kuulustelujen jälkeen jo lievempään B-luokitukseen. Hän sai liikkumisluvan pääkaupungissa kansanedustajan asemansa perusteella.⁴²

---

42 Liikkumislupa tuli 19.4.1918, MP ark. HA2 TA, Sivonen Lauri 1986 s. 42.

Paasivuoren 50-vuotispäivän johdosta 6.5.1916 Työmies julkaisi haastattelun, johon liittyi piirros. Paasivuori kantoi kuvan mukaan leveillä hartioillaan vastuuta ammatillisesta liikkeestä, puolueesta ja osuustoimintaliikkeestä.

V Yhden miehen oppositio 1918

Ainoa sosialisti tynkäeduskunnassa

Eduskunta kokoontui sisällissodan jälkeen ensi kerran 15. toukokuuta 1918, päivää ennen valkoisten voitonparaattia. Läsnä oli vain 84 edustajaa, sillä sosialidemokraattien lisäksi poissa oli myös porvarillisia edustajia. Suurimmillaan tynkäeduskunnan vahvuus oli 111 kansanedustajaa. Silti se istui yhdeksän kuukautta, toukokuusta 1918 helmikuuhun 1919. Tuona aikana vasemmistolla/oppositiolla ei ollut käytännössä minkäänlaisia mahdollisuuksia osallistua poliittiseen päätöksentekoon.

Suomen eduskunnan istuntosalissa 15. toukokuuta 1918 kansanedustajat kuuntelivat seisaaltaan puhemies Juhani Lundsonin valtiopäivien avajaispuhetta. Paikalla oli myös saksalaisia komentajia ja sotilaita. ”Nimenhuudon jälkeen, jossa tuli todetuksi, että sosialistisista edustajista oli läsnä ainoastaan M. Paasivuori, piti puhemies Lundson seuraavan puheen, jota eduskunta seisten kuunteli...”, kertoi Helsingin Sanomat valtiopäivien poikkeuksellisista avajaisista.¹ Tästä hetkestä otetussa valokuvassa edustajat seisovat kameraan nähden selin. Vasemmiston tuolirivistöt ammottavat tyhjinä, ja niiden keskellä seisoo ryhdikkäänä vain yksi mies, sosialidemokraattien kansanedustaja Matti Paasivuori. Tämä kuva on yksi Suomen poliittisen historian ikoneista. Se on piirtynyt historian oppikirjojen ja yleisesitysten sivuilta suomalaisten silmiin. Kuvaan tiivistyy toukokuussa 1918 punaisten

---

1 Eduskunnan alkajaisistunto, *Helsingin Sanomat* 16.5.1918.

Eduskunnan puhemies Juhani Lundson avaa ensimmäiset valtiopäivät sisällissodan jälkeen 15. toukokuuta 1918. Tässä niin sanotussa tynkäeduskunnassa sosialidemokraatteja edusti vain yksi mies, Matti Paasivuori. Muita vasemmiston kansanedustajia ei päästetty sisään. Avajaisissa oli läsnä myös maassa olleen saksalaisen sotaväen ylintä johtoa.

tappioon päättyneen sisällissodan lopputulos. Voittajat saattoivat tehdä, mitä halusivat, kun oppositio oli täydellisesti nujerrettu – tai ei aivan. Eduskuntaan ilmestyi sitkeä, jääräpäinen ja peloton mies, Matti Paasivuori. Ainoana sosialidemokraattien edustajana hän arvosteli puhujapöntöstä valkoisten voittajien tekemiä julmuuksia ja yritystä muuttaa Suomi monarkiaksi.

Vuosi 1918 oli Paasivuoren yksinäinen kamppailu ihmisoi-
keuksien ja tasavaltalaisen hallitusmuodon puolesta. Hän teki
touko-kesäkuussa 1918 eduskunnalle kolme välikysymystä. En-
simmäinen koski sosialidemokraattisten kansanedustajien vang-
gitsemista, toinen Suomen Sosialidemokraatin takavarikointia ja
kolmas vangitsemisia, vankileirikurjuutta, teloituksia ja armah-

duskysymystä. Välikysymykset kuitenkin epäonnistuivat heti alkuunsa, koska niihin ei saatu vaadittua kahtakymmentä muuta allekirjoittajaa ja ne raukesivat. Väinö Tanner oli Paasivuoren tärkeä henkinen tuki vuoden 1918 aikana. Eduskuntapuheet ja välikysymykset valmisteltiin puoluejohdon kanssa yhteistyössä, lähinnä Tannerin ja Väinö Huplin kanssa.

Aluksi kaikki sosialidemokraattiset päättäjät ja kansanedustajat oli pidätetty kuulusteluja varten: 92:sta kansanedustajasta 56 oli määrätty vangittavaksi ja asetettavaksi syytteeseen valtiopetoksesta. Heistä 15 todettiin syyttömäksi ja päästettiin heti vapaaksi. Eduskunnan nimenhuudossa vain yksi, Matti Paasivuori, sai olla läsnä. Muita ei päästetty sisään. Asiastaan itsevarma Paasivuori osoitti rohkeutta seisoessaan yksin muodollisena oppositiovoina eduskunnassa, jossa työväenjohtajia suuresti paheksuttiin, jopa halveksuttiin kapinan aloittamisesta. Paasivuori edusti keväällä 1918 päättyneen sisällissodan jälkeen yli puolen vuoden ajan yksin – tai ajoittain muutaman toverinsa kanssa – työväenliikettä Suomen eduskunnassa. Hänellä oli vastassaan vaikein mahdollinen enemmistö: kosta vannovat sisällissodan voittajat. Miksi Paasivuoren kuitenkin sallittiin tulla eduskuntaan?

Mihin perustui hänen arvovaltansa, sillä sitä hänellä epäilemättä täytyi olla sekä valkoisten suomalaisten että saksalaisten voittajien silmissä. Paasivuori ei itse pohtinut syytä vuoden 1918 erityisasemaansa vaan piti sitä itsestäänselvyytenä: hänellä oli oikeus täyttää kansanedustajan tehtävänsä, koska hänen edustajankirjansa oli edelleen voimassa, eikä hän ollut mitenkään osallistunut kapinaan. Hänet oli vangittu ja tutkittu valkoisten toimesta jo kahdesti: ensin Helsingin valtauksen jälkeen huhtikuussa ja toisen kerran eduskunnan kokoontumista edeltävällä viikolla Etsivän keskuspoliisin toimesta kolmeksi päiväksi Suomen Sosialidemokraatin näytenumeron julkaisemisen takia.² Molemmilla kerroilla hänelle oli vapauttamisen yhteydessä annettu viranomaisen vahvistama liikkumislupa. Saksan Itämeren divisioonan hallitsemassa pääkaupungissa maltillisiksi arvioituja

---

2 Suomen Sosialidemokraatin näytenumeron julkaisemista käsitellään laajemmin sivuilla 209–212.

työväenjohtajia kohdeltiin poikkeuksellisen suopeasti muuhun maahan verrattuna.

Oli myös tunnettua, ettei Paasivuori ollut kuulunut vallankumouksen agitaattoreihin eikä puolueen sosialistisiin teoreetikoihin. Hän oli 1917 senaattorina ollessaan hillinnyt maatalouslakkoja ja koettanut muutoinkin saada aikaan sopua työriitoihin. Hän oli yksi neljästä senaattorista, joka oli myös kansanedustaja ja jolta eduskunta sai tietoa senaatin päätöksistä.³ Paasivuoren eroaminen Tokoin senaatista osoitti hänelle ominaista hillittyä menettelytapaa: asioiden tuli tapahtua lain mukaan, ja hän erosi vasta saatuaan erokirjeen nimittäjältään, Venäjän hallitukselta. Paasivuori ja Tanner eivät olleet tukeneet puolueensa protestia lähteä hallituksesta. Paasivuoren asema sisällissodan jälkeen oli myös erilainen kuin muualta maasta tulevien kansanedustajien, sillä hänet tunnettiin laajasti myös Helsingin porvarillisissa piireissä.

Saksalaiset auttoivat valkoista armeijaa voittoon ja siksi heillä oli myös valtaa. Korkeinta valtaa Suomessa käytti tuohon aikaan saksalainen kenraali von der Goltz, Itämeren divisioonan komentaja.⁴ Hänellä oli myös arvostusta, sillä saksalaisten apu valkoiselle armeijalle oli ollut korvaamaton. Hän oli paikalla valtiopäivien avajaisissa 15.5.1918. Voi vain päätellä, että hän hyväksyi ja myös takasi omalta osaltaan sen että työväenliikkeellä oli avajaistilaisuudessa yksi edustaja. Saksalaiset majailivat työväenjärjestöjen toimistoissa ja käyttivät puolueen kirjapainoa oman lehtensä painamiseen. Työväenliike ei mitenkään sabotoinut saksalaisia – päinvastoin näytti siltä, että saksalaiset olivat yhteistyöhön tyytyväisiä. Väinö Tannerin elämäkerturi Jaakko Paavolainen on esittänyt, että Tannerin johtamalla SDP:llä oli Helsingin valtauksen jälkeen asialliset suhteet saksalaisten joukkojen johdon kanssa.⁵ Tämä lienee vaikuttanut siihen, että myös suojeluskuntalaiset

---

3 Torvinen Taimi 1978 s. 155. Paasivuoren ohella Tokoi, Kallio ja Holsti selostivat tilannetta ja senaatin kantaa kansanedustajille ja vastasivat heidän kysymyksiinsä.

4 Ed. Paasivuori VP 18.5.1918 s. 1108, Tanner Väinö 1948 s. 307.

5 Paavolainen Jaakko 1979, s. 195-204.

suhtautuivat maltillisesti helsinkiläisiin sisällissodasta erossa pysyneisiin työväenjohtajiin. Tanner ja toinen maltillinen sosialidemokraatti Väinö Wuolijoki kävivät tapaamassa saksalaisten johtoa. Yksi keskustelun aihe oli kirjapainon yhteiskäyttö. Hyvästä yhteisymmärryksestä kertoo se, että Paasivuori sai heinäkuun lopulla 1918 saksalaisten joukkojen kapteenilta Eckartilta ajankohdan nähdessä yllättävän kutsun osallistua suomalaisten kustantajien matkalle Saksaan.⁶ Ei ole tietoa toteutuiko matka ylipäätään, mutta Paasivuori ei Saksassa käynyt. Tanner ja muut kielitaitoiset hoitivat suhteet saksalaisiin, kun taas Paasivuori järjesteli käytännössä tilojen yhteiskäyttöä saksalaisten kanssa ja omaisuuden takaisin saamista. Kutsu joka tapauksessa osoitti, että puolueen ja Paasivuoren suhteet saksalaisiin olivat kunnossa.

Paasivuoren pitkä parlamentaarinen ura, tunnettuus maltillisena työväenjohtajana ja politiikan kautta saavutetut laajat verkostot todennäköisesti auttoivat häntä 1918, ja hänen sallittiin jatkaa myös kansanedustajana. Mutta ehkä yhtä olennaista Paasivuoren hengissä selviämiseksi on havainto, että saksalaisten oleskelu Helsingissä taltutti valkoisten kostotoimenpiteitä. Pidätäessään punaisia saksalaiset luovuttivat vangit vankeinhoitolaitokselle. Helsingissä rankaisutoimissa alettiin käyttää enemmän harkintaa kuin muualla Suomessa, ja siksi moni työväenjohtaja⁷ – ja mahdollisesti näin myös Matti Paasivuori – säilytti henkensä.

Suomen poliittinen tilanne oli yhden vuoden aikana muuttunut täysin: Paasivuori johti vielä 1917 puoluetta, jolla oli enemmistö eduskunnassa ja syksyn 1917 vaaleissakin sosialidemokraatit saivat 92 eduskuntapaikkaa. Keväällä 1918 Paasivuori johti puoluetta Tannerin kanssa, mutta työväestön vaikutusvallasta oli jäljellä enää savuavat rauniot: työväen lehdistö oli kielletty, järjestötalot ja muu omaisuus takavarikoitu eikä kansanedustajia laskettu sisälle eduskuntaan. Sisällissodan seurauksena poliittinen valta siirtyi täydellisesti porvariston käsiin. ”Porvarien sanomalehdet

---

6 Hauptmann Eckart 31.7.1918 Matti Paasivuorelle, MP ark. F1 1918 TA, Paavolainen Jaakko 1969 s. 203. Eckartin toimisto oli osoitteessa Etelä-Esplanadi 5.

7 Hoppu Tuomas 2013 s. 374–375.

kiihottivat tekemään perinpohjaista puhdistusta ja kyllä sitä tehtiinkin. Ei ainakaan 100 vuoteen pitänyt työväenliikkeen nostavan päätänsä”, kirjoitti Paasivuori sodan jälkeisistä tunnelmista.⁸ ”Ei koskaan ennen ole minkään maan yhteiskunnallista luokkaa niin lyhyessä ajassa syösty vallan ja voiman huipuilta mitä syvimmän kurjuuteen ja merkityksettömyyteen asemaan”, totesi Väinö Tanner loppuvuodesta 1918.⁹

Useat sosialidemokraattiset kansanedustajat olivat teloituksen pelossa paenneet Venäjälle. Suomeen jääneistä suuri osa oli vangittuna, ja vapaana olevista muutama yritti tulla suorittamaan edustajan tehtävänsä. Esimerkiksi 16.5. Frans Rantanen tuli täysistuntoon, mutta hänet pidätettiin seuraavana päivänä eduskuntatalon edessä. Eduskuntatalossa pääsivät käväisemään 17.5. Anni Huotari ja 21.5. Juho Kujala, Santeri Louhelainen ja Aaro Salo ennen kuin heidät pidätettiin. Vain Louhelainen oli jonkin aikaa salissa Paarivuoren rinnalla, mutta sitten hänetkin tunte mattomasta syystä vangittiin.¹⁰ Useita muita sosialidemokraattisia kansanedustajia yritti tulla eduskuntaan, mutta heidät estettiin. Kesäkuun lopulla muutama ja heinäkuun alussa Albin Koponen pääsivät lyhyeksi aikaan sisälle, mutta jälleen heinäkuun puolivälissä Paasivuori edusti vasemmistoa yksin.¹¹ Kansanedustajien törkeästä kohtelusta ja vangitsemisesta Paasivuori teki ensimmäisen välikysmyksensä 23. toukokuuta.

---

8 Matti Paasivuoren puhe 1918–1919, MP ark. HB2 TA.

9 Väinö Tanner, Avajaispuhe, Suomen sos.dem. puolueen ylimääräinen puoluekokous 27.12.1918, s. 13.

10 Lindman Sven 1968 s. 246–247. Lindman perusti tietonsa Schaumanniin. Kujala kuoli 1919 vankilassa.

11 Albin Koponen vangittiin eduskuntatalon sisällä 21.5, muista suurin osa pidätettiin jo matkalla eduskuntaan. Eräitä pidätettiin kotipaikkakuntansa asemalla, yksi junassa ja eräs jopa sairaalassa. Armas Paasonen ja Aaro Salo vangittiin 13.5. Iisalmen asemalla, Paavo Leppänen 14.5. Kouvolassa ja Oskari Suutala 15.5 kotoaan. Helsingin ulkopuolella vangittiin Matti Hoikka, Frans Rantanen ja Albin Waljakka. Matti Paasivuori, Vuoden 1917 valtiopäivät, *Työväen Kalenteri* 1919 s. 118, Edustaja Paasivuori VP 24.5.1918 s. 1125, Tanner Väinö 1948 s. 306, Sivonen Lauri 1986 s. 2.

Käyty sota muutti eduskuntakeskeisen vallanjaon kuvion ja porvaristo ryhtyi ajamaan korkeinta valtaa senaatin puheenjohtajalle.¹² Paasivuoren ja kahden maalaisliittolaisen vastalauseesta huolimatta tynkäeduskunta kuitenkin myönsi toukokuussa 1918 senaatin puheenjohtaja P. E. Svinhufvudille korkeimman vallankäytön valtuudet. Sosialidemokraatit olivat sisällissodan jälkeen sitä mieltä, että eduskunta olisi heti hajotettava ja uudet vaalit olisi pantava pikimmin toimeen. Sitä Paasivuori vaati ponnekkaasti ensimmäisessä eduskuntapuheessaan 18.5.1918:

Muuten pyydän yhtyä siihen vaatimukseen, että olisi toimitettava uudet vaalit, sillä tämä eduskunta on muuttunut luokkaeduskunnaksi, jossa kansanvaltaisilla vaatimuksilla ja työväenluokan eduilla ei tule olemaan mitään kannatusta.¹³

Mutta porvarilliset puolueet päättivät kutsua koolle vanhan eduskunnan, jonka toimikautta oli periaatteessa jäljellä vielä kesään 1920 asti. Kutsu valtiopäiville koski heidän käsityksensä mukaan vain 108 porvarillista edustajaa. Kun eduskunnassa ei ollut todellista oppositiota, enemmistö saattoi poikkeuslakien nojalla pysyttää haluamansa yhteiskuntajärjestyksen.

Työväenliikkeen saatava toimia

Paasivuori nimitti tynkäeduskuntaa ”luokkaeduskunnaksi”, joka yritti poikkeuslain turvin estää työväenliikkeen nousun uudelleen. Paasivuoren puheet valkosten yksinvallasta vihastuttivat porvarillisia edustajia. RKP:n edustaja, kirkkoherra Johannes Bäck vaati useita kertoja Paasivuorta lähtemään salista ja olisi kieltänyt tältä äänestysoikeudenkin. Bäck myös epäili, oliko Paasivuori sittenkään niin viaton kuin monet luulivat. Paasivuo-

---

12 Jansson Jan-Magnus 1982 s. 38–39.

13 Edustaja Paasivuori, VP 18.5.1918 s. 1104.

ri ymmärsi viivytyksittä Bäckin ruotsinkieliset puheet ja vastasi heti.

Jos Bäck tai joku muu voi todistaa, että olen ollut joissakin val-lankumousviroissa tai punakaartissa tai muissa semmoisissa, niin todistakoon ja osoittakoon sen. Luuleeko Bäck tai joku muu, että minun asemassani on ollut niin herttaiset olot täällä punakaarti-laisten keskuudessa. Minut ovat punakaartilaisetkin vanginneet, samoin valkoiset. En tiedä, missä minun pitäisi olla. Te voitte syyttää minua ainoastaan siitä, että olen olemassa, mutta mitään rikosta en tiedä tehneeni.¹⁴

Paasivuori puolusti työväestön laillisia toimintaoikeuksia ja edus-tuksellisuutta demokraattisessa yhteiskunnassa ja pysyi eduskun-nassa, vaikka häneen kohdistui kovia paineita. Hänelle huudet-tiin herjauksia ja käskettiin pois. Häntä nimiteltiin punikiksi ja huudettiin jopa, että miksei sitä ei ole ammuttu. ”Ei ole löydetty syytä, mutta jos löydetään, ampukaa sitten”, hän totesi.¹⁵ Yksikään kansanedustaja ei yhtynyt vaatimukseen poistaa Paasivuori salis-ta, mutta kukaan ei myöskään puolustanut häntä. Paasivuoren täytyi yksin kantaa vastuuta kapinan aloittamisesta.

Toukokuussa 1918 muodostettu J. K. Paasikiven hallitus oi-keutti maaherrat takavarikoimaan työväenjärjestöjen omaisuu-den sekä rajoitti julkaisu- ja liikkumisvapautta. Paasivuori käytti pitkiä puheenvuoroja yhdistymis- ja sananvapauden rajoittamis-ta vastaan. Rajoitusten kannattajat puolustivat poikkeuslakeja sa-nomalla muun muassa, että ”jos kansamme yhden vuoden nyt saa olla ilman tätä myrkyn kylvöä ja marxilaisen sosialismin kii-hoittajat saavat olla hiljaa, niin voi olla jonkunlaista toivoa, että ihmisten aivot joutuvat jälleen oikealle tolalle ja voivat ajatella inhimillisesti ja terveesti.”¹⁶

14 Ed. Bäck VP 18.5.1918 s. 1104, 1107, ed. Paasivuori VP 1918 s. 1104, 1107.

15 Ed. Estlander VP 17.5.1918 s. 1092, ed. Bäck 18.5.1918 s. 1104, ed. Bäck ja Paasivuori VP 1918 s. 1107, Lindman Sven 1968 s. 246, Sivonen Lauri 1986 s. 1.

16 Ed. Wuorimaa VP 24.5.1918 s. 1142, myös ed. Alkio s. 1145.

Paasivuori vastusti sananvapauden ja kansalaisoikeuksien rajoittamiseen tähtääviä poikkeuslakeja jokaisessa käsittelyvaiheessa. Hän vertasi niitä bobrikovilaisen ajan sensuuriin ja Saksan sosialistilakeihin. Paasivuoren mielestä kaavaillut toimintarajoitukset edistäisivät vain ääriliikkeiden nousua. Puheessaan hän muistutti:

Jo 1898 kirjoitti professori I. A. Heikel eräässä kirjasessa: Kieli-
puolueet ja työväenkysymys ja hän sanoi siinä: jos tahdotaan tehokkaasti vastustaa työväenliikettä, niin pitää lakkauttaa kaikki kansakoulut, kaikki sanomalehdet, kaikki kirjallisuus...että päästään siihen onnelliseen tulokseen, ettei mitään kiihoitusta harjoiteta.¹⁷

Poikkeuslain viimeisessä käsittelyssä toukokuun lopulla 1918 Paasivuori piti elämänsä pisimmän puheen. Sen hän oli huolella valmistellut Väinö Tannerin kanssa. Toimintarajoitukset ja sensuuri johtivat Paasivuoren mukaan anarkiaan. Muut edustajat kysivät häneltä, mikä Suomessa oli sitten johtanut anarkiaan, kun ennen kapinaa ei ollut sensuuria. Edustajatoverit moittivat Paasivuorta, että hän ei ymmärtänyt onnettomuuden syvyyttä, johon työväenliike oli sen ajanut.¹⁸

Samaisessa toukokuun istunnossa Paasivuori teki toisen välikysymyksensä. Se koski Suomen Sosialidemokraatin toukokuun näytenumeron takavarikointia. Kukaan ei yhtynyt välikysymykseen, joten se raukesi loppukuusta. Paasivuori haukkui mielipiteen vapautta rajoittavaa poikkeuslakia kuonokoppalaiksi. Se ylitti Paasivuoren mukaan kaikki ”bobrikoffilaisajan kamalimmatkin asetukset”.¹⁹ Eduskunta hyväksyi vuodeksi poikkeuslain, joka kumosi kansalaisten yhdistymis-, kokoontumis- mielipide- ja painovapauslain.

---

17 Ed. Paasivuori, VP 21.5.1918 s. 1118, VP 24.5.1918 s. 1143.

18 Ed. Paasivuori VP 28.5.1918 s. 1170–1177, ed. Ahmavaara s. 1179, ed. Juutilainen s. 1180.

19 Ed. Paasivuori VP 2.7.1918 s. 1481, VP 8.10.1918 s. 71.

Hallitus sai poikkeuslain turvin valtuudet tehdä kotietsintöjä, takavarikoida ja vangita. Paasivuori ennusti, että sensuuri ja rajoitukset tulisivat pian koskemaan myös muita tasavaltalaisia. Hallitus ei sallinut minkäänlaista eduskunnan, virkakunnan tai yhteiskuntajärjestyksen kritiikkiä. Paasivuori letkautti eduskunnassa, eikä puheissa saisi edes todeta, että työtön oli tyytymätön tilanteeseensa. ”Sali oikein kiehui kiukkua, kun siellä täytyi vielä kuunnella sosialidemokraatti Paasivuoren puheita”, todisti Väinö Tanner eduskunnan lehterillä.²⁰

Syyttömästi vangitut ja vankileirikurjuus

Paasivuori tuomitsi ensimmäisessä välikysymyksessään syyttömien sosialidemokraattisten kansanedustajien vangitsemiset. Hän kysyi:

Osa ryhmän jäsenistä oli ollut ulkopuolella kaiken rikollisen toiminnan ja niin ollen esteetön jatkamaan työtään eduskunnassa. Hämmästykseni olen kuitenkin huomannut, että eduskunnan istuntoihin ei ole saapunut muita kuin yksi ryhmätovereitani. Ryhtyessäni ottamaan selvää, mistä tämä johtuu, olen saanut tietää, että monet ryhmätovereistani ovat tosin yrittäneet tänne saapua, mutta että heitä kohtaan on harjoitettu törkeätä väkivaltaa ja siten estetty heitä kansanedustajan tehtäviään täyttämästä.²¹

Kun työväenlehdet olivat vielä kiellettyjä, oli huomionarvoista, että Helsingin Sanomat tuki Paasivuoren välikysymystä kirjoittamalla siitä:

Viime perjantaina teki eduskunnassa ainoa läsnä oleva sosialistinen edusmies Matti Paasivuori esityksen siitä, että senaatin asianomaiselta jäseneltä kysyttäisiin, onko senaatin tiedossa, että useita sosialistisia edusmiehiä on laillisetta syyttä vangittu ja siten es-

---

20 Ed. Paasivuori VP 7.12.1918 s. 164, Tanner Väinö 1948 s. 311–312.

21 Ed. Paasivuori VP 24.5.1918 s. 1124.

tetty edusmiestoimintaan täyttämästä, sekä mihin toimenpiteisiin senaatti sen johdosta on ryhtynyt...ja kun jo viikkoja on kulunut eduskunnan kokoutumisesta kapinan jälkeen, on mielestämme hra Paasivuoren välikysymysesityksen tekemiseen ollut kylläkin aihetta. Minkään vihan tai koston vaikuttamista ei sellaisia, joita ei voida todistaa syyllisiksi kapinaan, saa vangittuina pitää. Se olisi lainvastaista...²²

Tuesta ei ollut apua, sillä kukaan ei kuitenkaan allekirjoittanut Paasivuoren välikysymystä, ja puhemies totesi sen rauenneen.

Paasivuori käytti useita ”jyriseviä” puheenvuoroja syyttä vankiloissa viruneiden kohtalosta ja ilman oikeudenkäyntiä langes-tetuista kuolemantuomioista. Hän teki 2.6.1919 yhdessä Väinö Huplin kanssa välikysymyksen punavankien kohtelusta ja armahduksesta. Kuolemantuomioita Paasivuori piti valkoisten laillistettuna kostonä. ”Surkeasti ovat ne pettyneet, jotka ovat luulleet palattavan laillisiin oloihin. Punaisen terrorin sijaan on vain saatu valkoinen terrori” totesi Paasivuori ja jatkoi:

Vankien tutkimuksessa käytetään lisäksi sellaista kaiken laillisen oikeudenkäytön vastaista menettelyä, että syytetyn täytyy osoittaa syyttömyytensä, ennen kuin hänet voi päästää vapaaksi...Suorastaan korjaamattomia oikeusrikkouksia ovat ne tuhannet teloitukset, joita maassamme on ”valkoisen terrorin” vallitessa toimeenpantu ja joita ei voi nimittää miksikään muuksi kuin järjestelmälliseksi murhaamiseksi.²³

Hallituksen ei tarvinnut vastata, koska välikysymys ei saanut kantatusta.

Tanner teki selvityksen vangittujen kansanedustajien kohta-loista. Hän lähetti selvityksensä eduskunnan puhemiehelle kesäkuun lopulla 1918. Siinä hän selvitti, että 14 kansanedustajaa istui syyttömästi vankilassa, eivätkä he sen vuoksi voineet täyttää

---

22 Sosialistisia edusmiehiä koskeva välikysymys, *Helsingin Sanomat* 26.5.1918.

23 Ed. Paasivuori VP 4.6.1918 s. 1204–1205. Poliittisten vankien määrää vähennettiin tuohon aikaan parilla tuhannella.

kansanedustajan tehtäväänsä. Myös kuolleiden viiden edustajan tilalle puhemiehen olisi pitänyt kutsua varaedustajat. Helsingin Sanomat julkaisi Tannerin selvityksen.²⁴ Eduskunnan puhemies ei katsonut tehtäväkseen kutsua vangittujen tilalle varamiehiä, vaan piti sitä keskusvaalilautakuntien tehtävänä. Marraskuussa Evert Huttunen sai häiriötä jäädä Paasivuoren rinnalla eduskuntaan. Helmikuuhun 1919 mennessä kolme sosialidemokraattista varaedustajaa pääsi kuolleiden tovereidensa tilalle eduskuntaan.²⁵

Vankeja ei laskettu vapauteen ilman tuomioistuinkäsittelyä, ja siksi jo toukokuun lopulla 1918 eduskunta säätöi lain erillisistä tuomioistuimista valtiorikosten käsittelyä varten. Paasivuori piti esitettyä lakia ankarampana kuin rikoslakia. Hän puhui joka käänteessä kuolemantuomioita vastaan heinäkuun alussa ja totesi, että niitä jo toteutettiin Suomessa. Hän piti tyrmistyttävänä sitä, että lakiesityksen myötä kuolemanrangaistukset palautuisivat Suomen rikoslakiin. Paasivuori esitti lain hylkäämistä, mutta se hyväksyttiin äänin 82–2.²⁶

Vankilassa ollut kansanedustaja Albin Koponen pääsi heinäkuun 1918 alussa eduskuntaan ja kuvaili eduskuntapuheessaan vankileirien oloja. Myös Paasivuoren puheet vankileirien surkeista oloista ja nälästä närkästyttivät muita edustajia. Nälkäisiä vankeja oli niin paljon, että jopa heidän lähettämisestään ulkomaille oli puhetta. Se muistutti Paasivuoren mielestä jo orjakauppaa. Edustajatoverit peräsivät Paasivuorelta, miksi hän ei julkisuudessa ollut ottanut kantaa kapinaa vastaan.²⁷ Paasivuorelta vaadittiin näyttöä ja tekoja kapinan estämisestä. Häntä vastaan hyökättiin kiivaasti tässäkin asiassa. Maalaisliiton edustaja, rovasti Wuorimaa totesi, että ”sosialistit eivät ole koskaan olleet työväen edustajia ja työväen ystäviä eikä työväenpuolue, vaan he

---

24 Paavolainen Jaakko 1969 s. 207, Tanner Väinö 1948 s. 299–303.

25 Lindman Sven 1968 s. 306.

26 Ed. Paasivuori VP 28.5.1918 s. 1167.

27 Ed. Paasivuori VP 2.7.1918 s. 1481, VP 31.5.1918 s. 1192, ed. Haataja 5.7. 1918 s. 1507.

ovat olleet työmiesten ja Suomen työkansan pahimpia vihollisia ja semmoinen on myös herra Paasivuori”.²⁸

Vankileirien kurjista oloista, korkeasta kuolleisuudesta ja syytömien tappamisesta puhui myös kokoomuksen J. A. Lagerlöf. Paasivuori iloitsi tästä puheenvuorosta ja yhtyi siihen.²⁹ Edustaja Eirik Hornborg (RKP) teki heinäkuun alussa myös välikysymyksen vankileirioloista. Tähän välikysymykseen hallituksen oli vastattava. Vastauspuheessaan sotaministeri Vilhelm Thesleff arvioi vankien määräksi 72 589. Suurin ongelma oli näin suuren vankimäärän ruokkiminen. Paasivuori antoi vankileirien tilanteesta vielä synkemmän kuvan kuin Thesleff. Seurauksena oli kiivas sananvaihto. Oikealta tulleet välihuudot muistuttivat siitä, että kylä punaisellakin puolella oli ollut vankileirejä. Paasivuori totesi kipakasti, että punainen hallinto oli ollutkin laittomuushallinto ja jatkoi:

Nyt puolustetaan samanlaisia laittomuuksia ja raakuuksia, mitä punakaarti harjoitti, valkoisten tekeminä, ja ehkä vielä kamalampina, sillä että niinhän punakaarti teki. Missä on teidän laillisuutenne?³⁰

Vaikka Paasivuoren välikysymykset raukesivat, niillä oli kuitenkin uutisarvoa jopa ulkomaita myöten. Vielä enemmän ulkomaiden huomiota herätti Väinö Tannerin matka kesällä 1918 Ruotsiin ja Tanskaan, missä hän selvitti Suomen vankileirien tilannetta lehdistölle. Hän julkisti siellä professori Robert Tigerstedtin laatiman, salaisen lääketieteellisen raportin punavankien oloista Suomen vankileireillä.³¹ Kansainvälinen lehdistö alkoi tyrmisty-

---

28 Ed. Wuorimaa VP 2.7.1918 s. 1485.

29 Ed. Paasivuori VP 24.5.1918 s. 1135–1136.

30 Ed. Paasivuori, Thesleff, Hornborg, Rosenqvist VP 5.7.1918 s. 1492–1497, ed. Koponen s. 1500, ed. Paasivuori s. 1506–1507. Thesleff oli sota-asiaintoimituskunnan päällikkö.

31 Robert Tigerstedt (1853–1923) oli Helsingin yliopiston fysiologian professori ja dekaani. Hän oli maamme tunnetuimpia tiedemiehiä. Hän toimi vapaaehtoisena lääkärinä Tammisaaren vankileirille 1918 ja teki tutki-

neenä kirjoittaa Suomen ihmisoikeustilanteesta, kansanedustajien pidättämisestä ja kuolemanrangaistuksista. Se oli hallitukselle ja Suomen maineelle piinallista, vaikka armahduksia vähitellen tehtiinkin.

Paasivuorenkin piti varoa puheitaan. Hän joutui vielä elokuussa 1918 kuulusteltavaksi osallisuudestaan kapinaan. Kolmen tunnin kuulustelujen jälkeen hänet kuitenkin vapautettiin.³²

Paasivuori piti koko loppuvuoden 1918 yllä keskustelua syytösmästä vangittujen asemasta. Hän mainitsi tuomittujen ystäviensä Edvard Valppaan ja Paavo Leppäsen nimet. Paavo Leppänen, Eetu Salin, Yrjö Mäkelin ja kuusi muuta sosialidemokraattista kansanedustajaa tuomittiin lokakuun puolivälissä 1918 kuolemaan. Paasivuori ihmetteli tuomion kovuutta. Hän kysyi, miten sitten vastuulliset kapinan johtajat ja kansanvaltuuskunnan jäsenet tuomittaisiin. Kymmenkertaiseen kuolemaanko siten, että ”heidät virvoitettaisiin välillä?”³³ Syksyllä 1918 kuolemantuomiot alkoivat herättää suurta huomiota Ruotsissa ja muuallakin. Tuomiot alenivat myöhemmin valtiorikosylioikeudessa, ja valtaosa kuolemantuomioista muutettiin elinkautisiksi.

Monarkian vastustaja

Sisällissodan jälkeen puhkesi monarkistien ja tasavaltalaisten välille valtiomuototaistelu, joka hajotti pahoin myös porvarillisten puolueiden rivit. Syksyn 1918 ylimääräiset valtiopäivät kutsuttiin koolle syyskuun lopulla päättämään siitä, olisiko Suomi tasavalta vai kuningaskunta. Porvarilliset puolueet uskoivat vielä lujasti Saksan voittoon ja halusivat Suomesta kuningaskunnan. Senaatin puheenjohtaja J. K. Paasikivi oli innokkaimpia monarkismin puolestapuhujia. Porvarillisten edustajien joukossa tasavaltalai-

---

muksen leirien ravinto-oloista. Toiminnallaan hän sai kohennettua vankien ruoka-annoksia.

32 Sivonen Lauri 1986 s. 15.

33 Ed. Paasivuori VP 3.12.1918 s. 136.

sia oli maalaisliiton ja nuorsuomalaisten ryhmissä. Maalaisliiton edustajat kääntyivät syksyllä 1918 kannattamaan vaatimusta uusien vaalien järjestämiseksi. Paasivuori tuki maalaisliiton Santeeri Alkion aloitetta, jonka mukaan uudesta valtiomuodosta tulisi päättää vasta vaalien jälkeen.³⁴

”Minuun ei ole vähääkään vaikuttanut monarkistien selitykset, kuinka hyvä monarkistinen hallitusmuoto on”³⁵, totesi Paasivuori. Hän oli vannoutunut tasavaltalainen. Hän ei pitänyt siitä, että monarkismin puolestapuhujat saivat vapaasti agitoida kuningaskunnan puolesta, mutta työväenaate leimattiin kiihottamiseksi. Paasivuori katsoi aiheelliseksi pyytää puheenvuoron jopa puhemies Lauri Ingmanin valtiopäivien avajaispuheen vuoksi, kun tämä totesi työväestön harjoittaneen ”tunnotonta kiihotusta”. Tämä loukkasi Paasivuorta, ja hän tivasi puhemieheltä täsmennystä siitä, kuka kiihotti ja ketä.³⁶ Paasivuoren huomautus ei johtanut vastaukseen. Paasivuoren takertuminen sanaan kiihotus perustui siihen, että tynkäeduskunta rajoitti sananvapautta rikoslain pykälällä, jossa tuomittiin ”yhteiskunnan vastainen kiihotus”. Paasivuori antoi tukensa niille, jotka pitivät puhetta monarkiasta valtiokaappauksena. Hän ei pelännyt ilmaista mielipidettään valtanpitäjien pyrkimyksistä.³⁷ Hän vetosi tuolloin juuri korkeimman hallinto-oikeuden presidentiksi valitun, tunnetun tasavaltalaisen K. J. Ståhlbergin asiantuntemukseen vastustaessaan monarkiaa.

Tasavaltalaiset kykenivät määrävähemmistöllään lykkäämään hallituksen esityksen monarkistisesta valtiomuodosta yli vaalien. Monarkistit löysivät kuitenkin vanhan Ruotsin vallan ajoilta olevan vuoden 1772 hallitusmuodon, jonka 38 pykälän perusteella eduskunta äänin 58–44 ryhtyi etsimään Suomelle kuningasta. Paasivuori irvaili, että porvaristo oli ensin ollut venäläismielistä, sitten saksalaismielistä ja Saksan hävion häämöttäessä se varmankin kääntyisi englantilaismieliseksi. ”Luultavasti hankkivat

34 Ed. Paasivuori VP 8.10.1918 s. 71.

35 Ed. Paasivuori VP 7.8.1918 s. 1856.

36 Ed. Paasivuori VP 28.9.1918 s. 10.

37 Ed. Paasivuori VP 8.8.1918 s. 1871, myös 9.8.1918 s. 1895, Voionmaa Väinö 1932 s. 291.

nyt uutta kuningasta Englannin Walesistä, kyllä kai sieltä löytyy kokoelma hallitsijoita ilman paikkaa tai ehkä työnvälitystointon kautta työtön kuningas Bulgariasta”, pilkkasi Paasivuori kuninkaan tekijöitä. Kun senaatin puheenjohtaja Paasikivi haki kuninkaan vaalille perusteluja Ruotsin vallan ajan hallitusmuodosta, Paasivuori häiritsi häntä välihuudolla ”Se on vallankaappaus!”³⁸

Vaikka Saksa oli jo lokakuun alussa 1918 pyytännyt länsivalloilta aselepoa ja sen tappio oli todennäköinen, silti saksalaisen kuninkaan valinta Suomessa eteni. Paasivuori leimasi jälleen menettelyn julkeaksi vallankaappaukseksi. Ennen vaalitoimitusta Paasivuori lausui: ”Ilmoitan, etten katso arvolleni sopivaksi ottaa osaa kysymyksessä olevaan valtiolliseen ilveilyyn.”³⁹ Hän ei ottanut osaa äänestykseen. Kansanedustajista 64 kannatti kuninkaan valintaa, mutta 41 äänesti tyhjää. Suomen kuninkaaksi valittiin 9.10.1918 Hessenin prinssi Friedrich Karl, joka oli pitkän etsiskelyn tuloksena löydetty ja saatu suostumaan tehtävään. Paasivuori ennusti, että päätös kuninkaasta voitaisiin myöhemmin riittäuttaa ja perua siksi, että vain noin puolet eduskunnasta sai osallistua vaaliin. Hän oli ensimmäinen, joka epäili, että kuninkaan vaali olisi laiton ja arveli, että sen vuoksi yksikään prinssi ei suostuisi tulemaan Suomeen kuninkaaksi.⁴⁰ Puhemies vielä nuhteli Paasivuoren kielenkäyttöä, kun hän syytti eduskuntaa vallankaappauksesta ja petturuudesta. Paasivuori totesi tyynesti, että asioita oli kutsuttava niiden oikeilla nimillä.

Paasivuori oli erittäin tuhtunut kuninkaanvaalista eikä jäänyt toimeettomaksi. Hän päätti – mitä ilmeisimmin yhteistyössä Väinö Tannerin kanssa – tiedottaa Suomessa tehdystä monarkistien vallankaappauksesta saksalaisille tovereille. Kaksi päivää kuninkaanvaalin jälkeen, 11. lokakuuta 1918, Paasivuori laati sähkeen lähetettäväksi Berliiniin sosialidemokraattiselle ministerille Philipp Scheidemannille. Paasivuori pyysi Suomen sosialidemok-

---

38 Ed. Paasivuori VP 8.10.1918 s. 72, 29.11.1918.

39 Ed. Paasivuori VP 9.10.1918 s. 100, 121.

40 Huldén Anders 1997 s. 177.

raattien nimissä, että saksalaiset toverit tekisivät kaikkensa, jotta kuninkaaksi valittua Friedrich Karlia ei päästettäisi lähtemään Suomeen. Sähke ei koskaan mennyt määränpäähänsä, sillä Suomessa pääesikunta takavarikoi sen.⁴¹

Maailmanhistorialliset tapahtumat pelastivat Suomelle tasavaltalaisen hallitusmuodon. Kuninkaan tekijät saivat pettyä, kun Saksa solmi länsivaltojen kanssa aselevon 11. marraskuuta 1918 ja keisarikunnasta tuli tasavalta. Uudessa tilanteessa kuninkaanvaalista uhkasi tulla Suomelle paha ulkopoliittinen rasite, sillä länsivallat vaativat Suomelta suhteiden välitöntä katkaisemista Saksaan. Suomen itsenäisyyden tunnustamisen ehdoksi Iso-Britannia, Ranska ja Yhdysvallat asettivat ulkopoliittisen suunnanmuutoksen, vankileirikurjuuden lopettamisen ja demokraattisten olojen palauttamisen järjestämällä uudet eduskuntavaalit.

Suomen monarkistit myönsivät viimein tappionsa, ja hallitus erosi marraskuun lopulla 1918. Valittu kuningas Friedrich Karl päästi suomalaiset pulasta ja luopui mukisematta kruunusta. Hän ei ehtinyt kertaakaan käymään kuningaskunnassaan. Myös kuninkaan tekijä, valtionhoitaja P. E. Svinhufvud, ilmoitti erostaan. Kun hänelle oltiin valitsemassa seuraajaa, varteenotettavien ehdokas oli kenraali Mannerheim, jolla oli hyvät suhteet voittajavaltoihin. Paasivuori esitti asian pöydälle panemista. Kun se ei saanut kannatusta, niin hän sanoi: ”Vastustan Mannerheimin valitsemista valtionhoitajaksi tai toisin sanoen Suomen kuninkaaksi”.⁴² Mannerheim valittiin valtionhoitajaksi. Paasivuori ei ottanut osaa tähänkään äänestykseen ja laittoi menettelyyn vastalauseensa. Paasivuori nimitti Mannerheimia ”Suomen kuninkaaksi”, koska vanha valtiosääntö antoi valtionhoitajalle yhtä lailla valtaa kuin kuninkaalle.

SDP suositti tammikuussa 1919 kansanedustajilleen, että he jäisivät pois tynkäeduskunnan istunnoista, koska uudet vaalit oli vihdoin määrätty pidettäväksi maaliskuun alussa 1919.⁴³ Kun

41 Huldén Anders 1997 s. 220, Vares Vesa 1998 s. 148.

42 Ed. Paasivuori VP 12.12.1918 s. 184, 187.

43 SDP ptk. 18.1.1919. Eduskunnan työskentelyyn osallistuvia sosialidemokraattisia kansanedustajia oli tuolloin kuusi.

eduskunta oli hajotettu ja vaalipäivä määrätty, eivät valtiopäivät yleensä enää kokoontuneet. Tynkäeduskunta kuitenkin jatkoi kiivaassa tahdissa lainsäädäntötyötä ja teki työväen edustajien mukaan huononnuksia useisiin lakeihin, esimerkiksi kunnallislakiin. Matti Paasivuori puhui viimeisen kerran tynkäeduskunnassa 14. tammikuuta 1919 ja totesi istuntojen jatkamisen olevan laitonta. Sen jälkeen hän eivätkä muutkaan sosialidemokraatit enää osallistuneet tynkäeduskunnan istuntoihin.

Paasivuori ei antanut hyvää arviota tynkäeduskunnan toiminnasta. Se sääti poikkeuslakeja, valitsi monarkian ja kuninkaan ja lähti Suur-Suomi -hankkeeseen. Porvariston suuri erehdys oli usko Saksan voittamattomuuteen.⁴⁴ Paasivuori kritisoi myös hallituksen budjetteja siitä, että ne olivat ”sotabudjetteja” tai varakkaiden ”luokkabudjetteja”, ja niissä oli minimaalisesti varoja sosiaalialalle, ammattientarkastuksen kehittämiseen, työttömyyden hoitamiseen tai sairaus-, vanhuus- ja työttömyysvakuutuksen aikaansaamiseen. Paasivuoren mielestä valtio tuhhlasi varojaan jääkäreihin, suojeluskuntien avustukseen sekä valtiollisen poliisin ja valtiorikosvankien, punavankien ylläpitämiseen.⁴⁵

Punakapinan syiden pohdintaa

Paasivuori kuten muutkin sisällissodan jälkeiset uudet johtajat tuomitsivat SDP:n lähtemisen vallankumouksen tielle. Paasivuori sivusi eduskuntapuheissaan ”kapinan” syitä, koska hänen mukaansa siitä ei annettu totuudenmukaista kuvaa. Hän kiteytti Suomen sisällissodan syiksi ensimmäisen maailmansodan, Venäjän vallankumouksen ja syksyn 1917 lakot, jotka sitten kehittyivät vallankumoukseksi myös Suomessa.⁴⁶ Paasivuoren mukaan kumous Suomessa oli Venäjän 1917 maaliskuun vallankumouksen

---

44 Paasivuoren puhe 1918–1919, MP ark. HB2 TA.

45 Matti Paasivuori, Hallituksen esitys tulo- ja menoarvioksi. On sosiaaliselta kannalta kehnoin kuin missään Euroopan valtiossa, MP ark. HB1, Vaalipuheita, valtion budjetti MP ark. HB2 TA.

46 MP ark. Puheet 1918 HB2 TA.

jatkumo. Myös Suomessa olleella venäläisellä sotaväellä oli tapah-
tumissa oma roolinsa. Mutta politiikassa tapahtui virheitäkin, to-
tesi Paasivuori: ”Valtalain käsittelyssä asetuttiin vallankumouk-
selliselle tielle, kun se lähetettiin Venäjän väliaikaisen hallituksen
tunnustettavaksi.” Porvariston ”Pietarin tien” käyttäminen johti
työläisjohtoisen eduskunnan hajottamiseen, ja oli se Paasivuoren
mukaan ”kapinan” alku. Hänestä porvaristo selvästi kantoi osa-
syyllisyyttä kapinaan.⁴⁷

Myös Oskari Tokoi pohti kirjeissään Paasivuorelle sisällisso-
dan syitä. Tokoin mukaan Suomen vallankumouksen tekivät työ-
väen luottamusta nauttineet henkilöt. Heitä ei ollut koulutettu
Venäjällä.

Minä en tiedä sitä, että määräys vallankumouksen alkamiseen
olisi annettu Venäjältä. En ole ollut ainoassakaan tilaisuudessa
läsnä, missä tästä olisi ollut puhetta. En kuitenkaan tahdo kieltää,
etteikö syksyllä 1917 ja talvella 1918 Venäjältä käsin harjoitettu
voimakasta yllytystä, joka lopullisesti ruutitynnyrin sytytti. Mutta
sinä muistat yhtä hyvin kuin minäkin, miten tilanne jo heti ke-
väällä ja pitkin kesää 1917 kehittyi jo paljoa ennen kuin bolsevis-
tinen vallankumous Venäjällä tapahtui.⁴⁸

Molemmat tulkitsivat kapinan johtuneen olosuhteista eikä työvä-
enliikkeen määrätietoisesta vallankumoukseen pyrkimisestä.

Paasivuori aiheutti puheillaan voimakkaita reaktioita edus-
kunnassa. Häntä nimitettiin valehtelijaksi, jopa sairaaksi ja hä-
nen lainkuuliaisuuttaan epäiltiin: ”Hän on koettanut todistaa,
kuinka oikeutettu tämä kapina oli, ja hyväksynyt sen täydellisesti.
Paitsi sitä ed. Paasivuori ei ole ollut tietämätön tästä kapinasta
ja hänen olisi pitänyt lain mukaan, kun hän tiesi, että on kapina

---

47 Ed. Paasivuori VP 24.5.1918 s. 1146.

48 Oskari Tokoi 14.6.1923 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.
Tokoi vastasi Hilja Liinamaa-Pärssiselle, että vallankumous ei ollut puhdas
tuontituote Venäjältä.

tekeillä, siitä ilmoittaa”.⁴⁹ Paasivuori leimattiin isänmaan petturiksi, ja hänen johtamansa työväenliikkeen tuhoa ennustettiin: ”Paasivuori edelleen tahtoo tyrkyttää samoja aatteita sille työvälle, joka nyt surkuteltavasti kärsii johtajiensa kurjasta menettelystä. Luulen, että työväki tästä puoleen on viisaampaa, niin ettei se tällaiseen työväenliikkeeseen enää ryhdy eikä alistu sitä enää kannattamaan”.⁵⁰

Paasivuori sai kritiikkiä sisällissodan tapahtumista myös omiltaan. Vallankumoushenkiset työläiset ja entiset punakaartilaiset pitivät häntä petturina, koska hän ei ollut tukenut vallankumoushanketta. Jopa hänen mandaattinsa edustaa työväen etuja kyseenalaistettiin.⁵¹ Keskenään vihamielisten työväen poliittisten suuntausten äänet alkoivat nousta julkisuuteen, kun työväenliike jakautui sisällissodan jälkeen aatteellisesti kahtia.⁵²

Hädänalaisten auttaminen

Halveksitut punalesket ja arviolta 20 000 – 25 000 punaorpoa jäivät aluksi täysin omilleen ennen kuin sotaorpojen huolto kunnissa saatiin järjestetyksi. Jopa tuhannet lapset kulkivat kerjäämässä ruokaa itselleen ja perheelleen.⁵³ Työväenliike ryhtyi järjestämään apua punaleskille, punaorvoille ja muille hädänalaisille. Työväenjärjestöjen omaisuus ja varat olivat pitkään takavarikossa, minkä

---

49 VP 24.5.1918 ed. Ahmavaara s. 1146, Paasivuorta vastaan myös ed. Antila, Wuorimaa s. 1146–1147.

50 VP 24.5.1918 ed. Walkama s. 1147.

51 Eräs punakaartilainen arvioi Paasivuorta sodan jälkeen: ”Matti on järjestänyt hyvät olot itselleen ja päässyt kaikesta kuin koira veräjältä...Ei tuollainen mies enää piittaa työväenasiasta muuta kuin sen verran, että saa edelleenkin istua pukilla.” Martti Pilli, Työväen Muistitietotoimikunta 2905/176 TA.

52 Suomalaiset kommunistit samaistuivat sosialidemokraatteja enemmän hävityn sodan uhreihin ja sorrettuihin. Kommunistit järjestivät sosialidemokraatteja aktiivisemmin juhla- ja muistotilaisuuksia, Saarela Tauno 2009 s. 419.

53 Kaarninen Mervi 2008 s. 8, 33, 44–45.

vuoksi ne eivät heti voineet avustaa jäsentensä perheitä. Avustustoimintaa varten perustettiin heinäkuun puolivälissä 1918 Suomen Työläisten Avustuskomitea. Sen puheenjohtajaksi tuli Matti Paasivuori ja sihteeriksi Aatu Halme. Muita jäseniä olivat muun muassa Väinö Tanner ja Miina Sillanpää. Avustuskomitea oli ensimmäisiä julkisesti toimineita työväenjärjestöjä sisällissodan jälkeen. Apua tuli ulkomailta, ja varsinkin amerikansuomalaiset lähettivät rahaa avustustyötä varten. Aluksi toiminta oli paikallista, ja Paasivuoren johtama SAJ hoiti sitä. Heinäkuun loppuun mennessä SAJ jakoi avustusta 138 henkilölle ja 600 perheenjäsenelle. Sen jälkeen valtakunnallinen avustustoiminta tuli Suomen Työläisten Avustuskomitean ja sen 60 paikallisen osaston tehtäväksi. Tannerin 1919 Ruotsiin ja Tanskaan tekemän matkan seurauksena varoja tuli myös Pohjoismaista. Amerikasta tulleet avustukset jaettiin orpolapsille.⁵⁴ Avustuskomitea sai keräyslupan ja tullivapauden Amerikasta tulleisiin paketteihin. Useat tuntemattomakin lähettivät Paasivuorelle avunpyyntöjä. Eräiden kansanedustajatoverien perheet pyysivät häntä hankkimaan asianajan ja muuta apua vankilassa viruvalle perheenjäsenelleen.⁵⁵

Työväenliikkeen avustustoiminta oli tarpeeseen nähden kovin vaatimatonta. Kaikkiaan se jakoi avustuksia noin miljoonan markan arvosta 13 000 perheelle. Viranomaiset seurasivat tarkasti avustustoimintaa ja jopa rahankeräyksen hyväksi järjestettyjä juhlia. Tamperealaisten punaorpojen auttamiseksi aiotun juhlan ohjelma kiellettiin ensin liian poliittisena. Lopulta Paasivuoren puheen aihe ja runonlausuntaohjelma hyväksyttiin.⁵⁶

54 Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 s. 448, SAJ ptk. 16.3.1920 TA, Häädänalaisten avustaminen. Suomen Työläisten Avustuskomitea aloittanut toimintansa, *Suomen Sosialidemokraatti* 11.10.1918.

55 Jussi Tirkkonen 3.12.1918 ja Aina Koponen 7.8.1918 Matti Paasivuorelle, MP ark. F1 1918 TA. Maalla asuvat kansanedustajat pyysivät Paasivuorelta apua maksamattomien istuntopäivien edustajanpalkkioiden saamiseksi.

56 Sivonen Lauri 1986 s. 23. Miljoona markkaa vastaisi 2013 rahan arvossa noin 400 000 euroa.

Uutta äänenkannattajaa perustamassa

Saksalaiset joukot ja suojeluskuntalaiset valloittivat Helsingin 12–13.4.1918. Työmies ilmestyi viimeisen kerran 12.4., jolloin jo iltapäivällä kranaatit iskeytyivät työväentalon torniin. Konttori ja painotalo takavarikoitiin ja suljettiin Helsingin poliisimestarin sinetillä. Koko henkilökunta oli irtisanottava. Toimintakielttoon jouduttuaan Työväen Sanomalahti Osakeyhtiö (TSOY) menetti kirjapainonsa, kirjansitomonsa ja kirjakauppansa, mutta yhtiön johtokunta kuitenkin toimi. Omaisuuden takaisin saaminen vaati johtokunnalta, johon Paasivuori kuului, vuoden 1918 aikana peräti 35 kokousta eikä pyyntöihin omaisuuden takaisin saamiseen aluksi edes vastattu. Saksalaiset sotilaat majailivat Työmiehen talossa, jonka painokoneet alkoivat pian pyöriä, sillä saksalaiset alkoivat painattaa siellä sotilaille tarkoitettua *Suomi-Finnland*-lehteä. Kirjapainon väki palaili työhönsä. Lehteä painettiin siellä vuoden 1918 lopulle asti.⁵⁷ Työväen johtajien oli neuvoteltava painokoneiden yhteiskäytöstä, ja lupa työväen omien julkaisujen painattamiseen viimein syyskuussa saatiin.

Työmies-lehti oli palvellut kumouksen tekijöitä, joten SDP:lle oli perustettava uusi äänenkannattaja. Sitä ryhtyivät toukokuussa 1918 Paasivuori ja muut sodan ulkopuolella pysytelleet sosialidemokraatit valmistelemaan. Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta perustettiin keväällä 1918 julkaisemaan uutta lehteä, *Suomen Sosialidemokraattia*. Kansanvallan väliaikaiseen toimikuntaan kuuluivat Matti Paasivuori, Lauri af Heurlin, Väinö Hakkila, Erland Aarnio, J. W. Keto, Väinö Hupli, Paavo Raittinen ja puheenjohtajana oli Väinö Tanner.

Suomen Sosialidemokraatin ensimmäinen näytenumero ilmestyi jo 6. toukokuuta 1918. Paasivuoresta, toimituskunnan ainoasta kansanedustajasta, tehtiin päätoimittaja. Uskottiin, että kansanedustajalla olisi paras koskemattomuuden suoja. Näytenumeron ilmestyminen juuri päätoimittajan 52-vuotispäivänä ilahdutti tätä varmasti. Tanner kirjoitti lehteen pääkirjoituksen

---

57 Tanner Väinö 1948 s. 346. Lehden toimittaja oli *Uuden Suomettaren* toimittaja Eino Voionmaa.

otsikolla ”Eduskunnan hajaannuttava – uudet vaalit toimitettava”. Työmiehen talon yhteiskäyttöä saksalaisten kanssa ei ollut vielä saatu sovituksi, joten Tanner järjesti toimitukselle muun työskentelytilan, ja lehti painettiin Sanan kirjapainossa. Mutta uutta lehteä varten ei ollut pyydetty ilmestymislupaa. Se takavarikoitiin välittömästi, ja lehden toimitus ja kirjapaino suljettiin. Väinö Tanner, Matti Paasivuori, J. W. Keto sekä lehden painaneen kirjapainon johtaja joutuivat kuulusteluihin.⁵⁸ Tanner, Keto ja kirjapainon johtaja vapautettiin vielä samana iltana mutta lehden päätoimittajan Paasivuoren kohtalo oli tyllympi.

Eräs suojeluskuntaupseeri kävi hakemassa hänet kotoaan. Paasivuori teljettiin Etsivän keskuspoliisin selliin kolmeksi vuorokaudeksi kuulusteluja varten. Perhe toi hänelle päivittäin lämmintä ruokaa. Tanner sai lopulta puhuttua miehen vapaaksi. Paasivuorelle kirjoitettiin 9.5.1918 alkaen liikkumislupa kotikaupunkiinsa.⁵⁹

Kansanvallan hallitus anoi kesäkuussa 1918 kuusipäiväisen *Suomen Sosialidemokraatti* -lehden ilmestymistä Uudenmaan läänin maaherralta. Vastaavaksi toimittajaksi esitettiin Matti Paasivuorta ja toimittajiksi Väinö Huplia ja Evert Huttusta. Heinäkuussa tiedettiin jo, että maaherra Bruno Jalander ei ollut hyväksynyt Paasivuorta vastaavaksi toimittajaksi. Paasivuoren puheet tynkäeduskunnassa olivat tehneet hänestä persona non gratan. Lisäksi Jalander perusteli Tannerille Paasivuoren hylkäämistä sillä, että tämä ei kuitenkaan olisi ollut todellinen päätoimittaja, ainoastaan keulakuva, jonka takana toiset miehet tekisivät lehteä. Myöskin Väinö Hupli, KK:n sihteeri ja toimittaja, diskvalifioitiin. Viimein lääkäri, tohtori Hannes Ryömä kelpasi päätoimittajaksi, ja *Suomen Sosialidemokraatti* sai ilmestymisluvan syyskuussa

---

58 Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk. 19.4.1918 TA, Työväen Sanomalehti Osakeyhtiön ptk. 26.5.1918, 7.11.1918, vuosi- ja tilikertomus 1918, Tanner Väinö 1948 s. 352–353. Tannerin mukaan heitä kaikkia ainoastaan kuulusteltiin ja he pääsivät samalla vapaaksi.

59 Komendantin apulaisen kapteeni Somersalon myöntämä liikkumislupa 9.5.1918, MP ark. HA2 TA, Sivonen Lauri 1986 s. 29, Paavolainen Jaakko 1969 s. 203, Tanner Väinö 1948 s. 352–253.

1918.⁶⁰ Maaherra Jalander näytti tuntevan Paasivuoren aseman työväenliikkeessä hyvin; hän ei olisi ollut lehdessä kirjallinen tai aatteellinen suunnannäyttävä. Jalander tunsi hänet lähinnä käytännön järjestömiehenä ja organisaattorina. Paasivuori järjesteli ja sovitteli käytännön asioita niin, että *Suomen Sosialidemokratian* painattaminen omassa talossa sai alkaa syyskuussa 1918. Tilat ja painokoneet oli vielä jaettava saksalaisten kanssa, mistä aiheutui joskus pientä kahnausta.⁶¹ *Suomen Sosialidemokratian* etusivut olivat syyskuussa täynnä kuolinilmoituksia, joissa kuvattiin katkerin sanoin, miten ”lahtari” oli itse kunkin kuoleman toteuttanut. Kuolinilmoitukset olivat näyttävä julkinen protesti vankeille ja kuolemantuomioille, ja siksi lehti sai vielä marraskuussa 1918 kuukauden mittaisen lakkautustuomion. Sitä vaati erityisen äänekkäästi myös suojeluskuntalaisten kokous.⁶²

Vuoden 1919 alussa astui voimaan painovapauslaki, jonka ansiosta työväenlehdistö vapautui maaherrojen holhouksesta. Mutta todellinen sananvapaus ei vielä poikkeuslain voimassaolon takia toteutunut, ja muun muassa hallituksen arvostelemisesta tuli syytteitä vielä vuoden 1919 puolellakin.

Lyhyt ura toimittajana 1918–1919

Vasta perustetun *Suomen Sosialidemokratian* toimittajina olivat Hannes Ryömä ja Väinö Hupli. Heidän lisäksi lehdessä oli artikkelitoimittajia: kansanedustajat Evert Huttunen, Toivo Järvinen ja Reinhold Sventorzetski. Matti Paasivuori palkattiin syyskuussa 1918 toimitukseen vastaamaan lehden työväenasioista. Hän sai 900 markan kuukausipalkan.⁶³ Paasivuoren palkkaa-

---

60 Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk. 28.6.1918, 20.7.1918, 6.8.1918 TA, Tanner Väinö 1948 s. 389. Valtioneuvosto hyväksyi Kansanvallan yhtiöjärjestyksen heinäkuussa.

61 Tanner Väinö 1948 s. 392.

62 Tanner Väinö 1948 s. 396.

63 Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk. 19.8.1918, 18.9.1918 TA. Tuomari Lauri af Heurlin oli toimitusjohtaja. 900 markkaa vastaisi 350 euroa vuonna

miseen vaikutti, paitsi toimittajien puute, myös se, että hän oli työtön. Harvakseltaan istunut eduskunta ei yksin elättänyt perheellistä kansanedustajaa. Paasivuori kuului lehteä julkaisevan Kustannusosakeyhtiö Kansanvallan johtokuntaan, joka hänet palkkasi. Hänen palkkaansa nostettiin 1919 tammikuun alussa kahdella sadalla markalla.

Paasivuori oli yksi toimittajista, joka hoiti lehden Kysymyksiä ja vastauksia -palstaa. Siinä lukijat saivat vastauksia lähettämiinsä kysymyksiin, kuten esimerkiksi kuka oli kunnallisvaalikelpoinen tai koskiko kahdeksan tunnin työaika maaseudun tehtaita. Paasivuori kirjoitti myös ammatillisesta liikkeestä, tapaturmavakuutuslainsäädännöstä, kunnallisesta työnvälityksestä, kahdeksan tunnin työaikalaista ja ammattientarkastuksesta. Hän valisti työläisiä heidän oikeuksistaan ja antoi käytännöllisiä neuvoja lakien soveltamisesta. Lehden päivänpoliittisiin aiheisiin hän ei puuttunut.

Paasivuoren toimittajan ura jäi lyhyeksi, vain puolen vuoden mittaiseksi. Helmikuun alkupuolella 1919 hän ilmoitti eroavansa ja siirtyvänsä jo kuun puolivälissä Suomen Ammattijärjestön puheenjohtajaksi.⁶⁴ Päätoimisena ammattiyhdistysmiehenä Paasivuori jätti toimittajan työn mutta jäi Kustannusosakeyhtiö Kansanvallan johtokuntaan. Paasivuorelle alkoi vaikea kausi SAJ:n puheenjohtajana, koska työväenliike oli jakaantunut.

2013, 1100 markkaa 440 euroa.

64 Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk. 23.1.1919, 10.2.1919 TA.

HELSINGIN KAUPUNGIN SOKERIKORTTI		HELSINGFORS STADS SOCKERKORT
		
N° 100044		
Nimi: <i>Onerva Virtanen.</i> Namn: <i>Alppihata 27. N.</i> Osoite: Adress:		
<p> <small> HUOM! Jokainen kuponki oikeuttaa ostamaan määrätyn annoksen. O B S. Varje kupong berättigar till bestämd ranson. Alnoastaan myyjä saa irroittaa kupongin. Endast säljaren får avskilja kupongen. Kadotettujen tilalle ei anneta uusia. Förlorade kort ersätts icke med nya. </small> </p>		
1921 Jakelu 10 Fördelning	1921 Jakelu 9 Fördelning	1921 Jakelu 8 Fördelning
1921 Jakelu 7 Fördelning	1921 Jakelu 6 Fördelning	1921 Jakelu 5 Fördelning
1921 Jakelu 4 Fördelning	1921 Jakelu 3 Fördelning	

Paasivuorten ottotytären Onerva Virtasen sokerikortti. Yhdeksänvuotiaana hän kuului vielä vuonna 1921 sen saajiin.

VI Ammattiyhdistysmies

Työväestö radikalisoitui: vasemmistososialistit valtaan

Väinö Tanner ja Matti Paasivuori oli vuonna 1918 valittu SDP:n puheenjohtajiksi ja he johtivat SDP:n uuteen alkuun. Tilanne oli vaikeutunut, koska työväenliike oli jakautunut kahtia. Venäjän onnistuneen vallankumouksen saattelemana Suomen vallankumouksyrityksen johdossa olleet jäsenet perustivat kommunistisen puolueen SKP:n Moskovassa elokuussa 1918. Puolue oli Suomesa kielletty, mutta se sai laajaa kannatusta, koska sisällissodan kokemukset, valkoinen terrori, vankileirikurjuus ja työväestön kokemana nöyryytys ja kurjuus ruokkivat radikaaleja aatteita. Kansalaissota ei suinkaan loppunut vuoteen 1918 vaan se eli pitkään ihmisten mielissä. Sodan jälkeen koettu epäoikeudenmukaisuus vaikutti suuresti ja radikalisoi työväestön ajattelua. Sosialidemokraattien ei nähty tekevän tarpeeksi työväestön kurjan aseman eteen, kun he pyrkivät neuvotteluihin ja yhteistyöön porvarillisen puolen kanssa hoitamaan asioita.¹ Sosialidemokraattisen puolueen jäsenistössä syntyi laajaa kritiikkiä puoluetta kohtaan. Kuka kriitikoista hylkäsi puolueen Tannerin puheenjohtajuuden takia, kuka muuttui muusta syystä vasemmistososialistiksi tai vasemmistolaiseksi ja kuka oli ”oikea” vallankumoukseen uskova kommunisti, oli 1920-luvun Suomessa vaikea kysymys. Käytän heistä tässä nimityksiä vasemmistososialisti, vasemmistolainen, kommunisti tai uuden puolueen SSTP:n kannattaja. Tiukkoja Mosko-

---

1 Saarela Tauno 1996 s. 21, Saarela Tauno 2009 s. 417.

van linjalla eli salaiseen kommunistiseen liikkeeseen kuuluneita oli vähän, mutta SDP:n kritikoita sitäkin enemmän. Protestimieliala vallinneita olosuhteita ja oikeistososialidemokraattista suuntausta vastaan levisi työväestön keskuudessa. Vuoden 1919 SDP:n puoluekokouksessa oli laaja järjestäytynyt vasemmistoppositiotaho, joka yritti jopa vallata puolueen. Epäonnistuttuaan yrityksessä se irtaantui puolueesta ja perusti toukokuussa 1920 Suomen Sosialistisen Työväenpuolueen SSTP:n. SDP:n sisälle jäi lisäksi oma oppositiovoima, vasemmiston ja oikeiston väliin sijoittunut ns. keskustan oppositio.² Matti Paasivuori ei järjestäytynyt keskustan oppositioon, mutta oli usein sen kanssa samoilla linjoilla.

Työväenjärjestöjen toiminta elpyi vuoden 1919 aikana. Vasemmistososialistien nousun myötä työväenjärjestöjä jäi heidän käsiinsä. Heidän toimintansa oli uutta, ärhäkkää järjestökulttuuria, johon yhtenäisen työväenliikkeen järjestöväki ei ollut tottunut, saati varautunut. Vasemmistososialistit saivat jo kesällä 1919 valtaansa Puutyöväen liiton, syksyllä 1919 sosialidemokraattisen nuorisoliiton ja Helsingin kunnallisjärjestön. SDP:n jäsenmäärä kääntyi jyrkkään laskuun, kun taas vasemmistososialistien/kommunistien kannatus nousi. Ammattiyhdistysliike värväsi molempien suuntien kannattajia jäsenikseen. Paasivuoren oli SAJ:ssa opeteltava tekemään yhteistyötä myös vasemmistososialistien kanssa.

Politiikassa vasemmistososialistit olivat haastava kilpailija työväen äänistä ja järjestöjen johtajuudesta. Vankileireillä viruvien syyttömien armahtaminen viivästy, ja sekin vahvasti vasemmistolaisten kannatusta. Tyytymättömyyttä aiheutti myös työpäikoilla vallinnut työväenjärjestöjen jäsenten syrjintä mustine liitoineen. Työnantajat vaativat todistajanlausuntoja siitä, että työntekijä ei ollut osallistunut kapinaan. Paasivuoreltakin pyydettiin näitä lausuntoja. Tavallisen työläisen, mutta myös valtion palveluksessa olleiden puolueen jäsenten asema oli tukala. Valtiorikos-

---

2 Saarela Tauno 1996 s. 108, 139, 152–153, Kettunen Pauli 1986 s. 202–203.

oikeudessa syytetyt mutta syyttömäksi todetut virkamiehetkin sanottiin surutta irti.³

SSTP:n johto koostui pääasiassa ammattiyhdistysväestä. Kun se julisti liittyvänsä kommunistiseen internationaaliin, Kominterniin, välittömästi puolue kiellettiin ja sen johtajat vangittiin. Kun tilalle perustettiin uusi SSTP ilman Komintern-yhteyttä, se sai toimia kolmisen vuotta. Paasivuori pohdiskeli SSTP:n laajan kannatuksen syitä:

Ammattiyhdistysten keskuudessa tuntuu olevan paljon kannatusta uudella puolueella. Se puolue saa kiihottimensa kansalaissodan seurauksista. Voitettujen työläisten teurastaminen, vankileirikurjuus ja kohtuuttoman ankarat kapinallisten tuomiot ym seikat ovat luoneet maaperän kostotunteelle työväenluokassa. Neuvosto-Venäjän läheisyys ja suomalaisten kommunistien salainen yllitystyö Venäjältä ja Ruotsista käsin ovat synnyttäneet hajaannuksen työväenliikkeessämme.⁴

Vuoden 1922 eduskuntavaaleissa SSTP sai peräti 27 kansanedustajaa eli täsmälleen yhtä paljon kuin SDP menetti. Mainittakoon, että kaupungeissa kommunistit saivat absoluuttisesti enemmän ääniä kuin sosialidemokraatit. Protestimieliala vallinneita olosuhteita ja oikeistososialidemokraattista suuntausta vastaan ilmeni jyrkkänä radikalismina ja SSTP:n kannatuksena.

Suomen Ammattijärjestön johtaja 1918–1920

Suomen Ammattijärjestön SAJ:n taloudenhoitaja Aatu Halme, Matti Paasivuori ja muutamia toimikunnan varajäseniä kokoon-

---

3 Todistusta pyysi mm. puuseppä, Suomen Tehdas- ja Sekatyöväenliiton puheenjohtaja Antti Räsänen. MP ark. F1 1918, TA. Paasivuori allekirjoitti 1920 Väinö Voionmaan laatiman välikysymyksen, joka olisi kumonnut syyttömien virkamiesten erottamisen. Sosialidemokraatit joutuivat vielä 1923 uusimaan sen.

4 M.P-ri, Käsikirjoitus 1920, MP ark. HC2 TA.

tui kesäkuun lopulla 1918 pohtimaan järjestön tilaa. Sotaa edeltäneen ajan johtajat Oskari Tokoi, J. H. Lumivuokko ja J. Pietikäinen olivat kaikki paenneet maasta. Halme ehdotti Paasivuorta väliaikaisen toimikunnan puheenjohtajaksi, ja tämä suostui.⁵ Hänen ensimmäinen tehtävänsä oli tarkastaa SAJ:n Sirkuskadun tiloja, jotka saksalaiset olivat valloittaneet. Tavaraa oli viety ja takavarikoitukin. Paasivuorenkin papereita joutui sotavankilaitoksen haltuun.⁶

Paasivuoren aika kului järjestön omaisuuden selvittelyssä. Hän anoi sosiaaliliitokselta SAJ:lle toimilupaa, jotta ammattiliittojen avustuskassat pääsisivät auttamaan hädänalaisia. Hän selitti, että julkinen ammatillinen toiminta olisi omiaan ehkäisemään salaista ja yhteiskunnalle vaarallista kommunistista toimintaa. Sosiaaliliitoksessa edistysmielinen Eero Erkko puolsi hake-
musta, koska hänenkin mielestään ammatillisella toiminnalla oli suuri yhteiskunnallinen merkitys.⁷ Paasivuori kutsui lehti-ilmoituksella ammattiliittoja edustajakokoukseen, joka pidettiin 17. joulukuuta 1918. Läsä oli noin 70 henkeä. He valitsivat puheenjohtajakseen Matti Paasivuoren, sihteeriksi Svante Lehtosen ja taloudenhoitajaksi Aatu Halmen. Paasivuori lainasi omista varoistaan SAJ:lle suhteellisen suuren summan, 5000 markkaa toiminnan aloittamiseen. Teko oli osoitus perheen säästäväisestä elämäntavasta, mutta myös siitä, miten tärkeänä Paasivuori piti SAJ:n toimintaa. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Paasivuori

---

5 SAJ ptk. 27.6.1918 TA, Paasivuori Matti, *Ammattiyhdistykset ja liitot 1927* s. 28.

6 Sotavankilaitos, Matti Paasivuoren takavarikoidut asiakirjat Hd1 KA. Pääasiassa käsikirjoituksia ja opetusaineistoa työväensuojelulaista.

7 Matti Paasivuori, Aatu Halme, A. F. Aalto, Emil Leino, Hämäläinen Sosiaaliliitokselle 28.9.1918, Eero Erkko 15.10.1918 SAJ:lle, Sosiaaliliitoksen arkisto S36/359/V Ea1 KA. Sosiaaliliiton käsitteli asiaa 11.10.1918 ja 15.10.1918. Toimintaa saatiin syksyllä 1918 viriämään, vaikka omaisuus oli vielä takavarikoituna. Ammattiyhdistysmiehet kävivät joulukuun alussa Paasivuoren johdolla sisäministeri Antti Tulenheimon puheilla kiirehtimässä HTY:n talon ja järjestön toimitilojen takaisin saamista. Toimiston takavarikointi päättyi helmikuun alussa 1919, mutta muu omaisuus saatiin takaisin vasta myöhemmin.

- 1- Työn juhla
- 2- Mitä on työ?
- 3- Mikä on työntulos?
ja miten se syntyy?
- 4- Kuka luo rikkauten
ja kuka sen saa?
- 5- Seinottelijat Työn
riistajat.
- 6- Mistä riita on?
Työntulosten jaosta.
- 7- Sosialismi on ihanne
eli päämäärä.
- 8- Mitä tarkoittaa
ammattiyhdistys
liike?
- 9- Yhteiskunnan mukaisem-
maa työntulosten jakoon.

Paasivuori puhui mielellään ammatillisissa juhlissa ja SAJ:n Työn juhlassa. Hän uskoi vakaasti sosialismiin ihanteena, mutta oli kuitenkin johtava reformipoliitikko. Kuvassa hänen puheensa konsepti SAJ:n Työn juhlassa.

sai toimittajana palkkaa 1100 markkaa kuukaudessa, ja SAJ:n puheenjohtajana hänelle tarjottiin 1500 markan kuukausipalkkaa.

Paasivuori ei aluksi ehtinyt ottaa osaa SAJ:n toimikunnan työskentelyyn. Hän kuitenkin ehdotti, että järjestön puheenjohtajan toimenkuvaan kuuluisi huomattava määrä kirjallisia tehtäviä, kuten Suomen Ammattijärjestö ja Työnjuhla -lehtien päätoimittajuus ja toimintakertomuksen kokoaminen. Hän tarjoutui itse vakinaiseksi puheenjohtajaksi, jollainen järjestössä oli ennenkin ollut. Toimikunta yhtyi tähän ja päätti alkuvuodesta 1919 palkata

Paasivuoren päätoimisesti SAJ:n palvelukseen tekemään edellä mainittuja tehtäviä. Toimikunta perusteli valintaansa siten, että ”ei ollut esitettävänä sopivampaa henkilöä tuohon toimeen”. Puheenjohtajalle luvattiin 1500 markan kuukausipalkka, mutta Paasivuori suostui ottamaan vastaan vain kolmanneksen siitä,⁸ koska hänellä oli muitakin luottamustoimia ja lisäksi kansanedustajan tehtävät. Paasivuoresta tuli käytännössä SAJ:n puolipäiväinen puheenjohtaja ja toimitsija.

Suomen Ammattijärjestö -lehden ensimmäisessä numerossa vuoden 1919 alussa Paasivuori kuvasi työväenjärjestöjen ahdingkoa sisällissodan jälkeen. Hän peräänkuulutti työehto- ja palkkasopimuksia ja toivoi työnantajilta neuvotteluhaluutta. Paasivuori puhui harkittujen ja oikeaan aikaan suunniteltujen lakkojen puolesta ja vastusti jyrkästi korpilakkoja. Suomen Työnantajien Keskusliitto luonnehti Paasivuorta myönteisesti: ”revisionistiksi sekä bolsevistien ja syndikalistien vastustajaksi”.⁹ Työnantajat toivoivat, että hän kykenisi hillitsemään kommunistien vaikutusvaltaa järjestössä.

Paasivuori oli kysytty puhuja, kun ammattiliittojen ensimmäisiä edustajakokouksia vuosina 1919 ja 1920 pidettiin. Ammattiliittokenttä uudistui ja liittoja myös yhdistyi. Paasivuori ja keskusjärjestön sihteeri Lehtonen auttoivat liittoja laatimaan sääntöjä.¹⁰ Paasivuori ei kuitenkaan koskaan päässyt toden teolla johtamaan SAJ:ta. Hänestä, kuten taloudenhoitaja Halmeestakin, tuli kansanedustaja ja heillä oli paljon kiireitä. Paasivuori oli kaiken lisäksi loppuvuodesta 1919 kaksi kuukautta matkoilla Washingtonissa järjestetyssä ILO:n kokouksessa. Käytännössä SAJ:n

---

8 SAJ ptk. 2.1.1919, 9.2.1919, 14.3.1919 TA. Vastaavuus nykyrahassa on vain suuntaa-antava: 5000 markkaa olisi noin 1800 euroa ja 1500 markkaa noin 500 euroa vuonna 2013.

9 Matti Paasivuori, ”Raunioille uutta rakentamaan”, *Suomen Ammattijärjestö*, tammikuu 1919, STK 19.4.1919 pöytäkirjakopio, MP:n ark. HA1 TA.

10 SAJ ptk. 30.1.1920, 14.4.1920 TA, Sivonen Lauri 1986 s. 14. Paasivuori piti esitelmän Suomen Kauppa- ja liiketoimintajärjestöjen liiton edustajakokouksessa, edusti SAJ:a Tehdas-, seka- ja kuljetusalan liittojen yhdistämistä koskevassa neuvottelukokouksessa 1.2.1920 Kotkassa ja oli keväällä 1920 paikalla Rautatieliäisten liiton perustavassa kokouksessa.

toimisto jäi vasemmistolaisten käsiin. Paasivuoren yhteydenpito liittoihin ja kenttään jäi satunnaiseksi. Monien luottamustoimensa takia hän ei luultavasti ollut edes täysin selvillä siitä, miten voimakkaasti vasemmistososialistinen ajatusmaailma juurtui ammattiyhdistyskenttään.

SAJ:ssa tehtiin järjestely, jonka mukaan Paasivuori jäi *Suomen Ammattijärjestö* -lehden päätoimittajaksi ja käytettäväksi edustustehtäviin. Muita tehtäviä hän teki erillistä korvausta vastaan, kun hänellä oli siihen aikaa. Käytännössä Paasivuori oli SAJ:ssa vain muodollinen johtaja. Taloudenhoitaja Halmetta sijaistamaan otettiin keväällä 1919 Paasivuoren vanhin tytär Lempi. Hän oli saanut kokemusta isänsä seuraajana Tehdas- ja sekatyöväen liiton taloudenhoitajana Paasivuoren toimiessa Tokoin senaatissa.¹¹ Lempi Paasivuori sai näin ollen suuren vastuun SAJ:n toimiston uudelleen käynnistämisestä.

Vasemmistolaiset saivat yhä enemmän jalansijaa SAJ:ssa. He johtivat lakkoliikkeitä, ja jo kesällä 1919 he saivat johtavan aseman useissa ammattiliitoissa. Satamalakko alkoi 1919 kesäkuussa. Paasivuori sovitteli osapuolten kesken ja piti lakkoa virheenä. Virheet olivat hänen mukaansa kuitenkin inhimillisiä. Hän totesi, että kansanvaltaisissa, vapaissa työväenjärjestöissä joukoilla oli oikeus tehdä myös tyhmyyksiä ja menetellä niin kuin enemmistö päätti. Työnantajat mursivat lakon rikkurivävoiman avulla. Hävitty lakko lisäsi osaltaan radikaalisuutta ammattiyhdistysliikkeessä.¹² Kun työnantajat vaativat työntekijöiltään nuhteettomuustodistuksia eivätkä aina hyväksyneet ammattiliittoon kuulumista, päätti SAJ puolestaan, että suojeluskuntalaisia ei hyväksyttäisi ammattiyhdistysliikkeen jäseniksi.¹³

---

11 SAJ ptk. 14.3.1919 TA.

12 Bergholm Tapio 1988 s. 325, 330, Kettunen Pauli 1986 s. 164–167.

13 SAJ ptk. 16.3.1920 TA, Sivonen 1986 s. 25. Yhden kannauksen suojeluskuntalaisten kanssa Paasivuori koki itsekin maaliskuussa 1920 veturimiesten kokouksessa Kouvolassa. Viranomaiset olivat 1918 lakkauttaneet kaksi liittoa, Rautatieläisten ja Veturimiesten liiton. Paikalla olleet suojeluskuntalaiset eivät olisi antaneet Paasivuoren olla paikalla. Enemmistö äänesti kuitenkin Paasivuoren läsnäolon puolesta. Vähemmistö melusi ja haukkui häntä siinä määrin, että tämä poistui paikalta.

SAJ:ssa Paasivuori joutui poliittisen kritiikin kohteeksi. Varsinkin Venäjällä toimineet suomalaiset kommunistit vastustivat jyrkästi sitä, että sosialidemokraatti johti Ammattijärjestöä. Paasivuori säilytti muistona entisen työtoverinsa – ja voi sanoa todellisen kommunisti Johan Lumivuokon kirjasen *Laillinen ammattiyhdistysliike vaiko vallankumous*. Lumivuokko, joka oli ollut Oskari Tokoin jälkeen SAJ:n puheenjohtaja 1917–1918, julkaisi Pietarissa 1919 kirjasen, jossa hän kovin sanoin leimasi SAJ:n johdon ”Suomen lahtareiksi” ja ”mattipaasivuoret sosialistipettureiksi”. Imperialismi oli Lumivuokon mukaan voitettavissa vain aseellisella taistelulla.¹⁴ Yhteistyö porvarillisten puolueiden kanssa reformien aikaansaamiseksi oli kirjasen mukaan ”turhaa näpertelyä”. Oikeat kommunistit tähtäsivät vallankumoukseen. Lumivuokko oli SKP:n johtava ammattiyhdistysmies. Hän palasi Venäjältä Suomeen ja johti 1920-luvun alussa Suomessa kommunistien maanalaista työtä, joka suuntautui sosialidemokraatteja vastaan.

Matka Washingtoniin 1919

Kansainliitto ja sen alainen Kansainvälinen Työjärjestö ILO perustettiin osana Versaillesin rauhansopimusta 1919 Washingtonissa. ILO:n työ- ja sosiaalilainsäädäntöä koskevat sopimukset olivat sitovia, kun jäsenvaltioiden parlamentit ratifioivat ne. Suomi ei ollut ennen vuotta 1921 Kansainliiton jäsen, mutta anoi oikeutta osallistua ILO:n konferensseihin vuosina 1919 ja 1920. Konferenssissa käsiteltiin työ- ja sosiaalialan lainsäädäntöä, joten foorumi oli ajankohtainen juuri itsenäistyneelle Suomelle, jossa lainsäädäntötyö oli vasta aluillaan. Jäsenvaltiot nimittävät konferensseihin valtion edustajan sekä työnantaja- ja työntekijäedustajan, joita saivat ehdottaa kansallisesti edustavimmat järjestöt eli käytännössä SAJ ja STK. Näiden kolmen tahon edustajat kävivät

---

¹⁴ J. Lumivuokko, *Laillinen ammattiyhdistysliike vaiko vallankumous?*, Suomalaisen Kommunistien Sarjajulkaisu no 43, SKP Pietari 1919 s. 6, 45, MP ark. HC2 TA.

neuvotteluja ja tekivät päätöksiä työkonferenssissa. ILO:n perustavaan konferenssiin Washingtoniin Suomen valtio lähetti neljä edustajaa. Pysyvä edustaja oli sosiaaliministeriön esittelijäneuvos Niilo A. Mannio. Paasivuori oli tutustunut Mannioon senaattoriaikanaan, kun tämä oli kauppa- ja teollisuustoimituskunnan kanslisti.

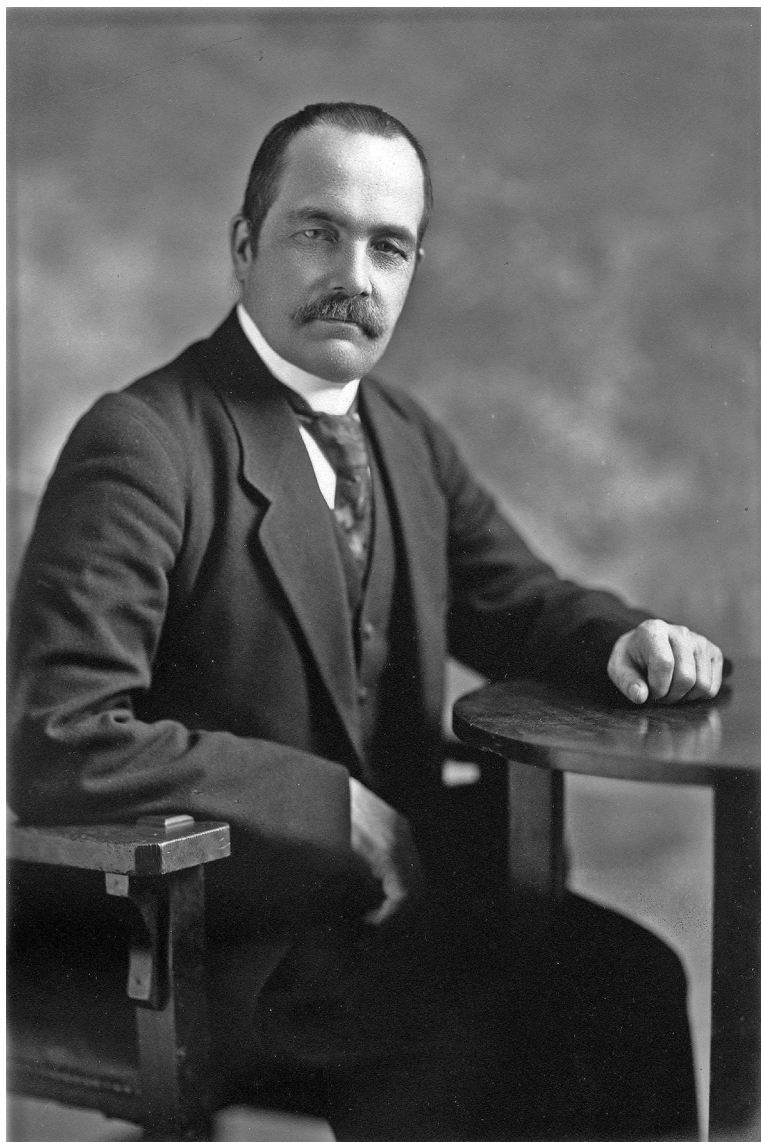
Työläisedustajan valinta kuului Suomen Ammattijärjestölle. SAJ:n toimikunnan jäsenistä syyskuun lopulla 1919 neljä kannatti ja kolme vastusti edustajan lähettämistä kokoukseen, ja asia raukesi siihen. Vasta kun sosiaaliministeriö huomautti, että muutkin maat lähettivät työläisedustajan Washingtoniin, ja valtio maksaisi kaikki kulut, SAJ:n toimikunta teki päätöksen Paasivuoren lähettämisestä ILO:n kokoukseen. SAJ:n valtuustossa todettiin, että ilmaisesta matkasta ei ainakaan vahinkoa voinut olla. Paasivuori kieltäytyi ottamasta palkkaa matkansa ajalta. SAJ saattoi siis todeta, että järjestölle tulisi matkasta 1500 markan eli Paasivuoren kolmen kuukauden palkan säästö. Konferenssin asialistalla oli työaikakysymys. SAJ:n toimikunta evästi Paasivuorta, että tämän tulisi esittää työajaksi jo Suomessa säädettyä 46 viikkotyötuntia, ja ylityökorvauksen tulisi olla suomalaisen tavan mukaan 50 prosenttia, eikä kokoukselle esitetty 25 prosenttia.¹⁵ Sosiaaliministeriö valmisteli kokousta varten esityksen Suomen työväensuojelulainsäädännöstä, joka koski työaikaa, työttömyyden hoitoa sekä naisten ja lasten työtä.

Matka alkoi lokakuun puolivälissä 1919 ja kesti aina joulukuulle. Paasivuori matkusti Birger Jarl -laivalla Tukholmaan, missä puoluetoveri Reinhold Swentorzetski oli vastassa. Hän avusti Paasivuorta vaihtamaan rahaa. Matka jatkui junalla Niilo Mannion kanssa Osloon, missä käytiin leimauttamassa passit Yhdysvaltain lähetystössä. Aikaa jäi käydä Holmenkollenilläkin. Sitten matka jatkui Bergensfjord -nimisellä laivalla New Yorkin Brooklyniin, jonne saavuttiin kymmenen matkapäivän jälkeen. Matka Atlantin taakse oli Paasivuorelle ja

---

15 SAJ ptk. 29.9.,2.10.1919 TA, S. Ammattijärjestön edustus Washingtonin konferenssissa, *Suomen Ammattijärjestö* Lokakuu 1919 s. 135.

Paasivuori oli vuonna 1919 yksi Suomen edustajista Kansainvälisen työkonferenssin ILO:n perustavassa kokouksessa Washingtonissa. Hän kuvautti itsensä valokuvaamo Harris & Ewingissa, Washington D.C.

Manniolle ensimmäinen, ja molemmat pitivät sitä suurena kokemuksena. Paasivuoreen teki vaikutuksen se, että keskellä merta orkesteri soitti Maamme -laulun ja Porilaisten marssin.¹⁶ Brooklynissä matkalaisia vastassa oli Suomen lähetystön virkamies Akseli Rauanheimo, joka vei miehet autollaan hotelliin. Suuri, yli 2000 huoneen Pennsylvania-hotelli ja matkustaminen metrolla oli miehille päätä huimaava kokemus. Entinen kirvesmies Paasivuori ihasteli korkeita jopa 58-kerroksisia pilvenpiirtäjiä. Hän piti matkastaan päiväkirjaa ja kirjoitti siitä lehtijutun.¹⁷

Paasivuori ja Mannio saapuivat Washingtoniin 29. lokakuuta 1919. Suomen kaksi muuta edustajaa olivat lähettiläs Armas Saastamoinen ja STK:n edustaja, vuorineuvos, Kone- ja siltarakennusosakeyhtiön apulaisjohtaja Robert Lavonius. Koska Suomi ei vielä ollut Kansainliiton jäsen, ILO:n ensimmäisissä konferensseissa keskusteltiin pitkään siitä, saisiko Suomi osallistua kokoukseen täysivaltaisena maana. Suomalaiset jättivät konferenssille 3.11. lausunnon, jossa esiteltiin Suomen asemaa ja sosiaalipolitiikkaa ja pyydettiin päästä konferenssin täysivaltaiseksi osanottajaksi. Kaikki Pohjoismaat puolsivat Suomen jäsenyyttä, olihan konferenssia valmisteltu etukäteen yhteispohjoismaisin voimin. Mannio ja Lavonius kävivät taivuttelemassa päättäjiä Suomen asiassa, josta konferenssi keskusteli kahtena päivänä. Päätöksenteko siirrettiin lopulta valiokunnalle, joka olikin asialle myöteämielinen. Suomen kokousedustajat joutuivat kuitenkin odottamaan parisen viikkoa, ennen kuin päätös osallistumisoi-keudesta 13. marraskuuta 1919 tuli.¹⁸

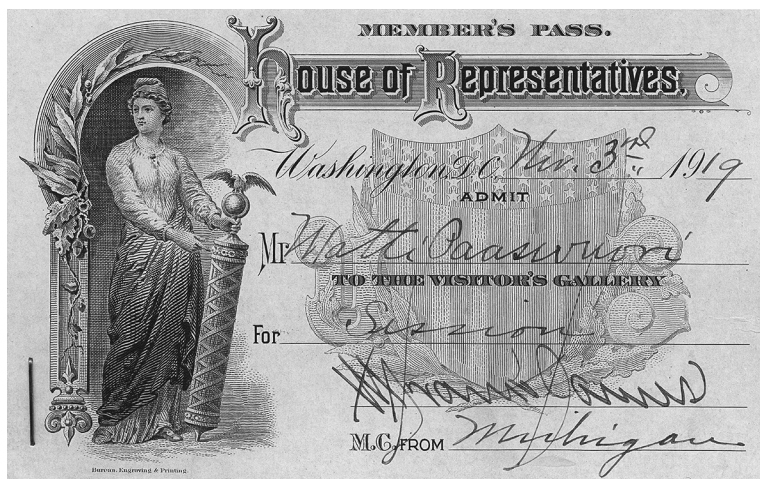
16 M.P-ri, Muistelmia Amerikan matkalta, *Työnjuhla* 1920 s. 39. Laivan esitteet: MP ark. U2 TA.

17 Mannio Niilo A. 1967 s. 174, M.P-ri, Muistelmia Amerikan matkalta, *Työnjuhla* 1920 s. 41, Päiväkirja: MP ark. HA1 TA. Muistiinpanot ovat 2.11–26.11. väliseltä ajalta.

18 Mannio Niilo A. 1967 s. 173.

Ummikko matkamies

Osallistumisoikeus oli saatu, mutta seuraava istunto oli vasta neljän päivän päästä. Paasivuori ei kielitaidottomana voinut osallistua keskusteluihin. Hänelle jäi aikaa odotella ja kiertää katselemassa nähtävyyksiä. Hän vietti Washingtonissa kaikkiaan kuukauden päivät. Hän oli sekä konferenssin että käytännön elämisen ja olemisen suhteen täysin riippuvainen muista suomalaisista. Washingtonissa asunut ministeri, johtaja Armas H. Saastamoinen, oli ollut valmistelemassa suomalaisten esiintymisiä. Kun hänellä oli aikaa, hän ajelutti Paasivuorta Washingtonissa ja käytti häntä muun muassa eläintarhassa ja Arlingtonin sotilashautausmaalla. He kävivät kongressin talossa Capitol-kukkulalla, kongressin kirjastossa, senaatin VIP-lehtereillä, Georg Washingtonin patsaalla ja kaupungin ulkopuolella Baltimoressa sekä Washingtonin kotitalossa Aleksandroksessa.

Paasivuori vieraili Washingtonissa Yhdysvaltain edustajainhuoneessa Capitolissa 3.11.1919. Hän oli vaikuttunut talon toimivuudesta ja otti sieltä ideoita mukaansa Suomeen. Ollessaan eduskuntatalon rakennus-toimikunnassa hän ajatteli, ettei mikään ollut liian kallista demokratian ja tasavallan symbolille.

Paasivuori pani merkillä kaupungin ulkopuolella vallitsevan köyhyyden, rähjäisyyden, saasteen ja lemun. Hän oli erittäin vaikuttanut Abraham Lincolnista, joka oli Paasivuoren tavoin alkujaan ollut kirvesmies ja kohonnut Yhdysvaltain presidentiksi.¹⁹

Yksinään ollessaan Paasivuori käveli kaupungilla ja saattoi käydä elokuviissakin, mutta muu asioiminen oli vaikeaa. Iltaisin ministeri Saastamoinen kutsui Paasivuoren toisinaan kotiinsa syömään. Paasivuori kieltäytyi kielitaidottomuutensa takia kansainvälisistä ja pohjoismaisistakin illalliskutsuista. Hän saattoi elää yhdellä omenalla koko päivän koska ei rohjennut mennä yksin ravintolaan eikä ruokakauppaan. Pienten kömmähdysten takia hänestä tuli arka ja varovainen. Ollessaan kerran syömässä ”lönssiä sivistyneen köyhälistön kuppilassa” tuli hänelle ongelma laskun kanssa. Hänen kymmenen dollarin seteliään ei hyväksyttykään, koska Suomen Pankki oli vahingossa antanut hänelle Kanadan dollareita. Hän ei ymmärtänyt, miksi raha ei kelvannut, ja tilanne oli hänelle nolo. Asia selvisi vasta, kun Mannio tuli pelaamaan Paasivuoren. Mannio ottikin asiakseen huolehtia Paasivuoresta. Hän mainitsee muistelmissaan, että tilanne helpottui vasta, kun löytyi itsepalveluravintola, jossa Paasivuori oppi tekemään ostoksensa ja syömään. Englannin kielestä jäi Paasivuorelle mieleen päällimmäisenä se, että ”neekerit” sanoivat usein ”ool rait.”²⁰

Amerikansuomalaiset olivat kiinnostuneita tapaamaan Paasivuorta. Kommunisti Santeri Nuorteva kirjoitti Paasivuorelle konferenssin aikana asuvansa samassa hotellissa ja toivoi tapaamista. Nuorteva epäili, että koska hän oli ”yksi Venäjän työväenhallituksen toimitsija tässä maassa”, hän saattaisi olla Paasivuorelle ”vasenmielinen” henkilö.²¹ Ei ole tiedossa, tapasivatko miehet.

---

19 M.P-ri, Muistelmia Amerikan matkalta, *Työnjuhla* 1920 s. 44. Armas Saastamoinen lahjoitti Paasivuorelle Washingtonin kotitalosta Mount Vernonista kertovan kirjasen, Matkaesitteet: MP ark. U2 TA.

20 Muistikirja 1919, MP ark. HA1 ja F1 1919, TA, Mannio Niilo A. 1967 s. 174. Saastamoiselta Paasivuori sai 2000 markan lainan matkansa ajaksi.

21 S. Nuortevan kirje Matti Paasivuorelle, ei päivämäärää, MP ark. F1 1919 TA.

ILO:n konferenssi päättyi marraskuun lopulla 1919, jolloin Paasivuori matkusti junalla New Yorkiin, sieltä Fitchburgiin ja takaisin New Yorkiin joulukuun alussa. Fitchburg, Massachusettsin osavaltiossa noin 350 kilometriä New Yorkista koilliseen, oli huomattavin amerikansuomalainen työväenliikkeen keskus. Sinne päätyi muutaman vuoden kuluttua myös Oskari Tokoi, josta tuli amerikansuomalaisen *Raivaaja*-lehden toimittaja. Fitchburgissa ja New Yorkissa Paasivuori puhui useissa amerikansuomalaisten sosialistijärjestöjen tilaisuuksissa. Hän lähti yksin laivalla kotimatalle 6. joulukuuta ja saapui Osloon lähes kahden viikon matkan jälkeen. Muutamaa päivää ennen joulua hän oli jälleen kotona Helsingissä.²²

Paasivuorelle Amerikan matka oli vaikuttava kokemus. ILO:n kokouksessa hän äänesti kahdeksan tunnin työpäivän sopimuksen, naisten yötyön ja 14-vuotta nuorempien lasten teollisuustyön kieltämisen puolesta. Kokous suositteli lisäksi kuuden viikon äitiyslomaa ennen ja jälkeen synnytyksen sekä äitiysavustusta. Samoin kokous suositteli maksuttomien työvoimatoimistojen perustamista sekä naisten ja lasten työskentelyn kieltämistä heille vaarallisilla teollisuuden aloilla. ILO:n päätökset olivat Paasivuorella ahkerassa käytössä lainsäädäntötyössä kotimaassa. Hän sai matkalta kansainvälisiä virikkeitä ja tukea ajamilleen sosiaalilainsäädännön uudistuksille.

”Sosialistipetturi” saa potkut 1920

Paasivuoren Washingtonin matkan jälkeen tammikuussa 1920 vasemmistolaiset/kommunistit aloittivat lehdissään parjauskampanjan tätä vastaan. Häntä syytettiin veljeilystä porvarien kanssa, ja perisynniksi leimattiin se, että Paasivuori oli amerikansuomalaisten kokouksissa puhunut myös punaisesta terrorista. Vastineissaan Paasivuori antoi amerikansuomalais-kommunistiselle

---

22 M.P-ri, Muistelmia Amerikan matkalta, *Työnjuhla* 1920 s. 45. Laiva oli Stabvangerfjord.

Vapaalle Sanalle ja muillekin työväenlehdille perusteellisia selvityksiä matkastaan, ”vastinetta amerikkalaisille kommunisti-parjaajille”. Toimittamassaan *Suomen Ammattijärjestö* -lehdessä hän kysyi tammikuussa 1920 arvostelijoiltaan, mitä muuta ammattiyhdistysliike on kuin sovittelemista.²³ Paasivuori selosti kirjoituksissaan matkansa asiasisältöä ja työväen suojelulakien tilaa eri maissa. Konferenssin hyöty oli hänen mukaansa nähtävissä vasta vuosien kuluttua, kun kansallinen lainsäädäntötyö pääsisi käyntiin. Hän korosti, että porvareiden kanssa oli pakko olla yhteistyössä ja sovitella asioita, jos parannuksia haluttiin saada aikaan. ”Porvarienkin kanssa on neuvoteltava, jos siitä on työväestölle jotain etua”, hän korosti.²⁴

Amerikan kommunistilehdet tekivät Paasivuoresta ”herrojen konferenssiin” osallistuneen ”valkoisen”. Paasivuoren vastineet eivät auttaneet. Vaikka SAJ oli virallisesti lähettänyt hänet Washingtoniin matkalle, sillä ei ollut enää merkitystä. Paasivuori oli kommunistien mielestä tehnyt väärin osallistuessaan konferenssiin. Selvät merkit hänen lähtölaskentansa alkamisesta SAJ:ssä olivat ilmassa.

Kommunistien jyrkkä arvostelu tympäisi Paasivuorta. Hän esitti 1920 tammikuun lopulla, että hän eroaisi SAJ:n palveluksesta, ”koska oli tullut valituksi eduskuntaan”. SAJ:n toimikunta, joka ei vielä ollut kommunistienemmistöinen, halusi hänen kuitenkin jäävän puheenjohtajaksi ja tekevän SAJ:lle töitä sen verran kuin ehtisi. Eduskunnan istuntokaudelta hän saisi puolta palkkaa, mikä käytännössä merkitsi palkankorotusta.²⁵ Paasivuori suostui jatkamaan. Hän sieti kritiikkiä ja myötäili ammattiyhdistyskommunisteja myös siksi, että hän oli jättäytynyt 1919 pois SDP:n puoluetoimikunnasta, kun hänelle tarjottiin vain varajäsenen paikkaa. Pauli Kettusen mukaan Paasivuoren ja Väinö V.

---

23 Mitä M. Paasivuori puhui New Yorkissa, *Vapaa Sana* 21.1.1920, 28.1.1920, Kommunistien parjauksia vastaan, *Suomen Sosialidemokraatti* 29 ja 35 /1920, Sivonen Lauri 1986 s. 21.

24 Matti Paasivuori, Vashingtonin konferenssi. Mitä hyötyä siitä työväelle oli? *Suomen Ammattijärjestö*, tammikuu 1920 s. 3–5.

25 SAJ ptk. 30.1.1920 TA.

Salovaaran eroaminen puoluetoimikunnasta oli ilmaus ammattiyhdistysaktiivien tyytymättömyydestä puoluejohtoa kohtaan.²⁶ Paasivuoren oli hammasta purren toimittava SAJ:ssa henkilöiden kanssa, jotka parjasivat häntä samaan aikaan lehdistössä. Paasivuori ei selvästikään halunnut menettää kaikkia asemiaan työväenliikkeen johdossa.

Sosialidemokraattien ja vasemmistolaisten yhteistyö SAJ:ssa sujui kuitenkin pöytäkirjojen mukaan sopuisasti aina helmikuulle 1920, jolloin ryhdyttiin suunnittelemaan seuraavaa, toukokuulle ajoittuvaa edustajakokousta. Kiistaa syntyi siitä, minkä vuoden jäsenluettelon mukaan edustajia sinne valittaisiin. Paasivuori yhtyi päätökseen, että viimeinen eli vuoden 1920 jäsenluettelo tulisi ottaa edustajien laskemisen perustaksi. Kun liitot olivat lähestulkoon kaikki vasemmistososialistien ja kommunistien johtamia, saivat he myös edustajakokoukseen enemmistön. Oire tulevan edustajakokouksen poliittisesta suuntauksesta oli, että Paasivuorta ei ennakkoon valittu sen puheenjohtajistoon.²⁷ Sosialidemokraatit menettivät järjestön vasemmistososialisteille ja kommunisteille SAJ:n toukokuussa 1920 pidetyssä edustajakokouksessa. SAJ:n entinen puheenjohtaja Johan Lumivuokko, metalliliiton entinen sihteeri E. K. Louhikko ja toimittaja, SSTP:n Helsingin piirin sihteeri Arvo Tuominen junailivat Ammattijärjestön johdon valtaamisen kommunistien haltuun. Lumivuokko ei osallistunut itse kokoukseen vaan johti asioita maan alta.²⁸

---

26 Soikkanen on tulkinnut, että Tannerin johtama puolue otti tietoisesti etäisyyttä ammattiyhdistysliikkeestä, mikä edelleen antoi kommunisteille mahdollisuuksia kasvattaa vaikutusvaltaansa ammatillisella kentällä. Soikkanen Hannu 1975 s. 365, vrt. Kettunen Pauli 1986 s. 201–203. SAJ ja SDP eivät enää antaneet yhteistä vappujulistusta, vaan kumpikin teki omansa. Tätä ratkaisua Paasivuori myös tuki. Puolueen 1919 sääntömuutoksen mukaan ammattiosaston kaikkien jäsenten tuli kuulua puolueeseen, ennen kuin ammattiosasto sai olla SDP:n jäsen. Periaate höllensi ammatillisen liikkeen suhdetta puolueeseen.

27 SAJ ptk. 16.3.1920 TA.

28 Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 541, Reuna Risto 1984 s. 394–396.

Edustajakokouksessa Paasivuorta ei kelpuutettu työryhmiin eikä valiokuntiin, ja arvostelu häntä kohtaan oli kautta linjan murskaava. Hänen vakavaksi virheekseen laskettiin yhteistyö porvarillisten järjestöjen ja hallitusten kanssa, kun hän osallistui Washingtonin konferenssiin. Hänet leimattiin luokka- ja sosialistipetturiksi ja vahingontekijäksi. Ammattiyhdistysväen radikaalisuutta ilmensi se, että edustajakokouksen enemmistö päätti, että vastedes SAJ ei lähettäisi edustajiaan ”riistäjien” konferensseihin. Paasivuoren puolesta puhuivat muutamat, Aatu Halme, Artturi Aalto ja Väinö V. Salovaara.²⁹

Paasivuori tähdensi puheenvuoroissaan ILO:n merkitystä työlaainsäädännölle. Hän esitti usein toistamansa ajatuksen ammattiyhdistysreformismista:

Jos nyt luullaan, että yleinen maailmanvallankumous tapahtuu hyvin pian, niin sittenhän kaikki tämmöiset hommat ovat turhia....Mutta ellei tapahtuisikaan, jos tämä porvarillinen yhteiskunta edelleen jatkuisi jumala ties kuinka monta vuotta, niin kyllä asia niin on, että jos ei työväensuojelulakeja ja etenkin 8-tunnin työaikalakia kansainvälisillä sopimuksilla turvata, niin kyllä ne hyvin pian häviävät myöskin Suomesta.³⁰

Hänen vastalauseitaan ei kuunneltu. Paasivuori kutsui päätöstä olla lähettämättä edustajaa ILO:n kokoukseen ”tuhmuudeksi” joka oli tuon ajan synonyymi tyhmyydelle. Joka tapauksessa SAJ lähetti sosiaaliministeriölle edustajakokouksen päätöskirjelmän, jonka mukaan järjestö ”ei vastaisuudessa tule asettamaan edustajia mihinkään sellaiseen konferenssiin tai kongressiin joka on järjestetty porvarilliselta taholta.” Seuraavassa, vuonna 1920 pidetyssä ILO:n kokouksessa olivat käsiteltävänä merimiesten työolot. Helsingin merimies- ja lämmittäjäammattiosasto ilmoitti halukkuutensa lähettää edustajan kokoukseen. Sitä ei sosiaali-

---

29 Suomen Ammattijärjestön viides edustajakokous Helsinki 25-29.5.1920 s. 15, 25, 145, 148.

30 Suomen Ammattijärjestön viides edustajakokous Helsinki 25-29.5.1920 s. 19, 146.

ministeriö kuitenkin hyväksynyt, sillä ammattiosasto ei edustanut laajaa kansallista järjestötasoa. Myöskään työnantajat eivät lähettäneet ketään tähän konferenssiin.³¹ Kommunistit pyörsivät nopeasti päätöksensä ja vuodesta 1923 SAJ lähetti jälleen säännöllisesti edustajansa ILO:n kokouksiin.

SAJ:n edustajakokous 1920 oli riitainen ja täynnä äänestyksiä. Suhde internationaalikysymykseen oli vaikea. Kansainvälinen ammatillinen liike jakautui sosialidemokraattiseen Amsterdamin internationaaliin ja kommunistiseen Punaiseen internationaaliin. Kommunistit eivät uskaltaneet viedä Ammattijärjestöä lakkautuksen pelossa Punaisen internationaalin jäseneksi, mutta järjestö alkoi kuitenkin noudattaa sen ohjeita. Tässä tilanteessa oli selvää, että SAJ valitsi puheenjohtajakseen kommunistin, Matti Väisäsen. Paasivuori ennusti läksiäispuheessaan, että häntä tullaan vielä tarvitsemaan ja pelastamaan järjestö siitä ”kurimuksesta”, johon se oli menossa. Siinä hän oli kaukonäköinen. SAJ:n edustajakokous kiitti Paasivuorta tehdystä työstä. Hän osallistui vielä toukokuun lopulla toimikunnan kokoukseen, jossa erosi. Uusi toimikunta äänesti Paasivuorelle 5000 markan ”kultaisen kädenpuristuksen”. Paasivuori kieltäytyi ja tyytyi kuukauden palkkaan, joka merkittiin kesäloimakorvaukseksi.³²

Kommunistien kaappaus SAJ:n johdosta oli Paasivuorelle katkera pala. Hän manasi, että ”ensin kaikki julkinen työväenliike tuomittiin romukoppaan. Sanottiin, että Ammattijärjestö on aikansa elänyt, se oli tullut tarpeettomaksi. Mutta kun se ei auttanut, niin kommunistit päättivät sisästä käsin valloittaa ammatityhdistysliikkeen ja tämän he tekivätkin hyvällä menestyksellä. Järjestömuodot ja menettelytavat otettiin aseeksi ammatityhdistysliikkeen valloittamisessa.”³³ Paasivuori luopui kommunistien

---

31 Mannio Niilo A. 1920 s. 28.

32 SAJ ptk. 29.5.1920 TA. 5000 markkaa olisi 1500 euroa vuonna 2013.

33 Ammatityhdistysliike viimeisinä vuosina 1922, Mp ark. HC2 TA. SAJ:n komitea oli valmistellut järjestysmuotoa 1912–1917. Paasivuori oli mukana komiteassa ja kehittänyt organisaatiomuotoa työhuonekuntien ja paikallisen keskittämisen pohjalta. Hän valmisti ehdotuksen, jonka toimikunta esitti edustajakokoukselle. Sen mukaan kullekin alalle tulisi vain yksi paikallinen

toimintaa ymmärtävästä kannastaan. Hän kirjoitti työväenlehtiin kuusiosaisen artikkelisarjan, jossa hän leimasi kommunistit ”äkikijyrkiksi”. Hän korosti SAJ:n roolia lakkoluvan myöntäjänä ja kiisti kaikki luvattomat taistelukeinot. Paasivuori tuomitsi syndikalismin ammattiyhdistysliikkeessä ja paheksui päätöstä olla osallistumatta ILO:n kokouksiin. Hän jatkoi juttusarjaansa vielä kahdella artikkelilla ammattiyhdistysliikkeen ja sosialidemokraattien suhteesta. Hän totesi SDP:n ja SAJ:n suhteiden katkeamisen olleen jatkumoa työväen poliittisesta suuntariidasta, joka oli siirtynyt ammattiyhdistysliikkeeseen.³⁴ Paasivuori ei missään vaiheessa myöntänyt olleensa heikko ammattiyhdistysjohtaja ja siksi menettäneensä järjestön kommunisteille.

Henkilökohtaisesti puheenjohtajuuden päättymisen tarkoitti Paasivuorelle pienen, mutta säännöllisen kuukausipalkan loppumista. Ahkera kirjoittaminen korvasi menetetyn tulon. SDP:n puoluetoimikunnan toimeksiannosta Paasivuori kirjoitti katsauksia siitä, miten hyvin asiat olivat olleet työväenliikkeessä ennen kommunistien toimintaa. Hän nimitteli kommunisteja ”vallankumoushaihattelijoiksi” ja ”humpuukimestareiksi”. Vasemmistolehdet leimasivat Paasivuoren petturiksi ja ”katalaksi veijariksi”, joka ”tahallisella valheella ja petoksella” koetti vahingoittaa työväenluokan asiaa.³⁵ Retoriikka oli molemmin puolin kärkevää.

---

ammattiosasto, joka jakautuisi työhuonekuntiin. Ne puolestaan valitsisivat työpaikoille luottamusmiehiä. Edustajakokouksessa toimikunnan esitys meni pienellä muutoksella kommunisti Matti Väisesen nimiin. Paasivuori oli siitä katkera. SAJ ptk. 16.1.1920, 24.2.1920 TA. Kommunistit ja vasemmistososialistit olivat myöhemmin erimielisiä järjestömuodosta. Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 503.

34 Sarjan nimi oli ”Uudet ammatilliset järjestömuodot ja menettelytavat”, Sivonen Lauri 1986 s. 6–7. Matti Väisänen hyökkäsi vastineessaan puolestaan Paasivuorta vastaan.

35 Sivonen Lauri 1986 s. 8–10.

Arvostelua mutta kaikkia siltoja ei polteta

Matti Paasivuori ei suuttumuksestaan huolimatta katkaissut kaikkia suhteitaan SAJ:ön. Häntä harmitti se, että kommunistit käyttivät ammatillisia järjestöjä SSTP:n poliittisiin tarkoituksiin ja vaalityöhön. Sosialidemokraatit ryhtyivät Paasivuoren johdolla vastaiskuun, organisoimaan omaa toimintaa ammattiyhdistysliikkeen sisälle. Vuonna 1922 perustetun sosialidemokraattisen ammatillisen keskustoimikunnan tehtävänä oli uuden ammattijärjestön perustamisen valmistelu, mutta ensisijainen tarkoitus oli kuitenkin SAJ:n takaisin valtaaminen. SAJ:n näkökulmasta tämä oli selvää hajotustoimintaa. Vaikka Paasivuori poliittisissa puheissaan harjoitti kovaa kritiikkiä ammattiyhdistyskommunisteja vastaan, oli hän kuitenkin samaan aikaan monin tavoin yhteistyössä SAJ:n kanssa. Hän ei halunnut polttaa kaikki siltoja ammattiyhdistysliikkeeseen ja toivoi viimeiseen asti, että SAJ pysyisi yhtenäisenä. Hänellä oli kova poliittinen linja mutta kuitenkin ymmärtäväinen sydän ammatillista toimintaa edistävälle Ammattijärjestölle.

Paasivuori ei hyväksynyt sitä, että kommunistien propaganda leimasi 1920-luvun alussa kaiken yhteistyön työnantajien kanssa ”lahtarien auttamiseksi” ja levitti uskoa pikaiseen yhteiskunnalliseen vallankumoukseen. Hän arvosteli teollisuusliittoperiaatteelle rakentunutta SAJ:n järjestömuotouudistusta, jonka mukaan kaikki samassa tehtaassa työskentelevät kuuluisivat samaan liittoon. Se ei Paasivuoren mukaan Suomen oloissa toimisi, sillä eri alojen työntekijöillä oli liian erilaiset intressit. Kommunistien valta SAJ:ssa ei Paasivuoren näkemyksen mukaan ollut tuonut järjestölle minkäänlaisia tuloksia; se oli ollut ”paljon ääntä ja vähän villoja”.³⁶ Kommunistit iskivät sosialidemokraatteja vastaan

---

36 Matti Paasivuori, Kommunistisen puolueen ja Ammattijärjestön johdon yhteisrintamapuuhat – mitä laatua ne ovat?, *Suomen Sosialidemokraatti* 26.5.1922, Sama: Yhä haparoimista. Ammatillisten järjestöjen suhteet eri työväenpuolueisiin, *Suomen Sosialidemokraatti* 5.10.1922, Sama: Ammatillinen yhteisrintama, *Suomen Sosialidemokraatti* 27.3.1923, Sama: Suomen ammattiyhdistysliike kommunistien johdossa. Työväenliikkeen

arvostelemalla mm. palkkioiden ottamisesta valtiollisista luottamustoimista. He pitivät sitä porvariston harjoittamana lahjontana ”sosialidemokraattisille johtoherroille”. Kritiikin kohteena olivat päivärahat ja palkkiot komiteoissa, osuustoiminnallisissa sekä muissa taloudellisissa yrityksissä.³⁷ Kritiikki osui erityisen kipeästi juuri Paasivuoreen, joka elätti perheensä pääasiassa tällaisilla palkkioilla.

Paasivuorella oli Ammattijärjestön toimistossa ja ammattiliittojen johdossa vasemmistolaisia tuttaviasia. Kun eduskunnassa SDP:n ja SSTP:n välistä yhteistyötä ei lainkaan ollut, ammattiyhdistysliikkeessä vasemmistopuolueiden kannattajien välinen yhteistyö oli välttämätöntä ja sallittua. SAJ:kään ei tullut kokonaan toimeen ilman Paasivuoren asiantuntemusta työelämää koskevissa lakiasioissa. Hän kävi puhumassa SAJ:n kursseilla ja kirjoitti artikkeleita sen julkaisuihin. Paasivuori edusti SAJ:ta valtioneuvoston nimittämässä työaikalautakunnassa 1921. Hän kirjoitti *Suomen Ammattijärjestö* -lehteen ja esiintyi jopa yhdessä SAJ:n puheenjohtajan Matti Väisäsen kanssa vappupuhujana Kotkassa 1922.³⁸

Paasivuori toimi aktiivisesti puolue- ja ammattiyhdistyspolitiikassa; järjestöt muodostivat yhdessä työväenliikkeen kokonaisuuden. Hän korosti, että ammattiyhdistysliike ei ollut työväen poliittista vaan taloudellista liikettä. Poliitiikka oli nyt liiaksi sekoittunut ammattiyhdistysliikkeeseen. Hän yritti välittää sopua SAJ:n kentälle ja saada Ammattijärjestö toimimaan, vaikka sen jäsenet kuuluisivat kahteen eri työväenpuolueeseen. Paasivuori edellytti, että

---

tehtävistä ja muodoista erimielisyyttä, *Työväen kalenteri* XVI 1923 s. 69–80, Ammattiyhdistysliike viimeisinä vuosina 1923 MP ark. HC2 TA.

37 Miten Suomen porvaristo on järjestelmällisesti lahjonut sosialidemokraattisia johtoherroja, *Sosialistinen Aikakauslehti*, heinäkuu 1922.

38 Sivonen Lauri 1986 s. 25. Esimerkiksi loka-marraskuussa 1921 Paasivuori opetti SAJ:n kursseilla Suomen ammattiyhdistysliikkeen historiaa ja työsuojelua. Työväenliikkeen yhteisesiintyminen loppui vuonna 1923, Saarela Tauno 2009 s. 419.

kommunistiselta johdolta on vaadittava ennen kaikkea puolueetomuuutta. Ammatillinen yhteinen rintama voidaan luoda ainoastaan sillä ehdolla, että eri valtiollisiin puolueisiin kuuluvia jäseniä kohdellaan samalla tavalla. Ja ettei järjestöjen kokouksissa loukata ja herjata enemmän yhden kuin toisenkaan valtiollisen puolueen jäseniä.³⁹

Paasivuori puolusti kummankin työväenpuolueen jäsenten yhtäläistä oikeutta toimia ammattiyhdistysliikkeessä, mutta rienaava politikointi olisi jätettävä. Hän yritti sovittaa ja luoda yhteishenkeä ammattiyhdistysväen keskuuteen.

SDP:n puheenjohtaja Väinö Tannerilla oli selkeä linja, jonka mukaan järjestötoiminnassa oli vedettävä tiukka raja vasemmistoon ja SSTP:läisiin. Poliittisissa puheissaan Paasivuori oli samaa mieltä ja syytti keväällä 1923 puolueuustossa kommunisteja siitä, että nämä olivat ajaneet ”ammatillisen liikkeen maassamme rappiotilaan”. Paasivuoren ystävä Atlantin takana Oskari Tokoi yhtyi käsitykseen, että yhteistoiminta kommunistien kanssa oli ”sula mahdottomuus.”⁴⁰

Sosialidemokraatit alkoivat kampanjoida työläisten parissa SAJ:sta eroamisella. Kommunistijohtoinen SAJ joutui tekemään kompromisseja ja lieventämään propagandaansa, jotta sitä ei olisi poliittisin perustein lakkautettu, kuten SSTP:lle oli käynyt. Sosialidemokraattien oma ”ammatillinen agitaatio” eteni pääkaupungissa Helsingin sosialidemokraattisen kunnallisjärjestön ja Helsingin sos.dem. keskusteluseuran kautta. Ensin mainittu perusti kommunistien vaikutusta torjumaan ”ammatillisen keskustagitationitoimikunnan”, johon myös Paasivuori kuului. Hän selosti maaliskuussa 1923 SDP:n puolueuustolle kommunistien kaappausta ammattiyhdistysliikkeessä ja katsoi, että ellei seuraava SAJ:n edustajakokous tee pesäeroa kommunisteihin, järjestöstä olisi erottava ja harkittava oman ammattiyhdistys-

39 Ammattiyhdistysliike viimeisinä vuosina 1923 MP ark. HC2 TA.

40 SDP puolueuustosto 29.3.1923 TA, Kettunen Pauli 1986 s. 427, 429, 433, Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 663. SAJ:n 1923 edustajakokouksen 76 edustajasta sosialidemokraatteja oli vain 11.

liikkeen perustamista. Tässä Paasivuori ja Tanner löysivät nyt yhteisen sävelen: he vaativat tarmokkaasti sosialidemokraattien irtautumista SAJ:sta. Puolueneuvoston enemmistö ei kuitenkaan halunnut lähteä näin jyrkkiin toimiin, vaan laati seitsenkohtaisen vaatimuslistan. Tärkeimpiä kohtia olivat seuraavat: ammatillisten järjestöjen puoluejäsenyys tulisi kieltää eikä SAJ saisi liittyä kommunistiseen Punaiseen ammattiyhdistysinternationaaliin eikä toimia sen ohjeiden mukaan.⁴¹

Paasivuori ei osallistunut SAJ:n toukokuun 1923 edustajakoukseen, jossa sosialidemokraatit saivat joitakin myönnytyksiä järjestön hajoamisen estämiseksi. Myönnytyksiä ei kuitenkaan tullut sosialidemokraateille tarpeeksi paljon, ja he päättivät perustaa omia ammatillisia järjestöjään. Asiasta päätettiin kuitenkin kysyä ensin kentän mielipidettä. Ammattiyhdistysväen kokouksissa enemmistö vastusti SAJ:n hajottamista. Siksi SDP:n oli luovuttava uuden keskusjärjestön perustamisesta. Tuleva toiminta olisi edelleen rakennettava kommunistien kanssa tehtävän yhteistyön varaan. Sosialidemokraattien oli nieltävä kommunistien johtoasema SAJ:ssa ja yritettävä tulla tilanteen kanssa toimeen.

Takapakkia yhteistoiminta-ajatukseen tuli kuitenkin, kun SAJ:n uusi toimikunta sanoi heti järjestön ainoan sosialidemokraattisen toimitsijan Aatu Halmeen irti. Julkisen kohun vuoksi päätös peruttiin ja Halme sai pitää työpaikkansa. Kun elokuussa 1923 kommunistinen SSTP lakkautettiin, sosialidemokraattien vaikutus SAJ:ssa väliaikaisesti kasvoi, mutta poliittiset voimasuhteet järjestössä eivät muuttuneet. SAJ suostui kuitenkin uusiin myönnytyksiin ja hyväksyi osallistumisen Kansainvälisen Työjärjestön ILO:n konferensseihin.⁴² Myös jotkut yksittäiset sosialidemokraattiset jäsenet olivat huolissaan kommunistien vaikutusvallan kasvusta. Eräs jäsen pyysi Paasivuorelta apua kirjelmän

---

41 SDP puoluetmk. 6.6.1923 TA, Kettunen Pauli 1986 s. 427. SAJ ei liittynyt Punaiseen internationaaliin.

42 Kettunen Pauli 1986 s. 431, Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 670, 671.

laadintaan omalle liitolleen, jotta se eroaisi SAJ:stä, jos kommunistien kärjekäs politikointi järjestössä ei laantuisi.⁴³

Paasivuori jatkoi edelleen kirjallisia töitään SAJ:lle. Hän selosti *Suomen Ammattijärjestö* -lehdessä työväen tapaturmavakuutuslakia ja teki 1925 sosiaaliministeriölle SAJ:n puolesta lausunnon sairasmakuutuslaista. Paasivuoren lausunto hyväksyttiin SAJ:ssa yksimielisesti.⁴⁴ Puolueen ja ammattiyhdistysliikkeen kesken yritettiin saada julkistakin yhteistoimintaa aikaan. Tanner, Paasivuori ja SDP:n puoluesihteerit Taavi Tainio neuvottelivat 1925 yhteisen vappumarssin järjestämisestä SAJ:n kanssa. Paasivuori muotoili julistusta, jonka aiheena oli työttömyyden vastustaminen. Yhteistä tahtoa vapunviettoon ei kuitenkaan löytynyt.⁴⁵

Ammattiyhdistysjohtajaksi 1926 ja yhteistyöhön kommunistien kanssa

Kansainvälisen kommunismin uusittu strategia 1920-luvun puolivälissä tähtäsi yhteistyöhön sosialidemokraattien kanssa. Tällä oli vaikutuksensa myös SAJ:n sisällä tehtävään yhteistyöhön. Suomalaista ratkaisua kutsuttiin linnarauhaksi. Merkkejä siitä alkoi näkyä vuonna 1925.⁴⁶ Linnarauhan tavoitteena oli säilyttää vasemmistososialistien ja kommunistien yhteiskunnalliset asemat. Paasivuori kirjoitti, että tästä yhteistyöstä ei ollut etua SDP:lle mutta kylläkin palkkatyöläisille. SAJ pystyi näin suuremmalla voimalla viemään palkkaliikkeitä eteenpäin. Hänen mukaansa tämä oli järkevää, koska ammatillinen liike oli käytännöllistä, taloudellista työväenliikettä, joka ei perustunut teorioihin. Vaikutusvaltaa

---

43 F. Moisala 28.5.1924 Matti Paasivuorelle, MP ark. F1 TA.

44 Sivonen Lauri 1986 s. 14.

45 SDP ptk. 6.2.1925, SDP eduskuntaryhmä 5.3.1925 TA. Paasivuori neuvotteli 1925 sosialistien eduskuntaryhmän ja SAJ:n kanssa työttömien avustustoimenpiteistä.

46 Kettunen Pauli 1986 s. 437, Saarela Tauno 2008 s. 188.

Kommunistijohtaisen Suomen Ammattijärjestön julkaisut olivat 1920-luvulla puhuttelevia.

ammattiyhdistysliike sai vain, jos se oli suuri ja voimakas.⁴⁷ Näin Paasivuori perusteli myös omaa paluutaan SAJ:n johtoon. Vaikka kommunistit käytännössä johtivat ammattiyhdistysliikettä, oli se pienempi paha kuin se, että keskusjärjestön annettaisiin hajota tai se kiellettäisiin kommunistijohtoisuuden takia.

Oskari Tokoi arvioi myös, että SAJ:n suunta oli muuttunut yhteistyöhaluisemmaksi. Tokoin arvion mukaan näiden uusien tuulien takana oli Edvard Valpas.⁴⁸ Valppaalla olikin näppinsä pelissä. Kärsittyään vuoden 1918 kapinaan osallistumisesta saamansa vankilatuomion hän alkoi aktiivisesti vaikuttaa SAJ:n kulisseissa. Myös Paasivuoren mahdollista roolia SAJ:n johdossa pohdittiin. Julkisuudessa asia näytti kuitenkin päinvastaiselta. Vuoden 1926 alussa muutaman vuoden takainen hanke sosialidemokraattisen ammattijärjestön perustamisesta puhallettiin uudelleen henkiin. Tähän Paasivuori ei kuitenkaan enää aktiivisesti osallistunut. SAJ:n puheenjohtaja Edvard Huttunen oli vuoden 1925 lopussa eronnut luottamuspujan ja järjestön sisäisen hajaannuksen takia. Huttunen oli loikannut kommunisteista sosialidemokraatteihin ja sai sen takia SAJ:sta potkut. Paasivuori protestoi asiaa kieltäytymällä tammikuussa 1926 luennoimasta SAJ:n kursseilla. Omien sanojensa mukaan ”nykyisen sekavan tilanteen aikana ammatillisessa liikkeessämme ei olisi kursseille edullista hänen siellä olonsa”, eikä hän houkutteluista huolimatta suostunut tehtävään.⁴⁹

Sosialidemokraattiset ammattiyhdistysmiehet kokoontuivat ja vetivät tiukkaa linjaa kommunisteihin päin. He eivät olleet linnarauhan kannalla; päinvastoin kommunistien vaikutusvallan tyrehtyttämiseksi oli 1925 lopulla perustettu ammatillinen toimikunta, jonka puheenjohtaja oli Väinö V. Salovaara ja sihteeri Artturi Aalto. Myös Paasivuori kuului tähän toimikuntaan.⁵⁰ Hän ei kuitenkaan enää ollut innostunut asiasta eikä osallistunut tammikuussa 1926 pidettyyn ammatillisen keskustoimikunnan ko-

---

47 M. Paasivuori, Ammatillinen liike, *Suomen Sosialidemokraatti* 4.11.1926.

48 Oskari Tokoi 2.9.1924 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

49 SAJ ptk. 13.1. ja 21.1.1926 TA.

50 SDP ptk. 8.1.1926 TA, Ammatillisesti järjestyneiden sosialidemokraattien kokous Helsingissä eilen, *Suomen Sosialidemokraatti* 1.1.1926.

koukseen.⁵¹ Paasivuori ei myöskään ollut mukana muissa suunnittelukokouksissa eikä puhunut uuden järjestön perustamisen puolesta puoluetoimikunnassakaan. Taustalla oli se, että hän oli muita paremmin selvillä kulissien takaisista neuvotteluista sosialidemokraattien ja kommunistien yhteistoiminnan tiivistämiseksi SAJ:ssa. Myös hänen oma roolinsa Ammattijärjestössä oli esityslistalla. Paasivuori otti etäisyyttä SAJ:sta, mutta toisaalla kulissien takana oli valmis kommunistien ja sosialidemokraattien yhteistyön edistämiseen.

Helmikuussa 1926 pidetyssä SDP:n puoluekokouksessa Paasivuori valittiin puolueen puheenjohtajaksi. Tilanne oli hänen kannaltaan hankala: hän ryhtyi johtamaan SDP:n puoluetoimikuntaa, jossa suunniteltiin oman ammattijärjestön perustamista. Paasivuori oli siis yhtä aikaa mukana kahdessa poliittisessa pelissä. Hän joutui johtamaan sosialidemokraattisen ammattiyhdistysväen ja puoluetoimikunnan yhteisiä kokouksia, joissa uutta ammattijärjestöä suunniteltiin. Paasivuori piti matalaa profilia eikä käyttänyt puheenvuoroja. Koko hanke päätettiin lopulta puoluesihteerin K. H. Wiikin ja ruotsalaisen työväenliiton Axel Åhlströmin ehdotuksesta panna pöydälle ja odottaa toukokuun 1926 SAJ:n edustajakokouksen päätöksiä.⁵² Yhteistyölle kommunistien kanssa ja tulevalle SAJ:n kokoukselle sosialidemokraatit asettivat kuitenkin useita ehtoja. Yksipuolinen puoluepolitiikka olisi kitkittävä SAJ:n toiminnasta, järjestön puheenjohtajaksi olisi valittava sosialidemokraattien luottamusta nauttiva henkilö, toimikunnan jäsenten vaalissa olisi noudatettava suhteellisuutta ja ILO:n konferenssiin Geneveen olisi lähetettävä edustus.

Vuoden 1926 alkupuolella ammattiyhdistysliikkeen johtamisesta syntyi poliittinen kompromissi: sosialidemokraatit saivat SAJ:n toimikunnan ja toimeenpanevan valiokunnan paikoista kolmasosan sekä puheenjohtajan paikan.⁵³ Molempia osapuolia

---

51 Sosialidemokraattisen ammattiyhdistysväen neuvottelukokouksen pöytäkirja 17.1.1926, toim. A.E. Leino.

52 SDP ptk. 16.4. ja 29.4.1926 TA.

53 Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 694, 698, Matti Paasivuori, *Suomen Ammattijärjestö* toukokuu 1929 s. 136 (nimetön, kirjoittaja E. Val-

tyydyttävän puheenjohtajan löytäminen oli vaikeaa, mutta maaliskuuhuhtikuussa 1926 Arvo Tuominen ja Edvard Valpas päätyivät Matti Paasivuoreen. Valpas oli nostonut jo aiemmin Paasivuoren esiin hyvänä kandidaattina, koska tämä saisi myös kommunistit sovittujen menettelytapojen taakse. SDP:n helmikuussa 1926 pidetyssä puoluekokouksessa Paasivuori mainittiin niin ikään sopivana SAJ:n puheenjohtajaehdokkaana. Tärkeää tuossa vaiheessa oli, että järjestöä ei voitaisi epäillä valtiopetoksen valmistelusta.⁵⁴ Tästä näkökulmasta Paasivuori oli paitsi ehdottoman tarpeellinen, myös uskottava keulakuva ammattijärjestölle.

Paasivuoren 60-vuotissyntymäpäivänä 6. toukokuuta 1926 SAJ:n kommunistien lähetystö, Erkki Härmä, Arvo Tuominen ja E. K. Louhikko, kävi hyvän tahdon eleenä Paasivuoren kotona kysymässä häntä SAJ:n puheenjohtajaksi. Paasivuori suostui empimättä, sillä asiasta oli jo kulisissa sovittu. Hänen oli kuitenkin muodon vuoksi kysyttävä lupaa puoluetoimikunnalta, joka kokoontui jo seuraavana päivänä. Puoluetoimikunta siunasi Paasivuoren ratkaisun. Hän kiitti ja lausui, että tehtävä ei häntä tässä tilanteessa kovasti miellyttänyt, mutta hän piti velvollisuutenaan suostua työväen edun vuoksi. Puoluetoimikunnan jäsenet kannustivat ponnekkaasti, että Paasivuori uhrautuisi tehtävään. Samassa kokouksessa Paasivuori sai myös vapautuksen SDP:n puheenjohtajan tehtävästä siksi aikaa, kun hän hoitaisi SAJ:n puheenjohtajuutta. Puoluetoimikunnan aktiivisena jäsenenä hän kuitenkin jatkoi. Ammattijärjestön edustajakokous valitsi jo seuraavana päivänä yksimielisesti ja ilman keskustelua Matti Paasivuoren SAJ:n puheenjohtajaksi.⁵⁵ Näin Paasivuori oli kolmen kuukauden sisällä valittu ensin SDP:n ja sitten SAJ:n puheenjohtajaksi.

---

pas), Kettunen Pauli 1986 s. 438.

54 Saarela Tauno 2008 s. 253, Kettunen Pauli 1986 s. 439, Oskari Tokoi 16.8.1927 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3. Myös Tammisaaren poliittisten vankien keskuudessa Matti Paasivuorta oli kaavailtu SAJ:n puheenjohtajaksi, Sivonen Lauri 1986 s. 15. Arvo Tuominen otti muistelmissaan kunnian Paasivuoren löytämisestä, Tuominen Arvo 1958 s. 213.

55 SDP ptk. 7.5. ja 12.5.1926 TA, Suomen Ammattijärjestön 3–8.5.1926 edustajakokouksen pöytäkirja s. 188.

tajaksi. SAJ:n puheenjohtajaksi hänet valittiin neljännen ja SDP:n puheenjohtajaksi viidennen kerran. Jälleen hän oli auttamassa järjestöjä kriisikauden yli.

Mikä sai Matti Paasivuoren muuttamaan mielensä ja suostumaan kommunistijohtoisen järjestön keulakuvaksi? Poliittinen tilanne työväenliikkeessä oli hyvin sekava. Samat vasemmisto-sosialistit ja kommunistit, jotka olivat vuonna 1920 syrjäyttäneet Paasivuoren Ammattijärjestöstä, olivat nyt pyytämässä häntä uudelleen puheenjohtajakseen. Paasivuorella oli varmasti monenlaisia epäilyjä pyytäjien tarkoituseristä, mutta selvästi hän kunnioitti ”valtiollisten työväen puolueiden” keskinäistä sopimusta vallanjaosta Ammattijärjestössä ja suostui tehtävään.

Taustalla olivat myös SDP:n sisäiset ongelmat. Paasivuoren asema puolueen puheenjohtajanakaan ei ollut helppo, sillä Väinö Tanner oli edelleen puolueen vahva mies ja henkinen johtaja. ”Proletaarijohtaja” Paasivuori ei voinut häntä sivuuttaa. Lisäksi puoluejohtajan tuli olla monipuolisesti sisä- ja ulkopoliitiikkaan perehtynyt ja mielellään kielitaitoinen henkilö; Paasivuoren vahvuudet olivat työelämässä ja ammattiyhdistyskentällä.

Kommunistit tiesivät hyvin, että Paasivuorelle ammattiyhdistysliikkeen säilyminen yhtenäisenä ja voimakkaana järjestönä oli puoluepolitiikkaa tärkeämpi asia. SAJ:n kommunistit eivät oikeastaan pitäneet Paasivuorta varsinaisena poliitikkona vaan uskollisena ammattiyhdistysmiehenä. Oli selvää, että arvostettua veteraania oli tarkoitus käyttää suojakilpenä, kun hyökkäyksiä SAJ:ta vastaan tulisi. SDP:n tuore puoluesihteerin K. H. Wiik tuki Paasivuoren kantaa SAJ:n säilyttämisessä yhtenäisenä. Hän uskoi kommunistien kannatuksen vähenevän nopeasti.⁵⁶ Kommunistit pitivät myönnytyksiä sosialidemokraateille väliaikaisina. Sosialidemokraatit puolestaan uskoivat vakaasti valtaavansa ammattiyhdistysliikkeen kommunisteilta takaisin. Pakinoitsija Sasu Punanen veisteli Paasivuoren tilanteesta:

---

56 Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 693, 699.

Karun pinnan alla asuu Matissa lempeys ja sääli niitä onnettomia kohtaan, jotka ovat vuodesta toiseen häntä sadatelleet.⁵⁷

Paasivuoren näkökulmasta myös henkilökohtaiset syyt saivat hänet siirtymään SAJ:n johtoon: Ammattijärjestön puheenjohtajuudesta maksettiin kuukausipalkkaa. Se oli tärkeää Paasivuorelle, jo 60-vuotiaalle miehelle, jolla ei ollut vakinaista työtä.

SAJ:n puheenjohtaja toukokuusta joulukuuhun 1926

Puheenjohtajuuden ehdoksi Paasivuori asetti sen, että hän saisi valita toimiston henkilökunnan. Hän halusi ystävänsä Aatu Halmeen jatkavan taloudenhoitajana. Sihteeriksi ehdotettu kommunisti E. K. Louhikko ei Paasivuorelle kelvannut, koska hän tunsii tämän edelliseltä puheenjohtajakaudeltaan. Paasivuori halusi toimistoon Arvo Tuomisen.⁵⁸ Tuominen oli juuri vapautunut vankilasta istuttuaan siellä neljä vuotta maanpetoksesta.

Kun Paasivuoren puheenjohtajuus SAJ:ssa oli lyöty lukkoon, saivat sosialidemokraattien suunnitelmat oman ammatillisen keskusjärjestön perustamisesta sillä kertaa jäädä. Paasivuori johti ensimmäistä SAJ:n kokousta 11. toukokuuta 1926. Hän tiesi tarkalleen, millaiseen luottamustoimeen hän oli lupautunut ja toivoi, että ”yhteistyöhön löydetään vakava pohja”.⁵⁹ Muuta linjapuhetta hän ei pitänyt. Paasivuori ja Tuominen alkoivat hoitaa SAJ:n asioita istuen vastakkain kirjoituspöytänsä takana. Paasivuori otti Tuomisen ikään kuin ”ottopojakseen” ja tarinoi tälle leppoisasti ammattiyhdistysliikkeen historiasta.⁶⁰ Muodollisesti Paasivuoren vastuualueena olivat palkkaliikkeet, mutta Tuominen puoluetovereineen johti SAJ:ta. Tuominen hoiti käytännön asiat SAJ:ssa

57 Sivonen Lauri 1986 s. 18.

58 Tuominen Arvo 1958 s. 214–215. Ks. kappale Arvo Tuomisesta luvussa 9.

59 SAJ ptk. 17.5.1926 TA. Maanalainen SKP piti Paasivuoren valintaa sooliluna. Se oli myös vastoin Moskovan ohjeita, Saarela Tauno 2008 s. 253.

60 Tuominen Arvo 1958 s.248, Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 699.

myös siksi, että Paasivuori sairastui kesällä ja oli useita viikkoja diabeteksen takia sairaalassa ja sen jälkeen sairaalomalla. Paasivuoresta tuli vastoin sosialidemokraattien odotuksia vain SAJ:n nimellinen johtaja.

Oskari Tokoi riemuitsi Atlantin takana ystävänsä valinnasta SAJ:n puheenjohtajaksi. Paasivuori kohotti hänen mukaansa Ammattijärjestön yhteiskunnallista arvostusta:

Kuulin, että Turkia ja jotkut muutkin ovat olleet tyytymättömiä siitä, että otit vastaan Ammattijärjestön puheenjohtajan paikan. Kun minä onnittelin sinua siitä, niin tein minä sen täysin tietoisena siitä, että sinun asemasi on vaikea ja tehtäväsi varsin raskaat... Ammattijärjestön arvo ja vaikutus on huomattavasti kasvanut sekä työläisten että varsinkin työnantajain keskuudessa ja se on jo suuri asia...Menestykselliset työtaistelunne tänä keväänä ovat olleet yhdeltä puolen tämän kehityksen tulosta ja nämä menestykselliset taistelut taas yhä lisäävät luottamusta Ammattijärjestöön ja sen nykyiseen johtoon ja ei suinkaan vähimmän juuri sinuun.⁶¹

Kesällä 1926 puhkesi Pohjolan sahatyöläisten lakko, joka levisi Perä-Pohjolan kaikille sahoille. Lakko kesti puolitoista kuukautta ja päättyi lopulta työläisten voittoon. Paasivuori olikin syksyllä 1926 tyytyväinen SAJ:n toimintaan:

Tästä hyvästä menestymisestä saamme kiittää sitä yhteistoimintaa, joka ammatillisessa liikkeessä jälkeen edustajakokouksen on ollut ja työväensanomalehtiä, jotka puoluesuuntiin katsomatta ovat voimakkaasti tukeneet Ammattijärjestöä ja sen käymiä taisteluita.⁶²

Tasavallan presidentti Relander antoi lakkojen sovittelusta ja kommunistien toiminnan hillitsemisestä – ainakin omassa mielessään ja päiväkirjojensa sivuilla – kiitosta Paasivuorelle.⁶³

---

61 Oskari Tokoi 1.8.1926 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

62 SAJ ptk. 28.10.1926 TA.

63 Presidentin päiväkirja I 1967 s. 291.

Vieraillessaan Ruotsin ammattiyhdistysliikkeen kokouksessa syksyllä 1926, Paasivuori kertoi lehtihaastattelussa, että riidat sosialidemokraattien ja kommunistien välillä oli SAJ:n toimikunnassa sovittu. Kerran hän kuitenkin oli joutunut esittämään erouhkauksensa ennen kuin sopuun oli päästy.⁶⁴ Yhteistoiminta toi taloudellisenä nousukautena tulosta SAJ:lle: voitettuja lakkoja, lisää jäseniä ja uusia työehtosopimuksia. Työehtosopimukset olivat Paasivuoren mukaan yhteiskunnallisesti tärkeitä, koska ne antoivat olemattoman sosiaaliturvan vallitessa työläisille enemmän turvaa kuin lait ja asetukset.⁶⁵

Paasivuori ei kuitenkaan saanut SAJ:ssa toimineilta puoluetovereiltaan varauksetonta kannatusta. Kun aiemmin SAJ:n puheenjohtaja oli automaattisesti valittu sosiaalivaltuutetuksi sosiaaliministeriöön, vuoden 1926 lopulla Paasivuori sai vastaehdokkaan omista riveistä, Väinö V. Salovaaran. Paasivuori tuli kuitenkin kommunistien äänin 5–2 valituksi sosiaalivaltuutetuksi vuosiksi 1927–1929. Tannerin hallitus vahvisti tämän päätöksen.⁶⁶ Epäilivätkö ammattiyhdistyssosialidemokraatit Paasivuoren kykyä hoitaa asiantuntijatehtävää sosiaalivaltuutettuna vai olivatko he tyytymättömiä Paasivuoren kommunisteja myötäilevään politiikkaan? Joka tapauksessa kommunistit luottivat häneen tässä vaiheessa enemmän kuin omat puoluetoverit. Paasivuori puolusti myös julkisuudessa kommunistien toimintaoikeuksia. Hän arvosteli esimerkiksi eduskuntapuheessaan vuoden 1926 lopulla sitä, ettei kommunistinen kansanedustaja ja SAJ:n varapuheenjohtaja Edvard Jokela ollut saanut passia Neuvostoliittoon. Paasivuori korosti, että Jokela oli toisinajattelija mutta muuten nuhteen. Paasivuori piti passin eväämistä työväen liikkumisvapauden loukkauksensa.⁶⁷

---

64 Sivonen Lauri 1986 s. 19.

65 Matti Paasivuori, Työehtosopimuslain mukaiset työehtosopimukset, *Suomen Ammattijärjestö* kesä-heinäkuu 1926.

66 SAJ ptk. 11.12.1926 TA.

67 SAJ ptk. 5.11.1926 TA, VP 26.11.1926, 10.12.1926. Paasivuori kieltäytyi matkasta jolloin Edward Jokela valittiin hänen tilalleen edustamaan Suomea Moskovan ammattiyhdistyskonferenssa. Jokela ei ollut saanut

Vaikka Paasivuori oli SAJ:n puheenjohtaja, SAJ:n ja SDP:n yhteistyö jäi linnarauhasta huolimatta vähäiseksi. Pääinvastoin, kommunistit aloittivat jyrkän arvostelun SDP:tä kohtaan, kun Tannerin hallitus nimitettiin joulukuussa 1926. Tähän päättyi tällä erää myös Paasivuoren kausi SAJ:n puheenjohtajana. Hänestä tuli ministeri. Kommunistit arvostelivat Tannerin hallituksen politiikkaa, muun muassa sukellusveneiden hankintaa ja poikkeuslupien myöntämistä kahdeksan tunnin työpäivää koskevaan lakiin.⁶⁸ Tannerin arvostelu nousi huippuunsa, kun hän pääministerinä otti vastaan toukokuussa 1927 Senaatintorilla suojeluskuntaparaatin tasavallan presidentti Relanderin sijaisena.

Matti Paasivuorelle vuosi 1926 oli kaiken tavoin ja myös terveydellisesti raskas. Hän johti muutaman kuukauden SDP:tä ja runsaat puoli vuotta Ammattijärjestöä, kun kutsu Tannerin hallituksen ministeriksi tuli. Paasivuorella oli kovaa nostetta politiisiin asemiin. Hän oli ulkoapäin katsottuna arvostetuissa tehtävissä, mutta kuitenkin työväenliikkeen sisältä katsottuna lähinnä muodollinen keulakuva. Eniten valtaa ja vaikutusvaltaa hänellä oli sosiaalipolitiikkaa, erityisesti työelämää koskevissa kysymyksissä. Paasivuoren ministeriyden ajan joulukuusta 1926 joulukuuhun 1927 SAJ:n varapuheenjohtaja, kommunisti ja kansanedustaja Edvard Jokela oli Paasivuoren sijainen.⁶⁹ SAJ:n toimisto koostui nyt Aatu Halmetta lukuun ottamatta kommunisteista.

---

passia itänaapuriin myöskään vuonna 1928, mistä SAJ oli turhaan valittanut sisäasiainministerille.

68 Neuvottelut SAJ:n, SDP:n ja Sosialistisen työväen ja pienviljelijäin vaaliunion yhteisistä vappujuhlista 1927 epäonnistuivat, SAJ ptk. 28.3.1927. Pieni yhteissävel löytyi 1928, kun sosialidemokraatit suostuivat yhteiseen julkilausumaan SAJ:n kanssa lakonrikkureita vastaan, SAJ ptk. 14.9.1928 TA, Saarela Tauno 2008 s. 190, 197.

69 SAJ ptk. 21.12.1926 TA, Tuominen Arvo 1958 s. 254. Jokela oli myös kansanedustaja, minkä vuoksi käytännössä Arvo Tuominen hoiti myös puheenjohtajalle kuuluvia tehtäviä.

Paasivuori yhtenäisen SAJ:n puolesta

Kun ministerin tehtävä päättyi, Paasivuori palasi tammikuun alussa 1928 jatkamaan työtään SAJ:n puheenjohtajana, mutta hänen ”virkavapautensa” SDP:n puheenjohtajuudesta jatkui edelleen. Laajan kokemuksensa ansiosta hän oli mitä parhaimmin tietoinen työväenliikkeen tilasta. Tietonsa hän antoi eri keskusjärjestöjen käyttöön. Hän informoi puoluetoimikuntaa siitä, mitkä lakot oli aloitettu ilman SAJ:n lupaa ja olivat niin sanottuja korpilakkoja, joita ei tulisi tukea.⁷⁰ Paasivuori oli tyytyväinen SAJ:n kehitykseen ja työehtosopimustoiminnan lisääntymiseen. Hän piti sitä yhtenäisen SAJ:n suurena voiman osoituksena. Työnantajien periaatteellisesta vastustuksesta huolimatta työehtosopimusten määrä kasvoi vielä 1928 hyvien taloussuhdanteiden ja työvoimapulana vuoksi.⁷¹ Paasivuori oli ilahtunut, että hänen johtamansa SAJ pyrki työehtosopimuksiin. Paasivuori vakuutteli puheissaan ja kirjoituksissaan, että työehtosopimukset olivat ”rauhan kirjoja”, eivät mitään kommunistisen kiihotuksen välikappaleita.⁷²

SAJ:n puheenjohtajana Paasivuori avusti muutamia kertoja työriitojen sovittelussa. Hän toisti tunnettua ohjettaan, jonka mukaan palkkaliikkeiden aloittamisessa tulisi säilyttää maltti. Nokian kumitehtaan pitkän lakon 1928 Paasivuori toivoi loppuvan, koska pitkittyessään tilanne vain paheni. Paasivuoren kanta hävisi kuitenkin äänestyksessä, ja hänen auktoriteettinsa puheenjohtajana kyseenalaistettiin. Ammattiyhdistyskommunistit alkoivat haukkua häntä ”herrojen kätyriksi”, koska hän oli yrittänyt saada Nokian lakon loppumaan ilman työehtosopimusta. Kuljetustyöntekijäin liitto valmisti yhteistyössä SAJ:n kanssa 1928 kansantalouden kannalta strategista satamalakkoa. Tiedettiin, että siitä tulisi pitkä työtaistelu. SAJ julkisti marraskuussa yhdessä Kuljetustyöntekijäin liiton kanssa Paasivuoren allekirjoituksella

---

70 SDP ptk. 27.9.1928 TA.

71 Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 712, 716.

72 Matti Paasivuori, Työn raskaan raatajat juhlimaan! *Suomen Sosialidemokraatti* no 211 1928 MP ark. HB1 TA.

varustetun tiedonannon, jonka mukaan järjestöt varustautuivat jopa yli talven kestäväään lakkoon.⁷³ Lakko päättyi sovitteluun ja oli työvoitto työntekijöille.

Julkisuus leimasi SAJ:n yhä selvemmin kommunistiseksi. Paasivuorella oli jo 1928 kova työ puolustaa SAJ:ta sellaisia väitteitä vastaan, että järjestö ei olisi kommunistien johtama. Nämä puheet Paasivuori yritti leimata ”roskapuheiksi”.⁷⁴ Hän uskoi lujasti siihen, että työläisten taistelu taloudellisten etujensa puolesta ei todellakaan ollut kommunistista toimintaa. Lakkoja oli aina esiintynyt, eivätkä ne alkujaankaan olleet kommunistisia. Paasivuori kiisti senkin, että työtaistelut olisivat lainkaan politiikkaa. Hän puolusti ammattiyhdistysliikettä, ja hänen mukaansa paras keino kommunistien kesyttämiseen olivat työehtosopimukset:

Työehtosopimuksien käytännössä ollessa kommunistit ammattiyhdistysliikkeessä vähitellen kesyyntyisivät...Sen huomaa niillä aloilla, joissa on voimassa työehtosopimukset, että pikku näpertelyt astuvat vallankumousteorian sijaan.⁷⁵

Paasivuoren mukaan työehtosopimuksista neuvotteleva taho ei periaatteessa voinut olla kommunistinen.⁷⁶ Tämä käsitys saattoi myös sokaista Paasivuorta näkemästä, että monet ammattiosastot käytännössä toimivat myös kommunistisina soluina.

---

73 SAJ ptk. 24.8.1928, 29.8.1928, 1.11.1928, 5.1.1929 TA. Paasivuoren selostus osallisuudestaan Nokian lakossa ks. Suomen Ammattijärjestön 8. edustajakokouksen ptk. 1929 s. 85, Matti Paasivuoren puhe Nokian kumitehtaan lakko, MP ark. HB2, TA, Bergholm Tapio 1997 s. 90, 93, 95. Satamalakko kesti huhtikuuhun 1929 ja päättyi sosiaaliministeri Niilo Mannion välitysesityksen pohjalta.

74 SDP:n eduskuntaryhmässä puoluesihteeri K. H. Wiik yritti saada sympatiaa kommunistisille mielipidevangeille, mutta turhaan, SDP eduskuntaryhmä valmistavan valiok. ptk. 6.11.1928 TA.

75 Matti Paasivuori, käsikirj. Riippumattomain työväenjärjestöjen kanta Nokian kumitehtaan lakossa, MP ark. HB2 TA.

76 Uno Nurmisen lausunto Paasivuoresta, Työväen Muistitietokokoelma 2788/171 TA.

Porvarillinen valtalehdistö sijoitti sosialidemokraatit ja kommunistit usein samaan leiriin eikä vaivautunut erottelemaan pu-navärin eri sävyjä. Porvarilehdet puolustivat työnantajia, jotka kieltäytyivät ottamasta töihin SAJ:n jäseniä eli ”mattipaasivuore-laiseen ammattijärjestön diktatuuriin” kuuluvia henkilöitä, ja lei-masivat lakot kommunistien tehtailemiksi. Paasivuori oli jumissa puun ja kuoren välissä. Porvarit haukkuivat häntä kommunistik-si ja kommunistit puolestaan porvariksi ja herrojen kätyriksi.⁷⁷ Tilanne oli myös SDP:lle hankala: tultuaan erotetuksi SAJ:sta Paasivuori palasi 1929 puolueen puheenjohtajaksi, joka tiukasti puolusti SAJ:ta.

Kansainvälisiä suhteita

Paasivuori ei kielitaidottomana juurikaan hoitanut kansainväli-siä suhteita. Hän oli SAJ:n edustajana 1926 Ruotsin ammattijär-jestön kokouksessa Tukholmassa ja piti siellä tulkin avustuksella puheen Suomen ammattiyhdistysliikkeen historiasta.⁷⁸

Paasivuori valittiin SAJ:n edustajaksi vuosina 1928 ja 1929 Kansainvälisen työtoimiston ILO:n konferenssiin Geneveen. Toisella matkallaan hän ei enää ollut SAJ:n vaan SDP:n puheen-johtaja, mutta valinta oli tapahtunut aiemmin. Paasivuori halusi entisen ministerikollegansa, tohtori Johan Helon mukaan tulkik-si molemmille matkoilleen. Kuten oheisesta kuvasta näkyy, koko-ukseen osallistuivat myös työnantajien edustajana Axel Palmgren ja hallituksen edustajana Niilo A. Mannio.⁷⁹

Geneven kokouksen aiheita 1928 olivat muun muassa vä-himmäispalkka ja tapaturmien ennaltaehkäisy. Matkalla touko-kesäkuussa 1928 Paasivuori viipyi yli kolme viikkoa. Kokouksen

---

77 MP ark. Lehtileikkeet 1928 U2 TA.

78 ILO:n johtaja Albert Thomas vieraili 1928 Suomessa. Hänen kunniakseen valtioneuvosto järjesti tilaisuuden, jossa olivat läsnä myös entiset sosiaaliministerit Johan Helo, Miina Sillanpää ja Matti Paasivuori. Mannio Niilo A. 1967 s. 193.

79 SAJ ptk. 4.4.1928, 24.4.1928 TA.

ILO:n konferenssin pohjoismaisia edustajia Genevessä 1929. Matti Paasivuori seisoo oikealla vieressään Johan Helo, joka oli neljättä kertaa konferenssissa. Hän edusti suomalaisia työntekijöitä vuonna 1924 ja oli läsnä myös vuonna 1927 sosiaaliministerin ominaisuudessa. Vuosina 1928 ja 1929 hän toimi Paasivuoren tulkkina. Sosiaaliministeriön kansliapäällikkö Niilo A. Mannio on viides oikealta. Keskellä kuvaa oleva valkopartainen mies on Suomen työnantajien edustaja Axel Palmgren.

tärkeimmät paperit oli käännetty suomeksi. Paasivuori seurasi kokousta kuulotorven avulla, josta tuli tulkkaus. Hän kirjoitti matkasta kertomuksen *Suomen Ammattijärjestö* -lehteen. Hän kuvasi satamia, maisemia ja kaupunkeja, mutta vain vähäiseltä osin itse kokouksen antia. Kertomus oli ”kansanomainen” siinä mielessä, että hän kiinnitti huomiota myös Berliinin neitosiin ja alamaailman elämään. Paasivuori kävi Pariisissa Niilo Mannion kanssa myös revyyteatterissa.⁸⁰ Paasivuoren matkakertomukses-

80 Paasivuori kirjoitti, että he kävivät ”kevytmielisten ihmisten huvittelu-paikassa, jossa melkein alastomista naisista muodostivat mahtavan suuria kynttiläkruunuja”, M.P-ri, Muistelmia Geneven matkalta, *Suomen*

ta tuli lukijalle helposti sellainen mielikuva, että 62-vuotias herra Paasivuori oli käynyt maailmalla maisemia ihailmassa ja kaupunkia ihmettelemässä sekä hieman ilottelemassa. Paasivuori oli kertomuksessaan rehellinen. Lehden päätoimittajana hän vastasi tällä kertaa itse artikkelistaan. Lehden taso ei ehkä päättä huijannut. Toimittaja E. A. Metsäranta oli eronnut lehdestä vuoden 1928 keväällä poliittisista syistä, koska ei halunnut olla Valppaan kanssa tekemässä lehteä, joka parjasi sosialidemokraatteja ja ylisti kommunisteja. Järjestöllä meni nousukauden takia hyvin, mutta sen sisällä kiehui poliittinen kriisi. Kansainvälinen kommunismi leimasi sosialidemokraatit elokuussa 1928 fasistien apulaisiksi, ”sosiaalifasisteiksi”. Kommunistien suhtautuminen Matti Paasivuoreen ja muihin sosialidemokraatteihin SAJ:ssa alkoi uhkaavasti muuttua.

Sovitteleva puheenjohtaja

Paasivuori joutui vastentahtoisesti *Suomen Ammattijärjestö* -lehden päätoimittajaksi. Hän asetti valinnalleen ehdon, että ”hänelle on maksettava palkka, jos hän joutuu linnaan lehden teosta.” Hän halusi turvata perheensä toimeentulon. Paasivuori kirjoitti lehden todelliselle tekijälle, Valppaalle, että tämän tuli vastedes poistaa lehdestä sosialidemokraattien herjaamiset.⁸¹ Yksi parjausnumero ehdittiin jo painaa, mutta Paasivuori vedätti sen pois jakelusta. Amerikkaan lehti ehti kuitenkin jo lähteä. Tokoi arvioi sitä ja totesi, että ”me satuimme saamaan tänne sen alkuperäisen, jossa oli se pahaa verta synnyttänyt Valppaan kirjoitus. Mielestäni kirjoitus ei ollut mikään erikoinen. Olihan tuollaiseen tavalliseen Valppaan tyyliin kirjoitettu sepustus, jossa oli tavallista runsaammin mutta ehkä myöskin tavallista kömpelömpiä letkauksia eri-

---

Ammattijärjestö, joulukuu 1928 s. 293–295. Meno oli Kööpenhaminan ja Berliinin kautta Geneveen ja paluu Pariisiin, Belgian, Kölnin, Hampurin ja Tukholman kautta.

81 SAJ ptk. 24.5.1928 TA, Matti Paasivuori Edvard Valppaalle 1928, E. Valppaan ark. FA1 TA.

SUOMEN AMMATTIJÄRJESTÖ

SUOMEN AMMATILLISEN TYÖVÄENLIIRKEEN ÄÄNENKANNATTAJA

Ilmestyy kerran kuukaudessa
Toimisto: Sirkusk. 5. Puh. 269 59

Päätoimittaja: **Matti Paasivuori**
Helsinki Sirkuskatu 5

Tilaushinta 20 mk. koko vuodelta
Konttori: Sirkusk. 5. Puhel. 60 23

Äiti, tuoko Kristus meille leipää?

Matti Paasivuori oli kommunistijohtoisen SAJ:n puheenjohtajuutensa lisäksi myös Suomen Ammattijärjestö -lehden päätoimittaja.

näisistä sosialidemokraateista. Valppaan unelmoima uusi puolue näyttää saavan vastustusta niin hyvin kommunistien kuin sosialidemokraattienkin puolelta niin että siitä ei nähtävästi mitään synny.”⁸²

Paasivuori nimitettiin myös *Työnjuhla* -nimisen vuosijulkaisun 1928 päätoimittajaksi. Näin hän oli kahden kommunistiseksi leimatun lehden päätoimittaja, jonka oli kaiken lisäksi koetettava pitää myös toimittaja Valpas kurissa, joka ei ollut kommunisti, mutta ei enää sosialidemokraattikaan. Paasivuori kirjoitti 1928–1929 lehtiin useita artikkeleita mutta julkaisi myös vanhoja juttujaan Suomen työaikalain kehityksestä, työväen sairastakuutuslakiehdotuksen käsittelystä eduskunnassa ja lasten ja nuorten työrajoituksista teollisuusammateissa.

SAJ:n sihteeri Arvo Tuominen vangittiin huhtikuussa 1928, jolloin osa maanalaisen SKP:n verkostoa, yli 50 kommunistia, paljastui ja vangittiin. Paasivuori pyrki hoitamaan SAJ:ta Tuominen ohjeiden mukaan ja ehdotti tämän sijaiseksi luennoitsija Frans Hiillosta. SAJ:n toimikunnan muut sosialidemokraatit K. A. Fagerholm ja Edvard Huttunen kannattivat toista kommunistia, Filemon Saveniusta, mutta Hiillos tuli valituksi.⁸³

Paasivuori puolusti ammattiyhdistyskommunisteja vappupuheessaan 1928 ja tuomitsi heihin kohdistuneen poliittisen vainon.:

Valtiollinen poliisi väittää, että vangitut ovat tehneet salaista järjestely- ja kiihoitustyötä salaisen kommunistisen puolueen hyväksi. Tällä hetkellä ei voida mitään sanoa, onko syytöksissä perää vaiko ei. Mutta meidän on joka tapauksessa vaadittava, että valtiovallan on noudatettava laillisuutta niin, ettei kenenkään perustuslaissa taattuja kansalaisvapauksia ja oikeuksia loukata... Hallinnollista mielivaltaa ei saa harjoittaa. Sitä ei ole sallittava.⁸⁴

82 Oskari Tokoi 11.7.1928 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3.

83 SAJ ptk. 20.4.1928, 24.4.1928 TA.

84 Vappupuhe 1928 MP ark. HG 1 TA.

Loppuvuodesta sosialidemokraatit olivat valmiita hyväksymään kommunistien toimintaoikeuksien rajoittamisen, jotta tilanne rauhoittuisi.

Sosialidemokraattien ja kommunistien välit kärjistyivät ammattiyhdistyskentällä, kaikissa työväenjärjestöissä, lehdistössä ja eduskunnassa. SDP ryhtyi vuoden 1927 lopulla jälleen suunnittelemaan omaa ammatillista varjo-organisaatiotaan. Hanke oli samalla valmistautumista SAJ:n vuoden 1929 edustajakokoukseen. Keväällä 1928 sosialidemokraatit perustivat sekä väliaikaisen keskustoimikunnan että sosialidemokraattisia ammattiyhdistyksiä. Niitä oli vuoden 1928 lopulla jo 27 paikkakunnalla. Puolue ei kuitenkaan ollut täysin varma, tulisiko omaa toimintaa järjestää ja pelkäsi saavansa työläisten keskuudessa hajottajan maineen. Paasivuorellekin tuli kentältä viestejä, että SAJ:n olisi tehtävä jotakin ammattiyhdistysliikkeen hajottajia vastaan. Vallitsi täydellinen pattitilanne: sosialidemokraatit pyrkivät voittamaan joh-toaseman kommunisteilta SAJ:ssa – ja kommunistien kentässä käytiin agitaatiota sosialidemokraattien hajotusta vastaan.⁸⁵

Sosialidemokraattinen ammattiyhdistysväki piti myös omia tilaisuuksiaan. Syksyllä 1928 Helsingissä he kokoontuivat palkkatyöväen päiville, joilla Johan Helo esitelmöi sosiaalivakuutuksesta ja Matti Paasivuori työväensuojelu- ja työaikakysymyksestä.⁸⁶ Paasivuori yritti vielä sovittaa poliittisten osapuolten välillä ja malttoi olla arvostelematta ammattiyhdistyskommunisteja, mikä ei enää miellyttänyt sosialidemokraatteja.

Paasivuori ja kommunistit eri linjoilla

Sosiaaliministeriö aloitti 1928 työriitojen sovittelujärjestelmän tehostamishankkeen. Työnantajien intressissä oli, että työrauhan nimissä lakonmurtajille annettaisiin oikeus työhön laittomien

---

85 Kettunen Pauli 1986 s. 448, Saarela Tauno 2008 s. 294, Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 743.

86 Palkkatyöväen päivät 8–9.9.1928 SDP ptk. 4.9.1928 TA.

lakkojen murtamiseksi.⁸⁷ Tämä taas ei lainkaan käynyt ammattiyhdistysliikkeelle. Sosiaaliministeriön kansliapäällikkö Niilo A. Mannio toimi vuosina 1928–1929 sosiaaliministerinä Mantereen hallituksessa. Hän kutsui työntekijäin ja työnantajain edustajat ns. työrauhaneuvotteluun helmikuussa 1929. SAJ:n toimikunta käsitteli kutsua Paasivuoren johdolla. Kommunistit hyväksyivät aluksi kokoukseen osallistumisen mutta muuttivat pian mieltään ja tulkitsivat neuvottelujen tarkoituksena olevan lakko-oikeuden supistamisen ja pakollisen välitysmenettelyn käyttöön ottamisen. Voimassa ollut työehtosopimuslaki lähti liikkeelle vapaaehtoisesta sovittelusta. Taustalla oli myös työriitojen välitysmiehen Leo Ehrnroothin esitys työtaistelun kieltämiseksi väliaikaisesti, mikäli se loukkaisi yleistä etua. Kansainvälisen ammattiyhdistysliikkeen tavoin myös SAJ vastusti jyrkästi pakkosovittelua ja lakko-oikeuden rajoituksia. SAJ:n toimikunnassa päätettiin kommunistien enemmistön äänin 6–3 kieltäytyä neuvotteluista. Paasivuori ei suostunut viemään näin jyrkkäsanaista päätöstä sosiaaliministeriölle eikä halunnut edustaa SAJ:ta neuvottelutilaisuudessa. Puheenjohtajan arvovalta ei tehonnut eikä edes erouhkaus olisi tällä kertaa auttanut. SAJ osoittautui yhteistyökyvyttömäksi.

Toisaalta Paasivuori ei myöskään allekirjoittanut toimikunnan sosialidemokraattien K. A. Fagerholmin ja Edvard Huttusen protestikirjettä SAJ:lle, jossa SAJ:n vastaus sosiaaliministeriölle leimattiin työläisten etujen vastaiseksi. Paasivuori ei ollut soli-

---

87 Kettunen Pauli 1986 s. 408, sama 1994 s. 181–186, Mannio Niilo A. 1967 s. 77–78. Mannio valmisteli ensimmäistä lakiesitystä työriitojen sovittelusta, ja lähinnä Norjan mallin mukainen esitys eduskunnalle annettiin 1920. Sitä vastustivat sekä työnantajat että työntekijät, koska laki sisälsi eräiden yhteiskunnan keskeisten alojen pakollisen välitysmenettelyn. Mannion johdolla esitystä lievennettiin, ja laki työriitojen sovittelusta säädettiin vuonna 1924. Se ei kuitenkaan mennyt tarpeeksi pitkälle ammattiyhdistysliikkeen tunnustamisessa sovitteluosapuolena joten työntekijäpuoli vastusti sitä. Laki ei myöskään tyydyttänyt työnantajia, ja sitä ryhdyttiin 1920-luvun lopulla uudistamaan. Mannio oli tyytymätön lakiin, koska se antoi työmarkkinaosapuolille hänen esitystään enemmän toimintavapautta ja rajasi valtion roolia sovittelijaosapuolena.

daarinen SAJ:n sosialidemokraateille⁸⁸ vaan jätti tilanteen täysin avoimeksi. Työriitojen säätelyä koskeva lain valmistelu eteni kuitenkin sosiaaliministeriössä ilman SAJ:ta. Mannion johdolla asetettiin Työriitojen sovittelumenettelyn uudistusta tutkiva komitea. Mannio kutsui Paasivuoren ja vuorineuvos Emil Sarlinin sen jäseniksi.

Tammikuussa 1930 työväen lehdissä julkaistiin Matti Paasivuoren, Ernst Lähteen ja Väinö V. Salovaaran haastattelu työriitojen sovittelumenettelystä. He tyrmäsivät kommunistien jyrkän asenteen neuvotteluihin. Paasivuori oli työriitojen pakkosovittelua vastaan mutta hyväksyi neuvottelujärjestelmän kehittämisen. Kun Mannion komitean mietintö työriitojen sovittelusta valmistui 1931, molemmat komitean jäsenet, Paasivuori ja Sarlin, latistivat sen eriävillä mielipiteillään. Paasivuori olisi halunnut enemmän aikaa huolellisen työn tekemiseen. Mietinnössä sovittelijoiden valtuuksia esitettiin lisättäväksi ja lakko-oikeutta niin sanotuilla yhteiskunnallisesti elintärkeillä aloilla olisi rajoitettu. Paasivuori vastusti molempia kohtia. Sarlin puolestaan vastusti kohtaa, jonka mukaan työnantaja olisi aina velvollinen saapumaan sovittelutilaisuuteen. Mannion mielestä lakkoja ei voitu kieltää, mutta valtion tulisi saada valvoa niitä tietyillä aloilla.⁸⁹ Tämä komiteatyöskentely oli Paasivuoren viimeinen panos työelämän pelisääntöjen uudistustyössä. Hän kirjoitti lain valmistelusta viimeisen artikkelinsa *Palkkatyöläiseen* 1931. Hän totesi, että suuria parannuksia laki ei loppujen lopuksi toisi tullessaan.⁹⁰

Toinen lähtö SAJ:sta 1929: ”Paasi-Matti joutaa mennä”

SAJ:n johdon toiminta lamaantui sosialidemokraattien ja kommunistien väliin kiistoihin. Kommunisti Yrjö Lehtinen herjasi

88 SAJ ptk. 8.2.1929 TA, Saarela Tauno 2008 s. 276–277.

89 Kettunen Pauli 1986 s. 410–411, 414, Mannio Niilo A. 1967 s. 71, 78–79, Mannio Niilo A. 1932 s. 67.

90 Kettunen Pauli 1994 s. 182, Matti Paasivuori, Laki työriitojen sovittamisesta tarkistuksen alaisena, *Palkkatyöläinen* 9/1931.

sosialidemokraatteja, kun valiokunnassa käsiteltiin ruotsinkielistä valistustyötä. Lehtinen ei suostunut pyytämään K. A. Fagerholmilta ja Edvard Huttuselta anteeksi, minkä seurauksena molemmat erosivat. Lehtinen täsmensi, ettei hän ollut puheillaan tarkoittanut Paasivuorta, jota hän kunnioitti.⁹¹ Paasivuori ei ottanut kiistaan osaa eikä nytkään puolustanut puoluetovereitaan. Paasivuori jäi puheenjohtajaksi täysin kommunistiseen SAJ:n toimikuntaan. Oli selvää, ettei hänellä ollut enää minkäänlaista vaikutusvaltaa järjestön päätöksiin, mutta ulospäin hän vielä oli järjestön laillisuuden turvaaja.

Fagerholmin ja Huttusen ero valiokunnan jäsenyydestä maa-liskuussa 1929 oli alku ammattiyhdistysliikkeen hajoamiselle. Sosialidemokraateille oli selvää, että lopullinen hajoaminen tapahtuisi tulevassa 1929 toukokuun edustajakokouksessa, koska he olivat tehneet päätöksen, etteivät enää osallistuisi SAJ:n johtoon. Sen valossa myös Paasivuoren kausi puheenjohtajana oli loppusuoralla. Kommunistit toivoivat vielä kuitenkin linnarauhahan ja sosialidemokraattien kanssa tehtävän yhteistyön SAJ:ssa jatkuvan. SAJ:n kommunistit ja vasemmistolaiset olivat etukäteen päättäneet, ettei Paasivuorta enää toukokuun 1929 edustajakokouksessa valittaisi puheenjohtajaksi, mutta hän saisi jatkaa toimeenpanevan valiokunnan jäsenenä. Sen ehtona kuitenkin oli, että Paasivuori hyväksyisi yhtenäisyysjulistuksen, joka tuomitsisi sosialidemokraattien hajotustyön.⁹² Ehdotus oli sosialidemokraateille mahdoton.

On ilmeistä, että Paasivuori elätteli toivoa, että kaikista ennakkopäätöksistä huolimatta edustajakokouksessa asiat voisivat kääntyä vielä yhtenäisen SAJ:n hyväksi. Paasivuori avasi kokouksen, jonka enemmistö oli äänin 100–28 kommunisteilla. Poliittinen asetelma oli hankala. Paasivuori ilmaisi avajaispuheessaan tyytyväisyytensä järjestön toimintaan, sillä suuri osa palkkaliikkeistä oli ratkaistu neuvotteluilla. Paasivuori vetosi kokousedustajiin SAJ:n yhtenäisyyden säilyttämiseksi. Sosialidemokraatit

---

91 SAJ ptk. 2.3.1929, 11.3.1929 TA.

92 Saarela Tauno 2008 s. 299, Kettunen Pauli 1986 s. 443, Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 749.

olivat pettyneitä aliedustukseensa, ja osa pettymyksestä kohdistui kommunistien ymmärtäjään, Paasivuoreen. Edustajakokous teki SKP:n ohjeiden vastaisia päätöksiä, kun se ei ratifoinut SKP:n suosittelemaa Kööpenhaminan sopimusta, jonka Neuvostoliiton, Norjan ja Suomen ammatilliset keskusjärjestöt olivat sopineet. Sosialidemokraatit vastustivat sitä. Paasivuori varoitti kokousta, että jos siihen mennään, niin ”saatte heti vallassa olevan porvariston vastaan. Se on poliittinen juttu.”⁹³ Yhtä lailla vastoin SKP:n ohjeita SAJ:n edustajakokous päätti lähettää edustajansa ILO:n kokoukseen.

Paasivuori joutui SAJ:n edustajakokouksessa rajun kritiikin kohteeksi, kun toimintakertomusta käsiteltiin. Häntä arvosteltiin *Suomen Ammattijärjestö* -lehden sisällöstä ja erityisesti siitä, että kommunistit eivät olleet saaneet siinä vapaasti kirjoittaa sosialidemokraatteja vastaan. Matti alkoi vihastua ja totesi, että hän voi toki väistyä: ”Minä en pyydä siellä olemaan minään syytinkivaarina, minä luulen muuallakin eläväni.”⁹⁴ Paasivuori teki vielä vastahyökkäyksen. Hän tuomitsi kommunistien johtamat työnseisaukset niillä aloilla, joilla oli voimassa työehtosopimus. Hän ennakoiki, että kommunistien touhuun kyllästyneet sosialidemokraatit eroaisivat ammattijärjestöstä. Hajaannus hyödyttäisi eniten työnantajia. Paasivuori varoitti myös sosialidemokraatteja siitä, että vähemmistö ei saisi esittää kohtuuttomia vaatimuksia enemmistölle. Hän yritti sovittaa poliittista kahtiajakoa korostamalla, ettei kumpikaan osapuoli saisi harjoittaa sellaista politiikkaa, joka tekee yhteistoiminnan jatkamisen mahdottomaksi.

Paasivuorta arvosteltiin osallistumisesta ILO:n kokoukseen. Se oli tuttua kritiikkiä jo hänen ensimmäiseltä matkaltaan vuonna 1919. Hän muistutti, että nimenomaan kommunistit olivat hänet 1928 Geneven matkalle valinneet ja lähettäneet. Paasivuorta harmitti erityisesti se, että kokous päätti alentaa taloudenhoitaja Aatu Halmen palkkaa huomattavasti. Tämä seikka näytti muodollisesti olleen Paasivuorelle viimeinen loukkaus, ja hän kieltäy-

---

93 Suomen Ammattijärjestön 8. edustajakokouksen ptk. 1929 s. 66, 166, Kööpenhaminan sopimuksesta: Kettunen Pauli 1986 s. 453–458.

94 Suomen Ammattijärjestön 8. edustajakokouksen ptk. 1929 s. 94.

tyi asettumasta puheenjohtajaehdokkaaksi. Hän esitti, että kommunistit valitsisivat keskuudestaan mieleisensä puheenjohtajan.⁹⁵ Paasivuoren kieltäytyminen vastasi kuitenkin sosialidemokraattisen puoluetolimikunnan päätöstä, jonka mukaan enää ei osallistuttaisi Ammattijärjestön johto- ja luottamustehtäviin. Heillä oli oman järjestön perustaminen valmisteilla. Sosialidemokraatit eivät suostuneet edes neuvottelemaan yhteistyöstä ja jättivät SAJ:n johtamisen kokonaan vasemmistolle.⁹⁶ Kokouksen kulun täytyi olla Paasivuorelle suuri pettymys, sillä se ei antanut minkäänlaista mahdollisuutta yhteistyön jatkamiselle.

Eräs kentän ääni, metallimies, kuvasi lehdessä kommunistien tunteja Paasivuoresta: ”Paasi-Matti joutaa menemään kyllä, sillä ei se luokkataistelun ja yhtenäisyyden asiaa ole ajanut eikä aja.”⁹⁷ Paasivuori joutui jättämään SAJ:n puheenjohtajuuden jo toistamiseen saman vuosikymmenen aikana kovan kommunistisen kritiikin saattelemana. Silti hän vielä kesällä 1929 uskoi että kykenisi hoitamaan asioita yhteistyössä SAJ:n ”hoipertelijoiden” kanssa ja pelastamaan ammattijärjestön lakkautukselta. Hän yritti vielä taistella järjestönsä puolesta.

SAJ:ta ei saa tappaa

Paasivuoren lähtö SAJ:n johdosta merkitsi myös sitä, että äärioikeiston hyökkäykset järjestöä vastaan lisääntyivät. Kommunistien yltynyt agitaatio ja lakkoilu lisäsivät ääriliikkeiden vastakainasettelua. Paasivuori palasi kesäkuussa 1929 takaisin SDP:n

---

95 Suomen Ammattijärjestön 8. edustajakokouksen ptk. 1929 s. 216–218. Paasivuori veti viimeisen SAJ:n kokouksen 18. toukokuuta 1929. Halmeen palkan alennus peruttiin myöhemmin, Kettunen Pauli 1986 s. 452.

96 Kettunen Pauli 1986 s. 442–443. Sosialidemokraatti Ernst Lähde, jonka suunnitelmien mukaan sosialidemokraatit jäivät pois SAJ:n johtolimistä, puhui kuitenkin edustajakokouksessa: ”Tässä Ammattijärjestössä siitä huolimatta, että siinä on monia heikkouksia, on tavattoman paljon hyvää”, eikä siitä kannattaisi erota, Suomen Ammattijärjestön 8. edustajakokouksen ptk. 1929 s. 188.

97 Sitaatti: Metallimies, *Proletaari* 1929, kirjassa Saarela Tauno 2008 s. 297.

puheenjohtajaksi – tehtävään, johon hänet oli 1926 valittu. Geneven matkansa takia Paasivuori tuli SDP:n johtoon käytännössä vasta heinäkuun alussa 1929. Hänen vaikutuksestaan myös SDP:n puoluetoimikunta suhtautui aluksi varauksellisesti siihen, että sosialidemokraatit irtautuisivat kokonaan ammattijärjestöstä. Paasivuori puolusti ammattijärjestön olemassaoloa. Hän ennusti, että jos järjestö kiellettäisiin, toiminta siirtyisi maan alle, missä sen valvominen olisi vieläkin vaikeampaa. Paasivuori oli vakaasti sitä mieltä, ettei sosialismia tai kommunismia voitaisi pakkokeinoin ihmisten mielistä karkottaa.

Äärioikeisto järjestäytyi syksyllä 1929 lapuanliikkeeksi ja alkoi voimakkaasti vaatia SAJ:n lakkauttamista kommunistisena. Oikeisto oli voittanut kesän 1929 eduskuntavaalit, ja painostus kommunistien toiminnan kieltämiseksi lainsäädäntöteitse oli entistäkin kovempaa. Vuoden 1929 lopulla lapuanliike aloitti väkivaltaisen hyökkäyksensä työväenjärjestöjä vastaan. Eduskunta hyväksyi joulukuussa 1929 yhdistyslain muutoksen, jonka nojalla työväenjärjestöjen toiminta kommunistisina ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen vastaisina voitiin kieltää.

Uuden sosialidemokraattisjohtoisen ammatillisen keskusjärjestön perustamishanke lykkääntyi SDP:n puoluetoimikunnassa vain hetkeksi. Paasivuoren ohella puoluesihteerit K. H. Wiik ja Johan Helo eivät kiirehtineet asiaa. Paasivuori halusi estää SAJ:n lakkauttamisen, ja yleistä mielipidettä uhmaten hän oli sosialidemokraattien SAJ:sta irtautumista vastaan. Mutta enemmistö ajatteli toisin. Elokuussa 1929 järjestettiin SDP:n puoluetoimikunnan ja sosialidemokraattisen ammatillisen keskustoimikunnan kokous, jonka Paasivuori joutui SDP:n puheenjohtajana avaamaan. Hän ei ollut järin innostunut tehtävästään. Kokous valmisti uuden valtakunnallisen sosialidemokraattisen ammatillisen järjestön perustamista ja selvän pesäeron tekemistä kommunisteihin.

Paasivuorta huoletti eniten tilanne, jossa kahden keskusjärjestön alaisuudessa olisi saman alan rinnakkaisliittoja. Rinnakkaisliittojen perustaminen vahingoittaisi työtaistelujen hoitamista. Paasivuori arvosteli innokkaimpia SAJ:sta eroamisen kannatta-

jia.⁹⁸ Hän vastusti SAJ:sta eroamista useissa puheenvuoroissaan ja kirjoituksissaan syys-lokakuussa 1929.⁹⁹ Rinnakkaisliittojen vahingollisuudesta varoitti myös Oskari Tokoi. Hän rohkaisi Paasivuorta taistelemaan yhtenäisen ammattiyhdistysliikkeen puolesta:

Pakostakin jää jäljelle kaksi keskusjärjestöä, joiden välit nähtävästi tulevat olemaan hyvin katkerat. Kumpainenkin arvattavasti tulee yrittämään sovelluttaa käytäntöön ammattiyhdistysliikkeesä hyväksyttyjä ja tunnustettuja taistelutapoja, kuten lakkoa. Ja toinen järjestö silloin aina pitäneen velvollisuutenaan olla noudattamatta toisen järjestön antamaa lakkokutsua ja sitten syytetään toinen toistaan rikkurijärjestöksi. Kun lisäksi vielä työttömyys ja ahdas taloudellinen aika painaa työväkeä, niin eipä se näytä erittäin kadehtittavalta Suomen työväenluokan asemaan nykyjään.¹⁰⁰

Sosialidemokraatit perustivat syyskuun lopulla 1929 ammatilisten järjestöjen valtuuskunnan, joka toimi järjestöjen välisenä yhdyssiteenä ennen SAK:n perustamista. Paasivuori oli perustavassa kokouksessa läsnä mutta vastusti edelleen liittojen irtautumista SAJ:sta. Kokouksen nimissä haluttiin antaa julkilausuma otsikolla ”Sosialidemokraatit katkaisevat suhteensa Suomen Ammattijärjestöön”. Siinä järjestöväkeä kehoitettiin eroamaan SAJ:sta, koska sen johto oli Venäjällä olevien kommunistien käsissä. Kun julkilausumaa käsiteltiin, SDP:n puheenjohtaja Paasivuori väänkäsi vastaan ja väitti, että SAJ:ssa ei esiintynyt kommunismia. Tämä oli kuulijoille liikaa. Kukaan ei kannattanut Paasivuorta, ja hänen lausuntoaan paheksuttiin. Puoluetoverit todistivat kokousväelle aivan päinvastaista.¹⁰¹ Paasivuorta ei enää otettu todesta. Puolue-

98 SDP ptk. 27.8.1929 TA.

99 Sosialidemokraattisen ammattiyhdistysväen edustajakokouspöytäkirja 29-30.9.1929, toim. Ernest Lähde, Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 758, Matti Paasivuori, ”Kommunismi Suomen Ammattijärjestössä”, *Suomen Sosialidemokraatti* 5.10.1929.

100 Oskari Tokoi 10.12.1929 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

101 Sos.dem. ammattiyhdistysväen edustajakokous Helsingissä 29-30.9.1929 s. 29 TA, Kettunen Pauli 1986 s. 477. Kommunistien vaikutuksesta SAJ:ssä

johtaja ja johtava ammattiyhdistysmies jätettiin kokonaan sivuun uuden järjestön perustamisesta. Paasivuori ei näyttänyt ajattelevan lainkaan sitä, mitä SAJ:n itsepäinen puolustaminen merkitsi puolueelle tai hänen asemalleen puolueen puheenjohtajana.

Paikallisia ammattijärjestöjä alkoi syyskuussa 1929 erota kommunistisista liitoista ja liittyä perustettuun Suomen Työläisliittoon. Se kokosi riveihinsä ei-kommunistisia ammattiliittoja ja -osastoja, ja sen äänenkannattajaksi perustettiin *Palkkatyöläinen* -lehti. Paasivuori oli edelleen skeptinen eikä ollut lainkaan vakuuttunut uuden järjestön tarpeellisuudesta saati sen menestymisestä.¹⁰²

Kommunistien lisääntynyt agitaatio ja äärioikeiston esiinmarssi saivat hänetkin uusiin aatoksiin ja uuden, perusteilla olevan ammattijärjestön puolustajaksi. Paasivuori kääntyi vähitellen myös julkisuudessa SAJ:ta vastaan. Avatessaan SDP:n puoluekokousta tammikuussa 1930 hän totesi ammatillisen liikkeen ja Suomen Työläisliiton kulkevan oikeille raiteille, koska ”tämä liike ei kieltäydy yhteistyöstä puolueemme kanssa. Tämä ennustaa kommunistiselle liikkeelle tässä maassa pikaista loppua.”¹⁰³ SAJ:n kieltäminen oli vain ajan kysymys. Paasivuori sai Tokoilta synninpäästön toiminnalleen. Tokoi neuvoi häntä sopeutumaan tilanteeseen ja toivoi, että ”Suomen Työläisliitto, nyt kun se kerran on perustettu, saisi kontrollin ja kykenisi hallitsemaan tilannetta.”¹⁰⁴

Kun äärioikeiston paineessa kommunistien julkinen toiminta vuoden 1930 aikana kiellettiin, tilanne saattoi aluksi tuntua helpotukselta myös monille sosialidemokraateille. Työväenliikkeen sisäisestä riitelystä päästiin, eikä kommunistien toiminta enää vä-

---

puhuivat Ernst Lähde ja Tuomas Bryggari. Vielä 1930 Paasivuori vakuutti, että riitaa kommunistien kanssa SAJ:ssä oli ollut ainoastaan kansainvälisistä suhteista eli internationaalikysymyksestä.

102 Sivonen Lauri 1986 s. 46, Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 762. Paasivuori kirjoitti 1930 tammikuun *Palkkatyöläisessä* ammattijärjestön perustamisen vaikeuksista 1899.

103 SDP puoluekokousptk. 1930 s. 53 TA.

104 Oskari Tokoi Matti 13.3.1930 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

hentänyt SDP:n kannatusta. Maaliskuussa 1930 SAJ ja sen 1200 jäsenjärjestöä lakkautettiin oikeuden päätöksellä. Se oli Paasivuorelle kova isku, mutta hän toipui siitä kuitenkin nopeasti, koska poliittinen tilanne kuumeni entisestään.¹⁰⁵

Matti Paasivuori, ”Suomen ammattiyhdistysliikkeen isä”, oli kunniavieraana, kun uusi ammatillinen keskusjärjestö, Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliitto, SAK, lokakuussa 1930 perustettiin. Tokoi kirjoitti Paasivuorelle: ”Sinulla se on ollut tilaisuus olla jo kolmannen kerran Suomen Ammattijärjestön perustavassa kokouksessa. Toivottavasti tämä kolmas yritys tulee olemaan nyt pysyvä ja lopullinen.”¹⁰⁶ Toden totta, Paasivuori oli jo kolme kertaa, 1899, 1907 ja 1930 ollut todistamassa ammatillisen keskusjärjestön perustamista Suomeen. SAK:n toimintaan Paasivuorta ei enää kelpuutettu. Hän oli vanhan, yhtenäisen työväenliikkeen järjestökulttuurin mies, jonka ymmärrys vasemmistolaisia ja kommunisteja kohtaan oli sosialidemokraattisten ammattiyhdistysmiesten mielestä kestänyt liian pitkään. Kommunisteista sosialidemokraatteihin loikannut Edvard Huttunen väitti julkisesti, että ”Paasi-Matti” antoi kommunistien vetää itseään nenästä. Aikalaidistodistajan K. A. Fagerholmin mukaan Paasivuori oli SAJ:ssä ”älykkään ja ovelan kommunistin” Arvo Tuomisen johdettavissa. Tuomisella oli puolestaan vain hyvää sanottavaa Paasivuoresta.¹⁰⁷

Tokoi varoitti Paasivuorta kirjeessään kansainvälisestä oikeistosuuntauksesta, ”fascisteista”, jotka olivat päässeet valtaan Italiassa. Tokoi kirjoitti: ”Suomen oblikationien alentuminen New Yorkin pörssissä on myöskin varma merkki siitä, että Lapuan liikettä ei katsota kovin suopein silmin. Suurin onnettomuus mielestäni olisi kuitenkin se, jos nämä taantumukselliset johtajat siellä onnistuisivat tai ehtisivät provosoida sodan Venäjän kanssa, jota ne, kuten kirjeestäsikin käy ilmi, epäilemättä yrittävät.”¹⁰⁸

---

105 ”Paasivuoren hartiat painuivat kumaraan, kun hän näki elämäntyönsä tuhoutuvan”, todisti aikalainen E. K. Louhikko, Louhikko E. K. 1944 s. 230.

106 Oskari Tokoi 11.11.1930 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

107 Tuominen Arvo 1958 s. 250–251, K.A. Fagerholm 1977 s. 57.

108 Oskari Tokoi 11.12.1930 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

Molemmat politiikan veteraanit olivat huolissaan Suomen kohtalosta ja Neuvosto-Venäjän vastaisen sodan uhasta.

Virallisesti SAJ:n lakkautusta käsiteltiin Helsingin raastuvan-oikeudessa helmikuusta 1931 alkaen. Puolustus kutsui todistajakseen Paasivuoren. Hän meni paikalle, koska halusi oikaista vääriä tietoja SAJ:sta. Syyttäjä yritti jäävyttää hänet, mutta se ei onnistunut.¹⁰⁹ Paasivuoren todistuksella ei ollut lopputulokseen vaikutusta.

---

109 Sivonen Lauri 1986 s. 47. Paasivuori todisti, ettei Matti Väisänen ollut SAJ:n virallinen edustaja SSTP:n perustavassa kokouksessa 1920. Perustava kokous oli pidetty toukokuun puolivälissä ja Väisänen valittiin SAJ:n puheenjohtajaksi vasta kuun lopulla. Oikeudenkäynti pyrki todistamaan, että SAJ ja sen liitot jatkoivat lakkautetun SSTP:n toimintaa.

Kustannusosakeyhtiö Kansanvallan Hyvää ajanvietettä -sarjassa ilmestyi vuonna 1925 Upton Sinclairin kirja Tuhatvuotinen valtakunta – Tarina vuodelta 2000. Matti Paasivuori kuului yhtiön johtokuntaan vuosina 1918–1935, vuodesta 1926 lähtien puheenjohtajana.

VII Puoluejohtaja, kansanedustaja, ministeri

Matti Paasivuori ja Väinö Tanner, työ- ja taistelupari

Matti Paasivuoren (1866–1937) ja Väinö Tannerin (1881–1966) taustat ja elämäkokemukset olivat hyvin erilaiset. Tanner oli jarrumiehen poika, kokenut turvaton lapsuuden Helsingissä, saanut käydä kouluja ja opiskella. Hän oli juristi ja Osuusliike Elannon toimitusjohtaja. Hän ei kuulunut työväenluokkaan, vaikka ajoi sen asioita. Paasivuori oli ja pysyi työläisenä vaikka kohosikin politiikan ja järjestöuran avulla työläisaristokratiaan ja keski-luokkaan. Paasivuori oli päätoiminen poliitikko, eikä hänellä ollut kuin väliaikaisesti muita työpaikkoja. Miehiä yhdisti kuitenkin intomielinen toiminta työväenliikkeen päämäärien hyväksi, vaikka heidän näkökulmansa erosivat joiltain osin suuresti toisistaan. Tanner katsoi työväenliikettä politiikan, osuustoiminnan ja liikemaailman suunnasta ja hänen suhteensa ammattiyhdistysliikkeeseen pysyi kaiken aikaa etäisenä. Hän ei koskaan puhunut tai kirjoittanut ammattiyhdistysliikkeen asioista eikä osallistunut sen toimintaan.¹

Paasivuori oli henkeen ja vereen ammattiyhdistysmies. Siinä missä Paasivuori sympatisoi useassa vaiheessa 1920-luvulla puolueen vasenta laitaa, Tanner oli oikeistososialidemokraatti. Paasivuorella työväenaate kumpusi köyhyydestä ja työelämän epäkohdista. Tannerilla työväenaate perustui teoriaan ja osuustoimintatasosialismiin. Hänen johtamansa Osuusliike Elanto suhtautui

---

1 Paavolainen Jaakko 1969 s. 299.

kannustavasti työntekijöiden ammattiyhdistysjäsenyyteen, mutta työnantajana Tanner ei hyväksynyt lakkoilua ainakaan omassa yrityksessään. Helsingin järjestöväki arvosteli Tanneria siitä, että hän asettui Osuusliike Elannon toiminnanjohtajana työriidoissa työnantajien puolelle eikä edustanut työväen näkökulmaa.

Paasivuori ja Tanner tunsivat toisensa hyvin, sillä he olivat jo ennen Suomen itsenäistymistä vuosikausia samanaikaisesti puolueessa, eduskunnassa ja vuonna 1917 senaattoreina. Kumpikin jättäytyi sisällissodan ulkopuolelle. He olivat erilaisia mutta kiinteä työpari, kun Paasivuori 1918 yksin edusti oppositiota eduskunnassa. Olosuhteet vuosina 1917–1918 yhdistivät heidät, mutta eivät tehneet ystäviksi. Paasivuori oli Helsingissä suosittumpi kuin Tanner. Se näkyi Paasivuoren suurena kannatuksena kunnallis- ja Elannon edustajiston vaaleissa. Toiminta edistysmielisen osuusliikkeen hallinnossa yhdisti miehiä vuosikymmeniksi.

Osuustoiminta elättää perhettä

Paasivuori oli osuustoiminnan kannattaja ja liittyi Helsingin Työväen Osuuskaupan osakkaaksi heti perustamisvuonna 1903. Osuuskauppaliike oli Paasivuorelle yksi sosialismin ilmentymä, jolla raivattiin maaperää suureen tavoitteeseen, sosialistiseen yhteiskuntaan. Osuustoiminnan avulla kulutustavarateollisuuden sosialisointi olisi mahdollista, koska se vähentäisi yksityisen vähittäiskaupan ja sen hankkimien yksityisten liikevoittojen määrää. Paasivuori oli 1920-luvulla kirjoittamassa SDP:n sosialisointiohjelmaa, jossa osuuskauppaliikkeelle annettiin oma roolinsa sosialismin toteuttamisen välineenä.²

Paasivuoren luottamustoimet osuuskauppaliikkeessä alkoivat vuonna 1912, kun hänet lähetettiin SAJ:n edustajaksi Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan, SOK:n edustajakokoukseen Ouluun. Paasivuori puhui osuuskauppojen työntekijöiden sairaus- ja hautausapukassan perustamisesta. Hän oli perehtynyt

---

2 SDP sosialisointiohjelma, SDP puoluekokousptk. 1930, liite s. 7–8 TA.

asiaan oltuaan mukana valtion avustuskassoja käsittelevässä komiteassa. Hänet nimitettiin jäseneksi SOK:n komiteaan, joka valmisti johtosääntöä osuuskauppojen työntekijöiden apukas-soille. Paasivuori valittiin 1913 Väinö Tannerin johtaman SOK:n hallintoneuvoston varajäseneksi. Hän kävi ahkerasti kokouksissa eikä ollut niistä vuosina 1913–1916 kertaakaan poissa.

Vuonna 1916 SOK:sta irtosi työväenhenkinen Kulutusosuus-kuntien Keskusliitto KK, ja senkin hallintoneuvoston puheen-johtajaksi tuli Väinö Tanner. Työväen osuuskaupat kutsuivat itseään edistysmieliseksi osuuskauppaliikkeeksi, jonka aatteellinen keskusjärjestö uusi KK oli. Paasivuori kuului KK:n johtokuntaan vuosina 1917–1922 ja oli 1925–1935 KK:n johtokunnan puheen-johtaja tai varapuheenjohtaja. Johtokunta päätti muun muassa työväen osuuskauppojen johtajien valinnoista sekä myymälöiden ja tuotantolaitosten rakentamisesta. Isä-Matin hyvien suhteiden avulla Toini-tytär pääsi töihin KK:n uuteen toimistoon.

Osuustoimintaliike käytti Paasivuoren asiantuntemusta hyväkseen, kun henkilökunnalle rakennettiin vapaaehtoisella pohjalla sosiaaliturvaa. Hän oli valmis auttamaan molempien osuuskaup-pasuuntauksien työntekijöitä.³ Muista kuin henkilöstön asemaa koskevista kysymyksistä Paasivuori käytti KK:n johtokunnassa harvoin puheenvuoroja.⁴ Työehtosopimusten solmimisessa työ-väen osuuskaupat olivat liikealan eturintamassa, mutta työh-

---

3 SOK asetti 1917 komitean, joka suunnitteli osuuskauppojen ja keskus-liikkeiden henkilökunnalle eläkelaitosta. Senaattorina ollut Paasivuori kutsuttiin komiteaan. Osuuskauppojen henkilökunta kääntyi Paasivuoren puoleen saadaakseen apua sairaskassan sääntöjen kirjoittamisessa. Paasivuori antoi yksityiskohtaisia neuvoja ja lähetti kysyjille mallisäännöt, Osl. Voiman henkilökunta 22.5.1924 Matti Paasivuorelle, MP ark. F1 TA. Vaajakosken SOK:n tehtaan hyvä tarkoitus kerätä työntekijöiltä eläkemaksuja johti riitaan. Työnantaja oli ilmoittamatta pidättänyt työntekijöiden tilistä eläkemaksun. Asia meni joukkotyöriitojen sovittelukomiteaan, johon asiantuntijaksi Vaajakosken SOK:n tehtaiden työläisten kokous valitsi Paasivuoren. Hän oli Vaajakoskella 5.3.1926 selvittämässä asiaa, Vaajakosken SOK:n tehtaan työläiset Matti Paasivuorelle 28.2.1926, MP ark. F1 TA.

4 KK ptk. 7.1.1932 TA. Paasivuori toi asiantuntemuksensa ilmi esimerkiksi, kun KK laati lausuntoa suhtautumisesta työttömyyteen. Hän korjaili työttö-myysvakuutusta koskevia asiavirheitä.

doista syntyi silloin tällöin kuitenkin selkkauksia sekä tehtaissa että myymälöissä. Paasivuori esitti, että KK:n oli sovittava SAJ:n kanssa siitä, mitä työtä myymälöissä sai lakon aikana tehdä. Rikkuritoimintaan työväen johtama osuuskauppaliike ei saisi sortua.⁵

Paasivuori oli ollut aloitteellinen Tannerin hallituksessa itsenäisyyspäivän julistamiseksi palkalliseksi vapaapäiväksi. KK oli maan ensimmäisiä yrityksiä, joka piti vuodesta 1927 alkaen tehtaansa ja myymälänsä suljettuina itsenäisyyspäivänä, ja työntekijät saivat vapaapäivältä täyden palkan.⁶ Vuoden 1936 alussa Paasivuori pyysi sairautensa takia eroa luottamustoimestaan. KK:n edustajat kävivät hänen luonaan tervehdyskäynnillä ja luovuttivat hänelle johtokunnan kiitosadressin tehdystä työstä.⁷

Myös Osuusliike Elannon hallintoneuvostossa Paasivuori toimi pitkään, 1917–1935. Tuona aikana liikkeen henkilökuntamäärä kasvoi tuhannesta 2500:een. Elannolle valmistui vuonna 1919 oma kiinteistö Kluuvikatu viiteen, jossa kokoukset pidettiin. Kun osuustoimintalakia uudistettiin 1918, Elanto siirtyi ensimmäisenä osuuskauppana edustajistojärjestelmään. Ensimmäiset edustajiston vaalit pidettiin joulukuussa 1918. Paasivuori sai Elannon vaaleissa aina huippuäänimääriä ja kuului Elannon edustajistoon vuosina 1919–1937.⁸

Paasivuori ei nähnyt Elannon liikkeenhoidossa moitittavaa. Puheissaan hän käsitteli Elantoa vain muutaman kerran. Erään kerran hän ehdotti yhtiölle uutta leipomoa, koska Elannon leipä ei riittänyt tyydyttämään kysyntää. Toisen kerran hän puolusti Elannon leipää perättömiä huhuja vastaan:

---

5 KK ptk. 1.3.1932 TA.

6 Osuustoiminta-aineisto, MP ark. HG2 TA.

7 KK ptk. 2.1.1936 TA. Vierailulla kävivät johtokunnan puheenjohtaja Jalo Aura ja varapuheenjohtaja Paavo Raittinen.

8 Osuusliike Elannon toimintakert. 1917–1937, TA. Hallintoneuvoston kokouksia saattoi olla pari kymmentä vuosittain. Paasivuori kuului Elannon tarkastusvaliokuntaan 1918–1919 ja 1926–1935. Paasivuori valittiin edustajistoon vielä kaudeksi 1935–1938. Hän edusti Elantoa joitakin kertoja KK:n ja OTK:n vuosikokouksissa.

Sen leipä väitetään olevan huonompaa kuin muitten. Perunoita, joista leipä tehdään ei muka ensinkään pestä. Liike leimataan tavattomaksi kiskuriksi. Jos tarkastaja yhtyy yleisöön, niin myyjätärrien asema on aivan sietämätön.⁹

Elanto oli liikealan työnantajana esimerkillinen. Se solmi työehtosopimuksia, perusti työntekijöille huolto- ja eläkekassan ja tuki monipuolisesti työntekijöiden harrastus- ja vapaa-ajan toimintaa sekä piti yllä lasten kesäsiirtoloita.

Voi sanoa, että vaikka Tannerilla ja Paasivuorella oli 1920-luvun mittaan kovia poliittisia erimielisyyksiä, he olivat työväen liikelaitosten kokouspöytien ääressä hyvinkin yksimielisiä. Tanner ja hänen alaisensa valmistelivat kokoukset hyvin, eikä Paasivuorella ollut syytä puuttua liikeyrityksen johtamiseen. Missään todellisessa avainasemassa Paasivuori ei osuuskauppaliikkeessä ollut vaan kuului demokraattisesti valittuihin luottamushenkilöihin, joita myös tarvittiin. Väinö Tannerin johtamat Kulutusosuuskuntien Keskusliiton KK:n ja Elannon kokoukset olivat Paasivuorelle yli kahden vuosikymmenen ajan tärkeä ja vakaa tulonlähde. Osuuskaupan eri hallintoelimistä saadut kokouspalkkiot muodostivat 1920-luvulla noin kolmasosan ja 1930-luvulla noin puolet perheen tuloista.

Syrjään puolueesta ja paluu 1922

Sisällissodan jälkeen Paasivuori ja Tanner olivat yhdessä eräiden muiden ammattiyhdistys- ja osuustoimintaliikkeen johtohenkilöiden kanssa rakentamassa puolueen toimintaa uudelleen. Heihin kuuluivat muun muassa Aatu Halme, Väinö Vuolijoki, Hannes Ryömä, Miina Sillanpää ja Julius Ailio. SDP:n väliaikainen puoluetoimikunta valitsi syksyllä 1918 Tannerin ja Paasivuoren puheenjohtajiksi, mutta käytännössä Paasivuori toimi varapuheenjohtajana. Paasivuori valmisteli tovereidensa kanssa varsi-

---

9 Osuusliike-aineisto, MP ark. HG2 TA.

naista puoluekokousta, joka pidettiin joulukuussa 1918. Tanner valittiin varsinaiseksi puheenjohtajaksi, mutta Paasivuorikin sai kannatusta: K. H. Wiik olisi mieluummin nähnyt Paasivuoren puolueen johtajana. Wiikin mielestä puolueen johdossa tulisi olla työläisjoukkoihin vetoava työläistäustainen henkilö. Tanner oli Wiikin mielestä liian oikealla.¹⁰ Liike-elämäkytkentänsä takia Tanner ei ollut yksimielinen valinta.

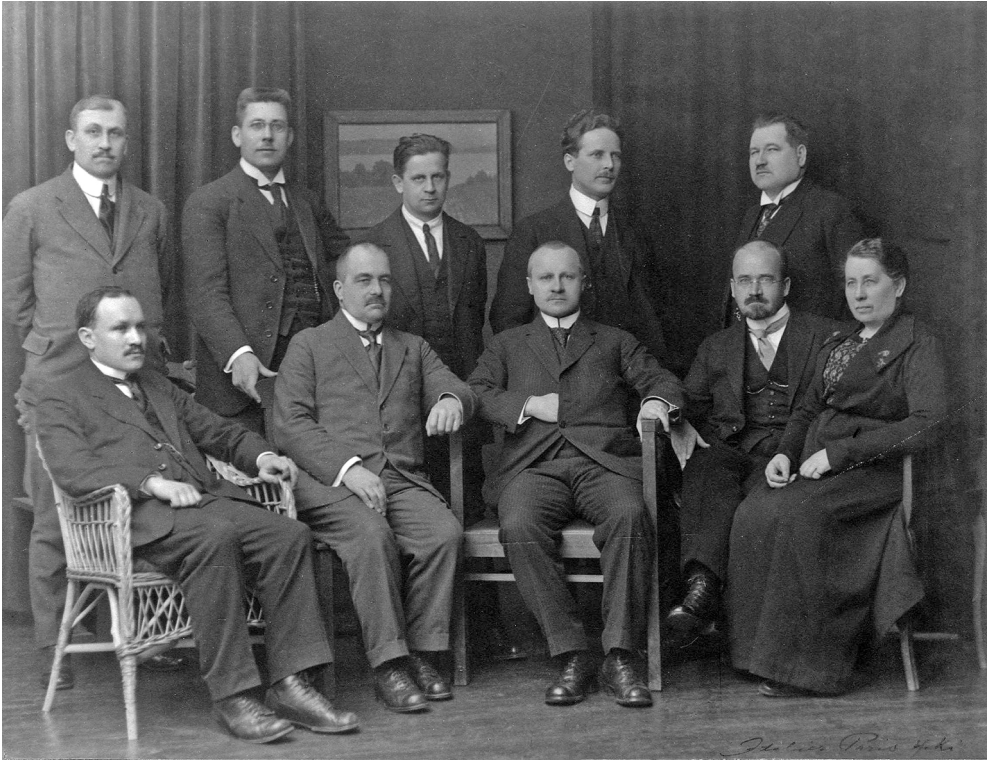
SDP valitsi johtajakseen henkilön, joka suhtautui jyrkästi vasemmistolaisiin ja nousevaan kommunistiseen liikkeeseen. Vasemmistolaiset/kommunistit ravistelivat SDP:tä ja yrittivät jopa saada sen haltuunsa. He olivat saamassa hyvän otteen myös Paasivuoren johtamasta SAJ:sta. Paasivuori ei itse ollut läsnä vuoden 1919 puoluekokouksessa, jossa vasemmistososialistien kaappausyritys torjuttiin ja hänet itsensä syrjäytettiin puolueen johtopaikoilta. Kuten edellä on kerrottu, hän oli koko loppuvuoden Washingtonissa ILO:n kokouksessa. Paasivuori oli kovasti pettynyt siitä, että hänelle esitettiin puoluetoimikunnassa vain varajäsenen paikkaa. Paasivuori oli loukkaantunut Tannerille ja ilmoitti matkansa jälkeen alkuvuodesta 1920 suullisesti puoluesihteerille Taavi Tainiolle, että hän kieltäytyisi puoluetoimikunnan jäsenyydestä, koska ”ei ollut tottunut” olemaan varajäsenenä. Paasivuoren ja Tannerin välille alkoi syntyä säröjä ja vieraantumista.¹¹

Puolueen oikeistososialidemokraattinen linja vahvistui, kun puolueesta irtaantuivat vasemmistososialistit, jotka perustivat SSTP:n. SDP:n vasemmalle laidalle jäi kuitenkin vielä jäseniksi toisinajattelijoita, joita kutsuttiin keskustan oppositioksi. Poliittisesti he olivat tannerilaisten ja vasemmistososialistien/kommu-

---

10 Tuomioja Erkki 1982 s. 39. Varapuheenjohtajana Paasivuori hoiti 1919 joitakin pohjoismaisia kontakteja. Hän kirjoitti Hjalmar Brantingille ja kysyi, miksi Suomen puoluetta ei ollut kutsuttu kansainväliseen sosialistikonferenssiin. Kutsu Lausanneen tuli välittömästi. Paasivuori hoiti pohjoismaisen työläiskonferenssin koollekutsumisen tammikuuksi 1920 Kööpenhaminaan. Näihin kokouksiin Paasivuori ei osallistunut.

11 SDP ptk. 13.1.1920 TA, Paavolainen Jaakko 1969 s. 296.

Vuoden 1918 poikkeusoloissa valittu SDP:n puoluetoimikunta. Istumassa vasemmalta: J. Sundberg, puheenjohtajat Matti Paasivuori ja Väinö Tanner, puoluesihteerit Taavi Tainio ja Miina Sillanpää. Seisomassa vasemmalta: Hannes Ryömä, Jaakko W. Keto, Mikko Ampuja, Väinö Hupli ja Kaarlo Heinonen.

nistien välissä. Joskus heitä kutsuttiin myös SDP:n vasemmistoppositioksi ja Tannerin oppositioksi. Siihen kuuluivat muunmuassa Johan Helo, Reinhold Sventorzetski, J. F. Aalto ja Mikko Ampuja. He olivat kaikki Paasivuoren ystäviä ja poliittisia hengenheimolaisia koko 1920-luvun ajan. Paasivuori äänesti eduskuntavaaleissa vaimonsa kanssa aina Mikko Ampujaa. Syrjäyttäminen puolueen johdosta lähensi häntä keskustan oppositioon.

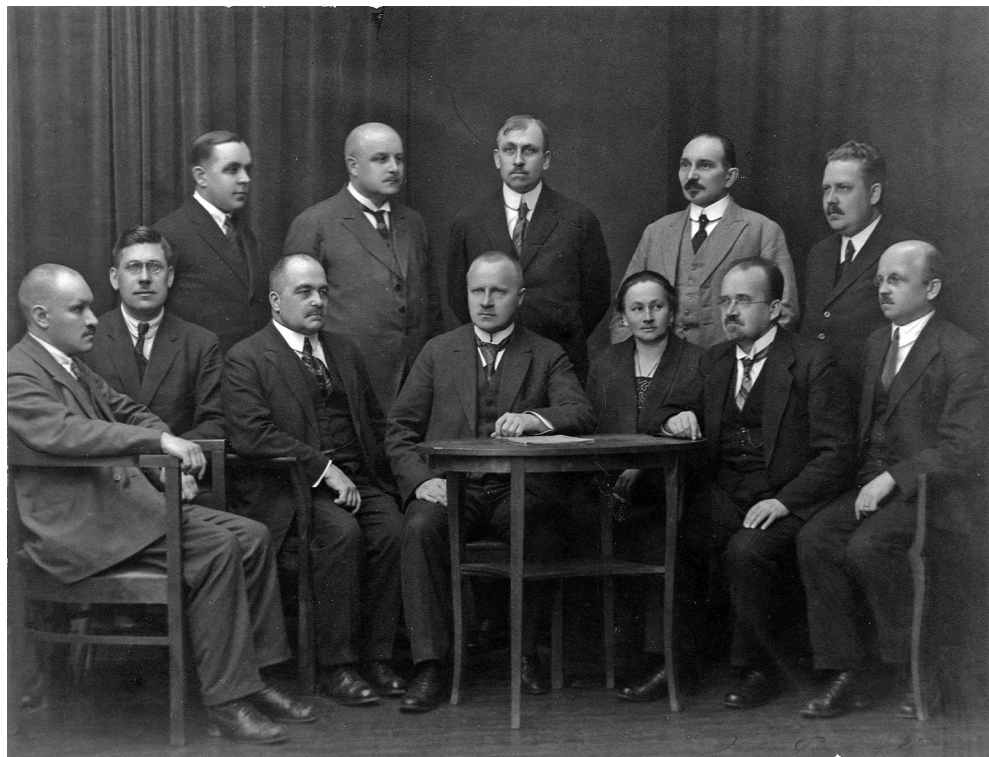
Paasivuori ei kuitenkaan aktiivisesti ottanut osaa puolueopposition toimintaan mutta oli monissa asioissa samoilla linjoilla. Hän ei unohtanut syrjäyttämistään puolueessa, mutta hänellä ei oikein ollut varaa jäädä sitä murehtimaan. Hänen oli nieltävä kiukkunsa, koska Tanner työllisti häntä. Hän ja Tanner tapasivat usein puolueen ja sen pää-äänenkannattajan sekä osuustoimintaliikkeen kokouksissa. Taloudellisesti riippuvaisesta asemastaan huolimatta Paasivuori ei kuitenkaan mielistellyt Tanneria, ja piti vasemman laidan ystävänsä.

Kun vasemmistolaiset syrjäyttivät Paasivuoren SAJ:n johdosta kesällä 1920, hän joutui tyystin pois työväenliikkeen johtopaikoilta. Hän oli ollut parisenkymmentä vuotta puoluetoimikunnassa ja pitkään myös SAJ:n toimikunnassa. Puolueen muu työllistävä merkitys oli hänelle nyt erittäin suuri. Puoluetoimikunta ja sen puheenjohtaja Väinö Tanner ymmärsivät Paasivuoren tilanteen. Hän alkoi toimittaa erilaisia puolueen järjestökentän toiminnan kannalta hyödyllisiä tehtäviä; Paasivuori kirjoitti toimittaja J. F. Aallon kanssa mallipuheita vaalityöntekijöille ja opetti työväenliikkeen historiaa ja työläinsäädäntöä monilla kursseilla. Pitkät puhujamatkat eivät aina olleet mieluisia, mutta SDP tarjosi tätä työtä hänelle myös kuukausipalkalla. Paasivuori teki 1922–1925 kesäisin pitkiä kiertueita Kymenlaaksossa ja muualla Viipurin läänin läntisessä vaalipiirissä. Esitelmien pääteema oli työväenlainsäädäntö.¹² Paasivuori oli kokenut agitaattori ja tiesi, miten eri yleisöille oli puhuttava. Paasivuoren mukaan pohjalaisille itsenäisille pientilallisille oli puhuttava eri tavalla kuin yleisölle muualla maassa. Pohjanmaalla oli turha valitella työväen kurjuutta ja teol-

---

12 Toukokuussa 1922 viikon matkalla Kymessä ja kesäkuussa kaksi viikkoa Kotkan ja Kymin ympäristössä. Kymessä hän puhui Saksalassa, Papinniemiellä, Kotkassa, Tiutisessa, Karhulassa ja Stockforsissa. Heinäkuussa 1923 hän teki matkan Vahvialaan, lokakuussa Uuraaseen ja Tervajoelle. Vuonna 1924 hän oli viisi päivää matkalla Kouvolassa ja Valkealassa ja vuonna 1925 juhannuspäivänä puhujana Virojoella. Viipurin läänin läntisen sos. dem. piiritmk. kirje Matti Paasivuorelle 29.5.1922, Matti Paasivuori piiritmk:lle 16.10.1923, Arttu Kokki 17.3.1924, Piiritoimisto Viipurista 5.6.1925 Matti Paasivuorelle, MP ark. F1 TA. Palkka oli 2000 mk/kk, päiväraha 50 mk ja kulut.

Vuonna 1922 Paasivuori suostui jälleen puoluetoimikunnan jäseneksi. Vasemmalta istumassa: J. Sundberg, varapuheenjohtaja Jaakko W. Keto, Matti Paasivuori, puheenjohtaja Väinö Tanner, Hilda Seppälä, puoluesihtööri Taavi Tainio ja Rieti Itkonen. Takana vasemmalla seisomassa: Väinö Mikkola, Kaarlo Harvala, Hannes Ryömä, Anton Huotari ja Väinö V. Salovaara.

lisuustyöväestön ehdinkoa.¹³ Paasivuori kirjoitti aktiivisesti myös lehtiin ja otti vastaan Helsingin työväenyhdistyksen 40-vuotishistorian kirjoittamisen. Tämä tilaustyö valmistui vuonna 1924.

Huhtikuussa 1922 pidetyssä SDP:n puoluekokouksessa Paasivuori hävisi varapuheenjohtajan paikan viipurilaiselle päätoimittajalle J. F. Aallolle, joka oli keskustan opposition ehdokas, mutta tuolloin vielä Tannerin suosiossa. Paasivuoresta tuli puoluetoi-

¹³ Sivonen Lauri 1986 s. 33.

mikunnan varajäsen, ja nyt hän suostui siihen. Paasivuoresta tuli lopulta varsinainen jäsen, kun K. H. Wiik kieltäytyi. Paasivuori valittiin myös *Suomen Sosialidemokraatin* toimitusneuvoston jäseneksi. Parin vuoden tauon jälkeen Paasivuori oli tehnyt paluun puolueen johtoon.

Poliittista ristivetoa kustannustoiminnassa

Vakavin konflikti Paasivuoren ja Tannerin välille puhkesi *Suomen Sosialidemokraatti* -lehden henkilöstöpolitiikasta. Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta oli perustettu julkaisemaan puolueen äänenkannattajaa *Suomen Sosialidemokraattia*. Vanha Työväen Sanomalehti osakeyhtiö jatkoi kuitenkin toimintaansa, koska lehden kiinteä omaisuus kuului sille. TSOY:n viimeinen puheenjohtaja 1919–1925 oli Väinö Tanner, ja varapuheenjohtajana toimi Matti Paasivuori. Hän omisti kolme yhtiön osaketta. Suurin osa osakkeista olikin sadoilla muilla yksityishenkilöillä ja työväenjärjestöillä. SDP pyrki pienomistajista eroon ja saamaan itselleen osake-enemmistön sekä toimitalon ja kirjapainon. Vasemmistolaisvoimien suuressa paineessa puolueelle oli tärkeää saada omakseen kirjapaino, joka painoi sen äänenkannattajaa. Jo vuonna 1919 puoluehallinnon päätöksellä TSOY laski markkinoille 2000 uutta osaketta, jotka puolue osti. Puolueen vasemmisto vastusti puoluekokouksessa ja kiertokirjeellään tätä menettelyä.

Aluksi Paasivuorikaan ei hyväksynyt puolueen pyrkimystä saada sanomalehtiyhtiön omaisuus haltuunsa. Hän oli ollut pitkään yhtiön hallinnossa (1899–1913) ja puolusti sen itsenäisyyttä. Paasivuori torjui myös ajatuksen, että hänen johtamansa SAJ olisi ostanut puolet osakkeista, koska se olisi lisännyt kommunistien vaikutusvaltaa TSOY:ssa. Kommunistit yrittivät 1919–1920 innokkaasti vallata työväenlehdistöä ja kustannusyhtiöitä. Heillä oli jo hallussaan muun muassa kuopiolainen *Savon Kansa*. SAJ:ssa Paasivuori jäi vähemmistöön, kun järjestö päätti ostaa osakkeet.

SDP kuitenkin kieltäytyi myymästä niitä SAJ:lle eli ”puoluetta vastustaville tai siitä eronneille järjestöille”.¹⁴

Kulisseissa taistelu työväenjärjestöjen hallinnasta ja omaisuudesta oli kovaa. *Työmies*-lehden omaisuus pysyi sosialidemokraateilla. Kustannustamoiden yhdistäminen toteutettiin vuoteen 1925 mennessä. Irtain omaisuus myytiin Kansanvallalle ja kiinteistö SDP:lle. Paasivuori oli kuitenkin sitä mieltä, että Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta olisi pitänyt myydä TSOY:lle eikä päinvastoin, mutta tämä näkemys ei saanut riittävästi kannatusta.¹⁵

Paasivuoren ja Tannerin mielipide-eroavaisuudet jatkuivat *Suomen Sosialidemokraatin* toimituksessa. Tanner halusi eroon päätoimittaja Hannes Ryömästä. Lehden linjaa valvomaan asetettiin 1920 Väinö Tannerin johtama toimituskunta.¹⁶ Tanneria vastustava oppositio kaavaili keskuudessaan jopa Paasivuoren esittämistä uudeksi päätoimittajaksi.¹⁷ Siitä vaihtoehdosta ei kui-

---

14 SDP ptk. 7.2.1919, 15.3.1919, 8.4.1919, 12.4.1920, SAJ ptk. 21.2.1919, SAJ ptk. 5.4.1920 TA. Osakeannin kritisoijat olivat E. J. Hämäläinen ja T. Uski, joiden erottamista ja asian julkista käsittelyä Paasivuori vastusti. Kommunistijohtoinen Puutyöntekijäin liitto kyseli SAJ:lta osakkeiden perään ja vaati SDP:ltä vastausta ostotarjoukseen. Vastaus oli tyyli: puolue ei luottanut siihen, että SAJ:n toimikunta kykenisi takaamaan osakkeiden myynnin ainoastaan SDP:tä kannattaville järjestöille. SAJ:n toimikunta evästi yhtiökokoukseen lähtevää edustajaansa vaatimaan, että jokaisella järjestöllä olisi vain yksi ääni eikä osakeluvun mukaista äänimäärää. Sosialidemokraatit eivät tähän suostuneet. SAJ:ssa Matti Paasivuoren oli kuitenkin hyväksyttävä kommunistien sanelema päätös, eikä hän laittanut eriävää mielipidettä pöytäkirjaan. Asiakirjan mukaan Paasivuori kannatti piensijoittajien omistuspohjaa TSOY:ssä. Kommunistit vaativat osakeannista luopumista ja veivät asian tuloksetta Helsingin maistraattiin; osakeenemmistö myytiin sosialidemokraattisille järjestöille. Kommunistilehdistä ks. Saarela Tauno 1996 s. 126–127.

15 Paasivuori vastusti sitä, että omistajat saivat osakkeistaan vain nimelliskorvauksen (10 mk). Työväen Sanomalehti osakeyhtiön Vuosi- ja tilikertomukset 1918–1924 D1, ptk. 14.3.1923, TA. Paasivuori oli myös paikalla, kun 7.9.1925 yhtiön purkamiskokous pidettiin. Sivonen Lauri 1986 s. 32–33.

16 SDP ptk. 5.1.1920 TA. Toimituskuntaan kuuluivat V. Tanner, V. Voionmaa, J. W. Keto, K. H. Wiik ja T. Tainio.

17 R. Sventorzetski 3.9.1919 M. Paasivuorelle F1 TA.

tenkaan virallisesti keskusteltu. Kansanvalta valitsi Väinö Tannerin ja puoluetoimikunnan toivomuksesta tammikuussa 1922 *Suomen Sosialidemokraatin* päätoimittajaksi viipurilaisen *Kansan Työn* ärhäkän päätoimittajan J. F. Aallon. Paasivuoren mukaan puheenjohtaja Tanner ja puoluesihteeri Tainio houkuttelivat Aallon Helsinkiin kesyttääkseen hänet tannerilaisen linjan kannattajaksi.¹⁸

Uudessa työssään Aalto jatkoi Tannerin arvostelemista. Kun päätoimittajaa ei saatu ruotuun, puoluetoimikunta päätti, että hänestäkin olisi päästävä mahdollisimman pian eroon. Lehden tilanne oli sekava, ja helmikuussa 1923 Väinö Tanner, Hannes Ryömä ja J. W. Keto erosivat toimitusneuvostosta. Paasivuori ei hyväksynyt eroamisia ja yritti kompromissina esittää jopa toimitusneuvoston lakkauttamista. Puoluetoimikunta päätti vapauttaa J. F. Aallon toimestaan ja valitsi hänen tilalleen Anton Huotarin Tampereelta. Muodollisesti toimituksen henkilökunta teki aloitteen erottamisesta, koska se piti Aaltoa epäpätevänä. Erottamisen taustalla olivat kuitenkin Aallon ja puoluejohdon poliittiset näkemyserot. Paasivuori tuki Aaltoa ja vastusti tämän erottamista mutta jäi vähemmistöön. Kansanvallan johtokunnan kokouksessa maaliskuussa 1923 puoluetoimikunnan erottamispäätös annettiin tiedoksi, eikä Paasivuorikaan enää keskusteluttanut tehtyä päätöstä.¹⁹ Hän tyytyi puolueen enemmistön päätökseen mutta kantoi siitä kaunaa Tannerille. Paasivuori ei hyväksynyt tapaa, jolla Aalto erotettiin. Hän kirjoitti asiasta Oskari Tokoilte, joka seurasi lehtijupakkaa Atlantin takana. Tokoi toivoi, ettei kiista hajottaisi puoluetta. Päätoimittajan erottaminen oli hänen mielestään vakava oire kytevästä puolueriidasta.²⁰

Päätoimittajajupakka kuitenkin jatkui edelleen: SDP:n ylin päättävä elin puoluekokousten välillä, puolue-neuvosto, ei erottanutkaan Aaltoa vaan päätti pitää kaksi päätoimittajaa. Paasi-

---

18 Kansanvalta ptk. 15.9.1923, Kansanvalta ptk. 18.1.1922, Matti Paasivuori Arvo Paasivuorelle 7.2.1926 Arvo Paasivuoren ark. F1 TA. Taavi Tainion oli Kansanvallan puheenjohtaja 1920–1923, Paasivuori varapuheenjohtaja.

19 Kansanvalta ptk. 20.3.1923, toim.kert. 1923 TA.

20 Oskari Tokoi 14.4.1923 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

vuori puhui kokouksessa voimakkaasti Aallon puolesta ja kiisti häntä kohtaan esitetyt syytökset. ”Minä tappelin aikansa kuin leijona puolueuuevostossa Aallon puolesta”, kirjoitti Paasivuori pojalleen. Hänen mukaansa kyse oli keskustan opposition suun tukkimisesta. Kansanvallan johtokunta joutui huhtikuussa 1923 perumaan Aallon erottamisen. Päätökset eivät kuitenkaan palauttaneet työrauhaa toimitukseen. Jupakka päättyi vasta, kun J. F. Aalto erotettiin loppuvuodesta 1923. Sitäkin Paasivuori vastusti, mutta tuloksetta.²¹ Paasivuori ei antanut anteeksi Tannerille eikä Tainiolle Aallon erottamista. Episodi tiivisti Aallon ja Paasivuoren suhdetta.

Tannerin vastaisen opposition keulakuvaksi

Puolustaessaan J. F. Aaltoa Paasivuori asettui samalla Tanneria ja tämän johtamaa politiikkaa vastaan. Kun Tannerista tuli syyskuussa 1923 Kansanvallan puheenjohtaja, Paasivuori putosi väliaikaisesti vuodeksi pois lehtiyhtiön johtokunnasta ja lehden toimitusneuvostosta. Ero tapahtui hänen omasta pyynnöstään protestina Tanneria ja Tainiota vastaan. Hän oli kuitenkin odottanut, että kun hän ilmoittaisi eroavansa, häntä pyydetäisiin jatkamaan. Kun näin ei tapahtunut, hän oli syvästi pettynyt ja tulkitsi saaneensa potkut johtokunnasta.²² Aallon päätoimittama *Kansan Työ* jatkoi Viipurissa puoluejohdon arvostelua. Välillä Paasivuori sovitteli puoluejohdon ja Aallon välisiä kiistoja. Paasivuori torjui esimerkiksi vuonna 1924 puoluetoimikunnassa esiin tulleen aloitteen, että Aallolle olisi annettava kirjallinen muistutus hänen

---

21 Kansanvalta ptk. 11.4.1923, 14.12.1923 TA. Tanner oli Kansanvallan puheenjohtaja 17.9.1923 alkaen. Kolme toimittajaa uhkasi erota, ellei Aalto lähtisi. Paasivuoren mukaan uhkauskirjettä ei tullut ottaa vakavasti ja epäili, että kirje ei ollut toimittajien omaa käsialaa. Paasivuoren mukaan heidän tilalleen saataisiin uusia toimittajia.

22 Sivonen Lauri 1986 s. 32.

kriittisistä kirjoituksistaan. Paasivuoren mukaan arvostelu oli kuitenkin aika maltillista.²³

Toinen Tannerin vastainen oppositio järjestäytyi Väinö Huplin ympärille 1924. Hupli oli Kulutusosuuskuntien Keskusliiton KK:n toimitusjohtajana vuosina 1921–1924, mutta katkeroitui syvästi Tanneria kohtaan sen jälkeen kun hänet irtisanottiin järjestön toimintatavoista syntyneen riidan johdosta. Tanner toimi KK:n hallituksen puheenjohtajana ja antoi käytännössä Huplille potkut. Oppositiota ryhdyttiin Huplin mukaan kutsumaan huplilaisuudeksi. Se tähtäsi Tannerin kukistamiseen. Myös Valpas liittyi tähän piiriin päästyään vuonna 1924 vankilasta. J. F. Aalto ja Valpas suunnittelivat yhdessä Tannerin kaatamista ja laskivat saavansa hankkeelleen myös Paasivuoren tuen. Tannerin vastustaminen lähensi Paasivuorta entistä enemmän puolueen oppositioon.²⁴

Väinö Hupli johti Väinö Tannerin vastaista oppositiota, jota myös Matti Paasivuori tuki.

23 Sivonen Lauri 1986 s. 32.

24 Matti Paasivuori 7.2.1926 Arvo Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F TA.

Puheenjohtaja Tanner oli kuitenkin SDP:n näkyvin hahmo ja vahva persoona eikä häntä ollut helppoa kaataa. Tanner oli ollut puolueen puheenjohtaja vuodesta 1918, eduskuntaryhmän puheenjohtaja vuodesta 1919, Kustannusosakeyhtiö Kansanvallan puheenjohtaja vuodesta 1923 ja hallinnut osuustoiminnallisia yrityksiä niiden keskeisillä johtopaikoilla. Tannerilla oli vahva kannatus myös eduskuntaryhmässä. Siitä oli osoituksena se, että hän sai 1924 eniten ääniä SDP:n presidenttiehdokkaaksi: Tanner sai 18 ääntä, Väinö Vuolijoki 12 ja Väinö Voionmaa 11 ääntä, mutta Paasivuori ja Helo kumpikin vain yhden äänen.²⁵ Paasivuorella ei todellakaan ollut nostetta presidenttiehdokkaaksi, mutta puolueen johtoon hänellä oli kannatusta. *Suomen Sosialidemokraatin* pakinoitsija Sasu Punanen eli Yrjö Räisänen asettui kirjoituksiinsa usein Paasivuoren puolelle Tanneria vastaan. Toisaalta Sasu muistutti myös siitä, ettei Paasivuori tietenkään ollut oppineisuudessa Tannerin mittainen mies.

Hupli ryhtyi aktiivisesti kokoamaan Tannerin vastaista oppositiota syrjäyttääkseen tämän vuoden 1926 puoluekokouksessa. Oppositiolla oli pari vuotta aikaa tehdä suunnitelmiaan. Myös K. H. Wiik kuului Tannerin vastustajiin ja asettui Taavi Tainion kilpailijaksi puoluesihteerin vaalissa. Riidat Tannerin kanssa harmittivat yleensä rauhantahtoista Paasivuorta tavattomasti; perhekin aisti hänen hermostuneisuutensa kotona.²⁶

Karkeaa peliä Tanneria vastaan

Puoluetoimikunta valitsi ennakkoon helmikuun 1926 puoluekokoukselle puheenjohtajat. Tannerilaiset eivät olisi halunneet Paasivuorta kokouksen johtoon. Sihteeri Taavi Tainio esitti puheenjohtajiksi Väinö Tanneria, Vihtori Kantoa ja Juho Vuoristoa. Rieti Itkonen ehdotti Paasivuorta, K. Nordlundia ja Juho Vuoristoa.

---

25 SDP eduskuntaryhmän ptk. 13.11.1924 TA.

26 Toini Paasivuori Arvo Paasivuorelle 28.1.1926, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

Tainion esitys hyväksyttiin äänestyksessä.²⁷ Puoluekokouksen avannut Tanner esitti puheenjohtajiksi itseään, V. Kantoa ja Juho Vuoristoa, kuten oli päätetty. Opposition puolesta Väinö Hupli esitti Paasivuorta, ja hänet puoluekokous myös valitsi neljänneksi kokouspuheenjohtajaksi. Valinta tuntui olevan Paasivuorelle tärkeä luottamuksen osoitus, josta hän kirjoitti pojalleen.²⁸

Paasivuori oli ennen kokousta kuin tulisilla hiilillä, sillä hänen nimensä oli muutamaa viikkoa ennen puoluekokousta vedetty julkisuuteen vaihtoehtona Väinö Tannerille. Hänen isetuntonsa joutui koetukselle, ja hän oli rauhaton. Tytär Toini kuvasi tammi-kuun lopulla 1926 isänsä tilannetta:

Kovin on tukalaa aikaa tämä elämä isällekin. Toiset tahtovat Tanneria pois sos. dem. puolueen puheenjohtajan tehtävästä ja toiset pitävät kynsin hampain Tannerin puolta. Kun on eräällä taholla mainittu isämme sopivaksi henkilöksi puolueen puheenjohtajaksi, on hänestäkin paljon kirjoitettu siinä samassa sopassa. Isä on monena yönä valvonut melkein koko yön ja vaan ajatellut. Ei se hepposta ole elämä isälläkään. Kaikki ne, jotka ovat riippuvaisia Tannerista, siis hän vaikuttaa heidän palkkaansa, ne kirjoittavat vaan Tannerin puolesta ja ettei koko puoluehommasta tulisi juuri mitään ilman Tanneria. Ja koko juttuaminen sanomalehdissä on saanut alkunsa Huplin kirjoituksen johdosta ”Liiallista keskittämistä vältettävä”. Siinä mainitaan, että melkein kaikki puolueen hommat ovat samojen henkilöiden käsissä, vielä sen lisäksi eduskunnassa ym, osuustoimintaliikkeessä johtajana ...Se on totta, että Tanner on joka paikassa. Hän on puolueen hommissa, Elannossa, eduskunnassa ryhmän puh.joht, OTK:n, KK:n, Kansanvallan hallintoneuvostossa ym. Siis se on selvä juttu, että joku homma kärsii tästä hirveästä määrästä virkoja.²⁹

---

27 SDP ptk. 30.1.1926 TA.

28 Matti Paasivuori 7.2.1926 Arvo Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

29 Toini Paasivuori Arvo Paasivuorelle 28.1.1926, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

Suomen Sosialidemokraatissa 28. tammikuuta 1926 Rieti Itkonen yhtyi Väinö Huplin kritiikkiin Tanneria vastaan. Häntä arvosteltiin, kuten Toinikin kuvasi, että hänelle oli keskittynyt liikaa valtaa. Taavi Tainio puolusti Tanneria. Porvarillinen lehdistö seurasi kiinnostuneena kiistaa. Paasivuorelle oli hyvissä ajoin ennen puoluekokousta selvää, että oppositio asettaisi hänet Tannerin vastaehdokkaaksi – olihan asiaa suunniteltu jo pitkään. Muuttaman unettoman yön jälkeen Paasivuori päätti, ettei hän kieltäytyisi ehdokkuudesta, jos saisi kokoukselta kannatusta. Hän kirjoitti kuitenkin puoluekokouksen jälkeisenä päivänä kirjeessään pojalleen, että puheenjohtajaehdokkuus oli tullut hänelle täytenä yllätyksenä. Omien sanojensa mukaan:

Minä vanhana valpaslaisena, jolla on joukkojen keskuudessa hyvä nimi, työnnettiin kilveksi ryntääväin joukkojen eteen. Minä en ole puhunut enkä kirjoittanut Tanneria vastaan mitään. En kortta ristiin ole pannut sen asian puolesta päästäkseni puolueen puheenjohtajan paikalle.³⁰

Kaunisteliko hän tilannetta pojalleen, joka tiesi isänsä inhoavan kaikenlaista poliittista juonittelua? Puoluekokouksessa Paasivuoren ei tarvinnut puhua Tanneria vastaan, sen tekivät hänen ystävänsä. Hän ei halunnut julkisesti purra kättä, joka osin elätti häntä. Kun puheenjohtajan vaalia ryhdyttiin käymään, puoluekokousväki puhui molempien ehdokkaiden puolesta ja molempia vastaan. Paasivuorella oli yleensä rautaiset hermot, mutta silti häntä jännitti: ”Kummankin puolesta oli sekä julkinen että salainen agitatsioni ankara. Torstaipäivä käytettiin ehdokkaiden arvosteluun. Se oli hermostuttavaa ja jännittävää”, kuvasi isä tilannetta pojalleen.³¹

Tanneria arvosteltiin siitä, että hän oli liian kaukana kansasta, kun sen sijaan Paasivuorta pidettiin kentän miehenä. Viipu-

---

30 Matti Paasivuori 7.2.1926 Arvo Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA. Puoluekokous oli 1–6.2.1926, joten Paasivuori kirjoitti tapahtumista heti seuraavana päivänä Arvolle, joka oli reserviupseerikoulussa Haminassa.

31 Matti Paasivuori 7.2.1926 Arvo Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

rin läänin läntisen vaalipiirin puoluekokousedustajat puolustivat omaa kansanedustajaansa voimakkaasti. Uudenmaan lisäksi Tannerin vastainen keskus oli Viipurissa, J. F. Aallon vaikutusalueella.³² Viipurilaisen Juho Vuoriston mukaan Tanner oli

kyllä moniin avuihinsa nähden esikuvallinen, mutta asemansa vuoksi suuren taloudellisen liikkeen johtajana ei hän sovi tälle paikalle, koska hänen olonsa puolueen puheenjohtajana on omiaan karkoittamaan teollisuustyöväestöä yhä enemmän puolueesta. Mitä Paasivuoreen tulee, niin on hän kyllä jäykkä, ei ole hieno seurustelumies, mutta hän olisi juuri sellainen henkilö, joka keräisi työväen luottamuksen ja hankkisi puolueellemme arvonantoa. Hän on perikuvallinen symboli proletarisesta puolueestamme, ja ihmetyttää, ettei häntä pidettäisi soveliaana puheenjohtajan paikalle.³³

Paasivuorta vastaan iskettiin myös rajusti ja arkaan paikkaan, kun P. Leskinen epäili, että Paasivuoren valinta saattaisi ”merkitä puolueen henkisten voimien heikkenemistä. Paasivuorelle on varattava tilaisuus, jos niin tarvitaan, päästä jälleen Ammattijärjestön puheenjohtajaksi.”³⁴ Tämä ei ollut Paasivuorta imarteleva lausunto, mutta piti paikkansa. Hän ei ollut teorettinen linjanvetäjä eikä henkinen johtaja, vaan käytännönläheinen mies, joka tunsii parhaiten työelämän tarpeet ja tiesi, miten ammattiyhdistysliike eli ja hengitti. Ajatus Paasivuoresta SAJ:n mahdollisena puheenjohtajana tuli näin ensimmäistä kertaa julki.

Tanner luopuu: Paasivuoresta puheenjohtaja 1926

Tannerilla ja Paasivuorella oli puoluekokouksessa tasavahva kannatus. Paasivuori sai eniten tukea helsinkiläisiltä ja odotetusti myös Viipurin läntisestä vaalipiiristä. Hämäläiset, porilaiset ja

32 Soikkanen Hannu 1975 s. 435.

33 SDP puoluekokousptk 1926 s. 122.

34 SDP puoluekokousptk 1926 s. 122.

pohjalaiset kannattivat Tanneria, joka voitti puheenjohtajavaalin dramaattisesti vain yhden äänen enemmistöllä 53–52. Lisäksi yhden äänen sai Rieti Itkonen, jota Paasivuori itse vaatimattomuuttaan äänesti. Peli olisi mennyt tasan, jos hän olisi äänestänyt itseään. Jos lisäksi kaikki hänen kannattajansa olisivat olleet paikalla, äänestys olisi kääntynyt Paasivuoren eduksi. Paasivuori kirjoitti vaalista:

Tanner sai vähän yli 12000 ääntä, minä sain 1000 ääntä vähemmän. Mutta pari minun kannattajaani oli lähteneet kotiinsa ja minä itse en voinut äänestää itseäni (260 ääntä). Näistä olisi yhteensä karttunut noin 800 ääntä lisää. Tannerin äänimäärä olisi vielä jäänyt 35 ääntä suuremmaksi. Mutta edustajista olisi miesluku ollut minulle enempi kuin Tannerilla oli. Mutta nyt oli Tannerilla 2 enempi. Minä olisin jäänyt varapuheenjohtajaksi. Enkä minä itse puolestani puheenjohtajaksi halunnutkaan. Mutta toverieni pyynnöstä en kieltäytynyt puheenjohtajan ehdokkuudesta.³⁵

Paasivuori oli periaatteen mies eikä edes näin kiperässä tilanteessa äänestänyt itseään; se olisi ollut hänestä sopimatonta.

Väinö Tannerista siis tuli SDP:n puheenjohtaja; Matti Paasivuori valittiin yksimielisesti varapuheenjohtajaksi ja K. H. Wiik puoluesihteeriksi. Tannerilaiset ehdottivat puoluetoimikuntaan varsinaisiksi jäseniksi J. W. Ketoa, Hannes Ryömää ja Rieti Itkosta ja olivat painattaneet jo valmiit äänestyslistat. Paasivuoren kannattajat ehdottivat varsinaisiksi jäseniksi Rieti Itkosta, Väinö Huplia ja Johan Heloa. Agitaatio molemmissa leireissä oli kovaa. Kun äänestys toimitettiin, oppositio eli Paasivuoren kannattajat saivat omat ehdokkaansa läpi. Paasivuori riemuitsi tuloksesta:

Tulos oli se, että minun kannattajani voittivat. Tannerilaiset saivat vain Rieti Itkosen, joka oli meikäläisten kanssa liitossa. Hän voimakkaasti agiteerasi minua vakinaiseksi puheenjohtajaksi.³⁶

---

35 Matti Paasivuori 7.2.1926 Arvo Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

36 Matti Paasivuori 7.2.1926 Arvo Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

Rieti Itkosella näytti olevan ratkaiseva rooli Paasivuoren ”come backissä”. Itkosen, Huplin ja Helon lisäksi puoluetolimikuntaan valittiin toimittaja Axel Åhlström ruotsalaisen työväenliiton edustajana.

Väinö Tanner oli täpärästi valittu SDP:n puheenjohtajaksi, mutta hän sai johdettavakseen puoluetolimikunnan, joka oli täysin opposition hallussa. Hän ymmärsi yhtälön mahdottomuuden ja kieltäytyi seuraavana aamuna ottamasta puheenjohtajuutta tai edes puoluetolimikunnan jäsenyyttä vastaan. Häntä ei saatu pyörittämään päätöstään, eivätkä myöskään Keto ja Itkonen suostuneet puheenjohtajaksi. Puoluekokous hyväksyi Tannerin kieltäytymisen. Kompromissi oli jälleen varapuheenjohtaja Matti Paasivuori, josta tuli puolueen puheenjohtaja, ja Rieti Itkonen suostui varapuheenjohtajaksi. Tässä vaiheessa Tannerin kannattajat Keto ja Ryömä kieltäytyivät puoluetolimikunnan varajäsenyydestä, ja samoin menetteli Väinö Voionmaa. Varajäseneksi tuli Paasivuoren kannattaja Reinhold Sventorzetski. Varajäsenistä kolme oli Paasivuoren ja kaksi Tannerin kannattajaa. Hannu Soikkasen mukaan puoluetolimikunnassa yhdistyivät näin ollen puolueen oppositiosuuntaukset, keskustan opposition miehet Helo ja Sventorzetski ja huplilaiset, Hupli itse ja Itkonen. Koko puoluejohdon uusiutuminen oli Soikkasen mukaan yllättävää, koska puoluekokous muuten sujui hyvässä hengessä.³⁷ Jälleen oli tullut tilanne, että puoluejohdossa oli kriisi ja Paasivuori nostettiin varapuheenjohtajan paikalta puheenjohtajaksi. Tällä kertaa eivät riidelleet asiat vaan miehet.

Paasivuori veti yhteen Tannerin kukistumisen syitä:

Näiden vaalien tulosten seurauksena ovat tannerilaiset rouvat ja neidit itkeneet ja valittaneet. Eräät raivostuneet ja saaneet hysteerisiä hermokohtauksia. Minä en ole koko jutussa tehnyt muuta kuin antautunut ehdokkaaksi ja kuunnellut tyynenä arvosteluja. Mikä minun suhteeni oli erittäin suoepa. Kaikki tunnustivat minun sekä puolueelle että työväenjärjestöille tekemäni suuret palvelukset. ...Minä olen nyt puolueemme presidentti. Tässä pelissä

---

37 Soikkanen Hannu 1975 s. 436.

Tannerin ja Tainion hallituksen kukistamisessa on eri kannalla olevia henkilöitä ja ryhmiä. Siinä on minä ja eräitä muita valpaslaisia (marxilaisia); siinä on revisionisteja. Asiallisesti tannerilaisia (V. Hupli), jonka Tanner ja V. Vuolijoki söivät KK:n johtajan toimesta pois. Siinä on veljesten Tannerin ja Huplin välillä nyt vallitseva persoonallinen viha. R. Itkonen on samoin kuin Huplikin asiallisesti samalla kannalla kuin Tannerkin. Mutta Tannerin puolueessa ja osuusliikkeessä yhä paisuva valta on nähtävästi Itkosta harmittanut, että hän on yhtynyt Huplin kanssa Tanneria kaatamaan...Mutta puoluetoverieni ja ystäväini tahdosta olen antanut valita itseni puolueemme puheenjohtajaksi. Se on ollut karkeata peliä.³⁸

Paasivuori laski Tannerin vastustajat ystävikseen. Voitto Tannerista ja puolueen ”presidenttiys” antoivat hänelle aiheutta tyytyväisyyteen, koska hän oli tehnyt ystävilleen palveluksen. Häntä ilahdutti myös tannerilaisten antama tunnustus, että hänellä oli hyvä nimi työläisjoukkojen keskuudessa. Kehut lämmittivät hänen mieltään:

Sanoivathan kiivaamminkin vastustajani nyt, että tov. Matti Paasivuori on ehdottomasti työväen lainsäädännön paras asiantuntija. Tämä kehuminen olisi jo ollut minulle kyllin riittävä. En ole valanhimoinen.³⁹

Piipahdus SDP:n puheenjohtajana helmikuusta toukokuuhun 1926

Vastavalittu puolueen puheenjohtaja Paasivuori kuvasi kiitospuheessaan omaa tilannettaan:

Minä en ole pyrkinyt tälle paikalle. En ole itse puolestani tehnyt mitään tullakseni valituksi tälle paikalle. Vikani on siinä, että

---

38 Matti Paasivuori 7.2.1926 Arvo Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

39 Matti Paasivuori 7.2.1926 Arvo Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

minä en ole jyrkästi kieltäytynyt, kun toverit ovat asettaneet minut puolueen puheenjohtajaehdokkaaksi.⁴⁰

Uuden puheenjohtajan avaus kokousväelle ei ollut kovin vakuuttava eikä kenttäväkeä motivoiva: hän oli ajautunut asemaansa lähes vasten tahtoaan. Paasivuori kutsui puolueen puheenjohtajan tehtävää palkattomaksi kunniaviraksi. Hän perusteli pakkorakoon pojalleen Arvolle:

Ei minulla ole ollut tilaisuutta politiikan pyörteistä sivullekaan vetäytyä. Minä en ole siinä varallisuusasemassa, että voisin elää ja elättää perheeni nyt enää kirvesmiehen ammatilla.⁴¹

Henkilökohtaiset taloudelliset syyt saivat hänet lähtemään mukaan epämiellyttäviltä tuntuviin poliittisiin ratkaisuihin.

Edellisen kerran Paasivuori oli ollut puolueen puheenjohtaja vuosina 1909–1911, 1913–1917 ja vuonna 1918 yhdessä Tannerin kanssa. Nyt Paasivuori toivoi, että puheenjohtajuus sujuisi niin kuin ennenkin – että toverit auttaisivat häntä. Hän muistutti, että oli siihen mennessä kuulunut puoluetoimikuntaan 16 vuotta ja ollut puheenjohtajana yhdeksän vuotta, mihin hän laski myös varapuheenjohtajuudet. Paasivuori ei maalaillut puheessaan suuria visioita puolueen tulevaisuuden varalle eikä häntä visionäärinä tehtävään ollut valittukaan. Hän lähetti kuitenkin puheessaan terveisiä Tannerille:

Yksilöiden merkitys joukkoliikkeessä ei ole niin suuri kuin jotkut kuvittelevat. On individualistinen käsityskanta, että yksilöt ovat kaikki ja joukot eivät mitään. Individualistinen käsityskanta on sosialistisen käsityskannan vastainen... Minä en rakenna suuriin yksilöihin työväenliikkeen toimintaa, minä luotan edelleen joukkoliikkeeseen ja luokkataisteluun.⁴²

---

40 M. Paasivuori, SDP puoluekokousptk 1926 s. 36, TA.

41 Matti Paasivuori 7.2.1926 Arvo Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

42 M. Paasivuori, SDP puoluekokousptk 1926 s. 36, TA.

Tapahtuneesta huolimatta Paasivuoren ja Tannerin yhteistyö jatkui arjessa monilla eri rintamilla. Työläisiä lähellä olleesta Paasivuoresta oli hyötyä liikemies Tannerin imagolle: Paasivuori sai 1926 Elannon edustajiston vaaleissa suurimman äänimäärän.⁴³

Paasivuoren puheenjohtajuuden alussa 1926 käynnistettiin puoluetoimiston organisaatiouudistus. Uusi valistus- ja järjestösihteerin toimi perustettiin, ja siihen valittiin Emil Sallila.⁴⁴ Paasivuori ehti vaikuttaa SDP:n puheenjohtajana vain helmikuusta toukokuuhun 1926, sillä jo toukokuun alussa 1926 hänet valittiin SAJ:n puheenjohtajaksi. Paasivuoren sijaiseksi puolueen johtoon tuli Rieti Itkonen, mutta Paasivuori jäi kuitenkin puolue-toimikunnan jäseneksi.

Aito proletaari täyttää 60 vuotta

Matti Paasivuori oli 60-vuotissyntymäpäivänään 6. toukokuuta 1926 uransa huipulla. Hän oli kansanedustaja, Helsingin kaupunginvaltuutettu, SDP:n puheenjohtaja ja varteenotettavin ehdokas SAJ:n puheenjohtajaksi. Hän oli vuonna 1926 sekä kunnallisvaaleissa että Elannon edustajiston vaaleissa sosialidemokraattien äänikuningas. Lisäksi hän oli Kustannusosakeyhtiö Kansanvallan ja Kulutusosuuskuntien Keskusliiton puheenjohtaja ja mukana Elannon hallinnossa. Paasivuori oli sekä valtakunnallisen että paikallisen työväenliikkeen keskeisiä vaikuttajia.

Paasivuoren 60-vuotispäivän johdosta SDP ja Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta maalauttivat hänestä muotokuvan, jonka teki pohjalainen taidemaalari Albert Gebhard. Tytär Toini kirjoitti veljelleen isän arkipäivän touhuista ennen juhlia:

---

43 Helsingin sos. dem. kunnallistmk ptk. 29.11.1926 TA.

44 SDP ptk. 11.3.1926, 13.3.1926 TA. Paasivuori olisi halunnut puolueuuevoston käsittelevän uudistusta ensin. Hän tahtoi, että Arvi Hautamäeltä olisi kysytty kiinnostusta tehtävään. Paasivuori tuns i Hautamäen Työväen Akatemiasta.

Isällä on kovin kiirettä tätä nykyään. On kokouksia ja pitäisi en-
nättää kirjoittamaankin ja kaiken kruunuksi, en tiedä tiedätkö
sinä, että isän on käytävä joka päivä muutama tunti istumassa
mallina Gebhardin papalla. Isästä maalataan kuva puolueen ja
Kansanvallan kustannuksella hänen 60-vuotispäivänsä johdosta.
On sitä touhua siinäkin. Minusta tuntuu vaan, että ne koettavat
kaikella tavalla hyvittää. En ymmärrä, kun en osaa lainkaan luot-
taa niiden hommiin. On kuin olisi koira haudattuna joka paik-
kaan.⁴⁵

Toini ilmeisestikin tarkoitti, että poliittista peliä käytiin kulis-
seissa. Ja toden totta: sosialidemokraattiset toverit olivat jo päättä-
neet, että Paasivuori saisi seuraavaksi uhrautua kommunistijoh-
toisen SAJ:n puheenjohtajaksi.

Syntymäpäivänä, torstaina toukokuun 6. päivänä 1926, arvo-
valtaisia vieraita kävi onnittelemassa päivänsankaria Paasivuoren
kotona. Lähetystöjä ja yksityisiä henkilöitä riitti iltaan asti, säh-
kösanomia tuli ja puhelin soi koko päivän. Toini avusti äitiään
tarjoilussa. Vieraiden joukossa olivat pääministeri Kyösti Kallio,
ministeri Rudolf Holsti, professori Carl Tigerstedt, tohtori Mik-
ko Erich, johtaja Robert Lavonius sekä Toinin sanoin korkeita
”mokraattisia” herroja.⁴⁶ Päivänsankari tuprutteli pääministerin
kanssa leikkillisesti savuketta. Presidentti Lauri Kristian Relan-
der ja useat eduskunnan jäsenet yli puoluerajojen tervehtivät
häntä sähköitse. Myös ”vanha taistelutoveri” Nils Robert af Ur-
sin ja useat ulkomaiset veljespuolueet muistivat häntä. Helsin-
gin sosiaalilautakunta ja työnvälitystoimiston virkailijat kiittivät
Paasivuorta ”vuosikymmenien työstä Helsingin vähäväkisten
hyväksi” ja sosiaalivakuutuksen puolesta tehdystä työstä. Työvä-
enjärjestöt nimesivät hänet kirjeissään ”puolueen ensimmäiseksi

---

45 Toini Paasivuori 20.4.1926 Arvo Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F1
TA. Gebhardin ”pappa” oli syntynyt 1869 Toholammilla.

46 Toini Paasivuori 17.5.1926 Arvo Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F1
TA. Prof. Carl Tigerstedt oli punavankileirien ruokahuoltoa tutkineen prof.
Robert Tigerstedtin poika.

Matti Paasivuoren 60-vuotispäivän johdosta 5.6.1926 SDP ja Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta maalauttivat hänestä muotokuvan. Sen teki taidemaalari Albert Gebhard. Taulu on Työväen Arkiston kokoelmissa.

luottamusmieheksi.”⁴⁷ Puolueen pää-äänenkannattaja kehui päiväsankarin elämäntyötä monipuoliseksi. Häntä luonnehdittiin horjumattomaksi ja vaatimattomaksi, hänen esiintymistään suoraksi kaikkia kohtaan.⁴⁸

Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ja SDP kustansivat Paasivuorelle kansalaispäivälliset. Perhe sai tietää asiasta vasta edellisellä päivänä, kun Väinö Hupli otti yhteyttä Toiniin. Hupli järjesteli tapahtumaa. Päivällisillä Väinö Tanner puhui ensin. Hän totesi, että Paasivuori ei koettanut loistaa suurilla puheilla eikä esiintyä asiantuntijana kaikissa asioissa vaan oli sitäkin perusteellisempi omalla alallaan, työväensuojelussa. Puoluesihtööri K. H. Wiik totesi, että Paasivuori oli pysynyt ”köyhälistön miehenä”, vaikka oli edennyt yhteiskunnallisella urallaan. Hän oli arvostettu valtiopäivämies.⁴⁹ Toini Paasivuori kuvasi päivällisiä veljelleen: ”Ei se niinkään hauskaa ollut olla mukana sellaisessa juhlassa, missä ei muuta tehty kun kehuttu isää ja puhuttiinhan siellä äidillekin.”⁵⁰

Kansalaispäivälliset sekoittivat perheen sisäiset suhteet pitkäksi aikaa, sillä Armas-pojan morsianta Elliä ei ollut kutsuttu juhliin, ja kihlapari suuttui asiasta. Äiti Maria sai kiistojen takia ”hermokohtauksen”. Toini kirjoitti juhlien jälkiselvittelystä:

---

47 Saapuneet onnittelut 1926, MP ark. F1,TA. Matti Paasivuori 60 år, *Arbeiderbladet*, Oslo 11.5.1926. ”Paasivuori betyder på svenska hälleberg. Namnet passar mannen. Han är bergfest i sin trohet mot arbetarrörelsen, och hans politiska karaktär vilar på en berggrund av solida moraliska och intellektuella egenskaper. Gamle Paasivuori är ingen bländande person. Redan till sitt yttre är han den typiske proletären med tyngd och sänklighet i alla åthävor.”, Matti Paasivuori 60 år, *Social-Demokraten*, Stockholm 6.5.1926.

48 Matti Paasivuori. Tänään 60 vuotias, Suomen Sosialidemokraatti 6.5.1926.

49 Sivonen Lauri 1986 s. 11.

50 Toini Arvolle 17.5.1926, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA. Toini jatkoi: ”Jouduin istumaan ministeri Holstin ja herra Mähösen viereen, niin voit käsittää miten tottumaton minä olen sellaisissa paikoissa. Olihan ne molemmat herrat hööliä ja varsinkin Holsti, joka nyt on niin liukaskielinen diplomaatti. Jälkeenpäin sain kuulla Primus-Nymanilta, että Holstin heikkoudet ovat: juo, polttaa ja tykkää, selvisi moni seikka. Tämä herra Mähönen oli vallan tuntematon suuruus minulle, hän on Kansanvallan kirjallinen johtaja ja kovin puhelias hänkin. Gebhardin pappi istui minua vastapäätä ja Primuksen rouva Holstin toisella puolella.”

Matti Paasivuori oli ylenpalttisten onnittelujen kohteena 60-vuotispäivänään. Hän sai Osuusliike Elannon hallintoneuvostolta lahjaksi laiskanlinnan, jossa hän istuu. Puolue ja Kansanvalta järjestivät hänelle myös kansalaispäivät.

Jos muistat minkälaisen kohtauksen hän on ennenkin joskus saanut, niin ihan samanlaisen jos ei vielä pahemman. Isä koetti häntä tyynnyttää ja äiti makasi sitten melkein koko päivän. Minä sairastin sen päivän ja vielä pari päivää sen jälkeenkin.” Äidin suuri toive perheen yhteiskuvasta jäi ottamatta. Äiti oli haaveillut miten meidän kuva lähetetään Amerikkaan, Pohjanmaalle sukulaisille jne ja kaikki hänen tuulentupansa menivät myttyyn se on kaikkein ikävintä. Ja isälle tämä murheenkruunu kaiken sen jälkeen. Voit kuvitella, ettei asemani ole kadehdittava.⁵¹

Runo

Matti Paasivuorelle. Hänen täyttäessään 60 v. 6 p. Toukok. 1926
Kirj. Hilja Liinamaa-Pärssinen, Terijoki 5.5.1926⁵²

Konsa käsivartes kirveswartta
heilutteli, miehuusvoimas varttui.
Luokkas taistelussa tietos karttui;
aina miehen suoraa puheenpartta
käytit. Taipunut ei tahtos rehti,
vaikka toukomaille halla ehti.

Aatteen kynnösmailla astuit varhain,
päähän kivipellon, saran sitkaan.
Vako uurrettava aukes vitkaan;
auran kurjesta mies olit parhain.
Toisten työlle arvon antaa muistit,
taakkaa heikkoin hartioilta suistit.

Moni taittui, moni tieltä horjui.
Sinä miesnä kestit otteessasi.
Ja jos hopeaa on hapsillasi,
vanhuuden pois sydäimestä torjui
intomieli, - nuorukaisen tavoin

---

51 Toini Arvolle 22.5.1926, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

52 Runo ilmestyi *Suomen Sosialidemokratissa* 6.5.1926

vielä katseessas on hymy avoin.
Terve Sulle! Kiitoksen mies aimo
työnsä hedelmistä niittää voipi.
samalla kun sua kunnioitti
kansa, kiitoksen myös saakoon vaimo,
joka rinnallasi raatoi hiljaa,
vaali sydämesi kultaviljaa.

Ministerinä Tannerin hallituksessa 1926–1927

Sosialidemokraatit olivat 1920-luvun alussa höllentäneet suhtautumistaan hallitusvastuuseen, mutta eräät, esimerkiksi K. H. Wiik, vastustivat edelleenkin hallitukseen menoa.⁵³ Kun Kyösti Kallion maalaisliittolais-kokoomuslainen hallitus alkoi vuonna 1926 rakoilla, sosialidemokraatit asettivat jo syksyllä toimikunnan valmistelemaan hallitusohjelmaa. Ulkopuoliset kuitenkin arvioivat, että SDP olisi puheenjohtajakamppailun takia sisäisesti niin hajalla, ettei se voisi pitkään aikaan kantaa parlamentaarista vastuuta ja muodostaa hallitusta.⁵⁴ Taistelu puolueen johdosta ei kuitenkaan ollut niin dramaattista kuin se ulospäin näytti. Eri-mielisyydet jäivät puoluekokoukseen ja taustalle, kun kansalliset tehtävät lankesivat sosialidemokraateille.

Puoluetoimikunta nimesi vuoden 1926 lopulla hallitusneuvottelijoiksi Matti Paasivuoren, Väinö Huplin, Reinhold Sventorzetskin ja K. H. Wiikin. Eduskuntaryhmän asettamia neuvottelijoita olivat Väinö Tanner, Väinö Vuolijoki, Väinö Voionmaa, Kalle Myllymäki ja J. F. Aalto.⁵⁵ Keskusteluja käytiin kokoomus- ja vähemmistöhallituksen muodostamisesta. Paasivuori ei itse pitänyt

---

53 Tuomioja Erkki 1982 s. 86–87.

54 Eduskunnan puhemies Virkkusen arvio, Presidentin päiväkirja I s. 212.

55 Soikkanen Hannu 1975 s. 446–448. Hallitusneuvottelijat nimettiin 18.11. 1926.

vähemmistöhallituksen vaihtoehdosta, koska sen toimikausi jäisi todennäköisesti lyhyeksi.⁵⁶

Kun hallitukseen meno alkoi näyttää mahdolliselta, Paasivuori laati parin päivän sisällä luonnoksen ”sosialihuolto-ohjelmaksi”.⁵⁷ Kokoomushallituksen muodostaminen kariutui, ja lopulta Paasivuorikin kääntyi kannattamaan sosialidemokraattista vähemmistöhallitusta.

Presidentti Relander tiedusteli puoluetoimikunnalta, olisiko SDP valmis vähemmistöhallituksen muodostamiseen. Puolue vastasi myöntävästi 25. marraskuuta 1926, ja hallitusohjelman valmistelu alkoi. Luonnos tuli puolue-elinten käsittelyyn joulukuussa 1926. Tanner nimitettiin pääministeriehdokkaaksi.⁵⁸ Relanderilla oli ennakoluuloton suhtautuminen sosialidemokratistisen vähemmistöhallituksen nimittämiseen. Presidentin päiväkirjoista käy ilmi, että hän tuli myös erittäin hyvin toimeen Väinö Tannerin kanssa.

Väinö Tannerin johtama hallitus nimitettiin 13. joulukuuta 1926. Tanner otti hallitukseensa myös puolueen opposition edustajia. Väinö Huplista tuli kauppa- ja teollisuusministeri. Puoluelehtiä ohjeistettiin pidättäytymään hallituksen räikeästä arvostelusta. Tanner-vastaisuus näkyi kuitenkin taustalla siinä, että hallituksen ja puoluetoimikunnan välit eivät koko hallitusaikana muodostuneet kovin lämpimiksi.⁵⁹ Matti Paasivuori ja Miina Sillanpää nauttivat SDP:n puoluekentässä suurta luottamusta, eikä heitä ohitettu ministerivalinnoissa. Sillanpää maan ensimmäisenä naisministerinä sai suurta huomiota osakseen. Paasivuori edusti hallituksessa ammattiyhdistysliikettä. Johan Helo nimettiin kuitenkin ensimmäiseksi sosiaaliministeriksi, Sillanpää

---

56 SDP ptk. 18.11.1926 TA.

57 SDP ptk. 22.11. ja 24.11.1926 TA. Puoluetoimikunnan ja eduskuntaryhmän neuvottelutilaisuus valtiollisesta tilanteesta pidettiin Säätytalolla 22. marraskuuta 1926. Paasivuori oli kokouksen puheenjohtaja, mutta ei käyttänyt puheenvuoroa.

58 Jääskeläinen Mauno 1978 s. 422.

59 Sos. dem. puoluetoimikunnan ja piiritoimikuntien kertomukset 1925–1929 s. 26, SDP eduskuntaryhmän ptk. 24.3.1927 TA, Tuomioja Erkki 1982 s. 88.

Väinö Tannerin hallitus menossa marraskuun lopulla 1926 pääministerin johdolla tervehtimään presidentti Relanderia. Salkuton ministeri Matti Paasivuori kävelee toisen sosiaaliministeri Miina Sillanpään parina.

toiseksi ja Paasivuori salkuttomaksi ministeriksi Helon alaisuuteen. Paasivuori sai odotetusti sosiaalialan tehtäviä hoitaakseen. Hallituksessa oli tavallaan kolme sosiaaliministeriä, mikä kertoi myös hallitusohjelman painopisteistä. Muut ministerit olivat sisäministeri Rieti Itkonen, ulkoministeri Väinö Voionmaa, oikeusministeri Väinö Hakkila, puolustusministeri Kaarlo Heinonen, valtiovarainministeri Hannes Ryömä, opetusministeri Julius Ailio, maatalousministeri Mauno Pekkala, kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeri Väinö Vuolijoki. Työläistäustaisia ministereitä oli vain kolme, Sillanpää, Paasivuori ja Heinonen, muut olivat akateemisia. Viisi ministeriä, Tanner, Voionmaa, Ailio, Vuolijoki ja Paasivuori olivat olleet mukana jo Tokoin senaatissa, eikä heidän tarvinnut vannoa ministerinvalaa uudelleen. Kymmenellä ministerillä oli kansanedustajan valtakirja, ja neljä heistä, Paasivuori, Itkonen, Hupli ja Helo, kuuluivat SDP:n johtoon.

Pakinoitsija Sasu Punanen piti Paasivuoren asemaa hallituksessa loukkaavana järjestöveteraania kohtaan. Hän esitti Helon ja Paasivuoren paikkojen vaihtamista. Työväenlehdissä oli toisenlaistakin mielipidettä eikä Paasivuorta laskettu johtaviin ministerikykyihin.⁶⁰ Paasivuorelle ei tullut keskeistä asemaa Tannerin hallituksessa, mutta hänen kädenjälkensä näkyi hallituksen sosiaalipoliittisessa ohjelmassa.

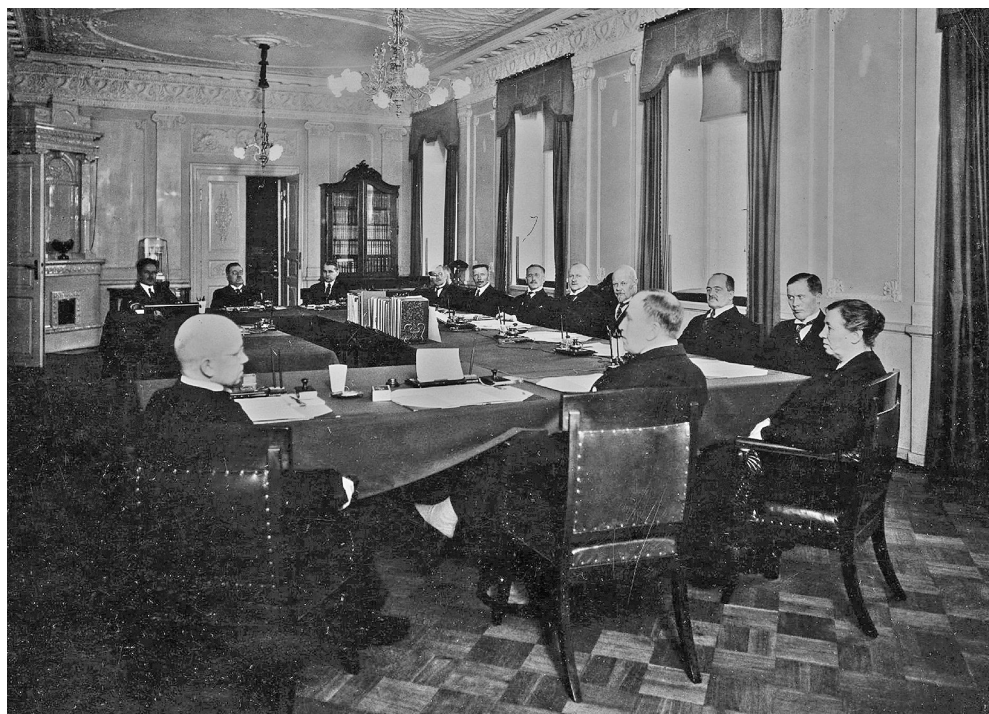
Koko ministerikautensa ajan Paasivuori toimi Kustannusosakeyhtiö Kansanvallan johtokunnan puheenjohtajana. Yhtiön toimitusjohtaja Kaarlo Heinonen oli toimestaan virkavapaalla hoidaessaan puolustusministerin tehtävää, mutta hänkin kävi yhtiön johtokunnan kokouksissa. Paasivuori oli ministeriaikanaan läsnä useimmissa puoluetoimikunnan kokouksissa. SAJ:n puheenjohtajuudesta hän sen sijaan oli ”virkavapaalla”.

Vahva sosiaalipoliittinen hallitusohjelma

Tannerin hallitus uudisti parlamentaarista työskentelytapaa siten, että se teki hallitusohjelman ja esitteli sen eduskunnalle. Hallitusohjelmalle haluttiin luonnollisesti tukea muilta puolueilta, mutta alku oli tyly. Kun hallitus kertoi näin julkisesti tavoitteensa, sitä vastaan voitiin heti seuraavana päivänä hyökätä välikysymyksellä. Kokoomuksen edustaja Antti Tulenheimo puhui sosiaalista ohjelmaa vastaan ja vastusti kahdeksan tunnin työpäivän ulottamista maa- ja metsätalouteen. Hallitus sai kuitenkin riittävästi tukea eikä kaatunut. Hallitusohjelman keskeisiä kohtia olivat teollisuus- ja maataloustyöväen työsuojelu, kahdeksan tunnin työpäivän ulottaminen kaikkiin ammatteihin, tapaturmavakuutus, sairausvakuutus, työkyvyttömyys- ja vanhuudenvakuutus, verohelpotukset vähävaraisille, kunnallisen tuloveron saattami-

---

60 Sivonen Lauri 1986 s. 16, 18. Esim. pilalehti *Kurikka* luonnehti Paasivuorta hallituksen perävaunuksi. Sasu Punanen oli toimittaja Yrjö Räisänen.

Tannerin hallitus 1927.

nen progressiiviseksi ja omaisuuden ansiottoman arvonnousun verottaminen.⁶¹

Punavankien armahduskysymys, kansalaisoikeuksien palauttaminen tuhansille vankilasta vapautetuille sekä tuomitsematta jätettyjen valtion työntekijöiden ottaminen takaisin palvelukseen olivat hallituksen agendalla. Ne olivat Paasivuorelle niin tärkeitä asioita, että hän olisi tehnyt niistä hallituskysymyksen. Paasivuori jäi eduskuntaryhmässä Wiikin ja Helon kanssa vähemmistöön, joka äänesti tyhjää, kun ryhmä päätti, että punavankien armahduksesta ei tehtäisi hallituskysymystä.⁶² RKP:n ja edistyspuolueen avulla sosialidemokraateille tärkeä punavankien yleinen armah-

61 VP 13.12.1926 Pääministeri Tannerin tiedonanto hallitusohjelmasta.

62 SDP eduskuntaryhmän ptk. 24.3.1927 TA.

duslaki saatiin eduskunnassa täpärästi kahden äänen enemmistöllä läpi.⁶³

Ministeri Paasivuoren ensimmäinen puhe eduskunnassa kuultiin 14. joulukuuta 1926 ja sen aiheena oli pienipalkkaisten rautatievirkailijoiden palkankorotus. Ministeriytensä ensimmäisinä päivinä Paasivuori otti yhdessä sosiaaliministeri Helon kanssa vastaan SAJ:n lähetystön. Paasivuori oli nyt valtion rahaskin vartijan roolissa. Hänelle tuttu lähetystö kiinnitti huomiota työttömyyden torjumiseen ja esitti kuntien työllisyystöihin lisää määrärahoja. Ministerit lupasivat tehdä kaikkensa asian hyväksi, mutta he eivät voineet luvata mitään konkreettista.⁶⁴

Eduskuntavaalit olivat heinäkuussa 1927, ja työläisten äänistä ja hallituksen kannatuksesta käytiin kiivasta kamppailua kommunistien kanssa. Ennen vaaleja puolueen ja hallituksen toiminta oli Paasivuoren mukaan ”keinottelua” hallitusohjelman, porvarillisenemmistöisen eduskunnan ja kommunistien kanssa. Vaalipuheissa työväestölle jouduttiin lupaamaan enemmän kuin mitä hallitus pystyisi toteuttamaan. Paasivuori kirjoitti mielialoistaan Oskari Tokoilta Fitchburgiin. Tokoi varoitti häntä:

Keinottelua kait se teillä siihen asti on, kuten kirjeessäsi mainitset. Vaara vaan on siinä, että jos joutuu keinottelemaan niin pitkälle, että se karkottaa työväen kannatuksen ja luottamuksen sosialidemokraattiselta puolueelta ja sen ohjelmalta.⁶⁵

Vappupuheessaan 1927 ministeri Paasivuori totesi:

Työläisillä on ainoastaan kaksi puoluetta, joiden välillä sen on valintansa tehtävä. Nämä puolueet ovat Sosialidemokraattinen ja kommunistinen puolue. Suomen työväenluokka on kuitenkin

---

63 Ministeri Paasivuori, MP ark. HE 1 TA, Ed. Tulenheimo VP 17.2.1927. Äänestyksessä myös sattumalla oli Paasivuoren mukaan osuutta, sillä muutamia porvarillisia edustajia oli poissa.

64 SAJ ptk. 21.12.1926 TA. Lähetystöön kuuluivat Edvard Jokela ja Arvo Tuominen.

65 Oskari Tokoi 4.3.1927 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

kaikki tähän astiset voittonsa saavuttanut seuraamalla sosialidemokraattista lippua...Kehoitin teitä järjestäytymään ja tarkoin harkitsemaan, minkä puolueen ehdokkaita tulevilla vaaleilla äänestätte.

Kommunistit kritisoivat hallitusta ja erityisesti suojeluskunta-paraatin vastaanottamisesta, suojeluskunnille myönnettävästä valtionavusta ja muustakin. Heinäkuussa 1927 pidettyjen eduskuntavaalien alla Paasivuori kiersi viimeistä kertaa puhujana Viipurin läänin läntisessä vaalipiirissä. Hän puolusti hallitusta kommunisteja vastaan:

Kommunistit ovat saaneet nyt täyden toiminta- ja agitatsioonivapauden, jota se on käyttänyt melkein yksinomaan hallituksen ja sos. dem. puolueen parjaamiseen. Hallituksen hyvät teot jyrkästi kielletään, mutta sen mahdolliset erehdykset ja porvarien kannatuksen hankkimiseksi tehdyt teot suurennellaan ja valeilla lisäällään. Kommunistit toivovat näin menettelemällä lähestyvissä vaaleissa hyötyvänsä sosialidemokraattisen puolueen kustannuksella.⁶⁶

Paasivuorta oli kuudessa vaalitulaisuudessa kuuntelemassa yhteensä 1750 henkeä. Uudelleenvalinta oli selvä. Sosialidemokraatit säilyivät 60 paikallaan suurimpana eduskuntaryhmänä. Kommunistit nakersivat vaalivoittoa ja saivat 20 edustajaa.⁶⁷ Odotettua suurta vaalivoittoa ei sosialidemokraateille tullut, ja tulos oli pettymys. Tokoi lohdutti, että Suomen työväen enemmistö oli vaaleissa kuitenkin ilmaissut, että se hyväksyy hallituksessa olon. ”Näyttää minusta siltä, että teistä on tullut pysyviä hallitusmiehiä maahan,” ennusti Tokoi.⁶⁸

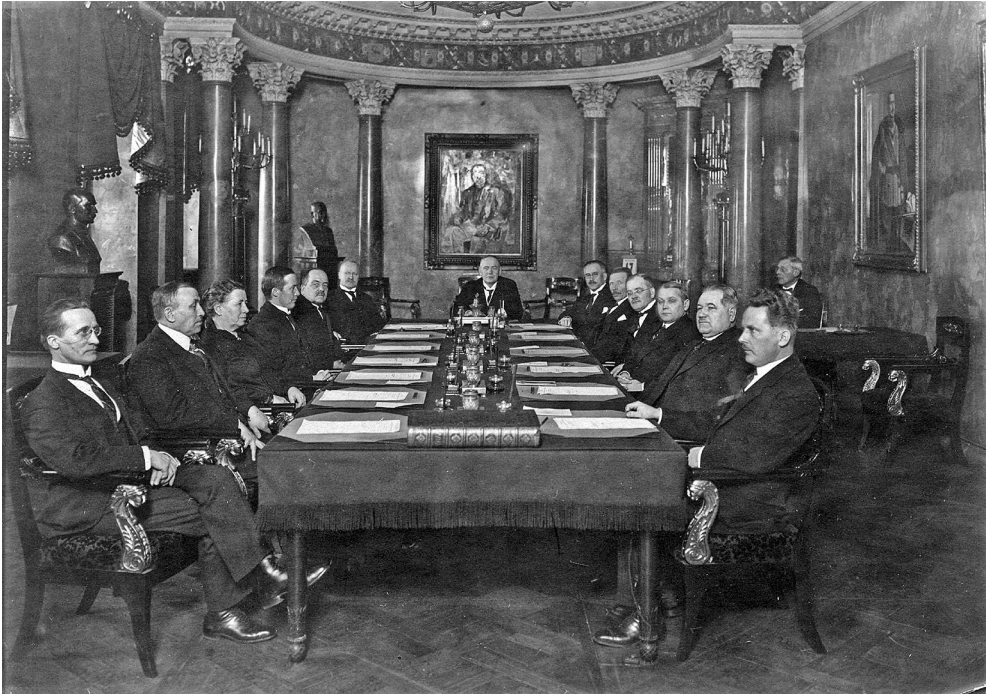
---

66 Vappupuheet MP ark. HG1, Ministeri Paasivuori, MP ark. HE1 TA.

67 Sos. dem puoluetuomikunnan ja piirituomikuntien kertomukset 1925–1929 s. 139. Kommunistit toimitivat Työväen ja pienviljelijäin puolueessa.

68 Oskari Tokoi 16.8.1927 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

Hallitus järjestäytyneenä presidenttin esittelyyn: pöydän päässä presidentti Relander, vieressään vasemmalla pääministeri Tanner. Paasivuori istuu pääministerin vieressä.

Paasivuoren yhteistyö molempien sosiaaliministereiden Helon ja Sillanpään kanssa sujui hyvin.⁶⁹ Paasivuoren ensimmäinen esittely ministerinä tapahtui vasta kesäkuussa 1927, kun hän toimi vt. sosiaaliministerinä. Paasivuoresta tuli sosiaaliministeri, kun Väinö Vuolijoki nimitettiin suurlähettilääksi ja Helo siirtyi kululaitosten ja yleisten töiden ministeriksi. Paasivuori tuli Helon paikalle sosiaaliministeriksi marraskuun puolivälissä 1927, eli

69 Paasivuori oli yhteisesti muotoilemassa hallituksen esityksiä tapaturmalain tarkistamisesta, naisten yötyöstä teollisuudesta, lasten ja nuorten käytöstä teollisuudessa, metsä- ja lauttaustyöväen asunto-oloista sekä useilta työsuojelulainsäädännön aloilta Kansainväliselle Työkonferenssille ILO:lle.

noin kuukaudeksi ennen hallituksen kaatumista. Tuona aikana Paasivuori yritti saada lisää virkoja ja henkilökuntaa kirjaamaan tapaturmia, koska voimaan tulleen tapaturmalain myötä työ sosiaalityötoimistossa kaksinkertaistui. Yritys kaatui äänestyksessä.⁷⁰ Paasivuoren aloitteesta Tannerin hallitus antoi eduskunnalle esityksen itsenäisyyspäivän viettämisestä palkallisena vapaapäivänä. Oikeisto ja kommunistit äänestivät lakiehdotuksen lepäämään yli vaalien. Paasivuori ja Edvard Huttunen uusivat lakiehdotuksen eduskunnalle vuonna 1929.⁷¹

Ministerit sovittelevat lakkoja

Puheessaan 1927 Paasivuori harmitteli, että porvarit olivat eduskunnassa äänestäneet kumoon verohelpotukset vähävaraisille, vähentäneet työttömyysmäärärahoja ja estäneet Suojärven vuokratilojen palauttamisen omistajilleen. Hän paheksui lakkojen murtamiseen perustettua ns. Pihkalan kaartia: ”Mutta nuo Pihkalan miehet eivät kykene juuri muilla aloilla mitään aikaan saamaan paitsi lastaustyöaloilla vähäsen häiritsevät työväen työtaisteluja”, arvioi Paasivuori.⁷² SAJ järjesti useita työtaisteluita. Taktiikkana oli iskeä hallitusta vastaan valtion omistamien yhtiöiden, kuten valtion rautateiden työntekijöiden avulla. Lakoilla oli tarkoitus osoittaa, miten huonosti hallitus hoiti omien yhtiöidensä työläisten asioita.

Keväällä 1927 hallituksen kolme ministeriä sovitteli lakkoja. Paasivuori vetosi eduskuntapuheessaan työnantajien edustajaan Palmgreniin, jotta tämä taivuttelisi paperiteollisuuden työnantajat neuvotteluihin lakon välttämiseksi. Turussa Crichton-Vulcanin metallityöläisten pitkä työtaistelu alkoi maaliskuun alussa 1927. Työnantaja uhkasi lakkolaisia sululla, joka toteutettiin toukokuussa. Työnantajat olisivat antaneet palkankorotuksen vain

---

70 Min. Paasivuori, VP 15.12.1927.

71 Esitys 6.12. vapaapäivästä, MP ark. HE1 TA.

72 Vappupuheet MP ark. HG1 TA.

muutamille työntekijöille, mutta työläiset vaativat kaikille yleiskorotusta. Lakko oli aluksi paikallinen, mutta työnantajat laajensivat sen valtakunnalliseksi työsuluksi, joka kesti joulukuulle 1927. Tilanne kärjisty, ja työläisperheitä hädettiin asunnoistaan. Myös pääministeri Tanner yritti sovittelua selkkausta, mutta hyväksytyksi tuli lopulta ministeri Helon esitys: palkkoihin tuli korotus ja lakkolaiset otettiin vanhoina työntekijöinä takaisin.⁷³ Lakon vieminen rauhanomaisesti päätökseen laskettiin hallituksen ansioksi. Oskari Tokoi onnitteli Paasivuorta:

Miten olisikaan mahdollisesti käynyt ellei Helo viimeisellä hetkellä tehnyt onnistunutta välitysehdotusta? Mielestäni te saitte hyvän otteen ammatillisesti järjestyneen työväen keskuudessa metallisulun onnellisella lopettamisella ...Onnittelten joka tapauksessa vilpittömästi metallisulun onnellisesta päättymisestä.⁷⁴

Hallituksen työskentely oli kokoustamista ja neuvotteluja sekä riitatapauksissa äänestämistä. Niissä Paasivuori useimmiten luotti esittelevään ministeriin. Omalla alallaan hän tuki sosiaaliministeri Helon linjauksia. Hallituksen sisäisissä äänestyksissä Paasivuori kuului lähes poikkeuksetta vähemmistöön. Kun hallituksessa äänestettiin, oppositiossa olivat useimmiten Hupli, Helo, Pekkala ja Paasivuori. He vastustivat hallituksen suunnitelmia hankkia sukellusveneitä mutta jäivät vähemmistöön. Paasivuori vastusti aluksi Tannerin päätöstä ottaa vastaan suojeluskuntaparaati 16. toukokuuta 1927 presidentti Relanderin sijaisena, mutta hän hyväksyi sen myöhemmin virkavelvollisuuden hoitamiseksi.⁷⁵ Tannerin hallitus oli yksimielinen suurimmasta osasta asioita.⁷⁶ Vaikka Paasivuori jäi usein hallituksen äänestyksissä vähemmistöön, silti hän oli julkisuudessa hallituksen puolustaja.

---

73 Ministeri Paasivuori, VP 22.4.1927, SAJ ptk. 9.3. ja 18.12.1927 TA, Alakapee Pirjo – Valkonen Marjaana 1982 I s. 719–722.

74 Oskari Tokoi 13.1.1928 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

75 Sivonen Lauri 1986 s. 22, Soikkanen Hannu 1975 s. 454.

76 Jääskeläinen Mauno 1978 s. 428.

Tannerin hallitus antoi yhdeksän työväensuojelua koskevaa esitystä, joista eduskunta hyväksyi neljä. Ne kuuluivat Paasivuoren alaan: laki metsä- ja lastaustyöväen asunnoista, lyijyvalkoisen käytön rajoitus sisämaalaustöissä, merimieslain ja ammattientarkastuslain muutokset. Heti ministeriytensä toisena päivänä Paasivuori puhui ammatintarkastajien määrän lisäämisen puolesta. Hän kysyi, riittikö se, että valtion ammattientarkastajat ehtivät tarkastaa vain puolet työpaikoista. Hänen mukaansa ammattientarkastajan tulisi käydä joka ikisessä tehtaassa vähintään kerran vuodessa.⁷⁷

Hallituksen esitykset eri teollisuusalojen järjestysohjeista kuuluivat Paasivuoren vastuualueeseen ja tulivat hyväksytyiksi. Miina Sillanpään esityksestä lastentarhat alkoivat saada valtionapua ja lakiin avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten asemasta tehtiin parannuksia. Paasivuorta muisteltiin ministeriössä asioihin perehtyneenä miehenä, joka tarvittaessa luennoi virkamiehille sosiaalilainsäädännön historiaa.⁷⁸ Hallituksen tärkeintä sosiaalialan uudistusta, sairaskuutuslakia ei kuitenkaan saatu toteutetuksi. Sen vaiheisiin palataan tarkemmin jäljempänä.

SDP:n puoluetoimikunta luetteli Tannerin hallituksen saavutuksia, joihin kuuluivat useiden uudistusten käynnistäminen komiteatyöskentelynä, kahdeksan tunnin työpäivän ulottaminen lukuisiin uusiin ammatteihin, työväen suojelulakien soveltamisen tiukentaminen ja ammattientarkastajien määrän lisääminen. Työntekijäosapuolen valitsemat työläisapulaiset muuttuivat vuoden 1927 ammattientarkastuslain nojalla työläistarkastajiksi.⁷⁹ Tannerin hallitus hyväksyi kansankirjastolain ja parannuksia aviottomien lasten oikeudelliseen asemaan. Sosialidemokraat-

---

77 Ministeri Paasivuori VP 15.12.1926, Ministeri Paasivuori VP 17.2.1926, Paasivuori ym esitys työsopimuslain muuttamisesta. Paasivuori yritti muuttaa lakia siten, että virallinen syyttäjä olisi voinut nostaa syytteen ammattientarkastajan tai asianosaisen ilmoituksen perusteella. Esitys ei edennyt.

78 Sivonen Lauri 1986 s. 30.

79 Työväenhallitus on eronnut, *Suomen Sosialidemokraatti* 19.12.1927, Kettunen Pauli 2001 s. 93.

tien eduskuntaryhmässä vastustusta herättivät puolustuslaitosta koskevat ja suojeluskunnan vakinaistamiseen tähtäävät lait, jotka eduskunta hyväksyi.⁸⁰

Tannerin hallituksen vuoden kestänyt taival päättyi 9. joulukuuta 1927, kun eduskunta ei budjettikäsittelyn yhteydessä hyväksynyt ruistullien alentamista. Hallituksen tavoitteena oli leipäviljan hinnan alentaminen. Oskari Tokoi kommentoi Paasivuorelle hallituksen kaatumista:

En oikein tiedä onnittelenko vai esitänkö valitteluni hallituksenne kaatumisen johdosta...se tapahtui kunniallisella tavalla ja oikean asian puolesta. Se oli oikein tehty, että teitte juuri viljatullikysymyksestä luottamusksymyksen, sillä sitä työväen kaikki kerrokset ymmärtävät.⁸¹

TASAVALLAN PRESIDENTILLÄ ON KUNNIA KUTSUA

Herra Ministeri, Rouva ja Neidit M. Paasivuori

illanviettoon LINNAAN

KLO 9.45 ill. tiistai NA joulukuun 6 P: NÄ 1927

SISÄÄNKÄYTTÄVÄ: Esplanadikadulta

Juhlapuku

KESTEN SAITUSSA PYYDETÄÄN KORTTI
ENSI TILASSA PALAUTTAMAAN PRESIDENTIN ADJUTANTILLE.

Tasavallan presidentti Relander tuli hyvin toimeen johtavien sosialidemokraattien kanssa ja arvosti myös Paasivuorta. Itsenäisyyspäivän vastaanotolle 1927 hän kutsui myös Paasivuoren neidit.

⁸⁰ Jääskeläinen Mauno 1973 s. 81.

⁸¹ Oskari Tokoi 10.12.1927 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

Paasivuori oli kuitenkin sitä mieltä, että sosialidemokraatit luovuttivat liian helpolla hallitusohjaket pois. Tokoi oli myös sitä mieltä, että työväen etua olisi voinut paremmin ajaa hallituksessa kuin oppositiossa. Paasivuori arvosti Tannerin hallituksen toimintaa. Hänen mukaansa sen enempää ei mikään muu taho olisi voinut työväestön eteen tehdä.⁸² Työväestön keskuudessa hallitusvastuu lisäsi luottamusta omiin voimiin ja todisti sosialidemokraattisen puolueen olevan viimeiseen saakka parlamentarismin puolella.⁸³

Paasivuoren toimintaa ministerinä vuonna 1927 häiritsi pahe-neva sokeritauti ja pitkäaikainen influenssa. Hän joutui olemaan melko usein poissa eduskunnan istunnoista ja ministerin tehtävistä. Sosialidemokraattinen piiritoimikunta Viipurista pyysi selvitystä poissaoloista. Tunnollinen Paasivuori vastasi, että hän oli ollut poissa eduskunnan istunnoista seitsemän kertaa sairauden takia, kerran luennoimassa työläinsäädäntöä Työväen Akatemiasa sekä valiokuntatyössä ja ulkomaanmatkalla Ruotsissa. Paasivuori hoiti luottamustehtävänsä hyvin tunnollisesti. Hän oli vuosina 1925–1929 läsnä 80:ssä puoluetoimikunnan kokouksessa, joita oli noina vuosina kaikkiaan 112.⁸⁴

Politiikassa loppuun asti: niukka häviö SDP:n puheenjohtajakilvassa 1930

Paasivuori oli koko eduskuntauransa ajan ehdokkaana Viipurin läänin läntisessä vaalipiirissä. Hänen mainoksissaan oli vuosina 1927–1930 seuraavia iskulauseita: ”Väärää verotusta vastaan”, ”Työväenlainsäädäntöä kehitettävä”, ”Luokkataistelun kautta valtaan”, ”Turvaa vanhoille ja sairaille”, ”Kansanvallan puoles-

---

82 Oskari Tokoi 31.1.1928 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

83 Haataja Lauri ym 1976 s. 159.

84 Matti Paasivuori 13.4.1927 Viipurin läänin läntiselle sos. dem. vaalipiiri-toimikunnalle, MP ark. F1, Sos. dem puoluetoimikunnan ja piiritoimikuntien kertomukset 1925–1929 s. 139, TA.

ta – facismia vastaan” ja ”Sotilasrasitusta vähennettävä”. Vuoden 1929 eduskuntavaalien alla Paasivuori ei kiertänyt vaalipiirissään puhumassa, koska hän oli Genevessä ILO:n kokouksessa. Hän matkusti sinne kesäkuussa 1929 SAJ:n edustajana, vaikka hänet oli jo toukokuussa 1929 syrjäytetty SAJ:sta puheenjohtajan paikalta. Kesäkuun ensimmäiset viikot hän oleskeli Genevessä ja kävi sen jälkeen Saksan Sosialidemokraattisen Puolueen puoluekokouksessa Magdeburgissa. Johan Helo, joka oli opiskellut Saksassa, toimi hänen tulkkinaan. Paasivuori ei ollut ollut varma, ehtisikö matkaltaan takaisin äänestämään. Eduskuntavaalit pidettiin heinäkuun 1.–2. päivänä 1929. Hän kirjoitti varmuuden vuoksi pojalleen Arvolle, että jos hän ei ehtisi kotiin ennen vaaleja, niin: ”Viekkää äiti äänestämään. Sitä Mikko Ampujaa me äänestämme.”⁸⁵ Ampuja toimi vuodesta 1903 Helsingissä muun muassa työväenjärjestöjen puhujana, oli kansanedustaja vuodesta 1919 ja kuului puolueen vasemmalle laidalle ja Tannerin vastustajiin. Paasivuori ehti kuitenkin ajoissa kotiin vaimonsa kanssa äänestämään. Matkaansa hän selosti ensimmäisessä johdatussa puoluetoimikunnan kokouksessa heinäkuussa 1929.⁸⁶

Paasivuori kirjoitti heinäkuussa 1929 *Suomen Sosialidemokraattiin* laajan artikkelin puolueen 30-vuotisesta taistelusta. Vaikka hän itse oli jälleen puolueen puheenjohtaja, artikkelissa hän tituleeraa Rieti Itkosta puolueen ”nykyiseksi puheenjohtajaksi”. Paasivuorelle ei näyttänyt olevan kovin tärkeää, kuka kulloinkin oli kansanliikkeen johdossa. Kirjoituksessaan Paasivuori otti vielä kommunistit suojiinsa todetessaan:

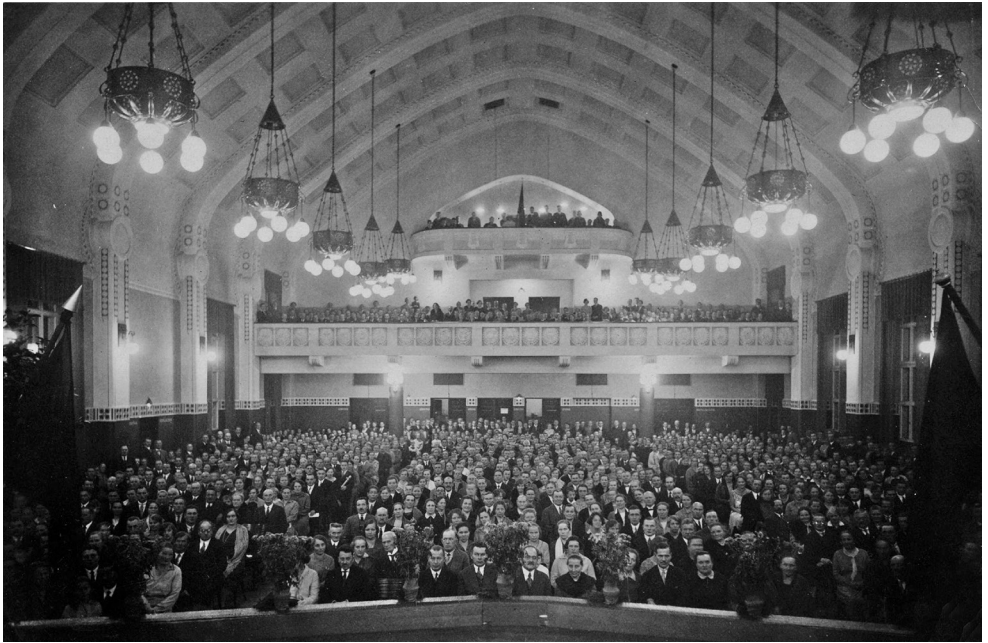
Yhtenäisen ehjän työväenliikkeen rakentaminen kansalaissodan raunioille on ollut perin vaikeata. Ammatillinen liike on vuodesta 1920 osittain ollut kommunistien johdossa, vaikei siinä määrässä kuin usein kuulee väitettävän.⁸⁷

---

85 Matti Paasivuori Arvo Paasivuorelle 14.6.1929, Arvo Paasivuoren arkisto FI TA.

86 SDP ptk. 2.7.1929 TA.

87 M.P.-ri, Sosialidemokraattinen puolue 30-vuotias. Hiukan historiikka sen synnystä ja vaiheista Matti Paasivuoren kertoilemana, *Suomen Sosiali-*

Paasivuori oli SDP:n puheenjohtaja ja juhlapuhuja, kun puolue vietti 30-vuotisjuhlaansa 17.10.1929 Helsingin työväentalon juhlasalissa. Paasivuori istuu edessä keskellä työläisnaisia edustaneen Hilda Seppälän vieressä.

Paasivuori jatkoi SDP:n puheenjohtajana tammikuun 1930 puoluekokoukseen asti. Avajaispuheessaan hän totesi, että järjestövoimalla työväenliike saisi enemmän uudistuksia aikaan kuin hallituskokeiluilla. Paasivuori analysoi mennyttä aikaa ja totesi, että parlamentaarisella sovittelulla tai yhteistyöllä porvarillisten ryhmien kanssa ei ”juuri mitään suurempiarvoista saatu aikaan.” Ammattiyhdistysmies neuvoi, että ”työväen luokkavoima on se varmin keino, jolla voi puristaa vallassa olevalta luokalta yhteiskunnallisia uudistuksia”.⁸⁸ Yhteiskunnallinen ilmapiiri vaikutti

---

demokraatti 20.7.1929.

88 SDP puoluekokousptk. 1930 s. 53.

siihen, että hän alleviivasi puolueen roolia eduskunnan oppositiovoimana ja työväenliikettä ulkoparlamentaarisenä vaikuttajana.

Puoluekokouksessa poliittinen kädenvääntö käytiin jälleen tannerilaisten ja huplilaisten välillä. Huplilaiset olisivat halunneet Paasivuoren jatkavan puolueen johdossa. Tanner kieltäytyi ehdokkuudesta, vaikka hänellä olisi ollut kannatusta. Tannerilaisten ehdokas Kaarlo Harvala haastoi puheenjohtajakilvassa Paasivuoren. Harvala oli Paasivuoren pitkäaikainen tuttava ja eduskuntatoveri vuodesta 1922. Hän oli SDP:n taloudenhoitaja, ja miehet olivat yhtä aikaa myös Kustannusosakeyhtiö Kansanvallan ja KK:n johtokunnissa. Hupli johti jälleen puoluekokouksen opposition juntausta ja toivoi, että Paasivuori pystyisi vakuuttamaan puoluekokousväen puheillaan. Hupli auttoi Paasivuorta kokouspuheen valmistelussa ja kirjoitti saatteeksi ohjeen:

Jos palautat puheen minulle sellaisena kuin tahdot ja hyväksyt, niin annan sen sitte kirjoittaa puhtaaksi. Sen jälkeen on sinun moneen kertaan se luettava ja harjoiteltava, jotta se puoluekokouksessa menee sujuvasti.⁸⁹

Hupli yritti luoda Paasivuoreen taisteluintoa. Hän piti harjoittelua tarpeellisenä, koska Paasivuori vanhemmiten luki puheensa suoraan paperista.

Paasivuorta ei puoluekokouksessa varsinaisesti arvosteltu, mutta häntä pidettiin puheenjohtajan tehtävään auttamatta liian vanhana. Paasivuori oli 64-vuotias ja Harvala häntä 19 vuotta nuorempi. Vanhaksi luonnehtiminen oli mitä ilmeisemmin kiertoilmaisu muille attribuuteille, joilla Paasivuorta ei haluttu loukata: jäyhä, yksioikoinen, kommunistien ymmärtäjä ja vähän sairaalloinen. Mutta kentän väen keskuudessa Paasivuorella oli edelleen rautainen maine. Opposition riveistä häntä puolusti J. F. Aalto:

---

89 Hupli Paasivuorelle 1930, MP ark. HD1 TA.

Kummankaan suunnan taholta ei ole muistutettu mitään Paasivuorta vastaan, ja hänen toimintansa on aina herättänyt arvontoa kaikissa, joiden kanssa hän on tullut kosketuksiin. Miksi siis pitäisi näin ansiokas entinen puheenjohtaja sivuuttaa?⁹⁰

Paasivuori olisi itsekin ollut valmis jatkamaan, mutta hävisi puheenjohtajuuden Harvalle niukasti äänin 73–66. Hänestä tuli varapuheenjohtaja. Oskari Tokoi lohdutti Paasivuorta ja kehui hänen ryhdikästä toimintaansa puoluekokouksessa:

Täältä asti me emme ole huomanneet mitään periaatteellista suuntien eroavaisuutta Tannerin ja Huplin välillä. ..Se oli kau niisti tehty, että et ryhtynyt pikkumaiseen ja keinotekoiseen politiikoimiseen vaan otit paikan puoluetoimikunnassa vaikka vaan varapuheenjohtajana.⁹¹

Sympatiat kommunisteille loppuvat

Kommunistinen liike näyttää viime aikoina kehittyneen kansanvaltaiselle valtiojärjestyksellemme vaaraksi. Ainakin sen räikeästä provosoivasta esiintymisestä saavat fasistiset ja muut taantumusmieliset ainekset tekosyyt jyrkkien vastavaatimustensa esittämiselle.⁹²

Paasivuori odotti, että äärioikeiston liikehdintä laantuisi, kun kommunistien toimintaedellytyksiä heikennettiin. Hän piti lapuanliikettä pian ohimenevänä ilmiönä. Samoin ajatteli moni muukin, esimerkiksi Väinö Voionmaa: kommunistien toiminta

---

90 SDP puoluekokousptk. 1930 s. 204.

91 Oskari Tokoi Paasivuorelle 13.3.1930, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

92 Puhekonsepti puoluekokous 1930, MP ark. HD1, SDP eduskuntaryhmä ptk. 14.7.1930 TA.

oli syypää äärioikeiston nousuun.⁹³ Sosialidemokraatit vastustivat loppuvuodesta 1929 hallituksen aikomusta puuttua heille tärkeään yhdistyslakiin, jonka rajoitukset haittaisivat myös sosialidemokraattien toimintaa. Paasivuori kuitenkin myötäili ja epäili, että lainmuutoksen vastustaminen tulkittaisiin kommunistien puolustamiseksi.⁹⁴ Tammikuussa 1930 eduskunta hyväksyi yhdistyslain muutoksen, joka mahdollisti ”vastoin lakia ja hyviä tapoja” toimivien yhdistysten kieltämisen. Sen lisäksi lapuanliike halusi kieltää vasemmistolehdet. Hallitus esitti painovapauden rajoittamista koskevaa lakia, jota eduskunta ei kuitenkaan maaliskuussa 1930 vasemmiston ja ruotsalaisen kansanpuolueen äänin hyväksynyt. Siitä julmistuneina lapualaiset hävittivät kommunistisen Työn Äänen kirjapainon Vaasassa. SDP teki huhtikuun alussa 1930 asiasta välikysymyksen, jonka Paasivuori allekirjoitti. Hän oli seuraavana vuonna mukana vielä kahdessa muussa välikysymyksessä, jotka koskivat lapualaisten terroritekoja. Muutkin työväen kirjapainot pelkäsivät lapualaisten tuhoiskuja. Paasivuoren johtama Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta varautui niihin konkreettisesti. Yhtiö palkkasi vartijoita ja asetti suojia toimistojen painotalon ikkunoihin.⁹⁵ Paasivuori tuomitsi sananvapauteen kohdistuvat terroriteot ja vaati, että äärioikeiston hulinointia tulisi rajoittaa.

Hallitus esitti heinäkuussa 1930 viisi ns. kommunistilakia, joilla olisi tiukennettu rangaistuksia painovapauden rikkomuksista, helpotettu kommunistilehtien lakkauttamista pysyvästi ja estetty kommunistien valinta eduskuntaan ja kunnallisiin luottamuseliimiin. Kallion hallitus erosi ja Svinhufvudin hallitus jatkoi neuvotteluja lapuanliikkeen kanssa, joka muilutti kansanedustajia ja vaati kaikkien kommunististen kansanedustajien pidättämistä. Se tapahtuikin talonpoikaismarssin alla.

Oskari Tokoi oli kesällä 1930 kirjeessään Paasivuorta enemmän huolestunut suomalaisen fasismin noususta:

---

93 SDP eduskuntaryhmä valmistava valiok. ptk. 3.12.1929, SDP eduskuntaryhmä ptk. 14.7.1930 TA.

94 SDP ptk.19.12.1929 TA.

95 Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk 29.2.1932 TA.

PUOLUEEN PAMPPUJA PUHUJALAVALLA

LAVANTAI-ILLALLE KIRJOITTI

10/5 30.

K. Lehti

YRJÖ PAASIVIRTA

Lapuanliike IV.

MATTI PAASIVUORI. III

moninaisimmat ovat ne platformut, joilta hänen ukkosensa jylisevä äänensä on milloin yhteiskuntaa syyttävänä, milloin tiukassa 'me vaadimme'-äänilajissa kajahtellut: se on täyrä-tellyt kuulijoiden rumpukalvoja maasendun ja kaupunkien työväentalojen, ammattijärjestön parlamentin ja ministerin puhujakorokkeelta. Tässä äänessä on kansansielumme väärä-tämätöntä verenlyöntiä: tummassa-vyistä ja raskaan uhkaavaa. Kun Paasivuori nousee retorisille kotu-neille, palautuu mieleen kalevalamme Turssas, suurta tammea kaatamaan tullut, silmissä kasvava, varaväkevä voimaimminen:

Tahkaisi tasatereä
kuutehen kovasimehen,
seitsemän sieran päähän.
Jalka maassa teutaroipli,
päähyt pliviä pitiävi...

Piirros Paasivuoresta, joka "jyräsi kuin ukkonen" puhujapöytänsä sosiaa-listen uudistusten jarrutusta ja lapuanliikkeen tihutöitä vastaan. Kansan Lehti 10.5.1930

Tunsin erikoista kirjoittamisen aihetta senkin vuoksi, että siellä näinä päivinä saapuneet tiedot kertovat eduskunnan kokoonkutsumisesta ylimääräiseen istuntoon säätämään kommunistivastaisia lakeja sekä, että siellä olisi tekeillä myöskin hallituksen vaihdos taikka paremminkin hallituksen vahvistus fascistisilla aineksilla... Minusta vaan tuntuu siltä, että jos fascistit tällä kertaa saavat rai-vatuksi pois tieltä kommunistit, kuka takaa, etteivät he jo seuraavassa käänteessä vaadi samanlaisia toimenpiteitä myöskin sosialidemokraatteja vastaan.⁹⁶

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä ei hyväksynyt kommunistien toiminnan kieltävää lakiesitystä sellaisenaan ja äänesti sen kiireelliseksi julistamista vastaan. Osa laeista, kuten tasavallan suojelulaki, joka antoi presidentille poikkeustilanteessa laajat valtuudet kansalaisvapauksien rajoittamiseen, kommunistien äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden mitätöivät lait, äänestettiin lepäämään vaalien yli. Paasivuori kuului kuitenkin siihen vähemmistöön, jonka mielestä lain voimaantuloa ei olisi kannattanut jarruttaa. Hän pelkäsi, että lain vastustaminen aiheuttaisi pahan hallituskriisiin. Hallitus ei vaihtunut, mutta lakien käsittelyn nopeuttamiseksi presidentti hajotti eduskunnan ja uudet vaalit olivat lokakuun alussa 1930. Lapuanliikkeen uhkailun takia vasemmistolaisten ja kommunistien oli mahdotonta osallistua vaaleihin. Paasivuori selitti vaalipuheessaan miksi sosialidemokraatit äänestivät lait lepäämään yli vaalien:

Me halusimme näin tärkeissä asioissa vedota kansaan, valitsijoihin. Nyt porvaristo puuhaa yhteistä vaaliliittoa. Se uskoo siten saavuttavansa enemmän kuin 2/3 enemmistön. Meidän täytyisi saada 1/3 tai 70 edustajaa. Me voimme siten kieltää perustuslakimuutoksilta eduskunnan hyväksymisen ja me voimme uudet kuristuslakiehdotukset panna lepäämään yli seuraavien vaalien.⁹⁷

---

96 Oskari Tokoi 18.6.1930 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3.

97 Vaalit 1930 MP ark. HD1 TA.

Paasivuori oli 1930 ehdolla useassa eri vaalipiirissä, Vaasan läänin eteläisessä, Oulun läänin pohjoisessa, Uudellamaalla ja Helsingissä sekä Viipurin läänin läntisessä vaalipiirissä. Hän tuli valituksi Viipurin läntisestä, niin kuin aina ennenkin. Hänellä oli myös vahvaa kannatusta Helsingissä. Vaaleissa sosialidemokraatit saivat seitsemän lisäpaikkaa, mutta 66 edustajaa ei enää riittänyt 1/3 määrävähemmistöksi, kun kommunistit oli suljettu eduskunnan ulkopuolelle.

Paasivuori analysoi vaalitulosta. Porvarit olivat menestyneet hyvin vaaliliittonsa ansiosta. He saivat eduskunnassa 2/3 enemmistön ja pystyivät sen turvin hyväksymään kommunistilait ja tekemään nopealla aikataululla muitakin rajoituksia olemassa oleviin lakeihin, muun muassa kunnallislakiin. Uusi eduskunta sai aikaan työväestön näkökulmasta monia lakien huononnuksia. Esimerkiksi lakkoilua estävää työmaaterrorilakia Paasivuori kutsui lakonrikkojen suojelulaiksi. Lisäksi porvarienemmistö päätti työttömyysapukassojen tuen ja työväen tapaturmavakuutuslain huononnuksista, teki esityksen painovapaus- ja yhdistyslain tiukentamisesta ja uhkaili äänioikeuden rajoittamisella. Kommunistien toiminnan kieltävät lait ja tasavallan suojelulait tulivat eduskunnassa hyväksytyiksi. Kun yleisiä kansalaisvapauksia ryhdyttiin lapualaisten vaatimuksesta rajoittamaan, ja samaan aikaan terroriteot ja muilutukset lisääntyivät, Paasivuori ei enää nähnyt lapuanliikettä väliaikaisena kommunismin vastavoimana vaan todellisena uhkana, jota oli vastustettava:

Mutta lapuanliike vaatii vielä paljon enemmän. Sen johtajat vaativat yleisen, yhtäläisen valtiollisen ja kunnallisen äänioikeuden hävittämistä. Se pyrkii harvainvaltaan taikka diktatuuriin...Se velvoittaa työläiset yhtenä miehenä ja naisena liittymään yhteen ja yksimielisesti puolustamaan näitä työväen ja vähävaraisten kansaluokkien saavutuksia.⁹⁸

---

98 Matti Paasivuori, Viipurin piirikok. huhtikuu 1931 MP ark. HD1, HB2 TA.

Eduskuntataloa rakennuttamassa

Eduskuntatalon rakentaminen oli esillä ensimmäisen kerran jo 1905, jolloin vaihtoehtoina olivat kokonaan uuden talon rakentaminen tai säätytalon laajentaminen. Paasivuoren aktiivinen toiminta Sirkuskadun komeiden talojen, Työmiehen talon ja Helsingin työväentalon rakennuttamisessa oli puoluetovereiden tiedossa. Eduskuntaryhmä ehdotti häntä eduskuntatalovaltuuskunnan jäseneksi vuosiksi 1909–1911 sekä rakennustoimikunnan jäseneksi 1912. Hanke ei tuolloin edennyt suunnitelmia pidemmälle.

Ulkomaanmatkoillaan Paasivuori piti eduskuntatalohankkeen mielessään ja tarkkaili muiden maiden parlamenttirakennuksia. Washingtonissa 1919 hän teki merkintöjä päiväkirjaansa Capitolin kongressitalosta. Häntä kiinnosti tilojen toimivuus. Paasivuorta viehättivät Capitolin puolipyöreä muoto ja kirjaston tilat. Hän havaitsi istuntosalissa, että edustajat puhuivat paikaltaan, ja istuntosali oli teatterin katsomon tapainen siten, että taaimaiset tuolirivit olivat muita korkeammalla. Talo teki häneen vaikutuksen. Tullessaan valituksi 1925 eduskunnan rakennustoimikuntaan hän ei lainkaan halunnut kitsastella talon suunnittelussa, materiaaleissa, ulkonäössä eikä taidehankinnoissa. Paasivuori äänesti useimmiten kotimaisen ja laadukkaan vaihtoehdon puolesta. Hänen mielestään eduskuntatalosta piti tulla demokratialle näyttävä ja edustava symboli.

Eduskunta teki maaliskuussa 1925 päätöksen uuden eduskuntatalon rakennuttamisesta sen nykyiselle paikalle Arkadianmäelle. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä valitsi Matti Paasivuoren ja Väinö Vuolijoen rakennustoimikuntaan. Eduskunnan puhemies Vuolijoki oli aluksi toimikunnan puheenjohtaja mutta siirtyi 1927 suurlähettilääksi Berliiniin. Hänen tilalleen tuli kokoomuslainen professori Kyösti Järvinen. Paasivuori kuului eduskuntatalon yhdeksänjäseniseen rakennustoimikuntaan talon valmistumiseen, vuoteen 1931 saakka. Toimikunnalla oli tuona aikana 79 kokousta, joista vain kahdeksasta Paasivuori oli poissa.⁹⁹

---

99 Selostus eduskuntatalon rakentamisesta, MP ark. HF1, SDP eduskuntaryhmä ptk. 26.3.1925 TA. Vuolijoen, Järvisen ja Paasivuoren ohella raken-

Kutsukortin kansikuva eduskuntatalon vihkiäisiin 7.3.1931. Paasivuori kuului 1925–1931 sen rakennustoimikuntaan.

Paasivuori kiirehti syksyllä 1926 eduskuntatalon rakennustöiden aloittamista, koska kaupungissa oli työttömyyttä. Hän puolusti mahdollisimman suuren tontin hankkimista, koska myöhemmin voisi tulla tarvetta lisärakentamiselle. Ensimmäisissä kokouksissa Paasivuori antoi tukensa talon komealle alkuperäiselle suunnitelmalle eikä halunnut, että kustannussyistä piirustuksia muutettaisiin. Kun taloa kalustettiin, hän esitti, että kalusteet tulisi tilata parhaalta kotimaiselta toimittajalta.¹⁰⁰

Peruskivi muurattiin huhtikuussa 1927 ja harjannostajaisia vietettiin syyskuussa 1928. Rakentamisessa oli ongelmia, ja aika-tilut pettivät, kun työntekijät lakkoilivat aliurakoitsijoiden työmailla. Erityisesti Oy Heinäsen kiviveistämöllä oli 1927–1928 ja

---

nustoitimikuntaan kuuluivat professorit Onni Tarjanne ja Lars Sonck, arkkitehti Väinö Vähäkallio, kirjailija Santeri Alkio sekä kansanedustajat, professori Rolf Witting ja kunnallisneuvos K. E. Linna.

100 Rakennustoimikunnan ptk. 7.9.1925, 8.5.1926, 1.2.1930, Eduskunnan arkisto.

vielä 1931 useita selkkauksia, jotka viivästyttivät graniitin toimitamista ja talon valmistumista. Paasivuori tiesi jo etukäteen kertoa rakennustoimikunnalle, että lakko olisi tulossa ja materiaalit myöhästyisivät. Ministerinä ollessaan 1927 Paasivuori selvitti pariin otteeseen kiviveistämön lakkoa.¹⁰¹ Valtion välitysmies ryhtyi lopulta sovittelemaan sitä. Lehdissä oli 1928 ikäviä uutisia eduskuntatalon työmaan työoloista, minkä johdosta Paasivuori vaati sinne useaan otteeseen työsääntöjen laatimista.¹⁰² Paasivuoren esityksestä yksinkertaisimpia puutöitä, kuten ikkunankarmeja, teetettiin kustannussyistä vankiloissa. Paasivuori kannatti taide-
teosten tilaamista taiteilijoilta kutsukilpailun kautta. Siten useat taitelijat saivat ansiotuloja, koska parhaat kilpailutyöt lunastettiin valtiolle.¹⁰³ Eduskuntatalon vihkiäisiä vietettiin 9. maaliskuuta 1931.

Matti Paasivuoresta on säilynyt hyvin vähän elävää kuvaa. Yksi harvoista on eduskuntatalon peruskiven muuraustilaisuudesta ja toinen talon vihkiäisistä. Kun eduskuntatalo valmistui, Paasivuori oli 65-vuotias. Eduskuntatalon portaiden nousu alkoi tuottaa hänelle jo hankaluuksia.

Paasivuoriko kommunisti?

Vuoden 1933 SDP:n puoluekokouksessa Kaarlo Harvala valittiin edelleen puolueen puheenjohtajaksi ja Paasivuori varapuheenjohtajaksi. Hän ei ollut sairauden takia kokouksessa paikalla. Paasivuoren käynnit harvenivat myös eduskuntaryhmän kokouksissa 1932 jälkeen eikä hän enää tehnyt eduskunta-aloitteita. Läheltä seuranneet havaitsivat hänen toimintakykynsä hiipumisen. Hän ei vuoden 1932 lopulla saanut eduskuntaryhmässä kannatusta muihin luottamustoimiin kuin työväenasiainvaliokuntaan. Sairaus heikensi häntä ja vaikutti hänen käyttökelpoisuuteensa luotta-

---

101 Rakennustoimikunnan ptk. 2.8.1927, 7.5.1928, Eduskunnan arkisto.

102 Rakennustoimikunnan ptk. 2.2. ja 17.3.1928, Eduskunnan arkisto.

103 Rakennustoimikunnan ptk. 7.5.1928, 14.1.1930, Eduskunnan arkisto.

Poliittisen taistelun

rihoittavin muoto on vastustajain ulkinen häpäisy. Sitä käyttävät vain sellaiset piirit, joiden poliittinen moraalinen on suuremmassa määrin turmeltunut. Meidän

vain sen vuoksi, että siten voitaisiin kiihottaa arvostelukyvottomia aineksia jatkuviin tihutöihin sosialidemokraattista työväenliikettä vastaan. Ajankohtaisena

Paasivuori joutui vuonna 1933 suureksi hämmästyksekseen kommunistilakien uhriksi, ja häneltä evättiin vaalikelpoisuus. Hänen piti osoittaa, ettei hän ollut kuulunut kommunistiseen ammattiosastoon. Paasivuori valittiin kansanedustajaksi ilman, että hän teki mitään vaalityötä. Pila-
piirros Savon Työmies -lehdessä 27.6.1933.

mustehtävissä, mutta vuoden 1933 eduskuntavaaleihin hän halusi osallistua.

Oskari Tokoi tiedusteli Paasivuoren mielipidettä lapualaisten omana miehenä pitämän presidentti Svinhufvudin suhtautumisesta työväenliikkeen toimintaan. Tokoi arveli, että ”se ajojahti, joka alkoi kommunistivainona, tulee jatkumaan ja suuntautumaan yhä enemmän sosialidemokratiaa vastaan.”¹⁰⁴ Tokoi enteili oikein: kommunistilait iskivät nyt kipeästi valtiopäivämies Paasivuoreen.

Kävi yllättäen niin, että Paasivuorta ei enää kelpuutettukaan Viipurin läänin läntisessä vaalipiirissä vuoden 1933 eduskuntavaalien ehdokkaaksi. Vaalipiirin vaalilautakunnan tietojen mukaan Paasivuori oli kuulunut ammattiosastoon, joka oli kommunistisena lakkautettu. Sen perusteella Paasivuorta pidettiin kommunistina. Lisäksi Paasivuorta syytettiin yhteistyöstä kommunistien kanssa SAJ:ssa ja tunnettujen kommunistien puolustamisesta oikeudessa. Syntyi poliittinen kohu, joka huomattiin ulkomaillakin: kommunistilakeja aiottiin Suomessa soveltaa maltilliseen sosialidemokraatti Matti Paasivuoreen. Miten ihmisessä Paasivuoresta voitiin tehdä kommunisti, lehdet kirjoittivat. Paasivuori valitti vaalikelpoisuutensa menettämisestä Johan Helon avustuksella korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Paasivuori todisti olleensa lakkautetun Helsingin kirvesmiesten ammattiosaston vapaajäsen vuodesta 1915 alkaen ja hakeneensa vapaajäsenen leiman jäsenkirjaansa viimeksi maaliskuussa 1929, mutta muuten hän ei ollut sen toiminnassa mukana. Hän todisti liittyneensä sosialidemokraattiseen Suomen Työläisliittoon Helsingin kirvesmiesten ammattiosaston kautta helmikuussa 1930, jolloin hänestä samalla tuli ammattiosaston kunniajäsen.¹⁰⁵ Paasivuori sai kohun saattelemana vaalikelpoisuutensa takaisin – ja meni kirkkaasti läpi eduskuntaan. Hän keräsi Viipurin läänin läntisen vaalipiirin ehdokasasettelussa eniten ja vaaleissakin toiseksi eniten ääniä. Tulos oli siihen nähden hyvä, että hän ei enää kiertänyt

---

104 Oskari Tokoi 18.2.1931 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

105 Selvitys ammattiliittojäsenyydestä 22.5.1933 MP ark. HC2, HA2 TA, Sivonen Lauri 1986 s. 23–24.

puhumassa eikä tehnyt vaalityötä. Vaaleissa häntä tukivat Johan Helo, Tuomas Bryggari ja K. A. Fagerholm. He kirjoittivat Paasivuoresta myönteisiä artikkeleita lehtiin alleviivaten, että Paasivuori puolusti työläisten oikeuksia rehdillä ja pettämättömällä tavalla.¹⁰⁶ Vaaleissa SDP kasvatti kannatustaan 12 kansanedustajalla ja sai 78 eduskuntapaikkaa. Tulokseen vaikutti myös se, että kommunistien toiminta oli kielletty.

Eduskunnan ikäpuhemies

Paasivuori sai kommunistisyytökset harteiltaan ja hänestä tuli eduskunnan pitkäaikaisin kansanedustaja. Hän toimi vuosina 1933–1935 eduskunnan ikäpuhemiehenä, joka avasi valtiopäivien ensimmäiset täysistunnot. Vuonna 1933 hän oli työväenasiainvaliokunnan varapuheenjohtaja mutta ei sairauden takia osallistunut sen toimintaan. Eduskuntaryhmä lähetti hänelle kukkia ja toivoi paranemista. Paasivuori jäi myös pois kaikista kunnallisista luottamustoimistaan. Vuoden 1934 valtiopäivillä Paasivuori puhui viimeisen kerran eduskunnassa. Hän kannatti K. A. Fagerholmia tämän puolustaessa kahdeksan tunnin työaikalakia. Kehä oli umpeutunut: Paasivuoren ensimmäinen ja viimeinen puheenvuoro eduskunnassa käsitelivät samaa aihetta, kahdeksan tunnin työajan voimaan saattamista. Fagerholm nousi vähitellen Paasivuoren tilalle SDP:n johtavaksi ammattiyhdistysmieheksi ja sosiaali- ja työväensuojeluasiain tuntijaksi. Paasivuori osallistui vielä 1934 seitsemään puoluetoimikunnan kokoukseen. Kunnianvanhuksena hän edusti puoluetta SAK:n vuoden 1934 edustajakokouksessa ja puhui siellä lyhyesti vahvoista järjestöistä työväenliikkeen voimana. Hän puhui vielä kerran julkisesti 1934 Helsingissä SDP:n 35-vuotisen historian saavutuksista.¹⁰⁷

---

106 Äänestys sos. dem. kansanedustajaehdokkaista, *Eteenpäin* 10.4.1933, Sivo-
nen Lauri 1986 s. 25.

107 MP ark. HB1 TA.

Paasivuori hoiti 1935 eduskunnan ikäpuhemiehen tehtävän ja oli sen jälkeen koko vuoden sairaalomalla. Hän oli sopinut puhemiehen kanssa, että hän voisi olla poissa ilman erillistä ilmoitusta. Myös Tokoi oli kuullut Suomessa käyneiltä tovereilta, että Paasivuori oli ”heikossa terveydessä”.¹⁰⁸ KK:n ja Elannon kokouksissa Paasivuori kävi vuoden 1935 loppuun asti, kunnes hänen oli vuoden 1936 alussa jätettävä kaikki luottamustoimensa. Se oli hänelle raskas ratkaisu, sillä siihen loppuivat myös hänen tulonsa. Elämä oli nyt säästöjen varassa.

Työnantajan roolissa Kustannusosakeyhtiö Kansanvallassa 1926–1935

Tultuaan valituksi SDP:n puheenjohtajaksi Paasivuori sai myös Kustannusosakeyhtiö Kansanvallan yhtiökokouksessa vuonna 1926 Väinö Tannerin paikan puheenjohtajana.¹⁰⁹ Tästä alkoi Paasivuoren pitkä kausi yhtiön johtokunnan puheenjohtajana ja luottamustoimisena ”yritysjohtajana”. Kansanvallan johtokunnalla oli vuosittain parikymmentä kokousta. Paasivuori oli viimeistä vuotta lukuun ottamatta lähes aina kokouksissa läsnä. Hän oli myös Suomen Sosialidemokraatin toimitusneuvoston puheenjohtaja. Tanner palasi Kansanvallan johtokuntaan ja toimitusneuvostoon 1932, ja miesten yhteistyö jatkui näissä elimissä vuoteen 1935.

Puoluelehdistä, kirjapainoista ja ennen kaikkea osuustointitaliikkeestä kehittyi 1920-luvulle tultaessa varteenotettavia työnantajia. Työväen yritysten oli toimittava markkinavoimien ehdoilla, mikä aiheutti välillä ristiriitoja henkilöstö- ja palkkapoliitiikassa. Työväenliike työnantajana ei aina korottanut palkkoja ammattiliiton suositusten mukaisesti. Ammattiliitot ja työväen osuuskauppojen henkilökunta saattoivat näissä ongelmissa kään-

---

108 Oskari Tokoi 5.6.1935 Toini Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

109 Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk. 29.4.1926 TA. Sitä ennen Paasivuori oli johtokunnan varajäsen 29.4.1925–29.4.1926.

Paasivuori oli Kustannusosakeyhtiö Kansanvallan johtokunnan pitkäaikaisin puheenjohtaja 1926-1935. Kuvassa hän johtaa kokousta 1920-luvun lopulla. Istumassa vasemmalta: Otto Oksanen, Emil Sallila, Anton Huotari, Lauri af Heurlin, Väinö Hupli, Matti Paasivuori, toimitusjohtaja Kaarlo Heinonen, K. H. Wiik, Aatu Halme, Hannes Ryömä, Tapani Uski ja seisomassa sihteeri Väinö Aronen.

tyä Paasivuoren puoleen. Kansanvallan johtokunnassa Paasivuori kiinnitti huomiota yhtiön työntekijöiden asemaan ja puolusti aika ajoin heidän etujaan. Kyse saattoi olla palkoista tai työajasta. *Suomen Sosialidemokraatin* muuttaminen 7-päiväiseksi vuoden 1928 alussa aiheutti Paasivuoren mukaan selvän ristiriidan työaikalain kanssa. Ongelmaan tuli ratkaisu, kun latojat saivat lisäpalkkaa sunnuntailehden yötyöstä.¹¹⁰

¹¹⁰ Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk. 6.7.1925, 8.10.1927, 12.1.1928, 15.5.1929, 21.4.1932 TA.

Yhtiön johtokunnan puheenjohtajana Paasivuori merkittiin muiden Kansanvallan johtokunnan jäsenten tavoin useana vuonna *Kauppalehden* protestilistalle, koska laskujen maksaminen oli lähes säännöllisesti myöhässä. Paasivuori tunsu yhtiön kireän talouden hyvin. Vuosikokouspuheessaan hän totesi:

Me työväenliikkeen entiset ja nykyiset agitaattorit, jotka työskentelemme valtiollisen, ammatillisen, osuustoiminnallisen ja kunnallisella alalla, olemme joutuneet näyttämään tässä luokkataisteluliikkeessä myöskin työnantajia. Me harjoitamme kuka laajempaa, kuka suppeampaa kirjapaino-, kirjansitomo-, sanomalehti- ja kirjakauppaliikettä...Olla sosialisti ja olla samalla työnantaja ei ole helppoa tässä kapitalistisessa yhteiskunnassa. Me emme voi aina täyttää niitä vaatimuksia ja toivomuksia, joita palveluksessamme olevan työväestön taholta meille esitetään.¹¹¹

Paasivuoren mukaan konkurssi ei ollut työläistenkään etu, ja heidän vaatimuksiinsa ei aina voitu yhtyä. Työväenliikkeen tuli kuitenkin olla humaani ja mallikelpoinen työnantaja. Paasivuori korosti työväenliikkeen yritys vastuuta:

Sosialistina oleminen velvoitti meitä olemaan hyviä ihmisiä ja muistamaan sitä, että johdossamme olevissa työpaikoissa raatavat työläiset usein ovat puoluetovereitamme.¹¹²

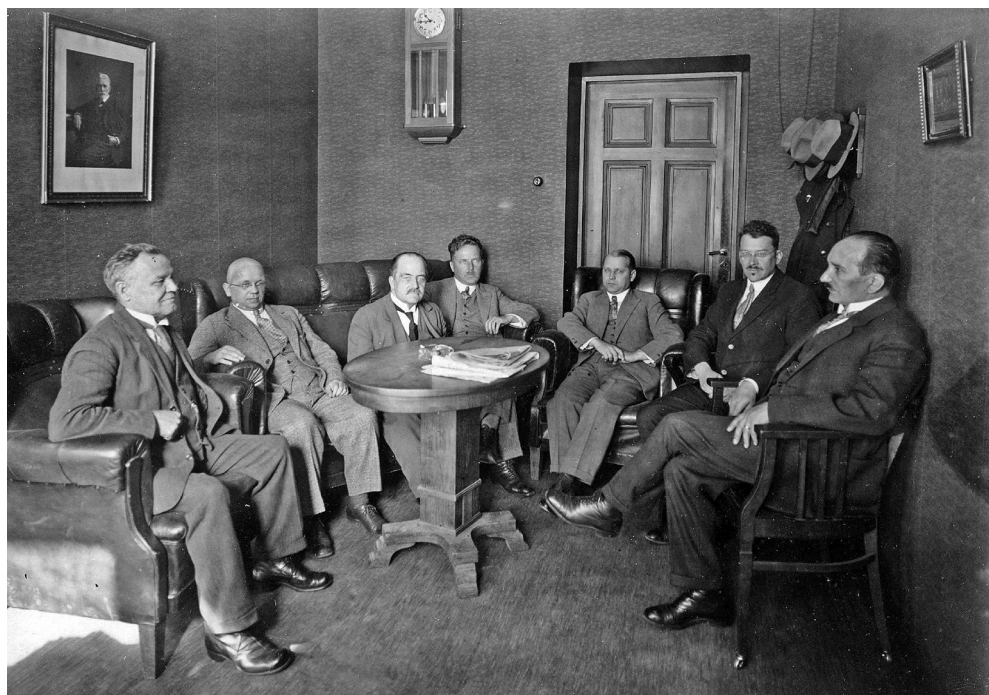
Paasivuoren puheenjohtajakaudella Kansanvalta toimi kustannus-, kirjapaino-, kirjansitomo- ja kirjakauppa-alalla. *Suomen Sosialidemokraatin* lisäksi yhtiö julkaisi muitakin lehtiä ja kausijulkaisuja. Kirjankustannustoimi oli hyvin laajaa, ja omia julkaisuja myytiin kolmessa kirjakaupassa. Lehden menekki ja sen myötä talous kohenivat vuoteen 1928 saakka, kunnes lama iski tilaajamääriin. Vuoden 1929 myrskyisät tapahtumat ja useat lakot

---

111 Puhe Kustannusosakeyhtiö Kansanvallassa, päiväämätön, MP ark. HG 1 TA.

112 Puhe Kustannusosakeyhtiö Kansanvallassa, päiväämätön, MP ark. HG 1 TA.

Paasivuori ystäviensä ympäröimänä Suomen Sosialidemokraatin toimitusneuvostossa ilmeisesti vuonna 1930. Vasemmalta Matti Turkia, Rieti Itkonen, Matti Paasivuori, Väinö Hupli, Johan Helo, K. H. Wiik ja päätoimittaja Anton Huotari.

johtivat siihen, että lehden työntekijöitä kiellettiin osallistumasta kommunistien johtamiin lakkoihin. Pari naista uhmasi kieltoa, ja heidät irtisanottiin. Johtokunta päätti, että yhtiöön tuli palkata vain sosialidemokraattismielistä työväkeä ja suositteli työntekijöille liittymistä SDP:n puolueosastoihin.¹¹³

113 Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk 16.11.1929 TA. Muita julkaisuja: *Uusmaan Työmies* (lakkautettiin 1929), *Työläisnuoriso*, *Arbetarbladet* ja *Kurikka*. 1927 frakturakirjasimista luovuttiin, toimittajia lisättiin ja lehteen tuli päivittäinen pakina ja kaunokirjallinen osasto. Henkilökunnan määrä oli 1927 jo 325. Vaikka pulakausi alkoi jo seuraavana vuonna tuntua, lehti muuttui 7-päiväiseksi. Yritykselle ostettiin oma autokin vuonna 1928.

Kansanvalta käytti Paasivuoren asiantuntemusta työryhmissä 1929–1931, kun henkilökunnan palkkarakennetta, toimituksen uudelleenjärjestelyä ja kustannustoiminnan supistamista valmistehtiin. Hän teki kustannusosakeyhtiölle myös palkkioperusteista inventaarivalvontaa. Lama-ajasta huolimatta Paasivuori yritti puolustaa Kansanvallan työntekijöiden etua ja vastusti vuonna 1931 toimittajien palkkojen alentamista kuin myös 1934 kirjapainon kesälomien lyhentämistä. Laaja työttömyys ja yleinen palkkatason aleneminen vähensivät lehden levikkiä siinä määrin, että toimintaa oli supistettava. Kansanvallan työntekijöiden palkkoja oli alennettava 5–8 prosenttia, ja *Arbetarbladet* päätettiin 1931 lakkauttaa. Sitä Paasivuori vastusti päättäväisesti. Puolue-toimikunta yhtyi Paasivuoren kantaan ja määräsi Kansanvallan jatkamaan lehden julkaisemista. Vuoden 1931 lopulla *Suomen Sosialidemokraatista* irtisanottiin neljä vanhaa toimittajaa *Arbetarbladetista* yhtiö luopui vuonna 1932, mutta sen julkaiseminen jatkui toisella kustantajalla.¹¹⁴

Oskari Tokoi oli harmistunut uutisesta, jonka mukaan Kansanvalta oli irtisanonut toimituksesta kaksi vanhaa veteraania, Matti Turkian ja Artturi Aallon: ”Sellaistahan se on vanhan konkarin kohtalo, että joutuu potkittavaksi. Onnittelen sinua, että et ole sellaisessa asemassa, mistä voitaisiin potkia pois.”¹¹⁵ Tokoi sanoi oikein: Paasivuorella ei ollut sellaista työtä, mistä hänet olisi voinut potkia pois. Paasivuori oli yhtiössä vain luottamustoiminen ja muodollinen johtaja. Taloudellinen vastuu oli toimitusjohtaja Kaarlo Heinosella ja osake-enemmistön omistajalla, puoluetoimikunnalla. Yrityksen toiminnan supistaminen jatkui vuoteen 1934, jolloin äänestettiin jälleen erottamisista ja palkkojen alentamisesta. Kun kieltolaki oli kumottu 1931, Paasivuori hyväksyi

114 Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk 21.1.1931, 23.2.1931, 5.11.1931, 21.12.1931, 5.12.1932, 10.12.1934 TA. Paasivuori hoiti yhtiön edustustehtäviä, kuten tervehdyskäyntejä toimittajien, työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden vuosi- ja syntymäpäivillä.

115 Oskari Tokoi 13.2.1932 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

oitis alkoholimainosten ottamisen työväenlehtiin. Lehdet eivät voineet laman keskellä kieltäytyä näin varmasta tulonlähteestä.¹¹⁶

Sairaudestaan huolimatta Paasivuori kävi viimeiseen asti Kansanvallan kokouksissa. Hän jäi pois johtokunnasta huhtikuussa 1936 pidetyssä yhtiökokouksessa omalla erovuorollaan. Vuoden 1936 alussa hän kävi enää vain yhdessä kokouksessa. Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta päätti keväällä 1936 yhdessä SDP:n ja SAK:n kanssa rahoittaa Paasivuoren eläkettä toukokuusta 1936 lähtien hänen loppuelämänsä ajaksi.¹¹⁷

---

116 Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk. 3.12.1931, 22.2.1932, toim. kertomukset 1926–1935 TA.

117 Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk 21.4.1936 TA.

O. N:o 953.

VALTIONRAUTATIET.
EDUSKUNTA.

Pikajuna 1934

Aikalippu 2 lk. N:o 120.

Kelpaa: Kaikilla radoilla.

Haltija: Edustaja

Matti Paasivuori.

Helsinki,

30.12.33

T. G. Roschler

Lippu ei oikeuta maksuttomaan matkatavaran kuljetukseen.

Paasivuori käytti henkilökorteissaan 1910-luvulla otettua studiopotrettia. Tällä vuoden 1934 VR:n vapaalipulla hän ei enää matkustellut.

VIII Sosiaalipoliitikko

Suomen sosiaalilainsäädäntöä ryhdyttiin toden teolla rakentamaan vasta itsenäistymisen jälkeen. Vuonna 1918 vain kaksi työväensuojelulakia oli kansainvälisellä tasolla, tapaturmavakuutuslaki ja kahdeksan tunnin työaikalaki, mutta niissäkin oli suuria puutteita. Sosiaaliturva oli auttamattomasti jäljessä kansainvälisestä kehityksestä. Yksin Paasivuoren 1907–1917 tekemät eduskunta-aloitteet sosiaaliturvan parantamiseksi ja hänen useat komiteajäsenyytensä osoittivat, että yritystä uudistustyöhön oli paljon, mutta poliittisen tilanteen takia asiat eivät edenneet. Poliittinen tilanne ei sisällissodan jälkeenkään ollut paras mahdollinen, eivätkä työläisedustajat voineet haluumallaan tavalla vaikuttaa työläinsäädännön ja sosiaalisten lakien sisältöön. Eduskunta, sen valiokunnat, myös työväenasiainvaliokunta, olivat eduskunnan voimasuhteiden mukaisesti porvarillisenemmistöisiä. Työtömyysturvan, sairaus- ja vanhuuseläkkeen tai palkallisen äitiysloman osalta lainsäädäntötyötä ei ollut vielä edes aloitettu, puhumattakaan henkisen työn tekijöiden työsuojelusta.

Paasivuori luetteli eduskuntaryhmässä vuoden 1919 alussa ne lait, joita sosialidemokraattien tulisi kiireimmin pyrkiä uudistamaan: 1) laki työajasta 2) kunnallislait 3) vuokrasäännöstelylaki 4) työsopimuslaki 5) konkurssisääntö 6) työsääntölaki 7) kauppa-, konttori- ja varastoliikkeiden työoloja koskeva laki 8) työväen tapaturmavakuutuslaki 9) tapaturmalaki 10) työttömyyskassa-asetus 11) vangittujen tapaturmakorvauslaki 12) työriitojen sovittelulaki 13) laki työstä maa- ja kotitaloudessa 14) työttömien avustamista koskeva laki 15) laki metsä- ja uittotyöläisten työ-

ja asuinoloista 16) tehdastyöväen asunto-olojen parantaminen 17) häätöjen estäminen 18) palkkalautakuntien perustaminen 19) yötyön poistaminen ja 20) kansainvälisten sopimusten ratifioiminen. Tästä listasta Paasivuori puhui ja teki aloitteita koko 1920-luvun ajan. Lisäksi hän otti esille kaikkein heikommassa asemassa olevien oikeudet, kuten vankien perheiden aseman.

Paasivuori sai tehtäväkseen SDP:n työväensuojeluohjelman laatimisen 1922. Ohjelmassa vaadittiin työläisten järjestäytymis- ja lakko-oikeuden turvaamista, työntekijöiden vaikutuksen kasvattamista työsääntöjen laatimisessa, työehtosopimusten lakisääteistä vahvistamista sekä lainsäädännön aikaansaamista työriitojen varalle.¹ Työsuojeluun ja työelämän kehittämistä koskevia eduskunta-aloitetta Paasivuori teki vuonna 1922 peräti 12 kappaletta. Ne käsittelivät muun muassa työttömyyden torjumista, työnvälityksen kehittämistä ja ammattientarkastajien lisäämistä. Eduskunnan puhujakorokkeelta hän vetosi oppisopimuslain uudistamisen ja edullisten vuokra-asuntojen rakentamisen puolesta. Muista kuin työväensuojeluun liittyvistä aiheista hän puhui eduskunnassa harvoin.²

Paasivuoren mukaan työnantajan ja työntekijän välinen suhde oli aina riistosuhde, jota tuli säädellä laeilla. Jos sopimuksia ei ollut, työvoima oli työnantajille vapaata riistaa. Suomen myöhäisen teollistumisen lisäksi myös sisällissota vaikutti siihen, että työnantajien ja työntekijöiden välinen sopimustoiminta kehittyi kansainvälisesti verraten hitaasti. Työpaikkojen työsäännöt toimivat Suomessa pitkään työehtosopimusten korvikkeina. Paasivuori oli laatimassa työväenasianvaliokunnan mietintöä ja ehdotusta laiksi työ- ja oppisopimuksesta sekä työsäännöistä ja työehtosopimuksesta. Poliittisen tilanteen ja työnantajien vastustuksen vuoksi eduskunnan suuri valiokunta ei ottanut asiaa käsittelyyn kolmeen vuoteen. Tärkeä työsopimuslaki saatiin säädetyksi vuonna 1922. Paasivuori esitteli sen *Suomen Sosialidemokratissa* ja oli siihen tyytyväinen. Tärkeää oli, että työsopimuslaki korvasi

---

1 SDP puoluekok. 1922, alustukset s. 148–149, ptk. s. 147–149.

2 Aloite määrärahasta esperanton opetuksen edistämiseen oli poikkeus, SDP eduskuntaryhmä 11.2.1926 TA.

vanhan palkollissäännön, määräsi palkan maksettavaksi aina rahassa ja määritteli työsopimuksen pisimmän määräajan ja irtisanomisajan.³ Paasivuori sai monen alan, erityisesti rakennusalan, työsäännöt kommentoitavakseen. Niissä määriteltiin, miten työ tuli tehdä hyvin ja turvallisesti. Työsäännöt olivat jonkinasteinen työpaikkademokratian alku, sillä työntekijöillä ja ammattientarastajilla oli mahdollisuus vaikuttaa työsääntöihin ennen kuin sosiaalhallitus hyväksyi ne.⁴

Paasivuori arvosteli ankarasti hallituksen esitystä työehtosopimuslaiksi. Lakialoite sisälsi kolmen kuukauden irtisanomisajan, joka oli Paasivuoren mukaan aivan liian pitkä. Laki ei myöskään velvoittanut työnantajia työehtosopimusneuvotteluihin, vaan toiminta perustui vapaaehtoisuuteen. Lisäksi Paasivuori ei hyväksynyt kohtaa, jonka mukaan työntekijäin järjestöt olisivat vastuussa yksittäisten jäsenten tekemistä rikkomuksista. Paasivuori laati neliosaisen artikkelisarjan työehtosopimuksen merkityksestä ja sen puutteista *Suomen Sosialidemokraattiin*. Hänen mielestään

hallituksen laatima lakiehdotus on sitä laatua ettei sillä ketään ihastuteteta eikä myöskään ketään pelätetäkään. Se siis on jotenkin samantekevää onko sellainen laki olemassa vai eikö. Ja tältä kannalta sen ottavat myöskin työnantajat.⁵

---

3 Matti Paasivuori, Työväenasiat eduskunnassa, Työsopimuslaki 1922, MP ark. HB1 TA. SDP ja SAJ yhteinen komitea 1915 jatkoi vuoden 1908 työsopimusehdotuksen kehittelyä ja laati oman ehdotuksensa työsopimuslaista, säädöksistä työ-, oppi- ja palkollisten sopimuksesta, työsäännöistä ja työehtosopimuksesta. Sen perusteella sosialidemokraatit tekivät 1917 kaksilla valtiopäivillä eduskunnalle esityksen laista työsopimukseksi. Sitä ei ehditty käsitellä. Paasivuori uusi ehdotuksen 1919 eduskunnalle.

4 Työväenasiain valiokunnan mietintö no 3 elinkeinoliikkeiden työsäännöistä 1913, Eduskuntaesitysmietintö no 9, MP ark. HF 2 TA. Työsääntölaki 1921 VP Edusk.vast. Esitys no 34. Myös Työväen Sanomalehti Oy:n kirjapainon ja kirjansitomon työsäännöt tulivat hänen hyväksyttäväkseen.

5 Matti Paasivuori, Työehtosopimuskysymys, artikkeleita 1923–1924 MP ark. HB1 TA.

Lakia kutsuttiin myös kollektiiviseksi sopimusjärjestelmäksi tai joukkotyösopimukseksi, jossa määriteltiin yksittäisen työpäivän tai kokonaisen toimialan työntekijöiden ja työnantajien kirjallisesti sopimat työ- ja palkkaehdot.

Uusi työehtosopimuslaki 1924 ei innostanut kumpaakaan osapuolta sopimukseen, eikä Paasivuori ollut lainkaan tyytyväinen lopputulokseen. Hän oli sitä mieltä, että olisi parempi jatkaa ilman lakia kuin hyväksyä huono laki. Kun se astui voimaan, sitä ei toteutettu eikä sovellettu kuin harvoilla aloilla, muun muassa käsityö-, rakennus- ja kirjapainoaloilla. Työnantajat vastustivat sitä edelleen periaatteellisista syistä. Sosialidemokraatit lähtivät tekemään lakiin muutosehdotuksia. Paasivuori kuvasi 1920-luvun alun huonoa tilannetta:

Nykyinen ammattiyhdistysliikkeen johto ja suunta työehtosopimuksiin nähden on samalla kannalla kuin työnantajatkin. Täytyy säilyttää vapaat kädet, käyttää jokaista laajentuvaa edullista tilannetta hyökkäysten tekoon. Kun siis kummallakaan puolella ei haluta sitoa työehtosopimuksilla käsiä niin uusia työehtosopimuksia ei lähiaikoina paljonkaan tultane solmimaan.⁶

Työehtosopimusten solmimisessa tapahtui pientä edistystä 1920-luvun puolen välin jälkeen, kun kommunistit aloittivat yhteistoimintataktiikkansa, Paasivuori oli jälleen SAJ:n puheenjohtaja ja ennen kaikkea siksi, että taloudessa vallitsi nousukausi.⁷

---

6 Matti Paasivuori, Työehtosopimuslainsäädäntö 1923, artikkeleita 1923–1924 MP ark. HB1 TA.

7 Suomen Työnantajain Keskusliiton STK:n toimitusjohtaja Axel Palmgrenillä ja Paasivuorella oli asialliset välit. Palmgren oli Paasivuoren ikätoveri ja RKP:n kansanedustaja. Paasivuorella oli maltillisen ja luotettavan ammattiyhdistysjohtajan maine, Mansner Markku 1981 s. 247, SAJ ptk. 3.5.1920 TA. Paasivuori hoiti asioita suoraan Palmgrenin kautta. Keväällä 1920 hän kysyi Palmgrenilta, miksi Kymiyhtiön tehtaille ei otettu vankilasta vapautettuja miehiä töihin. Palmgren selvitti asiaa ja vastasi, ettei entisiä vankeja boikotoitu, vaan yhtiöllä oli erillinen työtoimisto, joka palkkasi työntekijät. Palmgren lupasi lähettää kirjeen, että entisiä punavankeja ei syrjittäisi.

Sosiaalivaltuutettu 1918–1920

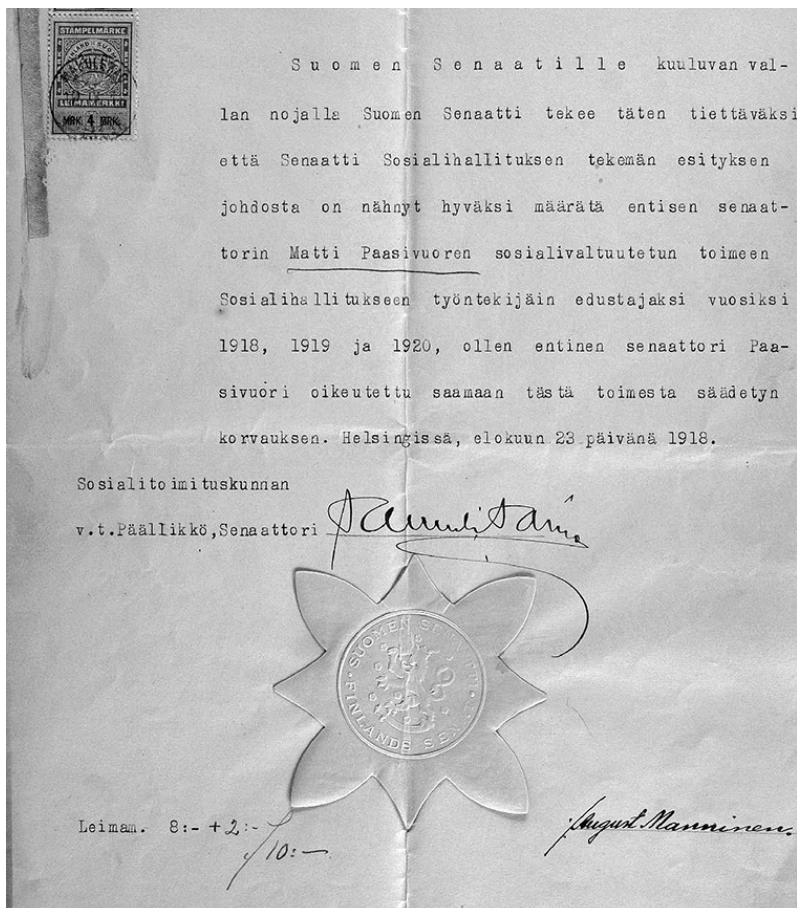
Senaatin päätöksellä elokuussa 1918 sosiaalihallitukseen perustettiin kaksi sosiaalivaltuutetun luottamustointia; toisen tuli olla työoloihin hyvin perehtynyt työntekijäin ja toisen työnantajien edustaja. Sosiaalivaltuutetun kausi oli kolme vuotta ja siitä sai saman palkkion kuin komiteoiden jäsenyydestä. Sosiaalivaltuutetun tehtävänä oli antaa tietoja, neuvoja ja lausuntoja työväensuojelusta, sosiaalivakuutuksesta, työnvälityksestä, työttömyydestä, työriitojen sovittelusta sekä työntekijäin ja työnantajain välisistä suhteista. SAJ:n puheenjohtajasta Matti Paasivuoresta tuli toinen ja työnantajien edustajasta, STK:n toimitusjohtaja Axel Palmgrenistä toinen sosiaalivaltuutettu. SDP:n taloudenhoitaja Kaarlo Heinonen oli Paasivuoren varamies. Paasivuoren puheenjohtajakaudella SAJ pyrki tukemaan sosiaalihallituksen käynnistämiä työelämän uudistushankkeita.⁸

Sosiaalihallitus pyysi SAJ:lta lausuntoja kaikista tekeillä olevista työläinsäädäntöä koskevista lakialoitteista, komiteanmietinnöistä sekä eri alojen järjestysohjeista. Paasivuori puolusti kokouksissa SAJ:n kannanottoja. SAJ antoi lausuntoja myös ammattientarkastajien avustajista, ns. työläisapulaisista. Heistä SAJ:n toimikunta pyysi esityksiä ammattiliitoilta. Tämä rekrytointi tuli mahdolliseksi Tokoin senaatin vuonna 1917 antamalla asetuksella. Työläisapulaiset vahvistivat ammattientarkastuksen paikallista asiantuntemusta, jossa Paasivuoren mukaan oli suuria puutteita. Paasivuori oli ollut eduskunnassa ja senaatissa ajamassa ammattientarkastuksen tehostamista ja pääsi nyt näkemään miten se käytännössä toimi.

Paasivuori kokosi itselleen 1910-luvulla tilastoja onnettomuuksista ammattientarkastajain kertomusten perusteella ja käytti niitä argumentoidessaan työsuojelun puolesta. Toisaalta hän kiinnitti huomiota myös ammattientarkastajien pätevyyyteen ja heidän toiminnassaan tapahtuneisiin laiminlyönteihin. Hän

---

8 SAJ ptk. 10.4.1919, 5.5.1919 TA. Esimerkiksi työehtosopimuslakia valmisteltaessa ammattiliitoissa käytössä olleet työehtosopimukset lähetettiin malliksi komitean sihteerille Niilo A. Manniolle.

Dokumentti sosiaalivaltuutetuksi nimittämisestä.

seurasi sitä, johtivatko työläisten valitukset ammattientarkastajien toimenpiteisiin. Kunnallisia ammattientarkastajien virkoja perustettiin vuodesta 1919 alkaen. Paasivuoren aloitteesta SDP lähetti vuonna 1919 vetoomuksen ammatti- ja puolueosastojen välityksellä kunnanvaltuustoille, jotta kunnat perustaisivat ammattientarkastajien virkoja.⁹

9 SDP ptk. 11.8.1919, SAJ ptk. 10.9.1919 TA. Paasivuori ja Rieti Itkonen laativat kunnanvaltuustoille ja SDP:n piiritoimikunnille kirjeen, jotta ne pitäisivät huolta siitä, että jokaiseen kuntaan palkattaisiin ammattientarkastaja.

Kunnalliset ammattientarkastajat tarkastivat pääasiassa pienliikkeitä. Vuonna 1919 astui voimaan laki kauppa-, konttori- ja varastoliikkeiden työoloista. Helsingissä lain alaisia liikkeitä oli ainakin 10 000, eikä ammattientarkastaja tietenkään ehtinyt tarkastaa niitä kaikkia. Hän katsasti vain ne liikkeet, joista tuli työntekijöiden valituksia, eli vain noin pari prosenttia liikkeistä. Paasivuoren aloitteesta Helsingin sosiaalilautakunta keskusteli pienliikkeiden ja kioskien aukioloaikojen säättämisestä siten, että lakia kahdeksan tunnin työpäivästä ei rikottaisi, mutta yritysten kannattavuus kuitenkin säilyisi.¹⁰ Paasivuori kantoi huolta lakien soveltamisesta käytäntöön ja esitti, että myös ammattiosastot tarkkailisivat työväen suojelulakien noudattamista. Hän suosittelee, että valittaisiin luottamusmiehiä, jotka perehtyisivät lakeihin ja tekisivät niiden rikkomisesta tarvittaessa kanteluja ammattientarkastajille tai heidän työläisapulaisilleen.¹¹

Sosiaalivaltuutettuna Paasivuorella oli erinomainen näköalapaikka. Hän pystyi kertomaan SAJ:n toimikunnalle lakialoitteiden etenemisestä ministeriössä ja eduskunnassa. Hän totesi, että poikkeuksia kahdeksan tunnin työaikalakiin haettiin paljon. Uutta lakia ei noudatettu, ja laiminlyönneistä tuli tietoa Paasivuorelle myös ammattiliitoilta.¹² Paasivuoren mielestä ilman tehokasta ja riittävää ammattientarkastusta työsuojelulait olisivat tehottomia. Sosiaalihallituksen kokouksissa hän vaati tapaturmavakuutuseläkkeen maksamista myös leskelle ja lapsille ja korvausten tason nostamista työkyvyttömille. Jos Paasivuori oli pois sosiaalihallituksen istunnosta, hänen alansa asioiden käsittelyä siirrettiin, kunnes hän oli paikalla. Hänen asiantuntemuksensa varaan laskettiin, kun esimerkiksi määriteltiin alat, jotka olivat vaarallisia lapsityöntekijöille.¹³

Vuoden 1919 liikeapulaislaissa lapsityövoiman alaikärajaksi oli säädetty 14 vuotta niin kuin muillakin aloilla. Pienliikkeissä

---

10 Helsingin kaupungin sosiaaliltk. ptk 27.1, 7.2.1920 HKA, Hentilä Marjaliisa 1999 s. 153.

11 SAJ ptk. 10.9.1919, 16.9.1919 TA.

12 SAJ ptk. 10.4.1919, 5.5.1919 TA.

13 Sosiaalihallituksen ptk. 21.12.1918, 10.1.1919, 14.4.1919 KA.

lakia ei noudatettu, vaan alle 14 vuotiaita asiapoikia ja -tyttöjä käytettiin edelleen. Yleiseen mielipiteeseen ja työläisperheidenkin toivomuksiin vedoten sosiaalihallitus pani 1920 lapsityövoiman ikärajan alentamisen vireille, ja hallitus teki siitä huhtikuussa 1920 esityksen eduskunnalle. Paasivuori vastusti lakialoitetta sekä sosiaalihallituksessa että eduskunnassa. Hän yritti ehkä jopa pelotella edustajatovereitaan sanomalla, että Suomen pääsy Kansainliiton jäseneksi saattaisi vaarantua, jos eduskunta alentaisi lapsityövoiman alaikäraja alle ILO:n sopimuspykälien. Esitys lapsityövoiman ikärajan alentamisesta 13:een ja jopa 12:een ikävuoteen oli vielä 1920-luvun lopulla esillä eduskunnassa, mutta se torjuttiin.¹⁴

Ammattiliittojen työttömyyskassat saivat 1920-luvun alussa oikeuden hakea avustustoimintaansa valtionapua. Ongelmana oli, että vain harvoilla ammattiliitoilla oli sääntöjen mukaisia ja ammattimaisesti hoidettuja työttömyyskassoja. Niiden kehittämiseksi sosiaalihallituksen johtaja Einar Bөөk ja Paasivuori tekivät hyvää yhteistyötä. Bөөk pyysi jo alkuvuodesta 1919 SAJ:ta laatimaan mallisäännöt ammattiliittojen työttömyyskassoille, jotta ne täyttäisivät lain kirjaimen ja valtion vakuutustarkastaja voisi ne hyväksyä. SAJ antoi tehtävän Matti Paasivuorelle.¹⁵

Bөөk kehotti rakennusalan ammatillisia järjestöjä lakkojen sovitteluun ja työehtosopimusten laatimiseen. Hän lupasi asettaa käytettäväksi valtion varoilla palkattavan sovittelijan tai sovittelulautakunnan puheenjohtajan. Paasivuori puolsi SAJ:n toimikunnalle tätä menettelyä, sillä liitoilta oli jo asiaa kysytty, ja ne olivat puoltaneet välitysmiehen palkkaamista. Sosiaalihallitus määräsi välitysmieheksi I. G. Ingmanin, ja neuvottelut erimielisyyksien selvittämiseksi aloitettiin välittömästi. Paasivuori oli mukana muutamissa sovitteluneuvotteluissa. Ingman välitti sovun toukuussa 1920 muun muassa Elannon ajomiesten lakossa.¹⁶

---

14 Lakia rikottiin liikealalla yleisesti vielä 1930-luvullakin, Hentilä Marjaliisa 1999 s. 162–164.

15 SAJ ptk. 5.2.1919 TA.

16 SAJ ptk. 17.5.1920 TA.

Paasivuoren oli toukokuussa 1920 väistyttävä sosiaalivaltuutetun tehtävästä ja annettava paikka SAJ:n uudelle puheenjohtajalle Matti Väisäselle. Paasivuorelle jäi myönteinen kuva sosiaalihalituksen toiminnasta. Kun hallituksen esityksestä sosiaalihallitus haluttiin syyskuussa 1922 lakkauttaa ja sulauttaa sosiaaliministeriöön, Paasivuori vastusti esitystä. Hän sanoi, että sosiaalihalitus oli ”edes jonkin verran ajanut työväen asiaa ja tehnyt aloitteita tältä alalta, kun sen sijaan sosiaaliministeriö oli näitä koskevia ehdotuksia kumonnut, jarruttanut ja melkoisessa määrin huonontanut.”¹⁷ Myös eduskunnan toisessa ja kolmannessa käsittelyssä Paasivuori lähes ainoana vastusti tiukasti sosiaalihallituksen lakkauttamista. Se kuitenkin toteutettiin vuoden 1923 alussa. Sosiaalivaltuutetut siirtyivät sosiaaliministeriön alaisuuteen.

Paasivuori toimi toisen kauden sosiaalivaltuutettuna tultuaan valituksi SAJ:n puheenjohtajaksi 1926. Työnantajia edusti edelleen Axel Palmgren. Tannerin hallitus nimitti heidät sosiaalivaltuutetuiksi vuosiksi 1927–1929. Paasivuori pystyi kuitenkin vain lyhyen ajan hoitamaan tehtävänsä, sillä hän oli 1927 ministeri ja 1928 hänen oli jätettävä tehtävänsä SAJ:ssa. Paasivuoren sijainen sosiaalivaltuutettuna oli SAJ:n varapuheenjohtaja Edvard Jokela.

Laki kahdeksan tunnin työpäivästä ei toteudu

Laki kahdeksan tunnin työpäivästä hyväksyttiin Tokoin senaatin esityksestä eduskunnassa kesällä 1917. Se julkaistiin loppuvuodesta asetuskokoelmassa, ja sen oli määrä tulla voimaan 27.2.1918. Mutta tuolloin oltiin keskellä sisällissotaa, minkä vuoksi lakien toimeenpano lykkääntyi hamaan tulevaisuuteen. Sisällissota käytännössä mitätöi lain, ja voittajat muutenkin kyseenalaistivat Tokoin senaatin päätökset. Työnantajat esittivät jopa työaikalain kumoamista. Niin pitkälle ei menty, mutta poikkeuslain ja -lupien takia lakia ei vielä 1920-luvulla juurikaan sovellettu.

---

17 Tuominen Uno 1967 s. 22.

Tynkäeduskunta sääti elokuussa 1918 työnantajien ehdottaman poikkeuslain, jonka mukaan valtioneuvostolla oli oikeus sosiaalihallituksen lausuntojen perusteella myöntää yrityksille poikkeuksia työaikalakiin vuodeksi kerrallaan. Paasivuori vastusti tätä jyrkästi:

Eikö olisi ollut rehellisempää, että olisitte ehdottaneet tämän lain kumottavaksi, kuin tuoda tällainen ehdotus tänne. Eduskunnan arvon mukaista ei mielestäni ole tässäkään eduskunnassa, vaikka se onkin vallankaappauseduskunta, että tällainen laki hyväksytään, joka puoli vuosi takaperin on täällä hyväksytty.¹⁸

Paasivuori ei pitänyt tynkäeduskuntaa edes laillisena ja jyrisi: ”Tämä ehdotus on vastavallankumouksen tulos, sen vastavallankumouksen, jonka porvaristo saksalaisten avulla pani toimeen.”¹⁹ Tynkäeduskunta lisäsi poikkeuslain turvin ylityöaikaa sadalla tunnilla vuodessa, maksimissaan kymmenen tuntia viikossa. Myös lain rikkomisesta koituvia rangaistuksia lievennettiin. Aluksi poikkeuslaki oli voimassa elokuuhun 1919 asti, mutta eduskunta myönsi sille vuodesta toiseen jatkoaikaa. Se oli voimassa vielä Tannerin hallituksen aikana.

Sosiaalihallitukselle virtasi jatkuvasti poikkeuslupa-anomuksia kahdeksan tunnin työaikaan. Työnantajat vetosivat työvoimapulaan, lama-aikaan ja Suomen kilpailukyvyn heikkouteen. Sosiaalivaltuutettuna Paasivuori vastusti joka ainoaa poikkeuslupaa. Hän muun muassa totesi, että kiire tuotannossa ei voinut olla perusteltu syy poikkeuslupaan. ”Jos on pula ammattityöläisistä, se voidaan auttaa ainoastaan sillä, että punakaartilaisvankeja lasketaan työhön ja opettamalla uusia ammattityöntekijöitä”, hän perusteli.²⁰ Toinen sosiaalivaltuutettu Axel Palmgren, kuten myös sosiaalihallituksen virkamiehet puolsivat johdonmukaisesti poikkeuslupa-anomuksia vedoten huonoon taloudelliseen aikaan. Paasivuori arvosteli Palmgrenia kovin sanoin myös edus-

---

18 Ed. Paasivuori VP 2.7.1918 s. 1461.

19 Ed. Paasivuori VP 2.7.1918 s. 1466, Mansner Markku 1981 s. 266–267.

20 Sosiaalihallituksen ptk. 23.9.1918 KA, Hentilä Marjaliisa 1999 s. 152.

kunnassa, kun tämä pyrki muutosesityksillään purkamaan muitakin työsuojelulakeja. Paasivuori oli pahoillaan siitä, että hallitus ei tuonut eduskuntaan ILO:n kahdeksan tunnin työaikalain kansainvälistä sopimusta vuodelta 1919 ratifioitavaksi. Hänen kaikki aloitteensa siitä hylättiin.²¹ Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä teki Paasivuoren valmisteleman välikysymyksen samaisesta ratifioinnista 1925, mutta se ei tuottanut tulosta.²²

Paasivuori sai matkoillaan kuulla, että uutta työaikalakia ei tehtaissa juurikaan noudatettu, käytössä oli yleensä 8,5 tunnin työaika. Paasivuoren mukaan työntekijöillä teetettiin säännöllisesti pitkää päivää ja heiltä riistettiin ylityökorvaukset. Tämä oli muutenkin työnantajien tavoitteena, ja sitä he ajoivat myös eduskunnassa. ”Mitä hyödyttää sitten eduskunnassa taistella itse lainmuutosta vastaan, josta jo pari kertaa on porvariston taholta esitys tehty”,²³ kirjoitti Paasivuori katkeroituneena. Laki kyllä oli olemassa, mutta sitä ei noudatettu. Itsekin hän yritti välillä auttaa työntekijöitä ja pyysi ammattientarkastajia tekemään tarkistuskäyntejä. Joskus ammattientarkastajatkin olivat neuvottomia. Eräskin työläistarkastaja tiedusteli Paasivuorelta, olivatko maa-seudun puhelinkeskusten hoitajat työaikalain piirissä.²⁴ Kyllä he olivat.

---

21 Ed. Edustaja Paasivuori VP 27.4.1920, Matti Paasivuori, Katsaus työaikalakien syntyyn eri maissa II MP ark. HB1 TA. Paasivuori teki 1922 valtiopäivillä aloitteen 8-tuntisen työaikalain käyttöön saattamista vuoden 1917 säädetyssä muodossa. Aloite hylättiin äänin 91–76. Hallitus jossain määrin rajoitti poikkeuslupien myöntämistä 1920-luvun alussa ILO:n sopimuksen takia.

22 SDP ptk. 24.10.1925, SDP eduskuntaryhmä ptk. 29.10.1925 TA. Muutkaan Pohjoismaat eivät ratifioineet sopimusta, koska odottivat Iso-Britannian tekevän sen ensin.

23 M.P-ri, Työpäivän pituus uusilla rautatierakennuksilla. Rikotaan 8-tuntin työaikalakia, *Suomen Sosialidemokraatti* 4/41 1919, Matti Paasivuori Viipurin läänin läntisen sos.dem. piiritoimikunnalle 16.10.1923 MP ark. F1 TA.

24 M. Paasivuori 12.1.1927 E. Niemiselle Kuusankoski, K.E. Björkman 7.6.1930 M. Paasivuorelle, MP ark. F1 TA.

Suomalaisten enemmistön työ, maanviljelys ja sen sivuelinkeinot, ei kuitenkaan kuulunut työaikalain piiriin. Sosialidemokraatit tähtäsivät työaikalain ulottamiseen myös maa- ja kotitalouteen. Paasivuori oli 1921–1922 puheenjohtajana työaikaneuvostossa, jossa pohdittiin eri alojen työaikakysymyksiä.²⁵ Työajan rajoittaminen koettiin pientilavaltaisessa maassa itsemääräämisoikeuteen puuttumisena. Paasivuori teki 1922 eduskunnalle esityksen kahdeksan tunnin työaikalaista maa- ja kotitaloudessa, mutta se kaatui äänin 92–73. Eduskunta päätti kuitenkin, että hallitukselta pyydettiin asiasta esitys. Hallitus ei reagoinut mitenkään asiaan. Työaikalain ulottaminen maatalouteen oli myös Tannerin hallituksen ohjelmassa. Laajan vastustuksen takia asia ei eduskunnassa edennyt, vaikka lakiesityksessä oli kesä- ja sonkiaikoja varten pitemmät kuin kahdeksan tunnin työpäivät. Paasivuori teki saman aloitteen vielä vuoden 1928 valtiopäivillä. Samoin hän muistutti 1930, että hallitus oli luvannut esityksen lasten ja nuorten työajasta maataloudessa. Hän pyysi asiasta hallituksen esitystä, mutta edes vaatimusta esityksen teettämiseksi ei hyväksytty.²⁶

Liikeala oli naisvaltainen. Alalla oli paljon pieniä työpaikkoja ja työntekijöillä pitkät työpäivät. Työntekijöiden työajan lyhentämisen edellytyksenä oli kauppojen aukioloaikojen rajoittaminen. Matti Paasivuori ajoi Hilja Pärssisen ja Miina Sillanpään kanssa eduskunnan työväenasiainvaliokunnassa voimakkaasti liikeapulaislakia, joka olisi määrännyt alalle kahdeksan tunnin työajan. Laki saatiinkin aikaan vuonna 1919.²⁷ Paasivuori joutui jatkuvasti 1920-luvulla vastustamaan liikeaika- ja leipomolain muutosesi-

---

25 Sosiaaliministeriön kirje 16.6.1921 Matti Paasivuorelle, MP ark. F1 TA. Paasivuori teki 1919 aloitteen tilastollisen tutkimuksen suorittamisesta metsä- ja uittotyöväen työoloista.

26 Ed. Tulenheimo, VP 17.2.1927, Matti Paasivuori, Katsaus työaikalakien syntyyn eri maissa I–II, MP ark. HB1 TA, Ed. Paasivuori, VP 24.3.1930, Matti Paasivuori, Suomen työaikalait, *Suomen Ammattijärjestö* 1.5.1928.

27 Liikealan ensimmäinen työsuojelulaki oli laki kauppa-, konttori- ja varastoliikkeiden työoloista 1919. Liikeala, Työväenasiainvaliokunta MP ark. HF2 TA, Hentilä Marjaliisa 1999 s. 66, 148. Vuonna 1922 Paasivuori laati lehtiin artikkelisarjan työajan kehityksestä eri maissa.

tyksiä, jotka tähtäsivät työajan pidentämiseen. Paasivuori arvosteli eduskunnassa – kommunistien tukiessa häntä – korkeimman oikeuden päätöstä, joka salli vuonna 1926 ylityön ja yötyön teettämisen sellaisissa leipomoissa, joissa valmistettiin leipää koneellisesti. Paasivuori piti oikeuden päätöstä vääränä: ”Tämmöiset herrat sietäisi panna syytteeseen valtakunnanoikeudessa ja antaa heille sitä, mitä he ovat ansainneet.”²⁸ Tannerin hallituksen aikana ILO:n sopimus leipomoiden yötyökiellosta ratifioitiin. Vielä 1920-luvun lopulla Paasivuori vastusti sinnikkäästi koneellisesti toimivien leipomoiden työaikalain muuttamista sellaiseksi, että yötyö olisi sallittu.²⁹

Paasivuorelle kahdeksan tunnin työaikalaki ja yötyön kieltäminen olivat erittäin tärkeitä saavutuksia myös siksi, että hän piti niitä suurelta osin omina aikaansaannoksinaan. Tannerin hallitukselle oli kiusallista se, että sen oli lain voimassa ollessa myöntävä poikkeuksia työaikalakiin. Tämä antoi aiheen hallituksen kovimmille arvostelijoille, Edvard Valppaalle ja kommunisteille, hyökätä hallitusta vastaan. Asia oli erityisen kipeä Paasivuorelle. Hän jäi Miina Sillanpään kanssa hallituksessa vähemmistöön. He eivät voineet muuta kuin vastustaa poikkeuslupien myöntämistä eriävillä mielipiteillään.³⁰

Tannerin hallitus pyrki lisäämään varoja budjettiin, jotta edes valtion laitoksissa olisi voitu siirtyä kahdeksan tunnin työpäivään (rautatiet, tulli, posti, vankilat). Paasivuorikin olisi mieluusti nähnyt, että valtion omistamat yritykset olisivat olleet esimerkkinä kahdeksan tunnin työajan soveltamisessa. Rautateillä asia etenikin ensimmäisenä, koska kulkulaitosministeri Helo lopetti 1927 poikkeuslupien myöntämisen.³¹

---

28 Sivonen Lauri 1986 s. 23, Matti Paasivuori, Leipomolaki, *Suomen Ammattijärjestö*, joulukuu 1926.

29 Min. Paasivuori VP 1.3.1927, Vappupuhe 1929 MP ark. HG 1 TA.

30 Jääskeläinen Mauno 1978 s. 429. Valpas katkaisi välinsä Paasivuoreen asian takia, Tuominen Arvo 1947 s. 18–19.

31 Min. Helo VP 14.12.1927.

Toteutumaton unelma sairaskuutuslaista

Paasivuori oli valmistelemaan sairaskuutuslakia ja teki siitä aloitteita koko eduskuntauransa ajan. Työväenlainsäädännön osia tarkastamaan asetettu komitea sai mietinnön sairaskuutuksesta valmiiksi jo 1911, ja Paasivuori laati siitä useina vuosina lakialoitteita.³² Hän oli 1919 myös eduskunnan työväenasiainvaliokunnan jäsenenä mukana valmistelemaan työkyvyttömyys-, vanhuus- ja sairauseläkettä koskevaa sosiaalivakuutuskomitean mietintöä.³³ SAJ:n toimikunta ei hyväksynyt periaatetta, jonka mukaan työntekijöiden tulisi itse osaksi rahoittaa sosiaaliturvansa. Ammattijärjestön puheenjohtaja Paasivuori oli eri mieltä ja totesi, että SAJ:n kanta merkitsi käytännössä uudistuksen kaatamista. Hän korosti, että sosiaalivakuutuskomitean mietintö oli ”paras mitä missään maassa on sosiaalivakuutuksien alalla laiksi säädetty”. Paasivuoren perustelut eivät vakuuttaneet SAJ:n toimikuntaa. Lakialoite ei kuitenkaan kaatunut tähän vaan siihen, että asia ei edennyt eduskunnassa edes hallituksen esitykseksi asti. Samainen sosiaalivakuutuskomitea esitti myös 65 vuoden eläkeikää, mutta Paasivuori liitti siihen vastalauseen ja kannatti 60 vuoden eläkeikää. SAJ:n toimikunta äänesti myös vanhuuseläkkeen alaikärajaista. Neljä SAJ:n toimikunnan jäsentä äänesti jopa 55 ikävuoden ja neljä 60 ikävuoden puolesta. Paasivuori jääväsi itsensä, koska oli ollut laatimassa komiteamietintöä. Tilapäisenä puheenjohtajana toiminut Artturi Aalto ratkaisi SAJ:n kannan 60 ikävuoden puolesta.³⁴

Sosiaalivakuutuksen säätämistä pohtinut komitea vuodelta 1922 päätyi ehdottamaan koko kansaa koskevaa pakollista äitiys-, sairaskuutus-, työkyvyttömyys- ja vanhuuskasvakuutusta. Esitys kuitenkin

---

32 MP ark. Sairaskuutus HF 7 TA, Ehdotus laiksi sairaskuutuksesta, *Suomen Ammattijärjestö* 1–2/1912. Paasivuori työsti vuonna 1914 työväenasiainvaliokunnan mietintöä sairaskuutuslaista. Käsittelyiden jälkeen hän esitti mietintöön vastalauseensa ja korjaili lakitekstiä ja korvattavien summien määriä.

33 SAJ ptk. 29.11.1919 TA.

34 SAJ ptk. 25.8.1919 TA, Hannikainen Matti 2012 s. 43.

hylättiin liian laajana ja kalliina. Sairasvakuutus erotettiin siitä omaksi kokonaisuudekseen. Sosialidemokraatit lähtivät aluksi liikkeelle – ja antoivat siitä vaalilupauksiakin – kaikkia kansalaisia koskevasta sairausvakuutuksesta. Paasivuori valmisti aktiivisesti vuosina 1925–1926 sairausvakuutuslakia koskevaa esitystä SDP:lle ja SAJ:n käyttöön. Hän luonnosteli SAJ:n kannan sairausvakuutukseen vuonna 1925 sosiaaliministeriölle. SAJ hyväksyi Paasivuoren lausuntoehdotuksen yksimielisesti.³⁵

Helmikuussa 1926 Paasivuori jätti sairausvakuutuslakialoitteen eduskunnalle. Työ asian puolesta jatkui sittemmin Tannerin hallituksessa, jossa sosiaaliministeri Johan Helo ja ministeriön kansliapäällikkö Niilo A. Mannio muotoilivat Paasivuoren kanssa sairausvakuutusesityksen, jonka Helo vei eteenpäin hallituksen esityksenä eduskunnalle helmikuussa 1927. SAJ antoi Paasivuorelle myönteisen lausunnon esityksestä. Eduskunta kävi asiasta pitkän keskustelun, ja ministeri Paasivuori puolusti esitystä. Asian käsittely jatkui eduskunnassa jälleen heinäkuussa 1927, jolloin Paasivuori oli sairaslomalla, ja Helo puolusti sitä. Sairasvakuutuslakia koskevaa esitystä pidettiin yhtenä huomattavimmista yhteiskunnallisista uudistushankkeista – jopa vastustajienkin taholla.³⁶

Pakollisen sairausvakuutuksen tarkoitus oli vähävaraisten palkkatyöläisten avustaminen sairauden, synnytyksen ja kuolemantapauksen varalta. Tannerin hallitus ehdotti sairausvakuutuslain piiriin kuuluviksi kaikkia vähintään kuuden työntekijän työpaikkoja mutta ei maataloutta. Sairasvakuutuslaki olisi aluksi koskenut noin 310 000 palkansaajaa. Vain palkkatyötä tekeviä koskeva laki oli kansainvälisen työkonferenssin linjauksen mukainen. Tätä Paasivuoren malliksi kutsuttua esitystä tuki sosiaaliministeriö kansliapäällikkö Niilo A. Mannion johdolla. Lakiesitys sisälsi ilmaisen lääkärihoidon, äitiysapua synnyttävälle sekä hautausapua.

Maalaisliitto vastusti lakia erityisesti, koska se ei koskenut maanviljelijöitä eikä itsenäisiä yrittäjiä. Myös työnantajat ja lääkäriliitto vastustivat sitä. Vakuutusmaksut olisivat langenneet so-

---

35 SAJ ptk. 27.11.1925, 30.11.1925 TA.

36 Jääskeläinen Mauno 1978 s. 428, Ed. Pulkkinen VP 11.2.1927.

siaaliministeri Helon esittämän mallin mukaan puoleksi työntekijöille ja puoleksi työnantajille. Porvarillisenemmistöinen eduskunnan työväenasiainvaliokunta muutti tämän kohdan kuitenkin niin, että vakuutusmaksuista 2/3 olisi langennut työntekijöille ja 1/3 työnantajille. Samalla myös vakuutettavien määrää lisättiin huomattavasti.³⁷ Muutosten jälkeenkin Paasivuori piti lakia tarpeellisena ja kansainvälisesti verrattuna keskivertona. Eduskunnan enemmistö hyväksyi lain, mutta se äänestettiin lepäämään yli vaalien. Ministerinä Paasivuori esitti valtion budjettiin varattavaksi sairausvakuutuslain menoihin 20 miljoonaa markkaa vuodelle 1928. Valtiovarainministeriö vähensi summan kuuteen miljoonaan markkaan, mikä heikensi lain toteuttamismahdollisuuksia radikaalisti.³⁸ Tannerin hallitus uudisti esityksen sairausvakuutuslaista vuoden 1927 vaalien jälkeen, mutta laki ei mennyt läpi. Paasivuori oli hyvin harmissaan, kun työväenhallitus ei saanut tätä tärkeää lakia aikaan.

Uusia toiveita sairausvakuutuslain aikaansaamisesta heräsi, kun sosiaaliministeriön kansliapäällikkö Manniosta tuli vuonna 1928 Oskari Mantereen hallituksen sosiaaliministeri, ja Paasivuori johti eduskunnan työväenasiainvaliokuntaa. Lakiesitys tuli eduskunnassa 1929 äänestykseen. Kommunistit olivat kääntyneetkin vastustamaan uudistusta ja kaatoivat sen porvarien kanssa. Kommunistit eivät voineet hyväksyä sitä, että työntekijät maksaisivat kuluista 2/3 ja työnantaja vain 1/3.

Paasivuori vihastui kommunistien takinkäänästä. Hän sanoi, että eduskunnassa käyty keskustelu sairausvakuutuksesta oli

---

37 Työväenasiainvaliokunnan mietintö nro 1 s. 22–23, VP 1928, Matti Paasivuoren ja Artturi Aallon vastalause VP 28.3.1928, MP ark. Sairasvakuutus HF 7 TA.

38 Sosiaaliministeri Johan Helon esitys, Valtioneuvoston ptk. 30.12.1926 KA, VP 11.2.1927, 15.12.1927 Ministeri Paasivuori. Myös valtioneuvoston esittelijä Hallsten jätti eriaivan mielipiteen sairausvakuutusmaksun puolet-puolet malliin. Hän kannatti 2/3 työnantajalle ja 1/3 työntekijälle -mallia, Valtioneuvosto ptk. 28.3.1927 KA, M.P-ri, Sairausvakuutuslakiesitys, *Suomen Ammattijärjestö* lokakuu 1927 s. 221, Työväen sairausvakuutuslakiehdotus, *Suomen Ammattijärjestö* lokakuu 1928 s. 241. 20 milj. markkaa olisi noin 6 milj. euroa v. 2013.

ollut vain parjauspuhetta, ja kommunisti toimivat Moskovasta saamiensa uusien ohjeiden mukaan. Paasivuori puolusti maraskuussa 1929 eduskunnassa yömyöhällä sairaskuutuslakia ja kertasi sen 40-vuotisen valmistelun historian. Hänen puheensa sisälsi rankkaa kommunistien arvostelua. Välihuudot kutsuivat häntä jo pois puhujanpöytästä. Paasivuori kuitenkin itsepintaisesti jatkoi ja arvioi, että sairaskuutuslakiesitys ei ollut paras mahdollinen, mutta se oli joka tapauksessa hyväksyttävissä. Paasivuori äityi kiihdyksissään jopa uhkailemaan, että nyt ”kyllä kommunistit tarvitsevat ohranaa”. Kommunistien äänitorvi William Tanner huusi vastaan, että kapitalismi ei pelastuisi tällaisella reformilla. Siihen Paasivuori letkautti, että siinä puhui ”tuleva diktaattori!”³⁹

Paasivuoren kärjekkäällä kielenkäytöllä kommunisteja vastaan oli taustansa; kommunistit olivat erottaneet hänet kesällä 1929 SAJ:n puheenjohtajan paikalta, ja nyt hän oli SDP:n puheenjohtaja. Paasivuori koki, että kommunistit olivat pettäneet hänet kaikilla tahoilla. Sairaskuutuslain torjuminen oli yksi tekijä siinä kehityksessä, joka käänsi Paasivuoren asenteen vähitellen kommunisteja vastaan. Ammattiyhdistysliikkeessä hän kuitenkin vielä 1929 yritti puolustaa kommunisteja, jotta SAJ säilyisi ehyenä.

Laki pakollisesta vain palkansaajia koskevasta sairaskuutuksesta raukesi. Maalaisliitto ryhtyi ajamaan kaikkia kansalaisia koskevaa vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkettä sekä kansaneläkettä. Suomi jäi sosiaalilainsäädännön alalla pitkäksi aikaa kansainvälisestä kehityksestä jälkeen. Paasivuori joutui pian itse kokemaan sen, että työkykynsä menetettyään hänellä ei ollut minkäänlaista turvaa. Sairaskuutuslain toteutuminen lykkääntyi lopulta 35 vuoden päähän, vuoteen 1964.

---

39 Ed. Paasivuori VP 8.11.1929, Mannio Niilo A., 1967 s. 75, Jääskeläinen Mauno 1978 s. 428, Matti Paasivuori, Työväenasiat eduskunnassa, *Suomen Ammattijärjestö* maaliskuu 1929 s. 113.

Turvaa tapaturman varalta

Vuonna 1895 säädetty ja kolme vuotta myöhemmin voimaan tullut tapaturmavakuutus oli Suomessa ainoa laaja sosiaalivakuutuksen muoto toiseen maailmansotaan asti.⁴⁰ Sitä laajennettiin, kun työväen tapaturmavakuutusasetus hyväksyttiin eduskunnassa 1912, ja se astui voimaan Tokoin senaatin aikana 1917. Vakuutusasioita varten perustettiin oma virasto, vakuutusneuvosto. Sosialidemokraatit esittivät lain laajentamista koskemaan kaikkia työssä käyviä ja halusivat tarkistaa korvaussummia. Vuonna 1924 sosialidemokraatit esittivät eduskunnalle kattavan ehdotuksen työväen tapaturmavakuutuslaiksi, joka olisi koskenut kaikkia ruumiillisen ja henkisen työn tekijöitä. Esitykseen sisältyi myös säännös merimiesten ja laivapalvelijain tapaturmavakuutuksesta. Paasivuori oli valmistelemassa työväenasiainvaliokunnan mietintöä lakiesityksestä ja puhui sen puolesta. Ratkaisu syntyi 1925 siltä pohjalta, että jokainen työnantaja itse vakuutti työntekijänsä. Kaikki ruumiillisessa työssä olevat palkkatyöntekijät olivat joko työnantajansa tai kunnan vakuuttamia. Kunnan oli otettava ryhmävakuutus niille työntekijöille, joiden työnantajat olivat laiminlyöneet velvoitteensa. Laki astui voimaan 1926 ja koski myös ammattiin oppivia.⁴¹

Tapaturmavakuutuslaki ja siihen myöhemmin tehdyt muutokset tulivat vähitellen koskemaan lähes kaikkia palkkatyösuhteessa

---

40 Hannikainen Matti 2012 s. 38. Paasivuori kuului hallituksen vuonna 1906 asettamaan komiteaan, joka antoi mietinnön ja lakiehdotuksen tapaturmavakuutuksesta. Lain piiriin kuuluvia aloja lisättiin: kaivokset, tehtaat, käsityöliikkeet, osa rakennusliikkeistä, tukinuitto sekä maatalouselinkeinot, jos niissä käytettiin koneita. Suurin osa maataloudessa työskentelevistä jäi vielä ilman tapaturmavakuutusta. Paasivuori jätti komitean mietintöön vastalauseen, jossa hän korosti, että lain tulisi koskea kaikkia palkkatyösuhteissa olevia, myös palvelijoita ja muita palkollisia. Miina Sillanpää tuki Paasivuorta: Miina Sillanpää, Eikö tapaturmavakuutusta olisi ulotettava myöskin palkollisammatteihin?, *Työmies* 8.5.1909.

41 Matti Paasivuori, Työväen tapaturmavakuutuslaki ja sen uudistaminen. Porvaristo yrittää estää tämän tärkeän uudistuksen toimeenpanon, *Kansan työ* 27.3.1925, Matti Paasivuori, Työväen uusi tapaturmavakuutuslaki, *Suomen Ammattijärjestö* lokakuu 1925 s. 211.

olevia, mutta ei tuolloin vielä henkisen työn tekijöitä. Lainsäädäntö eteni, koska työnantajat saivat merkitä kulunsa osaksi tuotantokustannuksia.⁴² Uuden lain myötä tapaturmien kirjaaminen lisääntyi. Ministerinä ollessaan Paasivuori yritti – tosin turhaan – saada lisää henkilökuntaa tapaturmia ja työttömiä tilastoimaan.⁴³ Tannerin hallitus esitti 1927 tapaturmavakuutuslain korvausten korotuksia sekä sitä, että myös keskituloiset olisivat päässeet lain piiriin. Tämä ei kuitenkaan toteutunut. Paasivuori sen sijaan onnistui saamaan inflaatiokorotuksia tapaturmakorvauksiin. Hän selvitti eduskunnalle yksityiskohtaisesti tapaturmakorvausten maksujärjestelmän ja korvausten laskentaperusteet. Puhemiehen oli pyydettävä eduskuntaa olemaan hiljaa, koska pitkän puheen aikana kuulijat vähitellen herpaantuivat numeroihin ja prosenttilukuihin, joita Paasivuori lateli puhujapöytästä. Asiantuntijuus tainnutti lopulta politikoinnin, ja Paasivuoren esitys hyväksyttiin.⁴⁴

Odottamaton kohu nousi Paasivuoren esityksestä, joka koski vankien tapaturmakorvauksia. Sosiaaliministerinä hän esitti, että tapaturmaisen kuoleman sattuessa valtion tulisi maksaa vangen leskelle ja lapsille korvausta. Asia oli ollut Paasivuoren aloitteesta esillä työväenasiainvaliokunnassa jo 1922, ja sosialidemokraatit tekivät siitä aloitteen eduskunnalle seuraavana vuonna, mutta se hylättiin. Ministerinä Paasivuori otti asian jälleen esille. Hänen mukaansa vangit tekivät työtä valtiolle ja siksi valtion tuli heidät myös vakuuttaa, jotta perheillä olisi edes jonkinlaista turvaa. Valtion budjetissa kuluerä olisi ollut aivan mitätön, noin 6000 markkaa vuosittain. Oikeisto hylkäsi kuitenkin aloitteen periaatteellisista syistä, ja eräs edustaja puhui siitä hyvin ivalliseen sävyyn. Hän ei olisi suonut korvauksia rikollisille, pilkkasi aloitetta ja jopa hauskuutti eduskuntaa. Paasivuori suuttui ja jyrähti: ”Minä

---

42 Mannio Niilo 1967 s. 77.

43 VP 15.12.1927 Ministeri Paasivuoren budjettipuhe. Hän ehdotti 1927, että sosiaalityötoimistoon tulisi kolme työntekijää lisää. Hän sai kannatusta budjettialoitteelleen, mutta se hävisi äänestyksessä.

44 VP 15.12.1927 Ministeri Paasivuoren budjettipuhe.

panen jyrkän vastalauseen tätä sirkusnäytäntöä vastaan.”⁴⁵ Hän ihmetteli kovasti edustajatoveriensa oikeudenmukaisuuden tajun puutetta.

Paasivuori kirjoitti lehtiin 1928 sosiaalisten uudistusten tarpeesta ja selvitti erilaisia ulkomaisia malleja, joita oli toteutettu esimerkiksi vanhuus- ja työkyvyttömyysvakuutuksesta. Eduskunnalle annettiin 1928 esitys, joka perustui vakuutettavilta kannettaviin vuosimaksuihin. Sosiaaliministeriö pyysi SAJ:lta lausuntoa vanhuus- ja työkyvyttömyysvakuutuksesta, ja sen puheenjohtaja Paasivuori laati. Paasivuori esitteli eri vaihtoehtoja lain sisällöksi ammattiyhdistysliikkeen julkaisuissa. Yksi vaihtoehtoista oli saksalainen malli, joka koski vain palkkatyössä olevia. Vakuutuksen kustannukset koituisivat puoliksi työntekijöille ja työnantajille. Toinen vaihtoehto oli kansanvakuutuksen malli, joka oli voimassa Ruotsissa. Sen piiriin kuuluivat kaikki 16–67-vuotiaat kansalaiset, ja vakuutetut maksoivat kustannuksista itse osan. Kolmas malli oli huoltojärjestelmä, jonka mukaan valtio ja kunta maksaisivat vähävaraisille yli 60 vuotiaille eläkettä. Sosiaaliministeriön laatima ehdotus perustui Ruotsin kansanvakuutusmalliin. Sitä Paasivuori kuitenkin vastusti. Hän suositteli sosiaaliministeriölle huoltoperiaatteella toimivaa vanhuus- ja työkyvyttömyysvakuutusta.⁴⁶ Sen edellyttämiä valtion varoja ryhdyttiin kartuttamaan vanhuus- ja työkyvyttömyysrahastoon, vaikka itse järjestelmästä ei vielä ollut tehty päätöstä. Porvarilliset lehdet arvostelivat Paasivuorta, koska ne pelkäsivät hänen mallissaan eläkemaksujen tulevan pelkästään työnantajien tai valtion maksettaviksi. Mallit olivat monimutkaisia ja perustuivat osittain tulorajoihin. Lehdistössä käsitteitä käytettiin sekaisin tai väärin, ja Paasivuori oikoi niitä vastineissaan.⁴⁷

---

45 VP 27.9.1927, 16.12.1927 Ministeri Paasivuori, Edustaja Ainali VP 30.9.1927. Sakari Ainali oli kokoomuksen edustaja, mm. maanviljelijä ja maallikkosaarnaaja.

46 SAJ ptk. 12.7.1928 TA.

47 Matti Paasivuori, Vanhojen ja työkyvyttömien turvaaminen, *Suomen Sosialidemokraatti* 2.8.1928, Työkyvyttömyysvakuutus vaiko huoltojärjestelmä,

SDP:n eduskuntaryhmä totesi vuoden 1929 tavoitteistaan, että teollisuus- ja maataloustyöväkeä koskevaa työväensuojelulainsäädäntöä tuli kehittää kansainvälisen Työjärjestön konferenssin päätösten mukaisesti ja kahdeksan tunnin työaikaa koskeva kansainvälinen sopimus oli ratifioitava. Lisäksi tavoitteisiin kuului tapaturmavakuutuskorvauksien korottaminen, sairausvakuutuksen toteuttaminen ja työkyvyttömyys- ja vanhuusvakuutuksen valmistelu.⁴⁸ Tavoitteet eivät olleet vuosikymmenen aikana oleellisesti muuttuneet. Paasivuori oli 1929–1931 Johan Helon kanssa jäsenenä sosiaalivakuutuskomiteassa, joka valmisti ehdotuksen työväen tapaturmavakuutuslaista.⁴⁹ Komiteassa ei päästy yksimielisyyteen eikä sen takia saatu esitystä aikaan.

Helsingin kunnallispolitiikassa 1919–1933

Ensimmäiset yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuvat kunnallisvaalit pidettiin Helsingissä joulukuun lopulla 1918, kun vasta puoli vuotta oli kulunut katkeran sisällissodan päättymisestä. Työväestö valmistautui vaaleihin ahdistavassa ilmapiirissä: punavankien tilanne vankileireillä oli kammottava, eduskunta oli valinnut Suomelle kuninkaan ja työväenliike oli täysin maassa. Paasivuori oli yksi harvoja aktiiveja, joka saattoi vapaasti toimia vaaleja valmistelemissä elimissä. Hän oli Uudenmaan sos. dem. piiritoimikunnan ja Helsingin sos. dem. kunnallistoimikunnan puheenjohtaja vuosina 1918–1919. Paasivuori oli kantamassa

---

Ilkka 8.8.1928, Matti Paasivuori, Ilkka löpöttelee ja lyö kirveensä kiveen, *Suomen Sosialidemokraatti*, elokuu 1928 MP ark. HB1 TA.

48 Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän kertomus vuosilta 1926–1929 s. 7.

49 Matti Paasivuori, Työväen tapaturmavakuutuslain uudistus, *Palkkatyöläinen* helmikuu 1931, Komiteanmietintö Valtioneuvostolle, sosialivakuutuskomitealta 1931, MP ark. HF 7 TA. Sosialidemokraatit tekivät eriävän mielipiteen työväen tapaturmavakuutuksesta. Komitea käsitteli myös työsopimuslain osamuutosta, eräiden ammattitautien vahingonkorvauksia, valtion viran- ja toimenhaltijoiden tapaturmakorvauksia, vakuutusneuvostoja ja valtion tapaturmavakuutuslautakuntaa.

vastuuta paikallisvaalien järjestämisestä ja asettui myös itse ehdokkaaksi.⁵⁰

Vaalien lähtölaukauksena oli Kalevan talon, nykyisen Seura-huoneen, tiloissa pidetty tilaisuus, jossa näytettiin myös ”eläviä kuvia”. Paasivuori oli tuolloin toimittaja ja tynkäeduskunnan ai-noa sosialidemokraattinen kansanedustaja. Hän sai ensimmäi-sistä kunnallisvaaleista alkaen huippukorkeita äänimääriä niin ehdokasäänestyksessä kuin varsinaisissa vaaleissakin. Toisissa kunnallisvaaleissa vuonna 1922 Paasivuori sai Helsingin sosia-lidemokraateista toiseksi suurimman äänimäärän. Vuonna 1925 hän oli sosialidemokraattien pääehdokas. Vaaliteemoina olivat työväen asuntokysymys, työttömyyden torjuminen, työsuojelu ja kunnallinen terveystalitiikka.⁵¹ Kaupunginvaltuutettuna Paasi-vuori jatkoi vuoteen 1933.

Paasivuori kuului kaupunginvaltuuston lisäksi köyhäinhuolto-lautakunnan, sosiaalilautakunnan, työnvälitystoimiston ja kun-nallisten työväenasuntojen johtokuntaan. HTY:n perustaja, teh-tailija Viktor Julius von Wright, toimi vuosina 1920–1928 Hel-singin sosiaalilautakunnan puheenjohtajana ja Paasivuori vara-puheenjohtajana vuosina 1921–1929.

Helsingin sosiaalilautakunta perusti vuonna 1920 hallinto-aan uudistamaan valiokunnan, johon kuuluivat von Wright ja Paasivuori. Valiokunta teki ehdotuksen ammattientarkastuksen, työnvälityksen ja työväenopetuksen siirtämiseksi omiksi lauta-kunnikseen sosiaalilautakunnan yhteyteen. Sosiaalilautakunnan esittelijänä toimi Paasivuorelle tuttu mies Niilo A. Mannio. Paasi-vuori ehdotti ja Mannio kannatti, että vain varsinaiset sosiaaliset kysymykset jäisivät sosiaalilautakunnalle. Sellaiseksi laskettiin myös asuntokysymys. Esitys toteutui vähitellen. Paasivuoresta tuli myös työväen opetuksen keskuslautakunnan perustamista valmistelevan komitean jäsen. Hän oli sitä mieltä, että ammatti-opetus tulisi siirtää kokonaan oppilaitoksiin eikä jättää sitä yksi-

---

50 Helsingin sos.dem. kunnallistmk ptk. 8.9.1919 TA.

51 Siipi Jouko 1962 s. 272, *Suomen Sosialidemokraatti* 18.11.1925.

tyisten työnantajien harteille.⁵² Voi jälkikäteen todeta, että tämä Paasivuoren näkemys toteutui myöhemmin Suomessa. Paasivuori ajoi kaupunginvaltuutettuna kaupungin omien työntekijöiden ja kaupungin alueella työskentelevien työläisten etua. Hän toimi asiantuntijana komiteassa, joka selvitti kaupungin työntekijöiden tapaturmavakuutusta, ja ajoi kaupungin työntekijöille myös ikälisäkorotuksia. Paasivuoren mukaan työpaikkojen epäkohtia voitiin poistaa ja työsuojelua edistää tehostamalla kaupungin omaa ammattientarkastustoimintaa.

Ministerikaudellaan 1926–1927 Paasivuori oli vapautettu valtuustotyöstä. Hän pyysi eroa kaupunginvaltuustosta 1928 vedoten 61 vuoden ikäänsä. Taustalla oli muitakin syitä, Geneven matka, sairastelu ja kiireet SAJ:n puheenjohtajana. Useat helsinkiläiset yhdistykset pyysivät häntä kuitenkin jatkamaan valtuutettuna, eikä Paasivuori hennonut kieltäytyä. Samat yhdistykset asettivat hänet vuoden 1930 vaaleissa valtuustoehdokkaakseen. Ehdokasasettelussa Paasivuori sai eniten ääniä ja päihitti monet nimekkäät puoluetoverinsa.⁵³ Vaalipuheessaan hän puhui kunnallispolitiikan merkityksestä:

Se on ensi kädessä kunnallistalouden hoitoa. Se on sellaista toimintaa, jossa aina on rahasta kysymys. Kunta on suurin kiinteistön omistaja. Kunta myöskin ylläpitää sellaiset yhteiset laitokset, jotka eivät sovellu yksityisille. Tuloa on tuottavasta omaisuudesta ja puuttuva erä taksoitetaan.⁵⁴

---

52 Helsingin kaupungin sosiaaliltk. ptk. 3.1, 7.5.1920 HKA.

53 Helsingin sos.dem. kunnallistmk ptk. 8.10.1930 TA. Helsingin kunnan työntekijäin ammattiosasto, Helsingin rakennustyöväen sos.dem. yhdistys ja Helsingin sos.dem. Keskusteluseura pyysivät Paasivuorta jatkamaan. Vaaleissa taakse jäivät mm. Väinö Tanner, Yrjö Räisänen, Edvard Huttunen, Aatu Halme, Väinö Salovaara, Emil Sallila, K. A. Fagerholm, Väinö Voionmaa ja Miina Sillanpää.

54 Matti Paasivuori 1930 kunnallisvaalit, MP ark. HD1 TA.

Työväen asunto-oloja on kohennettava

Helsingin sosiaalisten ongelmien ydin olivat kurjat asunto-olot. Paasivuori oli rakennusalan ammattilainen, ja siksi sosiaalilautakunnan rakennuspainotteinen työskentely oli hänelle mieleen. Lautakunta käsitteli vuokra-asuntotuotantoa, tonttien vuokrausta ja vesi- ja viemäriputkien sekä työväen asuntojen ja lastenseimien rakentamista. Kaupunki pyrki helpottamaan asutuspulaa kunnallisella asuntorakentamisella. Helsingissä asuttiin hyvin ahtaasti. Suurten vuokratasarmien rakentaminen oli ollut kaupungille halvin tapa vuokra-asuntojen tuottamiseen. Esimerkiksi Suvilahden vuokratasarmit olivat jo 1922 korjauskelvottomia. Kaupunki alkoi rakennuttaa pienempiä kunnallisia työväenasuntoja vuonna 1914 Vallilaan, Hietaniemeen ja Kallio-Alppilaan Kirstinkadun varrelle.⁵⁵ Valtio myönsi lainoja yleishyödylliseen rakentamiseen muun muassa Käpylän alueelle.

Vuokrasäännöstelyn päätyttyä 1920-luvun alussa yksityinen rakennustoiminta lisääntyi huomattavasti. Myös vuokrat kohosivat ja tuhansia sanottiin irti tai häädettiin asunnoistaan. Paasivuori puhui pääkaupungin kurjista asunto-oloista myös eduskunnassa 1922 ja kehotti kollegoitaan tutustumaan Suvilahden kelvottomiin asumuksiin. Lautakunta teki tarkastusmatkoja eri alueille päästäkseen selville kaupungin omistamien asuntojen kunnosta.⁵⁶ Pääkaupungin asuntorakennustoimintaa tuki osaltaan myös yleishyödyllisen rakennustoiminnan edistämislainarahasto, jonka hallintojaostoon Paasivuori valittiin 1927. Se myönsi kaupungin takaamia lainoja uusille rakennushankkeille. Sosiaalilautakunta antoi avustuksia yleishyödyllisille yhdistyksille, kuten

---

55 Siipi Jouko 1962 s. 260, 269–270.

56 Helsingin sosiaaliltk. ptk. 1921-1920 HKA, Helsingin sos.dem. kunnallistmk ptk 9.4.1922, MP ark. Valtuustoasiat HG2 TA, Siipi Jouko 1962 s. 271. Paasivuori oli tarkastamassa sosiaalilautakunnan kanssa vuonna 1924 Käpylän omakotitaloaluetta, jonne anottiin vesi- ja viemäriputkia, ja vuonna 1930 Karstulantien asuntoja Vallilassa. Yhteydenottojen perusteella Paasivuori esitti, että Vallilan työväenasuntojen pyykkitupien pesupöydät päällystettäisiin kestäväällä sinkillä.

HTY:lle, siirtolapuutarhoille ja kotitaloustyöntekijöille lomatoimintaan.

Vuodesta 1920 Paasivuori oli jäsen ja 1923–1929 puheenjohtaja kunnallisten työväenasuntojen hallintojaostossa. Se auttoi ehdinkoon joutuneita asuntoyhtiöitä ja tuki puolikunnallista rakennustoimintaa. Puolikunnallisuus tarkoitti sitä, että aluksi kaupunki omisti osakkeet, mutta asukkaat halutessaan saivat lunastaa ne vähitellen itselleen. Sosiaalilautakunta valvoi myös, että asunnot pysyivät niitä tarvitsevien hallussa. Jos puolikunnallisessa asuntoyhtiössä asukkaan taloudellinen tilanne parani, hänelle tarjottiin talon osakkeita ostettaviksi tai muuten hän joutui luopumaan asunnostaan. Halvat vuokra-asunnot haluttiin varata ensisijaisesti köyhien lapsiperheiden käyttöön. Vaalipuheissaan Paasivuori puhui puolikunnallisten asuntojen puolesta. Kunnan ei kuitenkaan pitäisi rakentaa kivitaloja, sillä ne tulivat veronmaksajille liian kalliiksi. Muutenkaan ”työväestön ja vähävaraisten asuntokysymystä ei voida kapitalismissa tyydyttävästi ratkaista”, totesi vuonna 1925 lehtikirjoituksessa sosialismin ihanteille uskollinen Paasivuori.⁵⁷

Helsingin työttömyyttä vastaan

Työttömyyden torjunta oli keväällä 1925 sosialidemokraattisen politiikan yksi pääaiheista. Paasivuori valmisti siitä eduskuntaryhmän välikysymystä hallitukselle.⁵⁸ Hän toimi työttömien hyväksi politiikan kaikilla tasoilla. Hän oli myös puoluetovereidensa kanssa hallituksen puheilla työttömyyden hoidosta ja esitti 50 miljoonan markan avustusta työttömille. Kaupunginvaltuustossa Paasivuori esitti lisää varoja työllistämiseen ja kävi työttömien kokouksissa avustustoimintaa esittelemässä. Hän johti SDP:n

---

57 Helsingin kaupungin sosiaaliltk. ptk. 16.1.1930 HKA, *Suomen Sosialidemokraatti* 18.11.1925.

58 SDP eduskuntaryhmä ptk. 2.2.1925 TA. Yhdessä J. F. Aallon ja J. Lonkaisen kanssa. Välikysymys kaatui äänin 97–70.

puoluekokouksessa 1926 työttömyyttä käsitellyttä työryhmää, joka velvoitti eduskuntaryhmän toimenpiteisiin työttömyyden torjumiseksi. Paasivuori kirjoitti useita artikkeleita työttömien avustamisesta ja vaati, että kuntien ja valtion oli kohennettava työllisyyttä esimerkiksi rakentamalla ajan vaatimuksia vastaavia vuokra-asuntoja, sairaaloita, kouluja, lastentarhoja, saunoja, kirjastoja, työväenopistoja ja urheilutaloja. Vuonna 1925 hän kirjoitti:

Köyhän työttömän täytyy asua ahtaasti ja ottaa luokseen asukkeja, jotta voisi maksaa vuokransa. Ellei hän maksa vuokraansa, niin hän perheineen hädätetään kadulle. Tällainen on maailman meno yleensä. Vähävaraisia varten asuntojen rakentaminen kunnan laskuun on hyödyllistä kunnallispolitiikkaa, jolla helpotetaan kireää asuntokysymystä ja työttömänä aikana voidaan kunnan asukkaille tarjota siinä hyödyllistä työskentelyä.⁵⁹

SAJ:n puheenjohtajana Paasivuori laati syksyllä 1926 työttömyyden torjumiseksi julistuksen, jossa hän kehotti kaikkia työttömiä ilmoittautumaan kuntien työnvälistystoimistoihin. Vain siten tilastot työttömyydestä saataisiin vastaamaan todellisuutta. Paasivuori vetosi työtä vailla oleviin, että he vaatisivat työnantajilta, kunnilta ja valtiolta työtä. Eduskunnassa hän esitti lisää tukea ammattiliittojen työttömyyskassoille ja määrärahoja työttömyyden torjuntaan.⁶⁰ Paasivuori esitti myös eduskuntatalon rakennustoimikunnassa, että työmaalle palkattaisiin työttömiä helsinkiläisiä. Kaupunki nimitti 1925 Paasivuoren sosiaalilautakunnan edustajaksi SAJ:n perustamaan työttömyyskomiteaan, joka keräsi

---

59 M.P-ri, Mitä kunnat ja valtio voivat tehdä työttömyydestä johtuvan hädän hävittämiseksi, *Työnjuhla* XIV 1925 s. 24.

60 M.P-ri, Mitä kunnat ja valtio voivat tehdä työttömyydestä johtuvan hädän hävittämiseksi, *Työnjuhla* XIV 1925 s. 22–25, SDP puoluekokousptk 1926 s. 27, SAJ ptk. 5.11.1926 TA, Matti Paasivuori, Työttömyysvakuutus muualla ja meillä, *Suomen Ammattijärjestö* lokakuu 1926 s. 179. Hallitus pudotti 1929 esitystä 30 miljoonasta kymmeneen miljoonaan markkaan. Paasivuori oli 3.2.1929 lähetystössä, joka kävi hallituksen puheilla työttömyydestä, SDP eduskuntaryhmä valmistava valiok. ptk. 1.2.1929 TA.

varoja myymällä rintamerkkiä, työttömyyskukkaa. Komitea sai tuloja myös SAJ:n vappumerkin myynnistä.⁶¹ Kunnallinen työnvälitys oli yksi keino ehkäistä työttömyyttä, ja asetus siitä tuli voimaan 1918. Tuolloin Paasivuori kirjoitti useita artikkeleita kunnallisen työnvälityksen merkityksestä, ja vetosi kaupunkeihin, jotta ne perustaisivat työnvälitystoimistoja. Paasivuori oli jo Helsingin ensimmäisen työnvälitystoimiston hallintoneuvostossa vuonna 1903 mukana, kuten aiemmin on jo mainittu. Vuosina 1928–1933 hän oli SAJ:n edustaja Helsingin työnvälitystoimiston johtokunnassa. Hän piti Tukholmaa parhaana esimerkkinä kunnallisen työnvälityksen järjestämisestä.⁶²

---

61 SAJ ptk. 27.11.1925 TA, Helsingin kaupungin sosiaaliltk. ptk. 1.7.1927 HKA. Helsingin sosiaalilautakunta maksoi 1927 – tuolloin ministerinä olleelle – Paasivuorelle 350 markan palkkion siitä, että hän laati SAJ:n työttömyysavustustoimikunnan kertomuksen.

62 Yleinen työnvälitys MP ark. HF2, Työvälistysoimen järjestäminen, *Suomen Ammattijärjestö* 2/1916 s. 24. Paasivuori ja Oskari Tokoi olivat läsnä kunnallisten työnvälitystoimistojen neuvottelukokouksessa 1915. Laki koski yli 5000 asukkaan kaupunkoja.

Vuoden 1933 eduskuntavaalien vaalijuliste.

IX Perhe, ystävät ja muisto

Vaimon ja miehen roolit

Muistelmakirjoituksissaan Paasivuori toi esiin sen, että naisen ja miehen pitäisi hoitaa omalle sukupuolelleen kuuluvia töitä ja tehtäviä. Hän inhosi naisten töitä ja piti niitä ala-arvoisina ja miehille sopimattomina. Hän kuvasi eräässä tarinassaan sukupuolten välistä työnjakoa ja korosti sitä, kuinka tärkeää vaimon oli ymmärtää ja tukea miestänsä. Tarinassaan *Kun Pekan piti erota eukostaan* Paasivuori kuvasi kolmilapsista työläisperhettä, jonka isä oli juoppo. Juomalakkoliikkeen avulla Pekka pääsi eroon viinasta. Hänestä tuli luotettava järjestöihminen, joka kävi työväen kokouksissa. Vaimo oli kuitenkin yhä tyytymätön, koska mies tuhlassi rahojaan jäsenmaksuihin ja oli kaikki illat poissa kotoa. Kerran Pekalla meni kokouksessa tavallista myöhempään. Vaimo oli lukinnut oven eikä päästänyt miestänsä sisään. Silloin Pekka suuttui ja päätti erota riitaa haastavasta vaimostaan. Hän häipyi viikoksi maaseudulle ja aikoi karata merille. Ennen lähtöään hän kuitenkin käväisi vielä kotonaan. Tuolloin ”eukko oli huomannut tuhmuutensa, tullut katumapäälle ja halusi sovintoa”, tarinoi Paasivuori. Vaimo lupasi, ettei koskaan enää riitelisi tai haukkuisi miestänsä.¹ Miehen ja työväenliikkeen kannalta loppu oli onnellinen: vaimo alistui rooliinsa ja miehen tärkeisiin iltamenoihin.

Voi vain arvailla, kuvastiko tarina myös Matti Paasivuoren kotielämää. Hän oli jättänyt ryyppäämisen avioiduttuaan, mutta

---

¹ M.P-ri, *Kun Pekan piti erota eukostaan*, *Uuden ajan kynnyksellä* 1910 s. 73–78.

oli jatkuvasti luottamustointen ja kokousten takia poissa kotoa. Maria-vaimo saattoi olla tyytymätön, vaikka ei luultavasti sitä ilmaissutkaan, sillä perheen toimeentulo oli miehen iltamenoista kiinni. Paasivuori kirjoitti juttunsa opiksi muillekin järjestömiesten vaimoille. Voi sivumennen todeta, että työväen aikakauslehdissä, kuten *Työmiehen Illanvietossa*, tämäntyyppiset tarinat vaimosta miehensä tukena, ymmärtäjänä ja jopa alamaisena olivat aika tavallisia.

Maria Paasivuori synnytti perheeseen kuusi lasta, joiden lisäksi hän sai yhden keskenmenon. Lasten kertomusten mukaan perhe-elämä oli rauhallista ja vanhempien välit olivat hyvät ja lämpimät. Suuria tunteenilmauksia perheessä ei ollut, ja kodin ilmapiiri oli turvallinen. Erimielisyyksien sattuessa äiti sovitteli ja antoi periksi. Toinin kirjeistä käy ilmi, että perheessä ei ollut tapana kertoa toisille välittämisestä, tämä tunne vain aistittiin. Toini huolehti perheenjäsenten suhteiden tasapainosta. Kerrankin hän pyysi isäänsä kertomaan Arvolle, että ”isä pitää, rakastaa Arvoa, sillä hän on niin herkkä ja minusta tuntuu, että pitäisi hänen saada se huomata. Minä tiedän, että isä pitää meistä lapsistaan paljon, hyvin paljon, tunnen sen.”²

Perhe oli Maria ja Matti Paasivuoren elämässä eri tavalla tärkeä. Paasivuorella oli vahva miehinen itsetunto ja hän oli vanhakantainen mies, jota vaimo ja lapset passasivat kotona. Paasivuori oli perheen elättäjänä auktoriteetti, joka teki kaikki suuret päätökset. Siitä antaa viitteitä Lauri Sivosen Paasivuoren lapsilta keräämä muistitieto. Kodinhoito kuului yksinomaan Marialle. Hän sai talousrahat käyttöönsä, eikä Matti niiden perään kysellyt. Ostokset tehtiin Elannosta. Lasten kasvatusta kuului äidin tehtäviin. Isä oli kuitenkin perheenpää, jonka mielipidettä kysyttiin ja arvostettiin. Paasivuoren mukavuudenhalusta kertoo se, että hän joskus kielsi vaimoan menemästä naisten kokoukseen, koska kaipasi iltaisin tämän seuraa. Ulkomaanmatkoilla hänellä oli ikävä vaimoan, ja kotiin tultuaan hän etsi Marian heti käsiinsä, vaikka vintiltä pyykkää ripustamasta. Paasivuori myös päätti ketä vaimo äänesti. Tämä ei ollut mitenkään tavatonta työläis- ja maa-

---

2 Toini Paasivuori Matti Paasivuorelle 27.7.1924 MP ark. F1 TA.

laisyhteisöissä. Joskus aviopari kävi yhdessä teatterissa tai oopperassa. Sen sijaan elokuvaan Paasivuori meni yksin, koska vaimo ei niistä piitannut.

Aviopari Maria ja Matti Paasivuori kuvattuna 1920-luvulla.

Matti Paasivuori halusi ja hänellä oli myös varaa kouluttaa lapsensa, mutta akateeminen ura sopi hänestä vain pojille. Heistä kolme, Arvo, Aimo ja Urho, suoritti korkeakouluopintoja. Neljäs poika, Armas, päätti mennä käytännön alalle, ja hänestä tuli rakennusmestari. Arvo oli isälle lapsista läheisin, ja hänestä Matti aina kantoi huolta. ”Lue sinä miksi tahansa. Jos luet papiksi, minä koulutan. Jos luet upseeriksi, minä koulutan. Olet käynyt porvarin koulun”, kannusti Matti jäyhällä huumorillaan Arvoa opiskeluun. Ulkomaan matkoilta isä kirjoitti aina Arvolle. Silloinkin hän huolehti laskusta, joka olisi pian maksettava. ”Olisit ehkä tarvinnut siihen rahaa? Pidä huolta asioistasi. Sano äidille paljon terveisiä. Mutta ota itse parhaat päältä. Sano myöskin siskoille ja veljillesi terveisiä.”³

Tyttäret kävivät käsityö- ja liikealan ammattikouluja. Toini valitti isälleen, ettei ollut saanut opiskella ruotsia. Hän toivoi veljiensä antavan arvoa sille, että he saivat opiskella. Tyttäret menivät varhain työelämään ja toivat rahaa kotiin. Ylimääräisiin menoihin he lainasivat välillä rahaa isältään. Tyttäristä kumpikaan ei mennyt naimisiin, ja heistä oli paljon apua muulle perheelle. Toini toimi jatkuvasti isänsä sihteerinä, sillä tämä ei osannut kirjoittaa koneella. Puhtaaksikirjoitus vei Toinilta oman työn ohella runsaasti aikaa, ja lisäksi hän teki muutenkin kielenhuoltoa isänsä käsikirjoituksiin. Joskus hän valitti Arvolle, että ”isän papereitten kanssa olen saanut tehdä työtä aika tavalla ja se rasitti niin kovin. Kun niillä papereilla oli kiire, piti kirjoittaa vallan tingillä.” Toini uhrasi välillä illat ja viikonloputkin isälleen. ”Kun tekee pyhätkin työtä ei saa levätyksi lainkaan, niin sitä on vallan kuitti maanantaina työtä aloittaessa.”⁴ Toini oli korvaamaton apu isälleen käsikirjoitusten viimeistelyssä. Myös Arvo korjaili isänsä kieltä ja oikovedoksia.

Vaikka Paasivuori kohosi kirvesmiehestä toimitsijaksi, kansanedustajaksi ja ministeriksi, perhe asui vaatimattomasti Kallioyhtiön pienessä asunnossa työläisten keskuudessa. Väinö Tanner

3 Sivonen Lauri 1986 s. 17, Matti Paasivuori Arvolle 14.6.1929 Genevestä, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

4 Toini Arvolle 13.10.1925, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

havaitsi, ettei Paasivuori senaattorina lainkaan muuttanut elintapojaan. Kun yläluokkaiseen tapaan kuului varautua ainakin viikonloppuna mahdollisten vierailujen varalle, ei se työläiskodeissa ollut tapana. Paasivuoret tulivat täysin yllätetyiksi, kun kenraalikuvernööri Stahovits seurueineen saapui etukäteen ilmoittamatta vierailulle heidän kotiinsa. Kenraalikuvernööri löysi talon emännän pyykiltä ja isännän kotiaskareistaan. Sanomalehdet kirjoittivat visiitistä laajasti.⁵ Tanner ihmetteli vierailua, sillä Stahovits kävi hänen senaattoriaikanaan vain kerran hänen työpaikallaan senaatissa. Halusiko Stahovits nähdä, miten työläisten edustaja eli ja miltä hänen kotinsa näytti? Korkean venäläisen virkamiehen vierailu oli Paasivuorille luultavasti enemmän kiusallinen kuin leppoisa tapaus, eikä siitä jäänyt perheelle muisteltavaa. Ajan yhteiskunnallinen kuohunta vei kaiken huomion.

Lapset

Paasivuoren lapset olivat Lempi (s. 1897), Toini (s. 1900), Armas (s. 1902), Arvo (s. 1905), Aimo (s. 1907) ja Urho (s. 1910) sekä ottotytär Onerva (s. 1912). Paasivuorella oli kuuden lapsensa ja ottotyttärensä kanssa tasapainoiset ja hyvät välit. Siitä kertovat Toinin ja Arvon isälleen ja toisilleen lähettämät kirjeet. Kirjeenvaihtoa on säilynyt ajoilta, jolloin Arvo oli sotavaeässä ja Toini matkoilla. Kirjeet ovat kuvauksia eletyistä tapahtumista. Luonnollisesti lapset pyysivät myös lähettämään rahaa. Paasivuori oli tyttärille ankarampi kuin pojille ja valvoi heidän kotoa poissa olemisiaan. Kun Onerva kysyi, saisiko hän jäädä yöksi nuorisoliittolaisten retkelle, Matti tokaisi ankarasti: ”Et, en tiedä, milloin tulet kotiin kakara käsivarsillasi.”⁶ Tyttäristä vain Onerva meni naimisiin. Paasivuori ei itse polttanut eikä antanut lastenkaan polttaa kotona, mutta tiesi Onervan ja muidenkin lasten tupakoinnista.

---

5 Tanner Väinö 1948 s. 72.

6 Sivonen Lauri 1986 s. 17.

Oneruolle kengät
Urhalle Lakki
Aimolle. Mitä?
afmaksalle astaa arvo.
arvolle Jouluehtit
Hellebergille hauskat
ja kruunat. Lakki?

Lempille kuva albumi
ja kirja Sunnuntai.
Marillepesiliina

Joululahjalista perheelle mahdollisesti 1920-luvun alussa. Paasivuori näytti joskus edelleen käyttävän itsestään nimeä Helleberg. Hänellä oli eniten toiveita joulupukille. Vaimo sai esiliinan.

Lempi Maria Paasivuori (1897–1977) oli lapsista vanhin. Hän kävi 1906–1910 kansakoulua ja suoritti sen jälkeen vuosina 1910–1913 kiitettävästi tyttöjen ammattikoulussa leninkiompelulinjan. Hän pääsi rippikoulusta vuonna 1914 ja meni vuodeksi käsityö-opettajakouluun Tampereelle. Vuoden 1918 puolella hän opiskeli konekirjoitusta yksityisessä koulussa ja sai heti työtä. Hän pääsi isänsä puheenjohtajakaudella SAJ:n toimistoon toimistoapulaiseksi ja oli siinä tehtävässä vuodet 1919–1923. Matin ystävä, Aatu Halme oli SAJ:n taloudenhoitaja ja Lempin esimies. Lopetettuaan SAJ:ssa Lempi aloitti syksyllä 1923 työt Helsingin työväen säästöpankissa. Toini-sisaren mukaan Lempi vaihtoi huonompaan työpaikkaan. Lempi kävi kirjanpitokurssin vuonna 1924 ja sai töitä pankissa kirjanpitäjänä ja kassanhoitajana. Työskenneltyään pankissa 54 vuotta hän jäi eläkkeelle 1957 ja ehti nauttia eläkevuosistaan vielä kaksi vuosikymmentä.

Toini Sofia Paasivuori (1900–1959) oli toiseksi vanhin lapsi. Hänen lempinimensä oli Tonnu. Hän pääsi kansakoulusta 1913 ja kävi jatkokoulun 1913–1914. Hän suoritti Suomen Liikemiesyhdistyksen liikeapulaisiltakurssin 1917–1919 ja KK:n osuuskaupakurssin 1920. Toini oli isälleen korvaamaton apu sihteerinä ja puhtaaksikirjoittajana. Toini oli veljensä Arvon kanssa aktiivisesti mukana Helsingin sos.dem. nuorisoyhdistyksen toiminnassa. He harrastivat yhdessä lausuntaa ja näyttelemistä. Toini kirjoitti yhdistyksen kesäsiirtolatoiminnasta lyhyen muistelman.⁷ Kommunistien vallattua 1920-luvulla yhdistyksiä Toini oli perustamassa niiden tilalle uusia, muun muassa Helsingin sos.dem. nuorisoyhdistystä ja Helsingin liiketyöntekijäin sos.dem. yhdistystä.

Isänsä suhteiden avulla Toini pääsi töihin KK:n toimistoon 16-vuotiaana vuonna 1916, kun järjestö perustettiin. Toini oli koko työuransa KK:n konttorin palveluksessa, hoiti kassaa ja laskei henkilökunnalle tilipusseja. Toini oli ylpeä siitä, että hänellä oli KK:n nimenkirjoitusoikeus. Hän valitti kuitenkin kirjeissään, että konttorityö oli ”kuolettavaa hommaa ja vielä ei anneta mielestäni riittävästi palkkaa. Mutta jos olisin mies, saisin sitä vähemmällä-

---

7 Toini Paasivuori, Muistelmia kesätoiminnasta, *Tuohus* 1941 s. 16, 18.

kin työllä.”⁸ Lisätienestestä Toini ansaitsi kirjoittamalla puhtaaksi Väinö Huplin johtaman Helsingin kaupungin rahatoimikamarin veroasiakirjoja. Hupli oli koko perheen ystävä. Kun Toinilla oli ongelmia työpaikallaan, hän kysyi neuvoa Huplilta ja isältään.⁹

Toini jäi ongelmista huolimatta KK:n palvelukseen, kun palkankorotuksia tuli ja muut edut alkoivat vähitellen parantua. Paasivuori oli KK:n johtokunnassa, joka siunasi henkilökunnan ja samalla Toininkin palkankorotukset ja myös stipendin opintomatkalle Tukholmaan 1927 ja Saksaan 1931.¹⁰ Siellä hän tutustui naisille tarkoitettuun kotitaloushoidon opastustoimintaan. Toini sai ansioistaan osuuskauppaliikkeessä KK:n Rochdale-ansiomerkin vuonna 1956.¹¹

Kun KK rakennutti vuonna 1927 Runeberginkatu 28:aan liike- ja asuintalon, Toini sai siitä vuokra-asunnon, jonka hän vuonna 1930 osti. Hän lainasi rahaa isältään hankkiakseen huonekaluja. Paasivuori panttasi Työväen Asunto-osakeyhtiö Kallion osakkeet tyttärensä Toinin asuntovelkaa varten. Toinin kuoleman jälkeen 1959 osakkeet siirrettiin veljen Aimo Paasivuoren nimiin. Aimo Matti Paasivuori (s.1907) oli lakitieteen ylioppilas. Hän suoritti opintoja 1929–1932, mutta sairastui henkisesti. Hän oli useita vuosia hoidossa. Sen jälkeen hän asui vanhempiensa ja isän kuoltua ajoittain äitinsä kanssa. Aimo teki satunnaisia rakennusalan töitä.

Arvo Paasivuori (1905–1987) oli lapsista ainoa, joka seurasi isäänsä politiikkaan aina eduskuntaan saakka. Hän oli sosialide-

---

8 Toini Arvolle 12.1.1926 Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

9 Toini Arvolle 12.1.1926, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA. Hupli muisti Toinia jopa kukkalähetyksellä tämän nimipäivänä.

10 KK ptk. 23.4.1920, 27.7.1926, 17.5.1927, 2.7.1931 TA.

11 Toini oli ylpeä päästessään 1925 Elannon juhliin Kauniaiisiin lausumaan, ja sai esiintymisestään palkkion. Hän järjesti monet KK:n tilaisuudet ja esiintyi niissä. Hän harrasti kesämökkeilyä ja matkustelua, oli luonnon ystävä ja kirjoitti luontokuvia 1924 isälleen Karkusta. Hän kirjoitti Arvolle, kun tämä oli sotavaesssa ja valitti: ”Oi Arvo, on julmaa olla köyhä, ja kuitenkin on moni paljon köyhempi kuin minä köyhyydessäni. Jos olisi varaa saisi matkustaa ja matkustaa...”, Toini Arvolle 14.7.1926, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

mokraattinen kansanedustaja 1945–1948. Arvo työskenteli Helsingin huoltolaitosten konttoristina, apulaisjohtajana ja lopulta johtajana 1952–1972. Koululaisena hän toimi sosialidemokraattisissa lapsi- ja nuorisoyhdistyksissä ja sen jälkeen Helsingin sos. dem. nuorisoyhdistyksessä. Jo lukioaikana 1924 hän tarkasti isänsä kirjoittaman Helsingin työväenyhdistyksen 40-vuotishistorian kieliasun. Arvo pääsi ylioppilaaksi 1925 ja kävi reserviupseerikoulun Haminassa 1925–1926. Perhe lähetti sinne hänelle paketteja ja rahaa ja Toini KK:n kautta jopa banaaneja. Kun Arvo oli Karjalassa Kaukjärven leirillä, Toini kirjoitti hänelle:

Äiti sanoi, että tarvitset mitä tahansa niin kirjoita kotiin, rahaa, ruokaa tai mitä vaan haluat heti toimitetaan. Olivat hiukan mustasukkaisia kun kirjoitit minulle. Kun me kaikki niin pidämme sinusta, niin jokainen tahtoisi että sinä juuri hänelle kirjoittaisit.¹²

Arvo opiskeli Helsingin yliopistossa matemaattisia aineita ja valmistui filosofian kandidaatiksi 1939. Opinnot venyivät, koska hän näytteli ahkerasti Ylioppilasteatterissa, esiintyi ja lausui runoja. Teatterin ja Helsingin sosialidemokraattisen nuorisoyhdistyksen kautta Arvo ystävystyi kirjailijoiden ja taiteilijoiden kanssa. Muun muassa kirjailija Väinö Riikkilä kuului hänen ystäviinsä. 1930-luvun alussa Arvo pohti kokonaan teatterialalle siirtymistä, ja teatterinjohtajan paikka kiinnosti häntä. Kirjailija Jalmari Finne neuvoi, että hänen kannattaisi ensin suorittaa maisterin tutkinto. Sen jälkeen hän suositteli harjoittelua Tampereen työväen teatterissa. Finne järjesteli Arvolle harjoittelupaikan Tampereelta ja kaavaili hänestä jo Tampereen työväenteatterin uutta johtajaa. Finne kuitenkin vielä neuvoi, että Arvon kannattaisi ensin neuvotella viisaan ja arvostetun isänsä kanssa.¹³ Mihin asia kariutui, siitä ei ole tietoa. Ylioppilasteatteri jäi Arvon rakkaaksi harrastukseksi. Vuonna 1932 Arvo yritti hakeutua KK:n kiertäväksi puhujaksi. Finnen mielestä sekin oli yhdenlaista teatteriesitystä. KK valitsi toimeen kuitenkin kokeneen osuuskauppapuhujan.

12 Toini Arvolle 16.7.1925 Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

13 Jalmari Finne Arvo Paasivuorelle 26.2.1931, Arvo Paasivuoren ark. F1 TA.

Arvo ja Tyyne Paasivuori lapsineen 1950-luvun alussa. Lapset Pekka, Leena ja Liisa ovat säilyttäneet huolella isoisänsä ja vanhempiensa aineistot ja luovuttaneet ne Työvään Arkistoon.

Arvon teatteriuran saattoi kariuttaa myös seurustelu ja avioliitto Tyyne Kallion kanssa 1934. Samana vuonna Arvo aloitti Käpylän kunnalliskodin konttoristina. Mitä ilmeisemmin isän hyvät suhteet Helsingin sosiaalilautakunnassa auttoivat poikaa työpaikan saannissa. Arvo valittiin 1940 Helsingin kunnalliskodin ja työlaitoksen apulaisjohtajaksi ja vuonna 1952 Helsingin kaupungin huoltolaitosten johtajaksi. Tästä virasta hän jäi eläkkeelle 1972. Huoltolaitoksiin kuuluivat kaupungin sairas- ja vanhainkodit. Arvo asui perheensä kanssa Käpylän kunnalliskodin yhteydessä. Arvon vaimo Tyyne Paasivuori oli SDP:n kansanedustaja vuosina 1954–1957 ja 1962–1974.

Urho Kalervo Paasivuori (1910–1940) oli Matti Paasivuoren nuorin poika. Myös Urho oli aktiivinen SDP:n nuoriso- ja ammattiyhdistystoiminnassa. Hän kävi työnsä ohessa Yhteiskunnallisen korkeakoulun ja suoritti 1938 kunnallis- ja lastensuojelututkinnon. Valmistuttuaan hän sai työpaikan Karkkilan kauppalan

kassanhoitajana. Hän taisteli Kannaksella kranaatinheitinkompaniassa ja kaatui talvisodan lopulla Viipurinlahdella vuonna 1940.

Elokuvat olivat Matin ja poikien lempiharrastus. Arvosta tuli intohimoinen elokuvan ystävä, ja hän toimi vuosikymmeniä Valtion elokuvatarkastamon jäsenenä. Toini kuvasi vuonna 1925 kirjessään 15-vuotiaan Urhon innostusta elokuviin hieman paheksuvin sanakääntein:

Isä on nyt matkalla. Hän lähti perjantaina Jyväskylään. Pojat ovat koulussa ja Onerva on jatkoluokalla. Urholle ei oikein maista koulunkäynti. Mutta jos se olisi saanut jäädä pois koulusta ja mennä työhön, niin kaikki illat se olisi istunut elävissä kuvissa. Se on Urhon suurin heikkous, ja sille ei näy mahtavan mitään. Sen mitä se sieltä oppii on vaan ilveilyä. Hän nimittäin tahtois joka lauantai rahaa voidakseen mennä jonnekin kahville tai eläviin kuviin. Siis sitä pitää olla leviämmin kuin kannattaa.¹⁴

Muutto kivitaloon 1928

Kun Paasivuoresta tuli SAJ:n puheenjohtaja 1926, hän alkoi jälleen saada kuukausipalkkaa. Säännölliset tulot kohentuivat vielä vuoden lopulla, kun hänestä tuli ministeri. Perheen taloudellinen tilanne oli niin hyvä, että Paasivuoret kykenivät säästämään ja ostamaan vuonna 1928 kaksion, kaksi huonetta ja keittiön kaikilla mukavuuksilla. He muuttivat Kalliossa kivitaloon, keskiluokkaiselle alueelle osoitteeseen Agricolankatu 5 B. Talo oli Asunto-osakeyhtiö Mäkilinna, Agricolankadun ja Torkkelinkadun kulmassa. Tarina kertoo, että Mäkilinnaan muutettuaan Paasivuori avasi ikkunan Kallion kirjaston ja Tähtitorninmäen suuntaan ja sanoi vaimolleen: ”Tämän kaiken minä Sinulle annan.”¹⁵ Uudessa kodissa asuivat vanhempien kanssa Aimo ja Onerva. Vanhimmat tyttäret olivat muuttaneet pois, viimeksi Toini 1927. Perheen hy-

14 Toini 13.9.1925 ja 2.12.1925 Arvolle, Arvo Paasivuoren ark. F1.

15 Sivonen Lauri 1986 s. 13. Osoitteena käytettiin myös Torkkelink. 21 B 52.

västä varallisuudesta todisti sekin, että Kallio-yhtiön osakkeita ei tarvinnut myydä, vaan asunnot jäivät vanhimpien poikien käyttöön.

Ministerikautensa jälkeen Paasivuori palasi jälleen luottamus-toimiinsa. 63-vuotiaalta mieheltä loppui kuitenkin kuukausipalkka, kun hän menetti toimensa SAJ:n puheenjohtajana 1929 ja palasi SDP:n puheenjohtajaksi. Mutta hänellä oli jälleen puoluetoimikunnassa ystäviä, jotka kantoivat huolta hänen toimeentulostaan. Väinö Hupli ehdotti, että puolueen puheenjohtaja olisi puoluetoimistolla tavattavissa päivittäin tunnin verran. Siitä hänelle maksettaisiin 500 markan korvaus kuussa. Paasivuori ilmoitti suostuvansa järjestelyyn.¹⁶ Puolueen puheenjohtajuuskin loppui helmikuussa 1930. Sairaus alkoi muutenkin hidastaa toimintakykyä, ja luottamustoimia oli vähennettävä.

Vanhuus

Matti Paasivuori sairastui 50-vuotiaana vuonna 1916 sokeritautiin. Hän oli Suomessa ensimmäisiä potilaita, jotka alkoivat saada insuliinihoitoa. Perheen jäsenet, useimmiten Arvo, pistivät isälle päivittäin neljä viivaa insuliinia. Välillä Matti joutui olemaan sairaalahoidossa. Sairaus saneli myös perheen ruoka-aikoja ja ruokavaliota. Lääkärit suosittelivat 1926 Paasivuorelle tuhtia aamiaista, johon kuului: kahvia, ”kermaa entistä enemmän”, leipää 40 gr, voita 125 gr, kalaa 100 gr, läskiä 15 gr, kurkkua, tomaattia ja kukkakaalia.¹⁷ Sairauden edettyä pidemmälle häntä oli tuettava kävellessä. Uuden eduskuntatalon portaat koituivat hänelle koh- taloksi, sillä hän kaatui niissä pahasti. Sen jälkeen terveydentila heikkeni nopeasti.

Paasivuoren yksi tärkeimmistä poliittisista tavoitteista oli ollut sosiaaliturvan rakentaminen sairaille ja vanhuksille. Suomessa ei

---

16 SDP ptk. 12.9.1929 TA. 500 markkaa olisi noin 150 euroa vuoden 2013 rahassa.

17 MP ark. HA2, Sivonen Lauri 1986 s. 2.

ollut vanhuuden turvaa eikä yleistä eläkejärjestelmää. Paasivuoren oma taloudellinen tilanne heikkeni, koska hän ei sairauden takia enää voinut käydä kokouksissa, ja palkkiot eli tulot elämiin jäivät saamatta. Hänen varallisuutensa oli kiinni asunnoissa, joten perheen oli käytettävä säästöjään. Puoluetoverit ryhtyivät poikkeusjärjestelyllä hankkimaan hänelle valtion eläkettä. Aloitteen SDP:n eduskuntaryhmälle teki Paasivuoren perhe, ilmeisesti Toini. Perhe piti oikeana sitä, että työväenliike, jolle Matti oli uhrannut suuren osan elämästään, huolehtisi hänestä myös vanhana. Paasivuoresta itsestään tilanne oli varmaankin lähinnä nöyryyttävä.

Eduskuntaryhmä kiirehti Paasivuoren eläkeasiaa sosiaaliministeri Emil Hynnille. Tannerin ja muiden johtavien sosialidemokraattien allekirjoittama anomus tähtäsi ajankohtaan nähden korkeaan 24 000 markan vuosieläkkeeseen (n. 9000 euroa vuonna 2013). Vertailun vuoksi mainittakoon, että kansanedustajan vuosipalkkio oli 1930 21 000 markkaa. Kivimäen hallitus päätti eläkkeestä sosiaaliministeri Hynnisen esityksestä 1935 lopulla, mutta myönsi vain puolet anotusta, 12 000 markkaa vuodessa. Eläkettä ryhdyttiin maksamaan heinäkuusta 1935.

SDP käynnisti huhtikuussa 1936 Paasivuorelle lisäeläkehankkeen. Ajatuksena oli, että SDP, SAK ja Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta yhdessä maksaisivat Paasivuorelle 2000 markan lisäeläkkeen kuukaudessa. Tämäkin summa pieneni lopulta puoleen, ja järjestöt päätyivät 1000 markan kuukausieläkkeen myöntämiseen.¹⁸ Paasivuoren valtiolta ja järjestöiltä saama kokonaiseläke oli näin ollen toukokuusta 1936 alkaen suhteellisen hyvä 2000 markkaa kuukaudessa (n. 725 euroa kuukaudessa v. 2013). Ammattikirvesmiehen kuukausiansiot olivat jonkin verran pienemmät kuin Paasivuoren eläke.

Toukokuussa 1936 Paasivuori täytti 70 vuotta, joten eläkepäättös oli hänelle paras mahdollinen syntymäpäivälahja. Syntymäpäivänään hän oli poliittisen eliitin ja työnantajienkin kehujen

---

18 SDP ptk. 20.4. ja 24.4.1936, MP ark. Eläkepäätökset HA2 TA. Kustannusosakeyhtiö Kansanvallan ja SDP:n osuudeksi tuli 325 markkaa ja SAK:n 350 markkaa kuukaudessa.

ja onnittelukäyntien kohteena. Työväenjärjestöjen onnitteluvies-teissä Paasivuorta kutsuttiin ”työväestön Matiksi”, työväenliik-keen ja yhteiskuntapolitiikan kunniakkaaksi uranuurtajaksi ja esitaistelijaksi, järkkymättömäksi työväen asianajajaksi ja suo-raksi pohjalaiseksi mieheksi. Ammattiyhdistysmies ja toimittaja Artturi Aalto kutsui Paasivuorta oppimestarikseen.¹⁹

Paasivuoren syntymäpäiväksi SAK julkaisi hänelle omistetun *Työnjuhla* -lehden numeron. Se oli ”omistettu kiittollisuudella Suomen ammattiyhdistysliikkeen kunniavanhukselle Matti Paa-sivuorelle”. Useat työväenlehdet kirjoittivat hänen elämäntyöstään sosiaalipolitiikan alalla. ”Paasi-Matin” sanottiin olevan tunnettu Suomessa jokaiselle. Hänen olemuksestaan huokui toveruutta ja lujaa yhteenkuuluvaisuutta työväenluokkaa kohtaan. Hänen pu-heensa eduskunnassa ”sitä ilveilyä” eli kuningasseikkailua vastaan tuotiin myös esiin. Paasivuoren kykyä ymmärtää yhteiskunnalli-sia ilmiöitä kehuittiin.²⁰

Toukokuussa 1936 SDP:n puoluekokous kutsui Matti Paasi-vuoren, Miina Sillanpään ja Matti Turkian kunniajäsenekseen. Viimeiseksi jääneen lyhyen haastattelun Paasivuori antoi vielä vuonna 1937, kun ammattiyhdistysliike juhli 30-vuotista taival-taan.

Kuolema 1937

Paasivuori ehti nauttia eläkkeestään vain runsaan vuoden ajan ennen kuolemaansa. Hän menehtyi 71-vuotiaana 16.6.1937 keuh-kokuumeeseen samaisessa Käpylän sairaalassa, missä Arvo-poi-ka oli töissä. SDP:n ja SAK:n yhteinen kuolinilmoitus julkaistiin 19. kesäkuuta ja puolue hoiti hautajaisten käytännön järjestelyt. *Suomen Sosialidemokraatissa* Paasivuorta muistelivat SAK:n pu-

---

19 MP ark. F1 TA.

20 Matti Paasivuori 70-vuotias, *Suomen Sosialidemokraatti* 6.5.1936, *Kuluttajan lehti* 19/1936, *Työn Juhla* 1936, Matti Paasivuori 70 vuotta, *Palkkatyöläinen* 8.5.1936.

Väinö Tanner pitämässä muistopauhetta Matti Paasivuoren haudalla.

heenjohtaja Edvard Huttunen, SDP:n puheenjohtaja Kaarlo Harvala, kansanedustajat Miina Sillanpää ja K. H. Wiik sekä toimittaja A. E. Leino.²¹ Mainittakoon, että osuuskauppaliike ei osallistunut Paasivuoren eläkkeen kustannuksiin eikä myöhemmin muistomerkin suunnitteluun. Hänen kuolemansa ei aiheuttanut merkintää KK:n pöytäkirjoihin, mutta muistotilaisuus pidettiin Elannon tiloissa.

Matti Paasivuoren hautajaiset 20. kesäkuuta 1937 olivat kansallinen tapahtuma. Tervehdyksen haudalle toi 34 henkilöä tai yhteisöä mukaan lukien tasavallan presidentti Kyösti Kallion edustaja. SDP:n puheenjohtaja Kaarlo Harvala puhui haudalla. Hän totesi, että Paasivuori oli vähäpuheinen mies, mutta kun hän puhui, häntä kuunneltiin. Sanottiin, että ”Paasi-Matti siellä jyrisi”.

²¹ Matti Paasivuori in memoriam, Matti Paasivuori kuollut, *Palkkatyöläinen* 19.6.1937.

Matti Paasivuoren

hautajaistilaisuus 20. 6. -37.

SEPPELTENLASKUJÄRJESTYS:

- 1) Omaiset.
- ✓ 2) Tasavallan presidentti.
- ✓ 3) Valtioneuvosto.
- ✓ 4) S. Sosialidemokraattinen Puolue.
- ✓ 5) S. Ammattiyhdistysten Keskusliitto.
- ✓ 6) Kulutusosuuskuntien Keskusliitto.
- ✓ 7) Sos.-dem. Eduskuntaryhmä.
- ✓ 8) S. Puutyöväen Liitto.
- ✓ 9) H:gin Työväenyhdistys.
- ✓ 10) Kustannus-Oy. Kansanvalta.
- 11) Suomen Sosialidemokraatin toimitus.
- ✓ 12) Osuusliike Elanto.
- ✓ 13) Viipurin l. länt. vaalipiirin Sos.-dem. Piiritoimikunta.
- ✓ 14) S. Metallityöväen Liitto.
- ✓ 15) S. Rakennustyöväen Liitto.
- ✓ 16) S. Rautatieläisten Liitto.
- ✓ 17) S. Paperiteollisuudentyöntekijäin Liitto.
- ~~18) S. Kutomateollisuustyöväen Liitto.~~
- ✓ 19) S. Kirjatyöntekijäin Liitto.
- ✓ 20) Suomen Työläisliitto.
- ✓ 21) S. Kuljetustyöntekijäin Liitto.
- ✓ 22) Työväen Sivistysliitto.
- 23) Sos.-dem. Työläisnaisliitto.
- ✓ 24) Sos.-dem. Työläisnuorisoliitto.
- ✓ 25) H:gin Sos.-dem. Kunnallisjärjestö.
- ✓ 26) Kansan Työ.
- ✓ 27) H:gin Ammatillinen Paikallisjärjestö.
- ✓ 28) H:gin Ammattiyhdistysväen Sos.-dem. Yhdistys.
- ✓ 29) H:gin Kirvesmiesten ammattiosasto.
- ✓ 30) H:gin Rakennustyöväen Sos.-dem. Yhdistys.
- ✓ 31) Asunto-osaakeyhtiö Mäkilinna.
- ✓ 32) Työväen Asunto-osaakeyhtiö Kallio.
- ✓ 33) Lahtelaiset toverit.
- ✓ 34) Yksityisten seppeleet.

*

Hautajaistilaisuuden jälkeen kokoonnutaan muistojuhlaan Osuusliike Elannon hallintoneuvoston huoneistoon Kluuvikatu 5.

Muistojuhlissa Elannon Kluuvikadun tiloissa KK:n kaunopuheinen valistuspäällikkö Yrjö Kallinen muisteli vainajaa. Lehtikirjoituksissa arvioitiin, että työväenliikkeen historiassa Matti Paasi-vuoren elämäntyö tulee saamaan arvokkaan aseman.²²

Oskari Tokoilla oli kriittinen sanansa sanottavanaan ylistyspuheista. Hän kommentoi hautajaisia kirjeessään omaisille:

Suuremmoisethan ne olivat hautaustilaisuudet ja kunnianosotukset, jotka nyt vuodattivat ylistystään hänen mentyään ja hänen työllään. Ihmettelemme vaan, kuinka moni niistä oli Teitä ja teidän perhettänne tukemassa isänne sairauden aikana ja kuinka moni heistä muistaa jälkeen jääneitä taas tämän tilaisuuden jälkeen....se, joka odottaa todellista ystävyyttä ja toveruutta, aina pettyy.²³

SDP lupasi maksaa puolet hautajaiskuluista.²⁴ Leski Maria Paasi-vuori anoi syksyllä 1937 puolueelta luvattua avustusta. Haudalle tilattiin graniittinen paasi Järvenpäästä. Se valmistui kesäkuussa 1938, ja tuolloin puolue maksoi avustuksen. Kuollessaan Paasi-vuori oli velaton ja jopa varakas mies. Hän omisti kahden huoneen ja keittiön asunnon As. Oy Mäkilinnassa ja kaksi osaketta Työväen Asunto-osakeyhtiö Kalliossa. Varallisuutta oli huomattavan paljon, yhteensä 171 000 markan arvosta.²⁵ Hänen perijöitään olivat leski Maria ja lapset Lempi, Toini, Armas, Arvo, Aimo ja Urho. Ottotytär Onerva ei kuulunut perijöihin, ja kuolinpesä jätettiin jakamattomaksi. Leski Maria asui Agricolankadun asunnossa seuraavat 24 vuotta ja kuoli 91-vuotiaana 1961.

---

22 Matti Paasi-vuoren tomun maahan kätkemistilaisuus eilen muodostui valtavaksi surujuhlaaksi, *Suomen Sosialidemokraatti* 21.6.1937, *Palkkatyöläinen* 27/1937.

23 Oskari Tokoi 3.8.1937 Toini Paasi-vuorelle, Arvo Paasi-vuoren ark. F3.

24 SDP ptk. 7.7.1937 TA. Hautajaiskustannukset olivat 10 683 markkaa, josta puolue maksoi viiveellä 6000 markkaa.

25 Perunkirja 15.9.1937 MP arkisto HA3 TA. Varallisuus olisi noin 7–8 kertaa Helsingin kaupungin kirvesmiehen vuosiansio. Summa olisi noin 65 000 euroa v. 2013.

Paasivuori teki pitkän ja merkittävän poliittisen uran työväenliikkeessä. Hän keräsi ahkeralla työllään politiikassa – ja vaimo tarkalla taloudenpidolla – omaisuuden, johon vain harva työläinen, jos kukaan, pystyi.

Muisto: Paasivuorenkatu vuonna 1939

Pian Paasivuoren kuoleman jälkeen *Suomen Sosialidemokratian* pakinoitsija Sasu Punanen alias Yrjö Räisäsen teki aloitteen Sirkuskadun muuttamisesta Paasivuorenkaduksi. Räisänen oli jo 1920-luvun kirjoituksissaan usein asettunut puolustamaan Paasivuorta Tanneria vastaan. Paasivuorenkadun nimeäminen oli tältä osin myös Räisäsen poliittinen kannanotto. Hän toimi omien sanojensa mukaan nopeasti siksi, että HTY:n edessä olevasta kadusta tulisi Paasivuorenkatu eikä Väinö Tannerin katu.²⁶ Helsingin kaupunginvaltuusto teki nimiasiassa päätöksen vuoden 1938 lopulla. Sirkuskadun nimikyltit vaihtuivat sattumalta juuri Matin päivänä 24. helmikuuta 1939 Paasivuorenkaduksi. Samalla Sirkuspuistosta tuli Paasivuorenpuistikko.²⁷

Aikalaisten suuresta arvostuksesta Paasivuorta kohtaan kertoo se, että ammattiyhdistysliike ja puolue aikoivat pystyttää uurastajalleen muistomerkin. SAK ja SDP nimesivät 1938 yhteisen toimikunnan valmistelemaan asiaa.²⁸ Suunnitelmat eivät edenneet, koska sota tuli väliin.

SDP:n puheenjohtaja Kaarlo Harvala lausui muistosanat edeltäjästään vuoden 1939 puoluekokouksessa. Hänen mukaansa Paasivuoren olemus ”symbolisoi mitä elävimminkin maamme työväenliikkeen proletaarista luonnetta”. Harvala jatkoi puhettaan:

---

26 Sivonen Lauri 1986 s. 2.

27 Paasivuorenkatu eikä Sirkuskatu, *Suomen Sosialidemokraatti* 25.2.1939. Suomen Sosialidemokratian osoite oli vielä 24.2. Sirkuskatu, mutta seuraavana päivänä Paasivuorenkatu.

28 SDP ptk. 27.12.1938 TA. Kalle Lehmus ja Aleksi Aaltonen nimettiin toimikuntaan.

SUOMEN SOSIALIDEMOKRAATTI

Lauantaina helmikuun 25 p:nä

PAASIVUORENKATU EIKÄ SIRKUSKATU.

Uudet nimikilvet asetettu
paikoilleen.

NIMENMUUTOS MATIN-PÄIVÄN KUNNIAKSI.

Sirkuskatu muutettiin nopeasti Paasivuoren kuoleman jälkeen, jo helmikuussa 1939 Paasivuorenkaduksi. Paasivuoren nimi jäi elämään työväenliikkeen keskeisellä paikalla, Hakaniemessä.

Matti Paasivuoren vaikutusvalta puolueemme keskuudessa ei perustunut puhetaidon tai kirjoitetun sanan mukaansatempaavaan esitystaitoon, vaan enemmänkin ehkä siihen totuuteen ja vilpittömyyteen, joka seurasi hänen kintereillään ja joka oli ytimenä kaikessa hänen julkisessa esiintymisessään.²⁹

Tutkijana on todettava tästä Harvalan puheesta, että puhuja tustui Paasivuoreen vasta 1920-luvulla, kun tämän kiihkeimmät agitaatiopuheet työväenliikkeen kentällä oli jo pidetty. Nuorempi sukupolvi analysoi Paasivuorta vanhennevan valtiopäivämiehen perusteella vaikka hänen agitaatiokautensa oli hyvin pitkä. Paasivuoren kirjallinen tuotanto on yllättävän laaja ja tyyli usein mukaansatempaava.

Paasivuorta muisteltiin myöhemmin työväenliikkeen piirissä kuolin- ja syntymäpäivinä. Kun kuolemasta oli kulunut kymmenen vuotta 1947, SAK tilasi taiteilija Väinö Saikolta muotokuvan Matti Paasivuoresta.³⁰ Vuonna 1956 Paasivuoren syntymän 90-vuotispäivän johdosta SAK lämmitti muistomerkkihankkeen uudelleen. Se oli valmis kustantamaan muistomerkin Paasivuorenpuistoon sillä ehdolla, että Johannes Haapasalon veistämä, vuonna 1932 pystytetty nyrkkeilijäpatsas siirrettäisiin pois, mahdollisesti Olympiastadionin läheisyyteen.³¹ Nyrkkeilijäpatsaan siirto herätti vastustusta eikä Paasivuoren patsashanke toteutunut.

Puolue vaali Paasivuoren muistoa 1955 ja teetätti hänestä vapumerkin. Paasivuoren syntymän satavuotispäivänä 1966 häntä muistettiin puolueen pää-äänenkannattajassa maininnalla ja kuvalla.³² Kuoleman 50 vuotispäivän johdosta kotipitäjässä Ilmajoel-

---

29 Kaarlo Harvala, Pöytäkirja SDP:n XVIII puoluekokouksesta Turussa 18.–20.5.1939, Helsinki 1940 s. 5–6.

30 Matti Paasivuoren muotokuvan paljastus SAK:n edustajakokouksessa, *Sosialisti* 17.6.1947.

31 Matti Paasivuoren muistomerkki Paasivuorenpuistikkoon, *Suomen Sosialidemokraatti* 10.1.1956.

32 Matti Paasivuoren syntymästä 100 vuotta” *Suomen Sosialidemokraatti* 6.5.1966.

la järjestettiin muistojuhla. SDP:n ja SAK:n juhlassa joulukuussa 1987 Ilmajoen työväentalon seinälle paljastettiin Matti Paasivuoren reliefi. Paasivuorenkatu Helsingin Hakaniemessä sekä katu ja reliefi Ilmajoella jäivät lopulta ainoiksi muistomerkeiksi Matti Paasivuoren elämäntyöstä. Paasivuori olisi varmaan ollut näihin muistomerkkeihin tyytyväinen: häntä muistettiin kohtuullisesti.

Matti Paasivuoren kuva SDP:n vappumerkissä vuonna 1955.

MATTI PAASIVUOREN

RELIEFIJUHLA

Ilmajoen Työväentalossa su 13.12. -87 klo 13.00

JUHLAOHJELMA:

Siirtolaismarssi, sov. A Rope
Pohjalainen sarja, säv. T Laine
Tervehdyssanat

Suomi 70 vuotta

Juhlapuhe
ja reliefin paljastaminen

Ilta kaiulla, sov. J Panula
Eteläpohjalainen kansansävelmä
Paimenen polska, sov. A Sonninen

Haluan löytää uuden laulun
säv. G Ponomarenko sov. A Papp

Lintu ja lapsi
säv. Jean-Paul Cara

SDP:n tervehdys

Annikan uni, säv. S Klinteberg
Burleske, säv. Mozarts

Ilmajoen kunnan tervehdys

Työväenmarssi

Ilmajoen Soittokunta
johtaa Pekka Hirvonen

Ilmajoen Sos.dem. Kunnallis-
järjestön puheenjohtaja
Toive Tynjälä

Ilmajoen Lausujat
ohjaaja Marjatta Lohikoski

SAK:n III puheenjohtaja
Raimo K a n t o l a

Peuralan
Pikkupelimannit
johtaa Lasse Peltonen

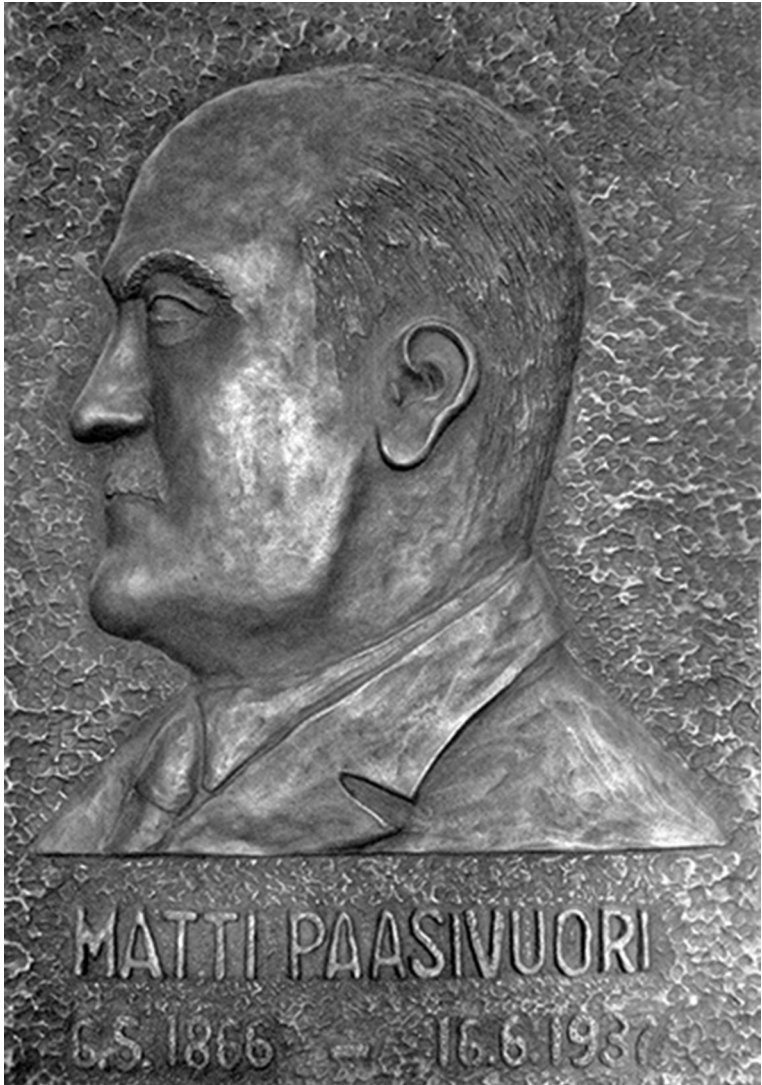
Puoluetoimikunnan jäsen
kansanedustaja Markus Aaltonen

Musiikin opiskelija
Miia — Maria Koskela

Kunnanvaltuuston
puheenjohtaja Paavo Silvola

Ilmajoen Soittokunta ja yleisö

*Kahvitarjoilu alkaa klo 12.00 ja jatkuu juhlan jälkeen
Työväentalon ravintolasalissa. Tervetuloa!*

*Matti Paasivuoren reliefi paljastettiin Ilmajoen työväentalolla 13.12.1987.
Kuvaaja: Toive Tynjälä.*

Ystäviä ja tuttavია

Särmikäs toveri Eetu Salin (1866–1919)

Eetu Salin

Suutari Eetu Salin oli Paasivuoren ikätoveri, syntynyt vuonna 1866. Salin ei ollut Paasivuoren tavoin käynyt päivääkään koulua. Salin oli itseoppinut mies ja hänestä tuli legendaarinen puhuja ja työväenliikkeen ensimmäinen palkattu agitaattori. Salin ja Paasivuori kohtasivat ensimmäisen kerran 1893 rakennusalan työttömien kokouksessa Sörnäisten kansankodilla. Vuoden 1893 viimeisenä päivänä siellä kokoontui arviolta 300–500 työttömän joukko, joka vaati kuntaa järjestämään hätäaputoita. Salin oli puhumassa väkijoukolle. Työttömien asema oli niin kurja, että he joutuivat varastelemaan elintarvikkeita elääkseen. Sitä Salin ei

puheessaan tuominnut, ja nämä radikaalit puheet tekivät Paasivuoreen vaikutuksen.³³ Myöhemmin vuoden 1899 kurikkaretelöiden yhteydessä Paasivuori otti etäisyyttä Saliniin, joka ei hyväksynyt Kurikan toimintaa.

Paasivuori otti puolueen päätökset aina vakavasti, mitä Salin ei suinkaan aina tehnyt. Hän oli enemmän taiteilijasielu ja oman tiensä kulkija. Salin oli Paasivuoren mukaan ansioitunut puhuja, mutta viinaan menevänä hän ei ollut luotettava eikä siksi myöskään esimerkki nuorisolle. Väinö Tannerilla oli paljon läheisempi suhde Saliniin kuin Paasivuorella. Tannerit muun muassa majoitivat Salinia tämän Helsingin reissuilla.

Työväen vallankumousyritystä tukenut Salin kuoli vankilassa 1919 vain 53-vuotiaana. Paasivuori kirjoitti muistokirjoituksen kunnioittavaan mutta myös kriittiseen sävyyn. Salinista oli liikkeellä paljon eläviä juttuja, joita Paasivuori sisällytti kirjoitukseensa. Paasivuori hoiti puolueen nimissä hautajaisjärjestelyjä ja ilmoitti hautajaisten järjestelytoimikunnan puolesta viranomaisille, että vaikka punalippujen käyttö hautajaisissa kiellettäisiin, ne tuotaisiin sinne joka tapauksessa. Tuhannet osallistuivat hautajaiskulkueeseen 17. huhtikuuta 1919, ja siitä tuli työväenliikkeen suurin sisällissodan jälkeinen mielenilmaisu. Puolueen puheenjohtaja Väinö Tanner ja puoluesihteerit Taavi Tainio puhuivat haudalla.

Aihetta uuteen polemiikkiin Salinista kehkeytyi, kun *Suomen Sosialidemokraatti* julkaisi postuumisti tammikuussa 1920 artikkelin, jossa Salin antoi tukensa Tannerille. Paasivuori ei suuttunut Tannerin puolustamisesta vaan siitä, että Salin hyökkäsi Edvard Valpasta vastaan. Artikkelit teki lisäksi Salinista marttyyrin ja oli muutenkin Paasivuoren mielestä valheellinen. Paasivuori puolusti vastineessaan voimakkaasti vankilassa ollutta Valpasta ja kirjoitti Salinin olleen ristiriitainen henkilö. Paasivuori ei ollut unohtanut sitä, että Salin oli puolustanut keväällä 1917 maatalo-

---

33 Paasivuori Matti, Juttuja Eetu Salinista, *Työnjuhla* 1919 s. 27, Paasivuori Matti 1924 s. 34.

uslakkoja, joita Paasivuori oli ollut senaattorina sovittelemassa.³⁴ Saliniin liittynyttä polemiikkaa pidetään ensimmäisenä julkisena ristiriitana Paasivuoren ja Tannerin välillä.³⁵ Paasivuoren motiivina kirjoitukseen lienee ollut myös harmistuneisuus siitä, että Tannerin johtama puoluetoimikunta pudotti hänet joulukuussa 1919 pois puolueen johdosta.

Ikätoveri Miina Sillanpää (1866–1952)

Matti Paasivuori ja Miina Sillanpää olivat ikätovereita ja yksikamarisen eduskunnan ensimmäisiä kansanedustajia. Paasivuori istui 36 valtiopäivät 1907–1935, Sillanpää vielä useammat, aina vuoteen 1947. Heillä, kuten monilla muillakin ensimmäiseen yksikamariseen eduskuntaan valituilla edustajilla, oli monia samankaltaisia elämänvaiheita. Molemmat joutuivat lapsena työelämään eivätkä saaneet käydä koulua lainkaan tai vain muutaman vuoden. Heillä oli kokemusta rengin ja piian työstä, palkollisena olemisesta sekä tehdastyöstä. He löysivät tiensä työväenliikkeen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ammattinsa, Paasivuori kirvesmiesten ja Sillanpää palvelijattarien toiminnan kautta. He olivat 1890-luvun lopulla ammattiosastojensa puheenjohtajia Helsingissä sekä alansa valtakunnallisten liittojen perustajia. Jo 1900-luvun alussa he olivat tunnettuja helsinkiläisiä ammattiyhdistysaktiiveja. Tyytymättömyys huonoihin työoloihin ja sosiaaliturvan puutteeseen yhdisti ja motivoi heitä ammatilliseen ja poliittiseen toimintaan.³⁶

Vuonna 1917 säädetyn kahdeksan tunnin työaikalain ulottaminen koskemaan myös palvelus- ja maataloustyöväkeä oli Paasivuoren ja Sillanpään rohkea yhteinen tavoite. Paasivuorelle työ-

---

34 M.P-ri, Juttuja Eetu Salinista, *Työnjuhla* 1919 s. 26–29, Eetu Walppaan puolesta, Eetu Salinia vastaan, *Suomen Sosialidemokraatti* 14.1.1920, Sivonen Lauri 1986 s. 8. Väinö Hupli, joka tuolloin oli vielä tannerilainen, puolusti vastineessaan Salinia, ja Paasivuori jatkoi vielä Walppaan puolustamista.

35 Soikkanen Hannu 1975 s. 386.

36 Wiik Karl H. 1936 s. 151.

päivän lyhentäminen oli sivistyskysymys. Hän totesi sen omassa elämässäänkin: sivistyksellisen aseman kohotessa myös taloudellinen asema parani. Paasivuoren ajamat asiat eivät täysin menneet sukupuolen mukaan, kun taas Sillanpää keskittyi ajamaan naisten etuja, palvelijattarien, työläisnaisten ja lasten aseman parantamista. Paasivuori ajoi pääasiassa ammattimiesten etuja, mutta työsuojelu ja sosiaalilainsäädäntö koskettivat myös naisia ja lapsia. Paasivuori tuki Sillanpään aloitteita.

Miina Sillanpää

Paasivuori oli erityisen aloitteellinen naisvaltaisen kaupan alan työajan lyhentämisessä. Naisten työssäkäynnistä Paasivuori ajatteli työläismiesten tavoin, että miehen kunnia-asia oli ansaita perheelleen elanto, niin että vaimon ei tarvitsisi käydä työssä. Paasivuoren ajattelun mukaan vain köyhimpien perheiden äitien ja naimattomien naisten oli käytävä töissä. Sillanpää edisti työläisvaimojen kotitalousvalistusta ja kotitaloustaitojen opetusta. Molempien toiminta vahvisti lopulta miehen ja naisen roolien ja tehtävien eriytymistä.³⁷

Kun Paasivuori oli SDP:n puheenjohtaja 1913–1917, Sillanpää oli samaan aikaan puolueen naisjärjestön, Työläisnaisliiton puheenjohtaja. Puheenjohtajina he eivät olleet karismaattisia eivätkä syvällisiä aatteellisen suunnan näyttäjiä vaan pikemminkin käytännön reformisteja ja agitaattoreita. Joukkojen johtajina he jäivät oppineiden puoluetovereittensa varjoon, mutta jäsenistön keskuudessa he olivat suosittuja. Sillanpää sai vuonna 1916 vakinaisen toimen Väinö Tannerin johtaman Osuusliike Elannon ravintoloiden tarkastajana. Hän luopui Työläisnaisliiton puheenjohtajuudesta ja jäi muutamaksi vuodeksi pois eduskunnasta ja politiikasta.³⁸

Paasivuori sai 1916 päätoimisen taloudenhoitajan työn Suomen Tehdas- ja sekatyöväen liitosta mutta ei luopunut politiikasta. Hän jatkoi SDP:n puheenjohtajana ja kansanedustajana. Paasivuori ei edes harkinnut jättävänsä politiikkaa ja luottamus-toimiaan, sillä hänellä oli suuri perhe elätettävänään.

Paasivuori ja Sillanpää jäivät kumpikin syrjään 1918 sisällissodan johdosta, vaikka lähes kaikki heidän läheisimmistä puoluetovereistaan menivät mukaan. Koska sota verotti työväenjohtajien joukkoa, kumpikin valittiin sodan jälkeen työväenliikkeen johtopaikoille. He olivat myös ministereitä Väinö Tannerin hallituksessa 1926–1927. Paasivuori edusti hallituksessa ammattiyhdistysliikettä mutta sai vain salkuttoman ministerin tehtävän. Sil-

---

37 Maailmat alkoivat erkaantua sukupuolen mukaan, kuten Irma Sulkunen on todennut Sillanpään urasta ja ajasta, Sulkunen Irma 1989.

38 Sulkunen Irma 1989 s. 61.

lanpää tuli kuuluisaksi Suomen ensimmäisenä naisministerinä; hänestä tuli toinen sosiaaliministeri.

Sillanpää pysyi tannerilaisena, toisin kuin Paasivuori. Hän oli määrätietoinen poliitikko ja vielä 66-vuotiaanakin täysissä voimissa tehdessään pienen vallankaappauksen työläisnaisliikkeesä: valitutti itsensä vuonna 1932 naisliiton sihteeriksi ja *Työläisnainen*-lehden päätoimittajaksi.³⁹

Paasivuoren kohtalo oli toinen; hänet leimattiin jo 1920-luvulla vanhukseksi ja liian vanhaksi joihinkin tehtäviin. Paasivuori alkoi 1930-luvun alussa jäädä sairautensa takia pois luottamustehtävistään, kun Sillanpää valtasi uusia asemia politiikassa vielä yli 70-vuotiaanakin. Vireä toiminta ja pitkä ikä toivat Sillanpäälle yhteiskunnallista arvostusta; hän ehti onneksensa saada kunniaa ajamiensa uudistusten toteutumisesta (Ensi Kodit).

Suurin osa Paasivuoren ajamista sosiaalisista uudistuksista ei ehtinyt toteutua tämän elinaikana. Kun Paasivuori arvioi vuonna 1927 ammattiyhdistysliikkeen saavutuksia, hän totesi, että se oli menestynyt työajan lyhentämisessä, työväenluokan sivistystason kohottamisessa ja elämän vaatimusten laajentamisessa.⁴⁰ Ne olivat yleisellä tasolla niin Paasivuoren, Sillanpään kuin monen muunkin kansanedustajan yhteisiä saavutuksia. Paasivuori ei edes yrittänyt ottaa niistä kunniaa itselleen.

Ammattiyhdistystoveri Aatu Halme (1873–1933)

Kirvesmiehet Matti Paasivuori ja Aatu Halme olivat tiivis parivaljakko toimiessaan yhdessä ammattiyhdistysliikkeessä, Kustannusosakeyhtiö Kansanvallassa, osuustoimintaliikkeessä ja muutaman vuoden myös eduskunnassa. Halme oli kotoisin Nilsiästä. Hän liittyi ensin Helsingin ulkotyöväen yhdistykseen, ja 1901 Paasivuoren johtamaan Helsingin kirvesmiesten ammattiosastoon. Hän työskenteli kirvesmiehenä Helsingissä 1901–1906

39 Lähteenmäki Maria 2000 s. 114.

40 Paasivuori Matti, *Ammattiyhdistysliikkeen saavutukset 1927* s. 32.

ja oli sen jälkeen osapäiväinen toimitsija ja kirvesmies. Hän oli 1907 Paasivuoren seuraaja Helsingin Paikallisjärjestön sihteerinä ja hänestä tuli kokopäiväinen toimitsija. Kun kirvesmiehet liittyivät Suomen Puutyöntekijäin liittoon, Halmeesta tuli liiton sihteerin ja taloudenhoitajan (1907–1915). Hän toimi SAJ:n taloudenhoitajana 1915–1929 ja kuului SAJ:n toimikuntaan. Eduskunnassa Halme istui yhden kauden 1919–1922 ja oli Paasivuoren tavoin työväen-asiainvaliokunnan jäsen. Vuodesta 1919 Halme oli myös Helsingin kaupunginvaltuuston jäsen.

Halme ja Paasivuori valittiin 1925 Kustannusosakeyhtiö Kansanvallan hallitukseen. Vuotta myöhemmin Paasivuoresta tuli yhtiön puheenjohtaja. Halmeen asema muuttui kommunistijohdoisessa SAJ:n toimistossa tukalaksi, kun Paasivuori ei enää ollut puheenjohtaja. SAJ:n edustajakokous päätti 1929 alentaa Halmeen palkkaa. Vaikka päätös peruttiin, hän pyrki syksyllä 1929 Kansanvaltaan töihin. Päätoimittaja Anton Huotari puolsi hake- musta ja esitti, että Halmeesta tehtäisiin yhtiön viides oikolukija 2100 markan kuukausipalkalla. Yhtiöllä oli laman takia suuria vaikeuksia, ja toimitusjohtaja Kaarlo Heinonen vastusti Halmeen palkkaamista. Siitä huolimatta johtokunta palkkasi hänet oikolukijaksi, ja Huplin esityksestä palkkaa nostettiin 2500 markkaan kuukaudessa. Puheenjohtaja Paasivuori sai tehtäväkseen kertoa iloisen uutisen ystävälleen.⁴¹ Vaikka väkeä irtisanottiin, Halme sai työskennellä oikolukijana kuolemaansa 1933 saakka.

Perheystävä Oskari Tokoi (1873–1963)

Oskari Tokoi kuului Paasivuoren tavoin vuoden 1907 ensimmäiseen kansanedustajapolveen. Hänestä tuli 1912 Paasivuoren seuraaja Suomen Ammattijärjestön puheenjohtajana. Paasivuoren ja Tokoin perheistä oli tullut ystäviä 1910-luvulla. Tokoit asuivat myös Kalliossa. He viettivät muutaman kerran yhdessä lomaa

---

41 Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk. 30.9.1929, 5.10.1929 TA. 2500 markkaa olisi n. 650 euroa v. 2013. Halmeen palkkaa olisi alennettu 3500 markasta 2000 markkaan, Kettunen Pauli 1986 s. 452.

maaseudulla. Maailmansodan syttyessä 1914 perheet lähtivät pariaksi kuukaudeksi evakkoon Vääkseen, josta he vuokrasivat yhdessä torpan eräältä räätälistä. Kesällä 1915 perheet lomailivat yhdessä Kolhossa.⁴²

Paasivuori arvosti pohjalaista toveriaan, joka kohosi rengistä ja Amerikan kaivostyöläisestä kansanedustajaksi, eduskunnan puhemieheksi ja lopulta 1917 maan hallituksen johtoon. Paasivuori kuului Tokoin senaattiin. Sisällissotaan osallistumisesta he olivat eri mieltä. Tokoi lähti mukaan, mutta toisin kuin muut punasen hallituksen johtomiehet hän ei vuonna 1918 jäänyt Neuvosto-Venäjälle, vaan värväytyi Muurmannin legioonaan. Suomeen hän ei voinut palata eikä jäädä Venäjällekään, koska oli saanut kuolemantuomion kummassakin maassa. Tokoi matkusti vuonna 1920 Englannin kautta pakolaisena Yhdysvaltoihin.

Tokoi myönsi jälkepäin Paasivuorelle, että tämä oli ollut vallankumousyrityksen suhteen oikeassa: työväestö häviäisi sen. Sisällissodan jälkeen Paasivuoren perhe auttoi Tokoin vaimoa Hannaa ja lapsia, kun nämä palasivat 1918 Pietarista takaisin Suomeen. Heidän tyttärensä Tyyne jäi kuitenkin Venäjälle. Tokoi kirjoitti Paasivuorelle marraskuussa 1920 ensimmäisen viestinsä Kanadasta ja ilmoitti, että hän oli päässyt hyvin uudelle mantelelle. Paasivuori yritti huhtikuussa 1921 järjestää Tyyne Tokoin paluuta Pietarista Suomeen. Se ei kuitenkaan onnistunut, ja yhteydet häneen katkesivat. Paasivuori auttoi Hanna Tokoin muuton järjestämisessä Yhdysvaltoihin, mutta tämä odotti vielä keuhkokuumeella 1924 lastensa kanssa Helsingissä pääsyä miehensä luokse.⁴³ Paasivuoren tyttärellä Toinilla oli erityisen lämmin suhde Hanna Tokoihin. He kävivät kirjeenvaihtoa keskenään, kun Hanna oli muuttanut Yhdysvaltoihin.

Matti Paasivuoren ja Oskari Tokoin kirjeenvaihto oli vuosina 1920–1935 tiivistä, mutta vain Tokoin kirjeet Paasivuorelle ovat säilyneet. Miesten ystävyys tuntui vain syvenevän ajan myötä. Tokoi tunnusti Paasivuorelle, että ”minulla ei ole koskaan ollut

---

42 Sivonen Lauri 1986 s. 19.

43 Toini Paasivuori 27.7.1924 Matti Paasivuorelle, MP ark. F1 TA.

mitään aihetta pahastua sinuun tai sinun toimintaasi vaan olen aina pitänyt sinua kaikkein läheisimpänä ja luotettavimpana ystävänä, jonka toimia, puheita ja kirjoituksia kunnioitan.”⁴⁴ Tokoi kuvaili kirjeissään uuden kotimaansa työväenliikkeen tilaa, Yhdysvaltojen sosialistien puoluekokouksia ja tapaamisiaan sosialistipuolueen puheenjohtaja Eugen V. Debsin kanssa.⁴⁵ Tokoin kirjeet välittivät lukijalleen myös kuvan Yhdysvaltain työläisten korkeasta elintasosta: suomalaiset työläiset ajoivat siellä omilla automobiileillaan ja kuuntelivat langattomia radiokoneitaan.

Tokoi oli Paasivuorelle kiitollinen Suomen poliittisista tilannekatsauksista ja puolueen sisäpiirin tiedoista. Paasivuori kertoi tapahtumista ja suunnitelmistaan – ja Tokoi siunasi ja kommentoi hänen päätöksiään ja tekemisiään. Voi hyvin perustein todeta, että Tokoi oli yli kahden vuosikymmenen ajan Paasivuoren tärkein poliittinen mentori. Paasivuori sai Tokoilta poliittisia neuvoja ja opastusta esimerkiksi siitä, miten asiat voisivat kehittyä, jos kommunistien toiminta kiellettäisiin. Oikeistovaara, ”fascistit”, huolestutti Tokoita enemmän kuin Paasivuorta, joka uskoi optimistisesti fasismin olevan nopeasti ohimenevä ilmiö ja pelkkä reaktio kommunistien agitaatiota vastaan. Tokoi varoitti nimenomaan oikeistovaarasta:

Muodostui Hitlerin valtaannoususta Saksassa vakava vaara Suomenkin työväenliikkeelle, sillä sikkalaiset lapualaiset kai hautovat samanlaisia suunnitelmia sielläkin. Jos siis Hitlerin valtakausi jatkuu kauan, lisää se vaan taantumuksen ja vallankaappauksen vaaraa...Hitlerin valtakausi ei voine kestää kovin kauan. Pahinta siinä vaan on se, että sen kukistuminen ei taida tapahtua yhtä vrettömästi kuin valtaannousu.⁴⁶

---

44 Oskari Tokoi 23.11.1932 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3, Tokoi Oskari 1948 s. 153. Tokoin kirjeet Paasivuorelle ovat luettavissa Työväen Arkiston nettisivulla www.tyark.fi.

45 Oskari Tokoi 19.5.1923 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

46 Oskari Tokoi 8.9.1933 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3.

Oskari Tokoin kuolemantuomio kumottiin vuonna 1944 ja hän saattoi vierailla kotimaassaan. Tokoi tuli toisen vaimonsa Lindan kanssa juhlistamaan SDP:n 50-vuotistaivalta vuonna 1949. Tokoit tapasivat Matti Paasivuoren leskeä Mariaa, heidän lapsia ja lapsenlapsia Arvo ja Tyyne Paasivuoren kotona. Seisomassa vasemmalta: Arvo, Toini, Elli (Armaksen puoliso), Armas, Kalle Salmela (Onervan mies), Lempi, Aimo ja Matti nuorempi (Armaksen poika). Eturivissä vasemmalta: Onerva Salmela (Paasivuoren ottotytär) sylissä poikansa Kalle-Juhani, Pekka (Arvon poika), Maria Paasivuori, Oskari Tokoi ja sylissä Liisa (Arvon tytär), Linda Tokoi, Leena (Arvon tytär) ja Tyyne (Arvon vaimo).

Vankilassa viruneet toverit olivat miesten jatkuva huolen aihe. Entinen puoluesihteerä Matti Turkia oli kummankin vanha tuttava. Hän oli sisällissodan jälkeen paennut ensin Venäjälle ja sieltä Ruotsiin, missä työn saanti oli vaikeaa. Tokoi yritti auttaa Turkiää siirtymään Yhdysvaltoihin, mutta tämä palasi takaisin Suomeen ja joutui vankilaan. Sieltä hän vapautui vuonna 1928 ja sai paikan Suomen Sosialidemokraatin toimittajana. Paasivuori oli kus-

tannusyhtiön puheenjohtajana Turkiaa palkkaamassa⁴⁷ – ja myöhemmin lama-aikana myös häntä erottamassa.

Paasivuori kirjoitti Tokoille viimeisen kerran 1935. Sen jälkeen kirjeenvaihtoa jatkoivat lapset Toini ja Arvo Paasivuori. Oskari Tokoi vieraili Suomessa toisen maailmansodan jälkeen muutamia kertoja sen jälkeen, kun eduskunta oli 1944 erityislaila kumonnut hänen kuolemantuomionsa. Kun Suomen Sosialidemokraattinen Puolue juhli 50-vuotista taivaltaan kesällä 1949 Turussa, oli Tokoi puolisoineen kunniavieraana. Tokoit vierailivat myös Arvo Paasivuoren kotona, kuten edellisen sivun kuva osoittaa. Vuonna 1957 Tokoi vieraili viimeisen kerran Suomessa ja tapasi Paasivuoren lapsia.⁴⁸ Tokoin poika Lauri oli käymässä Suomessa 1973 ja osallistui SDP:n järjestämään Oskari Tokoin syntymän satavuotisjuhlaan. Arvo Paasivuori vaali yhteyksiä Tokoin lapsiin aina kuolemaansa saakka.

”Oppi-isä” Edvard Valpas-Hänninen (1873–1937)

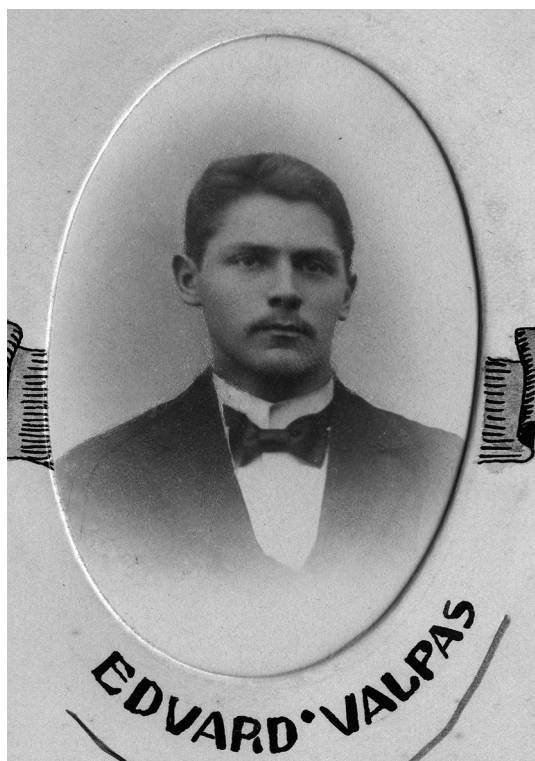
Kirvesmies Paasivuori ja tuolloin vielä muurari Edvard Hänninen tutustuivat toisiinsa Helsingin työväenyhdistyksen toiminnassa vuonna 1897. Hänninen oli käynyt muutamia luokkia lukiota, oli kielitaitoinen mies ja alkoi kirjoitella juttuja *Työmieheen*. Päätoimittaja Matti Kurikka palkkasi 1899 Edvard Valpas-Hännisen *Työmies*-lehden aputoimittajaksi ja otti samoihin aikoihin Paasivuoren lehden johtokuntaan. Hännisen käyttämä nimimerkki Valpas, joka oli hänen toinen nimensä, vakiintui hänen sukunimekseen.

Valpas oli *Työmiehen* pitkäaikaisin päätoimittaja 1901–1918. Hän oli SDP:n ideologinen johtaja, ja hänestä tuli 1906 myös SDP:n puheenjohtaja. Valpas oli saksalaisen sosialismin teoreetikon Karl Kautskyn hengenheimolainen. Valppaasta tuli monella tapaa Paasivuoren oppi-isä: aatteellinen ja kirjallinen esikuva, ja

---

47 Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk. 23.3.1928 TA.

48 Tokoi vieraili myös Niilo A. Mannion luona, Mannio Niilo A. 1967 s. 224.

Edvard Valpas

sen Paasivuori itsekin ylpeydellä tunnusti. Paasivuorta on luonnehdittu todelliseksi valpaslaiseksi.⁴⁹ Työväen Sanomalehtiosakeyhtiön TSOY:n johtokunnan puheenjohtajana 1903–1913 Paasivuori oli Valppaan muodollinen esimies. Kaksi kertaa, vuosina 1905 ja 1909, Paasivuori oli lyhyen aikaa Valppaan sijainen päätoimittajana. Miehet luottivat toisiinsa ja olivat poliittisesti samoilla linjoilla. He vastustivat maanalaista toimintaa venäläisiä viranomaisia vastaan. Ensimmäisen sortokauden aikana Valpasta syytettiin suomettelaiseksi myöntyväisyysmieheksi. Hän haki Paasivuorelta kirjallisen todistuksen siitä, että hänen toimitta-

49 Kujala Antti 1995 s. 351.

mansa *Työmies* ei ollut kannattanut minkäänlaista anarkistista tai väkivaltaista toimintaa.⁵⁰

Paasivuori ja Valpas tekivät yhteistyötä Helsingin ammatillisessa Paikallisjärjestössä 1904–1906. Valpas kuului järjestön toimikuntaan. Hän tuki Paasivuoren mallia, jonka mukaan lakkoja tulisi välttää, työriidoista olisi neuvoteltava ja pienetkin työehtojen parannukset saattoivat olla tärkeitä. Paasivuori ja Valpas johtivat kahta rakennustoimikuntaa, jotka hankkivat rahoituksen työväenliikkeen komeimmille toimitaloille Helsingin Siltasaarelle, Työmiehen talolle ja HTY:n talolle. Paasivuori seurasi Valpasta SDP:n puheenjohtajana 1909. Miehet olivat yhtä aikaa eduskunnassa 1907–1914 ja 1917. Sosialidemokraattisessa eduskuntaryhmässä Paasivuori tuki 1908 Valpasta eduskunnan varapuhemieheksi. Ryhmäenemmistö valitsi kuitenkin ehdokkaakseen N. R. af Ursinin.

Sekä työväenliikkeen luottamustoimet että vapaa-aika yhdistivät Valpasta ja Paasivuorta, sillä he olivat naapureita ja asuivat samassa pihapiirissä 1910-luvulle asti. Valpas osallistui alkuvuosina aktiivisesti Kallio-yhtiön vuosikokouksiin.⁵¹ Myöhemmin hän asui Hakaniemessä ja antoi Kallio-yhtiön osakkeensa vuokralle. Valppaan veli asui siinä kuolemaansa 1923 asti. Paasivuori maksoi Valppaalle vuokraa jonkin aikaa, kun myös hänen lapsiaan asui siinä.⁵²

Edvard Valpas oli luonteeltaan syrjäänvetäytyvä mutta erittäin taitava puhuja ja erinomainen kirjoittaja. Valpas tarkkaili Paasivuorta 1890-luvun lopulla monen vuoden ajan ja rohkaisi tätä ryhtymään puhujaksi ja kirjoittajaksi. Hän arvosti Paasivuoren uskollisuutta työväenliikkeelle ja hyvää organisaatiokykyä. Luonteeltaan miehet olivat kovin erilaisia. Paasivuori oli suora, uskalsi ottaa kantaa ja seistä mielipiteensä takana, kun taas Valppaan mielipiteistä ei aina saanut selvää. Ystävyys säilyi, vaikka Valpas jyrkästi vastusti Paasivuoren menoa Tokoin senaattiin ja ivasi

---

50 Kujala Antti 1995 s. 340.

51 Asunto- ja rakennusosakeyhtiö Kallion ptk:t 1901–1905 TA.

52 MP ark. HA2 TA.

häntä siitä julkisesti. Valpas ei pitkään aikaan edes tervehtinyt Paasivuorta. Valpas oli tiukka teoreetikko eikä hyväksynyt minis-terisosialismia, SDP:n osallistumista hallitustyöskentelyyn. Riita kuitenkin sovittiin.⁵³

Valpas ei ottanut aktiivisesti osaa sisällissotaan mutta jäi *Työmiehen* päätoimittajaksi. Ennen Helsingin valtausta 4. huhtikuuta 1918 Valpas pakeni Venäjälle. Pietarissa Valpas toimitti kommunistien *Vapaus*-lehteä kunnes riitaantui linjakysymyksistä.⁵⁴ Valpas kirjoitti Paasivuorelle ettei ollut läheisissä tekemisissä kommunistien kanssa. Hän eli surkeissa oloissa, näki nälkää ja palasi lopulta takaisin Suomeen. Hänet vangittiin joulukuun alussa 1918 Salmissa, Suomen rajalla. Sortavalan vankilan kautta hänet siirrettiin Helsingin lääninvankilaan. Valpas tuomittiin yhtenä sisällissodan johtajista. Hän sanoi kirjoittaneensa *Työmieheen* sodan aikana 14 artikkelia. Oikeudenkäynnissä Valppaan puolesta todistivat tohtori Hannes Ryömä, toimittaja Yrjö Räisänen, johtaja Eino Jalava, maisteri Sulo Wuolijoki sekä Matti Paasivuori. He vakuuttivat kaikki, että Valpas ei ollut hyväksynyt sodan aloittamista ja oli arvostellut kapinaan ryhtymistä. Valppaan kanssa käymiinsä keskusteluihin vedoten Paasivuori todisti, että Valpas oli aseellisen toiminnan periaatteellinen vastustaja.⁵⁵ Valpas tuomittiin valtiorikosoikeudessa toukokuussa 1920, ja hän joutui kärsimään Tammissaaren vankilassa lähes viiden vuoden tuomion. Paasivuoren mielestä Valpasta ei itse asiassa tuomittu siitä, mitä hän teki, vaan siitä, ettei hän ollut estänyt sisällissodan syttymistä.

Paasivuori kirjoitti Valppaalle Tammissaaren vankilaan ensimmäisen kerran syksyllä 1921. Hän kertoi juuri käyneensä oikeusministeri Helmisen puheilla tiedustelemassa Valppaan tuomiosta mutta ei ollut saanut lupausta vapautuksesta. Paasivuori sai kuitenkin lukea Valpasta vastaan esitetyt syyteasiakirjat ja huomasi

53 Tuominen kertoo Valppaan ja Paasivuoren välisistä kiistoista, murjottamisesta ja sopimisesta, Tuominen Arvo 1947, *Lähikuvia* s. 19.

54 Saarela Tauno 1996 s. 31–34, 39.

55 MP ark. F1 TA, Sivonen Lauri 1986 s. 13. Miehet istuivat eduskunnassa vierekkäin ja keskustelivat paljon.

niissä useita virheitä. Niiden perusteella Valppaalla oli oikeus hakea tuomion purkamista.⁵⁶

Valppaan vankila-aikana Paasivuori huolehti tämän raha-asioista. Valppaan nuoremman veljen Onni Hännisen kuoltua 1923 Paasivuori hoiti pesänselvityksen ja henkivakuutusrahojen noston. Hän kävi elokuussa 1923 Valppaan 76-vuotiaan isän luona Myllymäellä ja huolehti, että perinnönjako äidin ja veljen osalta tehtiin.⁵⁷ Vuoden 1923 valtiopäivillä Paasivuori teki välikysymyksen tuomittujen armahtamisesta ja siitä, että Valpas oli syyttömästi tuomittu ja edelleenkin vangittuna. Pääministeri Kallion mukaan vapautus oli mahdollinen, kun puolet elinkautisesta tuomiosta oli kärsitty. Yleistä armahdusta ei kuitenkaan vielä saatu. Paasivuori selvitti pääministerille, että monia oli tuomittu löysin perustein ja esimerkiksi ”Valppaan syyttämiseksi ja tuomitsemiseksi kelpaavat kaikki roskajututkin.”⁵⁸ Äänin 75–52 Paasivuoren esitys raukesi, eikä asiaa lähetetty perustuslakivaliokuntaan.

Oskari Tokoi iloitsi kirjeessään siitä, että Paasivuori oli käynyt Valppaan luona vankilassa. Tokoi uskoi, että kun Valpas vapautuu, niin hän

olisi se ainoa henkilö, joka paraiden voisi koota keskenään riitelevän Suomen työväenluokan entisen ohjelman ympärille, vaikka toiseksi epäilen haluaisiko hän asian siellä tällä kannalla ollen ottaa tällaista tehtävää suorittaakseen vaan pikemminkin voisi hän vetäytyä yksityiselämäänsä...Yksin jo sekin seikka mihin puolueeseen hän julkisesti liittyisi, merkitsisi hyvin paljon.⁵⁹

Valppaan vapautumista odotettiin ja hänen toimintaansa työväenliikkeessä asetettiin toiveita. Tokoi ja Paasivuori kuuluivat niihin, jotka uskoivat, että työväenliike voisi eheytyä samanlaiseksi liikkeeksi, jollainen se oli ollut ennen vuotta 1918 niin sanotun vanhan työ-

---

56 Matti Paasivuori Edvard Valppaalle 9.10.1921, MP ark. F1 TA.

57 MP ark. F1 TA, Edvard Valppaan arkisto FAA1, TA.

58 Sivonen Lauri 1986 s. 15.

59 Oskari Tokoi 14.6.1923 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

väenliikkeen aikana. Paasivuori järjesti jo Valppaan vankila-aikana tälle töitä. Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta käännätti hänellä 1920 Ostwaldin kirjan *Monistische Sonntagspredigten*.⁶⁰ Palkkio maksettiin pakkotyölaitokselle korvauksena siitä, että Valpas vapautettiin muista töistä. Hän käänsi 1924 Kansanvallalle myös Heinrich Heinen runoja.

Lehtiyhtiön johtokunta ehdotti Valppaalle, että vapauduttuaan tämä tulisi toimittajaksi *Suomen Sosialidemokraattiin* 2500 markan kuukausipalkalla.⁶¹ Päästyään vankilasta elokuussa 1924 Valpas meni suoraa päätä Paasivuorten kotiin.⁶² Matti oli hänen ainoa ystävän-
sä. Valpas sinutteli Paasivuorta, mitä tapaa hän ei suonut monelle. Valppaan huumorintaju oli omintakeista. Kerran, kun Paasivuori ja Valpas kävelivät sateessa, Valpas vitsaili: ”Porvari kastuu”. Paasivuori oli Valppaalle kuitenkin lähes ainoa sosialidemokraattien johtaja, jota hän ei pitänyt ”herrana”.⁶³ Valpas ei ottanut vastaan *Suomen Sosialidemokraatin* toimittajan työtä, vaan hänestä tuli elokuussa 1924 Suomen Ammattijärjestön kirjallinen sihteeri. Kommunistijohtoisen ammattijärjestön ilmapiiri oli hänelle mieluisampi kuin tannerilainen SDP ja sen pää-äänenkannattaja.

Tokoi kommentoi Valppaan työpaikan valintaa ja sen mahdollisia poliittisia motiiveja:

Olin siis varma, että hän menee ainakin sosialidemokraattien vasem-
miston leiriin taikka siitakin vasemmalle. Kun hän nyt on mennyt
Ammattijärjestön palvelukseen, niin näyttäisi se osottavan vieläkin
enemmän vasemmalle, vaikkakaan ei ehdottomasti. Onhan Ammat-
tijärjestö sentään vielä ainoa työväenjärjestö siellä, jossa eri suunnat
ovat mukana, joten voisi olla mahdollista, että hän ajattelisi Suomen
työväen yhteenliittämistä sillä pohjalla.⁶⁴

60 Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk. 7.9.1920, 30.9.1920 TA.

61 Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta ptk. 5.3.1924, 28.4.1924 TA.

62 Sivonen Lauri 1986 s. 20.

63 Sivonen Lauri 1986 s. 20, *Kurikka* 2.6.1928.

64 Oskari Tokoi 2.9.1924 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

Tokoi uskoi Valppaan yhdistävän Suomen työväenliikkeen eri suuntaukset. Valpas ei itse 1924 kuvitellut voivansa yhdistää Suomen työväenliikettä; sen roolin hän oli ajatellut kuuluvan Paasivuorelle. Valppaalla oli mielessä sellaisen uuden työväenpuolueen perustaminen, joka olisi ollut aatteellisesti tannerilaisen SDP:n ja kommunistien välissä. Vastaavanlaisia puolueita oli jo syntynyt Keski-Eurooppaan, esimerkiksi Saksaan riippumattomat sosiaalidemokraatit, johon myös Valppaan oppi-isä Karl Kautsky oli liittynyt.

Valpas oli taustavaikuttaja siinä, että Paasivuori nostettiin 1926 ensin SDP:n ja sitten SAJ:n puheenjohtajaksi. Paasivuori nousi merkittävään asemaan Tannerin vastaisessa kampanjoinnissa. Valpas tiesi, että Paasivuori tulisi toimeen kommunistien kanssa ja yrittäisi sovittelupolitiikallaan pitää ammattiyhdistysliikkeen yhtenäisenä. Valpas itse jatkoi kirjallisen sihteerin työtään *Suomen Ammattijärjestö* -lehdessä ja vastasi ammattijärjestön *Työnjuhla*-nimisen julkaisun toimittamisesta.

Kun SAJ lakkautettiin 1930, Valpas jäi työttömäksi. Paasivuori harmitteli sitä, että Valpas ei näyttänyt saavan uutta työtä työväenjärjestöistä. Tokoi kirjoitti Paasivuorelle:

Valppaan kohtalo on vähintään yhtä traakillinen kuin monen muunkin työväenliikkeen esitaistelijan, että vanhaksi tultuaan joutuu unohdettuun ja syrjäytettyyn asemaan. Häinkin on nyt jo 57 vuoden ikäinen siis jo loppupuolella ikäänsä ja jos työväenjärjestöt eivät voi tai vielä pahempi, jos eivät halua antaa hänelle mitään sellaista tointa, josta saisi edes sellaisen vaatimattoman elämän mihin hän on tottunut, niin se on yksi todistus elämän traakillisuudesta.⁶⁵

Tokoita huoletti vanhan ystävänsä kohtalo:

Kirjeestäsi myös näin, että sielläkin toiset osaavat napsia itselleen verrattain hyviä paikkoja ja hyväpalkkaisia virkoja sekä toimia,

---

65 Oskari Tokoi 19.2.1931 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

samalla kertaa kuin toiset vuosikymmenien aikoina työväenliikkeessä ahertaneet työnnetään sivuun.⁶⁶

Paasivuori ja Tokoi kantoivat huolta Valppaan toimeentulosta ja suunnittelivat jopa sitä, että tämä muuttaisi Yhdysvaltoihin.⁶⁷ Tokoi kaavaili hänelle lehtimiehen työtä jossakin amerikkalaisessa työväenlehdessä, mutta suunnitelma kuivui kokoon. Valpas teki loppuelämänsä kirjallisia töitä freelancerina. Hän kuoli vähän ennen Paasivuorta 1937.

Kommunistitoveri Arvo Tuominen (1894–1981)

Arvo Tuominen oli puuseppä ja toimittaja, joka nuoren ikänsä ja lapsenkasvoisena säilyneen olemuksensa takia sai lempinimen ”Poika”. Hän tuli Tampereen puuseppien kautta Puutyöntekijäin liiton toimikuntaan ja SAJ:n edustajakokouksiin. Paasivuori järjesteli sisällissodan jälkeen Tuomisen kanssa puutyöntekijöiden valtakunnallista kokousta, ja siinä he tutustuivat toisiinsa. Tuominen oli Suomen Sosialistisen Työväenpuolueen SSTP:n puoluetoimikunnan jäsen ja sihteeri 1920. Kommunistien kaapattua 1920 SAJ:n hänestä tuli järjestön varapuheenjohtaja. Tuominen oli SKP:n Suomen byroon jäsen vuodesta 1921. Hän oli muiden kommunistien kanssa häättämässä Paasivuorta pois vuonna 1920 SAJ:n puheenjohtajan paikalta. Tuominen ei kuitenkaan aktiivisesti puhunut Paasivuorta vastaan, koska hän oli yksi kokouksen puheenjohtajista. Ehkä siksi Paasivuorelle jäi ”Pojasta” maltillinen kuva. Tammikuun lopulla 1922 Tuominen vangittiin SSTP:n rauhanjulistuksen vuoksi, ja hän istui maanpetoksesta vankilassa vuoden 1926 helmikuuhun. Tultuaan toukokuussa 1926 SAJ:n puheenjohtajaksi Paasivuori halusi nimenomaan Tuomisen järjestön sihteeriksi. SAJ:n toimistossa Tuominen tuli hyvin Valp-

---

66 Oskari Tokoi 17.7.1931 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3.

67 Oskari Tokoi 19.2.1931, 9.5.1931, 17.7.1931 Matti Paasivuorelle, Arvo Paasivuoren ark. F3 TA.

paan ja Paasivuoren kanssa toimeen. Tuominen ja Paasivuori jakoivat yhteisen työhuoneen.⁶⁸

Paasivuoren suhde Tuomiseen oli isällinen, olihan heillä lähes 30 vuoden ikäero. Tuominen sanoikin Paasivuoren ottaneen hänet ”ottopojakseen” ja opettaneen hänelle ammattiyhdistysliikkeen historiaa. Tuominen järjesteli Paasivuoren suostumuksella työväentaloja ja muuta takavarikoitua omaisuutta takaisin ammattiosastoille, jotka olivat kommunistisia. Kun Tuominen vangittiin kommunistipidätysten yhteydessä, Paasivuori ja Valpas alkoivat puolustaa häntä. Paasivuori ilmoitti huhtikuun lopulla 1928 SAJ:n kokouksessa, että Arvo Tuominen oli muutamaa päivää aiemmin vangittu ja kertoi käyneensä tämän luona vankilassa. Tuominen ohjeisti Paasivuorta SAJ:n asioiden hoidossa. Paasivuori todisti omasta aloitteestaan Tuomisen puolesta Turun hovioikeudessa. Paasivuori oli laatinut puolustuspuheen, jonka hän esitti todistajanlausuntonaan oikeudelle. Hän vakuutti, että Tuominen ei ollut ollut mukana missään salaisissa puuhissa vaan oli toiminut SAJ:n päätösten mukaisesti.⁶⁹ Myös Väinö Tanner auttoi juristina Tuomista.

Arvo Tuomisen rangaistus oli viisi vuotta kuritushuonetta. Valpas ja Paasivuori olivat yhteydessä viranomaisiin ja vankilan johtoon, jotta Tuominen saisi tehdä vankilassa kirjallisia töitä SAJ:n laskuun.⁷⁰ Kansainvälinen ammattiyhdistysliike paheksui tuomiota ja vastalauseita julkaistiin Suomessa ja ulkomailla. Tammissaaren vankilasta Tuominen kirjoitti Paasivuorelle ja kiitti tätä puolustuspuheesta. ”Sellainen rehti, suorasukainen ja toverillinen esiintyminen on harvinaista nykyisenä loppumattomi-

---

68 Tuominen Arvo 1947 s. 18. Kun Paasivuoresta tuli Tannerin hallituksen ministeri, Valpas ei puhunut Paasivuorelle aikoihin mitään eikä huomioinut tätä keskustellessaan saman pöydän ääressä Tuomisen kanssa.

69 Tuominen Arvo 1947 s. 18, Tuominen Arvo 1958 s. 325–326. Tuomisen tekemän Moskovan matkan Paasivuori otti omalle kontolleen. Hän todisti, että kokouskutsu Moskovaan oli tullut hänelle, mutta hän ei terveydellisistä syistä ollut halunnut lähteä matkalle. Paasivuori oli esimiehenä määrännyt Tuomisen matkalle, mihin tämä oli vastahakoisesti suostunut. Siksi ei ollut mitään aihetta asettaa Tuomista vastuuseen.

70 SAJ ptk. 9.10.1928 TA.

en erimielisyyksien ja riitaisuuksien aikana”, Tuominen totesi.⁷¹ Hänen mielestään Paasivuoren auttamishalu ja ystävyys olivat liikuttava ele. Se ei ollut myötätuntoa kommunismia vaan häntä itseään kohtaan.⁷² Tuominen oli vankilassa vuoteen 1933 asti, minkä jälkeen hän siirtyi Neuvosto-Venäjälle merkittäviin SKP:n tehtäviin. Tuominen lähetettiin puolueen organisaattoriksi Tukholmaan. Talvisodan aikoihin hän luopui kommunismista ja tunnustautui sosialidemokraatiksi. Vuonna 1956 Tuominen palasi Suomeen ja työskenteli *Kansan Lehden* toimittajana Tampereella ja SDP:n kansanedustajana.

Tovereita ja verkostoja yli puoluerajojen

Matti Paasivuorella oli laaja ystäväpiiri puoluetovereissa. Väinö Hupli (1866–1934) oli Paasivuoren ikätoveri. Hän oli toimittaja, Osuusliike Elannon ja KK:n sihteeri ja KK:n toimitusjohtaja. Riitaututtuaan osuustoiminnallisista periaatteista Väinö Tannerin kanssa 1924 hän siirtyi Helsingin kaupungin rahatoimikamarin johtajaksi. Hupli jatkoi toimintaansa puolueessa, ja hänen mukaansa nimettiin Tannerin vastainen oppositio, huplilaiset. Paasivuori oli Huplin hengenheimolainen. Hupli oli myös Paasivuoren perheystävä. Hupli kirjoitti ja tarkasti Paasivuoren puheita, järjesti hänen 60-vuotispäivällisensä ja välitti lapsille työmahdollisuuksia. Hupli kantoi huolta myös vanhenevan Paasivuoren taloudesta ja teki aloitteita hänen auttamisekseen.

Myös Johan Helo (1899–1966) kuului Tannerin vastustajiin ja Paasivuoren ystäviin. Helo oli kielitaitoinen ja suorittanut kaksi akateemista loppututkintoa. Hän oli Tannerin hallituksessa sosiaaliministerinä, ja hänen alaisuudessa Paasivuori toimi salkkutoimana ministerinä. Paasivuori luotti Heloon ja myötäili hallituk-

---

71 Arvo Tuominen 17.2.1929 Matti Paasivuorelle, Paasivuoren todistus Arvo Tuomisesta, MP ark. F1 TA.

72 Tuominen Arvo 1958 s. 326.

sessä hänen esityksiään. Helo oli Paasivuoren tulkkina Geneven matkoilla vuosina 1928 ja 1929.

Eero Haapalainen (1880–1938) oli *Työmiehen* toimittaja 1903–1906, Helsingin Paikallisjärjestön sihteeri Paasivuoren jälkeen ja SAJ:n puheenjohtaja useaan otteeseen 1907–1911. Ylioppilas Haapalaisella oli teoreettista tietämystä ja kielitaitoa, jota Paasivuorelta itseltään puuttui. Haapalainen ja Valpas opettivat Paasivuorelle kirjoitustaitoa ja käytännön toimitustyötä. Poliittisesti Haapalaista ja Paasivuorta yhdisti se, että he olivat uskollisia Valppaan linjalle. Haapalainen ja Paasivuori olivat ideologisesti radikaaleja mutta ammattiyhdistysjohtajina maltillisen reformipoliittikan kannattajia. Kun Haapalainen jätti SAJ:n juopottelun takia pulaan, Paasivuori pelasti kahdesti tilanteen. Paasivuori auttoi Haapalaista myös lainaamalla tälle rahaa. Erottuaan lopullisesti SAJ:sta vuonna 1911 Haapalainen teki kirjallisia töitä muun muassa Paasivuoren johtamissa hankkeissa ja toimi Suomen Sahateollisuustyöväen liiton asiamiehenä 1912–1918. Hän kirjoitti useita ammattiyhdistysliikkeelle suuntaa antavia kirjasia ja käänsi ulkomaista kirjallisuutta suomeksi. Miesten tiet erosivat vuonna 1918, kun Haapalainen osallistui sisällissotaan punakaartin ylipäällikkönä. Hän pakeni Venäjälle, missä jatkoi kirjallista toimintaansa kunnes joutui Stalinin vainojen uhriksi vuonna 1937.

Paasivuorella oli pitkäaikaisia työtovereita eduskunnassa yli puoluerajojen. STK:n toiminnanjohtaja Axel Palmgren (1867–1939) edusti useissa sosiaalialan elimissä työnantajia ja Paasivuori työntekijöitä. He olivat yhtä aikaa 1918–1920 muunmuassa sosiaalivaltuutettuina ja pitkään eduskunnassa työväenasiainvaliokunnassa. Paasivuori ja Palmgren edustivat vastakkaisia yhteiskunnallisia intressejä, ja heillä olikin useita yhteenottoja eduskunnassa. Aikalaisten mukaan Paasivuori periaatteessa vastusti lähes kaikkia Palmgrenin puheenvuoroja. Tästä huolimatta miehet kunnioittivat toisiaan ihmisinä ja olivat hyvissä keskusteluväleissä. Paasivuori johti vuonna 1928 työväenasiainvaliokuntaa. Kesken Palmgrenin puheenvuoroa Paasivuori syytti tätä valehtelemisesta. Palmgren poistui kokouksesta ja sanoi tulevan-

sa takaisin vain sillä ehdolla, että häneltä pyydetäisiin anteeksi. Aikalaiset kertovat, että Paasivuori taipui vastentahtoisesti ja eduskunnan puhemiehen painostuksesta anteeksipyyntöön.⁷³ Paasivuori ja Palmgren matkustivat yhdessä 1928 ja 1929 ILO:n konferenssiin Geneveen. Palmgren auttoi Paasivuorta, kun tällä oli viimeisinä eduskuntavuosinaan välillä vaikeuksia seurata työväenasiainvaliokunnan työskentelyä. Kun Paasivuori äänesti joskus vahingossa väärin, Palmgren laski kuitenkin hienotunteisesti tämän äänen sosialidemokraateille. Kun miehet sattuiivat samaan aikaan menemään eduskuntataloon, he kiipesivät portaita ylös toinen toistaan tukien.

Paasivuori tunsí Kyösti Kallion (1873–1940) eduskunnasta vuodesta 1907. Kallio oli pohjalainen talonpoika, jonka koulunkäynti oli jäänyt kesken. Miehillä oli monia yhteisiä intressejä kuten torppareiden vapauttaminen, kansansivistyksen edistäminen, kieltolaki ja tasavaltalaisuus. Yksi heidän suurista tavoitteistaan oli maaseudun tilattoman väen aseman parantaminen. Kallion hallitus valmísteli 1923 tilattomien maanhankintalain niin sanotun Lex Kallion.

Paasivuori ja Kallio matkustivat maaliskuussa 1917 puolueidensa puheenjohtajina Pietariin neuvottelemaan Suomen tilanteesta Venäjän väliaikaisen hallituksen kanssa. Tokoin senaatissa Kallio oli maanviljelystóimikunnan päällikkö ja ensimmäinen senaattoriksi noussut talonpoika. Yhtä lailla Paasivuori oli Tokoin ohella ensimmäinen senaattoriksi noussut työläinen. Paasivuori ja Kallio olivat keväällä 1917 yhdessä sovittelemassa maatalouslakkoja useilla Etelä-Suomen paikkakunnilla. Poliittisia erimielisyyksiä heillä tietenkin oli. Kallio vastusti Paasivuoren suurta päämäärää, kahdeksan tunnin työajan säätämistä maatalouteen.⁷⁴

---

73 Ampuja Mikko 1947 s. 227, K.A. Fagerholm 1977 s. 76. Ampujan mukaan Paasivuori taipui anteeksipyyntöön, Fagerholmin mukaan ei.

74 Hokkanen Kari 1986 s. 216, 226.

Ikäpuhemies Paasivuori. Kuva: Eduskunta.

Matti Paasivuoren elämä sovittelijana

Matti Paasivuoren lähtökohdat elämälle olivat vaikeat. Hän oli isätön, menetti jo kahdeksanvuotiaana vakinaisen kodin eikä saanut käydä päivääkään koulua. Hän pyrki kuitenkin eteenpäin ja halusi jättää raskaat renkin työt ja palkollisen elämän taakseen. Paasivuoren sitkeyttä todistaa se, että hän käveli yhden vuoden aikana yli tuhat kilometriä (ks. liite 3) työtilaisuuksia etsien. Hänellä oli visio paremmasta ja hän oli kunnianhimoinen mies. Helsingissä onnisti lopulta ja hän pääsi toivomaansa kirvesmiehen ammattiin. Pian hän tiedosti palkkatyöläisen aseman suuret puutteet: työpäivät olivat erittäin pitkiä, työolot vaarallisia ja onnettomuuksia sattui tuon tuosta. Turvaa sairauden ja vanhuuden varalta ei ollut. Räikeät puutteet työväen oloissa veivät hänet mukaan työväenliikkeeseen aikana, kun suomalainen kansalaisyhteiskunta etsi toimintamuotojaan ja työväenjärjestöjä perustettiin.

Työväenliike tarjosi Paasivuorelle mahdollisuuden oppia ja kehittyä. Hän pääsi agitoimaan ja kirjoittamaan työelämän ongelmista. Sosiaaliturvan ja työelämän epäkohtien korjaamisesta tulikin hänen elämäntehtävänsä ja ammattinsa. Hän toimi yli 40 vuotta työväenliikkeessä ja oli lähes koko tuon ajan sen johtopaikoilla. Paasivuori oli ennen kaikkea ammattiyhdistysmies ja sosiaalipoliitikko mutta vaikutti yhtä lailla SDP:n, työväenlehdistön ja edistysmielisen osuustoimintaliikkeen hallinnossa. Hän oli mies, joka tunnollisesti kantoi vastuuta järjestöistä ja kehitti niiden toimintaa. Paasivuori sovitteli ristiriitoja ja agittoi työväenliikkeen päämäärien puolesta – ja vastavuoroisesti työväenliike mahdollisti hänelle ammattipoliitikon uran.

Paasivuori oli lähes 30 vuotta eduskunnassa ja ajoi siellä työväensuojelun ja työlainsäädännön uudistamista. Hän toimi myös yli vuosikymmenen kotikaupunkinsa Helsingin valtuustossa ja sosiaalilautakunnassa. Paasivuori oli uskollisesti järjestöjen käytettävissä. Kuten hän on todennut, hän ei pyrkinyt johtopaikoille mutta ei niistä kieltäytynytäkään:

Luottamustoimiin en useinkaan ole itse pyrkinyt, vaan ovat toiset minua niskasta työntäneet. Kun kykenevämmät henkilöt eivät ole halunneet toimia, on minun ollut pakko toimia useissa erilaatuissa tehtävissä.¹

Hän oli puolueessa ja ammattiyhdistysliikkeessä kriisiaikojen puheenjohtaja. Hän myös taktikoi, kun se hänen mielestään oli työväenliikkeen kokonaisedun kannalta tähdellistä, kuten 1920-luvulla suhteessa kommunisteihin ja Tanneriin.² Tarjotuista luottamustoimista hän valitsi vaihtoehdot, joista hän sai lisätuloa perheensä elättämiseen.

Paasivuori kasvoi tehtäviensä mukana. Hän oli luotettava, koukussa aina paikalla ja pyrki tulemaan myös toisin ajattelevien kanssa toimeen. Tultuaan valituksi eduskuntaan 1907 Paasivuoresta tuli päätoiminen poliitikko. Eduskunnan jäsenyys ei tuohon aikaan ollut vielä palkattu kokopäivätoimi, ja siksi hänen oli muilla tavoin elätettävä perheensä. Perheen toimeentulokysymys oli Paasivuorelle tärkeä miesnäkökulmakysymys, joka on myös tutkimuksen keskeinen näkökulma. Hänellä oli pitkällä urallaan vain muutamien vuosien ajan kuukausipalkkaisia töitä. Hän elätti vaimonsa ja seitsemän lastaan pääasiassa luottamustoimista saaduilla palkkioilla, kirjallisilla töillä sekä kiertämällä agitaattorina ja sovittelijana. Paasivuori säilytti elämänsä loppuun asti johtavan aseman keskeisten työväenjärjestöjen johdossa, ja se piti perheen myös leivässä. Poliitikon ammatti mahdollisti hänelle taloudelli-

---

1 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

2 Väinö Tanner luonnehti Paasivuorta järeäksi ja vilpittömäksi aatteen mieheksi, ”joka ei koskaan katsonut omaa etuaan. Yhteistoiminnan sopimuksesta hänen kanssaan voi etukäteen olla varma”, Tanner Väinö 1948 s. 31.

sen nousun työväenluokan yläpuolelle. Elintavoiltaan perhe kuitenkin kuului vuoteen 1928 asti selvästi Kallion työläisyhteisöön, koska he asuivat työläisten keskuudessa ja talossa, jossa ei ollut vesi- eikä viemärijohtoa.

Paasivuori esiintyi yleensä rauhallisesti mutta saattoi puheissaan kiihkoilla hänelle tärkeiden asioiden, kuten äänioikeuden, tasavaltalaisen perustuslain, sosiaalilainsäädännön uudistusten tai ammattiyhdistysliikkeen yhtenäisyyden puolesta. Miesvaltaisissa ammattiyhdistyskokouksissa hän sortui joskus jopa alatyyliseen puheeseen korostaakseen sanomaansa. Paasivuoresta käytettiin nimeä Paasi-Matti, mutta muitakin lempinimiä oli. Ne eivät aina olleet hellittelynimiä, kuten ”pyylevä”, ”tukeva” tai ”jäykkä” Matti. Niillä kuvattiin hänen olemustaan ja kansanomaisuuttaan, mutta myös sitä, ettei hän ollut herra. Luonnehdinnat viestittivät myös siitä, että hän oli, paitsi hyvin itsevarma, myös jääräpäisyyteen taipuva.

Kansanedustaja Mikko Ampujan mukaan 1920- ja 1930-luvun eduskunnassa oli kaksi omaleimaista kollegaa, jotka jäivät erityisesti hänen mieleensä: Matti Paasivuori ja K. J. Ståhlberg. Molemmat tavoittelivat toiminnassaan täydellisyyttä. Ståhlberg oli työteliäs ja lainsäädännön suvereeni asiantuntija. Paasivuori puolestaan oli työväenaatteelle uskollisen miehen perikuva.³ Väinö Tanner luonnehti Paasivuorta rehelliseksi ja vilpittömäksi:

Vanhan Paasi-Matin tunsi koko Suomen kansa. Hän oli rehellinen ja vilpitön israeliitta, jossa ei petollisuutta ollut. Kaikenlainen taktiikkapeli oli hänelle vierasta. Jöröluontoinen, mutta samalla perin hyväntahtoinen. Hidas liikkeiltään ja samoin ajatuksiltaan, mutta sitkeä pitämään kiinni siitä, mitä kerran oli päähänsä saanut. Muisti hänellä omalla alallaan – työväenlainsäädäntöä koskevissa asioissa – oli aivan erikoinen.⁴

Muistelmat tahtovat tasoittaa ajan säröjä. Taktiikkapeliin oli Paasivuoren 1920-luvulla kuitenkin taivuttava: oman puolueensa

3 Ampuja Mikko 1947 s. 227, myös Tanner Väinö 1951 s. 307.

4 Tanner Väinö 1951 s. 306–307.

opposition airueksi ja kiintiösosialidemokraatiksi kommunisti-johtoiseen ammattijärjestöön.

Vaikutukset

Paasivuori nousi 1890-luvun lopulla nopeasti Helsingin kirvesmiesten ja muiden työväenjärjestöjen johtoon. Hän kehitti itseään, jätti 1903 kirvesmiehen työnsä ja johti 1904–1906 Helsingin ammatillista liikettä. Hänestä tuli ammattipuhuja, äänioikeusagitaattori ja keskeinen äänioikeusmielenosoitusten järjestäjä. Paasivuori oli ammattiyhdistyspoliitikko, joka agitaattorin roolissaan myös sovitteli työriitoja eri puolilla Suomea. Hän oli ajamassa Helsingin leipomoihin yötyökieltoa, sovinto-oikeutta ja sanktioita sopimusten rikkojille. Paasivuori sai yhä haastavampia tehtäviä: hänet valittiin valmistelemaan Suomen Ammattijärjestön SAJ:n perustamista ja luomaan ammattiliitoille sääntöjä. Hän oli myös useiden muiden kansalaisjärjestöjen ja työväen avustuskassojen sääntönikkari. Hän ajoi Suomeen kansainvälisen mallin mukaan vahvoja ja taloudellisesti vakaita ammattimiesten liittoja. Ammattijärjestön perustaminen ei ollut Paasivuorelle mikä tahansa työ, vaan suuren tavoitteen toteutuminen.

Vuonna 1918 Paasivuori vastusti aseellista kumousta ja jättäytyi päättäväisesti sen ulkopuolelle. Paasivuori toimi niin sanotussa tynkäeduskunnassa toukokuusta 1918 vuoden loppuun lähes yksin opposition äänenä. Vain hän pääsi vasemmiston edustajana eduskunnan kaikkiin istuntoihin. Tämä kertoo siitä, että hän oli arvostettu työväenjohtaja ja valtiopäivämies Helsingin viranomaisten ja myös komentoa pitäneiden saksalaisten silmissä. Paasivuori puhui eduskunnassa syyttömänä vangittujen puolesta, vankien ihmisoikeuksista ja vankileirikurjuudesta. Paasivuori oli muutaman muun kansanedustajan ohella tasavaltalaisen valtiomuodon äänekkäin puolustaja. Hän vastusti kiihkeillä puheillaan ja välihuudoillaan porvaripuolueiden monarkiahanketta ja kunninkaan valintaa.

Paasivuori ei kuitenkaan koskaan ottanut sulkaa hattuunsa vuoden 1918 oppositiojohtajan asemastaan. Se lienee johtunut siitä, että hänen puheensa valmisteltiin ryhmätyönä muun muassa Väinö Tannerin kanssa. Paasivuori tulkitsi roolinsa vähäiseksi maailmanhistoriallisissa tapahtumissa:

Pahinta mitä se (tynkäeduskunta – MLH) teki oli, että se valtiokaappauksellisin keinoin yritti Suomen tasavallasta tehdä kuninkaskunnan. Se julisti eduskunnan päätöksen 6.12.1917 mitättömäksi, jolloin Suomi julistettiin itsenäiseksi ja samalla tasavallaksi. Tynkäeduskunnan oikeistolaiset edustajat (64) valitsivat 9.10.1918 saksalaisen prinssin Suomen kuninkaaksi. Mutta maailmanhistorialliset tapahtumat tulivat taaskin meille avuksi.⁵

Paasivuoren työ työväensuojelun ja sosiaaliturvan hyväksi oli pitkäjänteistä. Jo niinkin varhain kuin 1903 häntä kutsuttiin sosiaalipoliitikoksi.⁶ Hänen uurastuksensa työpäivän lyhentämiseksi ja sairaskorvauslain sekä työttömyysturvan hyväksi alkoi 1890-luvun lopulla kirvesmiesten ammattiosastossa, jatkui Helsingin kaupungin elimissä ja komiteoissa myös koko hänen eduskuntauransa ajan. Hänen roolinsa vuoden 1907 leipurilain valmistelussa oli keskeinen. Ensimmäisessä eduskuntapuheessaan 1907 Paasivuori vaati leipomotyöntekijöiden työajan rajoittamista ja yötyön poistamista.

Ensimmäisten eduskuntavaalien hyvä tulos, leipurilain läpimeno ja Paasivuorelle tärkeiden työsuojeluasioiden eteneminen komiteoihin ja lainvalmisteluun vahvistivat hänen uskoaan parlamentaariseen poliittiseen vaikuttamiseen. Lainsäädäntötyöstä tuli kuitenkin eduskunnan jatkuvien hajotusten takia tuskallisen hidasta, eikä kovin monta uudistusta saatu aikaan. Vain pieni osa työsuojelualoitteista hyväksyttiin asetuksina ennen itsenäistymistä, mutta sen jälkeenkin sosiaaliset uudistukset eivät eden-

---

5 Matti Paasivuoren puhe SDP:n 25-vuotisjuhlassa 1924, MP ark. HD1 TA.

6 HTY ulkotyöläisnaisosaston iltama, *Työmies* 21.11.1903. Myös Matti Kurikka ja A. Järvenpäästä nimitettiin sosiaalipoliitikoksi, *Kansan Lehti* 16.4.1903.

neet työväenliikkeen toivomalla tavalla. Laki kahdeksan tunnin työajasta vuodelta 1917 jäi puolitiehen eikä sitä sovellettu kaikilla aloilla vielä Paasivuoren elinaikana. Myöskään Paasivuoren suurin hanke, sairausvakuutuslaki, ei toteutunut. Hän pettyi kommunisteihin, kun nämä äänestivät eduskunnassa sairausvakuutuslakia vastaan. Sosiaalilainsäädäntö koheni kovin hitaasti. Ammattiyhdistysjohtajana hän edisti työehtosopimuksia, jotka saattoivat antaa enemmän sosiaalista turvaa kuin lainsäädäntö. Paasivuoren elinaikana työehtosopimusten solmiminen jäi kuitenkin vaatimattomalle tasolle paitsi työnantajien vastustuksen, myös ammattiyhdistysliikkeen radikalisoitumisen ja hajoamisen takia.

Matti Paasivuori kuului miltei yhtäjakoisesti vuodet 1901–1936 SDP:n puoluetoimikuntaan. Oli vain lyhyitä katkoja, jolloin hän ei ollut puolueen johdossa: kun Paasivuori palkattiin 1906 ammattiyhdistysliikkeen tehtäviin, ei hän ollut vuosina 1906–1909 puoluetoimikunnassa. Taukoa oli myös vuosina 1917 ja 1920–1922. Paasivuoren ominta aluetta puolueessa olivat niin sanotut pehmeät arvot, työväensuojeluasiat ja sosiaaliturva, joista ei yleensä puolueen sisällä tullut poliittisia erimielisyyksiä. Hän ei aktiivisesti osallistunut puolueen sisäisten aatesuuntausten organisoimiseen, mutta sympatisoimalla tiettyjä henkilöitä ja etenkin puolueen äänenkannattajan päätoimittajia, hän selvästi valitsi puolensa. Paasivuori oli niin Matti Kurikan, Edvard Valppaan kuin puolueopposition kärkihahmon J. F. Aallon uskollinen kannattaja. Aallon tukeminen vei hänet lähelle Väinö Tannerin vastaisen opposition piirejä. Paasivuori kuitenkin taiteili eri suuntausten välissä.

Tanner ja Paasivuori olivat useita kertoja yhtä aikaa ehdolla puolueen puheenjohtajaksi. He olivat puheenjohtajia vuoden 1918 poikkeusoloissa. Paasivuoressa tuli ammattiyhdistysjohtaja 1918–1920 ja Tannerista SDP:n puheenjohtaja vuonna 1919. Paasivuori kannatti Tannerin vastaista oppositiota tukemalla niitä, joita puoluejohto yritti vaihtaa. Paasivuori valittiin kompromissina vuonna 1926 SDP:n puheenjohtajaksi. Hän ei vastustanut Tanneria julkisesti, mutta tuki Tannerin vastaista politiikkaa suostumalla vastaehdokkaaksi. Luottamustoimet olivat tulon

lähteitä eikä Paasivuori voinut niistä kieltäytyä. Tästä huolimatta Tannerin ja Paasivuoren välit eivät katkenneet, sillä myös Tanner hyötyi Paasivuoren suuresta kansansuosiesta.

Paasivuorelle oli taloudellinen, mutta ei suinkaan poliittinen helpotus se, että hänet valittiin vuonna 1926 SAJ:n puheenjohtajaksi. Puoluetoverit siirtelivät häntä johtotehtävistä toiseen SDP:ssä ja SAJ:ssa. Hänestä tuli sosialidemokraattien ja kommunistien välisellä sopimuksella kommunistien johtaman SAJ:n sosialidemokraattinen keulakuva. Paasivuori uhrautui tehtävään. Hänellä ei ollut omaa vahvaa poliittista linjaa, vaan hän hoiti kriisejä, sovitteli ja pyrki toimimaan siten, että ratkaisut koituisivat mahdollisimman yhtenäisen työväenliikkeen ja SAJ:n hyväksi. Myös työnantajat laskivat jossain määrin hänen varaansa kommunistien taltuttamisessa. Ammattiyhdistysreformistina Paasivuori edisti sovitteluun pyrkivän toimintatavan läpimurtoa Suomen Ammattijärjestössä. Hänen kautensa SAJ:ssa oli 1920-luvulla kuitenkin hyvin lyhyt ja siksi myös hänen vaikutuksensa itse järjestöön jäi vähäiseksi.

SAJ:n puheenjohtajuus vuonna 1926 ei kestänyt kuin puoli vuotta, kun Paasivuori kutsuttiin Tannerin hallitukseen. Sosialidemokraattien vaikutus järjestössä väheni entisestään. Vaikutusvallan kasvattaminen ei onnistunut myöskään vuonna 1928, kun hän palasi ministerin tehtävistä takaisin SAJ:n johtoon. Paasivuori yritti julkisuudessa puolustaa yhtenäistä SAJ:ta ja vähäteli kommunistien vaikutusta siinä. Kommunistit erottivat hänet lopulta vuonna 1929 SAJ:sta, ja Paasivuoren oli palattava takaisin SDP:n johtoon. Puolueen puheenjohtajana hän hämmensi, koska hän puolusti kommunistijohtoisen SAJ:n olemassaoloa ja yritti turhaan estää sosialidemokraattien eroamisen järjestöstä. Paasivuori oli uskollinen SAJ:lle niin pitkään kuin mahdollista, koska se oli hänelle tärkein työläisten etuja ajava järjestö.

Paasivuori ei puolue- eikä ammattiyhdistysjohtajana sanellut ratkaisuja vaan pyrki enemmistöä tyydyttäviin ratkaisuihin. Hän ei yksin johtanut laivaa vaan antoi miehistön päättää suunnasta ja tyytyi enemmistöpäätöksiin. SAJ:n puolustaminen maksoi Paasivuorelle lopulta puolueen puheenjohtajuuden 1930. Paasivuori

kääntyi äänekkäästi kommunisteja vastaan siinä vaiheessa, kun heidän ärhäkän agitaation pelättiin aiheuttavan äärioikeistolaisen diktatuurin nousun Suomessa. Kun lapuanliike alkoi terrorisoida ja rajoittaa kansalaisvapauksia, Paasivuori ryhtyi välittömästi vastarintaan. Hän toimi tasavaltalaisen ja demokraattisen kansalaisyhteiskunnan puolesta loppuun asti.

*

Matti Paasivuori oli pidetty työväenjohtaja. Hänellä oli puolueystäviä, jotka ymmärsivät hänen aitoutensa edustaa työläisten etua. Paasivuori auttoi työväenjärjestöjä, ja vastavuoroisesti puolueotterit työllistivät häntä taloudellisesti vaikeina aikoina. Paasivuori oli kaikilla areenoilla oma itsensä, rehti ja itsetietoinen työväenluokan edustaja. Hän oli agitaattori, joka uskoi työväenliikkeen saavan valtaa ja voimaa samassa suhteessa kuin sillä oli jäseniä. Työväestön elintason nostaminen, köyhyyden ja työttömyyden poistaminen olivat työväenliikkeen ohjelman päämääriä, joiden puolesta Paasivuori teki tosissaan töitä. Työväenliikkeen tuli kohottaa työväestö onneen ja tietynasteiseen aineelliseen hyvinvointiin. Se oli Paasivuoren mukaan kehitystä sosialismiin – ja vielä enemmän: sosialistin tuli hänen mielestään olla myös hyvä ihminen. ”Auttaako kurjuuden poistamisessa rukoileminen? Auttaako tanssiminen? Ei! Vain tarmokas työ, yhteenliittymien luokkataistelussa!” lausui Paasivuori ja nostatti puheellaan luokkatietoisuuden tunnelmaa.⁷ Paasivuorelle päävastustaja oli loppuun asti itsekäs kapitalisti ja työläisiä riistävä työnantaja. Paasivuori uskoi, että elämä oli jatkuvaa luokkataistelua. Hän oli sisäistänyt sosialistisen opin, johon kuului vahva materialistinen ja dialektinen käsitys historiasta: ”Historia on sarja erehdyksiä, joista on seurannut useita tappioita. Voitot ovat seurauksia vastustajan erehdyksistä”, Paasivuori kirjoitti.⁸ Hän totesi puheessaan vuonna 1924:

---

7 Paasivuori Matti, Puhekonsepti 1909, MP ark. HB2 TA.

8 Muistelmia, 20-v. Toimintaa, MP ark. HA1 TA.

Me emme ole vielä perillä. Sosialismi ei ole vielä toteutettu. Puutetta, kurjuutta ja viheliäisyyttä on vielä yhteiskunnassa paljon olemassa. Kaikki ihmiset pyrkivät omalta kohdaltaan onneen ja hyvinvointiin.⁹

Paasivuori uskoi loppuun asti työväenliikkeen kaukotavoitteen, sosialistiseen yhteiskuntaan. Sinne päästäisiin uudistusten ja reformien kautta, ei kumouksen avulla. Hän oli työväen vallankumouksen suhteen ultrarealisti; väkivaltaista kumousta, niin kuin kaikkia diktatuureja, oli vastustettava. Voi olla, että tämän päivän hyvinvointiyhteiskunta olisi lähellä Paasivuoren käsitystä sosialismista. Sen purkamista vastaan hän takuulla taistelisi.

---

9 Paasivuori Matti, Puhekonsepti 1924, MP ark. HD1B2 TA.

LIITTEET

Matti Paasivuoren kirjallinen tuotanto ja nimimerkit

Matti Paasivuori kirjoitti neljä kirjaa, neljä lentolehtistä, parikymmentä muistelmakirjoitusta ja noin 40 muuta artikkelia aikakauslehtiin sekä yli sata kirjoitusta sanomalehtiin. Paasivuoren muistelmakirjoitukset ovat eläviä tarinoita ja aikalaiskuvia hänen lapsuudestaan sekä työväenliikkeen alkuvaiheista. Muistelmakirjoituksensa hän teki pääasiassa 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana. Paasivuori oli muistelijana kansanomainen, hän ymmärsi nuorten ja kansan elämää ja kertoi siitä sievistelemättä. Hän ei peitellyt nuoruusajan juopotteluaan eikä yrittänyt kuvata menneisyyttään parempana tai moraalisempana kuin se oli ollut. Paasivuoren aikakaus- ja sanomalehtiartikkelit käsittelevät pääasiassa työväensuojelua ja ammatillisen liikkeen historiaa.

Paasivuori kirjoitti kolmen hänelle tärkeän järjestön historiikit, Helsingin kirvesmiesten (1905 ja 1915), Suomen ammattiyhdistysliikkeen historian (1917) ja Helsingin työväenyhdistyksen 40-vuotishistorian (1924).¹ Kaikkiin näihin julkaisuihin hän sisällytti myös omia kokemuksiaan Suomen työväenliikkeen alkuvaiheista. Hänen kirjallinen tuotantonsa on yllättävän laajaa ajatellen, että hän vasta yli 30-vuotiaana opetteli oikeinkirjoituksen. Julkaisujen määrä lisääntyi työttömyyskausina. Kirjoituspalkkiot muodostuivat yhdeksi perheen tulon lähteistä.

1 Paasivuoren HTY:n historiikista syntyi pieni polemiikki 1934, kun vaasalainen Pekka Kemppi tuli tulokseen, ettei HTY ollutkaan Suomen vanhin, vaan se oli Vaasan työväenyhdistys. Toimittaja Jussi Raitio kirjoitti vastineen Paasivuoren puolesta. Molemmat yhdistykset perustettiin vuonna 1884, mutta Helsinki vähän aiemmin 4.3.1883 ja säännöt hyväksyttiin 18.1.1894, Maamme vanhin työväenyhdistys on Vaasassa, *Suomen Sosialidemokraatti* 83/1934 s. 7–8.

Matti Paasivuori ja J. K. Kari toimittivat Suomen Ammattijärjestölle kirjan Suomen ammattiyhdistysliikkeen historiasta. Paasivuori kirjoitti siihen laajan osan *Ammattiyhdistysliike VI, Suomi II*. Hän käytti kirjoituksensa apuna SAJ:n ja liittojen toimintakertomuksia. Paasivuori lähetti kokouksissa lappusia K. H. Wiikille ja pyysi tätä tuomaan eri järjestöjen historiikkeja ja toimintakertomuksia Työväen Arkistosta, josta Wiik oli vastuussa. J. K. Kari toimitti ja oikoluki Paasivuoren tekstejä. Kirjan alkuosa on katsaus Suomen työväenliikkeen historiaan suurlakkoon asti. SAJ:n perustamisen jälkeen painopiste siirtyy ammatillisen liikkeen historian kuvaukseen. Paasivuori veti yhteen SAJ:n edustajakousten aiheet ja kuvasi lakkojen, työriitojen, jäsenistön ja talouden kehitystä. Kaikkiaan tämä osio on 644 sivua pitkä. Lisäksi lopussa on kuvaus yksittäisten liittojen historiasta (209 sivua). Paasivuori liitti teksteihinsä runsaasti asiakirjoja, kiertokirjeitä, lakkojen sovintoesityksiä ja sääntöjä. Kirja julkaistiin 1917 ja painos oli tuhat kappaletta.

Matti Paasivuori luki puoluetovereidensa SDP:n historiaan liittyvien julkaisujen oikovedoksia ja teki niihin korjauksia. Hän tarkensi mm. Väinö Tannerin ja Matti Turkian artikkeleita SDP:n historiasta, korjasi päivämääriä, vuosilukuja ja suurlakkotapah- tumien paikkoja. Samoin hän oikoluki SDP:n edustajakokous- pöytäkirjoja ja teki niihin tarkennuksia. Paasivuori oli kaksi ker- taa lyhyesti *Työmies* -lehden päätoimittajan sijainen ja useita ker- toja myös *Suomen Ammattijärjestö* -lehden ja *Työnjuhla* -lehden päätoimittaja.

Nimimerkit

Matti Paasivuori oli alkuperäiseltä nimeltään Matti Hälleberg. Tätä nimeä hän käytti 12.5.1906 saakka ja nimimerkkejä M- tai -ll-. Sen jälkeen hän kirjoitti suomennetulla nimellään Matti Paa- sivuori ja pääasiassa nimimerkillä M.P-ri.

1) Monografiat 2) Muistelmakirjoitukset 3) Aikakauslehtiartikkelit 4) Sanomalehtiartikkelit

1) Monografiat

Kertomus Helsingin entisen kirvesmiesten ammattiyhdistyksen ja Helsingin työväenyhdistyksen kirvesmiesten ammattiosaston toiminnasta 1891–1895, Helsinki 1905 35 s.

Helsingin Kirvesmiesten ammattiosasto 20-vuotias, Helsinki 1915, 229 s.

J. K. Kari, Paasivuori Matti (toim.), Ammattiyhdistysliike V Suomi I–II, Kotka 1917, 644+209 s.

Helsingin työväenyhdistys 40-vuotias, Tampere 1924, 210 s.

Lentolehtiset:

Sananen kirvesmiehille, 1898 ja 1901

Elinkeinolaki ja orjakontrahdit. Sosialidemokratisia waalijulkaisuja No 6, Helsinki 1908 16 s.

Kahdeksantuntinen työpäivä ja suojeluslaki koko palkkaköyhälistölle, Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä 1909, 14 s.

2) Muistelmakirjoitukset

Kun Matti oli ajanut partansa, Työmiehen illanvietto 6/1903 s.42

Entisten taistelujen muistoja I, Työmiehen illanvietto 21/1903 s.161–162

Entisten taistelujen muistoja II, Työmiehen illanvietto 22/1903 s. 170–171

Eletystä elämästä. Uuden ajan kynnyksellä. Suomen työväen joulualpumi 1905 s. 44–50

”Työmiehen” laajennus ja sen vaikeudet, Työmies 10:n vuotta 1895–1905, Helsinki 1905 s. 35–37

Kymmenen vuoden kokemuksia, Työmies 10:n vuotta 1895–1905, Helsinki 1905 s. 15–29

Minun ensimmäinen Helsingin matkani. Punainen Viesti 1907, Sosiaalidemokratinen kevätjulkaisu, Helsinki 1907

Muistelmia työpäivänlyhennystaisteluista 1907, Uuden ajan kynnyksellä. Suomen työväen joulualpumi X 1907 s. 63–74

Irti porvareista. Paikallisen työväenpuolueen perustaminen Helsingissä Kymmenen vuotta. Suomen Työväenpuolueen muistoja ja ennätyksiä 1899–1909, Helsinki 1909

Bort från borgarna! Hur man grundade ett lokalt arbetarparti i Helsingfors, Folktribunen 1909, Socialdemokratisk Månadsskrift, Helsingfors s. 132–134

Sivistynyttä puhujaa etsimässä, Uuden ajan kynnyksellä 1909

Lapsuuteni muistoja. Suomen työväen joulualpumi XV. Uuden ajan kynnyksellä 1912 s. 99–103

Kappale Suomen työväenliikkeen historiaa: Forssan kokous-muistelua, Punanen Soihtu, Viipuri 1912 s. 29–31

Muistelmia nulikkavuositani. Suomen työväen joulualpumi XVI, Uuden ajan kynnyksellä 1913 s. 57–64

Poikkavuositani. Viipuri joka seipääseen. Suomen työväen joulualpumi XVIII, Uuden ajan kynnyksellä 1915 s. 41–49

Miten minusta tuli Työmiehen palstain täyttäjää, hallinnon jäsen ja vastaava, Työmies 2.3.1915

Kun mestari sai ilmaisen kyydin. Muistelma Kuralahden sillan rakennustöistä, Suomen työväen joulualpumi XIX Uuden ajan kynnyksellä 1916 s. 51–59

Haljunen ja Pullonen liitossa työmiehiä vastaan, Työnjuhla 1915 s. 58–59.

Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, Työmies 6.5.1916

Ammattijärjestön perustamisyrityksiä v.1899–1900, Suomen Ammattijärjestö huhti-toukokuu 1917 s. 66–70

Juttuja Eetu Salinista, Työnjuhla 1919 s. 26–29.

Muistelmia Amerikan matkalta, Työnjuhla 1920 s. 39–45

Rengin muistelmia. Suomen Työväen Joulu VIII 1926, Suomen Ammattijärjestö, s. 36–37

Suurlakkomuistelmia, Työnjuhla 1926 s. 13–15

Meillä oli oma liike. Muistelma, Suomen Työväen Joulu 1928

Irti porvareista. Paikallisen työväenpuolueen perustaminen Helsinkiin. Kirjassa: Alkutaipaleelta. Muistelmia työväenliikkeen ensivaiheista, Helsinki 1929

Voikkaan lakko vv 1904–1905. Kirjassa: Alkutaipaleelta. Muistelmia työväenliikkeen ensivaiheista, Helsinki 1929 s. 46–53

3) Artikkelit kirjoissa ja aikakauslehdissä

Mitkä ovat todelliset syyt juopotteluun? Työmiehen illanvietto 19/1903 s. 144–145

Paikallisjärjestöjen synty ja tarkoitus, Työmiehen illanvietto 48/1904 s. 381–383

Yötyön poistaminen Helsingin leipomoista, Leipuri 1.5.1905, leipurien ja kondiittorien ammattilehti

Onko ammattiyhdistysliike ensinkään tarpeellista? Sosialistinen Aika-kauskirja 7/1906

Blick på den fackliga arbetarrörelsens historia i Finland, Folktribunen 1907, Socialdemokratisk Månadsskrift, Helsingfors s. 123–126, 167–171

Laki työ sopimuksista. Mitä se sisältää? Suomen Ammattijärjestö lokakuu 1908 s. 55–56

Tapaturmavakuutuslain epäkohdat, Sosialistinen Aikakauslehti 40/1908 s. 100–107

Työväen suojelulaki eduskunnan työväenasiain valiokunnassa. Lastu 3/1909 s. 37–38.

Työväensuojelulain uudistus, Suomen Ammattijärjestö 3, maaliskuu 1909 s. 35–37

Katsaus työväensuojelulakien kehitykseen, Suomen Ammattijärjestö 7/1909 s. 107–111

Tietoja työväen oikeuksista, Työväen kalenteri 1909 s. 39–47

Asetus ammattivaaralta suojelemisesta, Suomen Ammattijärjestö 12/1909 s. 202–204

Tööpäewa lühendamise woitlus Soomes. Kirjassa: M. Martna, Soome, Kirjeldused Soome oludest, Tallinna 1909 s. 276–287

Kun Pekan piti erota eukostaan, Uuden ajan kynnyksellä. Suomen työväen joulualpumi XIII, 1910 s. 73–78

Työväen apukassat, Työväen Kalenteri III 1910 s. 102–104
 Työväenasiat eduskunnassa eli miten porvarit ajavat työväen asiaa,
 Työväen Kalenteri IV 1911 s. 96–103
 Keskuslautakunta valtiollisissa vaaleissa. Suomen työväen joulualpumi
 XVI. Uuden ajan kynnyksellä 1913 s. 98–109
 Piirteitä tehdaselämästä. Punanen viesti VII. Sosialidemokratinen
 kevätjulkaisu 1913 s. 13–16
 Minkä tähden olen sosialisti. Punanen viesti VIII. Sosialidemokrati-
 nen kevätjulkaisu 1913 s. 70
 Raudasta ja raudan käsittelystä. Eräitä piirteitä entisyydestä ja nykyi-
 syydestä, Työväen Kalenteri VI 1913 s. 52–58
 Eero Haapalainen ja Matti Paasivuori, Eräitten työväkeä koskevien
 laki-sanojen luettelo ja selityksiä, Työväen Kalenteri VI 1913 s.
 192–208
 Asetus ammatin vaaralta suojelemisesta, Suomen Ammattijärjestö
 8-9/1914 s. 124–128
 Työväenasiat viime valtiopäivillä, Suomen Ammattijärjestö 11/1914 s.
 163–167
 Työväenasiat viime valtiopäivillä, Suomen Ammattijärjestö 12/1914 s.
 174–176
 Sananen ammattiyhdistysten apukassain merkityksestä. Lastu 12/1914
 s. 121–122
 Muutamia piirteitä Suomen Puutyöntekijäin liiton esihistoriasta, Lastu
 7/1915 s. 59–66
 Asetus ammattivaaralta suojelemisesta, Suomen Ammattijärjestö
 1/1916 s. 2–6
 Tehdas- ja käsityöpajakäsite ja työväen suojeluslakien soveltaminen,
 Suomen Ammattijärjestö 11/1916 s. 158–160
 Suomen ammattiyhdistysliike vv. 1914–1915, Työväen Kalenteri IX
 1916 s. 233–241
 Ammattijärjestön toimikunnan lausunto H:gin Sosialilautakunnan
 ehdotuksesta työttömyysapulaisten myöntämisestä kunnan varoista,
 Suomen Ammattijärjestö 6/1916 s. 87–92
 Onko pyrittävä urakkatyön kieltoon, vai tariffisopimuksiin. Lastu
 5/1916 s. 53–54

- Työväensuojelus- ja tapaturmavakuutusasetukset, Suomen Ammattijärjestö 9–10/1917 s. 130–133
- Asetus työväen tapaturmavakuutuksesta, Suomen Ammattijärjestö 10/1917 s. 159–162
- Asetus työväen tapaturmavakuutuksesta, Suomen Ammattijärjestö 111-12/1917 s. 177–180
- Vuoden 1917 valtiopäivät, Työväen Kalenteri 1919 s. 114–123
- Työttömyydestä johtuvan hädän lievittäminen. Anomus siitä jätetty Eduskunnalle, Suomen Ammattijärjestö toukokuu 1919 s. 53–54
- Kauppa-, konttori- ja varastoliikkeiden työläisten ja apulaisten suoje-luslaki, Suomen Ammattijärjestö tammikuu 1920 s. 6–8
- S. Puutyöntekijäin liiton esivanhemmat, Lastu 6–7/1920 s. 73–78
- Suomen ammattiyhdistysliike kommunistien johdossa. Työväenliik-keen tehtävistä ja muodoista erimielisyyttä, Työväen kalenteri XVI 1923 s. 69–80
- Työntekijäin ammattijärjestöt. Käsité ja lait, toiminta, ulkomaat, Suomi. Valtiotieteiden käsikirja IV, päätoim. Leo Harmaja, Helsinki 1924 s. 173–180
- Suomen ammattiyhdistysliike, Fackföreningsrörelsen i Finland, Sosiaa-linen aikakauskirja 1924, Helsinki 1924, s. 306–324
- Mitä kunnat ja valtio voivat tehdä työttömyydestä johtuvan hädän hävittämiseksi? Työn Juhla 1925 s. 22–25
- Työväen uusi tapaturmavakuutuslaki, Suomen Ammattijärjestö loka-kuu 1925 s. 211–215
- Työttömyysvakuutus muualla ja miellä, Suomen Ammattijärjestö loka-kuu 1926 s. 178–181
- Ammattiyhdistykset ja liitot. Suomen Ammattijärjestö 1907–1927, Helsinki 1927 s. 20–29
- Ammattiyhdistysliikkeen saavutukset, Suomen Ammattijärjestö 1907–1927, Helsinki 1927 s. 32–34
- Sairausvakuutuslakiesitys, Suomen Ammattijärjestö lokakuu 1927 s. 218–221
- Työväen sairausvakuutuslakiehdotus, Suomen Ammattijärjestö loka-kuu 1928 s. 241–243

Suomen työaikalaki ja Washingtonissa v. 1919 hyväksytty kansainvälinen 8-tunnin työaikaa koskeva sopimus, Suomen Ammattijärjestö 4/1928 s. 109–111

Työväenasiat eduskunnassa, Suomen Ammattijärjestö maaliskuu 1929 s. 112–115

Lasten ja nuorten henkilöitten työn rajoitukset teollisuusammateissa, Suomen Ammattijärjestö toukokuu 1929 s. 139–140

Suomen työväensuojelulainsäädännön kehityshistoria, Työnjuhla 1929 s. 46–48

Laki työriitojen sovittamisesta tarkistuksen alaisena, Palkkatyöläinen 9/1931

4) Sanomalehtiartikkelit (otos)

Minkä tähden Työmiehen toimittajaa hra Matti Kurikkaa nyt niin paljon vainotaan? Työmies 23.3.1899

Minkälainen kanta Työmies-lehdellä tulisi olla? Työmies 24.8.1900

Työpäivän lyhennyksen tarpeellisuus, Työmies 2.5.1902

Ammattiyhdistyksiin liittyminen meillä ja muualla, Työmies maaliskuu 1902

Ammattiyhdistysten toiminnan heikkous meillä, Työmies 31.1.1903

Vastaako paikallisjärjestö tarkoituksensa? Työmies 26.9.1904

Johdonmukaista, Työmies 18.10.1904

Nuoret ja yleinen äänioikeus, Työmies 22.10.1904

Kilttiä väkeä, Työmies 29.10.1904

Tiilipojat perustamaan ammattiosastoa! Työmies 22.1.1905

Pilatus ja Herodes ovat yhtyneet, Työmies 14.7.1905

Tiilenkantajien ao, Työmies 25.7.1905

Työpäivän pituus uusilla rautatierakennuksilla. Rikotaan 8-tunnin työaikalakia, Suomen Sosialidemokraatti no 41/1919

Eetu Walppaan puolesta, Eetu Salinia vastaan, Suomen Sosialidemokraatti 14.1.1920

Kommunistisen puolueen ja Ammattijärjestön johdon yhteisrintamapuuhut – mitä laatua ne ovat? Suomen Sosialidemokraatti 26.5.1922

Yhä haparoimista. Ammatillisten järjestöjen suhteet eri työväenpuolueisiin, Suomen Sosialidemokraatti 5.10.1922

Ammatillinen yhteisrintama, Suomen Sosialidemokraatti 27.3.1923

Ammatillinen liike, Suomen Sosialidemokraatti 4.11.1926.

Herrain kauppa- ja teollisuuspäivät Vaasassa I–IV, Suomen Sosialidemokraatti (1927)

Susi lampaan vaatteissa. ”Lakot ja Riippumaton työväenjärjestö”, Suomen Sosialidemokraatti 1928.

Hallituksen ehdotus vanhuus- ja työkyvyttömyysvakuutuslaiksi I–IV, Suomen Sosialidemokraatti 1928

Vanhuus- ja työkyvyttömyysvakuutuslakiko, vaiko laki vähävaraisten vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeistä? Suomen Sosialidemokraatti 2.8.1928

Työn raskaan raatajat juhlimaan! Suomen Sosialidemokraatti 211/1928

”Ilkka” löpöttelee ja lyö kirveensä kiveen, Suomen Sosialidemokraatti elokuu 1928

Kommunismi Suomen Ammattijärjestössä, Suomen Sosialidemokraatti 5.10.1929.

Sosialidemokraattinen puolue 30-vuotias. Hiukan historiikkia sen synnystä ja vaiheista Matti Paasivuoren kertoilemana, Suomen Sosialidemokraatti 20.7.1929.

Ammattijärjestön perustamisriidat 30 vuotta sitten. Palkkatyöläinen 1/1930

Oulun puoluekokous 25-vuotta sitten, Suomen Sosialidemokraatti 1931

Laki työriitojen sovittamisesta tarkistuksen alaisena, Palkkatyöläinen 9/1931

25-vuotta ammattijärjestön perustamisesta. Matti Paasivuori kertoo tapauksista työväenluokan ensi taistelujen ajoilta, Palkkatyöläinen 16/1932.

Liite 2

Matti Paasivuoren ammatit ja luottamustoimet

Syntynyt 6.5.1866 Ilmajoki, kuollut 16.6.1937 Helsinki

Koulutus: Iltakursseja, kirjanpidon kirjekurssi

Ammatit:

- renki, rakennus- ja sekatyömies
- kirvesmies 1887–1903
- Helsingin Ammatillisen Paikallisjärjestön HPJ:n sihteeri 1904–1906
- Ammatillinen sihteeri 1906–1907
- Suomen Tehdas- ja Sekatyöväen liiton taloudenhoitaja 1916–1917
- Suomen Sosialidemokraatin toimittaja 1918–1919
- Suomen Ammattijärjestön puheenjohtaja 1919–1920, 1926, 1928–1929

Luottamustoimet

1) Suomen eduskunta

SDP:n kansanedustaja 1907–1935, Viipurin läänin läntinen vaalipiiri

Työväenasian valiokunta 1907–1936, puheenjohtaja 1921 ja 1928, varapj. 1933

Suuri valiokunta 1907–1912, varajäsen 1925

Toimitusvaliokunta 1921–1926

Eduskuntatalovaltuuskunta 1909–1911

Eduskunnan rakennustoimikunta 1912

Eduskuntatalon rakennustoimikunta 1925–1931

Komiteat:

Tapaturmavakuutuskomitea 1903

Työväenlainsäädäntöä tarkastamaan asetettu komitea 1906–1911
Työttömyysvakuutuskomitea 1908–1911
Sosiaalivakuutuskomitea 1917–1921, 1929–1931
Työaikakomitea 1919–1924
Kansainvälisiä sosiaalisia kysymyksiä käsittelevä komitea 1921
Joukkoriitojen sovittamista varten asetettu komitea 1929–1931

2) Valtiolliset luottamustehtävät:

Senaatti: 26.3.–8.9.1917 Oskari Tokoin senaatti, talousosaston jäsen, kauppa- ja teollisuustoimituskunnan apulaispäälikkö

Valtioneuvosto: 1926–1927 Väinö Tannerin hallitus, salkuton ministeri 13.12.1926–15.11.1927, sosiaaliministeri 15.11.–17.12.1927

Suomen Pankin pankkivaltuusmies 1911–1912

Uudenmaan vaalipiirin keskuslautakunnan jäsen 1907–1916

Valtion työnvälityskeskustoimiston johtokunta 1917

Sosiaalivaltuutettu sosiaalihallituksessa ja sosiaaliministeriössä 1918–1920, 1927–1929

Suomen työväen edustaja ILO:n kokouksessa Washingtonissa 1919 ja Genevessä 1928, 1929

Työaikalautakunnan jäsen 1920–1922

Työaikaneuvoston pj 1922–1923

Presidentin valitsijamies 1925, 1931

Vakuutusneuvoston jäsen 1930–1931

Kansainvälisen työjärjestö ILO:n tutkijakomission jäsen

3) Työväenliike:

Helsingin Paikallisen Työväenpuolueen keskuskomitean ja puoluehallinnon jäsen 1898–1900

SDP:

Jäsen (varajäsen) puoluetoimikunta 1901–1905, 1922–1926

Puheenjohtaja 1909–1911, 1913–1917, 1918–1919, 1926, 1929–1930

Varapuheenjohtaja 1905–1906, 1911–1913, 1930–1936

Suomen Ammattijärjestö SAJ:

Puheenjohtaja 1909, 1911–1912, 1918–1920, 1926, 1928–1929

Varapuheenjohtaja 1907–1917

HTY:n kirvesmiesten ammattiosaston johtokunta 1895–1897

Puheenjohtaja 1898, 1900–1902, varapuheenjohtaja 1899

Kirvesmiesten ammattiliiton varapuheenjohtaja 1898–1905

Helsingin työväenyhdistyksen johtokunta 1901–1908

Helsingin sos.dem kunnallisjärjestön pj. 1918–1919

Uudenmaan sos.dem. piiritoimikunnan pj. 1918–1919

Yritykset:

Työväen Sanomalehti Osakeyhtiö:

Hallituksen jäsen 1899–1900, 1902

Puheenjohtaja 1903–1913

Varapuheenjohtaja 1919–1925

Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta:

Johtokunta 1918–1923

Varapuheenjohtaja 1920–1923, johtokunta 1925

Puheenjohtaja 1926–1935

Suomen Sosialidemokraatin toimitusneuvosto 1922–1923,
1925–1926

Osuustoimintaliike:

SOK:n hallintoneuvosto 1913–1916

Kulutusosuuskuntien Keskusliiton KK:n hallitus 1917–1922

Puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja 1925–1936

Osuusliike Elanto hallintoneuvosto 1917–1935 ja edustajisto 1919–
1937

Helsingin Työväen Säästöpankki: perustajajäsen 28.7.1908, isännis-
tössä 1909–1911

Muut:

Kansallislakon keskuskomitean sihteeri 1905

Suomalaisuuden liiton keskustoimikunta 1906

4) Helsingin kaupunki:

Hätäapukomitea 1903

Työnvälitystoimiston hallinnon jäsen, varapuheenjohtaja 1903–1905

Työväenopetusta järjestämään asetettu valiokunta 1903

Työväenasiainlautakunta 1906–1909

Kaupunginvaltuutettu 1919–1933

Sosiaalilautakunnan jäsen 1919–1933, varapuheenjohtaja 1921–1929

Köyhäinhoitolautakunnan jäsen 1919

Työnvälitystoimiston johtokunta, 1919, 1928–1933

Työväen opetuksen keskuslautakunnan komitea 1919

Yleishyödyllisen rakennustoimikunnan edistämisrahasto 1927

Kunnallisten työväenasuntojen hallintojaosto 1920–1929, puheenjohtaja 1923–1929

Liite 3

Kertomus Matti Paasivuoren työnetsinnästä ja vaelluksesta 1883

Kun Seinäjoella ratatyöt loppuivat 1883, Matti Paasivuori oli 17-vuotias. Hän käveli Alavudelle, missä hakkasi halkoja pari viikkoa. Muita satunnaistöitä ei löytynyt ja hän lähti jalkapatikalla eteenpäin Töysään, Ähtäriin, Pihlajavedelle ja Virroille. Virroilta löytyi työtä vähäksi aikaa tukinhakkuussa. Näin kului hänen ensimmäinen talvensa kotipitäjän ulkopuolella ja itsenäisenä kulkujatkana, satunnaisia töitä tehden ja uutta etsien.

Keväällä 1884 hän ei löytänyt muuta kuin rengin työtä. Hänen oli nieltävä ylpeytensä ja etsittävä rengin paikka kotipitäjästä. Sen hän sai Ala-Antilan talosta, mutta muutti myöhemmin syksyllä rengiksi Hermannin Hirsimäen taloon. Hirsimäen talossa Matti ei kestänyt olla, sillä talon isäntä oli itsevaltainen ja kiivas. Kun Mattia ilman aihetta syytettiin heinäkuorman kaatamisesta, hän ei niellyt toruja. Seurauksena oli pieni käsirysy: Matti sanoi pikaisuuksissaan itsensä irti ja lähti talosta pois. Se oli kuitenkin laiton teko, sillä rengin pestit olivat määräaikaista. Isäntä yritti pakottaa hänet jäämään ja koetti estää häntä saamasta uutta matkapassia. Nimismies myönsi Matille kuitenkin puolen vuoden kulkuluvan Hämeeseen. ”Minnekäs muualle eteläpohjalainen rientää rahaa ansaitsemaan kuin Hämeen tukkimetsiin”, mietti Matti. Hän lähti jalkapatikalla uutta työtä etsimään. Kohteena olivat tukkityöt Hämeessä. Hän oli Kurun pitäjässä pari kuukautta tukinkuorinnassa ja Ruovedellä tukkitöissä, missä hän kehui saaneensa hyvän palkan ja syöneensä runsaasti ”voitaleipää ja perunoita”. Hän koki lihoneensa ja tulleen punottavaksi ”kuin läkkituoppi”.¹

Tukkityöt olivat hänelle mieluinen kokemus ja hän oppi monipuolisiin miesten töihin. Pääsiäispyhinä vuonna 1883 tukin-

---

1 Matti Paasivuori, Minun ensimmäinen Helsingin matkani. *Punainen Viesti* 1907 s. 52.

hakkuut loppuivat ja Matti lähti muutaman muun matkamiehen kanssa kävelen Tampereelle. Niin kauan kuin rahaa riitti, hän asui kaupungissa Wennerstrandin tuvan puulaverilla. Matka jatkui kävelen Lempäälään, missä hän turhaan kysyi töitä Viialan sahalta. Kulkumiesten joukossa tiedettiin, että Hämeenlinnassa rakennettiin kasarmeja ja otettiin miehiä töihin. Patikointi jatkui Toijalaan ja sieltä junalla Hämeenlinnaan. Viimeiset lantit kuluvat matkalippuun, hänen ensimmäiseen junamatkaansa Toijalasta Hämeenlinnaan. Se oli Matin mielestä hieno kokemus. Hän sai kasarmeilta vain raskasta työtä lapion varresta ja sitä piti tehdä 12 tuntia päivässä. Hän otti kahden viikon jälkeen tilinsä, joka riitti junalippuun Helsinkiin. Jo renkinä ollessaan hän oli ajatellut että ”voi, jos kerran sinne pääsis!”² Ilmajokelaisia oli jo muuttanut pääkaupunkiin ja hänellä oli erään tuttavan osoite turvanaan, kun hän hyppäsi Helsingin junaan. Näin maalta yleensä tultiin kaupunkiin, tuttavan tai sukulaisen luokse asumaan ja etsimään työtä.

Ensimmäinen Helsingin matka vuonna 1883

Matti Paasivuori saapui alkukeväästä 1883 ensimmäistä kertaa Helsinkiin hämäläinen voipytty mukanaan tuliaisina tuttavalleen. Käveltyään aseman läpi Kaivokadulle hän hämmästeli korkeita rakennuksia ja ihasteli kivimuureja. Hän alkoi etsiä tuttavan tyttären osoitetta ja kyseli tietä Mariankadulle. Hän sattui kysymään ruotsinkielisiltä ohikulkijoilta, jotka eivät ymmärtäneet häntä. Matti kiukustui ja noitui. Mariankatu lopulta kuitenkin löytyi, mutta tyttö ei ollut kotona. Ensimmäisen yön hän vietti lähistön talossa, josta kysyi yösijaa. Pian hän harmikseen huomasi, että valinta oli jonkinlainen salakapakka ja ilotalo, ”kurjuuden luola”, viinanmyyjien, huonojen naisten ja hampuuksien kortteeri. Siellä vietetty yö oli uneton. Seuraavana päivänä hän rohkaistui kysymään, tietäisivätkö kadulla seisoskelleet miehet työpaikoista. Häntä onnisti heti.

---

2 Matti Paasivuori, Minun ensimmäinen Helsingin matkani. *Punainen Viesti* 1907 s. 52.

Matin ensimmäinen työpaikka Helsingissä oli vossikkakuskinä. Hän pääsi Lönnrotinkadulla erään ajurin rengiksi ja palkaksi määrättiin viisi markkaa kuukaudessa. Työhön perehdyttäminen kesti vain pari päivää, minkä jälkeen hän ajoi yksin vossikkaa. ”Sitten minun käskettiin pukea issikan ruma kauhtana päälleni ja topattu ryssänkuskurin hattu päähäni” ja sitten menoksi. Hän ajeli katuja pitkin ja painoi niiden nimiä mieleensä. Hän oppi nopeasti tuntemaan kaupungin kadut ja tärkeimmät kohteet kuten synnytyslaitoksen, sairaalan, poliisin, hotellit, teatterin ja tietenkin ilotyttöjen pesät. Vossikoita seisoi ilotalojen edessä eniten, ja herroja odotellessa saattoi tienata eniten, jopa 20 markkaa. Saman saattoi tienata myös kuljettamalla ilotyttöjä, jotka Martin sanoin ”näyttelivät tavaraansa herroille”.³

Vossikkakuskin työ oli tilapäistä, sitä kesti vain sesonkiajan kuusi viikkoa. Samalla Matti ehti tehdä talonmiehen hommiakin. Mitättömän pienellä palkalla maalaisen oli tyydyttävä työläiskortteleihin ja epämääräisiin asuntoihin. Hänen yöpaikkansa oli kurja, ja hän riitaantui siellä juopottelevien asukkaiden ja isännän kanssa. Hänellä ei ollut rahaa, ei tuttavie eikä ystäviä, jotka olisivat tarjonneet hänelle kortteerin, ruokaa tai ryyppyn huvitteluun. Helsingin alamaailma kyllästytti häntä. Hän päätti lähteä pois. Nuori mies ei päässyt vielä oman elämän alkuun Helsingissä.

Matti Paasivuori ajautui Helsingin Pitäjän puolelle ja oli viikon verran tukinuitossa Vantaanjoella. Häneen iski kova koti-ikävä, ja ehkä mielessä oli kotipuolella oleva tyttökin. Rahan puutteen sa hän lähti jalkapatikalla kohti Ilmajokea. Matka kesti kymmenen päivää. Hausjärvellä hän yöpyi luteita kuhisevassa köyhässä mökissä. Hattulaan saavuttuaan hän tienasi muutaman päivän ojankaivuussa. Vuoden 1883 kesäkuussa hän saapui Tampereelle, mistä hän jatkoi matkaansa laivalla Visuvedelle ja sieltä jalkapatikassa kymmenen peninkulmaa Virroille. Tien varrella oli vielä lämmin sauna, missä hän yöpyi. Seuraavan päivän aikana hän ehtikin jo kotipitäjäänsä. ”Täällä on hupaista nuoren miehen elää! Täällä on kauniita tyttöjäkin, joiden kanssa voi pitää haus-

---

3 Matti Paasivuori, Minun ensimmäinen Helsingin matkani. *Punainen Viesti* 1907 s. 52.

kaa. Olin nähnyt elämää kaupungissa, mutta maalaiselämä tuntui silloin hauskemmalta.”⁴ Ilmajoella hänellä oli laaja ihmissuhdeverkosto, jonka avulla hän löysi työtä ja vietti vapaa-aikansa.

Uudet pestit ja sydänsurut

Ilmajoelta ei tuttavienkaan avulla löytynyt muuta kuin väliaikaisia töitä. Hän sai parin viikon pestin heinäntekoon. Hän sai kuulla, että Vaasan radan rakennustyömaalle otettiin jälleen miehiä. Sinne hän myös lähti. Hän oli ratatöissä Vaasassa, ns. topparoi-kassa Sydänmaa–Vaasa välisellä rataosuudella. Rautatie valmistui syksyllä 1883. Paasivuori kertoo, että hän oli mukana radan vihkiäisjuhlassa, jossa hän kavereineen juhli ja ryyppäsi rankasti. Paasivuoren oman luonnehdinnan mukaan hän oli nuorena poikana luonteeltaan iloinen, jopa vallaton hulivili. Nuorten miesten seurassa häntä pidettiin huvimestarina ja hauskojen juttujen kertojana.

Ratatöiden päätyttyä hän palasi takaisin Ilmajoelle ja yritti löytää rengin pestejä. Se oli hänelle vastenmielistä, mutta hän oli mielistynyt yhteen tyttöön ja halusi olla hänen lähellään. Hän oli renkinä kaksi vuotta (1884–1885) seurakunnan omistamassa Kokkolan talossa. Sen jälkeen hän otti pestin Ala-Seinäjoella Kotitalo-nimisessä talossa vuodeksi. Rakastuminen oli syy jäädä näinkin pitkäksi aikaa rengiksi kotipitäjään. Mitä ilmeisemmin Matti seurusteli useamman vuoden, mutta suhde katkesi ilkeään juoruiluun. ”Minä pihkaannuin erääseen neitoseen ja sekin pihkaantui minuun. Ilkeät ihmiset valehtelivat tytölle, että muka pidän muita. Sain rukkaset. Surin sitä ja muutuin umpimieliseksi.”⁵ Pettymys kanssaihmisiin oli hänelle niin raskas isku, että hän kertoo muuttuneensa vakavammaksi: rehvakas ryyppäminen katkesi joksikin aikaa tähän pettymykseen.

---

4 Matti Paasivuori, Minun ensimmäinen Helsingin matkani. *Punainen Viesti* 1907 s. 54.

5 Matti Paasivuori (Hälleberg) 50 vuotta, *Työmies* 6.5.1916.

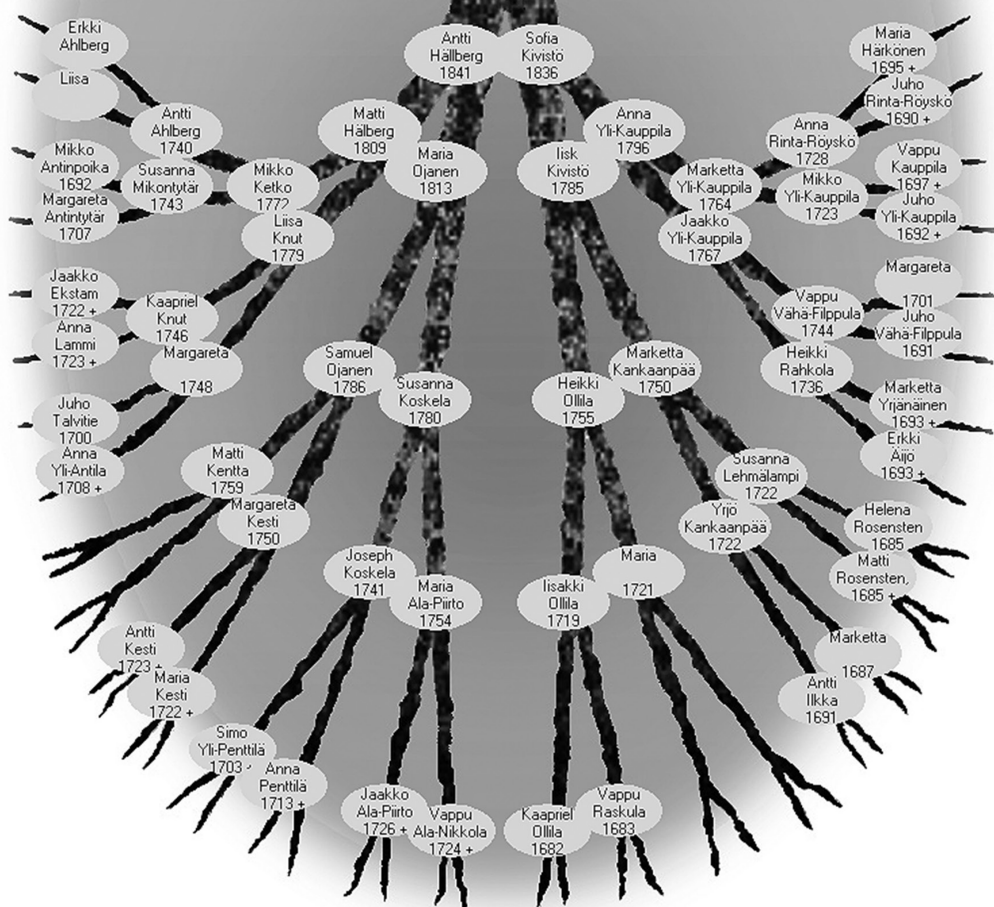
Liite 4: Matti Paasivuoren sukutaulu. Tekijä Paavo Kangas.

Matti
Paasivuori e. Hällberg
1866

Tekijä: 03.02.2013 Paavo Kangas

Ohjelma: Sukututut

Lähteet

Eduskunnan arkisto

Työväenasiain valiokunta 1907-1917
Eduskuntatalon rakennustoimikunta 1925-1931
Puhemiesneuvoston asiakirjat 1917-1935
Valtiopäiväasiakirjat VP 1907-1937

Työväen Arkisto TA

Ammatillisten järjestöjen valtuuskunta, painetut pöytäkirjat 1926, 1929
Asunto- ja rakennusosakeyhtiö Kallion arkisto 1900-1905
Helsingin rakennustyöväen ammattiosasto 2, entinen Helsingin työväenyhdistyksen HTY:n kirvesmiesten ammattiosaston arkisto
Helsingin sos.dem. kunnallisjärjestön arkisto
Helsingin työväenyhdistyksen arkisto
HTY kirvesmiesten ammattiosaston sairaus- ja hautausapurengas
Kulutusosuuskuntien Keskusliiton KK:n arkisto
Kustannusosakeyhtiö Kansanvallan arkisto
Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän arkisto
Suomen Ammattijärjestön arkisto
Suomen Sosialidemokraattisen puolueen arkisto
Suomen Tehdas- ja Sekatyöväenliiton arkisto
Suurlakkokomitean arkisto
Työväen Sanomalehti Osakeyhtiön arkisto
Viipurin läänin läntisen sos.dem. vaalipiirin arkisto

Henkilöarkistot:

Arvo Paasivuori
Matti Paasivuori
Lauri Sivonen
Väinö Tanner
Edvard Valpas-Hänninen
Väinö Voionmaa

Työväen Muistitietokunnan kokoelmat

Helsingin kaupunginarkisto

Kertomukset Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1903-1930
Sosiaalilautakunnan pöytäkirjat 1920-1930
Työväen asuntorakennusyhtiö Kallio

Kansallisarkisto

Sosiaalihallituksen pöytäkirjat 1918-1922
Sotavankilaitos, Matti Paasivuoren takavarikoidut asiakirjat 1918
Tokoin senaatin arkisto
Tannerin hallituksen arkisto
Viktor J. von Wrightin arkisto

Työväenliikkeen kirjasto

Kivivuori Ilppo, Malliasumista vai osakekeinottelua – työväen asunto-osakeyhtiöitä vuosisadan vaihteen Helsingissä. Suomen historian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto 1991
Pienpainatteet

Lehdet ja aikakauslehdet

Historiallinen Aikakauskirja 4/2012 Elämäkertatutkimus
Kurikka
Punainen Viesti
Päivälehti
Sosialistinen Aikakauskirja
Suomalainen Wirallinen Lehti
Suomen Ammattijärjestö 1907-1929
Suomen Sosialidemokraatti
Suomen Työväen Joulu (SAJ)
Tuohus, Suomen sosialidemokraattisen nuorisoliiton äänenkannattaja
Työmies
Työväen joulualbumit
Työväen Kalenterit
Uuden Ajan Kynnyksellä

Kirjallisuus

- Ala-Kapee Pirjo – Valkonen Marjaana, Yhdessä elämä turvallisiksi. SAK:laisen ammattiyhdistysliikkeen kehitys vuoteen 1930 I, SAK Helsinki 1982
- Alanen Aulis J., Ilmajoki vuoden 1809 jälkeen, Vaasa 1953
- Ampuja Mikko, Pajasta parlamenttiin. Neljäkymmentä vuotta Suomen työväenliikkeessä, Turku 1947
- Bergholm Tapio, Kovaa peliä kuljetusalalla. Kuljetusalan ammattiyhdistystoiminta vuoteen 1924, Helsinki 1988
- Blomstedt Yrjö, K. J. Ståhlberg, Helsinki 1969
- Ehrnrooth Jari, Sanan vallassa, vihan voimalla. Sosialistiset vallankumousopit ja niiden vaikutus Suomen työväenliikkeessä 1905–1914, Historiallisia Tutkimuksia 167, SHS Helsinki 1992
- Espo Markku, Yksi aate, yksi voima. Viipurin läänin läntisen vaalipiirin ja Kymen läänin sosialidemokraattinen piiri 1907–1977, Kotka 1977
- Fagerholm Karl-August, Puhemiehen ääni, Helsinki 1977
- Haataja Lauri, Hentilä Seppo, Kalela Jorma, Turtola Jussi (toim.), Suomen työväenliikkeen historia, Joensuu 1976
- Haavisto Pekka, Hatunnosto, Helsinki 2010
- Halila Aimo, Väinö Voionmaa, Helsinki 1969
- Hannikainen Matti, Teollistuvan agraariyhteiskunnan sosiaaliturva. Teoksessa: Hannikainen Matti, Vauhkonen Jussi, Ansioiden mukaan. Yksityisalojen työeläkkeiden historia, SKS Helsinki 2012
- Helin Jyrki, Rakentajien liitto. Rakennusalan työläisten järjestötoiminta Suomessa 1880-luvulta vuoteen 1995, Rakennusliitto ry, Jyväskylä 1998
- Hentilä Marjaliisa, Keikkavaaka ja kousikka. Kaupan työ ja tekijät 1800-luvulta itsepalveluaikaan, Helsinki 1999
- Hentilä Marjaliisa, Paasivuorten perhearkisto tutkimuksen käyttöön, Työväentutkimus 2011
- Hentilä Seppo, Itsenäistymisestä jatkosodan päättymiseen 1917–1944. Teoksessa: Jussila Osmo, Hentilä Seppo, Nevakivi Jukka, Suomen poliittinen historia 1809 - 1999, Juva 2000
- Hokkanen Kari, Kyösti Kallio I 1873–1929, Porvoo 1986

- Hoppu Tuomas, Vallatkaa Helsinki. Saksan hyökkäys Punaiseen pääkaupunkiin 1918, Juva 2013
- Huldén Anders, Finnlands deutsches Königsabenteuer 1918. Deutsch-Finnische Gesellschaft e.V, Reinbek 1997
- Iivari Ulpu, Kansanvallan puolustajat. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä 100 vuotta. Keuruu 2007
- Jansson Jan-Magnus, Eduskunta ja toimeenpanovalta. Kirjassa: Suomen kansanedustuslaitoksen historia XII, Helsinki 1982
- Jääskeläinen Mauno, Itsenäisyyden ajan eduskunta 1919–1938, Suomen kansanedustuslaitoksen historia VII, Helsinki 1973
- Jääskeläinen Mauno, Vähemmistöhallitukset. Valtioneuvoston historia 1917–1966 I, Helsinki 1978
- Kaarninen Mervi, Punaorvot 1918, Hämeenlinna 2008
- Kaartinen Aija, Kansan raittiudeksi ja kotien onneksi. Naisten kielto-lakimielipiteet ja toiminta kieltolain puolesta ja sitä vastaan 1919–1932, SKS Helsinki 2011
- Kalela Jorma, Työttömyys 1900-luvun suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa, Työvoimaministeriö, Helsinki 1989
- Kalemaa Kalevi, Matti Kurikka. Legenda jo eläessään, Porvoo 1978
- Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 1903, Työnväenasiain lautakunta, Helsinki 1907
- Ketola Eino, Kansalliseen kansanvaltaan. Suomen itsenäisyys, sosialidemokraatit ja Venäjän vallankumous 1917, Helsinki 1987
- Kettunen Pauli, Poliittinen liike ja sosiaalinen kollektiivisuus. Tutkimus sosialidemokratiasta ja ammattiyhdistysliikkeestä Suomessa 1918–1930, Historiallisia Tutkimuksia 138, SHS Helsinki 1986
- Kettunen Pauli, Suojelu, suoritus, subjekti. Työsuojaus teollistuvan Suomen yhteiskunnallisissa ajattelu- ja toimintatavoissa. Historiallisia Tutkimuksia 189 SHS Helsinki 1994
- Kettunen Pauli, Kansallinen työ. Suomalaisen suorituskyvyn vaalimisesta, Helsinki 2001
- Koivisto Johan, Suomen metallityöväen liitto 1899–1930, Helsinki 1963
- Kujala Antti, Venäjän hallitus ja Suomen työväenliike 1899–1905. SHS Historiallisia Tutkimuksia 194, Helsinki 1995
- Laine Y. K., Suomen poliittisen työväenliikkeen historia, Helsinki 1945

- Lindman Sven, Eduskunnan aseman muuttuminen 1917–1919. Kirjassa: Suomen kansanedustuslaitoksen historia kuudes osa, Helsinki 1968
- Louhikko E. K., Matti Paasivuori. Suomalaisia sosialisteja, toinen osa, Tampere 1944 s. 203–253
- Lumivuokko, J., Laillinen ammattiyhdistysliike vaiko vallankumous? Suomalaisten Kommunistien Sarjajulkaisu no 43, SKP Pietari 1919
- Lähteenmäki Maria, Vuosisadan naisliike. Naiset ja sosialidemokratia 1900-luvun Suomessa, Helsinki 2000
- Mannio Niilo A., Kansainvälisen työjärjestön toinen yleinen konferenssi Genuassa vuonna 1920, Suomen sosialiministeriön ja sosialihallituksen julkaisemia tiedonantoja IX, Helsinki 1920
- Mannio Niilo A., Yhteisymmärrys työsuhteessa, Taloudellisen neuvotelukunnan julkaisuja 18, Helsinki 1932
- Mannio Niilo A., Sosiaalipoliitikon kokemuksia 50 itsenäisyysvuoden ajalta, Porvoo 1967
- Mansner Markku, Suomalaista yhteiskuntaa rakentamassa. Suomen Työnantajain Keskusliitto 1907–1940, Helsinki 1981
- Mattila Aarne, Työriitojen sovittelun historia. Työpoliittinen tutkimus No 27, Työministeriö, Helsinki 1992
- Paasivuori Matti, ks. erillinen luettelo liite 1, s. 417–423
- Paasivuori Toini, Muistelmia kesätoiminnasta, Tuohus 1941
- Paavolainen Jaakko, Väinö Tanner. Senaattori ja rauhantekijä, Helsinki 1979
- Parikka Raimo, Sata vuotta naulan kantaan. Helsingin kirvesmiesten ammattiosasto 1895–1995, Jyväskylä 1995
- Presidentin päiväkirja I. Lauri Kristian Relanderin muistiinpanot vuosilta 1925–1927. Julkaissut Eino Jutikkala, Helsinki 1967
- Pylkkänen Anu, Naispalvelijoiden oikeudellinen asema 1664–1922. Kirjassa: Työteliäs ja uskollinen. Naiset piikoina ja palvelijoina keskiajalta nykypäivään. Toim. Marjatta Rahikainen & Kirsi Vainio-Korhonen, SKS Jyväskylä 2006
- Pöytäkirja Suomen Työväen apukassojen toisessa yleisessä edustajakokouksessa Tampereella 5.11.1912, toim. Anton Huotari, Tampere 1913

- Rantoja Waldemar, Paasivuori Matti. Eteläpohjalaisia elämäkertoja, toim. Reino Ala-Kulju, Etelä-Pohjanmaan Maakuntaliitto 1965 s. 558–559
- Rahikainen Marjatta, N. R af Ursin, aatelismies Suomen työväenliikkeessä, Historiallisia tutkimuksia 135, SHS Helsinki 1986
- Rahikainen Marjatta, Kadonneen työn jäljillä. Kirjassa: Työteliäs ja uskollinen. Naiset piikoina ja palvelijoina keskiajalta nykypäivään. Toim. Marjatta Rahikainen & Kirsi Vainio-Korhonen, SKS Jyväskylä 2006
- Reuna Risto, Ylioppilassosialismin punaiset apostolit. Kirjassa: Punaisista apostoleista opiskelijaradikalismiin. SONK:n 20-vuotisjuhlakirja, toim. Tapio Bergholm, Kiikala 1983
- Reuna Risto, Puutyöläisten historia 1. Puutyöläisten keskitetty järjestötoiminta teollistumisen sosiaalista taustaa vasten 1800-luvulta vuoteen 1930, Helsinki 1984
- Saarela Tauno, Suomalaisen kommunismin synty 1918–1923, Tampere 1996
- Saarela Tauno, Suomalainen kommunismi ja vallankumous 1923–1930, Helsinki 2008
- Saarela Tauno, Työväenliikkeen tulkinnot sisällissodasta. Kirjassa: Sisällissodan pikkujättiläinen, toim. Pertti Haapala, Tuomas Hoppu, Porvoo 2009
- Siipi Jouko, Pääkaupunkiyhteiskunta ja sen sosiaalipolitiikka. Kirjassa: Helsingin kaupungin historia V osa, Helsinki 1962
- Sivonen Lauri 1986, Tutkimus Matti Paasivuoresta. Lauri Sivosen koelma, TA
- Sivonen Lauri, Matti Paasivuori ja kansalaissodan jälkeinen aika. Sosialistinen Aikakauslehti 4/1979 s. 16–26
- Soikkanen Hannu, Sosialismin tulo Suomeen. Porvoo 1961
- Soikkanen Hannu, Kohti kansanvaltaa 1. 1899–1937. Suomen Sosialidemokraattinen Puolue 75 vuotta, Vaasa 1975
- Soikkanen Hannu, Eero Haapalainen. Kirjassa: Tiennäyttäjät 2, toim. Hannu Soikkanen, Rauma 1967
- Sosialidemokraattisen ammattiyhdistysväen neuvottelukokouksen pöytäkirja 17.1.1926, toim. A. E. Leino, Helsinki 1926
- Sos.dem. ammattiyhdistysväen edustajakokous Helsingissä 29–30.9.1929. Pöytäkirjan kirjoittanut Ernest Lähde, Helsinki 1930

- Sulkunen Irma, Naisen kutsumus. Miina Sillanpää ja sukupuolten maailmojen erkaantuminen, Juva 1989
- Suomen Ammattijärjestö 1907–1927, Helsinki 1927
- Suomen Ammattijärjestön edustajakokousten pöytäkirjat 1907–1929
- Suomen eduskunta, matrikkelit
- Suomen työväenlainsäädäntö, toim. Niilo A. Mannio, Helsinki 1918
- Suomen Työväenpuolueen ja Suomen Sosialidemokraattisen puolueen puoluekokouspöytäkirjat 1899–1939
- Tanner Linda, Tämän olen kokenut. Muistikuvia ja mielipiteitä, Helsinki 1965
- Tanner Väinö 1919, Väinö Tannerin puolustuspuhe puolueen vaalijulistuksen johdosta nostetussa oikeudenkäynnissä 17.3.1919, Suomen Sos.-dem. Puoluetoimikunta, Helsinki 1919
- Tanner Väinö, Näin Helsingin kasvavan, Helsinki 1947
- Tanner Väinö, Kuinka se oikein tapahtui. Vuosi 1918 esivaiheineen ja jälkiselvittelyineen, Helsinki 1948
- Tanner Väinö, Nuorukainen etsii sijaansa yhteiskunnassa, Helsinki 1951
- Teräs Kari, Arjessa ja liikkeessä. Verkostonäkökulma modernisoituihin työelämän suhteisiin 1880–1920, SKS Bibliotheca Historica 66, Helsinki 2001
- Tikka Marko, Mitä tapahtui? Kirjassa: Kansa kaikkivaltias. Suurlakko Suomessa 1905, toim. Pertti Haapala, Olli Löytty, Kukku Melkas ja Marko Tikka, Jyväskylä 2008
- Tokoi Oskari, Maanpakolaisen muistelmia, Lahti 1948
- Torvinen Taimi, Itsenäistymisen ja valtiomuototaistelun aika 1917–1919, Valtioneuvoston historia 1917–1966 I, Helsinki 1978
- Tuominen Arvo, Lähikuvia Edvard Valppaasta ja Matti Paasivuoresta, Työväen Joululehti 1947 s. 18–19
- Tuominen Arvo, Maan alla ja päällä. Muistelmia vuosilta 1921–1933, Helsinki 1958
- Tuomioja Erkki, K. H. Wiik. Itsenäisyysmiehen ja internationalisti. Elämäkerta vuoteen 1918, Helsinki 1979
- Tuomioja Erkki, K. H. Wiik. Puoluesihteerin ja oppositiososialisti. Elämäkerta 1918–1946, Helsinki 1982
- Tuomisto Tero, Tienraivaajan osa. Sata vuotta Helsingin Työväenyhdistyksen historiaa 1884–1984, Helsinki 1984

- Vaismaa Tapio (toim.), Ilmajoki maatalouden mahtipitäjä, Ilmajoki 2006
- Walpas Eedvard, Torpista kivitaloon. Helsingin työväenyhdistyksen asunnot vuosina 1883–1908, Helsinki 1908
- Vares Vesa, Kuninkaan tekijät. Suomalainen monarkia 1917–1919. Myytti ja todellisuus, WSOY 1998
- Waris Heikki, Työläisyhteiskunnan syntyminen Helsingin Pitkäsillan pohjoispuolelle, Tapiola 1973
- Wiik Karl H, Kaksi rikasta elämää (Matti Paasivuori, Miina Sillanpää), Työväen Kalenteri 1936 s. 151–154
- Viljanen Olavi, Paasivuoren linja. Tiennäyttäjät 2, Suomen työväenliikkeen merkkimiehiä Ursinista Tanneriin, toim. Hannu Soikkanen, Rauma 1967 s. 201–233
- Voionmaa Väinö, Paasivuori Matti. Kansallinen elämäkerrasto IV osa, 1932 Porvoo, s. 289–292

Internet

- Matti Paasivuoren ja Oskari Tokoin välinen kirjeenvaihto www.tyark.fi
- SDP:n puoluekokous- ja SAJ:n edustajakokouspöytäkirjat www.tyark.fi
- Suomen sotasurmat 1914–1922 [Finnlands Kriegsopfer 1914-1922], <http://vesta.narc.fi/cgi-bin/db2www/sotasurmaetusivu/main>
- Suomen sanomalehdistö digitoituna vuoteen 1910 asti: <http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/secure/main.html>
- Niko Kannisto, Valtapeliä ja vasemmistolaisuutta. Hupilaisuus Suomen sosialidemokraattisessa puolueessa 1925-1930, Suomen historian pro gradu -tutkielma, Tampere 2005: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00596.pdf>

Henkilöhakemisto

Aalto Artturi 231, 240, 342, 370
Aalto J. F. 273, 278–280, 295, 310
Aaltonen A. 374
Aarnio Erland 112, 210
Ahlstedt Ida 110, 113
Ailio Julius 169, 271, 297
Ainali Sakari 348
Alanne Severi 119
Alkio Santeri 196, 203, 317
Ampuja Mikko 273, 308, 401, 405
Anderson Amos 132
Aronen Väinö 323

Bobrikov Nikolai 45, 150
von Bonsdorff A. 63
Borenus O. 63
Bryggari Tuomas 263, 321
Bäck Johannes 195–196
Böök Einar 336

Caselius A. 113

Debs Eugen V. 388
Drockila Reino 47, 60, 134

Ehrnrooth Leo 63, 132, 135, 169–170,
173–174, 176, 256
Erich Mikko 290
Erkko Eero 51, 114, 218

Fagerholm K. A. 12, 254, 256, 258, 264,
321, 351, 401
Fihlman 114
Finne Jalmari 365
Friberg Maikki 60

Gebhard Albert 289–292
von der Goltz Rüdiger 192
Gorki Maksim 130
Grotenfelt Kustavi 50–51
Grönholm J. 113
Gylling Edvard 166

Haapalainen Eero 80, 86–87, 92–93,
95, 105, 161–162, 185, 400
Haavisto Pekka 9
Hagman K. F. 113
Haikarainen Matti 37, 41, 44, 113
Hakkila Väinö 210, 297
Halme Aatu 46, 86, 97, 122, 160, 162,
208, 217–218, 220–221, 231, 237,
244, 247, 259–260, 271, 323, 351, 363,
385–386
Harvala Kaarlo 275, 310–311, 318, 371,
374, 376
Heikel I. A. 197
Heikkilä Seth 47, 107
Helenius-Seppälä Matti 174
Heine Heinrich 395
Heino K. 87

- Heinonen Kaarlo 89, 97, 162, 273,
297–298, 323, 333, 386
- Heitto Juho 110, 113
- Helin Kari 108–109
- Hellsten K. F. 82
- Hellsten Salomon 37, 44, 113–114
- Helo Johan 250–251, 261, 273, 281,
285–286, 296–300, 302, 304, 308, 320–
321, 325, 341, 343–344, 349, 399–400
- von Hessen-Kassel Friedrich Karl
204–205
- af Heurlin Lauri 210, 212 323
- Hiillos Frans 254
- Hirsimäki Hermann 28
- Hitler Adolf 388
- Hoikka Matti 194
- Holmberg M. 63
- Holsti Rudolf 169–170, 192, 290, 292
- Hornborg Eirik 201
- Huotari Anni 194
- Huotari Anton 153, 275, 278, 323, 325,
386
- Hupli Väinö 191, 199, 210–212, 273,
280–283, 285–287, 292, 295–297, 304,
310–311, 323, 325, 364, 368, 382, 386,
399
- Huttunen Edvard 240, 254, 264, 303,
351, 375
- Huttunen Evert 200, 212
- Hynninen Emil 369
- Hytönen E. 77, 113
- Hälleberg Antti 18
- Hälleberg Sofia, os. Kivistö 19
- Härmä Erkki 242
- Ilkka Jaakko 17
- Ingman A. 63
- Ingman I. G. 336
- Ingman (Ivalo) Santeri 51, 62, 105
- Ingman Lauri 203
- Itkonen Rieti 275, 281, 283, 286–287,
289, 297, 325, 334
- Jalander Bruno 211–212
- Jalava Eino 393
- Johansson A. 77
- Johansson G. W. 110, 113
- Jokela Edvard 246–247, 300, 337
- Juusonon 60
- Järvenpää A. 74, 102, 407
- Järvinen Kyösti 316
- Järvinen Toivo 212
- Kallinen Yrjö 373
- Kallio Kyösti 169, 173, 176, 290, 295,
371, 401
- Kallio (Paasivuori) Tyyne 12, 366, 389
- Kalliokorpi Laina 70
- Kanervo Mimmi 78, 113
- Kantanen Ida 97
- Kanto V. 281–282
- Kari J. K. 77, 102, 162, 416
- Karjalainen Albin 74, 128
- Karvonen A. H. 51
- Kautsky Karl 390, 396
- Keto J. W. 210–211, 273, 275, 277–278,
285–286
- Kettunen Pauli 229

- Kock Johan 110, 113–115, 117
 Kokkola A. E. 97
 Koponen Albin 194, 200
 Kujala Juho 194
 Kurikka Matti 46–48, 51–56, 71–72, 110, 116, 381, 390, 497–408
 Kuusinen O. W. 11, 119, 149–150, 161, 166–167

 Lagerlöf J. A. 201
 Laiho (Louhikko) E. K. 97
 Lavonius Robert 225, 290
 Lehtinen Yrjö 257–258
 Lehtonen Svante 220
 Leino A. E. 97, 371
 Leino Emil 87, 102, 218
 Lenin V. I. 184
 Leppänen Juho 70
 Leppänen Paavo 71, 79, 110, 113, 194, 202
 Liinamaa-Pärssinen Hilja 126, 207, 294, 340
 Lincoln Abraham 227
 Lindahl Karl 132
 Lindgrén Kustaa 64
 Lindgrén (Haanperä) Maria Elisabeth 64
 Lindstedt L. 113
 Lindström J. 134
 Lindroos K. 97
 Linna K. E. 317
 Louhelainen Santeri 194
 Louhikko (Laiho) E. K. 13, 97, 230, 242, 244, 264

 Lumivuokko Johan 97, 185, 218, 222, 230
 Lundson Juhani 189–190
 Luoto Kaarlo 78–79
 Lähde Ernst 260, 262–263

 Manner Kullervo 166, 171, 183, 185
 Mannerheim Carl Gustaf Emil 205
 Mannio Niilo A. 223, 225, 227, 249–251, 256–257, 333, 343–345, 350, 390
 Mantere Oskari 256, 344
 Metsäranta E. A. 252
 Mikkola Joosef 119
 Mikkola Väinö 275
 Myllymäki Kalle 295
 Mäkelin Yrjö 104, 116, 202
 Mäkelä A.B 47, 56–57, 71–72
 Mörne Arvid 110
 Nikolai II 52, 167
 Nordlund K. 281
 Nuorteva Santeri 227
 Nyman A. A. 62
 Nyman K. G. K. 113

 Oksanen Otto 323
 Orrela F. M. 74

 Paasikivi J. K. 167, 202, 204
 Paasivuori Aimo 157–158, 360–361, 364, 367, 373, 389
 Paasivuori Armas 12, 67, 157, 292, 360–361, 373, 389

Paasivuori Arvo 12, 157–158, 163, 283, 288, 308, 358, 360–361, 363–368, 370, 373, 389, 390
 Paasivuori Elli 292, 389
 Paasivuori Leena 12, 14, 366, 389
 Paasivuori Lempi 64, , 157–158, 163, 221, 361, 363, 389
 Paasivuori Liisa 12, 14, 366, 389
 Paasivuori Maria 11, 49, 64–65, 157–158, 186, 292, 358–359, 373, 389
 Paasivuori Matti (nuor.) 389
 Paasivuori Pekka 12, 14, 366, 389
 Paasivuori Toini 67, 152–158, 269, 281–283, 289–290, 292, 294, 322, 358, 360–361, 363–365, 367, 369, 373, 387, 389–390
 Paasivuori Tyyne 12, 366, 389
 Paasivuori Urho 157–158, 360–361, 366–367, 373
 Paasonen Armas 194
 Palmgren Axel 250–251, 303, 332–333, 337–338, 400–401
 Pekkala Eino 161
 Pekkala Mauno 297, 304
 Perttilä Emil 87, 90, 93, 110, 116, 131, 141–142,
 Perttilä Valfrid 113
 Pietikäinen Fiina 78
 Pietikäinen J. 97, 218
 Punanen Sasu (Yrjö Räisänen) 243, 281, 298, 374
 Pärssinen (Liinamaa-Pärssinen) Hilja 126, 207, 294, 340
 Raittinen Paavo 210, 270
 Ramsay August 134
 Rantanen Frans 194
 Rantoja Wandemar 13
 Rauanheimo Akseli 225
 Reinholdson Sandra 78
 Relander Lauri Kristian 245, 247, 290, 296–297, 302, 304, 306
 Renvall Heikki 63, 78
 Riikkilä Väinö 365
 Rissanen August 110, 113
 Ryömä Hannes 211–212, 271, 273, 275, 277–278, 285–286, 297, 323, 393
 Räisänen Yrjö 281, 298, 351, 374, 393
 Saastamoinen Armas H. 225–227
 Salin Eetu 47–48, 52, 55, 60, 71, 86, 103, 142, 202, 380–382
 Sallila Emil 115, 289, 323, 351
 Salmela Kalle 389
 Salmela (Virtanen) Onerva 12, 389
 Salo Aaro 194
 Salo K. 97
 Salovaara Väinö V. 230–231, 240, 246, 257, 275, 351
 Sarlin Emil 257
 Saxberg Karl 67–68
 Savenius Filemon 254
 Scheidemann Philipp 204
 Serlachius Allan 169
 Seppälä Hilda 275, 309
 Setälä E. N. 169
 Seyn F. A. 167

Sillanpää Miina 63, 78, 87, 140–141, 143, 151, 209, 250, 271–273, 296–297, 302, 305, 340–341, 346, 351, 370–371, 382–385

Sirola Yrjö 107, 111, 114–117, 119, 136, 141, 143, 166, 184

Sivonen Lauri 12

Snellman J. V. 118–120

Sohlberg G. W. 132

Soikkanen Hannu 230

Sonck Lars 317

Stahovits Mihail 169–170, 178, 361

Ståhlberg K. J. 61–63, 135, 203, 405

Sundberg J. 273, 275

Suutala Oskari 194

Sventorzetski Reinhold 212, 273, 277, 286, 295

Svinhufvud P. E. 184, 195, 205, 312, 320

Tainio Taavi 37, 54–55, 60, 71, 238, 272–273, 275, 277–279, 281–283, 287, 381

Tanner Väinö 11, 156, 166–167, 169–170, 180–182, 186–187, 191–194, 197–201, 204, 208–211, 215, 230, 236–238, 243, 246–247, 267–282, 292, 295–299, 302–308, 310–311, 322, 337–338, 340–341, 343–345, 347, 351, 361, 369, 371, 374, 381–382, 384, 396, 398–399, 404–405, 407–409, 416

Tanner William 345

Tarjanne Onni 317

Thesleff Vilhelm 201

Thomas Albert 250

Tigerstedt Robert 201

Tigerstedt Carl 290

Tiuppa Otto 47, 71

Tokoi Hanna 386–387

Tokoi Lauri 390

Tokoi Linda 389–390

Tokoi Oskari 11, 96–97, 149–150, 154–155, 161–163, 165–172, 174–176, 178, 180, 182, 184–185, 192, 207, 218, 221–222, 228, 236, 240, 242, 245, 252, 254, 262–264, 278, 297, 300–301, 304, 306–307, 311–312, 314, 320, 322, 326, 333, 337, 346, 355, 373, 386–390, 394–397, 401

Tokoi Tyyne 387

Torvinen H. 97

Tulenheimo Antti 169, 218, 298, 300, 340

Tuominen Arvo 230, 242, 244, 247, 254, 264, 300, 341, 393, 397–399

Turkia Matti 104–105, 107 143, 151, 245, 325–326, 370, 389–390, 416

af Ursin Nils Robert 55, 61, 137, 290, 392

Uski Tapani 277, 323

Valpas-Hänninen Edvard 37, 56–57, 60, 69–70, 72, 74–75, 77–78, 93, 101, 104, 109–110, 118, 126–132, 141, 166–167, 170, 185, 240, 242, 254, 280, 341, 381, 390–398, 400

Vartiainen Kaarlo 87,92
Vasenius V. 51
Viljanen Olavi 13
Virtanen (Salmela) Onerva 12,
157–158, 214, 361, 367, 373, 389
Voionmaa Eino 210
Voionmaa Väinö 12–13, 107, 114–115,
169–170, 174–175, 203, 217, 277, 281,
286, 295, 297, 311, 351
Vuoristo Juho 281–282, 284
Vähäkallio Väinö 317
Väisänen Matti 232–233, 235, 265, 337

Waljakka Albin 194
Washington Georg 226–227
Wiik K. H. 166, 241, 243, 249, 261, 272,
276, 277, 281, 285, 292, 295, 299, 323,
325, 371, 382, 416,
Witting Rolf 317
von Wright Viktor Julius 48, 63, 132,
350
Wuolijoki Sulo 111, 149, 393
Wuolijoki Väinö 169, 193

Ylén J. A. 74, 128

Åhlström Axel 21, 286

Ärttilä Carl 67

Matti Paasivuori oli ensimmäinen työläistäustainen ammattipoliitikko. Hän tuli köyhistä oloista Ilmajoelta ja nousi ilman minkäänlaista koulutusta Suomen työväenliikkeen johtoon ja poliittiseen eliittiin, kansanedustajaksi ja ministeriksi.

Hän oli tunnettu agitaattori ja puhuja mutta myös työelämän ja poliittisten ristiriitojen sovittelija. Paasivuori jäi vuonna 1918 vallankumouksen ja sisällissodan ulkopuolelle, ja vain hänet hyväksyttiin työväestön edustajaksi, kun eduskunta toukokuussa 1918 kokoontui. Hän puhui voimakkaasti ihmis- ja kansalaisoikeuksien rikkomista vastaan – ja vastusti jyrkästi Suomen muuttamista kuningaskunnaksi.

Matti Paasivuori vaikutti maatalousvaltaisen ja vanhoillisen Suomen yhteiskuntarakenteiden muutokseen. Hän oli kahdeksan tunnin työpäivän, sosiaaliturvan ja työsuojelun esitaistelija, joka edisti toiminnallaan työväenliikkeen kehittymistä yhteistyökykyiseksi ja varteenotettavaksi yhteiskunnalliseksi toimijaksi.

Marjaliisa Hentilä on valtiotieteen tohtori, dosentti ja erikoistutkija Työväen Arkistossa.

